HATÂYÎ DÎVÂNI

ŞAH İSMAİL

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 89

Edebiyat ve Sanat Serisi	: 20
Kitabın Adı	: HATÂYÎ DÎVÂNI
Müellifi	: İsmâîl b. Haydar el-Erdebilî, (ö. 1524)
Özgün Dili	: Oğuz Türkçesi
Hazırlayanlar	: Prof. Dr. Muhsin Macit Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi
Son Okuma	: İsmet İpek, Yazma Eser Uzmanı
Arşiv Kayıt	: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları No. 51
Kapak Görseli	: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları No. 51
Kitap Tasarım	: Yüksel Yücel
Baskı	: Bilnet Matbaacılık ve Ambalaj Sanayi A.Ş. Dudullu OSB 1. Cadde No. 16 Ümraniye / İstanbul Tel: 444 44 03 www.bilnet.net.tr / Sertifika No. 31345
Baskı Yeri ve Yılı	: İstanbul 2017
Baskı Miktarı	: 1. Baskı, 2000 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Library of Congress A CIP Catalog Record
Şah İsmail, Hatâyî
Hatâyî Dîvânı, *Dîvân-ı Hatâyî*

1. Şah İsmail, 2. Hatâyî, 3. Edebiyat, 4. Dîvân, 5. Şiir, 6. Safeviler 6. Muhsin Macit
ISBN: 978-975-17-978-975-17-3921-6

T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı
Süleymaniye Mh. Kanuni Medresesi Sk. No: 5 34116 Fatih / İstanbul
Tel.: +90 (212) 511 36 37
Faks: +90 (212) 511 37 00
info@yek.gov.tr
www.yek.gov.tr

HATÂYÎ DÎVÂNI

(İNCELEME-TENKİTLİ METİN-TIPKIBASIM)

ŞAH İSMAİL
(ö. 1524)

Hazırlayan
Prof. Dr. Muhsin Macit

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI

TAKDİM

İnsanlık tarihi, akıl ve düşünce sahibi bir varlık olan insanın kurduğu medeniyetleri, medeniyetler arasındaki ilişkileri anlatır. İnsan, zihnî faaliyetlerde bulunma kabiliyetiyle bilim sanat ve kültür değerleri üretir, ürettiği kültür ve düşünce ile de tarihin akışına yön verir.

Medeniyetler, kültürler, dinler, ideolojiler, etnik ve mezhebî anlayışlar arasındaki ilişkiler kimi zaman çatışma ve ayrışmalara, kimi zaman da uzlaşma ve iş birliklerine zemin hazırlamıştır.

İnsanların, toplumların ve devletlerin gücü, ürettikleri kültür ve medeniyet değerlerinin varlığıyla ölçülmüştür. İnsanoğlu olarak daha aydınlık bir gelecek inşâ edebilmemiz, insanlığın ortak değeri, ortak mirası ve ortak kazanımı olan kültür ve medeniyet değerlerini geliştirebilmemizle mümkündür.

Bizler, Selçuklu'dan Osmanlı'ya ve Cumhuriyet'e kadar büyük devletler kuran bir milletiz. Bu büyük devlet geleneğinin arkasında büyük bir medeniyet ve kültür tasavvuru yatmaktadır.

İlk insandan günümüze kadar gök kubbe altında gelişen her değer, hakikatin farklı bir tezahürü olarak bizim için muteber olmuştur. İslam ve Türk tarihinden süzülüp gelen kültürel birikim bizim için büyük bir zenginlik kaynağıdır. Bilgiye, hikmete, irfana dayanan medeniyet değerlerimiz tarih boyunca sevgiyi, hoşgörüyü, adaleti, kardeşlik ve dayanışmayı ön planda tutmuştur.

Gelecek nesillere karşı en büyük sorumluluğumuz, insan ve âlem tasavvurumuzun temel bileşenlerini oluşturan bu eşsiz mirasın etkin bir şekilde aktarılmasını sağlamaktır. Bugünkü ve yarınki nesillerimizin gelişimi, geçmişimizden devraldığımız büyük kültür ve medeniyet mirasının daha iyi idrak edilmesine ve sahiplenilmesine bağlıdır.

Felsefeden tababete, astronomiden matematiğe kadar her alanda, Medine'de, Kahire'de, Şam'da, Bağdat'ta, Buhara'da, Semerkant'ta, Horasan'da, Konya'da, Bursa'da, İstanbul'da ve coğrafyamızın her köşesinde üretilen değerler, bugün tüm insanlığın ortak mirası hâline gelmiştir. Bu büyük emanete sahip çıkmak, bu büyük hazineyi gelecek nesillere aktarmak öncelikli sorumluluğumuzdur.

Yirmi birinci yüzyıl dünyasına sunabileceğimiz yeni bir medeniyet projesinin dokusunu örecek değerleri üretebilmemiz, ancak sahip olduğumuz bu hazinelerin ve zengin birikimin işlenmesiyle mümkündür. Bu miras bize, tarihteki en büyük ilim ve düşünce insanlarının geniş bir yelpazede ürettikleri eserleri sunuyor. Çok çeşitli alanlarda ve disiplinlerde medeniyetimizin en zengin ve benzersiz metinlerini ihtiva eden bu eserlerin korunması, tercüme ya da tıpkıbasım yoluyla işlenmesi ve etkin bir şekilde yeniden inşâ edilmesi, Büyük Türkiye Vizyonumuzun önemli bir parçasıdır. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalar, hiç şüphesiz tarihe, ecdadımıza, gelecek nesillere ve insanlığa sunacağımız eserleri üretmeye yönelik fikrî çabaların hasılası olacaktır. Her alanda olduğu gibi bilim, düşünce, kültür ve sanat alanlarında da eser ve iş üretmek idealiyle yeniden ele alınmaya, ilgi görmeye, kaynak olmaya başlayan bu hazinelerin ülkemize ve tüm insanlığa hayırlar getirmesini temenni ederim. Aziz milletimiz, bu kutsal emaneti yücelterek muhafaza etmeyi sürdürecektir.

Recep Tayyip Erdoğan
Cumhurbaşkanı

SUNUŞ

Tarihte her büyük medeniyet, sosyal, kültürel ve bilimsel alanda kendi dünya görüşüne uygun, özgün terkipler ortaya koyarak hayatını sürdürmüştür. Yaşamın her alanında kendini belli eden ve medeniyetleri birbirinden farklı kılan bu sosyo-kültürel ve bilimsel faaliyetler, medeniyetler arası etkileşimleri canlandırarak insanlık tarihinin renkliliğini artırmıştır. Bu etkileşimler sonucu ortaya çıkan -gerek sözlü, gerek yazılı- eserler insanlığın hafızasını temsil etmektedir.

İnsanlık tarihinde benzeri görülmemiş bir şekilde sözlü ve yazılı kültüre damgasını vurmuş olan İslâm medeniyeti, adeta insanlığın hafızasını yazıya geçirme görevini üstlenmiştir. Okumayı, yazmayı ve öğrenip öğretmeyi her bireyin birincil gayesi olarak gören İslam medeniyeti, kültürel ve bilimsel etkileşime daima açık olmuştur. Bunun tabii bir neticesi olarak hem bilimsel alanda hem de sosyal ve kültürel alanda İslam medeniyeti pek çok özgün sentezler yakalamayı başarabilmiştir.

Bu sentezin doğal bir neticesi olarak ortaya çıkan pek çok devlet, özellikle Selçuklular ve Osmanlılar İslam medeniyetinin birikimini tevarüs etmiş, yeni fethedilen bölgelere İslam dünya görüşünü yine özgün terkiplerle götürmüşlerdir. Sadece bilimsel alanda değil, hayata ve insana dokunan her alanda bu katkı gözlemlenmektedir. Mimariden sanata, edebiyattan bilime, felsefeden tıbba, pek çok çeşitli sahada İslam medeniyetinin ürünleri ortaya konmuştur.

Bu mirasın yazılı kayıtları hükmünde olan yazma eserlerimizin bilinçli şekilde korunması, çağın gerektirdiği şekilde insanların hizmetine sunulması ve gelecek nesillere sağlıklı şekilde aktarılmasını temin etmek, şüphesiz hayati önem arz etmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığımıza bağlı

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı; bilim, sanat ve edebiyat alanındaki nadide eserleri ilmi usullere uygun olarak neşretmenin yanında, gerek katalog bilgilerinin güncellenmesi, gerek yazma eserlerin restore edilerek yeniden ilim dünyasına kazandırılması gibi kültürel açıdan oldukça mühim görevleri yerine getirmektedir. Bu kıymetli eserlerin gün yüzüne çıkartılması, ilim, hikmet ve irfanla yoğrulmuş olan kadim medeniyetimizi daha doğru şekilde anlamlandırmamızı ve gelecek nesillerin kendilerinden daha emin bir şekilde tarihlerine sahip çıkmalarını sağlayacaktır.

Kültür ve medeniyetimizin bu çok renkli ve özgün tarihini, yazma eserleri neşretmenin yanında, kataloglama ve restorasyon faaliyetleriyle de gün yüzüne çıkartarak ilim dünyasına sunmak, hem kültürel bilincimizi artıracak, hem de gelecek nesillerin dünya görüşlerini en sağlam şekilde inşa etmelerine katkı sağlayacaktır.

Binali Yıldırım
Başbakan

ÖNSÖZ

Bir milletin kendi kültür ve medeniyet tarihine olan bakış açısı, o milletin hâlihazırdaki ve gelecekteki kültürel, sosyal ve bilimsel faaliyetlerine de doğrudan yansır. Varisi olduğumuz Türk-İslam medeniyetinin tarihinde gerçekleşmiş pek çok askeri-siyasi, bilimsel ve sosyal tecrübeleri idrâk edip dikkate almak hiç şüphesiz kültürel kimlik ve bilincimize katkı sağlayacaktır. Bu tecrübeler, zengin yazma eser koleksiyonlarımızda kayda geçirilmiş şekilde mevcuttur. Milli kültür bağımsızlığı hedefleri doğrultusunda bu eserleri yayınlayarak milletimizin istifadesine sunmak, medeniyet tarihimiz açısından büyük önem arz etmektedir.

İnsanlık tarihi boyunca medeniyetlerin çekim merkezi konumundaki Akdeniz-Anadolu coğrafyasını asırlarca idare etmiş olan Selçuklu ve Osmanlılar, bilim ve sanat alanlarında da çok çeşitli faaliyetlerde bulunmuş, insanlığa örnekler bırakmıştır. Bunun bir neticesi olarak ülkemiz, dünyadaki en geniş ve en zengin yazma eser koleksiyonlarına sahip olmuştur. Bilim ve sanata ne kadar önem verdiğimizi bugün hala ayakta duran dönemin kurumlarına, eğitim müesseselerine, özellikle tıp ve astronomi gibi ihtisas medreselerine bakarak daha iyi anlayabiliriz. Gün yüzüne çıkartılacak her yazma eser şüphesiz bu değerli birikimi daha yakından inceleme ve araştırma imkânı sağlayacaktır.

Medeniyetimizin bilimsel yönünü temsil eden eserlerin yanı sıra hikmet ve irfanı temsil eden tasavvuf ve ahlâka dair asırlar içinde ortaya çıkmış eserler de kültürel hafızamızı yansıtmaktadır. İnsanlığın ilim, hikmet ve irfan boyutlarından hiçbirini ihmal etmemiş olan kadim medeniyetimizin bu kıymetli eserlerini milletimizin istifadesine sunmak büyük önem taşımaktadır. Tarih ve medeniyet farkındalığı, geçmişin birikim ve tecrübelerinden üretilmiş fikir ve eserler üzerine araştırma ve incelemeler yapmakla hiç şüphesiz daha da gelişecektir.

Kültür ve Turizm Bakanlığımıza bağlı Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, kadim medeniyetimizden tevarüs ettiğimiz bu birikimi çeviri, çeviri yazı ve tıpkıbasım olarak çeşitli şekillerde yayımlamakta ve mevcut yazma eser envanterinin ayrıntılı tespiti ve kataloglanması yanında, hasarlı eserleri modern tekniklerle restorasyona tabi tutarak bu kıymetli eserlerin fiziksel olarak muhafazasını da temin etmektedir.

Asırlara ve çok geniş bir coğrafyaya yayılmış olan yazma eserlerimizin bu şekilde ilmî neşirlerinin ve kataloglamalarının yapılarak fiziksel muhafazasının özenle temin edilmesi, hem araştırmacıların çalışmalarına sağlam bir zemin teşkil edecek, hem de gelecek nesillerin tarih ve medeniyet yaklaşımlarına katkı sağlayacaktır.

Numan Kurtulmuş
Kültür ve Turizm Bakanı

İkiz kızlarım

Bengisu ve Işınsu'ya…

İÇİNDEKİLER

TENKİTLİ METİN

HAZIRLAYANIN ÖNSÖZÜ

Şah İsmail'in şiirlerine yönelişimin temelinde iki sufi şaire; Seyyid Nesîmî ve Molla Câmî'ye duyduğum ilginin büyük payı var. Bu şairlerle gerçek manada karşılaşmam Gazi Üniversitesinde doktora yaptığım yıllara rastlar. 1990 yılıydı, Akçağ Yayınevi, hocam Prof. Dr. Mustafa İsen'in önerisiyle *Zirvedeki Şiir Ustaları* dizisine başlamıştı. Bu dizi içinde *Nesîmî Dîvânı* da neşredilecekti. Metinlerde transkripsiyon işaretleri kullanılmayacak, günümüz imlasına yakın bir anlayış benimsenecekti. Bu tutum doğrultusunda Hüseyin Ayan'ın doktora tezi olarak hazırladığı *Nesîmî Dîvânı*'nı tashih etmem istenmişti. Doğrusu Nesîmî'nin bazı şiirlerini okumuştum ama divanını ilk defa bu vesileyle baştan sona okumuş oldum. Okurken diğer şairlerden nispeten ayrılan sesinden ve lirizminden etkilendim. Beni etkileyen şeyin ne olduğunu bir süre düşündüm. Ses ve söz tekrarlarını çok ustaca kullandığını, şiirlerinde musiki terimlerine sıkça yer verdiğini fark ettim. Tespit ettiğim poetik yapıları bir yazı konusu yaptım. Nesîmî'nin şiirinde ses ve söz tekrarlarının işlevine dair yazdığım metin, o sıralar yayın hayatına yeniden başlayan *Yönelişler*'de yayımlandı [1990 (48): 26-36] ve bu yazı *Divan Şiirinde Ahenk Unsurları* adlı kitabımın nüvesini oluşturdu.

Nesîmî'nin şiirine ilgim artarak devam etti. Öte yandan doktora tez konusu olarak belirlediğimiz Ali Şir Nevâyî'nin Osmanlı edebiyatına etkisine dair kaynak topluyor, Nevâyî'nin muhitiyle ilgili yazılmış ne varsa okuyordum. Nevâyî'nin sanat hayatının biçimlenmesinde Molla Câmî'nin etkisini fark edince onunla ilgili o zamanlar ulaşabildiğim iki kitabı okudum. Biri Asaf Halet Çelebi'nin imzasını taşıyordu (*Mollâ Câmî*, İstanbul 1940), diğeri de Ali Asgar Hikmet'in (*Cami, Hayatı ve Eserleri,* çev. M. Nuri Gençosman, İstanbul 1991). İkincisi Molla Câmî'nin Akkoyunlu ve Karakoyunlu Türkmenleriyle kurduğu yakın ilişkiye dair notlar ihtiva ediyordu. Molla Câmî'nin Türk edebiyatına etkisine dair notları bir şekilde paylaşmış olmalıyım ki kendisinden şair tezkireleriyle ilgili doktora dersi aldığım hocam Prof. Dr. Mustafa İsen, Osmanlı tezkirelerinde Molla Câmî'nin nasıl algılandığına dair bir seminer hazırlamamı istedi. O zaman çoğu yayımlan-

mamış olsa da Atatürk Üniversitesinde bütün tezkirelerin mikrofilmleri veya tabedilmiş fotoğrafları vardı. Pek çoğunun bitirme tezi olarak çalışıldığını biliyordum. Rahmetli Halûk İpekten ve Hüseyin Ayan'ın yaptırdıkları bitirme tezlerine eklettikleri dizinlerin ne kadar faydalı olduğunu o zaman fark ettim. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanesinde tezlerin dizinlerinden yararlanarak bütün tezkireleri taradım. Okuduğum divanlarda Molla Câmî'ye yapılan atıfları not aldım. Derleyip toparlayarak "Molla Câmî'nin Türk Edebiyatına Tesiri" başlıklı bir seminer sundum. Aynı semineri daha sonra gözden geçirip makale olarak neşrettim (*Erdem*, VII, 20: 519-529). Dersler bitti. Doktora yeterlilik sınavını geçince "Ali Şir Nevâyî'nin Osmanlı Edebiyatına Etkisi" başlıklı tez önerimi sundum. Kabul edildi. Fakat Nevâyî'nin divanları üzerine yapılmış doktora tezlerini temin etmekte engellerle karşılaştım. Ayrıntısına girmeye gerek yok, karşılaştığım güçlüklerin üstesinden gelemeyeceğimi anlayınca tez konusunu değiştirmeye karar verdik. Tabi bu karar değişikliği kolay olmadı. Üzüldüm. *Nedîm Dîvânı*'nın tenkitli metnini hazırlamaya başladım. Tezimin bitimine yakın kadromun bulunduğu Yüzüncü Yıl Üniversitesine döndüm.

Anadolu coğrafyasının dışındaki Türk varlığına duyduğum ilgiyi yaşadığım şehrin, Van'ın tarihiyle bütünleştirerek akademik mecraya taşıma arzusuna kapıldım. Bu arzumun merkezine şiirleriyle Molla Câmî'nin beğenisine mazhar olmuş Karakoyunlu Cihanşah'ı yerleştirdim. Çünkü Cihanşah'ın Hakîkî mahlasıyla söylediği şiirler günümüze ulaşmıştı. *Hakîkî Dîvânı*'nın nüshalarını temin edip metni kurdum. Onun şairliği ve muhitine dair yorumlara girişmek için hem kaynak sorunu vardı hem de yöntem. Doğrusu uzmanlık alanımla ilgili bir yığın divan neşri olmasına rağmen Osmanlı şairleri üzerine yapılmış çalışmalardaki şablona Cihanşah'ı yerleştirmek kolay değildi. Karakoyunlu ve Akkoyunlu Türkmenlerinin kültür ve sanat hayatına dair kaynaklara yöneldim. Azeri sahasındaki dini/tasavvufi hareketleri, bilhassa Hurufiliği kavramadan Cihanşah'ın şiirlerini anlamanın ve yorumlamanın kolay olmayacağını fark ettim. Hakîkî'nin şiirleri tam Nesîmî havasındaydı. Bunu temellendirmek için iki şairin divanını karşılaştırmak en doğru yoldu. Nesîmî ile Cihanşah'ın şiirleri karışmıştı. Her iki

şairin divanında yer alan ortak şiirleri tespit etmek için Hüseyin Ayan'ın TDK tarafından bilimsel neşri yapılan *Nesîmî Dîvânı* ile Cihangir Kahramanov'un hazırladığı *Nesîmî Dîvânı*'nı taradım. Kahramanov neşrinde Nesîmî'nin şiirlerinin Hatâyî'nin şiirleriyle de karıştırıldığına ilişkin bir dipnotla karşılaştım. Acaba bu durum aynı coğrafyanın farklı zamanlarına hükmeden Hatâyî ile Hakîkî'nin şiirleri arasında da var mı sorusuna cevap aramak için *Şah İsmail Dîvânı*'nın, Sadeddin Nüzhet neşrini temin ettim. Bu eser vesilesiyle yıllarca dinlediğim Hatâyî deyişlerinin yazılı metinleriyle ilk defa karşılaştım. Hatâyî deyişlerine aşinaydım. Gerçi lisede tarih hocamız, Fatih'le Uzun Hasan'ı Otlukbeli'nde karşılaştırdığında kendimi Fatih'in yanında, Çaldıran'da Yavuz Selim ile Şah İsmail'i çarpıştırdığında ise yine müfredata uygun biçimde Yavuz'un saflarında konuşlandırdığımı hatırlıyorum. Doğup büyüdüğüm coğrafyanın Osmanlı yönetimine ancak Kanuni döneminde dâhil olduğunu öğrendiğimde duyduğum mahcubiyeti bir ölçüde telafi edebilmek için Hatâyî'nin şiirlerine yöneldim. İbrahim Arslanoğlu'nun *Şah İsmail Hatâyî ve Anadolu Hatâyîleri* adlı kitabını okudum. Onu Nejat Birdoğan'ın kitabı takip etti. Her ikisinin de temel kaynağı olan Azerbaycanlı bilginlerden Azizağa Memmedov'un 1966 yılında neşrettiği *Hatâyî Dîvânı*'nı, Dr. Naile Ağababa Bakü'den getirdi. Aynı fakültede çalıştığımız Azerbaycanlı akademisyenler Nesîmî ve Hatâyî'ye dair Bakü'de basılan kitaplardan temin edebildiklerini bana ulaştırdılar. Cihanşah ve Şah İsmail'in şiirlerinde, Nesîmî'ye söyledikleri nazireler dışında müşterek noktalar bulamadım. Tam o günlerde Taha Akyol'un *Osmanlı'da ve İran'da Mezhep ve Devlet* adlı eseri yayımlandı (1999). Gazeteci üslubunun kolaylığı, Taha Akyol'un başvurduğu kaynakların çeşitliliği ve yorumları beni sardı. Kitabın zengin kaynakçasında ilgimi çeken İngilizce kaynakların fotokopilerini, o zaman İSAM'da çalışan arkadaşım Ahmet Kavas gönderdi. Roger Savory'nin makalelerinin toplandığı *Studies on the History of Safawid Iran* (London 1987) ile John Wood'un *Akkoyunlular*'a dair mükemmel eserini eşzamanlı olarak okudum. Bu akademik çalışmalarla bilimsel bir zemine oturan ilgimi Reha Çamuroğlu'nun *İsmail* (2. Baskı, İstanbul 1999) romanı zenginleştirdi. *Karakoyunlu Cihanşah'ın Türkçe Şiirleri*'ni yayımladığımda

(Ankara 2002), artık Azeri sahası kültür ve sanat hayatına dair bakış açım biçimlenmişti. Muhtemelen bu kitabımın etkisiyle benden Azeri sahasıyla ilgili yazılar talep edildi. Prof. Dr. Osman Horata, AKM'nin yayına hazırladığı *Türk Dünyası Edebiyatı* için "Azeri Sahası Tasavvuf Edebiyatı"na dair bir yazı istedi. Onun ardından Prof. Talat Halman'ın başkanlığındaki editörler grubunun hazırladığı *Türk Edebiyatı Tarihi* için "Azeri Sahası Türk Edebiyatı" başlıklı bir bölüm yazdım. Her iki yazının da hazırlık aşamasında aradaki mesafeye rağmen Prof. Dr. Yavuz Akpınar, kaynak temininde olağanüstü yakınlık gösterdi, yardımcı oldu.

Azeri sahası Türk edebiyatının gelişiminde Nevâyî'nin rolünü biliyordum. Fuzûlî'nin Nesîmî ve Nevâyî'den etkilenmekle beraber kendine mahsus bir dil ve dünya inşa ettiği konusunda da kuşkum yoktu. Şah İsmail'in hem şair hem de hâmî (patron) sıfatıyla bu birikimi çok iyi değerlendirdiği anlaşılıyordu. Mesnevilerinde, özellikle *Deh-nâme*de klasik anlayışa uygun şiirler söyleyen Şah İsmail'in *Nasihat-nâme* ve *Dîvân-ı Hatâyî*'deki bazı şiirleri, ideolojik görüşleri için sanatını propaganda aracı olarak kullanan şair imajını pekiştirecek nitelikte olsa da bu algının Şah İsmail'in edebî kişiliğini tam olarak yansıtmadığı, divanındaki diğer şiirlerden belliydi. Öte yandan *Hatâyî Dîvânı* neşirlerinde tutarsızlıklar, eksikler ve ciddi yanlışlar dikkatimi çekti. *Hatâyî Dîvânı*'nın tenkitli metnini hazırlamak amacıyla yazma nüshaları temin etmek için girişimlerde bulundum. O sıralarda öğrencilerimden Can Şahin, lisansüstü eğitim için Fransa'ya gidiyordu. Nezaketen bir isteğimin olup olmadığını sordu. *Hatâyî Dîvânı*'nın Paris nüshalarının kütüphane numaralarını verdim. Birkaç ay sonra gönderdi. Prof. Dr. Mustafa İsen de *Hatâyî Dîvânı*'nın Londra ve Vatikan nüshalarını temin etti. Dört nüsha temin edince, *Nedîm Dîvânı* ve *Hakîkî Dîvânı* neşirlerindeki tecrübemle -şecere tespiti yöntemine uygun biçimde- nüshalarda bulunan şiirlerin sırası ve beyit sayısını görünür kılacak bir tablo hazırlamaya giriştim. O zaman araştırma görevlisi olan İsmail Arıkoğlu ve Murat Öztürk yardım ettiler. Kısa sürede elimizde bulunan yazmalardaki sayısal verileri tablolaştırdık. Şimdi öğretim üyesi olan Özkan Uz o zaman yüksek lisans öğrencimdi, o da temin ettiğim neşirlerdeki şiirler için benzer bir tablo oluşturdu. Karşı-

laştırınca nüshalarla neşirler arasındaki farkların ve tutarsızlıkların tahmin ettiğimden de fazla olduğunu gördüm. Taşkent nüshasını temin edebilirsem bütün problemleri çözeceğimi sanarak onun peşine düştüm. Temin etmem kolay olmadı. Çok uzun sürdü. Temin edince sorunların bir kısmı hakikaten çözüldü. Bu sırada Safevilerle ilgili yerli, yabancı ciddi kaynak biriktirdim. Yabancı Türkologların araştırmalarını tararken Amelia Gallagher'ın *The Fallible Master of Perfection: Shah Ismail in the Alevi-Bektashi Tradition* (McGill University 2004) adlı çalışmasının kaynakçasında Wheeler Thackston'ın 1988 yılında yayımladığı "The Diwan of Khata'i: Pictures for the Poetry Shah Isma'il" başlıklı makalesinin tam künyesiyle karşılaştım. Wheeler Thackston'ın tanıttığı nüshayı, *Hatâyî Dîvânı*'nı neşredenlerin hiçbiri kullanmamıştı. Bu makaleyi Türkiye'de bulamadım. Eski öğrencilerimden Mehmet Karaarslan, yazının PDF'sini elektronik ortamda ulaştırdı. Prof. Dr. Mustafa İsen de dergiyi ABD'den getirtti. Ardından nüshayı da temin ettim. Minyatürlü bu nüshaya adeta çarpıldım.

Bir yandan temin ettiğim nüshalardaki şiirleri sırasına göre tabloya işlerken öte yandan Taşkent nüshasındaki şiirleri Latin harflerine aktardım. Arkadaşlarım arasında Şah İsmail'in şiiriyle ilgilendiğimi bilmeyen yoktu. Ozan Yılmaz, beni Şevket Rado Yazmaları arasında bulunan *Hatâyî Dîvânı* nüshasından haberdar etti. Doğrusu haberdar etmekle kalmadı, nüshanın CD kaydını gönderdi. Metni yakından tanımak için şiirleri numaralandırıp tabloya işledim. Bu yazmada diğer nüshalarda ve neşirlerde bulunmayan şiirlerin olduğunu fark ettim. "Hatâyî'nin Yayımlanmamış Şiirleri" başlıklı makalem hakem sürecindeyken İran'ın Kum kentinden Davut Behlüli'den bir e-posta aldım; İbrahim Gülşeni üzerine çalıştığından bahisle Tahsin Yazıcı'nın doktora tezinin bir kopyasını istiyordu. Bütün çabama rağmen onun istediği tezi temin edemedim. Fakat Gülşenilerle ilgili elimde epeyce kaynak olduğunu, isterse kendisine gönderebileceğimi yazdım. O da memnuniyetini ifade ederek İran'dan herhangi bir isteğim olursa yardımcı olabileceğini belirtti. Bunun üzerine *Dîvân-ı Hatâyî* üzerine çalıştığımı, Kum'da Mescid-i Azam ve Gülpaygâni Kütüphanesinde bulunan nüshaları temin edemediğimi, temin edebilirse sevineceğimi söyledim. Gerçekten de Davut,

yardımseverliğini gösterdi ve çok kısa bir zamanda iki nüshayı da elektronik ortamda göndererek beni sevindirdi. Diğer nüshalara uyguladığım yöntemle bu nüshaların muhtevasını da tablolaştırınca sadece Şevket Rado yazmasında bulunduğunu sandığım bazı şiirlerin Gülpaygâni nüshasında da olduğunu gördüm. Dolayısıyla makalede ileri sürdüğüm görüşleri de gözden geçirmek zorunda kaldım. Bu nüshaların ortak bir özelliği var: O da Azizağa Memmedov'un neşrettiği *Hatâyî Dîvânı*'nda sadece Mezar-ı Şerif nüshasında bulunduğunu belirttiği şiirlerin bu nüshalarda da yer almasıdır. Mezar-ı Şerif nüshasının temini hususunda Afganistan'dan Türkiye burslusu olarak Anadolu Üniversitesine yüksek lisans yapmak üzere gelip benden de ders alan Yakup Qarash'tan ricada bulunmuştum. Yakup derslerini, tezini bitirdi. Gelip gidişlerinde nüshanın peşinde olduğunu ama değil nüshayı, kayıtlı bulunduğu kütüphaneyi bile bulamadığını söyledi. Başka bir ümit ışığı göremeyince Azizağa Memmedov'un, bu yazmanın mikrofilmini kullandığına dair bir dipnotuna istinaden Bakü'deki Elyazmaları Enstitüsünde olabileceğini düşünerek Prof. Dr. Yavuz Akpınar'dan yardım istedim. Tam yarım asır önce yayımlanan bir kitaptaki dipnota dayanarak Elyazmaları Enstitüsünün arşivinde Mezar-ı Şerif nüshasının fotokopisini bulmak kolay olmadı. Prof. Dr. Paşa Kerimov ve Dr. Şelale Hümmetli'nin özverili çabaları olmasaydı asla mümkün olmazdı. Onların tarif edemeyeceğim iyi niyetli çabaları sonucunda nüshanın fotokopisini temin edince bu eksik yazmanın Şevket Rado ve Gülpaygâni nüshalarıyla aynı koldan üretildiğinden emin oldum. Mevcut neşirleri yapan araştırmacılardan hiçbirinin görmediği bu nüshayı, Azizağa Memmedov'un da yeterince incelemediğini ve muhtevasını çalışmasına tam olarak yansıtmadığını gördüm.

Dîvân-ı Hatâyî'nin en önemli nüshalarını temin etmiş olsam da Tebriz'de Sultan el-Kurrai'nin kütüphanesindeki *Hatâyî Dîvânı* nüshasıyla Kahire nüshasına ulaşamamıştım. Kahire nüshasının fotokopisini Prof. Dr. İsmail H. Aksoyak ve Dr. Halit Biltekin'in girişimleriyle Dr. Abuzer Kalyon getirdi. Sultan el-Kurrai'nin şahsi kütüphanesindeki *Hatâyî Dîvânı* nüshasıyla ilgili İréne Mélikof'un bir bildirisini okumuştum. Önemli bir nüsha olduğunu söylüyordu. Ayrıca Mir Salih Hüseynî, 2002 yılında yayımladığı *Hatâyî*

Dîvânı'nda bu nüshayı kullanmış, diğer nüshalarda bulunmadığını ileri sürdüğü şiirlere dipnotlar düşmüştü. Mir Salih Hüseynî'nin sadece Kurrai nüshasında bulunduğunu belirttiği yirmi iki şiirden yirmi birinin Şevket Rado ve Kum nüshalarında da bulunduğunu tespit etmiştim. Nüshayı temin etmek için girişimlerde bulundum. Öncelikle Prof. Dr. Yavuz Akpınar'ın kapısını çaldım. Yavuz Bey, nüshayı temin edemese de, Muhammed Emin Sultan el-Kurrai'nin Tebriz'de yayımlanan *Gurub* dergisinde bu nüshayı tanıtıcı makalesinin metnini bana ulaştırdı. Yazmanın *Gurub* dergisinde renkli basılan on sayfasının görsel güzelliği ve müstensihinin kimliği, nüshayı temin etmek hususunda iyice tahrik etti. Muhammed Emin el-Kurrai ile telefonla irtibat kurup meramımı anlatmama rağmen maalesef umduğum cevabı alamadım. Muhammed Emin el-Kurrai, bana Bakü Elyazmaları Enstitüsünün düzenlediği bilimsel bir toplantıda bu nüshayla ilgili sunduğu bildiriyi önerdi. Bakü'de sunduğu bildiriyi Prof. Dr. Yavuz Akpınar temin etti. Bildiri, *Gurub* dergisindeki Farsça makalenin Türkçesi idi. Bu arada zaman zaman İran'a giderek Safeviler dönemi Türk edebiyatıyla ilgili yazmaları temin edip ciddî makaleler neşreden öğrencim Dr. M. Nuri Çınarcı, önce Tebriz Merkez Kütüphanesinde bulunan nüshayı getirtti. Ardından Gülistan Sarayı nüshasını temin etti. Daha önceki neşirlerde kullanılmayan Gülistan Sarayı nüshası, hat ve tezhiplerinin güzelliğinin yanı sıra Mir Salih Hüseynî'nin sadece Kurrai nüshasında bulunduğunu ileri sürdüğü şiirlerin tamamına yakınını ihtiva ediyordu.

Hatâyî Dîvânı'nın nüshalarını temin edip içerdikleri şiirlerin sırası ve beyit sayılarına göre tablolar oluşturunca nüshaların akrabalık ilişkileri büyük ölçüde belirginleşti. Fakat bu kolay olmadı. Tecrübesi olanların çok iyi bileceği gibi teker teker şiir ve beyit saymak başlı başına sevimsiz bir iştir. Ayrıca elektronik ortamda veya fotokopi olarak temin ettiğim nüshaların bir kısmı tamir edilmiş, bazı yapraklar düşmüş, yazmalar yeniden toparlanırken sayfalar olması gereken yerlere yerleştirilmemiş olduğu için şiir sayısını tam olarak tespit etmek mümkün olmuyordu. Bu durumu fark edince nüshaların çıktısını alıp sayfaları tekrar dağıtıp siyak sibak ilişkisini, varsa reddade kayıtlarını dikkate alarak metinleri yeniden düzenledim. Böylece bazı

nüshaların akrabalık ilişkilerini daha net biçimde tespit etme imkânı oldu. Neşirlerle ilgili tablo ile yazmalarla ilgili tabloyu karşılaştırınca neşirlerde bulunan bazı şiirlerin yazmalarda, yazmalardakilerin neşirlerde olmadığını tespit ettim. Şöyle ki mevcut neşirlerdeki gazel/kaside sayısı 467'dir. Bu şiirlerin 21'i yazmalarda bulunmamaktadır. Yazmalardaki gazel/kaside sayısı 501'dir. Mevcut neşirlerdeki şiir sayısı ile yazma nüshalar arasındaki farkın nedeni, yapılan neşirlerde ŞR, G, M ve GS nüshalarının kullanılmamış olmasıdır. Öte yandan birer mecmua niteliği taşıyan İstanbul nüshalarında (AE, OE) bulunan 27 şiir, diğer yazmalarda yer almadığı hâlde Sadeddin Nüzhet neşri sayesinde bütün neşirlere girmiştir. Mevcut yazmalarda bulunmadığı hâlde neşirlerde metinlerine yer verilen aruz ölçüsüyle söylenmiş 21 şiire ilave olarak yazma nüshalarda (P, TZ) hece ölçüsüyle söylenmiş tek şiir bulunmasına karşın neşirlerde hece ile söylenmiş şiir sayısının 262'ye çıkmış olması, *Hatâyî Dîvânı*'nın hem metin tenkidi hem de folklorla ilgili kuramlar çerçevesinde ele alınıp incelenmesini zorunlu kılmaktadır.

Daha önce şecere tespiti ve metin tenkidi konusunda *Nedîm Dîvânı* ve *Hakîkî Dîvânı* vesilesiyle tecrübe sahibi olduğuma değinmiştim. *Hatâyî Dîvânı*'nın onlardan çok farklı bir metin olduğunu, siyasal ve kültürel nedenlerle oluşan Şah İsmail algısı ile *Hatâyî Dîvânı* yazmalarının öyküsünün örtüşmediğini fark ettim. Daha çok halk şiirinin bir temsilcisi gibi algılanan, neredeyse okuryazarlığı konusunda bile tereddüt edilen Şah İsmail'in şiirlerini Safevi muhitlerinin en gözde hattatlarının istinsah ettiğini görünce Şah İsmail'in şairliği konusunda eski kaynaklardan başlayarak günümüze kadar yapılan değerlendirmeleri derleyip *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarıyla karşılaştırarak inceledim. Bu inceleme sonucunda *Hatâyî Dîvânı* yazmalarına Şah İsmail'in ölümünden kısa bir süre sonra ilavelerin yapıldığını, Nesîmî ile Hatâyî'nin bazı şiirlerinin karıştırıldığını, Osmanlı şairlerinden Şeyhî, Ahmed Paşa ve Karamanlı Nizâmî'nin birer gazelinin Hatâyî'ye atfedilerek nüshalara alındığını tespit ettim. Dolayısıyla sadece soyağacı yöntemiyle *Hatâyî Dîvânı*'nın tenkitli metninin hazırlanmasının mümkün olmadığını, başka yöntemlere de başvurmak gerektiğini düşünerek eklektik (seçmeci) bir yaklaşımı benimsedim.

Netice itibarıyla ortaya bu metin çıktı. *Hatâyî Dîvânı*'nın tenkitli metninde 19 kaside, 440 gazel, 1 müseddes, 2 mesnevi (*Deh-nâme* ve *Nasihat-nâme* dışında), 10 tuyug, 1 kıta ve 1 matla' olmak üzere 474 Türkçe şiir vardır. Azerbaycan ve İran'da yapılan *Hatâyî Dîvânı* neşirlerinde çoğu matla'/müfred olmak üzere 32 Farsça, 1 Arapça şiir bulunmasına rağmen bunlardan sadece yazma nüshalarda yer alan 1 tahmis, 4 gazel olmak üzere toplam 5 Farsça şiir metne eklenmiştir. Şah İsmail'e ait olmadığını tespit ettiğim şiirlerin yanı sıra ona ait olduğunu düşünerek metne dâhil ettiğim bazı şiirlere, özellikle tek nüsha veya nüsha grubunda bulunanlara başka şairlerin divanlarında rastlamak ihtimali daima mevcuttur. Hatta müstensihlerin bile şair adına manzume üretmiş olmaları ihtimal dâhilindedir. Gelenekli edebiyatlarda üslup üzerinden hangi şiirin hangi şaire ait olduğunu saptamak neredeyse imkânsızdır. Şah İsmail sözkonusu olduğunda bu sorun daha da çetrefilli hâle gelmektedir. İlerleyen bölümlerde bu sorunları tartıştım. Tartışığım sorunların hemem hemen tamamını, yazmadan önce ve yazdıktan sonra hocam Prof. Dr. Mustafa İsen'e arz ettim. Adeta doktora tezi hazırlıyormuş gibi çalışmamın her aşamasında tespitlerimi paylaştım, hocamın tenkitlerini dikkate aldım. Doğrusu Prof. Dr. Mustafa İsen'in desteği, kılavuzluğu olmasaydı çalışmamı bu şekilde tamamlayamazdım. Hocama ne kadar teşekkür etsem azdır.

Teşekkür etmem gereken bir hocam da Prof. Dr. Yavuz Akpınar'dır. Hem kaynak temininde desteğini esirgemedi hem de heyecanımı paylaşarak çalışma şevkimi diri tuttu. Teşekkür borcum olan meslektaşlarıma ve öğrencilerime de birer selam göndermenin tam sırası. *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshaları ve neşirleri ile Şah İsmail'e dair kaynakların temininde yardımcı olan Prof. Dr. Makbule Sabziyeva, Prof. Dr. Paşa Kerimov, Prof. Dr. Ahmet Kavas, Prof. Dr. Tufan Gündüz, Doç. Dr. Ozan Yılmaz, Dr. Şelale Hümmetli, Dr. Naile Ağababa, Dr. M. Nuri Çınarcı, Davud Behlüli, Dr. Can Şahin, Dr. Abuzer Kalyon, Dr. Mehmet Karaarslan'a; Paris, Londra ve Vatikan nüshalarındaki şiirleri tabloya işleyen Dr. İsmail Arıkoğlu ve Dr. Murat Öztürk'e; neşirlerdeki şiirleri tablolaştıran Dr. Özkan Uz'a; Farsça şiirlerin yazımını ve tercümesini üstlenen Dr. Recep Demir'e; divan metnini

okuyup eleştiri ve önerileriyle katkıda bulunan Prof. Dr. Vahit Türk ve Dr. Halit Biltekin'e ve metnin son hâlini tashih eden doktora öğrencilerim Arş. Gör. Bekir Belenkuyu ile Arş. Gör. Emrah Gülüm'e selam olsun.

Yukarıda isimlerini minnetle andığım kişilerin katkılarına rağmen bu kitabın hazırlanışı tahmin edemediğim ölçüde geniş zamana yayıldı. Bunda bitmeyen işlerimin, idari görevlerimin etkisi oldu tabi. Fakat asıl sebep, nüshaların temininde öngöremediğim zorlukların yanı sıra elde ettiğim nüsha sayısı arttıkça metin tenkidiyle ilgili sorunların da çetrefilli hâle gelmesiydi. Her şeye rağmen tamamen bilimsel yöntemlere uygun biçimde *Hatâyî Dîvânı*'nı hazırladım. Böylece *Hatâyî Dîvânı*'nın tenkitli metni ile İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları arasında bulunan en hacimli nüshası birlikte okurların karşısına çıkmış oldu. Şevket Rado nüshasının tıpkıbasımına izin veren İstanbul Araştırmaları Enstitüsü yönetimine ve yardımsever kütüphane çalışanlarına teşekkür borçluyum. Türkiye Yazma Eserler Kurumu da Şah İsmail'e yaraşır biçimde eserin basımını gerçekleştirdi. Kurum başkanı Prof. Dr. Muhittin Macit başta olmak üzere Çeviri ve Yayım Dairesi başkanı Doç. Dr. Ferruh Özpilavcı'ya ve uzman İsmet İpek'e teşekkür ediyorum. Bu çalışma vesilesiyle bütün şiirlerini defalarca okuduğum Şah İsmail'in "*Her kim ki bizi anarsa olsun / Der-burc-ı sa'âdet âşiyânı*" dizeleriyle şiirleştirdiği duasına mazhar olmayı umuyorum.

Prof. Dr. Muhsin Macit

Eskişehir, 2017

KISALTMALAR

1-Yazma Nüshalarla İlgili Kısaltmalar

AE Fatih Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum, 131
B Berlin Kütüphanesi Doğu Elyazmaları, 259
E Erdebil Darü'l-İrşad Kütüphanesi
G Gülpaygâni Kütüphanesi, 141/5
GS Gülistan Sarayı Kütüphanesi, 2194
K Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, 40 [MF 54810]
L British Library, 3380
M Mescid-i Azam Kütüphanesi, 2009
MS British Library MS, Or.11388
MŞ Mezar-ı Şerif Bahter Müzesi/ Bakü Elyazmaları Enstitüsü, F. 234
OE İBB Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları, 2/226
P Bibliotheque Nationale, Supplement Turc,1307/83
PS Bibliotheque Nationale, Supplement Turc, 995/64
SK Sultan el-Kurrai Kitaplığı
ŞR İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları, 51
T Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1339/1412
T1 Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1340/1032
TH Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4077
TM Tahran Milli Müze Kütüphanesi, 3705
TN Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4096
TÜ Tahran Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, 5160/3
TZ Tebriz Milli Kütüphanesi, 1251
V Biblioteca Vatikan, 221
W Arthur M. Sackler Gallery, DC. SI986.60

2-Kullanılan Nazım Şekilleriyle İlgili Kısaltmalar

K Kaside
G Gazel
M Musammat
m Mesnevi
T Tuyug

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا	A, a, E, e, ʿ
آ	Ā, ā, a
ب	B, b
پ	P, p
ت	T, t
ث	S̱, s̱
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	Ḥ, ḥ
خ	Ḫ, ḫ
د	D, d
ذ	Ẕ, ẕ
ر	R, r
ز	Z, z
ژ	J, j
س	S, s
ش	Ş, ş
ص	Ṣ, ṣ
ض	Ż, ż, Ḍ,/ḍ
ط	Ṭ, ṭ
ظ	Ẓ, ẓ
ع	ʿ
غ	Ġ, ġ
ف	F, f
ق	Ḳ, ḳ
ك	K, k, G, g
نک	Ñ, ñ
ل	L, l
م	M, m
ن	N, n
و	V, v, O, o, Ö, ö, U, u, Ü, ü, Ū, ū, Ō,ō
ه	H, h, A, a, E, e
ي	Y, y, İ, i, Ī, ì

A-ŞAH İSMAİL VE ŞAİRLİĞİ

Erdebil Tekkesinin şeyhi ve Safevi Devletinin kurucusu Şah İsmail, 25 Receb 892/17 Temmuz 1487 tarihinde Erdebil'de doğdu. Babası Safevi şeyhi Haydar (ö. 1488), annesi ise Akkoyunlu Uzun Hasan'ın (ö. 1478) Alemşah unvanıyla bilinen kızı Halime Begüm'dür (ö. 929/1522-23)[1]. Babaannesi Hatice Begüm de Uzun Hasan'ın kız kardeşidir.

İsmail, henüz bir yaşındayken babası Şeyh Haydar, Gürcistan'a düzenlediği akında Şirvan hükümdarı Ferruh Yesar tarafından öldürüldü (1488). Akkoyunlu Yakup, İsmail ile diğer kardeşleri Sultan Ali ve İbrahim'i Şiraz valisi Mansur Bey Purnak'a göndererek İstahr Kalesi'nde hapsettirdi. Sultan Yakup'un ölümünden sonra (1490), onun halefleri arasında çıkan kargaşa ortamında iktidarı ele geçiren Rüstem Bey, Safevilerin desteğini almak için Şeyh Haydar'ın oğullarını serbest bırakmakla kalmadı, Sultan Ali'yi Erdebil'e hâkim tayin etti. Ancak Sultan Ali'nin Akkoyunlu Baysungur'u yenerek nüfuz kazanması Rüstem'i kuşkulandırdı. Sultan Ali'nin üzerine asker sevk ederek öldürttü (1493). Şeyh Haydar'ın müritleri İsmail ve kardeşi İbrahim'i Gilan hâkimi Hasan Han'ın yanına götürdüler. Orada korunan İsmail, bir yandan da Lala Hüseyin'in gözetiminde eğitim gördü. Akkoyunlu şehzadeleri arasındaki iktidar mücadelesinde Rüstem Bey, Akkoyunlu Göde Ahmed tarafından öldürülünce (1497) karşısında güçlü bir otoritenin kalmadığını anlayan İsmail, Akkoyunlu mirasını devralmanın zamanının geldiğini düşünerek müritlerini etrafında toplayıp Erdebil'e doğru harekete geçti. Bu arada Akkoyunlu şehzadeleri arasındaki kavga iyice hızlandı. Elvend Bey devletin kuzey, Murad Bey ise güney bölgesinde egemenliklerini sürdürmeye başladı. Ancak öncelikli olarak atalarının intikamını almak üzere Ferruh Yesar'ı ortadan kaldıran İsmail, sonra üstüne ordu gönderen Akkoyunlu Elvend'i yenerek Tebriz'i ele geçirdi ve taç giyerek "şâh" unvanını aldı (907/1501); taraftarlarınca Ebu'l-Muzaffer Şah İsmail Bahadır Han diye anıldı. Şah İsmail,

---

1 Şah İsmail'in Tebriz'i el geçirdiği zaman annesini öldürttüğüne dair rivayetleri değerlendiren Namık Musalı, Şah İsmail'in öldürttüğü kadının üvey annesi olduğunu, Halime Begüm'ün Erdebil Tekkesinin haziresindeki mezar kitabesinde kaydedildiği gibi 929/1522-23 yılında vefat ettiğini belirtmektedir (2016: 35-59).

siyasi kişiliğinin bütün bileşenlerini içeren künyesini resmi yazışmalarında kullandı. Döneminin sanatkârları da Şah İsmail adına ürettikleri eserlere bu künyeyi işlediler (Malekzadeh 1976: 263-276).

Şah İsmail, Akkoyunlu egemenliğine fiilen son verince ülkesinin sınırlarını genişletmek ve görüşlerini yayabileceği emniyetli bir ortam oluşturmak için girişimlerde bulundu. Batısındaki Osmanlı Devletini ve doğusundaki Özbekleri tehdit edecek konuma erişti. Özbeklerden Şeybanî Han'ı mağlup ederek öldürdü (1509). Osmanlı sultanı II. Bayezid'le aralarında başlayan gerilim, Yavuz Sultan Selim döneminde doruğa ulaştı ve Çaldıran Savaşı ile neticelendi (23 Ağustos 1514). Çaldıran yenilgisi Şah İsmail için tam manasıyla narsist kırılmaya neden oldu. Müritleri nezdindeki yenilmezlik imajı sarsıldı. Yenilginin yarattığı ruhsal çöküntü yetmezmiş gibi Osmanlılar tarafından esir alınan eşi Bihruze Hanım[1] üzerinden sürdürülen itibarsızlaştırma siyasetinden bunaldı. Bir yandan Çaldıran yenilgisinin ardından ortaya çıkan karışıklıkları sert tedbirlerle bastırırken diğer yandan da Batılı devletler nezdinde Osmanlılara karşı ittifak arayışlarına girişti (Gündüz 2010: 146-151). Bu girişimlerinden sonuç alamadan, 23 Mayıs 1524 tarihinde Tebriz'de öldü. Cenazesi Erdebil'de Şeyh Safi'nin yanına defnedildi.

Şah İsmail öldüğünde en büyük oğlu Tahmasb (1514-1576) Safevi tahtına oturdu. Tahmasb on yaşındaydı. Diğer erkek kardeşleri; Elkas Mirza (1516-1549), Sam Mirza (1517-1566/67) ve Behram Mirza (1517-1549) ise ondan iki, üç yaş daha küçüktü. Dolayısıyla Şah İsmail'in vefatından sonra Kızılbaş beyleri ve bürokratlar Safevi yönetiminde etkili oldu (Kütükoğlu 1994: 298-300). Tahmasb'a karşı kardeşi Elkas Mirza iktidar mücadelesine girişti. Başarılı olamayınca tıpkı Kanuni Süleyman'ın şehzadesi Bayezid'in Safevi sarayına sığınması gibi Elkas Mirza da Osmanlı sarayına sığındı. Şehzadeler arası mücadeleden Tahmasb başarıyla çıktı ve kırk iki yıl Safevi Devletini idare etti. Tahmasb'ın şahlık dönemi (1524-1576) ile Kanuni'nin uzun süren saltanat yılları (1520-1566) aşağı yukarı örtüşür.

1 Şah İsmail'in eşlerinden hangisinin Osmanlılara esir düştüğü konusu hâlen tartışmalıdır (Uzunçarşılı 1959: 611-619; Gündüz 2009: 223-233; Savory 2014: 221-235; Tekleli-Aliyeva 2014: 1-13). Konuyla ilgili tartışmalar devam ederken Vedat Turgut, Şah İsmail'in Osmanlılar tarafından esir alınan eşinin Bihruze Hanım olduğuna dair kaynaklarda verilen bilgileri teyid eden bir vakıf belgesi neşretti (Turgut 2016: 27-35). Tülün Değirmenci de Taçlı Hanım'ın Osmanlı minyatürüne nasıl yansıdığına dair bir makale yazdı (2011: 42-45).

Dolayısıyla Osmanlı-Safevi ilişkilerinin bu iki hükümdarın siyasi ve kültürel rekabetleri çerçevesinde biçimlendiği söylenebilir. Siyasi mücadelelerine rağmen Osmanlı muhitlerinden Safevi başkenti olan Tebriz, Kazvin ve Isfahan'a; bu şehirlerden de İstanbul'a çeşitli nedenlerle göç eden sanatkârlar marifetiyle edebî ve kültürel açıdan şaşırtıcı düzeyde etkileşim oldu (Kurnaz 1999). Bilhassa iktidar mücadelesini kaybeden şehzadelerin muhitlerindeki sanatkârlarla birlikte rakip devletin himayesine girmesi ve elçiler aracılığıyla takdim edilen kıymetli eşyalar arasında yer alan sanat eserlerinin yeni muhitin nakkaşları ve hattatları nezdinde itibar görmesiyle tür ve üslup aktarımı gerçekleşti (Tanındı 2000: 236-241).

Şah İsmail ve şehzadelerinin himayesinde başta hat ve nakış olmak üzere güzel sanatlar altın çağını yaşadı (Canby 1999). Tebriz, Kazvin ve Isfahan gibi Safevi başkentlerinin yanı sıra Şiraz ve Meşhed gibi kültür merkezlerinde pek çoğu Herat mektebinde yetişmiş sanatkârlar, Safevi şehzade ve bürokratlarının himayesinde en güzel eserlerini verdiler. Adeta mitolojik bir şahsiyete dönüşen Behzad, Sultan Muhammed, Mir Ali, Ağa Mirek gibi nakkaşlar; Şah Mahmud Nişapurî, Yarî-i Şirazî, Ali Meşhedî, ʻIyşî ve Mir İmad gibi hattatlar; Habibî, Kişverî, Surûrî, Tufeylî gibi divan şairleri Şah İsmail ve şehzadelerinin himayesinde sanat faaliyetlerini sürdürmüşlerdir (Memmedov 1961b: 35-39). Şah İsmail'in eserlerini istinsah eden hattatların; Şah Mahmud Nişapurî, Yârî-i Şirazî, ʻIyşî, Ali Meşhedî ve Nureddin Isfahanî'nin nestalik yazıda Osmanlı sanatkârlarına da kılavuzluk ettikleri, Osmanlı-Safevi kavgasından ötürü ironi gibi görünse de tarihî bir gerçektir (Gelibolulu Âlî 1982; Serin 2010: 309-348).

Şah İsmail, sanatkârlığı kadar kültür ve sanat adamlarını himaye etmesiyle, yani patronaj konumuyla da önemli bir yere sahiptir. Osmanlı merkezî otoritesinin sarsıldığı devrelerde, Teke yöresinde baş gösteren Şah Kulu ayaklanmasında olduğu gibi merkezî otoriteyi tanımayan kenardaki oymak ve aşiretlerin Erdebil Tekkesini sığınılacak bir merci olarak gördükleri bilinmektedir. Anadolu'dan bilhassa Akkoyunlu ve Safevi merkezlerine yönelen Türkmenler, Türkçe söyleyen *kızılbaş* şairler ve dervişler Şah İsmail döneminde Safevi sarayında ilgi görmüşlerdir (Savory 1987: XVI-168-176; Sümer 1999: 4). Şah İsmail'in sayesinde Türkçenin edebî dil olarak Safevi

sarayında gördüğü itibar, şehzadeleri döneminde de korunmuştur. Safevi muhitlerinde Türkçe ve Farsça şiir söyleyen Türkmen şairlerin olduğunu Hatâyî'nin şehzadesi Sam Mirza'nın *Tuhfe-i Sâmî* adlı eserinden (Karaismailoğlu 1988: 178-186) ve *Mecmau'l-Havass*'tan öğreniyoruz (Sadıkî 1327: 102-131). Hanedan mensupları arasında da Hatâyî seviyesinde olmasa bile Türkçe şiir söyleme geleneğinin devam ettiği bilinmektedir. Safevi şehzadelerinden İbrahim Mirza'nın divanında "Türkiyyat" başlığı altında yer verilen Türkçe söylenmiş 24 şiir bunun en önemli kanıtıdır (Çınarcı 2015: 161-196)[1]. Fakat Safevi hanedanı içinde Türkçenin en güzel şiirlerini söyleyen hiç şüphesiz Şah İsmail'dir.

Şah İsmail'in şairliği, "şeyh" ve "şah" sıfatlarının gölgesinde kalmıştır. Hem kendi muhitinde hem de Osmanlı kültür çevrelerinde eser veren tezkire yazarları Şah İsmail'in şairliği üzerinde yeterince durmamışlardır. Hatâyî'nin şairliğini vurgulayıp şiirlerinden alıntılar yapan diğer kaynaklar da araştırmacılar tarafından göz ardı edilmiştir. Dolayısıyla Şah İsmail'in şairliğine dair kabuller, özellikle Alevi/Bektaşi muhitlerinde ve musiki meclislerinde dolaşıma giren Hatâyî mahlaslı güfteler, hiçbir ayıklamaya tabi tutulmadan ona mal edilen şiirler çerçevesinde biçimlenmiştir. Şah İsmail'in şair kimliğini daha görünür ve anlaşılır kılmak için şimdiye kadar ihmal edilen kaynaklardaki bilgiler de dikkate alınarak eserlerinin yazma nüshalarındaki verilerle birlikte değerlendirilecektir.

Şah İsmail'in dini-mistik kimliğinden ayrı düşünülmesi neredeyse imkânsız gibi görünen şairliğine dair en fazla bilgi veren ve değerlendirmeye girişen tezkire müellifi, hiç şüphesiz Garîbî'dir[2]. Şimdiye kadar tek nüshası tespit edilen *Garîbî Külliyâtı*'nda Şah İsmail'e dair önemli bilgiler var-

1 M. Nuri Çınarcı, *İbrahim Mirza Dîvânı*'nın İran'da Gülistan Sarayı Kütüphanesi No: 2183'te kayıtlı bulunan nüshasını kullanmıştır. *İbrahim Mirza Dîvânı*'nın bir nüshası da Toronto'da Ağa Han Müzesinde AKM-282 numarada bulunmaktadır. Her iki nüshanın da müzehhibi uzun bir müddet İbrahim Mirza'nın himayesinde eserler üretmiş olan Abdullah Şirazî'dir.

2 İran'da Hüseyin Düzgün (Hüseyin Muhammedzade Sadık) tarafından yayımlanan *Garîbî Tebrizî-Türkçe Dîvân [Dîvân-ı Eş'âr-ı Türkî]* ve *Tezkire-i Mecâlis-i Şu'arâ-yı Rûm* adlı eserle (Tebriz 2009) ilgililere tanıtılan Garîbî, Türkiye'de de İsrafil Babacan'ın neşrettiği şairler tezkiresiyle (Ankara 2010), edebiyat araştırıcıları arasında tanınırlık kazanmıştır. Sözü edilen çalışmalarda Garîbî'nin çocukluk ve gençlik yıllarının Menteşe yöresinde geçtiği, Şahidî'den ders okuduğu, bir ara İstanbul'da bulunduğu ve her nedense Tebriz'e gittiği, Şah Tahmasb'ın muhitinde eserler verdiği belirtilmektedir. Mahlasının bütün çağrışımlarına uygun bir hayat hikâyesinin kahramanı olan şairin, biyografisine dair kronolojik veriler olmasa bile Safevi muhitlerinde ömrünü tamamladığı tahmin edilmektedir (Babacan 2010).

dır. Fakat bu yazmanın muhtemelen şirazesi kopmuş, sayfaları dağılmış ve sonradan derlenip bir araya getirilerek numaralandırılmıştır. Yazma tamir edilirken gerekli özen gösterilmediği için özellikle mensur kısımlarda sayfa sırasını doğru tespit etmek zordur.

Mevcut hâliyle *Garîbî Külliyâtı*, *Menâkıb* ile başlamaktadır. *Menâkıb*'da Garîbî, "Mürşid-i Bünyâd-ı Dîn Ya'ni ki Şâh-ı Tâc-dâr" başlığı altında Şah İsmail'in bir methiyesinden şu beyti;

> Künh-i ḥaḳīḳatüñi senüñ kimse bilmedi
> Ṣormaḳ gerek durur yine senden saña seni

alıntılamak suretiyle menkıbeler anlatır (13a-13b). Anlattığı menkıbeleri ayet iktibaslarıyla temellendirerek Şah İsmail'i tanrılaştırır (14b-15a). Garîbî, bu bölümü Hatâyî'nin "gelmişlerdenüz" redifli;

> Biz ezelden tā ebed meydāna gelmişlerdenüz
> Şāh-ı Merdān ʿışḳına merdāne gelmişlerdenüz

matla'lı gazeline söylediği nazireyle tamamlar (16b):

> Rāh-ı ʿışḳ-ı şāha biz merdāne gelmişlerdenüz
> Başumuz top eyleyüp meydāna gelmişlerdenüz

Külliyât'ın ikinci kitabı *Risâle-i Yuhanna*'da Garîbî, "Kelâm-ı Şâh-ı Dîn Sultân Hatâyî'den Muhammesdür" başlığı altında Şah İsmail'in;

> Menem kim cān ü dilden Ḥaydarīyem
> Ḥabīb-i zü'l-celālüñ çākeriyem

matla'lı şiirini tahmis eder (65b-67a; Düzgün 2009: 181-183). İlerleyen kısımlarda tekrar uygun bir bağlam oluşturarak Hatâyî'nin;

> Ey göñül vaḳt-i bahār ötdi ḥazān olmış durur
> Su kenārında ṣanem serv-i revān olmış durur

matla'lı gazeline tahmis yazar (71a-72a; Düzgün 2009: 178-179). Bunlardan başka *Garîbî Külliyâtı*'nda Hatâyî'nin aşağıda matla' beyti verilen gazellerine şairin söylediği tahmisler vardır[1].

> Nev-cevān ol pīr iken devrān ki cānān devridür

1 Bu tahmislerdeki Hatâyî'ye ait beyitler, metni kurarken karşılaştırdığım nüshalardaki şiirlerle örtüşmeyen farklar içermektedir.

Şād bol ey ḫaste dil kim derde dermān devridür
(161b-162b; Düzgün 2009: 179-181)

Mevsim-i ḳış gitdi devr-i nev-bahār oldı yine
Meclis-i geşte ʿacāyib rūzgār oldı yine
(128b-129b; Düzgün 2009: 183-185)

Garîbî hayranlıkla andığı, şiirlerini tahmis ve tanzir ettiği Şah İsmail'e dair yorumlarını *Tezkire-i Şuʿarâ-yı Mecâlis-i Rûm*'da da sürdürür. Tezkirenin mukaddimesinde Şah İsmail'in "benzersiz" nitelikteki divanından söz ederek şiirinin mistik gücüne dair değerlendirmelerde bulunur. Ardından bu söylediklerini teyit edecek nitelikteki bir şiirini alıntılar.

"Şāh İsmaʿīl Baḫādır Ḫân isṭār u iẓhār buyurduḳları dīvān-ı bī-mis̱āl erbāb-ı tevḥīd ü ehl-i ḥāl dillerinde ẕikr ü evrād olmışdur ve ol eşʿār-ı ḥaḳīḳat-penāh-ı muḥibbān-ı dergāh-ı şāh olan gerçekleri sırr-ı yakīnden āgāh idüp niçe niçe güm-rāhları daḫı tarīḳ-i Ḥaḳḳ'a irşād ḳılmışdur. Bu maḥalde meymenet içün ol dīvān-ı bī-naẓīre rücūʿ ḳılınup işbu şiʿr-i dil-pezīr göz ü göñül manẓarların müceddeden mesrūr u pür-nūr ḳılduğı ferāḫiyyetden temām ketb olındı. Şiʿr-i Sulṭān Ḫaṭāyī:

Ey Ḥaḳ kelām içinde didi Murtażā seni
Ḥaḳ bildi ṣıdḳ u cān ile ehl-i rıżā seni

Güm-rāh olaydı ehl-i cihān ser-be-ser ḳamu
Ger ḳılmasaydı ʿāleme Ḥaḳ reh-nümā seni

Lā farḳ evinde *beyneke beyni* maḳāmına
Hem-dem oḫıdı her sırrına Muṣṭafā seni

Heycā gününde durmadı hiç kimse tīğuña
Şīrüm diyü bu maʿniden ögdi Ḫudā seni

Ḫās itdi her peyam-beri bir dīn ü millete
Gönderdi cümle ʿāleme Ḥaḳ reh-nümā seni

Sözüñ beyān-ı Ḥaḳdur özüñ Ḥaḳ nişānısın
Münkirdür ol ki söyleye Ḥaḳdan cüdā seni

Allāh yolına virmege cān rāżı kimse yok
Bu bāb içinde gördiler ehl-i rıżā seni

Dirler günāh-ı ümmetüñ olmaz devāsı hiç
Bu ʿillet-i devāsıza bildük devā seni

Ẓāhirde gerçi ṣūretüñ oldı beşer velī
İnsān dimek meʿānide olmaz revā seni

Men şiʿr ilen ḫaçan yetem evṣāf-ı ẕātuña
Kur'ān'da ögdi medh idüben *ve'ḍ-ḍuhā* seni

Hiç kim senüñ teki yaradılmışda görmedi
Lā seyf anuñ çü söyledi hem *lā fetā* seni

Künh-i ḥaḳīḳatüñi senüñ kimse bilmedi
Sormak gerek durur yine senden saña seni

Şekk ü gümān içinde fenā boldı tā ebed
Dārü'l-fenāda bilmeyen ehl-i beḳā seni

Yetmezdi hiç maḳām-ı kerāmāta enbiyā
Ger öñlerince görmeseler pīşvā seni

Bildük ne maʿnīdür ʿale'l-insān-ḥīn-i dehr
Ḳur'ān'da çünki ḳıldı beyān *hel etā* seni

Baḥr-ı şecāʿat evc-i seḫāvet mekān-ı luṭf
Kān-ı kerem seni didüm ehl-i ġazā seni

Nān u ḳaṭārı ṣāy ile Ḳanberle virdüñüz
Münkirdür ol ki dimeye kān-ı seḫā seni

Yā Rab Ḫaṭāyī bendeñe ḳılgil şefāʿati
Ol demde kim penāh ider ehl-i ḫaṭā seni [1]

1 Garîbî'nin tezkiresinde alıntıladığı bu şiir de *Hatâyî Dîvânı*'nın, muteber nüshaları da dâhil olmak üzere çoğunda bulunmaktadır. Fakat nüshalarda beyit sayısı ve sırası değişen bu şiirin beyit sıralaması ve nüsha farkları mevcut nüshaların hiçbiriyle örtüşmemektedir. Bu durum, Garîbî'nin gördüğü nüsha veya nüshaların *Hatâyî Dîvânı*'nın temin ettiğim yazmaları arasında olmadığını göstermektedir.

Bes fażīlet-i şi‘rden fi-ḥaddi ẕātihi berī olmak sīne-i şu‘arāya ‘alā ‘ıṭlaḳu-hum dest-i red ḳoymaḳ lāyıḳ u maḳbūl olmaya (Babacan 2010: 62-65).

Şah İsmail’in muhitinde ömrünün son yıllarını geçirdiği anlaşılan Nimetullah Kişverî de hem söylediği nazirelerle hem de methiyelerle Hatâyî’nin hükümdarlığının yanı sıra şair kimliğine dair veriler paylaşmaktadır. Kişverî, terkib-bend ve murabba şeklinde söylediği iki methiyyede ve bir gazelinin makta‘ beytinde Şah İsmail’e bağlılığını geleneğe uygun biçimde ifade etmektedir.

Kişverî Dîvânı’nda “Der-Medh-i Hazret-i Şâh-ı Zamân” başlıklı bir terkib-bend yer almaktadır (Demirci 1994: 17-20). Bu musammatın başlığındaki “şâh-ı zamân”ın kim olduğu, ilk bendin vasıta beytinden anlaşılmaktadır:

> Ol vāli-i vilāyet ü şem‘-i peyām-berī
> Ḫūrşīd-i melik-şāh İsma‘īl-i Ḥayderī

Kişverî’nin Şah İsmail övgüsünde yazdığı diğer musammat; “Hây bigim hây pâdişâhım hây gözel hânım menim” nakaratlı mütekerrir murabbadır (Demirci 1994: 288-289). Bu murabbanın başlığı olmasa da övülen kişinin kim olduğu 9. bendde açıklığa kavuşmaktadır[1]:

> Kelmişem ümmīd ilen şāh-ı cihān dergāhına
> Ka‘be-i dīn Şāh İsma‘īl Ḫān dergāhına
> Yüzlenip-men mehdī-i āḫir zamān dergāhına
> Hāy bigim hāy pādişāhım hāy gözel hānım menim

Kişverî, ömrünün son yıllarında intisap ettiği Safevi sarayında Şah İsmail’e bağlılığını bir gazelinin makta‘ beytinde de söylemiştir:

> Tā ki boldum Şāh İsma‘īl Ḫān’ıñ bendesi
> Kişverī teg kalmadı pervā-yı sulṭānlıġ maña
> (Demirci 1994: 38)

Kişverî Dîvânı’nda vezin, eda, redif ve kafiye bakımından Hatâyî’nin gazelleriyle benzeşen şiirler de vardır. Bu gazellerde hangisinin model şiir, hangisinin nazire olduğunu tespit etmek kolay değildir. Çünkü her iki şairin gazellerinde de bu anlamda ipucu yoktur. Padişahların muhitlerindeki şair-

1 Jale Demirci, çalışmasının metin kısmında atladığı bu bendi inceleme kısmında sehven 471 numaralı rubai diye vermiştir (1994: VIII).

leri onurlandırmak, şairlerin de hamilerinin sanatkârlıklarını takdir etmek üzere nazire söylemeleri geleneğin icabıdır. Böyle durumlarda şairler nazirelerinde ipucu vermedikleri takdirde kimin kime nazire söylediğini tespit etmek imkânsızdır. Bununla birlikte her iki şairin divanlarında nazire niteliği taşıyan şiirlerin bulunması Şah İsmail'in şair kimliğinin bileşenlerinin neler olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Şah İsmail'in şiirleri söyleyiş, redif ve kafiye kullanımındaki tercihler bakımından Fuzûlî'nin gazelleriyle de benzerlikler göstermektedir[1]. Bu, muhit ortaklığından kaynaklanan doğal bir durumdur. Çünkü Fuzûlî çocukluk ve gençlik yıllarında Akkoyunlu, 1508-1534 yıları arasında ise Safevi tebasıdır. Fuzûlî'nin yaşadığı bölge 1508 yılında Şah İsmail'in eline geçince Fuzûlî, Safevilerin Bağdat valisi İbrahim Han Musullu'ya iki kaside ve bir terci-bend sunarak himayesine girmiştir. *Beng ü Bâde* adlı alegorik mesnevisini Şah İsmail'e sunmuştur. Fuzûlî'nin ilk kasidesini sunduğu Elvend Bey'in Şah İsmail'e yenilerek Akkoyunlu mirasını Safevilere bırakmak zorunda kaldığı düşünülürse Fuzûlî'nin yeni patronun himayesini kazanmak için epeyce zorlandığı, alegoriye niçin başvurduğu daha iyi anlaşılır. Farklı yorumlara açık olmakla birlikte münazara tarzında yazılmış bu mesnevide Fuzûlî'nin Osmanlı padişahı II. Bayezid ile Şah İsmail arasındaki mücadeleyi "afyon" ve "şarap"la sembolize ettiği ileri sürülmüştür (Olgun 1936: 3-13, 51-55; Yıldırım 2004: 139-146). *Beng ü Bâde*'de Fuzûlî, geleneğe uygun biçimde münacat, tevhit, naat ve Hz. Ali methiyesinden sonra "Midhat-i Pâdişâh-ı ba-Ferheng " başlığı ile Şah İsmail'i övmüştür:

Ol ki başlar zamānda bezm-i ferāğ
Pādşehler başından eyler ayağ

Cām-ı feyzin içen Mesīhā tek
Feyz-i Rūhü'l-Kudüs tapar bī-şek

---

1 Hatâyî'nin Fuzûlî'ye nazire olarak söylediği;
Dost yolında ḥelāl olsuñ dilā ġayret saña
Ġayrdan bir ẕerre minnet çekmedüñ raḥmet saña
matla'lı gazelinde (G.15) büyük şairin;
Çāre-i bih-būdumı sordum mu'ālicden didi
Derd derd-i 'ışḳ ise mümkin degül ṣıḥḥat saña
beyti tazmin edilmiştir (Akyüz vd. 1958: XXII/146).

Meclis-efrūz-ı bezm-gāh-ı Halīl
Cem'-i eyyām-ı Şāh İsma'īl

Andan āsūdedür ganī vü gedā
Halladallahu mülkehū ebedā
(Kürkçüoğlu 1955: 3-4)

Şah İsmail'in muhitindeki şairlerin söylediklerini paylaştıktan sonra tezkire yazarlarının tanıklıklarına geçebiliriz. Safevi muhitlerinde Hatâyî'nin şairliğinden bahseden diğer bir tezkire yazarı ise Şah İsmail'in şehzadesi Sam Mirza'dır. Ne yazık ki Sam Mirza (ö. 1566-67) *Tuhfe-i Sâmî* adlı eserinde babasının Türkçe ve Farsça şiirlerinde Hatâyî mahlasını kullandığını söylemekle yetinmiş, Farsça bir beytini alıntılamıştır (Sam Mirza 1384: 11)[1].

Bī-sütūn-ı nāl-i zārem çü şenīd ez-cā şod
Gerd feryād ki Ferhād-ı diger peydā şod

Heratlı Fahrî de Hatâyî'nin Türkçe ve Farsça şiir söylemekte yetenekli olduğunu söyledikten sonra ona atfedilen şu Türkçe beyti nakletmiştir:

Ey cemālüñ āyeti 'unvān-ı dīvān-ı ḳadīm
Ḳaşlaruñ ṭuġrāsı bismi'llāhi raḥmāni'r-raḥīm

Ardından da Hâfız'ın gazelini tahmis ettiği bir musammata yer vermiştir (Fahrî 1345: 67-69).

Şah İsmail'in şairliğinden bahseden bir başka kaynak ise *Silsiletü'n-Neseb-i Safeviyye*'dir Fakat bu eserdeki bilgiler, Amelia Gallagher'dan başka (2011: 895-911), araştırmacıların dikkatini çekmemiştir. Safevi şahı I. Süleyman döneminde (1666–1694) eserini yazan Şeyh Hüseyin, Şah İsmail hakkında; "O hazretin şiire yeteneği vardı. Hatâyî mahlasıyla Farsça ve Türkçe birçok şiir yazdı. O hazretin divanı, talipleri arasında meşhur ve yaygındır. Masum imamlar övgüsünde kaleme aldığı şu şiirler teberrüken buraya kaydedildi" dedikten sonra dört şiirinin metnini vermiştir (1343: 68-72).

Şah İsmail'in biyografisine ve şiir örneklerine yer veren yazarlardan biri

1 Bu beyt, PS nüshasının sonunda (64a) yer almaktadır. Memmedov da oradan (PS nüshasından) alıntılamıştır (1966: 555). İsmailzade ise alıntıladığı kaynağı belirtmeden iki beyt daha ilave etmiştir (2004: 686).

de 19. yüzyılın tezkirecilerinden Seyyid Azim Şirvânî'dir. Şirvânî (ö. 1888) tezkiresinde Erdebil'den ve Erdebilli şairlerden bahsederken Şah İsmail'in biyografisini vermiş ve ardından Hatâyî'nin şiirlerinden örnek olmak üzere "doğrusı" redifli gazel ile bir rubai alıntılamıştır (Rüstemov 1974: 195-196).

Osmanlı tezkire yazarlarından, Kafzade Fâizî'den başka hiçbiri Hatâyî'den bahsetmemiştir (İpekten vd. 1988: 192). Fâizî'nin verdiği bilgi de şairin ölümüne düşürülen bir tarihten ve bir gazelinden alıntıladığı iki beyitten ibarettir (Kayabaşı 1997: 37a /284):

Ben ol bāz-ı hümā-ṣaydum bu ʿālem murġ-zārumda
Niçe ʿanḳā gibi yavrı uçurdum āşiyānumda

Ben ol cān-bāz-ı ser-bāzum felek farḳındadur kāmum
Nice Ḥallāc-ı Manṣūrı yürütdüm rismānumda[1]

Osmanlı biyografi yazarlarından Kâtip Çelebi'nin *Keşfü'z-Zünûn*'da, Şemseddin Sami'nin *Kâmûsu'l-A'lâm*'da Hatâyî hakkında verdikleri bilgi kırıntılarını derleyen Nail Tuman, şairin Fâizî'nin örnek gösterdiği yukarıdaki Türkçe iki beytini iktibas etmiştir (Tuman 2001: I/253).

Osmanlı tezkire yazarlarının Şah İsmail'in şiirlerine ilgisizliğine karşın Şah İsmail'in vefatından yaklaşık on sene sonra tamamlanan Edirneli Nazmî'nin *Mecmaʿu'n-Nezâir*'inde (Köksal 2001), her ne kadar dördü *Hatâyî Dîvânı*'nın muteber nüshalarında bulunmasa da Hatâyî mahlaslı on gazele yer verilmiştir. Aynı şekilde eserini 968/1560-61 tarihinde tamamlayan Pervane Bey de mecmuasında (Gıynaş 2014), Hatâyî mahlaslı iki gazele yer vermiştir[2]. Bu gazellerden biri ile Hitâbî adına kaydedilen on bir gazelin dördü, *Hatâyî Dîvânı*'nın en güvenilir nüshalarında bulunmaktadır[3].

1 Bu beyitleri içeren gazel, *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında bulunmamakla birlikte Edirneli Nazmî'nin nazire mecmuasında yer almaktadır (Köksal 2001: 4336. şiir). Mevcut neşirlerde de farklı biçimlerde kaydedilen bu gazelle ilgili olarak Azizağa Memmedov, "Yavuz Sultan Selim'e Mektup" adıyla şöhret olan bu şiir, Taşkent, P1 (Paris 1), P (Paris 2), B (Londra), V (Vatikan), ER (Erdebil) nüshalarında yoktur" biçiminde not düşmüştür (1966: 468). Resul İsmailzade ise bu gazeli, "Bu şiir Yavuz Sultan Selim'e mektup adıyla meşhur olmuştur" dipnotuyla yayımlamıştır (2004: 288, 311. şiir).

2 Bu durum, Sadeddin Nüzhet Ergun'un meşhur nazire mecmualarına Hatâyî'nin hiçbir şiirinin kaydedilmediğine dair iddiasının doğru olmadığını göstermektedir (1956: 26).

3 Mecmualarda Hitâbî'ye ait bazı şiirler Hatâyî mahlasıyla, Hatâyî'nin şiirleri de Hitâbî mahlasıyla kaydedilmiştir. Bu şiirlerden hiçbirinin Şah İsmail'e ait olmayacağını iddia eden Sadeddin Nüzhet Ergun'un (1956: 26), eserinin son kısmında "XVI ncı asır Osmanlı Şairlerinden Midillili Hitabî'den Örnek Şiirler" başlığı altında alıntıladığı yedi gazelden dördü *Hatâyî Dîvânı*'nın en muteber nüshalarında bulunmaktadır.

Hatâyî mahlaslı başka şairlerin bulunma ihtimalinin yanı sıra mahlas benzerliğinden ötürü Hitâbî'ye ait bazı gazellerin de Şah İsmail'e mal edilerek 16. yüzyılda derlenen mecmualarda kaydedilmesi önemlidir.

-1- (G.26)
Geldi ṣurāḥi meclise refʿ eylemiş niḳāb
Nūr eyledi mecālisi zerrīn-per-āfitāb
(Ergun 1956: 223-226; Gıynaş 2014: I, 326-327).

-2- (G.87)
Tā kim ol zülfüñ niḳābı māhtāb üstindedür
Bir bulut nisbetdür ol kim āfitāb üstindedür
(Köksal 2001: 917; Gıynaş 2014: I, 812).

-3- (G.95)
Ol ṣanem kim gice gündüz cān anuñ ḥayrānıdur
ʿAḳl ü fehm andan berü ʿışḳ ile ser-gerdānıdur
(Ergun 1956: 223-226; Köksal 2001: 825).

-4- (G.234)
Ol perī-peyker ṣanem cismümde cānumdur menüm
Gitmesün göñlümden ol rūḥ-ı revānumdur menüm
(Köksal 2001: 1825).

-5- (G.287)
Çıḫmaz ey dil-ber senüñ ḫayl-i ḫayālüñ yāddan
Göñlümüñ şehrini yıḫdı ʿışḳuñuz bünyāddan
(Ergun 1956: 223-226; Köksal 2001: 2041; Gıynaş 2014: II, 962).

-6- (G.296)
Senden özge yārum olsa ey perī-veş sīm-ten
Āsitānuñ çevresinde ḳoy ki ḫāk olsun beden
(Köksal 2001: 1938; Gıynaş 2014: III, 161).

-7- (G.335)
Gül yüzüñ kim düşmiş ol zülf-i perīşān üstine
Bir bulutdur kim düşüpdür māh-ı tābān üstine
(Hatâyî Dîvânı G.335; Gıynaş 2014: III, 529).

-8- (G.342)
Derd-i ʿışḳuñ dil-berā tā geldi bu cān üstine
Ṣanasın kim geldi ʿİsā cism-i bī-cān üstine
(Köksal 2001: 2385; Gıynaş 2014: III, 529).

-9- (G.396)
Tā ki aḫşam vaḳti gördüm ey büt-i meh-rū seni
Gündüzin tā şām olınca isterem her sū seni
(Köksal 2001: 2684; Gıynaş 2014: III, 832).

Şah İsmail, özellikle âşıkâne söylediği gazellerinde Çağatay ve Osmanlı edebiyatının önde gelen şairleriyle alışveriş içindedir. Öte yandan Azeri sahasının Seyyid Nesîmî'yle ivme kazanan ve sözlü gelenekten de beslenerek bir terkibe ulaşan şiir dilini devralmıştır. Hatâyî'yi etkileyen şairlerin başında Nesîmî gelir. Nesîmî'nin trajik biçimde gerçekleşen ölümüne atıfta bulunarak kendisini aşkta sadakatin simgesi olan Nesîmî ve Hallâc-ı Mansûr'la özdeşleştirir.

Gāh Ḥüseynī vü Nesīmī gibi soydı ḳādılar
Gāh Manṣūr donına girdüm ene'l-Ḥaḳ dār idüm
G.253/3

Şah İsmail'in, menkıbesine ve şiirine bu denli ilgi duyduğu Nesîmî'den etkilenmemesi düşünülemez. Nitekim aşağıda matlaʿları alıntılanan gazeller Nesîmî'ye naziredir:

-1- (G.55)
Ruḫlaruñ muṣḥaf nigārā ḫaṭlaruñ iʿrāblar
Baḫdum ol yüzden maña fetḥ oldı yüz miñ bāblar
(Kahramanov 1973: I, 344; Ayan 2002: I, 290).

-2- (G.61)
Ey ḥaḳ ehli sen senüñ cismüñde beytu'llāhı gör
Ḫancaru ʿazm eyleseñ levḥinde ʿarşu'llāhı gör
(Kahramanov 1973: I, 290-291; Ayan 2002: I, 304).

-3- (G.63)
Şehā ol zülf-i müşkīnüñ ne zībā çīn-ber-çīndür
Ki her bir tārı ol zülfüñ bahā-yı Çīn ü Māçīndür
(Ayan 2002: 350).

-4- (G.68)
Tā ki düşdüm hecrüñe göñlüm fiġāna başlar
Geldi āhumdan menüm feryāda daġ u daşlar
(Kahramaov 1973: I, 340; Ayan 2002: I, 291, 292).

-5- (G.137)
Yandum ʿışkuñdan eyā gül-yüzlü dil-dār uşta gör
Sensiziñ ʿālemde gezmek oldı düşvār uşta gör
(Kahramanov 1973: I, 169; Ayan 2002: I, 302).

-6- (G.152)
Ey müselmānlar bugün ol yār pinhān ayrılur
Uçdı rūḥum gitdi ʿaḳlum gövdeden cān ayrılur
(Kahramanov 1973: I, 166 [B, L nüshasından]).

-7- (G.156)
Tā ki göñlüm ġamze-i ol çeşm-i fettān ārzular
Derd-mend olmış durur her laḥẓa dermān ārzular
(Kahramanov 1973: I, 160-161; Ayan 2002: I, 294).

-8- (G.232)
Ey perī şīrīn lebüñ ʿışḳında Ferhād olmışam
Tā saña ḳul olmışam ʿālemde azād olmışam
(Ayan 2002: II, 490; Yalnız I nüshasında vardır).

-9- (G.286)
Senden özge dil-berā hiç kim maña yār olmasun
Cevr-i ʿışḳuñdan menüm tek kimse bīmār olmasun
(Kahramanov 1973: II, 68).

-10- (G.292)
ʿĀşıḳ-ı dil-ḫaste gör dil-dāra döndermiş yüzin
ʿĀlemi ṭarḥ eylemiş sen yāra döndermiş yüzin
(Kahramanov 1973: II, 103; Ayan 2002: II, 624).

-11- (G.413)
Vücūduñ ravża-i rıżvān degül mi
Cemālüñ maẓhar-ı insān degül mi
(Ayan 2002: II, 727) [1].

1 Nesīmī'nin bu gazeline Hakīkī de nazire söylemiştir (Macit 2002: 145).

İki şairin divanlarının yazma nüshaları arasındaki benzerlikler ve geçişkenlikler yukarıdaki şiirlerden ibaret değildir. Hatâyî'nin Nesîmî'ye yazdığı nazireler, zamanla muhtemelen müstensihler tarafından –ileride ayrıntılı olarak örneklendirilecektir- Nesîmî'ye mal edilmiştir. Hatâyî'nin Nesîmî'ye söylediği nazirelerde muhit ortaklığı kadar dini-mistik duyarlıklarındaki müşterekliğin de payı vardır. Osmanlı şairlerine söylediği nazirelerde ise bu iki etkenin dışında, klasik şiirin doğasına uygun bir eğilim söz konusudur. Şah İsmail'in Osmanlı şiirine ilgisiz kalmadığı açıktır. *Hatâyî Dîvânı*'ndaki "elden gider" redifli gazeller (G.96, G.97, G.98) ile Fatih Sultan Mehmed (Avnî), Zâtî, Mostarlı Ziyâî ve Seyyid Nigârî'nin aynı redifi taşıyan şiirleri karşılaştırıldığında benzer ifade kalıplarının farklı coğrafyalarda yetişen şairleri ortak hayaller çevresinde dolaştırdığı görülecektir. Mecmualarda kaydedilmese de Hatâyî-Şeyhî, Hatâyî-Ahmed Paşa ve Hatâyî-Karamanlı Nizâmî divanlarındaki nazire geleneğinin sınırlarını zorlayan müşterek şiirler, siyasi rekabete rağmen Safevi-Osmanlı kültür muhitlerinde alışverişin sanıldığından karmaşık olduğunu göstermektedir.

Hatâyî, Osmanlı şiirinin kurucu şairlerinden Şeyhî'nin aşağıdaki "menzilidür" redifli gazeline nazire söylemiştir. Şah İsmail'in naziresi, *Dîvân-ı Hatâyî*'nin muteber nüshalarında da yer almaktadır.

Ayağuñ toprağı cān menzilidür İşigüñ ehl-i ʿirfān menzilidür	Yañağuñ ey perī cān menzilidür Bu bülbülnüñ gül-istān menzilidür
Ḫayālüñ taḫtıdur vīrāne gönlüm ʿİmāret ḳıl ki sulṭān menzilidür	Ayağuñ başdığı yir ey dil-ārām Bu mūr içün Süleymān menzilidür
Şifā umar lebüñden ḫaste cānum Bilür derdine dermān menzilidür	Saçınuñ ẓulmetinde teşne Ḫıżra Dudağuñ āb-ı ḥayvān menzilidür
Göreli zülfüñi ḥaddüñde bildüm Ki ʿaḳreb māh-ı tābān menzilidür	Bitüpdür ḳāmetüñ çeşmüm öñinde Ne ḫoş serv-i ḫırāmān menzilidür
İşiginden güzer ḳıldukça ey bād Ḫaẕer ḳıl kim Süleymān menzilidür	Murād içün gelüpdür dil ḳapuña ʿİnāyet ḳıl ki iḥsān menzilidür

Perī yüzlüm sür aġyārı ḳapuñdan
Melek yiri ne şeyṭān menzilidür

Maḥallen içre cān virdügi **Şeyḫī**
Maḳāmı ya'ni cānān menzilidür
(Biltekin 2003: 136)

Götürme aġ yüzüñden ḳara zülfi
Ki 'aḳreb māh-ı tābān menzilidür

Ḫaṭāyī göñline yār mihri geldi
'İmāret ḳıl ki sulṭān menzilidür
(Hatâyî Dîvânı G.90)

Yukarıdaki iki gazel arasında dikkate değer benzerlikler vardır. Hatta bazı mısralar (Hatâyî 5-b, Şeyhî 4-b; Hatâyî 7-b, Şeyhî 2-b) aynıdır. Şeyhî'nin gazeli *Mecmû'atü'n-Nezâir*'de de bulunmaktadır. Hassan, Nâmusî, Behramoğlı ve mecmuanın derleyeni Ömer b. Mezid'in bu gazele yazdıkları nazirelere yer verilmiştir (Canpolat 1982: 137-139). Hatâyî'nin naziresi bu mecmuada bulunmamakla birlikte onun muhitinde yetiştiği anlaşılan Fethî-i Tebrizî'nin aynı gazele naziresi, *Mecmû'atü'n-Nezâir*'in, Turgut Karabey tarafından tanıtılan yeni bir nüshasında tespit edilmiştir (Karabey 1996: 67-73). Tebrizli Fethî'nin naziresi Şeyhî'nin Azeri sahasındaki etkisinin Hatâyî ile sınırlı olmadığını göstermesi bakımından önemlidir (Çetin 2006: 91-109).

Bu nazireden başka hem Hatâyî'ye hem de Şeyhî'ye atfedilen bir gazel iki şairin de divanlarının yazma nüshalarında yer almaktadır. Bu şiir, söz varlığı, biçimi ve anlatım tarzıyla intihal mi adaptasyon mu sorusunu akla getirecek kadar benzerlik göstermektedir (Sertkaya 1999: 191-199).

Gönül bende tapucı cān senüñdür
Ne buyursan şehā fermān senüñdür

Ḫaṭā bizden 'aṭā sizden hemīşe
Mürüvvet kānısın iḥsān senüñdür

Felekler müşterīdür gün yüzüne
Süregör ey ḳamer devrān senüñdür

Süvār ol devlet atına melikvār
Sa'ādet topın ur meydān senüñdür

Susamışları ey Ḫıżr-ı zamāne
Suvar kim çeşme-i hayvān senüñdür

Ne buyursan şehā fermān senüñdür
Yolında cān u baş ḳurbān senüñdür

Ḫaṭā menden 'aṭā senden eyā dost
Mürüvvet kānısın iḥsān senüñdür

Susamış leblerüñ Ḫıżr-ı zamāne
Suvargil çeşme-i hayvān senüñdür

Süvār ol devlet atına hemīşe
Sa'ādet topına çevgān senüñdür

Melekler müşterīdür gül yüzüñe
Süvâr imdi ḳamer devrān senüñdür

Bu gice cānumı ḳurbāna yazdum Ḳabūl eyler iseñ mihmān senüñdür	Ezelden cānumı ḳurbāna virdüm Ḳabūl eyle şehā ḳurbān senüñdür
Kapuna geldi **Şeyẖī** ʿāciz ü ḫār Eger ʿayb ola ger noḳsān senüñdür	İşiginde kuluñdur bu **Ḫaṭāyī** Naẓar kıl ḥālına devrān senüñdür
(Biltekin 2003: 140)	(Hatâyî Dîvânı G.130)

Şeyhî ile Hatâyî arasında intihal sorununu akla getirecek bu örneğin bir benzerine Karamanlı Nizâmî ile Hatâyî'nin şiirleri arasında da rastlanmaktadır. *Hatâyî Dîvânı*'nın dört nüshasında [Şevket Rado (ŞR), Mescid-i Azam (M), Gülistan Sarayı (GS), Gülpaygâni (G)] bulunan aşağıdaki gazel, *Karamanlı Nizâmî Dîvânı*'nda da bir beyit fazlasıyla ve ufak tefek değişikliklerle yer almaktadır:

Ey cemālüñ āyeti ʿunvān dīvān-ı ḳadīm Ḳaşlaruñ tuġrāsı *bismi'llāhi raḥmāni'r-raḥīm*	Ey cemālüñ āyeti ʿunvān-ı dīvān-ı ḳadīm Ḳaşlarun ṭuġrāsı *bismi'llāhi raḥmāni'r-raḥīm*
Seni bu luṭf ile görürken hevādan şeyẖ-i şehr Tevbe ʿarż eyler baña *estaġfirullahü'l-ʿaẓīm*	Tā seni gördi bu ḥüsn ile sivāda şeyẖ u şāb Tevbe ʿarż eyler yeli *estaġfirullahü'l-ʿaẓīm*
Lām-ı zülf-i ser-nigūn naḳşına ol dür-dānenüñ Ey raḳīb el sunma kim *lā-taḳrabū mālü'l-yetīm*	Lām-ı zülfüñ ser-nigūn naḳşına dil dür-dānedür Ey raḳīb el sunma kim *lā-taḳrabū ille's-saḳīm*
Nāfe-i Çīnī saçuñdan ḳıṣṣadur lākin ḫaṭā Nergis-i şehlā gözüñden nüsḫadur ammā saḳīm	…
Görseñ ey dil-ber ki sensüz nicesi ʿıyş iderem Eşk sāḳī āh muṭrib nāle hem-dem ġam nedīm	Görseñ ey dil-ber ki sensiz nicesi ʿıyş eylerem Eşk sāḳī āh muṭrib nāle hem-dem ġam nedim
Ḫālüñ ol Hindū ki Rūm ilinde tutmışdur vaṭan Zülfüñ ol tāvūs kim gülşende olmışdur muḳīm	Ḫālüñ ol hindū ki Rūm iḳlīmide dutmış maḳām Zülfüñ ol tāvūs kim gülşende olmışdur muḳīm
Miḥnet ü derd ile pür-nemdür **Niẓāmī**nüñ gözi Tutalı gözde maḳām ol ḳaşları nūn aġzı mīm	Miḥnet ü derd ile pür-nemdür **Ḫatāyī**nüñ gözi Derdlü dilinde müdām ol ḳaşları nūn aġzı mīm
(İpekten 1974: 193)	(ŞR 54a, M 52b, GS 49b, G 37a)

Bu iki gazel arasındaki benzerliği tevarüd veya nazire kavramlarıyla açıklamak zor, hatta gereksizdir. Çünkü aralarında nüsha farkı düzeyinde küçük ayrılıklar var. *Hatâyî Dîvânı*'nın üç nüshasında bulunan bu gazel, *Nizâmî Dîvânı*'nın Halûk İpekten tarafından kullanılan altı nüshasında da yer almaktadır. Ayrıca Hacı Kemal ve Edirneli Nazmî'nin düzenledikleri nazire mecmualarında da bu şiir, Nizâmî adına kayıtlıdır. İşin ilginç

yanı ise Heratlı Fahrî'nin 1552-1555 tarihleri arasında yazdığı tahmin edilen *Ravzatü's-Selâtîn* adlı eserinde Şah İsmail'in Türkçe ve Farsça şiir söylemekte yetenekli olduğunu söyledikten sonra şiirlerinden örnek olmak üzere yukarıdaki gazelin matla' beytini alıntılamış olmasıdır (Fahrî 1345: 68).

Bu çetrefilli durumun bir başka örneğine ise Hatâyî ile Ahmed Paşa'nın şiirleri arasında rastlanmaktadır. *Ahmed Paşa Dîvânı*'ndaki bir gazel, *Hatâyî Dîvânı*'nın 948/1541 istinsah tarihli Paris (P, 21a), Kum (M, 7b), Gülistan Sarayı (GS, 4b) ve Tebriz nüshalarında (TZ, 28a) iki beyt eksiltilerek uyarlanmıştır.

Bu ġamze degül belādur ey dost	Bu ġamze degül belādur ey dost
Bu ḫande degül cefādur ey dost	Bu ḫande degül cefādur ey dost
Şeker lebüñ aġzuma sögerse	Şeker lebüñ aġzuma sögerse
Sögmek degül ol du'ādur ey dost	Sögmek degül ol du'ādur ey dost
Ben yād mıyam ki cān senüñle	…
Ḫalk olmadan āşinādur ey dost	…
Dil mürşidine ḫayāl-i zülfüñ	Dil mürşidine ḫayāl-i zülfüñ
Hem ḫırḳa vü hem 'aṣādur ey dost	Hem ḫırḳa vü hem 'aṣādur ey dost
Genc-i ruḫuña kim el suna kim	…
Bekcilerün ejdehādur ey dost	…
Yir yüzi hevā-yı ḳaddüñ ile	Yir yüzi hevā-yı ḳaddüñ ile
Cennet gibi ḫoş hevādur ey dost	Cennet kimi ḫoş hevādur ey dost
Nimet bileli belāñı **Aḥmed**	'Âşıḳ olalı saña **Ḫaṭāyī**
Bālāñ ile mübtelādur ey dost	Bālā aña mübtelādur ey dost[1]
(Tarlan 2005: 168)	(P 21a, TZ 27b, M 7b, GS 4b)

1 *Hatâyî Dîvânı*'nı neşreden araştırmacılardan İbrahim Arslanoğlu, "şüpheli" kaydıyla (1992: 313-314, [G.136], diğerleri tereddütsüz eserlerine almışlardır. (Memmedov 1966: 109, [G 49]; İsmailzade 1380: 67, [G 20]; Cavanşir 2006: 390-391, [G 408]; Birdoğan 1991: 345, [G.353]; Genceî 1959: 34, [G.40]).

Görüldüğü üzere klasik biyografi kitaplarında, mecmua ve menakıblarda alıntılanan örnekler, nazire geleneği içinde Hatâyî'nin Azeri ve Osmanlı şairleriyle kurduğu poetik ilişkiler Şah İsmail'i tamamen klasik şiir geleneğinin şair tipine uygun biçimde resmetmeye elverişlidir. Eski kaynaklardaki bu bilgiler, nazire geleneği içindeki veriler ve *Hatâyî Dîvânı*'nın bütün yazmaları topluca değerlendirilmediği için Şah İsmail'in şair kimliği daha çok mecmua ve cönklerdeki alıntılar çerçevesinde biçimlenmiştir. Nitekim Türk edebiyatı tarihçiliğinin kurucusu M. Fuad Köprülü, ilk baskısı 1919 yılında yapılan *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* adlı eserinde (1966: 241, 301) mecmua ve menakıbnamelerdeki bilgilere oldukça ihtiyatlı yaklaşmakla birlikte Şah İsmail'i Yunus tarzı şiirin takipçisi olarak takdim etmiştir.

> "… Yunus'un eserleri, geniş ve serbest tasavvuf felsefesi dolayısıyla Bektaşiler üzerinde çok büyük bir tesir icra ettiği gibi, Kızılbaş Türkmenler arasında da eskiden beri ehemmiyetle telakki olunmuştur. Hatâyî'nin bir manzumesi, Yunus'un daha o zaman bu saf Türkmenler üzerindeki manevi nüfuzunu sarih bir surette açığa vurmaktadır." (1966: 240).

Köprülü, bu görüşleri teyid etmek için dipnotta aşağıdaki iki dörtlüğü alıntılamıştır.

> Mihr ü vefâ biribirinden azdı
> Behlûl baykuşleyin viranda gezdi
> Seyyid Nesîmî'yi zâhidler yüzdi
> İncinmedi Hak'tan gelen cefaya
>
> Bu işlerin cümlesini Hak etti
> Tapduk bahrî olup ummana battı
> Yunus kırk gün balık karnında yattı
> İncinmedi Hak'tan gelen cefaya
> (1966: 240-241).

Yukarıdaki şiirin, Köprülü'nün ileri sürdüğü görüşü teyid etmekle birlikte Hatâyî'nin olmadığı bellidir. Fakat o dönemde Köprülü'nün görüşlerini temellendirebileceği kaynaklar kadar sunabileceği örnekler de sınırlıdır. Köprülüzade Mehmet Fuad, İstanbul Darülfünun Türk edebiyatı tarihi mü-

derrisi sıfatıyla Yeni Şark Kütüphanesi yayınları arasında neşredilen Fuzûlî Külliyâtına yazdığı "Fuzûlî Hayatı ve Eseri" başlıklı yazısında muhtemelen hususi kütüphanesinde bulunan *Dîvân-ı Hatâyî* nüshasındaki şiirlere dayanarak Şah İsmail'in şairliğini değerlendirmiştir. Türkiye'de Şah İsmail'in şairliğine dair algının oluşmasındaki katkısından ötürü Köprülü'nün mezkûr yazısından uzunca sayılabilecek aşağıdaki alıntıyı yapmak doğru olacaktır.

> "Habîbî ile aynı zamanda Azeri edebiyatının en yüksek ve hususi simalarından biri de, şüphesiz Safeviyye saltanatının müessisi Şah İsmail-i Safevi'dir (907-930). Şeyh Safüyiddin-i Erdebili'den beri parlak bir hâle-i kudsiyetle muhât olan bu Türk ailesi, Şah İsmail'in yüksek ve azimkâr şahsiyeti sayesinde şeyhlikle şahlığı mezcederek İran, Horasan, Azerbaycan ve Irak havalisinde kuvvetli bir devlet vücuda getirmiş oluyor ve o sahalarda asırlardan beri yaşayan Şii-Batıni cereyanlarını devlet dini hâline sokuyordu. /…/ Asırlardan beri mevcut Türkmen Kızılbaşlığı cereyanından azami surette istifade ile o cereyanın başına geçen ve bir aralık Osmanlı hakimiyetinin temellerini sarsan Şah İsmail, Nesîmî ve Habîbî gibi Hurufi idi. Vecdli ve sanatkâr bir ruha malik olan bu genç reis-i ruhani kendisine ta'abbüd eden İraniyü'l-asl müritleri için bir takım Farisi şiirler yazdığı gibi, asıl menba-ı kuvveti ve istinadgâhını teşkil eden Türkler için de -küçük bir divan teşkil edecek kadar- sufiyane ve âşıkane birçok manzumeler vücuda getirdi. Büyük bir dinî taifenin ruhani ve cismani reisi olmak mülabesesiyle, onun şiirlerinde sanat gayesinden ziyade mezhebini telkin ve tamim gayesi gözetilmiş, yani eski Türk sufilerinin Hoca Ahmed Yesevi'den beri takip ettikleri ananeye ittiba olunmuşdur. Yine bu ananaye ittibaendir ki Hatâyî mahlasını kullanan Şah İsmail-i Safevi, Acem aruzuyla yazdığı eserlerden başka, Azeri sahasında ve Türkmen boyları arasında pek kuvvetli bulunan halk edebiyatını ve Yunus gibi eski halk sufilerini takliden, parmak hesabıyla koşma şeklinde ilahiler yazmıştır. Anadolu ve İran Kızılbaşları arasında bu şiirler hala kemal-i vecd ile okunmakta ve "sürek" denilen ayin-i içtimalarda saz ile terennüm olunmaktadır. Kızılbaşlar vesair ona benzeyen Aliyullahiler gibi zümreler arasında

> Hatâyî'yi takliden o cins birçok manzumeler daha yazılmış ve böylece "mezhebî zümre edebiyatları" teşkil etmiştir. Hatâyî'nin şiirleri Bektaşi-Hurufiler arasında da –Nesîmî'nin manzumeleri gibi- pek şayidir. Azeri edebiyatının umumi tekâmülünde Hatâyî'nin mevkiini izah için şunu söyleyelim ki Hurufi akaidine de taraftar olan bu şair, sarahaten Nesîmî'nin muakkip ve mukallididir. Yalnız mevkii ve hitap ettiği zümrenin mahiyeti itibarıyla onda halk edebiyatı tesiri çok daha kuvvetlidir. Nesîmî'den Habîbî'ye kadar reng-i sufiyanesini şeklen muhafaza etmekle beraber az çok lâdini bir mahiyet alan Azeri edebiyatı, Hatâyî ile raci bir hareket yaparak tekrar Nesîmî daire-i nüfuzuna girmiştir. Mamafih bu, Azeri edebiyatının tekâmül-i tabiisi üzerinde payidar bir tesir yapmayarak sadece, mezhebi bir zümre edebiyatının temelini kurmuş ve Azeri şiiri, Fuzûlî'ye kadar, yine eski mecrasını takip etmiştir. Mamafih buna rağmen Hatâyî'yi Azeri edebiyatının -Nesîmî ve Fuzûlî derecesinde olmamakla beraber- büyük şahsiyetlerinden biri ve bir merhalesi olarak kabule mecburuz" (1924: 11-12).

Köprülü'nün yukarıdaki değerlendirmeleri, bir yıl sonra Süleyman Nazif'in eleştirisine uğramıştır. Süleyman Nazif (1869-1927) baştan sona okuduğunu söylediği *Hatâyî Dîvânçesi*'nden "itina ile adeta müşkil-pesendane" seçtiği on beyit alıntılayıp "birkaç perişan mevzune" diye nitelendirdiği örneklerden hareketle Köprülüzade Mehmed Fuad Bey'in "Fuzûlî'de Nesîmî ve Habîbî gibi Şah İsmail'in de nüfuz-ı edebisini ihsas etmek" isteğine karşı çıkmaktadır (2015: 179-181)[1]. Esasen Süleyman Nazif ile Köprülü arasında Fuzûlî'nin mezhebine dair cereyan eden tartışmanın devamı niteliğindeki bu eleştirilere Köprülü, Süleyman Nazif'in ölümünden sonra cevap vermiştir (1927: 142-143). Bununla birlikte Köprülü, Hatâyî'yi Azeri edebiyatının büyük şahsiyetlerinden biri ve bir merhalesi olarak kabul etmek fikrinden daha sonra vazgeçmiş görünmektedir. 1942 yılında İslam Ansiklopedisi'ne yazdığı "Azeri" maddesinde, *Bektaşi Şairleri* (İstanbul 1930) antolojisine bir

1 İlginçtir M. Fuad Köprülü'nün 1926 yılında Bakü'de yayımlanan *Azeri Edebiyatına Aid Tetkikler* adlı kitapçığında yinelediği bu görüşlerine, Azerbaycanlı bilim adamlarından Azizağa Memmedov da tam tersi bir bakış açısıyla itiraz etmekte, Köprülü'nün dâhil olduğu Türkiyeli araştırmacıları Hatâyî'nin yaratıcılığını layıkıyla anlamamakla suçlamaktadır (1961: 54-55).

sunuş yazarak onurlandırdığı talebesi Sadeddin Nüzhet'in mecmualardan derlediği Hatâyî mahlaslı şiirlerle Selman Mümtaz'ın 1923 yılında *Maarif ve Medeniyet* dergisinde yayımladığı makalelerinden hareketle değerlendirmeler yapmıştır (2014: 64-65). Yine 1947 yılında İslam Ansiklopedisi'ne yazdığı "Fuzûlî" maddesinde de Şah İsmail'in şairlik kabiliyetine dair görüşlerini tekrar etmemiştir. Bu yazılarında mevcut kaynaklardaki veriler doğrultusunda Şah İsmail'i, Yesevi geleneğinden ve Yunus tarzından etkilenen bir sufi şair olarak resmetmiştir. Oysa son yıllarda Ahmet Yaşar Ocak ve Ahmet T. Karamustafa'nın çalışmalarıyla görünürlük kazanan Vefailik üzerine Ayfer Karakaya-Stump'ın yaptığı araştırmalar Kızılbaşlığın yayıldığı coğrafyada Yesevilikten ziyade Vefailiğin etkili olduğunu göstermektedir[1].

Bir başka edebiyat tarihçisi İsmail Hikmet Ertaylan, Bakü'de bulunduğu yıllarda hazırlayıp 1928 yılında neşrettiği *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi* adlı eserinde Selman Mümtaz'ın 1923 yılında *Maarif ve Medeniyet* dergisinde yayımladığı *Deh-nâme*'den alıntılarla Şah İsmail'in şairliğini Şiilik açısından ele almıştır (2013: 305-327). M. Fuad Köprülü'nün de İsmail Hikmet Ertaylan'ın da değerlendirmeleri *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarına dayanmamaktadır. Özellikle mecmualardaki Hatâyî mahlaslı dinî içerikli şiirler üzerinden yapılan değerlendirmeler tabiatıyla Şah İsmail'in şair kimliğini tam olarak yansıtmamaktadır. *Hatâyî Dîvânı*'nın metnine dayalı olarak bilimsel nitelikli ilk makalenin yazarı Minorsky, Şah İsmail'in 18 gazel ve 1 mesnevisinden hareketle dili ve üslubunu değerlendirmiş, dini-mistik yönü üzerine yorumlar yapmıştır (1942: 1006a-1053a). Onun makalesinden ve yorumlarından Sadeddin Nüzhet Ergun'un haberdar olmadığı anlaşılmaktadır. Sadeddin Nüzhet Ergun'un mecmualara dayalı olarak hazırladığı *Hatâyî Dîvânı* (İstanbul, 1946), özellikle Anadolu Aleviliği içinde sözün ve müziğin eşlik ettiği ritüellerle süreklilik kazanan Şah Hatâyî imgesini yaygınlaştırmıştır. Dolayısıyla Şah İsmail'e dair yorumlar çoğalmakla birlikte şair kimliği, sözlü rivayetlerin de etkisiyle bulanıklaşmıştır.

Hatâyî'nin şairliğine dair ileri sürülen görüşleri Azerbaycanlı araştırmacılardan Azizağa Memmedov, derli toplu biçimde *Şah İsmail Hatai* adlı mo-

1 Ayşe Karakaya-Stump (2015: 185-206) ve Markus Dressler'in (2016: 237-268) "Köprülü paradigması"na yönelik eleştirilerinin, onlardan önce Köprülü geleneğinin temsilcisi olarak takdim ettikleri Ahmet Yaşar Ocak'ın Vefailik üzerine yazdığı makalelerde yer aldığını hatırlamak gerekir (Ocak 2011).

nografisinde değerlendirmiştir (Bakü 1961). Kitabın sonunda da "Hatâyî eserlerinin elyazmaları" ile "Hatâyî'nin neşr olunmuş eserleri"ni kısaca tanıtmıştır (1961: 152-156). Memmedov, bu kitabında tavsifini verdiği Hatâyî'nin eserlerinin nüshalarını karşılaştırmak suretiyle önemli bir neşir yapmıştır. Geçen zaman içinde hem Safevi tarihine dair bilimsel yayınların sayısı artmış hem de *Hatâyî Dîvânı*'nın yurt dışındaki nüshalarına erişim imkânı nispeten kolaylaşmıştır. Dolayısıyla bugün elimizde Şah İsmail'in eserleri ve bu eserlerin ortaya çıkış süreçlerini izah etmeye elverişli belgeler mevcuttur. Mevcut birikimden hareketle "şeyh" ve "şâh" sıfatlarını şahsında toplayan Şah İsmail'in hem "tekke" hem de "saray" çevresinin estetik beklentilerine nasıl karşılık verebildiğini değerlendirmek mümkündür.

Şah İsmail'in de mensup olduğu Erdebil Tekkesi, benzerleri gibi diğer güzel sanatların yanında şiirin de çiçeklendiği mekânlardandır. Erdebil Tekkesinin kurucusu Şeyh Safiyüddin'in (ö. 1334) türbesinde bulunan kitaplar arasındaki Farsça divan ve mesneviler, *Külliyât-ı Nevâyî* (Özgüdenli 2006: 375-387); menakıbnamelerde Safevi şeyhlerine atfedilen manzumeler Erdebil şeyhlerinin geleneğe uygun biçimde şiirle ilgilendiklerini göstermektedir. Ayrıca Şah İsmail, Karakoyunlu ve Akkoyunlu Türkmenlerinin sadece siyasal mirasını değil edebî birikimini de devralmıştır.

Bilindiği üzere Safevilerin başkenti olan Tebriz, Karakoyunlu Cihanşah ve Akkoyunlu Yakup dönemlerinde başta minyatür olmak üzere güzel sanatların merkezi konumuna yükselmişti. Akkoyunlu Yakup döneminde yıldızı parlayan Habîbî'nin Safevi sarayında gördüğü ilgi Şah İsmail'in himayesiyle gerçekleşmiştir. Yine Yakup'un muhitinde yetişen şairlerin en kabiliyetlilerinden biri olan Kişverî, bir yandan Nevâyî'ye, öte yandan Ahmed Paşa'ya yazdığı nazirelerle Çağatay ve Osmanlı şiir tecrübesini dönüştürerek takipçilerine büyük bir miras bırakmıştır. Yukarıda değinildiği üzere Kişverî, Şah İsmail'i övgüleriyle de yüceltmiştir. Şah İsmail'in hem doğrudan hem de Kişverî aracılığıyla dolaylı bir biçimde Timurlu ve Osmanlı kaynaklarından beslendiği şiirlerinden anlaşılmaktadır. Hatâyî'nin Ahmed Paşa'nın şiirine aşina olduğu sadece ortak zemin üzere söylediği gazellerden değil, "Heşt Behişt Sarayı'ndan Topkapı Sarayı'na" taşınan hazinesinde *Ahmed Paşa Dîvânı*'nın iki nüshasının bulunmasından da bellidir (Genç 2011: 32).

Ahmed Paşa Dîvânı'nın Safevi saraylarına nasıl ve hangi yolla ulaştığını bilemesek de siyasi rekabetin olduğu hükümdarlar arasında bile ünlü şairlerin eserlerinin özgün nüshalarının hediyeleşme objesi olarak kullanıldığı malumdur (Durmuş 2014: 65-76). Hatta hükümdarların kendi eserlerinin de hediyeleşme amacıyla el değiştirdiğine dair kayıtlar vardır. Mesela, II. Bayezid'in kütüphanesindeki kitapların listesinde Hakîkî (ö. 1467) mahlasıyla şiirler yazan Karakoyunlu Cihanşah'ın *Dîvân-ı Hakîkî* adlı eseri kayıtlıdır (Erünsal 2008: 256, 257). Karakoyunlularla Osmanlılar arasında iyi ilişkiler kurulduğu ve Fatih Sultan Mehmet ile Cihanşah'ın mektuplaştıkları bilinmektedir. Dolayısıyla Osmanlı sarayında *Hakîkî Dîvânı*'nın bulunması, şiirlerinin Cihanşah'ın gazelhanları tarafından okunmasına ilişkin Ahmed Paşa'nın şu temennisi de o zamanın ruhuna uygundur.

> Gonce gibi câmesin çâk ide çün bülbül gibi
> Okıya şi'rüm *Cihân-şâh'uñ* gazel-hânı dürüst
> (Tarlan 2005: 170)

Bu ipuçlarından hareketle *Ahmed Paşa Dîvânı*'nın Osmanlı seçkinleri tarafından Şah İsmail'e hediye olarak gönderilmiş olabileceği akla gelmektedir. Doğrusu Fatih Sultan Mehmet ile Cihanşah arasındaki iyi ilişkiler dikkate alındığında *Ahmed Paşa Dîvânı*'nın Karakoyunlular döneminde Tebriz'e gönderilmiş olması muhtemeldir (Macit 2017: 265-278).

Azeri sahasının edebî birikimini çok iyi değerlendiren Şah İsmail, sadece eserlerine öykünerek söylediği şiirlerle değil, Nesîmî'nin takipçilerini de himaye ederek Safevi muhitlerinde Hurufilerin rahatça kendilerini ifade edebilmelerine imkân sağlamıştır. Hatâyî, dini-mistik düşüncenin ideolojik dönüşümüne eserleriyle katkıda bulunmuştur. Divan estetiğini folklorik öğelerle bütünleştiren ve dini-mistik duyarlığa dayalı bir anlatım tarzını benimseyen Hatâyî, sadece Safevilerin temel etnik unsurunu oluşturan heterodoks Türkmenleri değil, Osmanlı coğrafyasındaki Alevi/Bektaşi geleneğini de derinden etkilemiştir. Öyle ki özellikle Anadolu'da kendi varlığından vazgeçip şahın varlığında yok olmak arzusuyla Hatâyî mahlasını kullanan *dai*lerin ortaya koydukları ürünler, zaman içinde Şah İsmail'in şiirlerinin arasına karışmıştır. Bunun sonucunda cönk ve mecmualarda Hatâyî mahlaslı, fakat gerçek söyleyeni bilinmeyen şiirlerin sayısı artmıştır.

Şah İsmail, diğer sultan şairler gibi bulduğu bir damarı sonuna kadar işlemek eğilimindedir. Divanının en muteber nüshalarında bile mısra ve bazı ifade kalıplarının yinelendiği görülür. Bu durum eski şiirin doğasına uygundur. Fakat Hatâyî'nin şiirleri takipçileri tarafından da çoğaltılmış görünmektedir. Hece ölçüsüyle yazılmış Hatâyî mahlaslı koşmalar bir yana, aruz ölçüsüyle yazılmış Hatâyî mahlaslı şiirlerin de bir kısmının Şah İsmail'e aidiyeti imkânsızdır. *Hatâyî Dîvânı*'nın eski tarihli nüshalarında 255-260 civarında şiir bulunmasına karşın daha sonra istinsah edilen nüshalarda şiirlerin çoğalması, hece ölçüsüyle koşmaların mecmualara girmesi tarihî bir kişilik olan Şah İsmail'in bir anlatı kahramanına dönüştürülmesiyle gerçekleşmiş olabilir.

Tarihî kişiliğine dair somut belgelere rağmen yukarıda sıraladığım nedenlerden ötürü bir anlatı kahramanına dönüşen Şah İsmail imgesi, dinî törenlerle, bu törenlere eşlik eden müzik icrasıyla özellikle Alevi/Bektaşi kültürel belleğinde yaşama kabiliyetini muhafaza etmektedir. Sözlü gelenek içinde bir halk hikâyesine dönüşen Şah İsmail (Gallagher 2009: 173-195), modern Türk edebiyatında da roman kahramanı olarak kurgulanmıştır. Alisa Nicat'ın *Kızılbaşlar*'ı (Yazıcı, Bakü 1983)[1], Feridun Fazıl Tülbentçi'nin *Şah İsmail*'i (İnkılap Yayınları, İstanbul 1956), Reha Çamuroğlu'nun *İsmail*'i (Om Yayınları, İstanbul 1999) ile İskender Pala'nın *Şah&Sultan*'ı (Kapı Yayınları, İstanbul 2010) tarihî bir kahramanın etrafında oluşan folklorik algının farklı ideolojik yorumlarını da barındıran birer Şah İsmail hikâyesidir.

Şah İsmail'den söz eden eski kaynaklar, metinlerarası ilişkiler çerçevesinde atıf yapılan yukarıdaki şiirler onu Nesîmî, Habîbî, Kişverî ve Fuzûlî gibi klasik şairler arasında değerlendirmeyi gerektirir. Şah İsmail'in eski şiirin lügatine, kültürüne, teknik bilgisine vakıf olduğu tartışmasız biçimde *Deh-nâme*'den anlaşılmaktadır. *Deh-nâme*'nin Şah İsmail'e aidiyeti konusunda herhangi bir tereddüt bulunmadığı için tanıklığı önemlidir. Şah İsmail'in şiirin biçimsel unsurlarını yetkin biçimde kullandığını kanıtlayan örneklerin sayısı *Hatâyî Dîvânı*'nda da az değildir. En eski tarihli nüshalarda bulunan ve diğer muteber nüshalarda da yer alan şiirlerinde vezin ve kafiye kusuru azdır. Muahhar nüshalarda, tek nüsha veya nüsha grubunda yer alan şiirlerde vezin ve kafiye kusurlarıyla daha sık karşılaşırız.

---

1 Roman, Zülfiye Veliyeva tarafından Türkiye Türkçesine aktarılmıştır: *Ben de bu yayladan şaha giderim-Kızılbaşlar.* İkinci baskı, Yurt Yayınları, Ankara 2010.

Hatâyî Dîvânı'nda başta şairin mahlasında olmak üzere nispet "ī"leri pek çok yerde vezin gereği kısa okunmak durumundadır. Nispet "ī"lerinden başka, sayısı fazla olmamakla birlikte bazı Arapça kelimelerdeki "ū" ve "ā" uzun ünlülerini de vezin gereği kısa okumak mecburiyeti vardır. Aruz ölçüsünün uygulanmasındaki zihaflar gibi kafiye kullanımında da kusurlar dikkati çekmektedir. Aşağıdaki üç gazelde kafiye uyumsuzluğu metin tamiri yöntemiyle bile geçiştirilecek düzeyde değildir.

-1-

Dem-be-dem yüz miñ selām olsun saña yā Muṣṭafā
Cümle dillerde ṣafā senden durur yā Muṣṭafā

Cümle ʿālem faḫri sen kāfir münāfıḳ ḳahrı sen
Enbiyālar içre sensin bihterīn yā Muṣṭafā

Ger menüm yetmez elüm sürtem yüzüm topraġuña
Her ṣabāḥ bād-ı ṣabā yirsün selām yā Muṣṭafā

Yiryüzi andan münevver ḳıble de pür-nūrdur
Şol mübārek merḳada menden selām yā Muṣṭafā

Ey **Ḫaṭāyī**nüñ ümīdi bu cihānuñ serveri
Cümle peyġamberlerin sulṭānısın yā Muṣṭafā
(Hatâyî Dîvânı G.24)[1]

-2-

Feleknüñ gerdişinden dād u feryād
Meni ayırdı senden dād u feryād

Meni yārdan ayırdı bed zamāne
Zamāne gerdişinden dād u feryād

Menüm iki cihānum sevgülü şāh
Seni sevmedügünden dād u feryād

Yaḳam yırtam gidem aġyār elinden
Maña hiç raḥmı yoḫdur dād u feryād

1 Hüseynî neşrinde "Bu gazel yalnız ilk defa olarak Sultân el-Kurraî nüshasında görüldü" notuyla yer almaktadır (1380: 36).

Bi-çāredür **Ḫaṭāyī** yār elinden
Nice büryān olupdur dād u feryād
(Hatâyî Dîvânı G.38)

-3-
Ey şehā men senden özge sevmedüm sevmen daḫı
Māh-ı rūşen senden özge sevmedüm sevmen daḫı

Her kimüñ bir āhu gözlü dil-beri seyrāndadur
Göz daḫı ceyrandan özge sevmedüm sevmen daḫı

Cigerüm ṣad-pāredür ġamzeñ oḫından ey ṣanem
Kiprügi müjgāndan özge sevmedüm sevmen daḫı

Ey ḥaḳīḳat meclisinde men senem sen daḫı men
Öyle ṣanma senden özge sevmedüm sevmen daḫı

Dil-ber eydür ey **Ḫaṭāyī** bir daḫı sevdüñ meger
Ḥaḳ bilür kim senden özge sevmedüm sevmen daḫı
(Hatâyî Dîvânı G.428)

Aşağıdaki gazellerde ise metin tamiri yoluyla kafiye sorununu kısmen gidermek mümkündür. Bu gazellerin maṭla‘ beyitlerindeki revi harfiyle diğer beyitlerdeki revi harfi farklıdır. İlk gazelde matla‘da revi harfi (ر), sonraki beyitlerde ise (ل) dır. İlk mısrada "nigār" yerine "nihāl", ikincisinde "yār" yerine "bāl" kelimesini koyarak kafiye sorunu giderilebilir.

Ey ḥabībüm sen teki zībā nigārı sevmişem
‘Aḳlı kāmil ḥüsne bay bir doġrı yārı sevmişem

Sevmişem bir lāle-ruḫ bir cādu gözlü dil-beri
Ḥoḳḳa-i mercān tek aġzı ḫaṭṭ ü ḫāli sevmişem

Yüzi gülgül zülfi sünbül gözleri ḥayrān kimi
Ḳaşları şol yaya beñzer ol hilāli sevmişem

La‘l-i mey-gūnun senüñ bir meclis içre dem-be-dem
Sāḳinüñ çenginde ol āb-ı zülāli sevmişem

Ḫayli demdür kim **Ḫaṭāyī** yārınuñ vaṣfın yazar
Birine miñdür anun dīdārı ḥāli sevmişem
(Hatâyî Dîvânı G.260)

İkinci gazelde matlaʿın ikinci beytindeki revi harfi (ر), önceki mısrada ve sonraki beyitlerde ise (ن) dur.

N'ola ey dil-ber eger sen cānum olsayduñ menüm
Ġam yimezdüm dünyede cānānum[1] olsayduñ menüm

Çeşm-i bīmāruñ meni ḳılmazdı ġamdan nātüvān
Ey ṭabībüm derdüme dermānum olsayduñ menüm

Dünyeden naḳl itdügüm çaġumda gelseñ başuma
Şol maḥalde dīn ü hem īmānum olsayduñ menüm

İsterem ḥüsnüñ kitābından bugün ders oḫıyam
Sen delīl ü ḥüccet ü bürhānum olsayduñ menüm

Bu **Ḫaṭāyī** āsitānuñ çākeridür ṣıdḳ ile
Sen daḫı bir n'ola ger sulṭānum olsayduñ menüm
(Hatâyî Dîvânı G.276)

Üçüncü gazelde ise revi harfi (م), (ن) ve (ک) olarak değişmektedir:

Nigārā n'eyleyem men senden ayru
Bu göñlüm ḥāli olmaz ġamdan ayru

Viṣālüñ ḥasretinden ey dil-ārām
Gözümde nesne gezmez nemden ayru

Ḳuşum pervāz ider her dem kafesden
Ḳarār itmez meger vaṣluñdan ayru

Ki senden ayru hiç yoḫdur ḥayātum
Ḳarār ider niçük cān tenden ayru

Ḫaṭāyī gül yüzüñ ḥayrānı bolmış
Ḫaçan bülbül durur gülşenden ayru
(Hatâyî Dîvânı G.329)

1 Orijinal metinde "ġam-ḫ̆ārum" yazılı olduğu hâlde kafiye ve anlama uygun biçimde metin tamiri yapılmıştır.

Aşağıdaki gazelde ise durum biraz daha farklıdır. Sadece ikinci beyitteki revi harfi diğer beyitlerle uyumsuzdur. Bu tür sorunlar, bulunması muhtemel başka nüshalarla karşılaştıkça giderilebilir.

Her kimüñ kim derdi var dermāna göndermek gerek
Her kimüñ kim derdi yoḫ vīrāne göndermek gerek

Her kimüñ cānında ḫūblar ḥasreti vardur müdām
Dünyede ʿār itmesün dīdāra göndermek gerek

Dinmeyen dindirmeyen girmek gerek öz küncine
Her kimüñ sevdāsı var seyrāna göndermek gerek

Her kim iḳrār ehlidür yoḫdur nizāʿ ḳoy diñlesün
Her kimüñ daʿvāsı var dīvāna göndermek gerek

Bu **Ḫaṭāyī**dür bugün meydānda ḍarb-ı dest ilen
Her kimüñ sevdāsı var meydāna göndermek gerek
(Hatâyî Dîvânı G.192)

Şah İsmail Türkçe kelimelerle "meysim-i ḳış, su-yı laʿlüñ, ʿıyd-ı yüzüñ" gibi Farsça terkipler yapar. Bu tür örneklere başka şairlerin eserlerinde de rastlanır. Fakat "ol" biçiminde kullanılan işaret zamirinin Farsça terkiplerin bir parçası olması daha nadir görülen bir durumdur.

Tā ki göñlüm **ġamze-i ol** çeşm-i fettān ārzular
Derd-mend olmış durur her laḥẓa dermān ārzular
(Hatâyî Dîvânı G.156/1)

Biçimsel kusurlarla malûl bu şiirlerin Şah İsmail'e ait olup olmadığı tartışmaya açık olmakla birlikte Hatâyî'nin şiiri sözkonusu olduğunda sözlü gelenekle yazılı kültür arasındaki geçişkenliğin daha karakteristik özellik taşıdığını unutmamak gerekir. Tek nüshada veya aynı gruptaki birden çok yazmada yer alan şiirlerdeki kafiye ve vezin kusurlarının daha fazla nüshaya erişildikçe ortadan kalkacağı söylenebilir. Fakat *Hatâyî Dîvânı*'nın en muteber nüshalarında bulunan;

Nigārā n'eyleyem men senden ayru
Bu göñlüm ḥāli olmaz ġamdan ayru

matla'lı gazelde (G.329) karşılaştığımız kafiye sorunu, ihtiyatlı bir yaklaşımı telkin etmektedir.

Hatâyî Dîvânı'nda hemen her divan şairinde rastlayabileceğimiz sanat kaygısını yansıtan örneklerin yanı sıra daha ustaca kurgulanmış şiirlere de rastlanmaktadır. Gelenek içinde az rastlanan "iâde" ve "terdîd" sanatının birer güzel örneğini vermiştir. Aşağıdaki gazellerin ilki "iâde", ikincisi "terdîd" sanatının bir anlatım biçimi olarak denendiği şiirlerdir.

-1-
Ḫār boldı yüregüm hecrüñden ey gül yüzlü **yār**
Yār bağrum yarasın gör kim nice ḫār anda **var**

Varma yanumdan menüm ey hecr-i dil-sūzān **dost**
Dost u düşmen ḫamısı ağlar menümçün zār **zār**

Zār zār ağlar çü bülbül gül yüzüñ çün murġ-ı **cān**
Cāndan itmişdür meni cevr ile devr-i **rūzgār**

Rūzgārum tīredür sensiz eyā ārām-ı **dil**
Dil niçük ārām dutsun ḥadden ötdi **intiẓār**

İntiẓārum va'de-i vaṣluñ yolında **her zamān**
Her zamān dīvāne tek dağlara düşdüm **bī-ḳarār**

Bī-ḳarār oldum saçuñ tek ruḫlaruñdan ayru **men**
Men niçük ārām idem sensiz ki oldum **dil-figār**

Dil-figār oldı **Ḫaṭāyī** firḳatündeñ **rūz u şeb**
Rūz u şeb vaṣluñ ḫayāli gözde ḳaldı yādgār
(Hatâyî Dîvânı G.51)

-2-
Riştedür cismüm menüm kirpüklerüñ sūzen mis̱āl
Yağlıġıñ yanına dutar nā-tüvān göñlüm ḫayāl

Gül gül oldı 'ārıżuñ şevḳin görüben şem'-i dil
Düşse zülfüñ 'aksi şol gül **yağlıġ** üste dāl dāl

Dem-be-dem **yağlıġ** arasında ḥabībüm ḳaşlaruñ
Ṣanasın kim görinür íl gözine gökden hilāl

Nātüvān göñlüm düşer **yaġlıġ** mis̱āl elden ele
Tā meger laʿl-i lebüñden tapa ey dil-ber viṣāl

Raḥm ḳılgil **yaġlıġ**uñ götür yüzüñden ey ṣanem
Ġuṣṣadan bolmış **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil āşüfte-ḥāl
(Hatâyî Dîvânı G.212)

Hatâyî Dîvânı'nda şiirlerin sıralanışı da genel olarak klasik geleneğe uygundur. Şiirlerin sıralanışı farklı olsa bile ilk başta dinî muhtevalı şiirlere yer verilmiş olması geleneğin icabıdır. Geleneğe en uygun biçimde şiirlerin sıralandığı T nüshasında; başta tevhit, münacat, naat ve Hz. Ali methiyeleri yer almaktadır. Diğer nüshalarda farklı biçimde sıralanan dinî muhtevalı bu şiirlere ilave edilebilecek Hz. Ali methiyeleri ve duvazdehler vardır. Bu tür şiirler Şah İsmail'in inanç dünyasını yansıtacak niteliktedir. Hiç şüphesiz diğer şiirlerinde de pek çok beyit doğrudan veya dolaylı biçimde mistik yorumlara açıktır.

Hatâyî Dîvânı'nda dinî-mistik vurgu belirgin olmakla birlikte diğer klasik şairlerin divanlarında olduğu gibi gündelik hayat sahnelerinin, hatta nesnelerin konu edinildiği şiirler de vardır. Şah İsmail'in maşrapa, sürahi, tepsi gibi gündelik hayatın sıradan nesnelerini işret meclisinin vazgeçilmezleri arasına yükselttiği şiirleri ile onun muhitinden intikal eden değerli eşyalarla arasında ilişkiler kurmak mümkündür (Macit 2016b: 80-82). Ayrıca popüler tarihçiliğin tartışmalı konularından biri olan küpeli padişah portresini kendisiyle ilişkilendirmeyi mümkün kılacak beyitler söylemiştir.

Ḫaṭāyī sözlerin semʿ itsün ol māh
Ki şehler gūşına lü'lü' gerekdür
(Hatâyî Dîvânı G.83/5)

Naẓm-ı eşʿāruñ **Ḫaṭāyī** her biri dür-dānedür
Söylegil tā şāhlaruñ gūşında olsun gūş-vār
(Hatâyî Dîvânı G.132/6)

Sözüñ her biri gevher olduġı'çün
Asılmışdur hemīşe gūşda gördüm
(Hatâyî Dîvânı G.265/2)

Şah İsmail'in şiirlerinde muhtevayı bezm ve rezm kavramları etrafında kümelenen söz varlığı belirler. Doğrusu *Hatâyî Dîvânı*'nın "Ali" ve "aşk" kelimelerinin çağrışımlarından ibaret olduğu söylense yeridir. Dinî muhtevalı şiirlerinin tamamında mihver Ali'dir. Diğer gazellerinde de Ali muhabbetine, son derece zarif bir üslupla hitap ettiği güzellere duyduğu sezilen aşk refakat eder. Aşkın bütün hallerini dile döken gazeller söylemiştir. Şah İsmail'in bizim için meçhul belki de muhayyel güzellere hitap ederken tercih ettiği ifadeler, bir hükümdara yakıştırmayı doğal karşılayabileceğimiz cinsten resmiyet taşımaz. Şöyle ki pek çok gazeline "Dil-berâ" hitabıyla başlar ve nezaketindeki ısrarını gazel boyunca tercih ettiği kelimelere duygusal değer yükleyerek sürdürür. "Dil-berâ" diye hitap ettiği güzelin vasıflarını söylerken ısrarla ikinci teklik şahıs için "çeşmüñüz, 'ışkuñuz, aġzuñuz" gibi çokluk kullanımını tercih eder. Eski tarihli nüshalardaki bu zarif kullanımları sonraki asırların müstensihleri muhtemelen hatalı görmüş olmalılar ki kimi yerde çoğul ifadeleri tekilleştirmişlerdir.

Yukarıda değinildiği üzere 16. yüzyılda nazire mecmuası düzenleyen Edirneli Nazmi ve Pervane Bey gibi Osmanlı şairlerinin Hatâyî'nin klasik anlayışa uygun şiirlerine yönelik yaklaşımları sonraki asırlarda kesintiye uğramadan devam etseydi Osmanlı klasik şiiri üzerinde Şah İsmail'in etkisi farklı olabilirdi. Fakat giderek derinleşen Osmanlı-Safevi kavgasının doğal bir sonucu olarak Şah İsmail, tarihsel kimliğiyle ve *Hatâyî Dîvânı*'nda tecessüm eden şair kişiliğiyle değil, mistik ve propagandacı bir "şeyh/şah" imajıyla Osmanlı tebası olan Alevi/Kızılbaş zümrelerini etkilemiştir. Biçimi ve retoriği göz ardı eden bu duyarlık, bilhassa 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hece ölçüsüyle söylenmiş Hatâyî mahlaslı şiirlerin temel referansı olmuştur. Şah İsmail, muhipleri ve müridlerinin gönlünde mistik karakteriyle yer bulmuştur. Dolayısıyla mecmua ve cönklere sözlü gelenekten aktarılan Hatâyî mahlaslı şiirleri, Şah İsmail'in şairliğinden ziyade mistik kişiliğinin yansımaları olarak görmek daha doğru olacaktır.

B-ŞAH İSMAİL'İN ESERLERİ

Şah İsmail'in ilk edebî eseri *Deh-nâme* adlı mesnevisidir. Hatâyî'nin 911 (1506) yılında, henüz yirmisine varmadan yazdığı bu eser, Fars ve Çağatay edebiyatında örnekleri görülen deh-nâmelerin (on mektup) Azeri sahasında bilinen ilk Türkçe örneğidir.

Deh-nâme hakkında derli toplu bilgi verip ilk defa neşreden Selman Mümtaz'dır. *Maarif ve Medeniyet* dergisinde "Azerbaycan Şairleri" üst başlığıyla neşrettiği yazı dizisinde Şah İsmail hakkında klasik biyografi kitaplarında verilen bilgileri derleyip şairliğine dair değerlendirmeler yaptıktan sonra şahsi kütüphanesinde bulunan *Deh-nâme* metnini neşretmiştir (Selman Mümtaz 1923)[1]. Selman Mümtaz'dan sonra Hamit Araslı eserin Bakü ve Leningrad nüshalarına dayalı bir neşrini yapmıştır. Araslı, eserdeki dinî içerikli şiirlere yer vermemiştir (1946). Bu iki neşirden sonra Azizağa Memmedov, daha sonra yapacağı neşirlerin nüvesini oluşturan araştırmaları kapsamında *Deh-nâme*'nin yazma nüshalarını tanıtmıştır (1961: 30-41). Daha sonra eserin metnini hem Arap harfleriyle (1973) hem de Kiril harfleriyle yayımlamıştır (1976). 1977 yılında Minaye Cavadova, *Deh-nâme*'yi esas alarak hazırladığı *Şah İsmayıl Hatai'nin Leksikası* adlı eserinde o güne kadar eser üzerine yapılan çalışmaları değerlendirmiş, *Deh-nâme*'nin bilinen yazma nüshalarını tanıtmış ve söz varlığını incelemiştir. Kitabın sonuna Şah Mahmud Nişapurî'nin istinsahı olan Taşkent nüshasının metnini eklemiştir.

Azerbaycan, İran ve Türkiye'de yapılan *Hatâyî Dîvânı* neşirlerinde Azizağa Memmedov'un 1976 yılında Kiril harfleriyle yayımladığı metin esas alınmıştır. Azizağa Memmedov ve Minaye Cavadova *Deh-nâme*'nin beş nüshasını tanıtmışlardır. Aşağıda onların tanıttıkları nüshalar ile daha sonra tespit edilen *Deh-nâme* yazmalarının da tavsifleri yapılacaktır.

1-Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1339/1412.

942/1535 yılında Mahmud Nişapurî (ö. 972/1564) tarafından istinsah edilen bu nüshanın derkenarında *Deh-nâme* yazılmıştır. Minaye Cavado-

1 Selman Mümtaz'ın bu yazı dizisiyle ilgili olarak bazı neşirlerde ve makalelerde verilen eksik ve karmaşık künye bilgileri *Maarif ve Medeniyet* dergisinin ilgili sayılarının dijital kopyalarını temin eden kıymetli hocam Prof. Dr. Yavuz Akpınar sayesinde tashih edilmiştir.

va'nın *Şah İsmayıl Hatai'nin Leksikası* adlı eserinin sonunda bu nüshanın faksimile metnine yer verilmiştir (1977: 140-213).

2-Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1413.

Hive hanlarından Muhammed Rahim Bahadır Han'ın (1864-1910) emriyle 1325/1907-1908 yılında Molla Muhammed Yakup tarafından istinsah edilen *Hatâyî Dîvânı* gibi bu nüsha da aynı kişinin emriyle Niyaz Molla Hace Niyaz İbni Taşnabay tarafından, büyük ihtimalle T nüshasından istinsah edilmiştir. İstinsah tarihi belli olmadığı için Azizağa Memmedov, yazmanın istinsah tarihi konusunda yanlış yorumlara girişmiş, Buhara hanlarından Seyyid Muhammed Rahim döneminde istinsah edildiğini ileri sürmüştür (1973: 39-41). Minaye Cavadova da onun görüşlerini paylaşmıştır (1977: 19-20).

3-Mezar-ı Şerif Bahter Müzesi / Bakü Elyazmaları Enstitüsü, Fotokopi 234.

Azizağa Memmedov, *Hatâyî Dîvânı* neşrinde bu nüshanın fotokopisini kullandığını belirtmektedir (1966: 39-44). Bu nüshanın 1/3'inin eksik olduğunu belirten Memmedov, istinsah tarihiyle ilgili kayıt içermeyen nüshanın kahverengi meşin cildinin üzerinde Kâtib Mir Ali Tebrizî adının kayıtlı olduğunu, fakat biyografik veriler açısından bunun mümkün olmadığını ifade etmektedir. Ardından Ali Herevî (ö.1544) ihtimali üzerinde durmakla birlikte nüshadaki yazının onun hattına benzemediğini, hat sanatıyla ilgilenen dostlarının görüşlerini de dikkate alarak Mir İmad'ın (ö. 1615) yazısına benzediğini iddia etmektedir (1966: 39-41). Bu nüshada *Deh-nâme*'den de parçalar yer almaktadır.

4- Leningrad Asya Halkları Enstitüsü, B-289 (297) / Bakü Elyazmaları Enstitüsü, MF 244.

İki sütun hâlinde ince nestalik hatla yazılmış bu nüshanın 1a-68a varakları arasında *Deh-nâme*'nin tam metni bulunmaktadır. Mavi ve kırmızı cetveller çekilmiştir. 1036/1626 yılında istinsah edilen bu yazmanın müstensihi belli değildir. Özenle hazırlanmış nüshanın 68a-82b varakları arasında Azeri sahası şairlerinden Tufeylî (10), Nesîmî (9), Hatâyî (2) ve Kişverî'nin (6) gazellerine yer verilmiştir.

5- Azerbaycan Elyazmaları Enstitüsü, 7987.

Selman Mümtaz'ın bilim düyasına tanıttığı ve neşrettiği eksik nüshadır. Talik hatla yazılmış 31 varaktan ibaret bu nüsha, 1019/ 1610 yılında Dergâhkulu Kirmanî tarafından istinsah edilmiştir. İsmail Hikmet Ertaylan'ın da değerlendirdiği bu nüsha, *Menâkıb-ı Şeyh Safi* yazmasının sonunda yer almaktadır.

6-Sultan el-Kurrai Kitaplığı.

Tebriz'de Sultan el-Kurrai'nin özel kitaplığında bulunan bu nüsha şairin bütün eserlerini içermektedir. Bu yazma, 953/1546 yılında Yârî tarafından Muhammed Han tarzında istinsah edilmiştir. Başta *Nasihat-nâme*, ardından *Deh-nâme,* sonra *Hatâyî Dîvânı* yer almaktadır.

7- Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4077.

Bu nüsha 11 varaktan ibaret eksik bir yazmadır. Koyu kahverengi meşin kapak üzerine açık vişne renkli, ortası çiçek desenli, gömme şemseli, salbekli, köşe bendli ve çiçek motifli bordürüyle sanatlı bir cilt içindedir. Cilt ön kapağının içinde çiçek resmi, ilk sayfasında elinde kuş tutan bir kız minyatürü vardır. Her sayfa 12 satırlı, çift sütun üzerine cetvelli olarak hazırlanan nüsha nestalik hatla yazılmıştır. Şiirlerin unvan kısımları çerçeve içinde ve tezhiplidir (Köksal 2012: 44). Bu kısımlardaki dua cümleleri hayatta olan bir hükümdar için kullanılan kalıplardır.

Aradaki kopukluklar, baş ve son kısmının eksik olmasından ötürü müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir. 16. yüzyılda, büyük ihtimalle Şah İsmail hayattayken istinsah edilmiştir. Derkenarlarında *Deh-nâme*'nin farklı bölümlerinden 130 beyit yer almaktadır. Bu beyitler, özellikle seçilmiş değildir. Nüsha dağıldığı için, mevcut varaklar rastgele sıralanmıştır.

8- Tebriz Milli Kütüphanesi, 1251.

Nüsha nestalik hatla, her sayfada 9 beyit olmak üzere 123 varaktan oluşmaktadır. Nüsha *Deh-nâme*'nin başındaki mesnevilerle başlamakta, divanda ve *Deh-nâme*'de bulunan dinî nitelikteki şiirlerle devam etmektedir (1b-10a). 10a'dan sonraki şiirler *Deh-nâme*'de bulunmamaktadır.

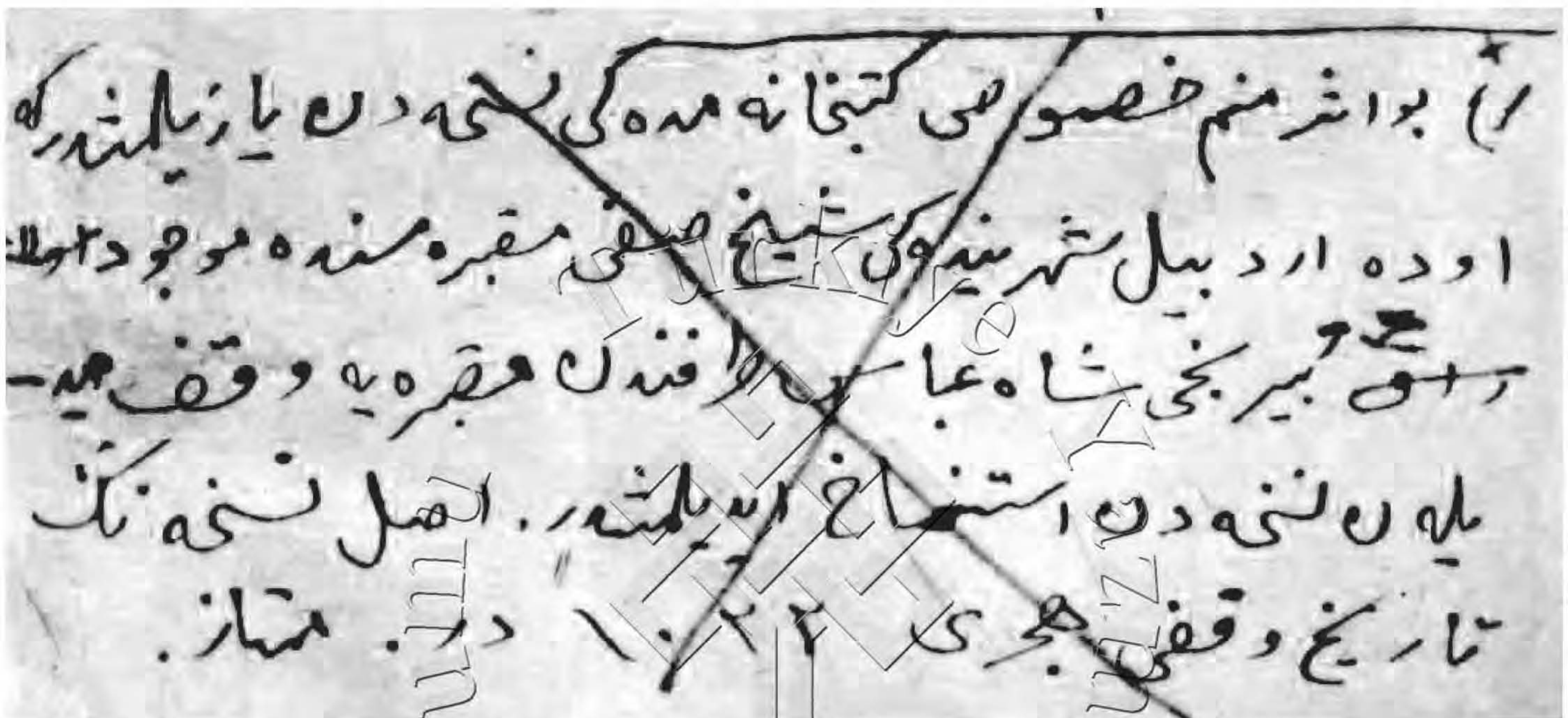
Yukarıdaki nüshaların ilk beşi, araştırmacıların tanıttığı nüshalardır. Son üçü ise daha sonra tespit edilmiştir. Daha sonra tespit edilen yazmalardan Sultan el-Kurrai nüshası hem istinsah tarihinin eskiliği hem de müstensihinin şöhretinden ötürü T nüshası ile kıyaslanabilecek niteliktedir. Ayrıca tam metin hâlinde olması diğer nüshalara göre üstünlük sağlamaktadır.

Şah İsmail, bu eserini hezec bahrinin *mef'ūlü mefā'īlün fe'ūlün* kalıbıyla yazmıştır. Bazı mısralarda bu veznin *mef'ūlün fā'ilün fe'ūlün* (_ _ _ / _ . _ / . _ _) şekline dönüşerek sekt-i melih yapıldığı görülmektedir. Aşk konulu bu mesnevi, *Hatâyî Dîvânı*'nın bazı yazma nüshalarında ve mevcut baskılarında da yer almıştır. Hatâyî bu mesnevisinde diğer nazım şekilleriyle söylediği şiirlere; murabba ve gazellere yer vermiştir. Hatta bu şiirlerin bir kısmı *Dîvân-ı Hatâyî*'nin bazı yazma nüshalarında da vardır. Bu durumun Şah İsmail'in kendi tercihi mi, yoksa müstensihlerin bir tasarrufu mu olduğunu tam olarak tespit etmek mümkün değilse de Fars ve Türk edebiyatında benzer örneklere rastlanmaktadır. *Şeyhî Dîvânı*'ndaki kaside ve gazellerin *Hüsrev ü Şîrîn*'de de yer alması bu uygulamanın Türk edebiyatında bilinen en eski örneklerindendir. Fuzûlî ve Lamiî Çelebi'nin mesnevilerinde ve divanlarında bulunan ortak şiirler bu uygulamanın istisnai bir durum olmadığını göstermektedir.

Şah İsmail'in mesnevi şeklinde yazdığı bir başka eseri ise ***Nasihat-nâme***'dir. *Hatâyî Dîvânı*'nın PS, L, TM, Mezar-ı Şerif ve Sultan Kurrai nüshalarının yanı sıra Şeyh Safi Buyruklarında, başta İstanbul nüshaları (AE, OE) olmak üzere özellikle Anadolu'da derlenen şiir mecmualarında, erkânnamelerde bulunan *Nasihat-nâme* aynı türdeki diğer eserler gibi didaktiktir. Hatâyî'nin dinî görüşlerini anlattığı öğüt nitelikli bu küçük mesnevi (184 beyitli), *mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün* kalıbıyla yazılmıştır. *Hatâyî Dîvânı*'nın neşirlerinde –Turhan Genceî ve Mir Salih Hüseynî neşri hariç- *Nasihat-nâme*'ye yer verilmiştir.

Şah İsmail'in en önemli eseri hiç kuşkusuz ***Dîvân-ı Hatâyî***'dir. Eserin tespit edilen yirmi beş yazma nüshasının yanı sıra mecmua ve cönklerde yüzlerce Hatâyî mahlaslı şiir vardır. *Hatâyî Dîvânı* İstanbul, Napoli, Bakü, Tebriz ve Tahran'da yayımlanmıştır. Geçen yüzyılın başından itibaren Şah

İsmail'in şiirleri Azerbaycan, İran ve Türkiye'deki araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Selman Mümtaz, 1923 yılında *Maarif ve Medeniyet* dergisinde *Deh-nâme*'den parçalar neşrederek Şah İsmail'in şair olarak tanınmasına öncülük etmiş ve 1926 yılından itibaren Şah İsmail'in şiirleri Azerbaycan'da ders kitaplarına girmeye başlamıştır. Selman Mümtaz'ın Hatâyî'nin şiirine ilgisi artarak devam etmiş, Erdebil ve Londra nüshalarını karşılaştırmak suretiyle *Hatâyî Dîvânı*'nı hazırlamıştır. Selman Mümtaz'ın temize çekip neşretmeye muvaffak olamadığı bu müsvedde, Bakü Elyazmaları Enstitüsü No. 3999'dadır.

"Bu eser menim hususi kütüphanemdeki nüshadan yazılmıştır ki o da Erdebil şehrindeki Şeyh Safi makberesinde mevcut olarak I. Şah Abbas tarafından makbereye vakf edilen nüshadan istinsah edilmiştir. Asıl nüshanın tarih-i vakfı hicrî 1022'dir. Mümtaz."

Selman Mümtaz'ın bu çalışması yayımlanmadığı hâlde mevcut *Hatâyî Dîvânı* neşirlerinde, eserle ilgili 1930, 1933, 1937 gibi neşir tarihleri verilmek suretiyle yayımlandığına dair bir izlenim oluşturulmaktadır. Hâlbuki böyle bir neşir olsaydı *Şah İsmail Hatâyî* (Bakü 1961) adlı monografisini, *Hatâyî Dîvânı* (Bakü 1966) ve *Deh-nâme* (Bakü 1973) neşirleriyle taçlandıran Azizağa Memmedov onu göz ardı etmezdi[1].

---

1 Bu mevzuya dair Memmedov'un verdiği bilgiler şöyledir: "Selman Mümtaz tarafından ilk defa olarak Britanya Müzesi nüshası ile Erdebil nüshası esasında tertip edilen *Hatâyî Dîvânı*'nın mahiyyet itibarı ile mukayeseli metni hazırlanmıştır. Eski Arap elifbası ile uzunsov ağ kâğıtlarda tertip edilmiş bu divanın çıhışında (sonunda) her iki divanın nüsha farklarından bahs edilmiştir. Tertip edilmiş bu divan 186 gazel, 167 beyitten ibaret Nasihatnâme, 1 müseddes, 9 rubai ve 1 kasideden ibarettir. *Hatâyî Dîvânı*'nın bu mukayeseli metni 1933 yılında SSRİ EA Zakafkasya filialının Azerbaycan şubesinin elyazmaları şubesine dâhil edilmiştir" (Memmedov 1966: 36).

Selman Mümtaz'ın çalışması müsvedde olarak kalsa da *Hatâyî Dîvâ-nı*'nın bilimsel neşrinin yapılması gerektiğine dair bir anlayışın gelişmesine öncülük etmiştir. Nitekim 1946 yılından günümüze kadar *Hatâyî Dîvânı* on bir kez yayımlanmıştır.

1-Sadeddin Nüzhet Ergun (İkinci baskı 1956). ***Hatâyî Dîvânı-Şah İsmail-i Safevi, Edebi Hayatı ve Nefesleri.*** **İstanbul: Maarif Kitabevi.**

Eserin ilk baskısı 1946 yılında yapılmıştır. 1956 yılında yapılan ikinci baskıya Naci Kasım tarafından "Şah İsmail Safevi ve Kızılbaşlık" hakkında dokuz sayfalık (5-14) bir kısım eklenmiştir. Ardından 1946 baskısı aynen verilmiştir. Bilindiği üzere Sadeddin Nüzhet Ergun, 1930 yılında *Bektaşi Şairleri* adlı bir antoloji neşretmiştir. Köprülüzade Mehmet Fuad'ın bir sunuş yazarak onurlandırdığı "eski ve kıymetli" talebesinin bu kitabında Hatâyî mahlaslı ve hece ölçüsüyle yazılmış 45 şiir vardır. Dolayısıyla Sadeddin Nüzhet'in Şah İsmail'e ilgisi *Hatâyî Dîvânı*'nın ilk baskısından 16 sene evveline dayanmaktadır. Muhtemelen bu ilginin öncesi de vardır. İstanbul kütüphanelerinde ve şahsi kütüphanesinde bulunan yazmalardaki Hatâyî mahlaslı şiirler ile -çalışmasında sözünü ettiği hâlde her nedense yararlanmadığı- Köprülü'nün kütüphânesindeki *Hatâyî Dîvânı* nüshası Sadeddin Nüzhet'i derlediği malzemeyi neşre sevk etmiş olmalıdır.

Sadeddin Nüzhet, sözünü ettiğim eserin bibliyografyasında yararlandığı 26 mecmuanın künyesini vermiştir. Mecmualardan derlediği Hatâyî mahlaslı şiirleri de dâhil ederek Ali Emiri yazmaları arasındaki nüshayı neşretmiştir. Böylece ilk baskısı 1946 yılında, ikincisi yazarın vefatından (25 Nisan 1946) on yıl sonra, yine Maarif Kitabevi tarafından yapılan *Hatâyî Dîvânı* neşrinde 201 manzume mevcuttur. Bunlardan 115 şiir hece vezniyle, 86 şiir de aruz vezniyle yazılmıştır (1956: 21). Ali Emiri nüshasında aruz ölçüsüyle yazılmış 45 şiir bulunmasına rağmen, neşirde bu sayı yaklaşık iki katına çıkmıştır. Sadeddin Nüzhet, yazmalardaki bir takım imla yanlışlarını, vezin düşüklüklerini gidermek için mecmuaları ve Ali Emiri nüshasını karşılaştırmıştır. Anadolu sahasında istinsah edildiği açıkça belli olan Ali Emiri nüshası ile mecmualardan derlenen şiirlerle *Hatâyî Dîvânı*'nın yazmaları

arasında ciddi nüsha farkları vardır. Bu şiirlerin önemli bir kısmı *Hatâyî Dîvânı*'nın 16. yüzyılda istinsah edildiğini bildiğimiz yazma nüshalarında bulunmamaktadır. Sadeddin Nüzhet Ergun'un mecmualara dayalı olarak hazırladığı bu eser, daha önce de vurgulandığı üzere özellikle Anadolu Aleviliği içinde sözün ve müziğin eşlik ettiği merasimlerle süreklilik kazanan Şah Hatâyî imgesini pekiştirmiş ve yaygınlaştırmıştır.

2-Hamid Araslı (1946). *Şah İsmâil Hatâyî.* Bakü: Azerbaycan İran ile Medeni Alaka Cemiyetinin Neşriyatı.

Hatâyî'nin dinî içerikli şiirlerine yer verilmeyen eserin başında Z. İbrahimof imzasıyla "Büyük Devlet Hadimi" Şah İsmail'in siyasi hayatına dair bilgiler paylaşılmıştır (7-22). Ardından Hamid Araslı "Şah İsmail Hatâyî'nin Edebî Yaradıcılığı" başlığı altında (25-39) şairliğine dair görüşlerini şiirlerinden örneklerle temellendirmiştir. Sonra *Hatâyî Dîvânı*'nın Londra ve Erdebil nüshalarına dayalı olarak hazırlanan 166 gazelin metni Arap harfleriyle verilmiştir. Hamit Araslı, Şah İsmail'in şairliğini değerlendirirken hece ölçüsüyle yazılmış Hatâyî mahlaslı şiirleri de dikkate almıştır.

3-Tourkhan Gandjei (1959). *Il Canzoniere Di Sâh Ismâ'îl Hatâ'î.* Napoli: Estituto Universitarro Orientale.

Turhan Genceî, *Hatâyî Dîvânı*'nın 948/1541 yılında istinsah edilmiş olan Paris nüshasını esas alarak eserin Avrupa kütüphanelerinde bulunan Paris (PS), Londra (L) ve Vatikan (V) nüshalarıyla karşılaştırmak suretiyle tenkitli metnini hazırlamıştır. Eserin sonuna ilk mısralarının son harflerine göre şiirler dizinini, kullanılan aruz kalıplarına göre şiirlerin tasnifini ve her şiirle ilgili nüsha farklarını ilave etmiştir. Arap harfleriyle basılan eserin metin kısmı, Paşa Kerimov tarafından Latin harflerine aktarılarak tıpkıbasımıyla birlikte yayımlanmıştır (2013).

4-Azizağa Memmedov (1966). *Şah İsmail Hatâyî Eserleri.* Bakü: Azerbaycan İlimler Akademisi Neşriyatı.

Azizağa Memmedov, yukarıda değinildiği üzere Şah İsmail monografisini yazdıktan sonra eserlerinin karşılaştırmalı metnini hazırlamış ve Arap harfleriyle iki cilt hâlinde neşretmiştir (Bakü 1966; 1973). Eserin ilk

cildinde *Hatâyî Dîvânı* vardır. "Hatai Eserlerinin Neşri, İstifade Olunan Elyazmalarının Tasviri ve Tenkidi Metnin Tertip Prensipleri Hakkında" bilgiler verilmiştir (1966: 5-17). Eski kaynaklarda Hatâyî'nin şairliğine dair kayıtları derleyip değerlendirdikten sonra "Şah İsmail Hatai Eserlerinin İlmi-Tenkidi Metninin Hazırlanmasında İstifade Olunan Elyazmaları"nı sırasıyla tanıtmıştır (1966: 18-48). Ardından aynı metnin Rusçasına yer vermiştir (1966: 49-103). Memmedov, metni kurarken *Hatâyî Dîvânı*'nın o zamanki tespitlere göre en eski tarihli olan Taşkent nüshasını esas almış ve Paris 1, Paris 2, Londra, Erdebil, Vatikan, Mezar-ı Şerif nüshaları ve Sadeddin Nüzhet neşriyle karşılaştırmıştır. Hatâyî'ye aidiyeti konusunda şüpheli gördüğü şiirlere "İlaveler" başlığı altında yer vermiştir (1966: 558-604). Eserde kasideler başlığı altındaki şiirlerin dışındakiler nazım biçimlerine göre sıralanmıştır: Kasideler (15), gazeller (371), rubailer (11 aslında bunların 10 tanesi tuyug), Hatâyî'nin Fars Dilinde Şiirleri (1 gazel, 1 tahmis, 3 matla'), İlaveler (20 gazel, 1 terci-bend, 2 murabba, 1 kıta, 1 matla').

Azizağa Memmedov, kendisinden önce Turhan Genceî'nin hazırladığı *Hatâyî Dîvânı* neşrinden haberdar olmasına rağmen bu çalışmasında onunla ilgili bir değerlendirme yapmamıştır.

Azizağa neşrinde mükerrer şiirler vardır:

1-"Sanma kim" diye başlayan ve bu neşirde 18. sırada yer alan;

> Ṣanma kim sen gitdüñ ey ay yüzlü cān ḳaldı maña
> Cān senüñlen gitdi cism-i nātüvān ḳaldı maña

matla'lı gazel, bazı nüshalarda "Âh kim" ibaresiyle başladığı için farklı şiir sanılarak 28. sırada yinelenmiştir.

2-Sonu "r" harfiyle biten gazellerin arasında 130. gazel olarak yer alan;

> Te'ālā şānuhū ekber ki bir nūr-ı Ḫudā geldi
> Cemī'-i enbiyā ḫatmi Muḥammed Muṣṭafā geldi

dizesiyle başlayan gazel (م) harfiyle biten şiirler arasında da yinelenmektedir (216.gazel).

3-"Kasideler" arasında yer alan 15. şiir;

Gel ey ʿārif saña her dem ṭavāf-ı ḥacc-ı ekberdür
Ki ḳıble nūr-ı peyġamber imāmı naḳd-ı Ḥaydardur

gazeller arasında da 150. şiir olarak tekrar edilmiştir.

4-Şeyhî'nin "menzilidür" redifli gazeline Hatâyî'nin söylediği;

Yañaġuñ ey perī cān menzilidür
Bu bülbülnüñ gül-istān menzilidür

matlaʿlı nazire bazı nüshalarda ilk kelimenin Şeyhî'nin şiirinde olduğu gibi "İşigüñde" biçiminde yazılmış olmasından ötürü Memmedov neşrinde iki farklı şiir olarak yer almıştır (1966: 183-184; 233-234).

Eserin ikinci cildinde ise "Hatai'nin Deh-name ve Nasihat-name Eserlerinin Neşri, İstifade Olunan Elyazmalarının Tasviri ve Tenkidi Metnin Tertip Prensipleri"ne dair bilgi verilmiştir (1973: II, 5-60). Hatâyî'nin mesnevilerini hazırlarken de Memmedov, Taşkent nüshasını esas almış, *Deh-nâme*'nin Leningrad, Taşkent 2, Mezar-ı Şerif, Bakü nüshalarıyla karşılaştırmıştır. *Nasihat-nâme*'nin ise Londra, Bakü, Paris 2, Erdebil, Mezar-ı Şerif ve İstanbul nüshalarını karşılaştırmak suretiyle Taşkent nüshası temelinde metni kurmuştur.

Azizağa Memmedov daha sonra Şah İsmail'in eserlerinin Kiril harfli basımını gerçekleştirmiştir. İlk ciltte *Hatâyî Dîvânı* (Bakü 1975), ikinci ciltte diğer şiirleri yer almaktadır (Bakü 1976).

5-Eliyar Seferli-Halil Yusufov (1988). *Şah İsmail Hatâyî- Geçme Namerd Köprüsünden*. Bakü: Yazıcı.

Hatâyî Dîvânı'nın tek nüshasında (PS v.64a) bulunan ve mahlas dahi içermeyen aşağıdaki kıtanın ikinci dizesi bu kitapta alt başlık olarak kullanılmıştır.

ʿIşḳ deryāsında ġavvāṣ olasın merdāne-vār
Geçme nā-merd köprüsünden ḳoy aparsın su seni
Dün benefşe seyr idegördüm nihānī geşt ider
Dil-berüm egnine giymiş bir ḳabā-yı süseni

Eserin başında Halil Yusufov imzalı "Şah İsmail Hatai'nin Hayatı ve Sanat Dünyası" başlıklı bir değerlendirme yazısı vardır (1988: 5-24). Değerlendirme yazısının sonunda bu eserin Azizağa Memmedov neşri esas alı-

narak hazırlandığı, başka neşirlerin de nazara alındığı belirtilmekle birlikte esasen, Memmedov'un yayımladığı metinlerin daha popüler neşridir. Eserde gazeller (357), kasideler (4), murabbalar (2), terci-bend (1), tuyuglar (10), rubai (1), kıta (1), *Nasihat-nâme*, *Deh-nâme*, koşmalar (16), geraylılar (9), varsağılar (7), bayatılar (9) alt başlıkları altında Hatâyî mahlaslı bütün şiirler sıralanmıştır.

6-Nejat Birdoğan (1991). ***Alevilerin Büyük Hükümdarı Şah İsmail Hatai.*** **İstanbul: Cem Yay.**

Eserin başında Birdoğan, "Şah İsmail Hatai'nin Yaşamı ve Düşünceleri" (1991: 9-34) hakkında bilgi verdikten sonra metni hazırlarken hangi kaynaklardan yararlandığını belirtmiştir. Nejat Birdoğan, Azizağa Memmedov neşirleri (1966; 1975) ile Turhan Genceî ve Sadedin Nüzhet Ergun neşirlerindeki şiirleri derleyerek Adil Ali Atalay'da bulunan üç cönkte bulunan Hatâyî mahlaslı şiirleri ilave etmek suretiyle eserin popüler neşrini gerçekleştirmiştir (1991).

Eserde "Hece ile Deyişler" başlığı altında 11 bayatı olmak üzere 150 şiir; "Aruzla Şiirler" başlığı altında 374 gazel, 2 tuyug, 1 kıta, 1 matla', 4 murabba, 1 terci-bend; Nasihat-nâme, Bir Başka Mesnevi [diğer yayınlarda kasideler arasında bu şiire yer verilmiştir] ve *Deh-nâme* metinleri yer almaktadır. Eserin sonunda şiirlerin ilk dizelerine göre düzenlenmiş dizinler vardır.

7-İbrahim Arslanoğlu (1992). ***Şah İsmail Hatâyî ve Anadolu Hatâyîleri.*** **İstanbul: Der Yay.**

Arslanoğlu eserini iki bölüm hâlinde düzenlemiştir. İlk bölümde Şah İsmail'in biyografisine ve edebi kişiliğine dair malumatı değerlendirmiş, ardından Azizağa Memmedov neşirlerini (1966; 1975) dikkate alarak Taşkent nüshasında bulunan şiirleri esas almak suretiyle *Hatâyî Dîvânı*'nın metnini oluşturmuştur. Şiirlerin yazılışlarındaki son harflerine göre alfabetik olarak sıralandığı divan metninde 258 gazel, 1 murabba, 1 müseddes, rubailer başlığı altında 10 tuyug ve 1 mesnevi yer almaktadır. Ardından şairin *Deh-nâme* ve *Nasihat-nâme* adlı mesnevilerine yer verilmiştir.

Arslanoğlu, Taşkent nüshası ile diğer nüshalardaki farklılıkları ve cönklerdeki Hatâyî mahlaslı şiirleri değerlendirip bazı şiirlerin Şah İsmail'e aidiyeti konusunda şüpheye düşmüştür. Şah İsmail'e ve Anadolu Hatâyîlerinden hangisine ait olduğu hususunda kuşkuya düştüğü şiirleri "Şüpheliler" başlığı altında vermiştir. Şüpheliler arasında 145 gazel, 1 elifnâme, 5 murabba, 1 terci-bend, 1 mesnevi, 1 rubai, 1 kıta, 1 matla' olmak üzere toplam 156 şiir vardır.

Arslanoğlu, Anadolu Hatâyîleri diye değerlendirdiği Hatâyî, Can Hatâyî, Derdimend Hatâyî, Derviş Hatâyî, Kul Hatâyî, Sultan Hatâyî, Şah Hatâyî'ye ait olduğunu düşündüğü çoğu hece ölçüsüyle söylenmiş 239 şiire eserinin ikinci bölümünde yer vermiştir.

Sonuç itibarıyla bu baskıda *Deh-nâme* ve *Nasihat-nâme* dışında irili ufaklı, kimi mahlassız 666 şiir bulunmaktadır.

Arslanoğlu neşrinde mükerrer şiirler vardır:

1-"Sanma kim" diye başlayan ve bu neşirde 20. sırada yer alan;

> Ṣanma kim sen gitdüñ ey ay yüzlü cān ḳaldı maña
> Cān senüñlen gitdi cism-i nātuvān ḳaldı maña

matla'lı gazel, bazı nüshalarda "Āh kim" ibāresiyle başladığı için farklı şiir sanılarak "Şüpheliler" başlığı altındaki şiirler arasında 25. sırada yinelenmiştir. Azizağa Memmedov neşrinde bu şiir mükerrer olduğu için Arslanoğlu da yanılmıştır.

2-"Şüpheliler" başlığı altında 11. sırada yer alan;

> Ḳatı müştāḳ idüm sen meh-liḳāya
> Göñül gördi gözüm düşdi ḫaṭāya (1992: 255)

matla'lı gazel, 35. sırada sadece matla' beytinin ikinci dizesindeki "göñül" ve "göz" sözcüklerinin yerleri değiştirilmek suretiyle yinelenmiştir (1992: 266).

3-Şah İsmail'e aidiyetinden kuşku duyulmayan şiirler arasında yer alan (1992: 107);

> Dīn Muḥammed dīnidür ṣallu a'lā ṣāḥib-vaḳār
> Kevs̱erin ṣuyın viren şāhum 'Alīdür şeh-süvār

matla'lı gazel (168. şiir), "Şüpheliler" başlığı altında 98. gazel olarak tekrarlanmıştır (1992: 295).

4-Şah İsmail'e aidiyetinden kuşku duyulmayan şiirler arasında yer alan (1992: 86);

Senüñ tek dil-ber-i cānāna yetdüm
Zi-hicrān olmış iken cāna yetdüm

matla'lı gazel (116. şiir), "Şüpheliler" başlığı altında 77. gazel olarak ilk mısranın başındaki "Senüñ tek" ibaresi "Visālüñden" biçimine dönüştürülerek tekrarlanmıştır (1992: 286).

5-Divan metnindeki 34. gazel "dur mene" redifli şekliyle (1992: 50) ve "dur menüm" şekliyle (123. gazel) yinelenmiştir (1992: 89).

8-Mir Salih Hüseynî (1380/2002). *Divān-ı Şah İsmail Safevi-Hatâî.* Tebriz: Hemvatan.

Mir Salih Hüseynî, Hatâyî'nin Türkçe ve Farsça şiirlerini neşretmiştir. Bu baskıda başta Farsça yazılmış sunuşlar ve Mir Salih Hüseynî'nin hazırladığı metinle ilgili kısa açıklamaları vardır. Ardından şiirler sıralanmaktadır: Gazeller (416), kasideler (6), murabbalar (4) terci-bendler (2), mesnevi (1), rubai (1), kıtalar (3), müstezad (1), iki beytler [dü-beytler] (10), koşmalar (16), geraylılar ve varsağılar (17), bayatılar (3), Farsça şiirler (1 tahmis, 3 gazel, kıtalar ve beyitler 8).

Eserin sonunda yararlanılan nüshalar ve kaynaklar sıralanmış ve kavramlar dizini verilmiştir.

Mir Salih Hüseynî, Sultan el-Kurrai nüshasından yararlanan ilk iki araştırmacıdan biridir. Hangi şiirin hangi nüshada bulunduğuna dair sistematik bir yol izlemediği için Kurrai nüshasının içerdiği şiir sayısını tespit etmek açısından kullanışlı değildir. Fakat şiirlere düştüğü dipnotlarda "sadece Sultan el-Kurrai nüshasında bulunduğunu ve oradan alıntıladığını" belirtmektedir. Bu şiirlerin sadece bir tanesi;

Tāc giyeni gezersen ṣūfiyem diye revān
Ṣufī oldur Ḥaḳ yoluna göstere dinden beyān

matla'ıyla başlayan gazel (1380: 305) diğer nüshalarda gerçekten yoktur. Diğer şiirler başka nüshalarda da bulunmaktadır. Mir Salih Hüseynî'nin ŞR, M ve G nüshalarını görmemiş olması olağan karşılanabilir. Fakat P, PS ve V nüshalarıyla yeterli karşılaştırmaları yapmadan bazı şiirlerin sadece Sultan el-Kurrai nüshasında bulunduğuna dair notlar düşmesi yanıltıcıdır. Mir Salih Hüseynî, kitabındaki 292. gazelin Fuzûlî'ye ait olduğuna dair not düşmüş olmasına rağmen bu şiiri hazırladığı metne dâhil etmiştir (1380: 365):

> Ṣubḥ-dem gülzār içinde çaldı bülbül erġanūn
> Eyyühe'l-'uşşāḳ ḳumū inneküm lā-tesma'ūn

Mir Salih Hüseynî neşrinde;

> Ey göñül her ma'nīsiz cāhili yār itmek nedür
> Ma'nisiz cāhil sözine i'tibār itmek nedür

matla'lı gazel mükerrerdir. Hem 70. sırada "itmek m'olur" (1380: 112) hem de 126. sırada "itmek nedür" (1380: 178) redifiyle gazel yinelenmiştir.

9-Mirza Resul İsmailzade (1380/2002). *Şah İsmail Safevi Külliyâtı.* Tahran: Alhuda Neşriyat.

Mirza Resul İsmailzade, yazma ve matbu nüshalardaki bütün şiirleri *Şah İsmail Safevi Külliyâtı* adı altında toplamıştır. Arap harfli bu basımda nüsha farkları kısmen gösterilmiştir. 1382/2004 yılında Latin harfleriyle yapılan baskısında nüsha farklarına yer verilmemiştir.

Her iki basımda da İsmailzade, Şah İsmail hakkında bilgi vermiş ve *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarını tanıtmıştır. İsmailzade neşrinde gazeller (418), kasideler (12), terci-bend (1), müseddes (1), murabbalar (7), kıtalar (3), matla' [tek beyt] (1), müstezâd (1), rubai ve iki beytler [dü-beytler] (11), koşmalar ve geraylılar (42), *Nasihat-nâme*, mesneviler (2), *Deh-nâme*, Farsça şiirler (1 tahmis, 10 gazel, 6 kıta, 15 matla') bulunmaktadır.

Resul İsmailzade, Mezar-ı Şerif nüshasıyla ilgili bilgileri muhtemelen Azizağa Memmedov neşrinden almıştır. Sultan el-Kurrai nüshasını kullandığını ifade etmiş olmasına rağmen ondan hangi şiirleri alıntıladığını belirtmemiştir. İran Milli Müze ve Tebriz Merkez Kütüphanesinde bulunan nüshaları çalışmasında ilk kez kullanan araştırmacıdır.

10-Babek Cavanşir-Ekber N. Necef (2006). *Şah İsmail Hatâî Külliyâtı*. İstanbul: Kaknüs Yay.

Eserin giriş kısmında “Türk Halk İslam Anlayışına Göre Kızılbaşlık ve Şah İsmail Hatâî” başlığı altında Safevilerin egemenliği altındaki coğrafyanın tarihine, Şah İsmail’in kimliğine dair değerlendirmeler yapılmıştır. Ardından “Şah İsmail’in Eserleri Hakkında” başlığı altında Şah İsmail külliyâtının yazmaları tanıtılmış, önceki neşirlerin özellikle dil bakımından eleştirisi yapılmıştır.

Transkripsiyon işaretlerinin kullanıldığı metin kısmında şiirler, Latin alfabesiyle yazılışlarındaki son harflerine göre sıralanmıştır. Bu baskıda 422 gazel, 13 kaside, 8 murabba, 1 tecî-bend, 1 müseddes, 1 rubai, 4 kıta (kıtalar başlığı altındaki bu şiirlerden ilki gazel, üçüncüsü tuyug, dördüncüsü eksik gazel), 1 tek beyt (matla‘), 1 müstezad, 10 tuyug, 33 koşma, 3 varsağı, 15 geraylı, 8 bayatı, 2 mesnevi yer almaktadır. Ardından külliyâtı oluşturan diğer eserlerin, *Deh-nâme* ve *Nasihat-nâme*’nin metinlerine yer verilmiştir.

11-Şah Hüseyin Şahin (2011), *Hatâyî Dîvânı ve Diğer Hatâyî Şiirleri*, Ankara: Pir Sultan Abdal 2 Temmuz Kültür ve Eğitim Vakfı Yay.

Şah Hüseyin Şahin’in hazırladığı eser beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yazar, diğer neşirlerden de yararlanmak suretiyle *Hatâyî Dîvânı*’nın Londra nüshasını Latin harflerine aktarmış, ikinci bölümde Londra nüshasında bulunmayan *Deh-nâme*’nin metnini vermiştir. Dördüncü bölümde de Londra nüshası dışındaki yazmalarda bulunan Hatâyî mahlaslı şiirleri sıralamıştır. Bu bölüme İstanbul Millet Kütüphanesindeki Ali Emiri yazmasında bulunan şiirleri ilave etmiştir. Beşinci bölümde de diğer neşirlerde ve konuyla ilgili bazı kaynaklarda bulunan Hatâyî mahlaslı şiirleri alıntılamıştır. Bu bölümdeki şiirlerin “Anadolu’da Hatâyî mahlasını kullanan şairler tarafından yazıldığı görüşünü” benimsemiş görünmektedir (2011: 304).

Sonuç olarak *Hatâyî Dîvânı*’nın bilimsel yöntemlere uygun bir neşri yapılmamıştır. Turhan Genceî neşrinin sadece Paris, Londra ve Vatikan nüshalarına dayanması, Azizağa Memmedov neşrinin ise öncekine nazaran

daha çok nüsha kullanılmış olmasına rağmen mükerrer şiirlere yer vermesi, yazmaların ciddi biçimde eleştirisinin yapılmamış olması önemli eksikliklerdir. Bu eksikliklerine rağmen Turhan Genceî ve Azizağa Memmedov neşirleri, bugüne kadar yapılanlar içerisinde metin tenkidi yöntemlerine en uygun olanlarıdır. Daha sonra yapılan Mir Salih Hüseynî ve Resul İsmailzade neşirlerinde ise hangi şiirin hangi nüshadan alıntılandığı belirtilmemiş, sadece düzeltme amacıyla bazı yerlerde nüsha farkları verilmiştir. Ekber N. Necef-Babek Cavanşir neşri ise yazarlarının iyi niyetine, bilimsellik iddialarına karşın derleme niteliğindedir. Mevcut neşirlerdeki eksikliklerin yanı sıra daha önce bilinmeyen bazı nüshaların tespit edilmesiyle birlikte *Hatâyî Dîvânı*'nın bilimsel yöntemlere uygun biçimde tenkitli metninin hazırlanması gerekmektedir.

C-*HATÂYÎ DÎVÂNI*'NIN TENKİTLİ METNİNE DOĞRU

Böylesine ihtiyatlı bir başlık kullanmamın sebebi, şimdiye kadar on iki defa yayımlanan *Hatâyî Dîvânı*'nın yeni bir neşrine girişmiş olmamdır. Tenkitli metin neşri konusundaki süreç ve yöntemle ilgili temel yaklaşımları ve sorunları özetleyince hem teşebbüsümün hem de tereddütümün yersiz olmadığı daha iyi anlaşılacaktır.

Yazma eserlerin Müteferrika ve Bulak matbaaları başta olmak üzere İstanbul'da kurulan diğer matbaalarda yapılan Arap harfli baskılarında, doğal olarak yazma kültürünün bazı özelliklerinin devam ettiği, Batı'da kullanılan basım tekniklerinin tedricen benimsendiği bilinmektedir (İhsanoğlu-Aynur 2003: 219-255). Yazma kültüründe olduğu gibi eski harfli divan neşirlerinde de hangi nüshaların esas alındığı belirtilmemekle birlikte metin oluşturulurken farklı nüshaların kullanıldığına dair örnekler vardır. Mesela, İbnülemin Mahmut Kemal'in, Âsâr-ı Müfide Kütüphanesi için hazırladığı üç divandan; *Şeyhülislam Yahya Dîvanı*, *Hersekli Arif Hikmet Divanı* ve *Leskofçalı Galib Divanı*, ilk ikisinde farklı nüshalar kullanılmıştır (Karavelioğlu 2010: 27-58). Müstensihlerin de tek nüshaya bağlı kalmadıkları, zaman zaman aynı eserin farklı nüshalarını kullandıkları *Hatâyî Dîvânı* nüshalarındaki mükerrer şiirlerde görülen farklı kullanımlardan anlaşılmaktadır. Şah İsmail ve Tahmasb dönemlerinin en ünlü hattatlarından Şah Mahmud Nişapurî'nin istinsah ettiği Taşkent nüshasındaki üç mükerrer şiirde tespit edilen nüsha farkları bunun somut örneklerindendir. Doğrusu bu durum, *Hatâyî Dîvânı* ile sınırlı değildir. Öte yandan yazma eserlerin farklı nüshalarındaki sah kayıtları da nüsha karşılaştırmanın ibtidai örnekleri sayılabilir. Hem yazmalarda hem de eski harfli matbu divanlarda hangi nüshaların karşılaştırıldığı belirtilmediği hâlde zamanla matbu neşirlerde, mesela Halil Nihad'ın hazırladığı *Nedîm Dîvânı*'nın sonunda "müracaat edilen yazma nüshalar"ın listesi verilmiştir (1338-1340: 371).

Yazmadan basmaya geçişle evrilen bu tecrübe, İstanbul Üniversitesinde görev yapan şarkıyatçıların öncülüğünde bilimsel bir hüviyete bürünmüştür. Bilhassa Hellmut Ritter (1892-1971), metin neşri konusundaki tecrübesini

başta Ahmet Ateş olmak üzere Tahsin Yazıcı, Nihat Çetin, Necati Lugal ve Adnan Erzi ile paylaşarak yöntem konusunda öncülük etmiştir. Uygulamadaki aksaklıklar üzerine Ahmet Ateş, Nihat Sami Banarlı'nın yayımladığı *Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman* adlı eseri vesilesiyle tenkitli metin neşrinde uyulması gereken esasları P. Collomp'un 1931'de yayınlanan *La Crıtıque des Textes* adlı eserine atıflar yaparak tespit etmiştir (1942: 253-267). Bu makaleyi Yusuf Ziya Kavakçı'nın *İslam Araştırmalarında Usul* adlı kitabına yazdığı bölüm takip etmiştir (1976: 81-121). Metin tenkidi konusunda teorik çalışmaların oldukça sınırlı sayıda olmasına rağmen başta Ali Nihat Tarlan ve onun öğrencileri olmak üzere divan edebiyatı uzmanlarınca divan ve mesnevi metinleri neşredilmiştir. Türkiye'de üniversite eğitiminin yaygınlaşmasıyla birlikte eski harfli metinlere dayalı tezlerin sayısında ciddi artış olmasına rağmen metin tenkidi konusunda teorik çalışmalar son derece azdır. Hatta ele alınan her metinle ilgili çabalar yayımlanmadığı için tezle birlikte kütüphane raflarında kalmaktadır. Tenkitli metin neşrinde bütüncül bir bakış açısının gelişimine katkı sağlayacağı düşüncesiyle *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*'nin ilk sayısında metin neşrinde uyulması gereken esasların tezkire ve divan metinlerinde nasıl uygulandığını gösteren makalelere yer verilmiştir. Bu sayıda Rıdvan Canım'ın *Latîfî Tezkiresi* (1996: 1-22), Filiz Kılıç'ın *Âşık Çelebi Tezkiresi* (23-42), Aysun Sungurhan'ın *Beyânî Tezkiresi* (43-62); Metin Akkuş'un *Nef'î Dîvânı* (63-90), Ali Fuat Bilkan'ın *Nâbî Dîvânı* (91-118) ve Muhsin Macit'in *Nedîm Dîvânı* (119-136) ile ilgili tezlerinde, Prof. Dr. Mustafa İsen'in doğrudan veya dolaylı biçimde yönlendirmesiyle uyguladıkları soyağacı yönteminin farklı tecrübeleri paylaşılmıştır. Böyle müstakil yazılara konu olmasa da divan edebiyatıyla ilgili tezlerin çoğunun alt başlığında "tenkitli metin" kavramı vardır. Fakat metin neşrinde uyulması gereken esaslar kişiden kişiye değiştiği için uygulamada ciddi şekilde yöntem, daha doğrusu yöntemsizlik sorunuyla karşılaşılmaktadır (Andrews 2015: 36-58). Yöntem sorunu sadece nüsha tavsifi ve tercih edilen nüshaların tespitiyle sınırlı değildir. Metin tenkidinde filolojik açıdan da çözümlenmesi gereken sorunlar olduğu bilinmektedir. Nitekim İsmail E. Erünsal ve Ahmet Yaşar Ocak tarafından neşredilen *Menâkıbu'l-Kudsiyye fî Menâsibi'l-Ünsiyye* üzerine Mertol Tulum, filolojik açıdan eleştirilerde bu-

lunmuş ve *Tarihî Metin Çalışmalarında Usûl* başlığı altında aynı eseri, daha doğru bir metin ortaya koyduğu iddiasıyla yeniden neşr etmiştir (2000).

Metin tenkidi konusunda yöntem sorununun sadece edebî metinlerin neşriyle sınırlı olmadığı, tarih ve özellikle ilahiyat alanında benzer tartışma ve tecrübelerin yaşandığı bilinmektedir. Esasen bu konu, Batı'da İncil çalışmalarında olduğu gibi daha çok ilahiyatçıları ilgilendirmektedir. Türkiye'de bilhassa hadis alanında çalışan uzmanlar, konunun hem teorik yönüyle hem de uygulamasıyla ilgili ciddi birikime sahiptir. İlahiyat alanındaki birikimi ayrıntılı biçimde betimleyen Salahattin Polat, hem Batı'da hem de Türkiye'de metin tenkidinin tarihini özetleyerek şimdiye kadar uygulanan yöntemleri şu şekilde sıralamıştır (2010: 228-288):

1-Soyağacı/Şema Yöntemi (Genealogical Method/Stemmatics)
2-Gruplandırma Yöntemi
3-Mekanik/Analitik/İstatiksel Yöntemler
4-Kopya Metin Yöntemi (Copy-text editing)
5-En iyi Metin Yöntemi (Best-text edition)
6-Metnin Bütün Varyantlarının Bir Arada ve Karşılaştırılabilecek Şekilde Neşri (Variorum).

Yazar altı yöntemden bahsetmekle birlikte ağırlıklı olarak "Nüshaların Soyağacını Çıkarma Yöntemi" üzerinde durmuştur. Alman bilim adamı Karl Lachmann'ın adıyla anılmasına rağmen soyağacı yöntemini sistemli biçimde tanıtan Paul Maas'tır. Paul Maas'ın 1927 yılında *Textkritik* adıyla yayımlanan eseri, 1949 ve 1957 yıllarında gözden geçirilerek tekrar basılmış, 1958 yılında İngilizceye, 1963'te Arapçaya çevrilmiştir. Paul Maas'ın metin tenkidi konusundaki görüşleri (2011: 11-42) ile P. Collomp'un 1931'de yayınlanan *La Crıtıque des Textes* adlı eserindeki yaklaşımı örtüşmektedir.

Türkiye'de edebî metinlerin neşrinde soyağacı yöntemiyle ilgili uygulamalar, P. Collomp'un görüşlerinden hareketle Ahmet Ateş'in yazdığı makalede ileri sürdüğü ilkeler çerçevesinde biçimlenmiştir. Hiç şüphesiz bu yöntemin uyugulanabilirliği metnin türüne, nüsha sayısına ve nüshaların yayılım sahasıyla ilgili verilere bağlıdır. Şöyle ki ilmi niteliği olan bir eser ile bir divanın veya çok okunan popüler bir menakıbnamenin yazma nüshaları

arasındaki nesep bağını tespit etmek aynı değildir. Nüshaların sayısı arttıkça, yazma eserlerin üretiminde istinsah biçimleri çeşitlenip okuma ve icra mekânları çeşitlendikçe soyağacını tespit etmek zorlaşmaktadır. Ayrıca tür bakımından ve geleneksel kurallar zincirine uyum açısından benzer üretim şartlarına bağlı olsa da *Ahmed Paşa Dîvânı* ile *Nesîmî Dîvânı*'nın yazma nüshalarının soyağacını tespit etmek çok farklı bir çalışma tarzını gerektirebilir. Hatta bazı eserlerin nüshaları arasındaki ilişkiyi soyağacı yöntemiyle belirlemek mümkün olmayabilir. Bu bakımdan Karl Lachmann'ın soyağacı yöntemine ciddi eleştiriler yöneltilmiştir (Witkam 2011: 71-99)[1].

Hiç kuşkusuz metin tenkidi şecere tespitinden ibaret değildir. Metin tenkidinin nasıl yapılacağına dair görüşü ve tecrübesi olan araştırmacıların müellif hattı metinlerin neşrine dair yaklaşımları aşağı yukarı örtüşmektedir. Sorun, ikiden fazla nüshası olan metinlerin neşrinde ortaya çıkmakta ve daha fazla nüshası bulunan metinlerin neşrinde ise daha karmaşık hâle gelmektedir. Nüsha sayısı fazla olmayan eserlerin soyağacını tespit etmek daha işlevsel olabilmektedir. Fakat Nesîmî, Yunus, Hatâyî ve hatta Fuzûlî gibi farklı toplum kesimleri tarafından okunan ve nüshaları çoğaltılan şairlerin divanlarının tenkitli metinlerini hazırlarken tek bir yöntemi kullanmak yerine daha eklektik (seçmeci) bir yaklaşım benimsemek gerekir.

Bu hatırlatmalardan sonra *Hatâyî Dîvânı*'nın tenkitli metnine doğru yol alabiliriz.

Şah İsmail'in çocukluğunda Lahican'da istinsah ettiği Kuran'ı, daha sonra Necef'te yeniden imar edilen Hz. Ali Türbesine hediye ettiğine dair rivayet (Gündüz 2010: 91) doğruysa kendi el yazısı konusunda özgüvene sahip olduğu söylenebilir. Öte yandan Reşidüddin Vatvat (ö. 573/1177) tarafından yazılan *Matlûbü Külli Tâlib min Kelâmi Emîri'l-Müminîn Ali b. Ebi Tâlib* adlı eserin Münih Bayerische Staatsibibliothek Cod. Pers. 431'de bulunan

1 Soyağacı yöntemine dair temel yaklaşımlarla ilgili başta Paul Mass olmak üzere Barbara Bordalejo ve Jan Just Witkam'in görüşlerini içeren yazıları derleyip tercüme eden Murteza Bedir'in yayına hazırladığı *Tenkitli Metin Neşrinde Soy-ağacı Yaklaşımı* adlı eser mevcut birikimi çok iyi resmetmektedir. Hatice Aynur'un öncülük ettiği Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları üst başlıklı çalıştay dizisinin geçen seneki konusu, "Metin neşri: problemler, tespitler, öneriler" alt başlığını taşıyordu. Çalıştayda sunulan bildirilere ilave olarak Alexander Kleinlogel ve Jan Just Witkam gibi uzmanların konuyla ilgili makalelerinin çevirilerinin yer aldığı eser, durum tespitinin yanı sıra geleceğe dair muhtemel çalışma alanlarına da ışık tutmaktadır. Hatice Aynur vd. (2017). *Metin neşri: problemler, tespitler, öneriler*. İstanbul: Klasik Yay.

eksik yazma nüshasının Şah İsmail tarafından istinsah edildiğine dair bilgiler, her ne kadar teyide muhtaç ise de Şah İsmail'in hat sanatına ilgisine dair bir kabulün yaygın olduğunu göstermektedir. Şöyle ki İsmail Hikmet Ertaylan, Murtazakulu Han Zafer'in Türkçe şiirlerini içeren eserinde Safeviler devri sanat hayatından bahsederken Şah İsmail'in Şah Mahmud'dan ve Hacı Mehmed Tebrizî'den hat dersleri aldığını, sülüs ve nestalik hatla istinsah ettiği *Kelimât-ı Murtazaviyye* adlı eserin Münih'te Bavyera Devlet Kütüphanesi Müzesinde bulunduğunu ifade etmektedir. Hatta İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde de Şah İsmail'in el yazısıyla bazı murakkaların bulunduğunu belirtmektedir (1965: 9). Oysa 920/1514 senesinde istinsah edilen Münih'teki eksik yazmanın ketebe kaydında müstensih adı yoktur. Dua cümlesinin üstünde bulunması gereken müstensih adı, muhtemelen çerçevede kullanılan renge uygun mürekkeple boyanmıştır. Dolayısıyla yazmanın ketebe kaydında Ertaylan'ın ifadelerini teyid edecek veri bulunmamaktadır. Fakat ketebe kaydından sonraki sayfanın ortasında, sonradan ilâve edildiği çok net biçimde belli olan rikayla yazılmış "Harrarehu el-Abdullah İsma'il bin Haydar el-Hüseynî-920" cümlesi ile yazmaya eklenen bir buçuk sayfalık Fransızca bilgi notunun sonundaki; "Bu elyazması, hicrî 920 tarihinde Şah İsmail tarafından yazılmış ve imzalanmıştır. Eşsiz ve paha biçilmez bir nüshadır." cümleleri Ertaylan'ın kaynağını belirtmeden aynı görüşü paylaşmasına neden olmuştur. İsmail Hikmet Ertaylan'ın atıflarına istinaden inceleme gereği duyduğum, kısa adıyla *Matlûbu Külli Tâlib* diye bilinen eser çok okunmuş, Türkçe tercümeleri yapılmıştır (Ceyhan 2006: 364 -95). Bu eserin Safevi muhitlerinde ilgi görmesi doğaldır. Fakat Şah İsmail'in bu eseri istinsah ettiğine dair, elimizde şimdilik ikna edici bir kanıt yoktur. Münih'teki eser, son derece sanakârâne yazılmış eksik bir yazmanın parçasıdır. İddia edildiği gibi mevcut metindeki yazı, gerçekten Şah İsmail'inse hattının mükemmel olduğu söylenebilir.

Netice itibarıyla Şah İsmail'in elyazısıyla ilgili kesin bir veriye sahip değiliz. Kendi şiirlerini istinsah ettiğine dair herhangi bir kayıt, müellif hattı bir *Dîvân-ı Hatâyî* veya *Deh-nâme* nüshası da şimdiye dek tespit edilmemiştir. Bununla birlikte Şah İsmail'in şiirlerinin bilhassa makta' beyitlerinde "defterle dîvân"ından söz ettiği bilinmektedir.

Men **Ḫaṭāyī**yem şehüñ vaṣfını dāyim söylerem
ʿIşḳ ile bel bağlaram defterle dīvān mendedür
(Hatâyî Dîvânı G.57/11)

Ey **Ḫaṭāyī** fikr-i bikrüñ eyledün eşʿāra ṣarf
Dutdı ʿirfān meclisin defterle dīvān şimdiden
(Hatâyî Dîvânı G.289/5)

Hatâyî Dîvânı'nın muteber nüshalarında bulunan bu beyitlere bakarak Şah İsmail'in geleneğe uygun biçimde diğer şairler gibi gazellerinin maktaʿ beyitlerinde şairliğiyle övünmek için bu tür ifade kalıplarını yinelediği söylenebilir. Muhtemelen böyle bir kabulden hareketle Şah İsmail'in divan tertip edip etmediği veya onun onayıyla *Hatâyî Dîvânı*'nın üretilip üretilmediği yeterince tartışılmadan, Minorsky ve Genceî Paris (P) nüshasını, Azizağa Memmedov ve ondan hareketle diğer neşirlerin yazarları Taşkent (T) nüshasını en eski tarihli nüsha olarak takdim etmişlerdir. Farklı ülkelerin yazma eser kütüphanelerindeki *Dîvân-ı Hatâyî* nüshalarına erişim imkânları arttıkça nüshaların istinsah tarihleri, müstensihleri, biçim ve içerikleri konusunda daha nesnel ve tutarlı verilere ulaşıldıkça mevcut malumatın tashihe muhtaç olduğu ortaya çıkmıştır. Nitekim Şah İsmail hayattayken istinsah edildiği tahmin edilen üç nüsha tespit edilmiştir. Lakin bu nüshaların hiçbirinin müellif hattı olduğuna dair herhangi bir kayıt yoktur. Çünkü üçü de başından ve sonundan yaprakları düşmüş, eksik nüshalardır. Ayrıca *Hatâyî Dîvânı*'nın müellif hattıyla karşılaştırıldığına dair ipuçları içeren bir nüshası da mevcut değildir. Onun için mevcut nüshaları şiir sayıları, müstensihlerinin kimliği ve istinsah tarihleri açısından gruplandırmak, nüshaların içerdikleri müşterek yanlışları dikkate alarak birbirleriyle benzer veya farklı özelliklerini tespit etmek, nüshalar arasındaki örüntüyü görünür hâle getirmek için öncelikli olarak herbirini yakından tanımak gerekir.

I-*Hatâyî Dîvânı*'nın Yazma Nüshaları

Şimdiye kadar *Hatâyî Dîvânı*'nın bir kısmı eksik olmakla birlikte 25 nüshası tespit edilmiştir. Bu nüshalardan (MS, SK, TÜ, Erdebil, Köprülü) dışındaki 20'sinin dijital kopyalarını veya fotokopilerini temin ettim. Şah Abbas'ın Erdebil Tekkesine vakfettiği ve oradan her nasılsa İran Milli Müzesine nakl edildiği anlaşılan nüshanın başından ve sonundan beşer, ortasından yedi olmak üzere toplam 17 varağını temin edebildim. Temin edemediğim nüshalarla ilgili olarak daha önce yapılan neşirlerde, kataloglarda ve makalelerde verilen bilgileri, temin edebildiğim nüshalardaki verilerle birlikte değerlendirdim. Şimdi *Hatâyî Dîvânı* nüshalarını olabildiğince yakından tanımaya ve tanıtmaya başlayabiliriz.

1-Arthur M. Sackler Gallery, DC, S1986.60. (W)

Bu nüsha Şah İsmail hayattayken üretilmiştir (Thackston 1988: 37-63). Kitap sanatının bütün incelikleri kullanılarak hazırlanan nüsha dağılmış, sayfalar divan tertibindeki geleneksel sıralama dikkate alınmadan bir araya getirilmiştir. Mevcut hâliyle 49 varaktan ibarettir. Her sayfa 12 satırlı, çift sütun üzerine cetvelli olarak hazırlanan nüsha mükemmel bir nestalik hatla yazılmıştır. Şiirlerin unvan kısımları çerçeve içinde ve tezhiplidir.

İlk ve son sayfaları kopuk olduğu için müstensihi, müzehhibi ve istinsah tarihi belli değildir. Divan tertibine ve mevcut metinlerdeki bağlama uygun biçimde sıralayarak düzenlediğim metne göre nüsha, Taşkent nüshalarında gazellerin başında yer alan;

> Ḥüsn-i ruḫ-sāruñ kim oldı cān u dil ḥayrān aña
> Vaʿde-i devr-i ḳamerni dapşurur devrān aña

matlaʿlı şiirin üçüncü beytiyle başlamaktadır:

> Āteş-i ʿişḳuñda ey ḫūn-ḫᵛāre gözlü dil-berüm
> Öyle yanmışdur bu baġrum yoḫ durur dermān aña

Bu şiirle birlikte nüshada (ا) harfiyle biten 11 gazel, (ب) harfiyle biten 2 gazel, (ت) harfiyle biten 3 gazel, (ر) harfiyle biten 48 gazel, (ز) harfiyle biten 6 gazel, (ك) harfiyle biten 6 gazel, (م) harfiyle biten 6 gazel, (ن) harfiyle biten 14 gazel, (ه) harfiyle biten 18 gazel, (و) harfiyle biten 3 gazel, (ی) harfiyle

biten 31 gazel, 1 kaside ve 1 musammat olmak üzere toplam 150 şiir bulunmaktadır. Gazellerin ardından nüsha, "Yaradan be-kudret gök ilen yeri" dizesiyle başlayan müseddesin XI. bendinin nakaratıyla devam etmektedir. Bu şiiri "Şefīʿü'l-müẕnibīn Ḥaḳdan Muḥammed Muṣṭafā geldi" dizesiyle başlayan naat ve "Deryā-yı Necef gevherine kān ʿAlīdür" dizesiyle başlayan Hz. Ali methiyesi takip etmektedir.

Bu nüshada üç minyatür vardır. İlk minyatürün üzerinde;

ʿIşḳuñ ey dil-ber göñül taḫtında şāh olmış durur
Ṣūretüñ cān mülkine ḫūrşīd ü māh olmış durur

matlaʿlı gazelin beşinci beyti yazılıdır:

Ḥüsnüñi her kim ki gördi vāliḥ ü ḥayrān olup
İşi anuñ dünyede feryād ü āh olmış durur

İkinci minyatürde;

Cihānda görmedüm zībā senüñ tek
Bu ʿālem içre ḥüsn-ārā senüñ tek

matalı gazelin matlaʿ beyti ile aşağıdaki beyitler yazılıdır.

Olamaz doġrusı cān bāġı içre
Ḳadi çün serv-i ḫoş-bālā senüñ tek

Çü ḫūblar çoḫ durur insān içinde
Hiç olmaz ey perī raʿnā senüñ tek

Üçüncü minyatürde ise aşağıdaki beyitler yer almaktadır:

Tā meni ayırdı devrān sevgü yārumdan menüm
İncidi gökde melāyik āh u zārumdan menüm

Ey perī-peyker seni andan berü kim görmişem
Ḥüsnüñ ayırdı ḳarār u iḫtiyārumdan menüm

Ḥasretem Yaʿḳūb tek Yūsuf yüzine ey ṣabā
Tañruñ içün bir ḫaber algil nigārumdan menüm

Bu nüsha yazısı, tezhibi, minyatürleri ve şiirlerin unvan kısımlarındaki dua cümleleriyle Şah İsmail'in onayını alma gereği duyan bir sanatkârın

veya sanatkâr grubunun ürünü olmalıdır. Şiirlerin unvan kısımlarındaki dua cümleleri hayatta ve iktidardaki hükümdarlar için kullanılan kalıplardandır.

Velehu medda'llāhu te'alā ẓılālehu ve celālehu
Ve eyżan lehu ebbeda'llāhu mülkehu ve ḫilāfetehu
Velehu eyżan ḫalleda'llāhu mülkehu ve celālehu
Eyżan lehu ḫullide eyyāmu devletihi ve şevketihi
Velehu eyżan medda'llāhu te'alā ẓılālehu ve celālehu
Ve eyżan lehu zāde devletuhu ve şevketuhu
Ve eyżan lehu dāme 'izzuhu devletihi ve mülkihi
Velehu eyżan ḫullide mülkuhu ve 'izzuhu ve şevketuhu
Ve eyżan lehu ḫullide eyyāmu ḫilāfetihi ve ma'deletihi
Velehu eyżan zāde'llāhu devletehu ve salṭanatahu
Ve eyżan lehu ḫalleda'llāhu te'alā mülkehu
Velehu eyżan medda'llāhu te'alā celālehu
Ve eyżan lehu zāde'llāhu te'alā şevketehu
Ve eyżan lehu ḫalleda'llāhu mülkehu ve salṭanatahu
Velehu eyżan ḫalleda'llāhu te'alā mülkehu ve salṭanatahu
Eyżan lehu zāde'llāhu te'alā şevketehu
Velehu medda'llāhu te'alā celālehu ve şevketehu
Ve eyżan lehu zīde mülkuhu ve şevketuhu ve celāluhu
Ve eyżan lehu rafa'a'llāhu ḳadrehu ve celālehu
Velehu eyżan fetaḥa'llāhu te'ālā ebvābe's-sa'ādeti
Ve eyżan lehu medda'llāhu te'āla ẓılālehu'l-ālī
Eyżan lehu fetaḥa'llāhu te'alā ebvābehu
Eyżan lehu żā'afa'llāhu te'āla ḳadrehu
Velehu eyżan zāde'llāhu te'alā şevketehu
Ve eyżan lehu medda'llāhu te'ālā ẓılālehu'l-ālī
Ve lehu eyżan zāde'llāhu te'ālā 'izzehu ilā-yevmi'l-ḳıyāme
Ve eyżan lehu ḫullide eyyāmu devletihi ve şevketihi
Velehu zīde şevketuhu ve sa'ādetuhu
Ve eyżan lehu 'ammet meyāminu salṭanatihi ve ma'deletihi
Ve eyżan lehu efāża 'idde'l-'ālemīne birruhu ve ihsānuhu
Ve eyżan e'azzallahu a'vānehu ve enṣārahu ve eḥibbā'ehu
Ve eyżan lehu eyyedallahu 'ibādehu bi-celāli 'adāletihi ve 'izzihi
Ve eyżan edāme ḥākimen fi'l-'Arab ve'l-'Acem

Şiirlerin başındaki dua cümlelerine ilave olarak minyatürlü sayfadaki şu ifadeler de bu nüshanın Şah İsmail'in sağlığında üretildiği hususunda herhangi bir şüpheye yer bırakmamaktadır.

> Fīma's-salṭana es-sulṭānü'l-a'ẓam el-ḫāḳānü'l-a'delü'l-ekrem mevālī-i mülūki'l-'Arab ve'l-'Acem müşeyyidü ḳavidi'l-'adl ve'l-ihsān bāsıtu bisāti'l-emn ve'l-emān Ebu'l-Muẓaffer Şāh İsma'īl Bahādır Ḫān.
>
> *Saltanat sahibi, en büyük sultan, en cömert ve en adaletli hakan, Arap ve Acem padişahlarının efendisi, adalet ve ihsan kanunlarını / ölçütlerini sağlamlaştıran, emniyet ve yardım yaygısını yayan Ebulmuzaffer Şah İsmail Bahadır Han.*

Şah İsmail'in künyesinin verildiği minyatürlü sayfada sol tarafta pencereden görünen güzelin bulunduğu kısımda aşağıdaki Farsça beyt yazılmıştır:

> Ser ez-derīçe bīrūn kün ki ebruvān-ı türā
> Çü rūzedār be-māh-ı nev ārzūmendem
> *Başını pencereden çıkar. Zira senin (hilal) kaşlarını,*
> *oruçlunun yeni ayı gözlemesi gibi gözlüyorum.*

2-British Library MS, Or.11388. (MS)

Bu nüshayı ilk defa Lionel David Barnett (1871-1960) tanıtmıştır (1933: 13). Nüshadaki minyatürlerle ilgili ayrıntılı katalog bilgilerine Norah M. Titley, *Miniatures From Turkish Manuscripts* adlı eserinde yer vermiştir (1981: 46). Eksik bir nüsha olmakla birlikte Şah İsmail hayattayken üretildiği tahmin edilmektedir. Temin edemediğim bu nüshada Turhan Genceî'nin verdiği bilgilere göre; 6 minyatür, başından veya sonundan eksik 16, tam 37 olmak üzere toplam 53 şiir vardır. Şiirlerin unvan kısımları çerçeve içinde ve tezhiplidir. Unvan kısımlarındaki dua cümleleri hayatta olan hükümdarlar için kullanılan kalıplardır (Gandjei 1986: 159-164).

3-Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4077. (TH)

Bu nüsha 11 varaktan ibaret, eksik bir yazmadır. Koyu kahverengi meşin kapak üzerine açık vişne renkli, ortası çiçek desenli, gömme şemseli, salbekli, köşe bendli ve çiçek motifli bordürüyle sanatlı bir cilt içindedir. Cilt ön

kapağının içinde çiçek resmi, ilk sayfasında elinde kuş tutan bir kız minyatürü vardır. Her sayfa 12 satırlı, çift sütun üzerine cetvelli olarak hazırlanan nüsha nestalik hatla yazılmıştır. Şiirlerin unvan kısımları çerçeve içinde ve tezhiplidir (Köksal 2012: 44). Bu kısımlardaki dua cümleleri hayatta olan bir hükümdar için kullanılan kalıplardır.

Aradaki kopukluklar, baş ve son kısmının eksik olmasından ötürü yazmanın müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir. 16. yüzyılda, büyük ihtimalle Şah İsmail hayattayken istinsah edilmiştir. Derkenarlarında *Deh-nâme*'nin farklı bölümlerinden 130 beyit yer almaktadır. Bu beyitler, özellikle seçilmiş değildir. Nüsha dağıldığı için, mevcut varaklar rastgele sıralanmıştır. *Deh-nâme*'nin mevcut beyitlerinin sırası izlenerek mevcut sayfaları sıralayıp ihtiva ettiği şiirleri tespit ettim. Büyük bir bölümü eksik olan bu nüsha, 36 Türkçe ve 1 Farsça şiir (mesnevi) içermektedir. Yazmanın sonundaki Farsça mesnevide "Câmî" mahlası dikkati çekmektedir. Bu yaprak başka bir yazmadan karışmış olabilir.

T ve P nüshaları gibi bu nüsha da;

> Ey ki yoḫdan bu cihānı var iden Perverdigār
> Yiri ḳāyim gökleri devvār iden Perverdigār

matla'lı tevhitle başlamaktadır. Fakat bu şiirin ilk 7 beyti bulunmamakta, 8. beyitten itibaren şiirin devamı yer almaktadır. T nüshasında olduğu gibi *Deh-nâme*'nin ilk 7. beytinin ardından gelen "Tevhid" başlıklı bölümle metin derkenarda devam etmektedir.

Gazellerin arasında, "itmegil" redifli gazel ile "-um direm" redifli gazelin arasında, 11. sırada diğer nüshaların hiçbirinde bulunmayan aşağıdaki matla' yer almaktadır.

> Derd-mend oldum nigārā derdüme bir çāre ḳıl
> Cevr-i hecrüñlen meni ġamdan yeter āvāre ḳıl

4-Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1339/1412. (T)

Bu nüsha istinsah edildiği çevre ve tarihinin eskiliği bakımından olduğu kadar hattatının kimliği açısından da ilgi çekicidir. 82 varaktan ibaret olan nüsha, 942/1535 yılında Mahmud Nişapurî (ö. 972/1564) tarafından

nestalik hatla istinsah edilmiştir. “Zerrîn-kalem” (altın kalem) unvanıyla tanınan Mahmud, aslen Nişapurludur. Nestalik hattın üstatlarından Abdî Nişapurî’nin kız kardeşinin oğludur (Minorsyk 1959: 134). Hat eğitiminde ilk hocası dayısı Abdî’dir. Daha sonra Sultan Ali Meşhedî’nin (1437-1520) öğrencisi olmuştur. Şah İsmail’in en gözde hattatlarındandır (Gelibolulu Âlî 1982: 72-73; Akın-Kıvanç 2011: 348-349). Aynı zamanda şairdir (Sam Mirza 1384: 133-134). Şah İsmail, adına şehname yazmakla görevlendirmiştir (Akın-Kıvanç 2011: 353). Şah İsmail’in ölümünden sonra şehzadesi Tahmasb’ın Tebriz’de kurduğu sanat atölyesinde eser vermeye devam etmiştir. Her biri diğerinden kıymetli eserlerin yanı sıra 942/1535 yılında *Dîvân-ı Hatâyî*’yi de istinsah etmiştir. 1545 yılında Şah Tahmasb’dan izin alarak Meşhed’e göçmüş ve ölümüne kadar orada İbrahim Mirza’nın (1540-1577) himayesinde sanatla meşgul olmuştur. Yazmalara değer katmak için zaman zaman adının kullanıldığına dair söylentilere neden olacak kadar şöhretli bir hattattır (Uluç 2006: 373).

Şah Mahmud Nişapurî’nin istinsah ettiği *Dîvân-ı Hatâyî* nüshası;

> Ey ki yoḫdan bu cihānı var iden Perverdigār
> Yiri ḳāyim gökleri devvār iden Perverdigār

matla‘lı tevhidle başlamaktadır. Dinî muhtevalı 15 şiirden sonra “Gazeliyyât” başlığı altında;

> Ḥüsn-i ruḫ-sāruñ kim oldı cān u dil ḥayrān aña
> Va‘de-i devr-i ḳamerni dapşurur devrān aña

matla‘ beytiyle başlayan gazeller;

> Büt-perest oldı göñül büt-ḫāneler küncindedür
> Men bilürmen bu dil-i şeydā neler küncindedür

matla‘lı gazelle bitmektedir. Aşağıda matla‘ beyitleri verilen gazeller mükerrerdir[1]:

---

1 Bu mükerrer gazellerin farklı nüshalardan istinsah edildiğini gösteren ipuçları vardır:

1-[1-b ṣad-hezârân: her zamân ṣad- 82a // 2-a gördüm: gördi 82a //2-b seyyâreler: sitâreler 82a // 4-a Yaralı: Yaralu 82a //4-b ḳanın: ḳanını 82a //4-b gözümden: gözüm 82a // 5-a Çıḫmaya: Çıḫmasa 82a //5-b seyr olur anuñ: şeb-revlik durur 82a].

2-[1-b bol: ol 27b //2-a söylen: söyle 33a //2-b cihāna: aradan 33a //3-a oturma: olma 33a //4-a devr-i: devrüñ 33a // 7-a dünyādan: dünyâda 27b // fâriġ ol: pâk olup 33a// 7-b ġam çekmegil: çoḫ çekme ġam 33a // 8-a Gezmegil: Gezmeñüz 33a // göñül pervâne tek: eyâ pervâneler 33a // 8b- Uş: Ḫoş 27b // 9-a bulutlar ḳamu: bulut ger senüñ 27b //9-b durmayıp: dolayıp 27b]

3-[3-a yañağlaruñ: yañağınuñ 38a // 3-b sad: yüz 38a // 4-a cefâsını: cefâñızı 38a // 5-b zülfi: zülf ü 38a].

Tā ki derdüñden olupdur yüregüm ṣad-pāreler
Tīġ-ı ʿışḳuñ yüregümni ṣad-hezārān pareler
(T 18b, 82a; T2 4b, 42b)

Nev-cevān ol pīr iken devrān ki cānān devridür
Şād bol ey ḫaste dil kim derde dermān devridür
(T 27b, 33a; T1 10a, 13a)

Ḥāl-i dilümni bendeden ol yāre söyleñüz
Hecr oḫı bağrumı niçe bir yara söyleñüz
(T 38a, 80b; T1 16b, 41b)

Mükerrer şiirleri saymazsak bu nüshada 257 şiir vardır. Fakat nüshada (ك) harfiyle sonlanan gazellerin bulunduğu iki yaprak (43a-b ve 44a-b) muhtemelen kopmuştur. Eserin derkenârında yazılı *Deh-nâme*'nin, Memmedov neşrine göre (1973: 204-214) 2 başlık ve 42 beyit içeren kısmı bu nüshada eksiktir. Nüshanın tamir gördüğü anlaşılmaktadır. Şöyle ki hem Memmedov'un *Hatâyî Dîvânı* ve *Deh-nâme* neşrinde hem de Minaye Cavadova'nın *Şah İsmayıl Hatai'nin Leksikası* adlı eserinin sonuna eklediği faksimile metinde (1977: 140-213) eksiklik söz konusu değildir. Dolayısıyla bu yazma, en geç 1977 yılından sonra tamir görmüş olmalıdır. Düşen sayfalardaki 6 gazeli de ilave edince nüshadaki şiir sayısı 263 olmaktadır.

Bu nüshanın sonunda 10 adet tuyug yer almaktadır.

5-Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1340/1032. (T1)

Bir mecmuanın içinde bulunan bu nüsha, Hive hanlarından Muhammed Rahim Bahadır Han'ın (1864-1910) emriyle 1325/1907-1908 yılında Molla Muhammed Yakup tarafından istinsah edilmiştir. Bu yazmadaki gazeller ve tuyuglar, Nişapurî'nin istinsah ettiği nüshayla aynı sırayı takip etmekle beraber ondaki mükerrer üç gazele ilave olarak bu nüshada aşağıda matlaʿ beyitleri verilen şiirler de yinelenmiştir.

Ey ṣanem niçün senüñ vaʿdüñ ḫilāf olmış durur
Mihrüñ az olmış velī ḳahruñ güzāf olmış durur (81/83)

Ey ṣanem ʿışḳuñda her dem bu göñül bīmārdur
Öyle kim bülbül daḫı bā-ʿışḳ-ı gülden zārdur (82/84)

Bu nüshada Nişapurî yazmasının başında bulunan tamamen dinî içerikli 15 şiire yer verilmemiş, doğrudan gazellerle başlanmıştır. Mükerrer şiirleri dâhil etmediğimiz takdirde nüshada 246 şiir vardır. Müstensihin dikkatsizliğinden veya tasarrufundan kaynaklanan bazı eksikliklerin dışında iki yazma arasında önemli farklılık yoktur. Bunlar da bir gazelin matla‘ beytinin atlanmış olması, 7 beyitli bir şiirin (G.79) sadece dört beytinin yazılması gibi küçük farklılıklardır. Öte yandan Nişapurî nüshasının bazı yaprakları muhtemelen koptuğu için (ك) harfiyle sonlanan gazelleri (ikisinin yarısı ve altı gazelin tam metni) ihtiva ettiğinden ötürü kaynak olma hüviyetine sahiptir.

6-Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, 40 [MF 54810]. (K)

Kahire kütüphanelerinde *Hatâyî Dîvânı*'nın iki nüshası bulunduğuna dair katalog bilgilerini teyit edememekle birlikte birinin kopyasını temin ettim. Hidiv Kütüphanesi, 9090/1 numarada kayıtlı olduğu belirtilen nüshayla ilgili herhangi bir bilgiye ulaşamadım. Mikrofilmini temin ettiğim nüshada iki farklı katalog bilgisi var. Hatâyî'nin şiirlerinin başladığı kısımda nüshanın katalog numarası 9090 olarak verilmektedir. Katalog bilgilerinde ve mikrofilm fişinde yazma 51 varak görünmesine rağmen nüshanın baş kısmında Farsça bir metin ve nestalik meşk temrinleri yer almaktadır. Hatâyî'nin şiirlerinin bulunduğu kısım 39 varaktır. İstinsah tarihi belli değildir. Güzel bir nestalikle istinsah edilen bu eksik nüshanın müzehhibi ve müstensihi Sultan Ali Meşhedî'dir. Ketebe kaydında belirtildiği gibi müstensihi gerçekten Sultan Ali Meşhedî ise bu ünlü hattatın biyografisini dikkate alarak nüshanın istinsah tarihiyle ilgili tahminde bulunmak mümkündür.

Safevi muhitlerinin aşina olduğu Ali Meşhedî adlı iki hattatın biyografisine dair bilgi sahibiyiz. Biri Hüseyin Baykara'nın muhitinde, Herat'ta Molla Câmî ve Nevâyî'nin dostluğunu kazanan ve Nevâyî'nin ilk divanını da istinsah eden meşhur Sultan Ali Meşhedî (1437-1520), diğeri ise Herat'ın seyyid ailelerinden birine mensup olduğu hâlde ömrünün önemli bir kısmını Meşhed'de geçirdiği için Meşhedî unvanıyla da anılan Ali Herevî'dir (1476-1544). İlki 870/1465-66 yılında Ali Şir Nevâyî'nin çocukluk ve ilk gençlik yıllarında yazdığı şiirleri ihtiva eden ilk divanını ve daha sonra Hüseyin Baykara'nın hazinesi için Nevâyî'nin tertip ettiği *Nevâdirü'n-Nihâye*'yi

istinsah etmiştir. Babur, hatıratında 911 (4 Haziran 1505-24 Mayıs 1506) yılının "vekayii"ni anlatırken Hüseyin Baykara devrinin sanatkârları arasında en meşhur hattat olarak Ali Meşhedî'yi takdim eder ve onun Hüseyin Baykara ve Ali Şir için kitap istinsahıyla meşgul olduğunu söyler (Arat 1985: 283). İkincisi de Ali Şir Nevâyî'nin beğendiği şairlerdendir (2001: 153). Kâtib mahlasıyla şiirler söylemiştir (Sam Mirza 1384: 74). Nestalik yazıda üstaddır. Hüseyin Baykara'nın sarayına girmiş, sultana nispetle "kâtibü's-sultânî" ve "sultânî" unvanlarını almıştır. Bir ara Şah İsmail'in şehzadesi Sam Mirza'nın himayesine girmiştir. Şeybanîler 935/1529 senesinde Sam Mirza'nın idaresindeki Horasan'a girince Sultan Ali'yi Buhara'ya göndermişlerdir (Serin 2010: 324). Sam Mirza'nın himayesinde bulunduğu sırada *Hatâyî Dîvânı*'nı istinsah etmiş olması muhtemeldir. Dolayısıyla bu nüsha, *Dîvân-ı Hatâyî*'nin 16. yüzyılın ilk yarısında istinsah edilen en eski tarihli yazmaları arasında sayılabilir. İmla bakımından Çağatay Türkçesi özelliklerini yansıtmaktadır.

Bu nüsha;

> Ey ki yoḫdan bu cihānı var iden Perverdigār
> Yiri ḳāyim gökleri devvār iden Perverdigār

matlaʿlı şiirle başlamakta ve;

> Aṣdı zülfüñ tek ġamuñ şol ḳadd ü bālādan meni
> Rūy göster māh-ı men ḳurtar bu sevdādan meni

matlaʿlı gazelle sona ermektedir.

Mevcut hâlinden kimi yaprakların koptuğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bazı şiirlerin başı veya sonu eksiktir. Eksik şiirleri de saydığımızda nüshada toplam 146 şiir mevcuttur. Fakat aşağıda matlaʿ beyti verilen gazel mükerrer yazılmıştır (21, 85).

> ʿĀrıżuñ kim ol ruḫ-ı pür-nūr u tāb üstindedür
> Şevḳe beñzer kim hemīşe āftāb üstindedür

Yazmadaki mükerrer şiirlerin ikisi arasındaki farklar, ciddi anlam değişmesine neden olmasa bile müstensihin en az iki nüshayı kullanarak

Hatâyî'nin gazellerini istinsah ettiğini göstermektedir[1]. Mükerrer şiirlerin birini hariç tutunca bu nüsha 145 şiir içermektedir. Şiirler elifba sırasına göre değil, rastgele sıralanmıştır. Nüshadaki şiirlerin tamamı diğer muteber nüshalarda vardır.

7-Sultan el-Kurrai Kitaplığı. (SK)

Tebriz'de Sultan el-Kurrai'nin özel kitaplığında bulunan bu nüshayı Türkiye'de ilk defa İréne Mélikof, Konya'da düzenlenen bilimsel toplantıda sunduğu "Hatâyî" başlıklı bildiriyle tanıtmış, müstensihi ve istinsah tarihiyle ilgili bilgiler vermiştir. Fakat Mélikof'un bu yazmanın istinsah tarihi ve müstensihiyle ilgili olarak verdiği bilgilerde yanlışlıklar vardır. Mélikof'un belirttiğine göre bu nüsha 952/1545 yılında Şirazlı Muhammed Han tarafından istinsah edilmiştir (Mélikof 1976: 315-318). Oysa nüshanın ketebe kaydında 953/1546 yılında Yârî tarafından Muhammed Han tarzında istinsah edilip tezhiplendiği açıkça yazılıdır. Yani nüshanın müstensihi ve müzehhibi Yârî'dir. Muhtemelen nüsha hakkında Tebriz'deki meslektaşlarından, belki de Sultan Kurrai'den edindiği şifahi bilgileri bir bildiriyle Türkiye'deki meslektaşlarıyla paylaşan Mélikof'un "Hatâyî'nin divanının eleştirili bir nüshasını hazırlamaktayım" sözleri de ne yazık ki bir temenni olarak kalmıştır. Bu nüshadan Mir Salih Hüseynî ve Resul İsmailzade istifade ettiklerini belirtmiş olmalarına karşın her iki araştırmacı da yazmanın özelliklerine ve ihtiva ettiği şiir sayısına dair bilgi vermemişlerdir. Mir Salih Hüseynî kitabındaki 47. gazele düştüğü dipnotta Mirza Cafer Sultan el-Kurrai'ye ait olan nüshanın şimdi bilim adamı Muhammed Emin Sultan el-Kurrai'nin şahsi kütüphanesinde bulunduğunu belirtmiştir (1380: 86). Muhammed Emin Sultan el-Kurrai, Tebriz'de yayımlanan *Gurub* dergisinin ilk sayısında Şah İsmail'in şairliğine ve bu nüshaya dair bilgi vermiş, Hatâyî'nin eserlerinin ilk ve son varaklarının resimlerini paylaşmıştır (1395/2016: 79-85)[2].

Bu nüsha şairin bütün eserlerini içermektedir. Başta *Nasihat-nâme*, ardından *Deh-nâme,* sonra *Hatâyî Dîvânı* yer almaktadır. Üç eserin de ilk

1 [1-a ruhı (21): ruh-ı (85) // 3-a rûşenligi (21): rûşenliği (85) //4-a gün (21): gör (85) //6-a seni (21): senüñ (85) // bilmedi bu (21): bilmediler (85)]

2 Muhammed Emin Sultan el-Kurrai, Bakü'de Azerbaycan Milli İlimler Akademisi tarafından düzenlenen Azerbaycan Elyazmaları Dünya Kitabhanalarında Konferansında (18 Kasım 2016) aynı konuyu "Şah İsmayıl Safevi Hatai'nin Külliyâtının Nadir Elyazma Nüshası" başlığıyla sunmuş ve bildiri metni yayımlanmıştır (2016: 2-10).

sayfalarında tezhipli mihrabiyeler vardır. Her sayfaya yaldızlı cetveller çekilmiş, çift sütun olmak üzere nestalik hatla 10 beyt yazılmıştır. Bu yazmanın kâtibi ve müzehhibi hakkında kaynakların verdiği bilgiler tashihe muhtaçtır. Biyografik kaynaklarda Herevî veya Şirazî nispetleriyle anılan iki Yârî'den söz edilmektedir. Kadı Ahmed Kumî birine "kâtip", diğerine "müzehhip" sıfatını eklediği iki Yârî'nin biyografisine yer vermiştir (Minorsky 1959: 164-165; 188). Ali Şir Nevâyî de "nakş-bâz" olarak nitelendirdiği Yârî mahlaslı hattat bir şairden bahsetmektedir (2001: 188). Gelibolulu Âlî ise hat sanatında Muhammed Handan'ın, tezhipte ise Enisî'nin öğrencisi olan Yârî mahlaslı bir hattattan söz ederek *Menâkıb-ı Hünerverân*'ı yazdığı zaman (985/1587) bu kişinin hayatta olduğunu belirtmektedir (Gelibolulu Âlî 1982: 77, 117; Akın-Kıvanç 2011: 353, 406). Mehdi Beyanî ise *Ahvâl u Âsâr-ı Hoş-nüvisân* adlı eserinde Yârî mahlaslı üç hattatı tanıtmakla birlikte Kurrai kitaplığındaki külliyâtın müstensih ve müzehhibinin Yârî-i Herevî Kâtib olduğunu belirtmektedir (Beyanî 1348: III, 966). Doğrusu eserin gerçek müstensihinin hangi Yârî olduğunu tespit etmek zordur. *Hatâyî Külliyâtı*'nın müstensihinin, aynı muhitte ve aşağı yukarı aynı dönemde yaşadıkları anlaşılan Yârî mahlaslı hattat ve şairlerden hangisi olursa olsun hem hat hem de tezhip sanatında olağanüstü yetkinliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Sultan el-Kurrai nüshasından yararlanan ilk araştırmacı Mir Salih Hüseynî'dir. Hangi şiirlerin bu nüshada bulunduğuna dair sistematik bir yol izlemediği için Kurrai nüshasının içerdiği şiir sayısını tespit etmek mümkün değildir. Fakat bazı şiirlere düştüğü dipnotlarda "sadece Sultan el-Kurrai nüshasında bulunduğunu ve oradan alıntıladığını" belirtmektedir. Bu şiirlerin sadece bir tanesi;

> Tāc geyeni gezer isen ṣūfīyem diye revān
> Ṣūfī oldur Ḥaḳ yolına göstere dīnden beyān

matlaʿıyla başlayan 241. gazel diğer nüshalarda yoktur (1380: 305). Hüseynî'nin başka nüshalarda bulunmadığına dair not düştüğü aşağıda matlaʿ beyitleri verilen şiirlerin tamamı başta M ve GS nüshaları olmak üzere bazı yazmalarda mevcuttur.

-1- (K.14)
Yirde gökde Ḥaydar-ı Kerrār sensin yā ʿAlī
Rūz-ı maḥşer sāḳī-i ebrār sensin yā ʿAlī
(P 8b, ŞR 92a, V 3a, TZ 11b, M 100a, GS 97a, G 56b).

-2- (K.18)
Ey rumūz-ı ḫaṭṭ u ḫālüñ şerḥ-i Ḳur'ān yā ʿAlī
V'ey ruḫ-ı ferḫunde-fālüñ māh-ı tābān yā ʿAlī
(V 2b, ŞR 92b, M 100b, GS 97b, G 57a).

-3- (G.24)
Dem-be-dem yüz miñ selām olsun saña yā Muṣṭafā
Cümle dillerde ṣafā senden durur yā Muṣṭafā
(M 102a, GS 92a).

-4[1]-
Göñül gözin aç ey ṭālib ki ʿAlīdür bu gün server
Muḥammed ʿayn-ı deryādur ʿAlīdür ḳıymeti gevher
(M 37a, GS 34a).

-5- (149)
Men ʿāşıḳam saña ṣanemā nice yıl durur
Cānum fedā vü yoluña ḳanum sebīl durur
(M 22b, GS 19b).

-6- (G.150)
Ṣūfīlıḳ ʿāleminden kim berīdür
Cehennem gūşesi ilüñ yiridür
(M 32b, GS 29b).

-7- (G.151)
Tevḥid ehli mü'minüñ īmānı bir iḳrārdur
Ḳābil-i raḥmet degül kim mürşide inkārdur
(M 33a, GS 30a).

---

1 Bu gazel *Nesîmî Dîvânı*'nın Ayasofya nüshası gibi eski tarihli yazmalarında bulunmaktadır. Bkz. (Kahramanov 1973: I, 244 [A, L nüshasından]; Ayan 2002: I, 263 [A, I nüshasından]).

-8- (G.215)
Görklü yüzüñ ʿāşıḳı ḥażret-i Ḫudādur yā Resūl
Şol mübārek hulkuña cānlar fedādur yā Resūl
(ŞR 51a, V 2a, M51b, GS 48b, G 35a).

-9- (G.239)
Dil-berā men senden ayru kūh iken kāh olmışam
Hem-nişīn-i mātemem hicrāna hem-rāh olmışam
(M 61a, GS 58a).

-10- (G.267)
Dil-rubānuñ firḳatüñden gözlerüm nemdür menüm
Gice gündüz aġlaram hiç bilmezem nemdür menüm
(ŞR 63b, TH 25, M 61b, GS 58b).

-11- (G.293)
Gözlerüm her dem-be-dem ruḫ-sāra döndermiş yüzin
ʿĀşıḳ-ı bīmārı gör tīmāra döndermiş yüzin
(M 71a, GS 68a).

-12- (G.312)
Cānumı ġarḳ eyledüm çün ʿışḳ deryāsında men
Olmazam ʿālem ḫarāb olursa pervāsında men
(V 6b, ŞR 64b, M 72b, GS 69b).

-13- (G.313)
Ey ṣanem göñlüñ senüñ nā-mihribān olmış neden
Zülf ü çeşmüñ fitne-i āḫir zamān olmış neden
(ŞR 69b, TH 27, M 71b, GS 68b, G 39b).

-14- (G.314)
Merḥabā ey āfitāb-ı ʿālem ü dünyā vü dīn
Revnaḳ-ı bāġ u bahār u zīnet-i rūy-ı zemīn
(ŞR 72a, TH 26, M 70a, GS 67a, G 42b).

-15- (G.315)
Ḥaḳ teʿālā ḫūb yaratdı bu teni ol cān içün
Bir ʿaceb ḫalvet-serāy açmışdur ol mihmān içün
(ŞR 75a, TH 30, M 72a, GS 69a, G 41a, AE 14b, OE 81b).

-16- (G.337)
Ger menümlen bir gün ol şāh-ı cihānum söyleşe
Dilde nuṭḳum ḳalmaya anuñla cānum söyleşe
(P 71b, ŞR 83a, TZ 114b, M 77a, GS 74a, G 48a).

-17- (G.375)
Görmek yüzüñi derde devādur Ḫaṭāyiye
Ḳarşuña durmaḳ imdi revādur Ḫaṭāyiye
(M 84a, GS 81a).

-18- (G.376)
Aytdum ey dil-ber ḫayālüñ āşinādur göñlüme
Her ne kim senden gelür ṣıdḳ u ṣafādur göñlüme
(M 85b, GS 82b).

-19- (G.425)
Yapışgil dāmenine ḳoyma şāhı
Ki senden zāyil eyler çoḳ günāhı
(PS 55a, TN 215, M 104a, GS 101a, G 65a).

-20- (G.430)
Sen menüm rūḥ-ı revānumsın tenümde cān kimi
Kim görünürsün maña sen dīn ile īmān kimi
(M 100a, GS 97a).

-21- (G.431)
Ger dilersen vaṣl-ı Ḥaḳ terk it göñül vesvāsını
Sil çerāġ-ı ʿışḳ ile vaḥdetde göñlüñ pasını
(M 101b, GS 98b).

-22- (G.438)
Gevher-i ẕāt-ı ḳadīm-i kibriyāsın yā ʿAlī
Enbiyāya evliyāya pīşvāsın yā ʿAlī
(V 2a, M 102a, GS 99a, OE 92b).

8-İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları, 51. (ŞR)

Bu nüsha 107 varaktan oluşmaktadır. Varaklarda çift sütuna nestalik hatla yazılmış 12 satır vardır. 1038/1628 yılında istinsah edilen nüshanın müstensihi belli değildir. Tezhipleri, yaldızlı cetvelleri nüshanın özenle düzenlendiği izlenimi vermektedir. Fakat metnin içeriğine bakıldığında görsellik konusunda gösterilen itinanın, beyitlerin sıralanışında ve bazı kelimelerin yazımında esirgendiği görülmektedir. Ayrıca zamanla oluşan lekeler, bazı kelimeleri ve hatta mısraları okunamaz hâle getirmiştir.

Bu nüsha;

> Eylerem bünyād evvel ben de ez-nām-ı Ḫudā
> Ol yaratdı sırr-ı merdānı ʿAlīyyü'l-Murtażā

beytiyle başlamaktadır. Ardından 311. sırada tam metni verilen gazelin matlaʿ beyti yazılmıştır.

> Ey bende ger cihānda penāhuñ ilāh ola
> Kemter ḳuluñ maḳāmı senüñ pādişāh ola

Bu beytin ardından da "Ḥüsnünüñ beyānı sūre-i *Yāsīn ü Hel etā*" mısraıyla başlayan ayrı bir gazele yer verilmiştir.

Bu nüshada 359 Türkçe şiir (gazel, kasîde, mesnevi, musammat), 9 tuyug, 1 Farsça tahmis vardır. Şiir sayısı bakımından *Hatâyî Dîvânı*'nın en hacimli nüshasıdır. Bu nüshanın 14. varağını takip eden yaprağın koptuğu anlaşılmaktadır. Şöyle ki ŞR nüshasında (14a);

> ʿIşḳuñ ey dil-ber göñül taḫtında şāh olmış durur
> Ṣūretüñ cān mülkine ḫūrşīd ü māh olmış durur

matlaʿlı gazelin son üç beyti eksiktir. Sonraki sayfa ise (14b);

> Ey göñül vaḳt-i bahār ötdi ḫazān olmış durur
> Su kenārında ṣanem serv-i revān olmış durur

matlaʿlı gazelin üçüncü beytiyle başlamaktadır:

> Şerḥ idenden berlü şekker leblerüñ evṣāfını
> Murġ-ı cānum ṭūṭī-i şīrīn-zebān olmış durur

Bu durum mevcut hâliyle numaralandırılan nüshanın 14. varağı takip eden yaprağının koptuğunu göstermektedir. Bunu, ŞR nüshasıyla benzer özellikler taşıyan G nüshasında bu iki şiir arasında bulunan gazellerin ŞR nüshasında bulunmaması da teyit etmektedir.

Bu nüshada bulunan iki gazel, *Deh-nâme*'de de vardır.

> Meyl eyledi yār ḥamduli'llāh
> Dil tapdı ḳarār ḥamduli'llāh
> (81b)

> Ey sevgü nigār sen ḳal imdi
> Ey fitnelü yār sen ḳal imdi
> (98b)

Bu nüshanın diğer yazmalarda ve dolayısıyla neşirlerde de yer almayan 50 gazel ihtiva ettiği iddiasıyla bir makale neşretmiştim (Macit 2016a: 115-153). Makale yayımlandıktan sonra temin ettiğim Kum nüshalarında (G, M) bu şiirlerin 33 tanesinin bulunduğunu tespit ettim. Bir gazelin de hem M (73a) hem de V (7a) nüshasında bulunduğunun farkına vardım:

> Görmişem envār-ı Ḥaḳḳ ol rūy-ı zībāsında men
> Bulmışam sırr-ı İlāhī 'ışḳ u sevdāsında men
> (64a)

Dolayısıyla bu nüshada bulunup da diğer yazmalarda yer almayan şiir sayısı 15'tir. Bu nüshanın bir başka özelliği ise Heratlı Fahrî'nin 1552-1555 tarihleri arasında yazdığı tahmin edilen *Ravzatü's-Selâtîn* adlı eserinde Şah İsmail'in Türkçe şiirlerinden örnek olmak üzere alıntıladığı beyti ihtiva eden gazele yer vermesidir (Fahrî 1345: 68):

> Ey cemālüñ āyeti 'unvān-ı dīvān-ı ḳadīm
> Ḳaşlaruñ ṭuġrāsı bismi'llāhi raḥmāni'r-raḥīm
> (ŞR 54a)

Kum nüshalarında (G 37a, M 52b) ve Gülistan Sarayı nüshasında (GS 49b) bulunan bu beyti ihtiva eden gazel, *Karamanlı Nizâmî Dîvânı*'nın güvenilir nüshalarında da mevcuttur (İpekten 1974: 193).

9-Gülpaygâni Kütüphanesi 5/141. (G)

Bu nüsha 67 varaktan oluşmaktadır. Varaklara cetvel çekilmiş, her birinde 16 beyte yer verilmiştir. Siyah mukavva ciltlidir. Nüshanın başında boş

bırakılan varaklara Şah İsmail ve Şah Abbas'ın resimleri çizilmiştir. Resimler ve nüshanın diğer özelliklerinden 19. yüzyılda üretildiği söylenebilir.

Nüsha;

Dil-berā ol ay yüzüñ ḫūrşīd-i tābāndur maña
Bāġçañ içinde aḫan su āb-ı ḥayvāndur maña

beytiyle başlamaktadır. Nüshadaki şiirlerin tamamı gazel, kaside ayrımı yapılmadan elifba sırasına göre dizilmiştir. İhtiva ettiği Türkçe 323 gazel/kaside, 11 tuyug ve 1 Farsça tahmisle *Hatâyî Dîvânı*'nın hacimli nüshaları arasında yer almaktadır. Ketebe ve ferağ kaydı yoktur.

Bu nüshanın 15a-15b sayfalarında şiirler karışmıştır. Müstensih 15a'da 72. gazelin aşağıdaki ilk üç beytini yazdıktan sonra;

Tā ki derdüñden olupdur yüregüm ṣad-pāreler
Tīġ-ı ʿışḳuñ yüregümni ṣad-hezārān pareler

Ay yüzüñden ayru gördüm dīde-i bī-ḫˇābumı
Gökyüzinde uymaz oldı her gice seyyareler

Zāhidā sen fāriġ ol āhumdan ikrāh eyleme
Kim menüm baġrumda çoḫdur ġamzelerden yâreler

69. gazelin son iki beytini tekrar yazmıştır;

Ḫaste-ḥāl oldum firāḳ u derd-i hecrinden anuñ
Lebleri derde ṭabīb ü gözleri bīmāra var

Ey **Ḫaṭāyī** çün sana Ḥaḳ fażlıdur ġam-ḫˇār olan
Ġam yime derd ü belādan dur yüri ġam-ḫˇāra var

Bu beyitlerin ardından [15b'de] başka bir gazelin ilk iki beytini yazmış;

Göreli ol meh yüzüñ başuma yüz sevdā düşer
Ruḫlaruñ mānendi ancaḫ bir gül-i ḥamrā düşer

Ey göñül ʿaḳl ehli iseñ sevme ḫūblar yüzini
Ḫūbların derdine ancaḫ bu dil-i şeydā düşer

bunu müteakiben yukarıdaki gazelin son iki beytiyle devam etmiştir:

Yaralı baġrum ḳanın tökdi gözümden dem-be-dem
Gör neler ḳıldı maña şol nergis-i ḫūn-ḫˇāreler

Çıḫmaya miskīn **Ḫaṭāyī** göñli zülfüñden n'ola
İşi seyr olur anuñ her ḥanda var seyyāreler

Bu nüshada bulunan "mest" redifli gazel (v 5b), daha sonra "ımuz" (v 28b) redifiyle ve bir beyit eksiltilerek yinelenmiştir. Yinelenen bu gazelden sonraki şiirler ŞR nüshasındakine benzer bir şekilde sıralanmıştır. G nüshasında 137. gazelden 194. gazele kadar şiirlerin sıralanışı, ŞR nüshasıyla hemen hemen aynıdır. Lakin 38b'den sonra çoğunluğu "م" harfiyle, bir kısmı da "ن" harfiyle biten yaklaşık 45 gazeli içeren sayfalar muhtemelen kopmuştur. Şöyle ki 38b'de sayfanın sonunda aşağıdaki gazelin matla' beyti yer almaktadır:

Dil saña ḥayrān olupdur tā cemālüñ görmişem
Tā göz açup ol ruḫ-ı ferḫunde-fālüñ görmişem

Sayfa sonunda rekabe/reddade kaydıyla "Rūz u şeb" sözcükleriyle başlayan sonraki beyte işaret edildiği hâlde 39a, ŞR nüshasından (68b) başka nüshalarda bulunmayan;

Neler çeker bu cānum yār elinden
Ol iki gözleri ḫūn-ḫ˘ār elinden

matla'lı gazelin üçüncü beytiyle başlamaktadır:

Ḳarınca çekebilmez fil yükini
Nice āh itmesün ol bār elinden

Yukarıda sıralanan veriler, ŞR nüshasıyla çok benzeşen G nüshasında "م" ve "ن" harfiyle biten gazellerin bir kısmının, ŞR nüshasında bulunduğu hâlde G nüshasında bulunmayan gazellerin bulunduğu sayfaların, yani iki eksik gazel arasındaki kısmın koptuğunu göstermektedir.

Yine bu nüshada;

Ey gül yañağlu leblerüñe cān disem yiri
Zülfüñe küfr ü yüzüñe īmān disem yiri

matla'lı gazel hem "disem olur" (v 26a) redifiyle hem de diğer nüshalarda olduğu gibi "disem yeri" (v 58b) redifiyle yer almaktadır. Redifle birlikte beyitlerin sırası ve birkaç kelime değişmiştir.

ŞR nüshasında olduğu gibi bu yazmada da *Deh-nâme*'den gazeller vardır:

Ey nāz mekānı serv-i ra'nā
Ey dīde maḳāmı ḥüsn-i zībā
(G 4b)

Meyl eyledi yār ḥamduli'llāh
Dil tapdı ḳarār ḥamduli'llāh
(ŞR 81b; G 46b)

Ey sevgü nigār sen ḳal imdi
Ey fitnelü yār sen ḳal imdi
(ŞR 98b; G 50a)

Mükerrer şiirleri ve *Deh-nâme*'den alıntılanan gazelleri saymazsak G nüshasındaki şiir sayısı 318'dir.

G nüshasının ŞR ile benzeşen yönlerinden biri de diğer nüshaların hiçbirinde bulunmayan bir tuyuga yer verilmiş olmasıdır. Her iki nüshada da tuyugların son sırasında yer alan aşağıdaki şiir diğer nüshalarda yoktur.

Ḳadīm olsun bu dergāhuñ İlāhī
İçinde ḳāyim olsun pādişāhı
Gelüp bu dergāha yüz sürenüñ
Gider göñül pası ḳalmaz günāhı
(ŞR 107a; G 66b)

Şah İsmail'e ait olduğundan kuşku duymadığımız tuyuglarda "Hatâyî" mahlası kullanıldığı hâlde bu şiirin mahlassız olması Şah İsmail'e aidiyeti konusunda da kuşku uyandırmaktadır.

10-Mezar-ı Şerif Bahter Müzesi / Bakü Elyazmaları Enstitüsü, Fotokopi 234. (MŞ)

Şah İsmail'e dair neşriyatta Bahter Müzesinde kayıtlı *Hatâyî Dîvânı* nüshasından söz edilmesine rağmen günümüzde böyle bir müzenin faaliyette olmadığı, nüshanın da kayıp olduğu anlaşılmaktadır. Vaktiyle bu nüshayı kullanan Azizağa Memmedov, Azerbaycan İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsünün genç elemanlarından Vahdet Sultanzade tarafından bu nüshanın bir fotosuretinin Azerbaycan Elyazmaları Fondu'na takdim edildiğini yazmaktadır (1966: 39). Memmedov'un bu dipnotuna istinaden Prof. Dr. Yavuz Akpınar'ın girişimiyle nüshanın fotokopisini temin edebildim.

Temin ettiğim metne göre Mezar-ı Şerif nüshası, 48 varaktan ibaret eksik bir yazmadır. Başında *Nasihat-nâme*'nin 98 beyti vardır. Öncesinde de *Deh-nâme*'den beyitler olduğunu Memmedov belirtmektedir (1966: 42). Mevcut hâliyle nüsha; ikisi eksik olmak üzere *Dîvân-ı Hatâyî*'den 174 şiir ihtiva etmektedir. Memmedov'un bu nüshada "193 gazel vardır" kaydı doğru değildir. Muhtemelen fotokopileri mükerrer çekilen sayfalardaki şiirleri de dâhil ederek bu rakama ulaşmıştır. Nüshada (ا) harfiyle biten 16 gazel, (لا) ile biten 2 şiir, (ج) harfiyle biten 1 gazel, (خ) harfiyle biten 2 gazel, (د) harfiyle biten 4 şiir; (ر) harfiyle biten 107 şiir, (ز) harfiyle biten 10 şiir, (س) harfiyle biten 1 şiir, (ش) harfiyle biten 4 şiir, (غ) harfiyle biten 2 şiir, (ف) harfiyele biten 1 şiir, (ق) harfiyle biten 3 şiir, (ك / ك)harfleriyle biten 21 şiir bulunmaktadır. Şiirler çerçeve içinde, her sayfada 14 satır olmak üzere nestalik hatla yazılmıştır. Başlık kısımları tezhiplidir. İstinsah tarihi ve müstensihi belli olmamakla birlikte özenle hazırlandığı fotokopisinden de anlaşılmaktadır.

Memmedov, istinsah tarihiyle ilgili kayıt içermeyen nüshanın kahverengi meşin cildinin üzerinde Kâtib Mir Ali Tebrizî adının kayıtlı olduğunu, fakat biyografik veriler açısından bunun mümkün olmadığını ileri sürmektedir. Ali Herevî (ö. 1544) ihtimali üzerinde durmakla birlikte nüshadaki yazının onun hattına da benzemediğini, hat sanatıyla ilgilenen dostlarının görüşlerini de dikkate alarak Mir İmad'ın (ö. 1615) yazısına benzediğini iddia etmektedir (1966: 39-41). Memmedov'un değerlendirmelerini Resul İsmailzade, kaynağını belirtme gereği duymadan yinelemiştir (1380: 27). Bu yazmanın müstensihi gerçekten İmad Haseni ise onun Safevi başkentlerinde; Kazvin ve Isfahan'da hem üretken bir hattat hem de muhitindeki yetenekli insanlara yol gösteren iyi bir üstat olduğu söylenmektedir (Beyânî 1348: II, 518-538; Serin 2010: 341, 348).

Memmedov, 17. yüzyılın ilk yarısında istinsah edildiğini iddia ettiği nüshadaki 28 şiirin diğer yazmalarda yer almadığını ifade etmektedir. Gerçekten de bu nüsha, Memmedov'un gördüğü diğer nüshalardan farklı şiirler içermekle birlikte Mezar-ı Şerif nüshasında bulunduğu için Memmedov'un "(م) nüshasından" notunu düştüğü şiirlerin tamamı, onun görmediği ŞR, G, M, GS nüshalarında vardır. Bu nüshalardan özellikle ŞR ve G nüshasındaki

şiirlerle, Mezar-ı Şerif nüshasında farklar yok denecek kadar azdır. Dolayısıyla nüshanın müstensihi konusunda Memmedov'un ileri sürdüğü iddialar tartışmaya açık olsa bile istinsah tarihiyle ilgili tahmini doğrudur. Nüshayla ilgili mevcut veriler, bu yazmanın ŞR ve GS nüshasının kaynaklık ettiği gruba dâhil edilebilecek özelliklere sahip olduğunu göstermektedir. Şiirlerin sıralanışı bakımından G nüshasıyla büyük ölçüde uyumludur. Divandaki "mest" redifli gazel (G.31), G nüshasında olduğu gibi "-ımız" redifiyle bir beyit eksiltilmek suretiyle, "disem yiri" redifli gazel de (G.408) "disem olur" biçimiyle bu nüshada da yer almıştır.

11-Gülistan Sarayı Kütüphanesi, 2194. (GS)

Gülistan nüshası nestalik hatla yazılmış, 133 varaktan oluşmaktadır. Serlevha ve derkenarlar tezhiplenmiştir. Şiirler arasında unvan kısımları vardır ve bu kısımlarda dua cümlelerine yer verilmiştir. Bu yazma, Zilhicce 1088 / Şubat 1678'de meşhur hattatlardan Ebu Turab el-Isfahanî'nin (ö.1072 /1661-1662) büyük oğlu Nureddin Muhammed el-Isfahanî (ö. 1094 / 1682-83) tarafından istinsah edilmiştir. Yazısı, tezhibi ve cildiyle gerçekten kitap sanatının bütün inceliklerini yansıtan bir nüshadır.

GS nüshası da PS, L, ŞR, M nüshaları gibi;

Eyledüm bünyād evvel ben de ez-nām-ı Ḫudā
Ol yaratmış sırr-ı merdānı ʿAlīyyü'l-Murtażā

beytiyle başlamaktadır. Yazmanın sonu ise;

Ya İlāhe'l-ʿālemīn sen ġafūrsun
ʿAlīm ü hem şekūr u hem ṣabūrsun

matlaʿlı mesnevinin son beytiyle bitmektedir:

Ḫaṭāyī çoḫ ḫaṭāludur **Ḫaṭāyī**
Ḫaṭāyīden dirīġ itme ʿaṭāyı

En sonda da nüshanın müstensihi ve müzehhibinin ketebe kaydı yer almaktadır. CD kaydını temin ettiğim nüshanın tamir gördüğü ve tamir esnasında sayfaların siyak sibak ilişkisi dikkate alınmadan toplandığı anlaşılmaktadır. Nüshada reddade kaydı olmadığı için şiirlerin sıralanışında düzensizlik dikkati çekmektedir. Nüshanın mevcut hâliyle şiirlerin sırasını takip etmek ve şiir sayısını doğru tespit etmek neredeyse imkânsızdır. Fakat

bu nüsha ile M nüshası şiirlerin sıralanışı, nüsha farklarındaki ortaklık bakımından çok benzemektedir. Baştan ilk 5 gazel aynı sırayı takip etmektedir. M nüshasında sonu elif (ا) harfiyle biten 8 gazel GS nüshasında yoktur. Her iki nüshada da (ب) harfiyle biten gazellerden itibaren sıralama aynıdır. M nüshasının son şiiri (353. şiir), 19 bendden oluşan bir mütekerrir murabbadır. M nüshasında;

> Ne yatursın dur ey ġāfil
> Gör uşta şāh ẓuhūr oldı
> Adı bellü bahādursın
> Gör uşta şāh ẓuhūr oldı
> (M 108a-109a)[1]

bendiyle başlayan bu murabba GS nüshasında 46 bendlidir (GS v 105a-107a). GS nüshasında bu murabbanın ardından diğer nüshalarda bulunmadığı hâlde *Nesîmî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında yer alan başka bir mütekerrir murabba yer almaktadır.

> Nūrına şaldı naẓar ol ḫālıḳ-ı Perverdigār
> Āba döndi derdüm ol ḥayretden oldı tārumār
> Ol nūruñ ḳandīline yazmışdı der-rūz-ı şumār
> Lā fetā illā ʿAlī lā seyfe illā Żü'l-fekār
> (GS 107a)

(Ayan 2002: II, 767 [A, I da vardır]; Kahramanov 1973: II, 502 [B, L nüshalarında]).

Bu şiirin ardından 108b'de "Kasid-i Şâh Hatâyî" serlevhası altında ikisi P ve TZ nüshalarında da bulunan üç mesneviye yer verilmiştir.

> **-1-**
> Be-nām-ı Ḫudāvend-i ḥayy u kerīm
> Kerīm ol tuvānā be-ẕāt-ı ḳadīm
> (P 82a; TZ 96b)

Bu şiir GS nüshasında 74 beyittir ve önemli nüsha farkları vardır.

1 Murabbanın ilk dizesi vezin ve kafiyenin de gerektirdiği gibi "Dur ey ġāfil ne yatursın" biçiminde olmalıdır. Şiirin içeriği dikkate alındığında Şah İsmail'e ait olma ihtimali çok zayıftır. Onun için tenkitli metne alınmadı.

-2-
İlāhī resūl-ı emīn ḥaḳḳı içün
'Aliyy-i velī şāh-ı dīn ḥaḳḳı içün

Diğer nüshalarda bulunmayan bu şiirin ardından P (80b) ve TZ (120b) nüshalarında da bulunan;

-3-
Ya İlāhe'l-'ālemīn sen ġafūrsun
'Alīm ü hem şekūr u hem ṣabūrsun
(P 80b; TZ 120b)

matla'lı mesneviyle sona ermektedir (GS 112a-113a). GS nüshası toplam 349 şiir ihtiva etmektedir.

12-Mescid-i Azam Kütüphanesi, 2009. (M)

Bu nüsha 110 varaktan oluşmaktadır. Varaklarda yer yer değişmekle birlikte her sayfada 11 veya 12 beyit vardır. Nestalik hatla yazılmıştır. Müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir. Nüshanın sonunda satın alındığı tarih (11 Ramazan 1181/31 Ocak 1768) kaydedilmiştir. Vişneçürüğü rengindeki cildi salbeklidir.

Nüsha;

Eylerem bünyād evvel ben de ez-nām-ı Ḫudā
Ol yaratmış sırr-ı merdānı 'Alīyyü'l-Murtażā

beytiyle başlamaktadır. Nüshadaki şiirlerin tamamı gazel, kaside ayrımı yapılmadan elifba sırasına göre dizilmiştir. Muhtemelen GS nüshası gibi tezhiplenmesi için şiirlerin arasındaki unvan kısımları boş bırakılmıştır. Dolayısıyla sayfalarda beyitlerin sıralanışı da GS nüshasıyla aynıdır. İhtiva ettiği 353 şiirle *Hatâyî Dîvânı*'nın en hacimli nüshalarındandır. PS ve L nüshalarıyla benzerlikleri olmakla birlikte GS nüshasıyla farklılıkları yok denecek kadar azdır. Büyük ihtimalle GS nüshasından veya ona da kaynaklık eden tezhipli bir nüshadan istinsah edilmiştir. Bu tahminimi sadece şiirlerin sıralanışında ve nüsha farklarındaki uyum değil, şiirlerin başında unvan kısımlarının yazılıp tezhiplenmesi için boş bırakılan kısımların da GS nüshasıyla tamamıyla örtüşmesi teyit etmektedir. ŞR ve G nüshasında

bulunan ve *Karamanlı Nizâmî Dîvânı*'nda da yer aldığını bildiğimiz gazel (v 52b, 171. şiir) bu nüshada da vardır. Her iki nüshada da diğer hiçbir nüshada bulunmayan şiirler mevcuttur.

13-Bibliotheque Nationale, Supplement Turc, 1307/83. (P)

Müstensihi bilinmeyen bu nüsha, 948/1541 yılında istinsah edilmiştir. Turhan Genceî bu nüshayı esas alarak, Paris'teki diğer yazma (PS) ve Vatikan (V) nüshasıyla karşılaştırmak suretiyle *Hatâyî Dîvânı*'nın tenkitli metnini yayımlamıştır. "Kelâmü'l-mülûk mülûkü'l-kelâm" serlevhası ile başlayan nüshada ilk şiir:

Ey ki yoḫdan bu cihānı var iden Perverdigār
Yiri ḳāyim gökleri devvār iden Perverdigār

beytiyle başlayan tevhiddir. Dîvanda 261 şiir mevcuttur. Fakat aşağıda matla' beyti verilen gazel mükerrer yazılmıştır:

Ol perī-peyker ṣanem cismümde cānumdur menüm
Gitmesün gönlümden ol rūḥ-ı revānumdur menüm

Dolayısıyla nüshada 260 şiirin varlığından söz edebiliriz. P nüshasında bu şiir 163 (54a) ve 164 (54b) sırada art arda yazılmıştır. Aralarında fark yoktur. Müstensih sehven yinelemiş olmalıdır.

Nüshanın sonunda peş peşe dinî içerikli üç şiir yer almaktadır. Bunlardan "Mesnevi Fi'l-Münācāt" başlığı altında şu mesnevi yer almıştır (P 80):

Ya İlāhe'l-'ālemīn sen ġafūrsun
'Alīm ü hem şekūr u hem ṣabūrsun

Ardından kaside biçiminde;

Ḳadīmī ẕāt bī-miṡl ü beḳādur
Ḳamu fānī durur bāki Ḫudādur

matla'lı şiir gelmektedir (P 81b).

Son şiir ise;

Be-nām-ı Ḫudāvend-i ḥayy u kerīm
Kerīm ol tuvānā be-ẕāt-ı ḳadīm

matla'lı mesnevidir (P 82a). Yazma bu şiirle son bulmaktadır.

14-Tebriz Milli Kütüphanesi, 1251. (TZ)

Nüsha nestalik hatla, her sayfada 9 beyit olmak üzere 123 varaktan oluşmaktadır. Bu nüshayı ilk defa kullanan Mirza Resul İsmailzade, yazmanın 100a varağındaki ketebe kaydından dolayı 99 varaktan ibaret olduğunu sanmıştır (1380: 29). Oysa ketebe kaydından sonra 100b-110b varakları arasında *Nasihat-nâme* yer almaktadır (183 beyit). 111a'dan itibaren P nüshasında bulunduğu hâlde TZ nüshasında olması gereken yerlerde yazılmayan bazı gazeller sıralanmış ve nüsha 123. varakta "Men mevâlî-meşrebem râhum 'Alî " dizesiyle başlayan tuyugla tamamlanmıştır. Müstensihi belli değildir. İstinsah tarihi ise 1237/1822'dir.

Nüsha *Deh-nâme*'nin başındaki mesnevilerle başlamakta, divanda ve *Deh-nâme*'de bulunan dinî nitelikteki şiirlerle devam etmektedir (1b-10a). 10a'dan sonraki şiirler *Deh-nâme*'de bulunmamaktadır. Buradan itibaren divanda bulunan dinî şiirler sıralanmıştır. 23a'dan itibaren alfabetik sıralamaya uygun biçimde gazellere yer verilmiştir. Şiirlerin sıralanışı, beyit sayıları ve bazı nüsha farkları itibarıyla P nüshasına çok benzemektedir. Bu yönüyle P nüshasından başka nüshalarda bulunmayan bazı şiirler için ikinci bir kaynak niteliği taşımaktadır. P nüshasıyla ortak yönleri dikkat çekicidir. Mesela sadece P nüshasında bulunan hece ölçüsüyle yazılmış, "Allah Allah deñ ġāzīler" sözleriyle başlayan şiir (v 15b; Gandjei 1959: 22) Tebriz nüshasında da vardır (v 20b). P nüshasında bulunmayan iki şiire yer vermiş olmasıyla da ondan farklılık göstermektedir. Bu şiirlerden biri;

> Eylerem bünyād evvel ben de ez-nām-ı Ḫudā
> Ol yaratdı sırr-ı merdānı 'Alīyyü'l-Murtażā

matla'lı gazeldir. Diğeri ise başka hiçbir nüshada bulunmayan şu şiirdir (TZ 30a):

> Nigārā gözlerüñ cellāda beñzer
> Raḥımsız göñlüñüñ pūlāda beñzer

TZ nüshasında *Deh-nâme*'den alıntılanan dinî şiirleri ve *Nasihat-nâme*'yi ayrı tutarsak toplam 250 şiir mevcuttur.

15-Bibliotheque Nationale, Supplement Turc, 995/64. (PS)

İstinsah tarihi ve müstensihi belli değildir. 17. yüzyılın ilk yarısında istinsah edildiği tahmin edilmektedir. Bu nüsha;

Eyledüm bünyād evvel ben de ez-nām-ı Ḫudā
Ol yaratmış sırr-ı merdānı ʿAlīyyü'l-Murtażā

matlaʿlı şiirle başlamaktadır. 57. varakta nüsha tuyuglarla bitmiş, fakat 57b'den itibaren şairin *Nasihat-nâme* adlı küçük mesnevisine yer verilmiştir. Onun ardından diğer yazma nüshalarda bulunmayan aşağıda matlaʿ beyitleri verilen iki gazel yazılmıştır:

Dost yolında ḥelāl olsuñ dilā ġayret saña
Ġayrdan bir ẕerre minnet çekmedüñ raḥmet saña
(63b)

Ḳabā-yı faḳr u fenādur ḳumāş-ı fāḫirümüz
Ġarīḳ-i bāde-i ……….. libās-ı ẓāhirümüz
(63b)

Bu gazeller de dāhil edildiğinde PS nüshasındaki kaside/gazel sayısı 233'tür. 9 adet tuyug vardır.

Nüshanın son yaprağında 1 Türkçe kıta; Farsça 1 gazel ve 2 matlaʿ yer almaktadır (64a).

-1-

ʿIşḳ deryāsında ġavvāṣ olasın merdane-vār
Geçme nā-merd köprüsünden ḳoy aparsın su seni
Dün benefşe seyr idegördüm nihānī geşt ider
Dil-berüm egnine giymiş bir ḳabā-yı süseni

-2-

Bāz-gerd ey cān cismem bī-tu der-efkende kist
Merd-rā yek-bār-ı diger ārzū-yı zinde kist

-3-

Derdā ki der-diyār şumā derd-i yār nist
Ân-rā ki derd-i yār boved der-diyār nist

-4-

Bī-sütūn nāle-i zārem çü şinīd ez-cā şod
Gerd feryād ki Ferhād-ı diger peydā şod

16-British Library, 3380. (L)

Bu yazma 82 varaktır. Her sayfa 12 satırdan oluşmaktadır. Zarif bir talik hatla yazılmış olup sayfa kenarları altın yaldızlı çizgilerle çerçevelenmiştir. Hafif kırmızıyla boyanmış altın yaldız noktalar serpiştirilmiş özel süslü kâğıt kullanılmıştır. Cildi, damgalı deri ciltir. Yazmanın 16. yüzyılda istinsah edildiği sanılmaktadır.

Bu nüshanın başında güneş motifli kızıl madalyonun içinde beyaz hatla "*Eşʿār-ı feyż-ās̱ār-ı Ḥażret-i Firdevs-mekānī Ebu'l-Muẓaffer Şāh İsmaʿil Ḥüseynī*" yazılıdır.

Bu nüsha *Nasihat-nâme* ile başlamaktadır. Mesnevi bittikten sonra yeni bir serlevhayla "Gazeliyyât" sıralanmıştır. Bu nüsha da;

Eyledüm bünyād evvel ben de ez-nām-ı Ḫudā
Ol yaratmış sırr-ı merdānı ʿAlīyyü'l-Murtażā

matlaʿlı gazelle başlamaktadır. Nüshada 232 gazel/kaside, 10 tuyug vardır.

Pek çok bakımdan PS nüshasıyla benzerlik gösteren bu nüshada 123. sırada bulunan;

Yār aydur gün ḫansıdur didüm cemālüñdür senüñ
Ay daḫı şol ṭalʿat-ı ferḫunde-fālüñdür senüñ

matlaʿlı gazelin ilk üç beyti (46b) yazılmış, 47a ise

Men saña dāyim çü yāram sen maña aġyārsın
Menden özge cümle-i ʿuşşāḳa sen dildārsın

matlaʿlı gazelin dördüncü beytiyle başlamıştır:

Ey perī çün kim ṭabīb-i derd-i ʿışḳ olmış lebüñ
Bes nedendür sen hemīşe gözleri bīmārsın

Bu gazelin baş tarafındaki 3 beyit ise 68b'de 206. gazel olarak yer almıştır. 123. gazele kadar sıralaması uyumlu giden PS nüshası ile L nüshası bu şiirden sonra farklı sıra takip etmektedir. Bu iki nüsha arasındaki ortak noktalardan biri de şudur:

Tā ki gördüm men seni ʿālemde ḥayrān olmışam
Nāle vü efġān idermen dīde-giryān olmışam

matla'lı gazel beş beyit olduğu hâlde PS 35b ve L 65a nüshalarında 7 beyitlidir. Bu nüshalarda;

> Tā ki düşdüm dil-berā 'ışḳuñda ḥayrān olmışam
> Rūz u şeb āh eylerem hem çeşmi giryān olmışam

matla'lı gazelin 3. ve 4. beyitleri;

> Tā dudağuñ çeşmesinden ḳılmışam bir ḳaṭre nūş
> Ḫıżr tek sīr-āb-ı nūş-ı āb-ı ḥayvān olmışam

> Ey 'azīzüm firḳatüñden çıḫmazam ġam-ḫāneden
> Sen teki Yūsufdan ötrü pīr-i Ken'ān olmışam

bu gazelin 5-6. beyitleri olarak tekrarlanmıştır.

17-Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4096. (TN)

Nüshanın başından 5 gazel ve sonundan 4 tuyug, sayfalar koptuğu için eksiktir. Dolayısıyla müstensihi ve istinsah tarihiyle ilgili kayıt içermemektedir. Nüsha dağılmış, mürettep divan oluşu dikkate alınmadan toplanmıştır. Sırtı kahverengi şemseli, salbekli, vişne rengi meşin ciltte her sayfada 12 satır ve iki sütun hâlinde yazılmış 70 varaktan oluşmaktadır. Şiirlerin unvan kısımları çerçeve içinde ve tezhiplidir.

Bu nüshada 219 gazel/kaside, 6 tuyug vardır. Şiirlerin sıralanışı ve nüsha farkları itibarıyla L ve PS nüshalarıyla ortak özellikleri dikkat çekmektedir. PS ve L nüshalarında "Gazeller" bölümünün ilk şiiri;

> Eyledüm bünyād evvel ben de ez-nām-ı Ḫudā
> Ol yaratmış sırr-ı merdānı 'Alīyyü'l-Murtażā

matla'lı gazeldir. TN nüshası, PS ve L nüshalarında 6. sırada yer alan;

> Gitdi ol dil-ber yanumdan yüz cefā ḳaldı maña
> Cevr bilmen kim belā-yı müntehā ḳaldı maña

matla'lı gazelle başlamaktadır. Her üç nüshada da şiirlerin sıralanışında benzerlikler vardır.

L ve PS nüshalarında 123, TN nüshasında 118. sırada bulunan;

> Yār aydur gün ḫansıdur didüm cemālüñdür senüñ
> Ay daḫı şol ṭal'at-ı ferḫunde-fālüñdür senüñ

matla'lı gazele kadar şiirlerin sıralanışı aynıdır. Bu gazelin son iki beyti L nüshasında yoktur. Bu gazelden sonra bile PS ve TN nüshalarında şiirlerin sıralanışı ilkinde 148, ikincisinde 143. sırada yer alan;

> Uş yine güller açıldı hāra söyleñ gelmesün
> Ṣoḥbet-i ḫāṣdur bugün aġyāra söyleñ gelmesün

matla'lı gazele kadar paralellik göstermektedir. TN nüshasına PS nüshasında bulunmayan üç gazel eklenmiş ve böylece aradaki sayı farkı ikiye inerek benzer sıra takip edilmiştir. TN nüshasında sonu (و) ve (ی) ile biten şiirlerin bulunduğu kısımda bir yaprağın eksik olduğu, L ve PS nüshasında bulunan bir gazelin [Yüzüñ gördüm senün ey yār-ı meh-rū] makta' beytinin; üçünün ise [Ḳılur ġamzen cefālar dürlü dürlü // Men ol mest-i liḳāyam geldim imdi // Sırr-ı 'ışkuñdan şehā her kim ki āgāh olmadı] tam metninin bulunmamasından bellidir.

PS, TN nüshaları arasındaki ilişkiyi gösteren bir başka husus şudur: PS ve TN nüshalarında bulunmayan;

> Ey ki ser-ḫoşdur dü-çeşmüñ leblerüñ peymānedür
> Ol sebebden 'āşıkuñ dāyim yiri mey-ḫānedür

matla'lı gazele L nüshasında sonu (ر) ile biten şiirler arasında olması gerekirken revi harfi ve redifi değişmeksizin (ن) ile biten şiirlerin sonunda yer verilmiştir. Bu durumu, üç nüshanın benzerliklerini destekleyici bir ipucu olarak değerlendirebiliriz.

PS, L, TN nüshalarının ortak özelliklerinden biri de;

> Ey dudaġuñ şehd ü şekkerdür siyeh ḫālüñ meges
> Olmasun 'ışḳuñdan ayru tende cānum bir nefes

matla'lı gazelin 3. ve 4. beyitlerinin ikinci mısralarının takdim tehirle sıralanmış olmasıdır. L nüshasında sah kaydı vardır.

18-Tahran Milli Müze Kütüphanesi, 3705 [MF 25]. (TM)

Şah Abbas döneminde (1587-1629), 1022/1613 yılında Erdebil Tekkesi Kütüphanesine vakfedilen ve daha sonra İran Milli Müzesine nakledilen bu nüshanın başından ve sonundan beşer, ortasından yedi olmak üzere toplam

17 varağını temin edebildik. Temin ettiğim varaklara ve katalog bilgilerine göre; bu nüshanın tamamı 73 varaktan ibarettir. Nüsha PS, L ve TN nüshaları gibi;

Eyledüm bünyād evvel ben de ez-nām-ı Ḫudā
Ol yaratmış sırr-ı merdānı ʿAlīyyü'l-Murtażā

matlaʿlı gazelle başlamıştır. PS nüshası gibi sonunda *Nasihat-nâme*'ye yer verilmiştir. PS nüshasında olduğu gibi *Nasihat-nâme*'nin son beytiyle tamamlanmaktadır.

Ḫaṭāyī derd-mendüm bir kemīne
Anuñçün hū diyün şāhuñ demine

Mevcut metne göre şiirlerin sıralanışı ve nüsha farklarına göre bu yazma; PS, L ve TN nüshalarıyla benzerlik arz etmektedir. Çok güzel bir nestalik hatla yazılmıştır. İstinsah tarihi belli değildir. Müstensihi ʿIyşî'dir. ʿIyşî, aslen Heratlı olmakla birlikte meslek hayatının çoğunu Meşhed'de Sultan İbrahim Mirza'nın himayesinde geçirmiştir (Minorsky 1959: 153-154). Hattatlığının yanı sıra iyi bir şairdir (Minorsky 1959: 153-154). Gelibolulu Âlî, onu Muhammed Kasım'ın öğrencilerinden biri diye takdim etmekle birlikte hocasından daha güzel yazdığını belirtir (1982: 78). Ayrıca Âlî, eserini yazdığı sırada ʿIyşî'nin hayatta ve Şah'ın himayesinde olduğunu duyduğunu söyler.

Gelibolulu Âlî adını söylemese de ʿIyşî'yi himaye eden I. Abbas'tır. Şah Abbas, kendi himayesinde sanatını icra eden ʿIyşî'nin istinsah ettiği bu yazmayı 1022/1613'te Erdebil Tekkesi Kütüphanesine vakfetmiştir. Nüshanın iç kapağında Safevi mührü ve mühürde *"Vakf-ı āsitāne-i müteberreke-i safiyye-i Safeviyye 1022"* ibaresi vardır. Şah Abbas'ın vakfettiği kitabın ilk sayfasında şu cümle yazılıdır:

> "Vaḳf nümūd īn kitāb-rā kelb-i āsitān-ı ʿAlī bin Ebī Ṭālib -ʿaleyhi's-selām- ʿAbbās es-Ṣafevī ber-āsitāne-i müteberrike-i Şāh Safī -ʿaleyhi'r-rahme- ki, her ki ḫāhed be-ḫāned meşrūṭ ān ki ez-āsitāne bīrūn nebered ve her ki bīrūn bered şerīk-i ḫūn-ı ḥażret-i İmām Ḥüseyn -ʿaleyhi's-selām- būde bāşed"[1].

1 "Ali bin Ebu Talip (aleyhisselam) eşiğinin köpeği Abbas Safevi bu kitabı Şah Safi'nin (aleyirrahme) mübarek türbesine vakf etti ki isteyen -türbeden dışarı götürmemek şartıyla- okusun! Her kim (bu kitabı) dışarı götürürse, İmam Hüseyin'in (aleyhisselam) kanını dökenlerin ortağı olmuş olur!"

Bu kargış, Şah I. Abbas tarafından Şeyh Safiyüddin Türbesindeki kütüphaneye vakfedilen diğer kitapların üzerinde de görülmektedir (Özgüdenli 2006: 383; 2008: 31-33).

19-Erdebil Darü'l-İrşad Kütüphanesi. (E)

Bu nüsha Şah Abbas'ın Erdebil Tekkesine vakfettiği yukarıdaki nüshadan 17 Rebiülevvel 1245 / 16 Eylül 1829 tarihinde Kâtip Murtazakulu tarafından istinsah edilmiştir. Şikeste nestalikle yazılmış nüsha 86 varak olup 279 gazel ihtiva etmektedir (Memmedov 1966: 35-38). Bu yazma, Selman Mümtaz'ın hususi kütüphanesinde bulunan nüsha değilse Şah Abbas'ın vakfettiği nüshadan (TM) kopyalanmış ikinci bir yazma olabilir.

20-Biblioteca Vatikan, 221. (V)

Eksik bir nüshadır. Müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir. 31 varaktan oluşan nüshada şiirlerin sıralanışı düzensizdir. Diğer nüshalarda bulunmayan beş şiir içermektedir.

Ḫandadur ol bī-mis̱ālüñ ibtidāsı ḫandadur
Kim bilür ol *küntü kenz*üñ intihāsı ḫandadur
(17b)

Ey müselmānlar bugün ol yār pinhān ayrılur
Uçdı rūḥum gitdi ʿaḳlum gövdeden cān ayrılur
(19a)

Her kimüñ kim derdi var dermāna göndermek gerek
Her kimüñ kim derdi yoḫ vīrāne göndermek gerek
(21a)

Ey şehā men senden özge sevmedüm sevmen daḫı
Māh-ı rūşen senden özge sevmedüm sevmen daḫı
(29b)

Bugün ʿālemde sulṭāndur **Ḫaṭāyī**
Ḫaṭāyīni bilüñ cāndur **Ḫaṭāyī**
(4b)

Aşağıda matla' beyitleri verilen iki gazel bu nüshada mükerrerdir:

> Tā menüm göñlümde cānā ḥasret-i cānānedür
> Ḥaḳ bilür kim ağlamaġdan gözlerüm peymānedür
> (16b, 28b)
>
> Pür-şarāb olsun hemīşe uş bu cām-ı dost-kām
> Meclis içre düşmesün ol dost elinden mey müdām
> (8a, 22b)

Yukarıdaki gazellerin ilkinde önemli nüsha farkları bulunmamakla birlikte son beytinde ayırt edici nitelikteki bir farkın [üzilmişdür: yara olmışdur 23b ezilmişdür V] V nüshasındaki mükerrer şiirlerde görülmesi müstensihin en az iki nüshayı kullanarak metnini istinsah ettiğini göstermektedir. İkinci mükerrer gazelde diğer nüshalarla farklılıklar olmasına karşın, bu farklar iki metinde de ortaktır.

Mükerrer olanları saymazsak eksik gazellerle beraber bu nüshadaki toplam şiir sayısı 176'dır.

21-Tahran Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, 5160/3 [MF 4130-15]. (TÜ)

Kütüphanenin belgeler bölümünde bulunan bir divanlar mecmuasında Hatâyî'nin şiirlerinden başka Nesîmî ve Fuzûlî'ye ait şiirler de yer almaktadır. Nestalik hatla yazılan divan, her sayfada 13 satır olmak üzere 68 varaktır. Yazma koyu kahverengi deri cilt içindedir. 23 Muharrem 1260/13 Şubat 1844 tarihinde Seyyid Hacı Baba Kirmani için Rıza Kuli tarafından Tahran'da istinsah edilmiştir.

22-Fatih Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum, 131. (AE)

Siyah meşin ciltli bu nüsha 33 varaktan ibarettir. Her sayfaya çift sütun olmak üzere talik hatla 15 satır yazılmıştır. Sayfalarda cetvel ve tezhip yoktur. İstinsah tarihi ve müstensihi belli değildir. Nüsha, *Deh-nâme*'de bulunan bir mesneviyle başlamaktadır:

> Ol şāh ki maẓhar-ı 'avn-ı Ḫudādur
> Ḥaḳdan kim anı diyer cüdādur

Ardından dinî nitelikli şiirler yer almaktadır. Mürettep bir divan özelli-

ği yoktur. Nüsha her bendin sonunda "Ḳıble-gāhumdur Muḥammed secde-gāhumdur ʿAlī" mısraının yinelendiği bir mütekerrir murabba ile sona ermektedir.

Bu nüshayı ilk defa Sadeddin Nüzhet Ergun kullanmış, daha sonra yapılan *Hatâyî Dîvânı* neşirlerinde de araştırmacılar nüshaya başvurmak yerine Sadeddin Nüzhet'in neşrini kullanmayı tercih etmişlerdir. Dolayısıyla nüshanın tavsifi ve içindeki şiir sayısıyla ilgili olarak Sadeddin Nüzhet'in verdiği bilgileri yinelemişlerdir. Onun verdiği bilgiye göre "Bu divanda (935) beyitli (87) manzume vardır. Bunlardan (41)'i hece vezniyle, (46)'sı aruz vezniyledir" (1956: 20). Her ne kadar metnin içinde musammatları ayırt etmiş olsa da şiir sayısını verirken büyük ihtimalle murabba ve tercideki bendleri müstakil şiir sanmıştır. Çünkü incelediğim nüshada 79 şiir vardır. Bunlardan 34'ü hece ölçüsüyle yazılmıştır. Diğer şiirlerin 3'ü kaside, 36'sı gazel, 3'ü murabba, 1'i terci, 1'i de mesnevidir. Aruz ölçüsüyle yazılmış 44 şiirin yanı sıra şairin *Nasihat-nâme* adlı kısa mesnevisi de bu nüshada yer almaktadır.

23-İBB Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları, 226/2. (OE)

İlk defa M. Fatih Köksal'ın tanıttığı bu nüsha (Köksal 2012: 39-83), 50 varak olup içinde bulunduğu yazmanın 61b-111b sayfaları arasında yer almaktadır. Sırtı açık kahverengi meşin, çiçek desenli mavi ebru kaplı mukavva cilt içinde, krem renkli aharlı kâğıda başlıklar ve mahlaslar kırmızı olmak üzere rika-nesih karışımı hatla yazılmıştır. Her sayfada 21 satır ve çift sütun üzerine yazılan nüshanın derkenarlarında yer yer yapılan tashihler dikkat çekmektedir. Kafiye harflerinin kırmızı başlıklarla belirtilmesi dolayısıyla ilk bakışta mürettep bir divan izlenimi uyandırsa da buna uyulmadığı fark edilmektedir. Aruz ve heceyle yazılan şiirler sıra gözetilmeden karışık olarak yer almıştır. 103a-107a arasında *Nasihat-nâme* vardır. Bu nüshada aruzla yazılmış 108 (80 gazel, 3 murabba, 20 tuyug, 2 müfred, "Münacat" başlıklı 34 beyitli 1 mesnevi, 2 terci-bend), heceyle yazılmış 69 olmak üzere toplam 177 adet manzume mevcuttur (Köksal 2012: 44).

Nüsha 108b'de şu müfredle sona ermektedir:

> Her kim **Ḫaṭāyī**mi ziyāde yād ider
> Ḳurtılur derd ü belādan Ḥaḳ anı āzād ider

109b'den itibaren tekrar 8 adet manzume eklenmiştir. Bu nüshadaki bazı şiirler Sadeddin Nüzhet neşrinde yoktur. Diğer nüshalarla ciddi farklar içermektedir. Müstensih, istinsah ettiği metni başka nüsha veya nüshalarla karşılaştırmış, derkenarlarda sah kayıtları düşmüştür. Bunlara ilave olarak vezin problemi olan yerleri ve anlaşılması zor mısraları Osmanlı söyleyişine uyarlayıp bazen daha kusursuz söyleyişler elde etmiştir.

24-Berlin Kütüphanesi Doğu Elyazmaları, 259. (B)

Müstensihinin "sefine" olarak nitelendirdiği oldukça hacimli mecmuanın esas omurgasını Şeh-nâme oluşturmaktadır. Hâfız, Tâlib, Baba Figânî, Sâib ve Şâhî'nin Farsça şiirlerinin yanı sıra Ali Şir Nevâyî, Fuzûlî, Bâkî ve Hatâyî'nin Türkçe şiirleri de aynı sefinede yer almaktadır. 1077/1666 yılında Davud Beğ tarafından istinsah edilen "sefine"de, 386-420 varakları arasında Hatâyî'nin 33 şiiri bulunmaktadır. Şiirlerde nüsha farkları fazladır.

25-M. Fuad Köprülü Kitaplığı.

M. Fuad Köprülü'nün hususi kütüphanesinde *Hatâyî Dîvânı*'nın bir nüshası olduğunu Sadeddin Nüzhet Ergun yazmaktadır (1956: 19). Fakat eserinde bu nüshayı gördüğüne veya kullandığına dair herhangi bir ifade yoktur. Bu nüshanın muhteva itibarıyla diğer İstanbul nüshalarından (AE, OE) kayda değer farlılıklar içermediği tahmin edilebilir. Şah İsmail'in şairliğine dair yorumlarını eski talebelerinden Sadeddin Nüzhet'in neşrettiği Hatâyî mahlaslı şiirlerle Selman Mümtaz'ın yayımladığı *Deh-nâme* metni üzerine inşa eden M. Fuad Köprülü, şahsi kütüphanesinde bulunduğu söylenen *Hatâyî Dîvânı* nüshası zikredilen kaynaklardan farklı şiirler ihtiva etseydi çok büyük ihtimalle göz ardı etmezdi.

Sadeddin Nüzhet, *Hatâyî Dîvânı*'nın eski bir nüshasının "Sivas'ta Tuzcu Topal Hoca namıyla maruf merhum bir şahsın kitapları arasında" bulunduğunu söylemekte, kendisinin görmediği bu nüshanın kıymetli olduğuna dair Hüseyin Şemsettin Güneren ve kardeşi Ahmet Şemsettin Güneren'den duyduğu söylentileri aktarmaktadır (1956: 19). Yine Millet Kütüphanesi Ali Emiri, 631'de kayıtlı bir mecmuada bir takım Kızılbaş-Bektaşi şairlerinin nefeslerinin yanı sıra Hatâyî'nin 908 beyitli 74 manzumesinin bulunduğunu Sadeddin Nüzhet kaydetmektedir (1956: 20).

Netice itibarıyla *Dîvân-ı Hatâyî*'nin müellif hattı nüshası veya nüshaları varsa da günümüze ulaşmamıştır. Mevcut verilere göre Şah İsmail'in sağlığında şiirlerinin kaç defa toplanmış olduğunu, divanın kaç sürümünün yapıldığını tespit etmek zordur. Fakat nüshaların tek bir kaynak metinden üretilmediği, kronolojik akışa uygun biçimde nüshalarda şiir sayısının arttığı, başka şairlere ait şiirlerin müstensihler marifetiyle Şah İsmail'in şiirlerinin arasına karıştırıldığı bellidir. Onun için nüshaların akrabalık ilişkilerini tespit etmek, belirgin özelliklerine göre nüshaları gruplandırmak doğru olacaktır.

II-Nüshaların İstinsah Kayıtları

Nüshaların gruplandırılması için atılması gereken ikinci adım, istinsah tarihlerinin ve müstensihlerinin doğru tespit edilmesidir. Nüshaların bir kısmı eksiktir, bir kısmının da istinsah tarihi ve müstensihi belli değildir. Şah İsmail'in eserlerinin istinsah tarihleri ve müstensihleriyle ilgili bilgilerin Safevi şahlarının hükümdarlık dönemlerine ilişkin kayıtlarla birlikte değerlendirilmesi sanat-siyaset ilişkisi kadar yazma eser üretimiyle ilgili hanedan politikalarına da ışık tutacaktır. Onun için aşağıdaki tabloda istinsah tarihi veya müstensihi bilinen nüshalar, Safevi şahlarının iktidar dönemleriyle eşleştirilmiştir. İstinsah kaydı olmayanların bir kısmının ise istinsah edildikleri asırlar tahmini olarak belirlenmiştir. Londra (L) nüshasının 16. yüzyılda, Paris (PS) nüshasının 17. yüzyılda istinsah edildiğine dair araştırmacıların kanaatleri vardır. İstanbul nüshalarının ise 19. yüzyılda istinsah edildikleri tahmin edilmektedir.

Safevi Şahları	**Nüsha**	**İstinsah Tarihi**	**Müstensih**
İsmail (1524-1501)	W	Kayıt yok	Belli değil
	TH	Kayıt yok	Belli değil
	MS	Kayıt yok	Belli değil
I. Tahmasb (1524-1576)	T	942/1535	Şah Mahmud Nişapurî
	P	948/1541	Belli değil
	SK	953/1546	Yârî-i Şirazî/Herevî
	K	16.yüzyılın ilk yarısı	Sultan Ali Meşhedî
II. İsmail (1576-1577)			
Muhammed (1578-1587)			
I. Abbas (1587-1629)	TM	1023/1613 [Vakf edilişi]	'Iyşî
	ŞR	1038/1628	Belli değil
	MŞ	17. yüzyıl	Ali Tebrizî/ İmad Hasenî
Safi (1629-1642)			
II. Abbas (1642-1666)			
Süleyman (1666-1694)	B	1077/1666	Davut Beg
	GS	1088/1677-78	Nureddin Muhammed Isfahanî
Hüseyin (1694-1722)			

II. Tahmasb (1722-1732)			
III. Abbas (1732-1736)			
	M	1181'den önce	Belli değil
	TZ	1237/1822	Belli değil
	TÜ	23 Muharrem 1260/13 Şubat 1844	Rıza Kuli
	AE	19. yüzyıl	
	OE	19. yüzyıl	
	T1	1325/1907	Molla Muhammed Yakup

Dîvân-ı Hatâyî nüshalarının önemli bir kısmı hat ve nakış sanatının bütün inceliklerini yansıtmaktadır. Yüksek sanat zevkinin ürünü olan bu yazmalardan Şah İsmail'in sağlığında istinşah edildiği tahmin edilen W, MS ve TH nüshaları eksik oldukları için müstensih ve müzehhiplerinin kim olduğunu bilmiyoruz. Fakat bu nüshaların usta sanatçılar tarafından üretildiği muhakkaktır. İstinsah kayıtlarından müzehhip ve müstensihlerini tespit edebildiğimiz bazı nüshalar ise Şah Tahmasb, Şah Abbas ve Şah Süleyman döneminde gerçekten de çok ünlü müzehhip ve hattatların elinden çıkmıştır. *Dîvân-ı Hatâyî* nüshalarının istinsah tarihleri ve müstensihleriyle ilgili veriler kitap üretimiyle siyaset arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Bu ilişkiyi daha anlaşılır hale getirmek için istinsah tarihi bilinen nüshaların hangi Safevi hükümdarı döneminde üretildiğine bakmak yeterli olacaktır.

Hattı, tezhibi ve minyatürleriyle en dikkate değer nüshalar (W, TH, BL) Şah İsmail döneminde (1501-1524) üretilmiştir. Bu nüshaların tamamı ne yazık ki eksiktir. Bu nüshalar gibi minyatür ihtiva etmeseler bile hattı ve tezhibiyle dikkat çeken ikinci nüsha grubu (T, P, SK, K) ise Şah I. Tahmasb döneminde (1524-1576) üretilmiştir. Bu dönemde üretilen *Dîvân-ı Hatâyî* yazmaları doğal olarak Herat ve Tebriz üslubunu yansıtmaktadır. Çünkü *Dîvân-ı Hatâyî* nüshalarını istinsah eden Şah Mahmud Nişapurî, Yarî-i Herevî, Ali Meşhedî, 'Iyşî gibi hattatlar, Timurluların sanat hayatı bakımından en parlak dönemini teşkil eden Hüseyin Baykara'nın himayesinde Herat'ta yetişmiş ve daha sonra Safevi saraylarında da büyük ilgi görmüşlerdir. Hatta

Şah Mahmud Nişapurî ve 'Iyşî, Meşhed'de İbrahim Mirza'nın himayesindeki diğer ünlü hattat ve nakkaşlarla birlikte de eser üretmişlerdir (Simpson 1997: 225-317).

Bilindiği üzere Şah I. Tahmasb, 1548 yılında başkenti Tebriz'den Kazvin'e taşımıştır. Kazvin önemli merkez olmakla birlikte Meşhed'de İbrahim Mirza'nın himayesinde özellikle minyatür sanatının müstesna örnekleri verilmiştir. 1598'e kadar Kazvin, Safevi devletine başkentlik yapmış, sonra Şah I. Abbas döneminde Isfahan başkent olmuştur. Mevcut verilere göre Kazvin'de üretilmiş olma ihtimali bulunan tek nüsha, L nüshasıdır. PS ve TN nüshaları bu nüshayla benzerlik göstermektedir. Şah I. Abbas döneminde (1587-1629) üretilen nüsha grubunu ise şimdilik ŞR yazması temsil etmektedir. *Dîvân-ı Hatâyî* üretiminde son büyük hamle Şah Süleyman döneminde (1666-1694) Isfahan'da gerçekleşmiştir. B, GS ve MŞ nüshaları bu dönemin eserleridir. Özellikle GS nüshası görsellik bakımından ve diğer nüshalarda bulunmayan şiirler içermesinden ötürü MŞ nüshasıyla birlikte dikkati çeken yazmalardandır. Mezar-ı Şerif ve Gülistan Sarayı nüshasının müstensihleri de çok ünlü hattatlardır. M nüshasının müstensihi ve istinsah tarihi belli olmamakla birlikte GS nüshasıyla benzerlikleri çok fazladır. Hatta yazısı, aynı müstensihin elinden çıkmış olabileceğini düşündürecek kadar benzerlik arz etmektedir. Şah İsmail, I. Tahmasb, I. Abbas ve Şah Süleyman dönemlerinde, şöhretli hattatlar tarafından üretilen bu yazmalar, büyük olasılıkla sarayın himayesinde siyasal rekabetin bir aracı olarak hazırlanmış, kitap sanatı bakımından değerli yazmalardır. I. Şah Abbas ve Şah Süleyman dönemlerinde doğrudan Safevi Sarayının himayesinde siyasal rekabetin aracı olmasa bile Anadolu'daki Alevi/Kızılbaş topluluklarıyla ilişkilerde daha pratik sonuçlar elde etmek üzere yazmalar üretilmiş olmalıdır. Nitekim bu dönemde üretilen *Şeyh Safî Buyruğu*'nun çeşitli nüshaları da Anadolu'daki Alevi ve Bektaşi ocaklarında dolaşıma girmiştir. "Kızılbaş/Alevi toplulukları ile Safeviler arasındaki ilişkiler halifetü'l-hulefa kurumu aracılığıyla

Çaldıran'dan sonra da devam etmiş ve Safeviler Anadolu'ya Şah Süleyman dönemine kadar halife atamayı sürdürmüşlerdir" (Karakaya-Stump 2015: 93). Safevilerin tayin ettikleri halifelere tarikatlarının görüşlerini yaymak için muhtelif yollardan "Rafizî" kitaplarını gönderdiklerine dair belgelerde, gönderilen kitapların adı ve içeriği hakkında bilgi verilmemekle birlikte bunların Safevi Şiiliğini ihtiva eden propaganda kitapları olduğu tahmin edilmektedir (Ahmet Refik 1932: 21-59; Savaş 2013: 102-103).

Mevcut nüshalardaki kayıtlara göre bazı Safevi hükümdarlarının döneminde *Dîvân-ı Hatâyî* istinsahı yokmuş gibi görünmektedir. Safevi hanedanı içinde Şah İsmail'in şair kimliğini unutturacak veya geri plana düşürecek düzeyde karizmatik bir hükümdar yetişmediğine göre *Dîvân-ı Hatâyî* istinsahını kensintiye uğratacak bir sebep yoktur. Bu bakımdan tam tarihini tespit edemesek bile araştırmacıların 16. yüzyılda istinsah edildiğini tahmin ettikleri L nüshası ile 17. yüzyılda istinsah edildiği tahmin edilen PS nüshası ve bu iki nüshayla aynı grupta yer alan TN nüshasının da saray çevresince himaye edilen hattatlar tarafından üretilmiş olmaları kuvvetle muhtemeldir. Diğer nüshaların bir kısmı bu yazmalarla müşterek şiirleri barındırsa da bir hamiye sunulmak veya siparişi karşılamak üzere üretilmiş izlenimi vermemektedir. Bu yazmaların ve özellikle mecmua ve cönklerde bulunan şiirlerin Şah İsmail'in görüşlerini daha geniş kitlelerle paylaşmak üzere dini-mistik propaganda amacıyla üretildiği ve hatta çoğaltıldığını söylemek mümkündür.

III-Nüshaların İhtiva Ettiği Şiir Sayısı

Nüshaların birbirleriyle olan akrabalıklarını belirlemek, mükerrer şiirleri ayıklamak için atılması gereken önemli adımlardan biri de yazmalardaki şiir ve beyit sayılarıyla ilgili verileri tablolaştırmaktır (Ek: Tablo). Tablodaki dağınık verilere göre yazmalarda, tuyuglar dışındaki şiirlerin sayısı, mükerrer olanlar çıktıktan sonra şöyledir:

1. Berlin Kütüphanesi Doğu Elyazmaları, 259	33
2. Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4077	36
3. Fatih Millet Kütüphanesi Ali Emiri, 131	44
4. British Library MS, Or.11388	53
5. İBB Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları, 226/2	85
6. Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, 40 [MF 54810]	145
7. Arthur M. Sackler Gallery, DC. SI986.60	150
8. Mezar-ı Şerif Bahter Müzesi/ Bakü Elyazmaları Enstitüsü, F. 234	174
9. Biblioteca Vatikan, 221	176
10. Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4096	219
11. British Library, 3380.	232
12. Bibliotheque Nationale, Supplement Turc, 995/64	233+1 Farsça gazel, 2 beyt
13. Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1340/1032	246
14. Tebriz Milli Kütüphanesi, 1251	250
15. Bibliotheque Nationale, Supplement Turc,1307/83	260
16. Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1339/1412	257+6
17. Gülpaygâni Kütüphanesi, 5/141	318 +1 Farsça tahmis
18. Gülistan Sarayı Kütüphanesi, 2194	347 +2 Farsça gazel
19. Mescid-i Azam Kütüphanesi, 2009	351+2 Farsça gazel
20. İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları, 51359 +1 Farsça tahmis	

Nüshaların istinsah tarihleriyle şiir sayıları arasında ilişki vardır. Eksik nüshaları hariç tutarak yukarıdaki tabloya bakıldığında *Hatâyî Dîvânı*'nın istinsah tarihi ve müstensihi kesin olarak bilinen T nüshasındaki gazel/kaside sayısı, mükerrer şiirleri saymaz ve düşen varaklardaki 6 gazeli de ilave edersek 263'tür. En fazla şiir ihtiva eden ŞR nüshası ile T nüshası arasında şiir sayısı bakımından oluşan fark yaklaşık 100'dür. Nüshaların tamamındaki farklı şiirlerle birlikte yazmalardaki toplam gazel/kaside sayısı 501'dir. Yazmalarda şiir sayısının kronolojik seyre uygun biçimde arttığı görülmektedir. Öte yandan yazmalardaki şiirlerin sıralaması ile beyit sayıları ve mükerrer gazeller nüshalar arasındaki ilişkileri belirleyecek nitelikte ipuçları içermektedir. Bu ipuçlarından hareket ederek nüshaları gruplandırmak mümkündür.

IV-Nüshaların Gruplandırılması

Nüshaların özelliklerini dikkate alarak gruplandırmak metin tenkidi yöntemlerinden biridir. *Hatâyî Dîvânı*'nın nüshalarını hem istinsah kayıtlarındaki verilere göre hem de ihtiva ettikleri şiirlerin sırası ve beyit sayılarına göre gruplandırmak işlevsel olacaktır.

A-Nüshaların istinsah kayıtlarına göre gruplandırılması

***1**-Baş ve son kısımlarındaki varakların eksikliğinden dolayı istinsah tarihleri tespit edilemese de cilt ve tezhiplerinin güzelliğinden ve şiirlerin unvan kısımlarındaki dua cümlelerinin içeriğinden Şah İsmail'in hayatta olduğu sırada üretildikleri tahmin edilen nüshalar:*

Arthur M. Sackler Gallery, Smithsonian Institution DC. SI986.60

Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4077

British Library Or. 11388

***2**-Şah İsmail'in vefatından sonra Tahmasb dönemindeki sanat çevrelerinin de en gözde hat ve tezhip sanatçılarından olan Şah Mahmud Nişapurî, Yârî-i Şirazî, Ali Meşhedî'nin ürettiği nüshalar:*

Taşkent İlimler Akademisi, Şarkşinaslık Enstitüsü, 1339/1412
Tebriz Sultan el-Kurrai Kitaplığı
Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, 40 [MF 54810]

***3**-16. yüzyılın sonu veya 17. yüzyılın başında üretildiği tespit veya tahmin edilen nüshalar:*

British Library, 3380
Tahran Milli Müze Kütüphanesi, 3705 [MF 25]
Bibliotheque Nationale, Supplement Turc, 1307/83
Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4096
Bibliotheque Nationale, Supplement Turc, 995/64

***4**-17. yüzyılda istinsah edildiği tespit ve tahmin edilen nüshalar:*

İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları, 51
Gülistan Sarayı Kütüphanesi, 2194
Mescid-i Azam Kütüphanesi, 2009

Berlin Kütüphanesi Doğu Elyazmaları, 259
Mezar-ı Şerif Bahter Müzesi/ Bakü Elyazmaları Enstitüsü, Fotokopi 234

***5**-19. yüzyılda istinsah edilen nüshalar:*

Gülpaygâni Kütüphanesi, 5/141(G)
Tebriz Milli Kütüphanesi, 1251
Tahran Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, 5160

***6**- 20. yüzyılda istinsah edilen nüsha:*

Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1340/1032

***7**-Anadolu'daki nüshalar veya Hatâyî mahlaslı şiirleri içeren mecmualar:*

Fatih Millet Kütüphanesi Ali Emiri, Manzum 131
İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları, 226/2
M. Fuad Köprülü Kitaplığı

B-Nüshaların şiir sırası ve beyit sayılarına göre gruplandırılması

Manzum metinlerde şiirlerin sırası ve beyit sayılarındaki benzerlik veya uyuşmazlıklar nüshaların akrabalık ilişkilerinin tespitinde en önemli verilerdir. Nüshalarda şiirlerin sıralanışı paralellik gösteriyorsa ya biri diğerinden veya aynı koldaki bir başka nüshadan istinsah edilmiş demektir. Ekteki tablo incelendiğinde *Hatâyî Dîvânı* nüshalarını şiirlerin sıralanışına göre gruplandırmanın mümkün olduğu görülecektir.

***1**-Hatâyî Dîvânı'nın en hacimli nüshası olan ŞR ile G ve MŞ nüshaları arasındaki benzerlik, oldukça muahhar olduğu tahmin edilen G nüshasının ŞR ve MŞ nüshalarından veya aynı nüsha grubu içindeki başka bir yazmadan istinsah edildiğini göstermektedir.*

İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Şevket Rado Yazmaları, 51 (ŞR)
Mezar-ı Şerif Bahter Müzesi/ Bakü Elyazmaları Enstitüsü, Fotokopi 234 (MŞ)
Gülpaygâni Kütüphanesi, 5/141 (G)

***2**-L, PS ve TN nüshalarında şiirlerin sıralanışı bakımından, 123. şiire kadar aynı sıranın takip edildiği görülmektedir. L nüshasının başka bir nüshay-*

la da karşılaştırıldığı sah kayıtlarından anlaşılmaktadır. TM nüshasıyla ilgili yeterli veri olmamakla birlikte temin ettiğim sayfalara göre onun da bu nüsha grubu içinde değerlendirilmesi gerekir.

British Library, 3380 (L)
Bibliotheque Nationale, Supplement Turc, 995/64 (PS)
Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4096 (TN)
Tahran Milli Müze Kütüphanesi, 3705 [MF 25] (TM)

3-*Aşağıdaki nüshalardan ikincisi ilkinden veya ondan istinsah edilmiş başka bir nüshadan kopya edilmiştir.*

Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1339/1412 (T)
Taşkent İlimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü, 1340/1032 (T1)

4-*GS nüshası ile M nüshasında şiirlerin sıralanışında paralellik ve nüsha farklarında müştereklik vardır. SK nüshasıyla ilgili olarak Hüseynî neşrindeki dipnotlardaki verilerle bu iki nüshanın benzerlikleri de dikkat çekecek düzeydedir. Fakat SK nüshasını temin edemediğim için onun diğer nüshalardan farklılaşan özelliklerinin hangi düzeyde olduğunu saptayamadım. Dolayısıyla bu gruplandırmaya ihtiyatla bakmak gerektiğini hatırlatmak isterim.*

Gülistan Sarayı Kütüphanesi, 2194 (GS)
Mescid-i Azam Kütüphanesi, 2009 (M)
Sultan el-Kurrai Kitaplığı (SK)

5-*İlkinin erken sayılabilecek istinsah tarihine rağmen şiirlerin sıralanışı ve imla bakımından aşağıdaki iki nüsha büyük benzerlikler göstermektedir. İkincisi, P nüshasının yanı sıra Deh-nâme'den iktibasları olan başka bir nüshayla da ilişkilidir.*

Bibliotheque Nationale, Supplement Turc, 1307/83 (P)
Tebriz Milli Kütüphanesi (TZ)

6-*Şiirlerin sıralanışında paralellik olmamakla birlikte ihtiva ettikleri müşterek şiirlerden ötürü aralarında benzerlik vardır.*

Fatih Millet Kütüphanesi Ali Emiri, 131. (AE)
İBB Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları, 226/2. (OE)

7-Aşağıdaki nüshalar ise şiirlerin sıralanışı bakımından diğerlerine benzemezler. İlk ikisi eksik nüshadır. Taşkent grubuyla ortak özellikleri vardır. Son ikisinde ise şiirlerin sıralanışında herhangi bir sistem gözetilmemiştir.

Arthur M. Sackler Gallery, DC. SI986.60 (W)
Kütübhane-i Meclis-i Şura-yı Milli, 4077 (TH)
Biblioteca Vatikan, 221 (V)
Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, 40 [MF 54810] (K)

Yukarıda yapılan sınıflandırmaların metin tenkidi açısından daha anlamlı veriler ifade etmesi için *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarının istinsah kayıtları, içerdikleri şiirlerin sırası ve beyit sayıları dikkate alınarak oluşturulan grupların birbirleriyle ilişkilerinin saptanması, müstensihler marifetiyle gerçekleştirilen yanlış atıfların mümkün olabildiğince belirlenmesi gerekir.

V-Yazma Nüshalar ile Neşirlerin Sayısal Verilere Göre Değerlendirilmesi

Nüshaların tamamındaki farklı şiirlerle birlikte gazel/kaside sayısı 501'dir. Bu sayı neşirlerdekinden de fazladır. Mevcut neşirlerdeki gazel/kaside sayısı 467'dir. Neşirlerdeki şiir sayısı ile yazma nüshalar arasındaki farkın nedeni, yapılan neşirlerde ŞR, G, M ve GS nüshalarının kullanılmamış olmasıdır. Öte yandan neşirlerde bulunduğu hâlde hiçbir yazma nüshada yer almayan aşağıdaki 21 şiiri hesaba katınca yazmalardaki 446 gazel/kasideye yer verildiği ve aralarında sayısal farkın 50 civarında olduğu görülecektir.

A-Neşirlerde bulunduğu hâlde yazmalarda bulunmayan şiirler[1]

-1-

Geldi Cebrail çağırdı ya Muhammed Mustafa
Hak sen miraca okudu davana kadir hüda

Geldi ol gece çağırdı ya Muhammed Mustafa
Hak seni Mirāç'a okur dāvete kadir Huda

(Birdoğan 1991: 163-164; Arslanoğlu 1992: 132-134 [Can Hatâyî şiirleri içinde]; Korkmaz 1997: 102-103 [Miraçlama]).

-2-

Gel benim fahr-ı cihānım işte cānım Mustafa
Âlemlerin sultanısın padişahım Mustafa

(Birdoğan 1991: 165; Arslanoğlu 1992: 532 [Şah Hatâyî şiirleri içinde]).

-3-

Âsiyim yüzüm karasın sil Muhammed Mustafa
Dertliyim derdim çaresin kıl Muhammed Mustafa

(Birdoğan 1991: 165; Arslanoğlu 1992: 34).

-4-

[Elif-nâme]
Ol elif kaddine menzil geldi hatt-ı istivā
Be bulundu kametin vaslı visāl-i müntehā

(Ergun 1956: 141-142; Memmedov 1966: 97-99; Birdoğan 1991: 178; Arslanoğlu 1992: 318-319; Hüseynî 1380: 45-47; Cavanşir-Necef 2006: 401-402).

1 Matla'lar, neşirlerdeki yazım tercihlerine müdahele edilmeden aynen alıntılanmıştır.

-5-

Dinim içinde imandır musāhib
Gönül tahtında sultandır musāhib

(Ergun 1956: 143; Birdoğan 1991: 182; Arslanoğlu 1992: 257-258 [Şüpheliler arasında]; İsmailzade 1380: 65-66)[1].

-6-

Hakikat içre can isen yol içinde hicaptan geç
Vahid ile vahid olgıl yürü gayrı hesaptan geç

(Arslanoğlu 1992: 417).

-7-

Destgir-i āşiyānsın yā ʿAlî senden meded
Padişah-ı dü cihansın yā ʿAlî senden meded

(Ergun 1956: 143-144; Birdoğan 1991: 184).

-8-

Evvelinden virdim sensin yā ʿAlî senden meded
Ahirinde derdim sensin yā ʿAlî senden meded

(Birdoğan 1991: 342; Arslanoğlu 1992: 436 [Can Hatâyî şiirleri içinde]).

-9-

Didüm ey dil-ber meni dü çeşm-i mestān öldürür
Kim görüpdür iki kāfir bir müselmān öldürür

(Memmedov 1966: 565; Arslanoğlu 1992: 533 [Şah Hatâyî şiirleri içinde]; Hüseynî 1380: 85; İsmailzade 1380:158; Cavanşir-Necef 2006: 320)[2].

-10-

Siyeh gisūların cān menzilidir
Kaşın mihrābı īmān menzilidir

(Hüseynî 1380: 196; Cavanşir-Necef 2006: 376)[3]

-11-

Âdemin aslın sorarsan et ilen kandan çıkar
Dünyeye gelince ādem belki zindandan çıkar

(Arslanoğlu 1992: 435 [Can Hatâyî şiirleri içinde]).

---

1 İsmailzade neşrinde "Arslanoğlu'nun nüshasından göçürüldü" notu düşülmüştür.

2 Memmedov'un bir mecmuadan alıntıladığı bu şiir, diğer araştırmacılar tarafından da kopyalanmıştır

3 Hüseynî bu şiirin sonuna «Gazelin Hatâyî'ye ait olduğunda şüphe yeri vardır» notunu düşmüştür.

-12-

Zülflerin çin çin senin bād-ı sabā andan çıkar
Leblerin mey-hānedir āb-ı hayāt andan çıkar

(Arslanoğlu 1992: 532 [Şah Hatâyî şiirleri içinde]).

-13-

Gel temāşa eylegil zāhid cemālu'llāha bak
Perde-i pindārı kaldır semme vechullaha bak

(Ergun 1956: 153; Memmedov 1966: 558 ["İlaveler" kısmında]; Birdoğan 1991: 227; Arslanoğlu 1992: 267 ["Şüpheliler" arasında]; Hüseynî 1380: 576 [Kıtalar arasında]; İsmailzade 1380: 431 [Kıtalar arasında]; Cavanşir 2006: 445 [Kıtalar arasında]).

-14-

Dervişlik da'vāsını kılan oniki erkāna bak
Hayr için öğreteyim Hak için verem sebak

(Birdoğan 1991: 227-228).

-15-

Bendeden şāhā ezel nūr-ı sıfatun hakkiçün
Sāki-i mahşer Muhammed Mustafa'nın hakkiçün

(Ergun 1956: 161-162; Birdoğan 1991: 276-277; Arslanoğlu 1992: 291-292 ["Şüpheliler" arasında] İsmailzade 1380: 259)[1].

-16-

Âlemin çeşm ü çerāğı āhiretin hānıyem
Hazret-i Hak sevgilisi ma'rifetin kānıyem

(Ergun 1956: 154-155; Memmedov 1966: 576-577 ["İlaveler" kısmında]; Birdoğan 1991: 246-247; Arslanoğlu 1992: 281 ["Şüpheliler" arasında]).

-17-

Men Muhammed ümmetiyim şāha ikrar eyledim
'Alîyi kalbim içinde sıdk ile var eyledim

(Arslanoğlu 1992: 434-435 [Can Hatâyî şiirleri arasında]).

-18-

Ey gönül Hakkını zikret dil sana ferman iken
Tövbe kıl cemi günāhın derdine derman iken

(Arslanoğlu 1992: 435 [Can Hatâyî şiirleri arasında]).

---

1 İsmailzade "Bu gazel birinci defa çap olur" notu düşmüştür. Oysa bu şiir birkaç nüsha farkıyla daha önce yayımlanmıştır.

-19-

Hudā vü Mustafā vü Murtazāya
Ezelden tālibem şāh-ı velāya
(Ergun1957: 142-143: Birdoğan 1991: 179; Arslanoğlu 1992: 255).

-20-

Ey müselmānlar esir-i zülf-i yāram doğrusı
Bu siyeh-kārın elinde bī-karāram doğrusı
(Memmedov 1966: 588; Birdoğan 1991: 347; Arslanoğlu 1992: 533-534; Hüseynî 1380: 267; İsmailzade 1380: 342-343; Cavanşir-Necef 2006: 224-225)[1].

-21-

Sen dahi cān olmadan cānānı bilmezsin yürü
Derde müştāk olmadan dermānı bilmezsin yürü
(Ergun 1956: 176; Birdoğan 1991: 349-350; Arslanoğlu 1992: 315-316; İsmailzade 1380: 341-342; Cavanşir-Necef 2006: 223-224)[2].

Yukarıdaki şiirlerin çoğu mecmualardan derlenmiştir. Son şiir ise aynı zamanda *Nesîmî Dîvânı*'nın Tebriz Üniversitesi Mehemmed Nahcivani Koleksiyonunda bulunan ve Kahramanov tarafından "R" nüshası olarak tanıtılan yazmasında da vardır. Bu nüshadaki şiirlerin Nesîmî'ye ait olup olmadığı şüphelidir. Fakat Şah İsmail'e ait olmadığı kesindir.

-22-

[Mütekerrir Murabba]
Hūbların sultānısın ālemde var hān ol yürü
Âşıkın cānında cānsın vara cānān ol yürü
Sen rakībin meclisinde şem' gibi yan ol yürü
Gönlümüzü bize ver de Mısr'a sultān ol yürü
(Ergun 1956: 186; Memmedov 1966: 600-601; Hüseynî 1380: 525-527; İsmailzade 1380: 424-425; Birdoğan 1991: 357-358; Arslanoğlu 1992: 321-322; Cavanşir-Necef 2006: 423-424).

1 Memmedov bu şiiri *Seyyid Azim Şirvani Tezkiresi*'nden alıntılamıştır.

2 Nesîmî Dîvânı'nda vardır (Kahramanov 1973: III, 328). *Nesîmî Dîvânı*'nın Şevket Rado Yazmaları No.2'de kayıtlı nüshasında da bu şiir yer almaktadır (v184b-185a).

-23-

[Mütekerrir Murabba]

Men anı bilmişem kavl-i Hudā'dur
Anınçün okuram la'net Yezīd'e
Yezīd'e la'net etmek hem sezādur
Anınçün okuram la'net Yezīd'e

(Ergun 1956: 186; İsmailzade 1380: 425-426; Cavanşir-Necef 2006: 428-429).

-24-

[Mütekerrir Murabba]

Tā kelāmu'llāh-i nātık hüccet-i tenzīldür
Alleme'l-esmā-ı hüsnün sūret-i te'vīldür
Leşker-i ervaha bu söz kuvve-i tahsīldür
Kim Alī'nin Zü'l-fikār'ı Şāh İsma'īl'dür

(Hüseynî 1380: 542-549; İsmailzade 1380: 416-418; Cavanşir-Necef 2006: 425-427)[1].

-25-

[Mütekerrir Murabba]

Hasretinden yandı canım hiç görür müyüm seni
Umarım hak divanında yād etmiyesin beni
Sana cömert gani derler mürvet hey keremkānı
Âlemin nuru Muhammed Mürvet yā 'Alî mürvet

(Birdoğan 1991: 356).

-26-

[Mütekerrir Murabba]

Gel ey gönül okuyalım ism-i azam duasın
La feta illa 'Alî la seyfe illa Zülfikar
Oku dilden hem gönülden ta ki silinsin pasın
La feta illa 'Alî la seyfe illa Zülfikar

(Birdoğan 1991: 357).

B-Sadece İstanbul yazmalarında bulunan şiirler

Tablolarda dikkati çeken başka bir önemli veri ise bazı şiirlerin sadece İstanbul yazmalarında (AE ve OE) bulunmasıdır. Aslında birer mecmua niteliği taşıyan İstanbul yazmalarında ve diğer mecmualarda bulunan aşağıdaki şiirlerin bir kısmı Sadeddin Nüzhet neşri sayesinde dolaşıma girmiştir.

1 Mir Salih Hüseynî bu şiiri Tebriz Milli Kitabhanesi Elyazmalar Fondu, 3264 numarada kayıtlı "bayaz"-dan alıntıladığını belirtmiştir (1380: 1542). Diğer araştırmacılar da ondan alıntılamışlardır.

-1-

Ey muḥibb-i Muṣṭafā vey peyrev-i āl-i ābā
Dinle imdi söyleyem ben şerḥ-i tāc-ı evliyā
(OE 61 b; Ergun 1956: 139)[1].

-2-

Ṣūfi olmaz ol kişi kim çün onuñ ṣāfı yoḫ
Mürşidüñ elini [dutmayan] ḳalbinüñ inṣāfı yoḫ
(Memmedov 1966: 560).
Ṣūfi olmaz her kişi ḳalbinde inṣāfı yoḳ
Elini mürşide virmiş ḳalbinde inṣāfı yoḳ
(OE 75b).

-3-

Yaḳīn bil ebced ü burhān ʿAlîdür
Beyān-ı tevḥīd ü Kur'ān ʿAlîdür
(AE 2b; OE 63a)[2].

-4-

Göñül şād ol ki cānān geldi dirler
Bu mürde cismine cān geldi dirler
(AE 15a; OE 68a; Ergun 1956: 164-165)[3].

-5-

İki ālemde sulṭāndur ḳalender
Ḳadīmī küfr ü īmāndur ḳalender
(AE 12a; OE 67b)[4].

-6-

Bu gün ġam tekye-gāhında fedā bir cānımız vardır
Göñül abdal-ı ʿışḳ olmış gelüñ ḳurbānımız vardır
(OE 71a; Ergun 1956: 165; Memmedov 1966: 566-567 [İlaveler]; Birdoğan 1991: 296-297; Arslanoğlu 1992: 299 [Şüpheliler]; Hüseynî 1380/2002: 158; İsmailzade 1380: 105-106; Cavanşir-Necef 2006: 357-358).

---

1 Saddedin Nüzhet neşrinde nüsha farkları vardır.

2 Bu şiir, Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 7125 arşiv numarası ile kayıtlı bir Mecmua-i Eşʿâr'da da vardır (Taş 2013: 370).

3 Her iki yazmada da beytin ilk dizesi "Gönül şâd ol maʿşûkuñ geldi dirler" biçiminde olduğu hâlde Hüseynî, İsmailzade ve Cavanşir-Necef neşirlerinde kafiyeye uygun biçimde metin tamiri yoluna gidildiği anlaşılmaktadır.

4 *Nesîmî Dîvânı*'nda bu şiirle benzeşen bir gazel vardır (Kahramanov 1973: III, 216).

-7-

Gel tırāş et ḫaṭṭuñı şāh-ı cihān üç günde bir
Tā olasın āfet-i devr-i zamān üç günde bir
(AE 10a; OE 67a).

-8-

Anun ki ʿahdinüñ āmānı yoḳdur
Dutarsa destinüñ dāmānı yoḳdur
(OE 72b)[1].

-9-

Ey göñül şād ol Muḥammed Muṣṭafā devrānıdur
Meşreb-i şāh-ı velāyet-i Murtażā devrānıdur
(OE 73a)[2].

-10-

Ne ḫāceyem ne ḫod māl eksigümdür
Ne sulṭānam ne ḫod ḳul eksigümdür
(OE 68a; Arslanoğlu 1992: 533 [Şah Hatâyî]; Hüseynî 1380/2002: 191; İsmailzade 1380: 118; Cavanşir-Necef 2006: 373-374)[3].

-11-

Evliyādan ḥāṣıl itdük ʿışḳ ile sevdāyı biz
Zāhide virdük anuñçün zühd ile taḳvāyı biz
(AE 17a; OE 74a; Ergun 1956: 176-177).

-12-

Şularun re'y-i tedbīri Ḥaḳ olmaz
Erenler filine ol ḳuş faḳ olmaz
(OE 74b).

-13-

Esīr-i ʿışḳ-ı yār olduñ dilā ney gibi nālān ol
Gerek bülbül gibi ağla gerek gül gibi ḫandān ol
(OE 78b)[4].

---

1 Mevcut neşirlerde yoktur.

2 Mevcut neşirlerde yoktur.

3 Hüseynî neşrinde "Bu gazelde kafiye ve vezin aksarlığı çohdur" notu düşülmüştür.

4 Mevcut neşirlerde yoktur.

-14-

Ezelden ʿışḳ ile dīvāna geldüm
Yirüm mey-ḫānedür mestāne geldüm
(AE 22b; OE 79b; Ergun 1956: 157).

-15-

Cümle eşyāda zuhūr iden kelāmumdur menüm
Ḫilʿat-ı ʿarz u semā sırr-ı kıyāmumdur menüm
(AE 4b; OE 78b; Ergun 1956: 157-158).

-16-

Vücūdum şehrine girdüm bu şehri pür-żiyā gördüm
Velāyet ilmine irdüm ʿaceb nūr-ı Ḫudā gördüm
(AE 14a; OE 79a; Ergun 1956: 158)[1].

-17-

Cehd eyleyüp bir pīre yetmege ġayret idelüm
El virüp etegini dutmağa ġayret idelüm
(OE 81a; Birdoğan 1991: 250; Arslanoğlu 1992: 284; İsmailzade 1380: 229)[2].

-18-

Mihrini mühr itmişem sīnem içinde Ḥaydaruñ
Cān u dilden çākeriyem ṣıdḳ ile ol serverüñ
(OE 76b; Ergun 1956: 160-161; Memmedov 1966: 580-582)[3].

-19-

Bi-ḥamdi'llāh ṣafā bulduḳ cemāl-i nev-bahārından
Gönül mir'ātı jeng olmaz anuñ ḫaṭṭ-ı ġubārından
(AE 16a; OE 81b; Ergun 1956: 159-160; Memmedov 1966: 423).

-20-

Diyār-ı ʿışḳa sulṭānam dilā men de zamānumda
Ġam u ġuṣṣa vezīrümdür oturur iki yanumda
(AE 32a; Ergun 1956: 139-140)[4].

---

1 Bu şiir *Nesîmî Dîvânı*'nda bulunmaktadır (Kahramanov 1973: I, 557).

2 İsmailzade neşrinde başka bir açıklama yapılmadan (*) işaretiyle şüpheli olduğu ima edilerek alıntılanmıştır.

3 Memmedov neşrinde "İlaveler kısmında" yer alan bu gazel Sadeddin Nüzhet neşrinden alıntılanmıştır.

4 Bu gazel Edirneli Nazmî'nin mecmuasında (Köksal 2001: 4336. şiir) ve Kafzâde Fâizî'nin tezkiresinde de yer almaktadır (Kayabaşı 1997: 37a /284).

-21-

Eger sen ümmet isen Muṣṭafāya
Muḥib ol Ḫānedān-ı Murtażāya
(OE 87b).

-22-

Elif anı bilmişem men lā fetā illā ʿAlî
Ya yalanı silmişem men lā fetā illā ʿAlî
(AE 23b; OE 95a)[1].

-23-

Dāyimā fikrümde ẕikrüm yā Muḥammed yā ʿAlî
Göñlümüñ evinde şükrüm yā Muḥammed yā ʿAlî
(AE 11a; OE 93a; Ergun 1956: 149).

-24-

Çoḳ erenler geldi geçdi evveli serden ʿAlî
Yitmiş biñ yıl Cebra'ili sen etdüñ berden ʿAlî
(OE 92a)[2].

-25-

Ey göñül yād et Ḫudā-yı ekberi vü ekṡeri
Ol durur fettāḥ-ı bāb-ı cümle ʿālem defteri
(AE 6a; OE 92b; Ergun 1956: 152-153).

-26-

Muḥammeddür cihānuñ pādişāhı
ʿAliyyü'l-Murtażādur şems ü māhı
(OE 96a)[3].

-27-

ʿAlîyi severem cāndan içeri
Yolını severem yoldan içeri
(OE 97b)[4].

1 Bu şiir *Erkânnâme*'de de bulunmaktadır (Kaplan 2007: 210-214).
2 Mevcut neşirlerde yoktur.
3 Mevcut neşirlerde yoktur.
4 Mevcut neşirlerde yoktur.

-28-

[Tercī-bend][1]
Lāyı isḳāt eyleyüp bir bilmeyen illāsını
Bilmedi nefy ile is̱bātuñ nedür ma'nāsını
Vādī-i 'isyānda kaldı añmadı Mevlāsını
Âb-ı tevḥīd ile tāhir kılmadı a'zāsını
İçmedi bezm-i elestüñ bāde-i ḥamrāsını
Açmadı nūr-ı velāyet çeşm-i nā-bīnāsını
Görmedi gün ṭurrasında leyletü'l-esrāsını
Bulmadı rāh-ı yaḳīnüñ menzil-i a'lāsını
*Kābe ḳaysevn*üñ yañıldı ḳurb-ı *ev ednā*sını
Silmedi āyīne-i dilden ġubār u pāsını
Müftī-i 'ışḳ böyle virmişdür bunun fetvāsını
Yā çek el serden ya çınlatma 'ışḳuñ tasını
(AE 24b; OE 98b; Ergun 1956: 197-199).

-29-

[Mütekerrir Murabba][2]
Va'de-i vasl ideli bir ḳılca ḳaldı cānumuz
Göklere irse irüpdür nāle vü efġānumuz
Yola baḳmaḳdan çıḳupdur dīde-i giryānumuz
Ḳanı ā zālim senüñle 'ahdumuz peymānumuz
(AE 16a; OE 74a; Ergun 1956: 186-187).

-30-

[Mütekerrir Murabba][3]
Âfitāb-ı 'āleme tevḥīd geldi āşikār
Ḳalmadı dünya yüzünde miḥnet-i jeng ü ġubār
Bu du'āyı ẓāhir itdi şāh-ı Düldül-süvār
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Ẕü'l-feḳār
(AE 17b; OE 68b).

1 Bu şiir sekiz bendlidir. Diğer araştırmacılar Sadeddin Nüzhet neşrinden alıntılamışlardır.

2 Bu murabba beş bendlidir.

3 Bu murabba 8 bendlidir. Sadeddin Nüzhet neşrinde (Ergun 1956: 183) ve *Erkânnâme*'de de bulunmaktadır (2007: 225-229).

-31-

[Mütekerrir Murabba][1]

Bendeyem men cān u dilden pādişāhumdur ʿAlī
Gözlerüm nūrı cihānda bedr-i māhumdur ʿAlī
Yolına ḫāk oldığum hem doğrı rāhumdur ʿAlī
Ḳıble-gāhumdur Muḥammed secde-gāhumdur ʿAlī
(AE 32a; OE 92a).

-32-

[Mütekerrir Murabba][2]

Luṭfuña ey pādişāhlar pādişāhı çoḳ şükür
Bendenüñ ümmīdi sensin hem penāhı çoḳ şükür
ʿAfv idersin sırları sırr-ı āgāhī çoḳ şükür
Çoḳ şükür birligine ya Rab İlāhī çoḳ şükür
(OE 72a; Cavanşir-Necef 2006: 429-430).

Yukarıdaki şiirler İstanbul nüshaları ve dolayısıyla Sadeddin Nüzhet neşri sayesinde mevcut divan neşirlerinin bir kısmında yer almıştır. Bu şiirlerin çoğu, aynı zamanda Alevi/Kızılbaş geleneğinin temel yazılı kaynakları arasında sayılan menakıbname, buyruk ve erkânnamelerde de yer almaktadır. Divan nüshalarında bulunmayan yukarıdaki şiirler Türk şiirinde Şah İsmail etkisinin yansımalarıdır.

C-Hece ölçüsüyle söylenmiş tek şiir

Hatâyî Dîvânı'nın İstanbul nüshaları dışındaki yazmalarında hece ölçüsüyle söylenmiş tek şiir vardır. O da P nüshasında ve onunla önemli benzerlikler taşıyan TZ yazmasında bulunmaktadır (P 15b; TZ 20b).

Allah Allah diñ ġāzīler
Ġāzīler diyin şāh menem
Ḳarşu gelüñ secde ḳıluñ
Ġāzīler diyin şāh menem

---

1 Bu murabba 8 bendlidir. Sadeddin Nüzhet neşrinde (Ergun 1956: 182) ve Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 7125 arşiv numarası ile kayıtlı bir Mecmua-i Eşʿār'da da vardır (Taş 2013: 282-283).

2 Bu murabba OE nüshasında 9, Cavanşir-Necef neşrinde 5 bendlidir (2006: 429-430).

Uçmaġda ṭūṭī ḳuşıyam
Aġır leşkerlü başıyam
Men ṣūfīler yoldaşıyam
Ġāzīler diyin şāh menem

Ne yirde eksen biterem
Ḫanda çaġırsan yeterem
Ṣūfīler elin dutaram
Ġāzīler diyin şāh menem

Manṣūr ile dārda idüm
Ḫalīl ile nārda idüm
Mūsā ile Ṭūrda idüm
Ġāzīler diyin şāh menem

Bir sıradan beri gelüñ
Nevrūz idüñ şāha yetüñ
Hey ġāzīler secde ḳıluñ
Ġāzīler diyin şāh menem

Ḳırmızı tāclu boz atlu
Aġır leşkerlü heybetlü
Yūsuf peyġamber ṣıfatlu
Ġāzīler diyin şāh menem

Ḫaṭāyīyem al atluyam
Sözi şekerden datluyam
Murtażā ʿAlī ẕātluyam
Ġāzīler diyin şāh menem

Yukarıdaki şiirin bulunduğu nüshalardan P nüshası 16. yüzyılda, TZ nüshası ise 19. yüzyılda istinsah edilmiştir. TZ nüshasının büyük ölçüde P nüshasından üretildiğini dikkate alırsak tek nüshada yer alan bu şiiri Şah İsmail'e atfetmek tartışmaya açıktır. Biçim ve içeriğiyle tam bir varsağı örneği olan bu şiir Çaldıran Savaşı'ndan izler taşımaktadır. Hem Safevi hem de Osmanlı tarihlerinde anlatıldığı üzere Çaldıran'da Şah İsmail, Osmanlı askerleri tarafından çembere alındığı sırada atı tökezlemiş, bir Osmanlı askeri şaha doğru mızrağıyla hamle yapınca Safevi komutanlarından Afşar

Sultan Ali Mirza ileri atılarak "Şah menem" deyip hedef şaşırtmıştır (Efendiyev 2007: 57; Emecen 2011: 141). Şah İsmail ile Taçlı Hanım hikâyesinin de temel motifini teşkil eden olay örgüsünün Çaldıran yenilgisi etrafında biçimlendiği dikkate alınırsa yukarıdaki varsağının Bakü Elyazmaları Enstitüsü No: 9935'de bulunan bir mecmuada "Der-Vāḳıʿat-ı Şāh Hatāyī" başlığı altında (v 33a-33b) günümüze ulaşan eksik halk hikâyesinin veya varyantlarının manzum bölümlerinden olması muhtemeldir. Mevcut yazmalarda bu varsağıdan başka hece ölçüsüyle söylenmiş şiir bulunmaması da bu ihtimali kuvvetlendirmektedir.

Yazmalarda bu varsağıdan başka hece ölçüsüyle söylenmiş şiir bulunmamasına rağmen mevcut neşirlerde 262 adet hece ölçüsüyle söylenmiş şiir vardır. Mecmua ve cönkler üzerine yapılan çalışmalarda tespit edilen hece ölçüsüyle söylenmiş Hatâyî mahlaslı şiirler ilave edildiğinde bu sayı 300'ü aşmaktadır. Hece ölçüsüyle söylenmiş mevcut şiirlerin kaynaklarının başında 19. yüzyılda istinsah edilen İstanbul nüshaları gelmektedir. AE nüshasında 34, OE nüshasında 69 olmak üzere toplam 103 şiir vardır. Hece ölçüsüyle söylenmiş diğer şiirler mecmua, cönk ve buyruklardan derlenmiştir. Sadeddin Nüzhet, İstanbul nüshalarının dışında mecmualardaki Hatâyî mahlaslı şiirleri derleyerek bu sayıyı 115'e çıkarmıştır. Sadeddin Nüzhet'in çalışması diğer *Hatâyî Dîvânı* neşirlerine de kaynaklık etmiştir. Diğer neşirlerin müellifleri temin ettikleri veya şahsi kütüphanelerinde bulunan mecmua ve cönklerdeki şiirleri Sadeddin Nüzhet'ten alıntıladıkları şiirlere ilave etmişlerdir. Nihayetinde İbrahim Arslanoğlu çok haklı olarak Hatâyî'den değil, Hatâyîlerden söz etmek gereğini duymuş ve yayımladığı kitapta Hatâyîlere göre şiirleri tasnif etmeyi denemiştir (Arslanoğlu 1992: 333-536). İbrahim Arslanoğlu'nun bu girişiminin arka planında Rıza Tevfik, M. Fuad Köprülü, Abdülbaki Gölpınarlı'nın telkinleri ile Nejat Birdoğan ve Ziya Gürel gibi Şah İsmail'in şairliği konusunda söz söyleme gereği duyan araştırmacıların tespitlerinin payı vardır (Koz 2004: 184-217). Şahsi kitaplığındaki mecmualarda bulunan Hatâyî mahlaslı şiirlerden de hareket ederek bu mevzunun seyrini anlatan Sabri Koz (2004: 184-217), onun bildirisinin yer aldığı kitapta Sivas kaynaklı cönklerde bulunan Hatâyî mahlaslı şiirlerden hareketle aynı konuyu işleyen Doğan Kaya (2004: 177-183)

ve Hatâyî'nin yayımlanmamış şiirlerini neşredip kullandığı vezin meselesini tartışan M. Fatih Köksal mevzuyu farklı açılardan ele almışlardır (Köksal 2012: 39-83).

Araştırmacıların ortak kanaati, cönk ve mecmualarda bulunan hece ölçüsüyle yazılmış Hatâyî mahlaslı şiirlerin Şah İsmail'e ait olamayacağı yönündedir. Aslında Şah İsmail'in hece ölçüsüyle şiir söylemiş olması ihtimal dışı değildir. Şah İsmail'in çok etkilendiği Nesîmî, muhitinin Habîbî, Kişverî ve Fuzûlî gibi diğer şairlerin divanlarında hece ölçüsüyle söylenmiş şiir bulunmasa da klasik Türk şiir geleneği içinde böyle bir eğilimin olduğu ve hatta Şah İsmail'in torunu İbrahim Mirza'nın hece ölçüsüyle koşmalar söylediği bilinmektedir (Çınarcı 2015: 161-196). Dolayısıyla Şah İsmail'in de hece ölçüsüyle şiirler söylemiş olması muhtemeldir. Fakat mevcut yazmalarda bu ihtimali pekiştirecek veri yoktur. Mevcut yazmalara göre durum böyle olmakla birlikte mecmua ve cönklerde bulunan şiirler, sözlü gelenekte dolaşıma giren deyişler ve semahlar Şah İsmail'in klasik tarzda söylediği şiirlerden daha fazla tanınmış, etki alanını genişletmiştir. Sözlü gelenekte anlatılan Şah İsmail hikâyesi ile Alevi/Bektaşi geleneğinin yedi ulu ozanından biri mertebesindeki Hatâyî imgesi birbirini besleyerek cem törenlerinin başat figürü etrafında bir kült oluşturmuştur (Gallagher 2009: 173-195). Aleviler arasında tapşırma/mahlas kavramının yerine "Hatâyî" sözcüğünün kullanıma girdiğine dair rivayetler (Birdoğan 1991: 30) ile bu anlayışın şiirin üretiminden törensel amaçla icrasına kadar her aşamada gördüğü itibar (Gölpınarlı 2013: 29), Hatâyî mahlaslı şiirlerin varyantlaşmasında etkili olmuştur. Köprülü'nün de işaret ettiği gibi "dinî şöhretinin büyüklüğünden dolayı, sair Kızılbaş şairlerine ait birtakım manzumelerin de ona isnat edildiği unutulmamalıdır" (Köprülü 2014: 64).

VI-İkinci Derecede Rivayetler ve İktibaslar

Metin tenkidinde ikinci derecede rivayetler ve iktibasların nüshalarla ilişkisinin tespit edilmesi gerekir. Bu sadece metin tenkidi açısından değil, rivayet ve iktibasları nakleden kaynakların güvenilirliği bakımından da önemlidir. Şah İsmail hakkında bilgi veren tezkire ve menakıbnamelerde, mecmualarda Hatâyî'ye atfedilen şiir alıntıları vardır. Bu şiirlerin bir kısmı *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında yoktur. Şöyle ki 16. yüzyılın ünlü biyografi yazarlarından Heratlı Fahrî, 1552-1555 tarihleri arasında yazdığı tahmin edilen *Ravzatü's-Selâtîn* adlı eserinde Şah İsmail'in Türkçe ve Farsça şiir söylemekte yetenekli olduğunu söyledikten sonra Türkçe şiirlerinden örnek olmak üzere aşağıdaki beyti alıntılamıştır (Fahrî 1345: 68):

> Ey cemālüñ āyeti ʿunvān-ı dīvān-ı ḳadīm
> Ḳaşlaruñ ṭuġrāsı bismi'llāhi raḥmāni'r-raḥīm

Bu beyti içeren gazel, *Hatâyî Dîvânı*'nın en eski yazmalarında bulunmadığı için mevcut neşirlerde de yoktur. Fakat bu şiir, 1038/1628 yılında istinsah edilen ŞR nüshasında (ŞR 54a), bu nüshayla benzer özellikler gösteren Kum nüshalarında (G 37a, M 52b) ve Gülistan Sarayı nüshasında da (GS 49b) vardır. Oysa bu gazel Karamanlı Nizâmî'nindir. Halûk İpekten'in *Karamanlı Nizâmî Divanı*'nın tenkitli metnini hazırlarken karşılaştırdığı altı nüshada da bu şiir mevcuttur (1974: 193). Ayrıca Hacı Kemal ve Edirneli Nazmî'nin düzenledikleri nazire mecmualarında da bu şiir, Nizâmî adına kayıtlıdır.

Heratlı Fahrî, Hatâyî'nin Farsça şiirlerine örnek olarak da Hâfız'ın gazelini tahmis ettiği bir musammatını alıntılamıştır (1345: 68-70).

> تو آن گلی که خراب تو گلعذارانند
> اسیر بند کمند تو شهسوارانند
> به بند دانه و دامت چو من هزارانند
> غلام نرگس مست تو تاجدارانند
> خراب باده لعل تو هوشیارانند

Öyle anlaşılıyor ki Fahrî, *Hatâyî Dîvânı*'nın ŞR nüshasını veya aynı koldan istinsah edilen bir başka nüshasını görmüştür.

Bir başka iktibas örneğine ise *Silsiletü'n-Neseb-i Safeviyye*'de rastlanmaktadır. Safevi şahı I. Süleyman döneminde (1666–1694) eserini yazan Şeyh Hüseyin, Şah İsmail hakkında; "O hazretin şiire yeteneği vardı. Hatâyî mahlasıyla Farsça ve Türkçe birçok şiir yazdı. O hazretin divanı, talipleri arasında meşhur ve yaygındır. Masum imamlar övgüsünde kaleme aldığı şu şiirler teberrüken buraya kaydedildi" dedikten sonra dört şiirinin metnini vermiştir (1343/1965: 68-72). Onun metnini verdiği şiirlerden iki gazel[1] ile murabba[2] *Hatâyî Dîvânı* yazmalarında yer aldığı hâlde "*ʿAlîdür ẓāhir ü bāṭında peydā / Çıḫarmış cevheri ez-ḳaʿr-ı deryā*" matlaʿlı aşağıdaki mesnevi hiçbir nüshada yoktur.

1 ʿAlīdür ẓāhir ü bāṭında peydā
Çıḫarmış gevheri ez-ḳaʿr-ı deryā

Be-muʿciz ʿālemi ḳılmış müsaḫḫar
Ki oldı şeh-süvār-ı dīn [ü] server

Çalupdur Ẕü'l-fekārı ber-münāfıḳ
Muṭīʿ olmış oña cümle ḫalāyıḳ

İmām [u] pīşvā-yı ehl-i ʿirfān
ʿAlîdür ber-ḥakīḳat şīr-i Yezdān

5 ʿAlî ʿayne'l-yaḳīn şīr-i Ḫudādur
Vasīyy-i ibn-i ʿamm-i Muṣṭafādur

ʿAlî Mūsāya gösterdi ʿasānı
ʿAlî indürdi gökden Muṣṭafānı

---

1 Bu gazellerden ilki *Hatâyî Dîvânı*'nın T (v 23b), PS (v 6a) ve L (15 a) yazmalarında da vardır. Aşağıda matlaʿ beyti verilen gazel, P nüshasında (v 16a) önemli nüsha farklarıyla yer almaktadır:
Menem bu tende ki cânum ʿAlîdür
Menem hem dîn ü îmânum ʿAlîdür
Matlaʿ beyti aşağıda verilen ikinci gazel de Taşkent (v 70b) PS (v 39a), L (v 50a), ŞR (v 79a) yazmalarında mevcuttur. İlk mısradaki "Egildüm" kelimesi, Şeyh Hüseyin'in eserinde "Yürüdüm" şeklindedir.
Egildüm secde ḳıldum ḫânedâna
Nûş itdüm şerbetinden ḳana ḳana

2 Aşağıda ilk bendi alıntılanan murabba, *Hatâyî Dîvânı*'nın T (v 3a), P (v 3b), PS (v 23a) ve L (v 37a) yazmalarında bulunduğu için mevcut neşirlerde de vardır. Bu şiir, *Deh-nâme*'de de (T v 8b derkenar) yer almaktadır.
Şâh iki cihânuñ efḍalidür
Allah'uñ eli anuñ elidür
Ol söz ki zamâne heykelidür
Allāh u Muḥammed ü ʿAlī'dür

‘Alî açdı be-mu‘ciz bāb-ı Ḥayber
‘Alî ḳıldı ġazā-yı ‘Amr u ‘Anter

‘Alî ‘arş üstine seyrān kılupdur
Yüzinden ‘ālemi hayrān kılupdur

Götürdi küfr ile şirk ü riyāyı
Anuñçün kāfir[e] kıldı ġazāyı

10 Hem oldur sāḳi-i kevs̱er ü ebrār
Hem oldur pīşvā-yı dīn-i muḫtār

‘Alîdür server ü safder cihānda
Ki adı söylenür kevn ü mekānda

Eger Mūsāya geldi *len terānī*
Oña keşf oldı esrār-ı me‘ānī

Velāyet ẓāhir oldı mu‘cizinden
Utandı māh ile ḫūrşīd yüzinden

Sen ol zevc-i betül-i Muṣṭafāsın
Açansın dünye bī-rūy u riyāsın

15 ‘Alîden soñra sulṭānum Ḥasandur
Ki ol dürr-dāne-i baḥr-ı ‘Adendür

Ḥüseyn oldı imām u pīşvāmız
Oña çok ‘arza ḳılduḳ mā-cerāmız

Göñülde sevmişem Zeyne’l-‘ibādı
Ki rūşendür ḳamu ‘ālemde adı

Muḥammed Bāḳır ilen āşināyum
Onuñ ‘ışḳında mest-i cān-fedāyum

Ola[r]dur cümle eşyānuñ imāmı
Pes ondan Ca‘fer-i Ṣādıḳ imāmı

20 İmāmü’l-Kāẓımeyn el-ġayż-ı Mūsā
Ruḫı ḫūrşīde virmişdür tecellā

İmām-ı heştümīn şāh-ı Ḫorāsān
Münevverdür yüzinden māh-ı tābān

Muḥammed çün Taḳīdür ber-ḫalāyıḳ
Oña luṭf u kerem Ḥaḳ gördi lāyıḳ

ʿAlî sırr-ı Naḳīdür cāvidānī
Ḳılupdur keşf-i esrār-ı meʿānī

Ḥasan tā ki imām-ı ʿAskerīdür
Melāyik bir ġulām u çākeridür

25 Yine bir mehdī-i ṣāḥib-zamāndur
Mekānı der-ḥaḳīḳat lā-mekāndur

Ḫaṭāyīdür ġulām-ı āl-i Ḥaydar
Mürīd ü çāker ü lālā-yı Ḳanber
(Zâhidî 1343/1965: 71)[1]

Silsiletü'n-Neseb-i Safeviyye'deki bilgiler ve alıntılanan bu şiirler, Amelia Gallagher dışında (2011: 895-911), araştırmacılar tarafından değerlendirilmemiştir. *Silsiletü'n-Neseb-i Safeviyye*'deki şiirler mevcut yazmalarla karşılaştırıldığında önemli nüsha farklarının olduğu görülecektir. Bu da mevcut yazmaların dışında başka *Dîvân-ı Hatâyî* nüshalarınının olabileceği ihtimalini akla getirmektedir. Bu ihtimali gözden ırak tutmamak kaydıyla *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında bulunmayan üçüncü şiirin başka bir şaire ait olması muhtemeldir.

İkinci dereceden rivayetlerden birine de Osmanlı tezkire yazarlarından Kafzâde Fâizî'nin tezkiresinde rastlanmaktadır. Fâizî, Hatâyî'nin şiirlerinden örnek olarak şu iki beyti iktibas etmiştir (Kayabaşı 1997: 37a /284):

Ben ol bāz-ı hümā-ṣaydum bu ʿālem murġ-zārında
Nice ʿanḳā gibi yavrı uçurdum āşiyānumda[2]

Ben ol cān-bāz-ı ser-bāzam felek farḳındadur gāhum
Nice Ḥallāc-ı Manṣūrı yürütdüm rismānumda

1 *Silsiletü'n-Nesebiyye*'de mesnevi 26 beyit olduğu hâlde (Zâhidî 1343/1965: 71) Gallagher'in İngilizce çevirisini verdiği metinde 27 beyit olarak görünmektedir. Bu farklılık, Gallagher neşrinde beyitler numaralandırılırken 9'dan 11'e atlanmış olmasından kaynaklanmaktadır.

2 *Hatâyî Dîvânı*'nda (ن) harfiyle biten gazeller kısmında 11. gazelin 4. beytidir (Tarlan 1945: 303). Bu beytin ikinci mısrası Hayâlî'nin başka bir gazelinde de -bir sözcük değişikliğiyle- yinelenmiştir (Tarlan 1945: 320):
Benüm gönlümdür ol evc-i maḥabbet şâhbâzı kim
Nice Mecnûn gibi yavru uçurdum âşiyânından

Fâizî'nin nereden alıntıladığını bilmediğimiz bu beyitler, *Hatâyî Dîvânı*'nın mevcut yazma nüshalarında yoktur. Fakat bu beyitleri içeren gazel, ikinci dereceden başka bir kaynakta, Edirneli Nazmî'nin mecmuasında "Hatâyî" mahlasıyla ve ufak tefek nüsha farklarıyla yer almaktadır (Köksal 2001: 2423):[1]

Diyār-ı ʿışka sulṭānam dilā ben de zamānumda
Vezīrümdür ġam u ġuṣṣa oturur iki yanumda

Ben ol şeh-bāz-ı kūhsāram baş egmen ḳulle-i Ḳāfa
Nice ʿankā gibi yavrı uçurdum āşiyānumda

Firāḳ-ı āteş ü derd ü elemle bağrumı yaḳduñ
İlikler ḳara su aḳdı eridi üstüḫānumda

Ben ol cān-bāz-ı ser-bāzam felek farḳındadur dārum
Nice Ḥallāc-ı Manṣūrı yürütdüm rısmānumda

Hemān el arḳası yirde cihānuñ pehlevānıdur
Ḫaṭāyī geçüben serden ḳadem ḳoyan nişānumda

Şah İsmail'in öldüğü tarihten (930/1524) yaklaşık on yıl sonra eserini tamamlayan Edirneli Nazmî'nin *Mecma'u'n-Nezâir*'ine aldığı Hatâyî mahlaslı on gazelden yedisi günümüze ulaşan muteber *Hatâyî Dîvânı* yazmalarında bulunduğuna göre, M. Fatih Köksal'ın da işaret ettiği üzere 16. yüzyılda Anadolu'da istinsah edilmiş *Hatâyî Dîvânı* nüshası/nüshaları olması gerekir (Köksal 2013: 179). Ama bugüne kadar böyle bir nüshaya rastlanmamıştır. Fâizî'nin alıntıladığı beyti içeren gazel ise sadece AE nüshasında bulunmaktadır (v 32a). Fâizî'nin kaynağı Nazmî'nin mecmuası mıydı yoksa Anadolu'da bu şiiri de ihtiva eden *Dîvân-ı Hatâyî* üretimi mi vardı sorularına şimdilik net bir cevap bulmak mümkün görünmemektedir[2]. Fakat bu du-

1 Bu gazel bazı nüsha farklarıyla birlikte AE nüshasında (v. 32a) ve Sadettin Nüzhet neşrinde de vardır (Ergun 1956: 139-140). Ayrıca mecmualarda da bu gazelden alıntılanan beyitlere rastlanmaktadır. Millet Kütüphanesi AE 635'te kayıtlı mecmuada bu şiirin iki beyti alıntılanmıştır.

2 *Hatâyî Dîvânı*'nı neşredenler, Şah İsmail'e ait olup olmadığını tartışmadan bu şiiri alıntılamışlardır. Azizağa Memmedov bu gazelle ilgili olarak "Yavuz Sultan Selim'e Mektup adıyla şöhret olan bu şiir, Taşkent, P1 (Paris 1), P (Paris 2), B (Londra), V (Vatikan), ER (Erdebil) nüshalarında yoktur." notunu düşmüştür (1966: 468). Resul İsmailzade ise "Bu şiir Yavuz Sultan Selim'e mektup adıyla meşhur olmuştur." dipnotunu ilave etmiştir (2004: 288). Salih Hüseynî de İsmailzade ve Memmedov neşirlerindeki notları yinelemekle yetinmemiş, bu beyitleri ihtiva eden gazelin makta' beytinde geçen "el arkası yerde" deyimini Şah İsmail-Yavuz Selim mektuplaşması kurgusuna uygun biçimde ama yanlış yorumlamıştır (2002: 307).

rumlarda ihtiyatlı davranmak gerekir. Yazar iktibas ettiği bir şiiri ezberden yazmış, divan nüshasını görmemiş olabilir (Bergsträsser 2011: 34-35).

Bu konuyla ilgili son örnek ise 19. yüzyılın şair ve biyografi yazarlarından Seyyid Azim Şirvanî'nin (ö. 1888), şairin biyografisine yer verdiği tezkiresinde Hatâyî'ye atfedilen "doğrusı" redifli ve dört beyitli bir gazel ile bir rubaiyi alıntılamasıdır (Rüstemov 1974: 196)[1]:

Ey müselmānlar esir-i zülf-i yāram doġrusı
Bu siyeh-kārun elinde bī-karāram doġrusı

Dirdüm ol dil-ber yanında i'tibārum var menüm
Yoẖladum itdüm yakīn bī-i'tibāram doġrusı

Bir ḳurı cāndan n'olur ḳurbān idem cānānuma
Ol perī-ruẖ-sārdan çoẖ şerm-sāram doġrusı

Şāh **Hatāyī** seyre çıẖdı açdı ẖūruñ ḳabrini
Bar İlāha 'afv ḳıl kim tövbe-kāram doġrusı

Büyük bir olasılıkla Kişverî'nin aynı redifli gazeline (Demirci 1994: 227) nazire olarak söylenmiş bu şiir, *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında bulunmamakla birlikte mevcut neşirlerde Seyyid Azim Şirvanî'ye atıf yapılarak alıntılanmıştır[2]. Aynı şekilde aşağıdaki rubaiye de *Hatâyî Dîvânı* neşirlerinde yer verilmiştir.

Tā bāde-i hoş-güvār var ey sāki
Bir dem meni koyma huşyār ey sākī
Bu devr ele kim bu devri dönmiş devrān
Ne bāde koyar ne bāde-hār ey sāki[3]

Biyografik kaynaklardaki alıntılarla *Dîvân-ı Hatâyî* yazmalarında bulunan şiirlerin tam olarak örtüşmemesi bu şiirlere ihtiyatla yaklaşılmasını zorunlu kılmaktadır. Klasik şiirde alıntılar tazmin, tahmis, taştir biçiminde

---

1 Memmedov, "Seyyid Azim Şirvani Tezkire" notunu düşmüştür (1966: 588; İsmailzade 1380: 342-343; Cavanşir-Necef 2006: 224-225; Birdoğan 1991: 347).

2 Memmedov bu şiiri *Seyyid Azîm Şirvanî Tezkiresi*'nden alıntılamış (1966: 588). Hüseynî herhangi bir not düşmeden (2002: 267), İsmailzade de muhtemelen ondan (2004: 342-43) alıntılamıştır.

3 Bu şiir Azizağa Memmedov neşrinde şöyledir (1966: 549):
Tâ bâde-i ẖoş-güvâr var ey sâḳi
Tâ var dü elinde iẖtiyâr ey sâḳî
Bu devr eyle kim devri dolanmış devrân
Ne bâde ḳoyar ne bâde-sâr ne sâḳi

de olabilir. Mesela 16. yüzyıl şairlerinden Garîbî, Hatâyî'nin bazı gazellerini tahmis etmiştir. Tahmis ettiği gazaller *Hatâyî Dîvânı*'nın muteber nüshalarında vardır. Garîbî olağanüstü hayranlıkla menakıbını anlattığı Şah İsmail'in şiirlerini ezberinden değil de herhangi bir nüshadan iktibas ettiyse naklettiği metinlerdeki nüsha farkları onun okuduğu nüshanın elimize ulaşan nüshalar arasında olmadığının göstergesi sayılabilir.

Tazmîn yoluyla Hatâyî'nin şiirine atıf yapan bir başka şair, Türkçe şiirleri ilk defa İsmail Hikmet Ertaylan tarafından tıpkıbasımla yayımlanan Murtazakulu Han Zafer'dir. 17. yüzyılda yaşadığı ve Erdebil Tekkesinde mütevvelli olarak görev yaptığı bilinen Zafer'in şiirlerini içeren yazmayı Ertaylan, sahaf Raif Yelkenci'den temin ederek neşretmiştir. Zafer'in şiirlerinde Fuzûlî etkisi çok belirgin olmakla birlikte Hatâyî'ye de ilgisiz kalmamıştır. *Hatâyî Dîvânı*'nın PS (Bibliotheque Nationale Supplement Turc, 995/64) nüshasının sonuna eklenen manzumeler arasında bulunan kıtanın ikinci dizesini Zafer, bir gazelinde tazmin etmiştir:

> Ey Ẓafer bu gūft-gū Sulṭān **Ḫaṭāyī** sözidür
> "Geçme nā-merd köprüsünden ḳoy aparsın su seni"
> (Ertaylan 1965: 25).

Dîvân-ı Hatâyî yazmalarının, cönk ve mecmuaların dışında Hatâyî mahlaslı şiirlerin yer aldığı bir başka kaynak ise menakıb, makalat, tezkire, buyruk gibi farklı adlarla bilinmekle beraber Safevi tarikatının âdâb ve erkânını anlatan *Safvetü's-Safâ*'nın Türkçe tercüme ve yorumlarını içeren eserlerdir. Erdebil Tekkesinin şeyhi Safiyüddin (735/1334) ile oğlu Sadrüddin (794/1392) arasında soru-cevap şeklinde geçen konuşmaların derlendiği *Safvetü's-Safâ*'nın Türkçe tercüme ve yorumları Şeyh Safi Buyruklarının esasını oluşturur. İbn Bezzâz tarafından derlenen *Safvetü's-Safâ* (y. 759/1358), Şah Tahmasb döneminden itibaren farklı yorumlar ve ilavelerle Erdebil Tekkesinin temel görüşlerini yansıtan bir kitap hüviyeti kazanır (Abbaslı 1976: 287-329). Eserin tamamını veya bazı bölümlerini içeren farklı yazmaları, tercümeleri tespit edilmiş ve bunlar üzerine çalışmalar yapılmıştır (Kutlu 2008: 35-97). Bu birikim genel olarak "buyruk" diye bilinen metinlerin genel çerçevesini oluşturmaktadır. Genel olarak *Şeyh Safi Buyruğu* (Aytekin 1958) ve *İmam Cafer Buyruğu* (Korkmaz 1997; Bozkurt 2013) diye bili-

nen ve farklı adlarla kütüphanelerde yer alan bu menakıbnamelerde Hatâyî mahlaslı şiirler vardır.

Bu tür menakıbnamelerin önemli bir kısmı pir ve ocak ailelerinin varislerinde veya şahıslardan resmi kurumlarca temin edilmiş yazma eser koleksiyonlarındadır. Nitekim Sadeddin Nüzhet Ergun'un hem *Bektaşi Şairleri* adlı antolojisinde hem de *Hatâyî Dîvânı*'nda bulunan şiirlerin önemli bir kısmı şahsi kütüphanelerde veya şahıslardan temin edilerek okurların istifadesine sunulmuş resmi kütüphanelerde bulunan yazmalardan derlenmiştir. Mevlana Müzesinde bulunan Abdülbaki Gölpınarlı koleksiyonunda bulunduğu hâlde akademik çalışmalara kaynaklık eden buyruk mecmuaları vardır (Kutlu 2008; Kaplan 2012; Taşğın 2013). Son yıllarda Türkiye'de görünürlük kazanan Aleviliğin, pir ve ocak ailelerindeki belge ve bilgilerin paylaşımıyla biçimlendiği görülmektedir (Karakaya-Stump 2015). Mevcut yazılı kaynakların sunduğu verilerle Alevilik, Bektaşilik ve Kızılbaşlık yeniden tartışılırken yayımlanan metinlerde Hatâyî mahlaslı şiirlere rastlanmaktadır.

Tasavvuf muhitlerinde şiirin ikna ve irşad edici gücüne duyulan itimadın bir yansıması olarak *Safvetü's-Safâ*'da Fars şiirinin ustalarının beyitlerinden alıntılar yapılmıştır. Hatta Şeyh Safiyüddin Erdebilî'nin de Türkçe, Farsça ve Arapça şiirler söylediğine dair rivayetleri Hüseyin Muhammedzade Sadık, örneklendirme girişiminde bulunmuştur. Hüseyin Muhammedzade Sadık'ın neşrettiği *Kara Mecmua*'nın giriş kısmında Şeyh Safiyüddin'e atfettiği şiirlere ihtiyatla yaklaşmak gerekir (Sadık 2001: 7/87-16/87). Bu hususa işaret ettikten sonra *Kara Mecmua*'da yer alan *Yol Ehline Kılavuz*'daki Hatâyî mahlaslı şiirlerden birinin mevcut *Hatâyî Dîvânı* neşirlerinde ve bazı yazma nüshalarında bulunduğunu kaydedelim. Aşağıda matla' beyti verilen şiirin İstanbul yazmalarında da yer alması onun Alevi/Bektaşi törenlerinde okunduğunu göstermektedir (Sadık 2001: 32/87-34/87):

> Nefesi ehl-i dilüñ gevher-i cāndur bilene
> Nuṭḳumuz ḳudret-i Ḥak rūḥ-ı revāndur bilene
> (PS 39b, L 50b, ŞR 81a, TN 178, M 85a, G 46b, AE 17b, OE 86a).

Buyruklardaki şiirlerin icraya bağlı olarak değişime uğraması kaçınılmazdır. Nitekim Yusuf Ziya Yörükân'ın, *Tahtacılar* üzerine yaptığı saha araştırmasında ilgisini çeken "içün bağışla" redifli duvazdehin yazmalarda

ve neşirlerde gösterdiği farklılıklar bu durumu teyit etmektedir. Yusuf Ziya Yörükân, Kargın'da ziyaret ettiği Alevi dedelerinden Sadık Ağa'nın, Şah İsmail'in Hatâyî mahlasını alış nedenine bağlı olarak bir duvazdehini okuduğunu nakletmektedir (1998: 51-53). Bu şiir *Hatâyî Dîvânı*'nın bazı yazma nüshalarında ve neşirlerde de bulunmaktadır.

> Günāhum çoḫ Ḫudā içün bağışla
> Muḥammed Muṣṭafā içün bağışla
> (ŞR 91b, M 87b, GS 84b, G 53b).

Yazmalarda gazel biçiminde kaydedilen şiir, OE nüshasında 6 bendli münacata dönüşmüştür (101 a). Neşirlerde ve Buyruklarda bu şiir "Günâhum çoh" yerine "Hatâ itdüm" ibaresiyle başlamaktadır. Sadeddin Nüzhet neşrinde 7 beyitli bir gazel olarak yer alan şiiri (1956: 140), Arslanoğlu aynen alıntılamıştır (1992: 253). Birdoğan neşrinde ise şiir 8 beyitlidir ve diğerlerinden nüsha farkları vardır (1991: 167). *İmam Cafer Buyruğu*'nda *"Pir dâr'daki çerağcıya şu duayı verir"* cümlesinden sonra 9 beyitli bir gazel biçiminde bu şiire yer verilmiştir (Korkmaz 1997: 99). Şiir önemli kelime ve ifade farklılıklarına rağmen neşirlerdeki metinlerle örtüşmektedir. Nüsha farklarından bir kısmının şiirin bir ritüelin parçası olarak icra edilmesinden kaynaklandığı, Yörükân'ın naklettiği bağlamından anlaşılmaktadır.

Yörükân'ın naklettiği bir başka şiir ise yazmalarda bulunmadığı hâlde Türkiye'de yayımlanan divanlarda yer almaktadır.

> Geldi Cebrail çağırdı ya Muhammed Mustafa
> Hak sen miraca okudu davana kadir hüda
> (Birdoğan 1991: 163-164)

> Geldi ol gece çağırdı ya Muhammed Mustafa
> Hak seni Miraça okur davete kadir Huda
> (Arslanoğlu 1992: 132-134)

Divan neşirlerinde bazı kelime ve ibare farklılıklarıyla yer alan şiir, *İmam Cafer Buyruğu*'nda "Miraçlama" kaydıyla verilmiştir (Korkmaz 1997: 102-103). Yörükân, Kargın'da Alevi dedesinin miraçtan bahsettiğini, dedenin anlattığı şekliyle miraç konusunun ayine katılan iki gencin okuduğu miraçname ile büyük ölçüde örtüştüğünü ifade etmektedir. Gençlerin okuduğu miraçname yukarıda matla' beyti verilen şiirdir (Yörükân 1998: 62-63).

Doğan Kaplan'ın hazırladığı *Erkânnâme*'de de Hatâyî mahlaslı şiirler bulunmaktadır. Aşağıda matla' beyitleri verilen şiirlerden ilk üçü, *Dîvân-ı Hatâyî*'nin güvenilir yazmalarında da kayıtlıdır.

-1- (K.6)
Menem kim cān ü dilden Ḥaydarīyem
Ḥabīb-i zü'l-celālüñ çākeriyem
(Kaplan 2007: 222-225 [11 beytli]).

-2- (K.10)
Ḥaḳīḳat baḥr-ı ẕāt-ı ekber oldı
Ṣıfātından anuñ bir gevher oldı
(Kaplan 2007: 208-209; AE ve OE nüshalarında 11 beyt olan bu şiirde ciddi nüsha farkları var).

-3- (G.57)
'*Āşıḳ* iseñ gel berü kim cān-ı cānān mendedür
Zāhidā bes ḫandasın kim nūr-ı īmān mendedür
(Kaplan 2007: 229-233 [10 beytli]).

-4-
Elif anı bilmişem men lā fetā illā 'Alī
Ye yalanı silmişem men lā fetā illā 'Alī
(AE 23b; OE 95a; Kaplan 2007: 210-214).

Erkânnâme'de yer alan aşağıdaki manzumeler *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında yoktur. İlki *Nesîmî Dîvânı*'nın Kahramanov neşrinde vardır:

'Işḳ elinden yandı cānım yā 'Alî senden meded
Bir ġarīb ü mübtelāyım yā 'Alî senden meded
(Kaplan 2007: 214-219; Kahramanov 1973: II, 488-489).

Erkânnâme'de (Kaplan 2007: 219-222), Hatâyî mahlasıyla kaydedilen "yâ 'Alî senden meded" ibaresinin yinelendiği, vezin ve kafiye bakımından tamiri imkânsız bir manzume vardır ki aşağıda ilk satırları alıntılanan bu şiiri mevcut yazma ve neşirlerle ilişkilendirmek imkânsızdır.

Gine mürşidiniz Şah Dahmaz oldu uyan gelsin imām verdi salāyı
Hatāyī pādişāh Şah İsmail imamlar yoluna cānum fedāyı

Erkânnâme'de (Kaplan 2007: 225-229) yer alan 8 bendli bir manzume İstanbul yazmalarında (AE 17b; OE 68b) ve Sadeddin Nüzhet neşrinde bulunmaktadır (Ergun 1956: 183).

> Âfitāb-ı ʿāleme tevḥīd geldi āşikār
> Ḳalmadı dünya yüzünde miḥnet-i jeng ü ġubār
> Bu duʿāyı ẓāhir itdi şāh-ı Düldül-süvār
> Lā fetā illā ʿAlī lā seyfe illā Ẕü'l-feḳār

Yukarıda ilk bendi alıntılanan Hatâyî mahlaslı mütekerrir murabbanın aynı vezin ve kafiyeyle yazılmış benzerlerine Nesîmî ve Garîbî divanlarında da rastlanmaktadır (Ayan 2002: II, 767; Kahramanov 1973: II, 502). Hatta Nesîmî'nin şiiri, *Hatâyî Dîvânı*'nın GS nüshasında da (v 107a) yer almaktadır.

> Nūrına ṣaldı naẓar ol ḫālıḳ-ı Perverdigār
> Âba döndi derdüm ol ḥayretden oldı ṭārumār
> Ol nūruñ ḳandīline yazmışdı der-rūz-ı şumār
> Lā fetā illā ʿAlī lā seyfe illā Ẕü'l-feḳār
> (Ayan 2002: II, 767 [A, I da vardır]; Kahramanov 1973: II, 502 [B, L nüshalarında]).

Doğrusu ehl-i beyt muhabbetini dillendiren şairlerin divanlarında ve mecmualarda "Ali'den büyük yiğit, Zülfikar'dan keskin kılıç yoktur" anlamına gelen ve Cebrail tarafından söylendiği rivayet edilen "Lā fetā illā ʿAlī la seyfe illā Ẕü'l-feḳār" dizesinin tekrarlandığı musammatlara rastlanması olağandır[1].

Şüphesiz Anadolu Aleviliğinin yazılı kaynaklarından menakıbnamelerde bulunan Hatâyî mahlaslı şiirler yukarıdakilerden ibaret değildir. Nitekim Ayşe Karakaya-Stump'ın "Alevi Dede Ailelerine Ait Buyruk Mecmuaları" başlıklı yazısında değerlendirdiği "Buyruk-Erzincan"ın sonunda Şah İsmail'in *Nasihat-nâme* adlı mesnevisi vardır (2015: 73). Hece ölçüsüyle söylenmiş dinî muhtevalı başka şiirlere de menakıbnamelerde rastlanmaktadır. Buyruklardaki Hatâyî mahlaslı şiirlerin bir kısmı gerçekten Şah İsmail'e ait olabilir. Fakat bazı şiirlerin başta Nesîmî olmak üzere Hatâyî ile şiirleri karışan başka şairlere veya Anadolu Hatâyîlerine ait olduğu muhakkaktır.

---

1 Nitekim Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 7125 arşiv numarası ile kayıtlı bir *Mecmua-i Eşʿâr*'da Vîrânî, Yemînî, Seyyid Nizamoğlu ve Sürûrî'nin bu mısrayı yineleyerek yazdıkları mütekerrir musammatlar vardır (Taş 2013: 275-282, 328-332). *Seyyid Seyfullah (Nizamoğlu) Divanı*'nda da bulunan murabbanın son bendinde şairin mahlası da söylendiği hâlde her nedense söz konusu tezde bu şiir Celâlî mahlaslı birine atfedilmiştir (Taş 2013: 279-282).

VII-Müstensihlerin Eklediği Şiirler

Şah İsmail, yukarıda izah etmeye çalıştığım gerekçelerden ötürü daha çok sözlü geleneğin propogandacı bir temsilcisi gibi algılanmış, eserlerinin müstensihleri üzerinde hiç durulmamıştır. Dolayısıyla Hatâyî şiirlerini istinsah eden hattatların entelektüel düzeyinin de sözlü kültür ortamlarının imkânları nispetinde biçimlendiği sanılmıştır. Oysa oluşan imajın aksine Şah İsmail'in eserleri 16. ve 17. yüzyılda Safevi saraylarının en seçkin hattatları; Şah Mahmud Nişapurî, Yârî-i Şirazî, Ali Meşhedî ve ʿIyşî gibi aynı zamanda şair oldukları kaynaklarda vurgulanan ve entelektüel düzeyi yüksek olduğu bilinen müstensihler tarafından istinsah edilmiştir. Bu durum, *Hatâyî Dîvâ-nı*'nın orijinal metninin çok iyi korunarak yazmalarının üretilmiş olması gerektiğine dair bir beklenti oluşturabilir. Bir yönüyle doğrudur. Öte yandan daha Şah Tahmasb döneminde 953/1546 yılında Yârî-i Şirazî gibi çok ünlü bir hattat tarafından istinsah edilen *Hatâyî Dîvânı*'nda *Nesîmî Dîvânı*'nın en eski tarihli nüshalarından Ayasofya yazmasında bulunan;

> Göñül gözin aç ey ṭālib ki ʿAlīdür bu gün server
> Muḥammed ʿayn-ı deryādur ʿAlīdür ḳıymeti gevher

matlaʿlı gazelle karşılaştığımızda müstensihlere duyulan bu itimat, yerini kuşkuya bırakmaktadır. Ne yazık ki yazma eser üretme geleneğini; müstensihlerin nasıl çalıştığını, yazmaları hangi usullerle çoğalttıklarını, orijinal metne ne ölçüde bağlı kaldıklarını yorumlayabilecek ayrıntıları yeterince bilemiyoruz. Müstensihlerin, bilhassa sultan şairlerin eserlerini istinsah ederken ne ölçüde müdahalede bulunduklarına dair elimizde veriler yok. Fakat geleneğin sınırlı lügatinin, sözü belli bir biçime dönüştürmek için vezin ve kafiyenin sağladığı imkânların ve sözlü formül kuramında işleyen yapıların yazılı gelenekte de kolayca eser sahibi adına ve lehine kullanılabileceğini düşünürsek şairler adına müstensihlerin tasarruflarda bulunabileceklerini tahmin edebiliriz. Özellikle muhit, meşrep ve müşterek şiir dilinin telkin ettiği durumlarda, hattatların sadece hafıza eğitiminin sağladığı imkânlar çerçevesinde ezberledikleri şiirleri değil, kitaplıklarındaki divanlarda beğendikleri bazı metinleri de eserini istinsah ettikleri şairin hesabına kaydetmiş olmaları muhtemeldir. Aksi hâlde Hatâyî'ye atfedildiği hâlde başka şairlerin

divanlarında da bulunan şiirlerin, özellikle 16. ve 17. yüzyıllarda Safevilerin yüksek kültür ortamlarının üretimi olan sanat değeri yüksek yazmalardaki geçişkenliğini izah etmek zordur.

Hatâyî Dîvânı'nın yazma nüshalarında başta Nesîmî olmak üzere başka şairlere ait şiirlere rastlanmaktadır. Nesîmî trajik ölümü ve lirik şiirleriyle Türk şairlerini derinden etkilemiştir. Hayatına dair bilgiler menkıbelerle örülerek onun kimliğini bulanıklaştırdığı kadar etkisini de artırmıştır. Nesîmî'nin etkisinde kalan şairlerin gazelleri çok kolay bir biçimde *Dîvân-ı Nesîmî* varaklarının arasına karışmıştır. Nazire geleneği içerisinde pek çok şairin öykünerek ortaya koyduğu ürünler kolaylıkla öykünülen şaire mal edilebilir. Bu durumun tersi de mümkündür. Buna ilave olarak müstensihlerin de değişik nedenlerle özenli davranmadıkları bilinmektedir. Nitekim Hüseyin Ayan, *Nesîmî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında Halilî, Fuzûlî gibi şairlerin şiirlerinin yer aldığını, ayrıca Kul Nesîmî'ye mal edilen bazı şiirlerin Seyyid Nesîmî'ye ait olduğunu tespit etmiştir (Ayan 1973: 21-33). Aşağıda matla'ları verilen şiirler ufak tefek farklılıklarla hem *Şeyhî Dîvânı*'nda hem de *Nesîmî Dîvânı*'nda yer almaktadır.

> Eyyühe'r-rāğıbūne fi'l-evḳāt
> Edrikūhā femā mazā ḳad fāt
> (Ayan 2002: I, 218-221; Biltekin 2003: 59-62).

> Ḫansı gönül içinde ki 'ışkuñ hevāsı yoḫ
> Miñ ḥac iderse Merveyi anuñ Safāsı yoḫ
> (Ayan 2002: I, 225; Biltekin 2003: 174-175).

Nesîmî ve Şeyhî divanlarında bulunan bu şiirler arasındaki kelime farklılıkları *Nesîmî Dîvânı*'nın yazmaları arasındaki nüsha farklarından fazla değildir. Nesîmî ile Şeyhî divanları arasında görülen bu durumun benzerine Nesîmî ile Hakîkî'nin şiirlerinde de rastlıyoruz. Hakîkî mahlasıyla şiirler söyleyen Karakoyunlu hükümdarı Cihanşah'ın Türkçe şiirleri arasında bulunan on dört gazel, *Nesîmî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında ve hatta tenkitli neşirlerinde de yer almaktadır (Macit 2002: 68). Aynı şekilde Cihangir Kahramanov, *Nesîmî Dîvânı*'nın Azerbaycan İlimler Akademisi Elyazmalar Fondu M-227/11671 şifreli nüshasında Şah İsmail Hatâyî'ye ait gazellerin

Nesîmî mahlasıyla yer aldığına işaret etmiştir (Kahramanov 1973; I, 19-20n). Cihangir Kahramanov'un değinip geçtiği bu çetrefilli konuyu Ferenc Csirkés, elde güvenilir bir *Hatâyî Dîvân*ı neşri olmadığı için yazmalara başvurarak örneklendirmiş, *Hatâyî Dîvânı* yazmalarında ve *Nesîmî Dîvânı* neşirlerinde bulunan 23 şiir tespit etmiş ve tespit ettiği şiirlerin bu şairlerden hangisine ait olabileceğini tartışmıştır. Ferenc Csirkés'in tespitlerini de göz ardı etmeden bu şiirlerin hangi şaire ait olabileceğini tartışabiliriz.

Aşağıdaki şiirlerin hangi şaire ait olduklarını tespit etmek için yapmamız gereken ilk iş, her iki şairin divanlarının istinsah tarihlerini karşılaştırmak olacaktır. Hüseyin Ayan'ın tespitlerine göre *Nesîmî Dîvânı*'nın en eski tarihli nüshası Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesinde kayıtlı olmakla birlikte daha sonra kaybolduğu anlaşılan ve Ankara Milli Kütüphanede mikrofilmi bulunan nüshadır. Bu nüsha, 1469 tarihinde istinsah edilmiştir (Ayan 1973: 24). Kemal Edip Kürkçüoğlu ise *Nesîmî Dîvânı*'nın en eski tarihli nüshasının şahsî kütüphanesinde bulunduğunu, bu nüshayı Raif Yelkenci'den aldığını ifade etmektedir. Kürkçüoğlu'nun belirttiğine göre bu nüsha 9 Zilhicce 869/2 Ağustos 1465 tarihinde istinsah edilmiştir (Kürkçüoğlu 1985: XXIX). Ancak bu nüshanın şimdi nerede olduğu bilinmemektedir. Dolayısıyla Nesîmî'den bize ulaşan en eski tarihli şiirler, 840/1437'de derlenen *Mecmuatü'n-Nezâir*'deki 20, 66, 98, 107, 246, 292, 293, 315, 341, 390 numaralı gazellerdir (Canpolat 1982). DTCF nüshasında bulunan şiirler ile *Mecmuatü'n-Nezâir*'deki gazellerin Nesîmî'ye ait olup olmadığı tartışmaya açık olsa bile Şah İsmail'e ait olmadığı kesindir. Aynı şekilde *Nesîmî Dîvânı*'nın Hekimoğlu Ali Paşa Kütüphanesinde bulunan nüshasındaki (y. 893/1487-8) şiirlerin Hatâyî'ye ait olması imkânsız, Ayasofya nüshasında (y. 909/1503-4) bulunan şiirlerin Şah İsmail'e atfedilmesi de uzak ihtimaldir.

Nesîmî Dîvânı'nın yazma nüshaları ve istinsah tarihleriyle ilgili bilgilerle *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarındaki istinsah kayıtları, mahlas değişikliğiyle yazmalarda kopyalanan şiirlerin hangi şaire ait olabileceğine dair en temel verilerdir.

Hüseyin Ayan neşrinde kullanılan *Nesîmî Dîvânı* yazmaları ve istinsah tarihleri şöyledir:

A Ayasofya 909/1503-4
D DTCF 1469
H Hekimoğlu Ali Paşa 893/1487-8
I Isparta 971/1563-4
K Süleymaniye [Kadızade Mehmed] 16. yüzyıl
Me Mevlana Müzesi 1035/1525-6
Mı Mısır Kahire 941/1534-5
T Tahran

Cihangir Kahramanov neşrinde kullanılan *Nesîmî Dîvânı* yazmaları ve istinsah tarihleriyle ilgili kayıtlarsa şöyledir:

A Azerbaycan İlimler Akademisi 16-17. yüzyıl
B Bakü Elyazmalar Fondu 1112/1700
M Erivan Matenadaran 1072/1661
L Asya Halkları Enstitüsü 1208/1793
T Özbekistan Şarkşinaslık Enstitüsü 1294/1877
N İstanbul Beyazıt Kütüphanesi
R Tebriz Üniversitesi Muhammed Nahcivani Koleksiyonu

Şimdi bu veriler doğrultusunda *Hatâyî Dîvânı*'nın mevcut yazma nüshalarındaki istinsah kayıtlarını da dikkate alarak her iki şaire ait divan yazmalarında bulunan aşağıdaki şiirlerin gerçek şairinin kim olduğunu tespit etmek üzere yeni adımlar atabiliriz. Ferenc Csirkés'in de belirttiği gibi 1 ve 2 numaralı şiirin "Şah İsmail veya Nesîmî tarafından yazılıp yazılmadıklarına karar vermek imkânsızdır" (2016: 366-407). Çünkü bu şiirler, her iki şairin de divanlarının muahhar nüshalarında yer almaktadır.

-1- (16)
Ḥüsnüñ beyānı sūre-i Yāsīn ü hel etā
Ey Kaʿbe-i mübārek v'ey Merve vü Ṣafā
(ŞR 1b, G 3a, MŞ 3b).

(Kahramanov 1973: III, 207 [R nüshasında]).

-2- (18)

Vechüñde peydādur senüñ envār-ı ẕāt-ı kibriyā
Ol nūra ḳarşu dāyimā şermendedür şemsü'ḍ-ḍuḥā
(ŞR 2b, G 3b, MŞ 4a).

(Kahramanov 1973: III, 5 [N nüshasında]). Ayrıca Şevket Rado Yazmaları Nu. 2'de bulunan *Nesîmî Dîvânı*'nda mükerreren yer almaktadır (7b, 10b). Bu nüshada iki kez kopyalanan aynı şiirde nüsha farkları vardır.

Aşağıdaki üç şiir (3, 4, 5) "kesinlikle Nesîmî'ye aittir" (Csirkés 2016: 366-407). *Hatâyî Dîvânı*'nın muahhar nüshalarında bulunan bu şiirler, *Nesîmî Dîvânı*'nın en eski tarihli Hekimoğlu Ali Paşa ve DTCF nüshalarında bulunmaktadır.

-3-

Cemālüñ Kaʿbe-i ehl-i ṣafādur
Viṣālüñ ḳıble-i rükn-nümādur
(M 36a, GS 33a).

(Kahramanov 1973: I, 128 [A, B, L nüshalarında]; Ayan 2002: I, 248 [A, H, I, K nüshalarında]).

-4-

Ol perī-peyker ki tāc-ı salṭanat başındadur
Çīn ü Māçin'i müsaḫḫar eylemek başındadur
(M 38a, GS 35a).

(Kahramanov 1973: I, 192 [A, B, L, T nüshalarında]; Ayan 2002: I, 328 [A, D, I nüshalarında]).

-5-

Nūrına ṣaldı naẓar ol ḫālıḳ-ı Perverdigār
Âba döndi derdüm ol ḥayretden oldı tārumār
Ol nūruñ ḳandīline yazmışdı der-rūz-ı şumār
Lā fetā illā ʿAlī lā seyfe illā Ẕü'l-feḳār
(GS 107a).

(Ayan 2002: II, 767 [A, I da vardır]; Kahramanov 1973: II, 502 [B, L nüshalarında]).

Aşağıdaki şiirler (6-18) *Hatâyî Dîvânı*'nın en güvenilir nüshalarında bulunmaktadır. "Bu on üç şiirin Şah İsmail'e ait olduğu neredeyse kesindir" (Csirkés 2016: 366-407).

-6- (K.7)
Ezelden pīr-i ʿışḳuñ pey-reviyüz
Ṭarīḳ-i ehl-i fażluñ reh-beriyüz
(T 10a, PS 26b, L 41a, ŞR 39a, TN 97, M 41a, GS 38a, G 27a, MŞ 35b).
(Kahramanov 1973: III, 251).

-7- (K.10)
Ḥaḳīḳat baḥr-ı ẕāt-ı ekber oldı
Ṣıfātından anuñ bir gevher oldı
(T 12a, P 10a, PS 46b, L 73a, V 5a, TN 185, TZ 13b, M 103a, GS 100a, G 55a).
(Kahramanov 1973: II, 628 [A nüshasından]).

-8- (G.7)
Dil-berā ol ay yüzüñ ḫūrşīd-i tābāndur maña
Bāġçañ içinde aḫan su āb-ı ḥayvāndur maña
(T 16a, W 8, P17b, PS3a, L 11b, ŞR 4a, V 27b, TN 2a, TZ 24a, M 4a, G 2a, K 4).
(Kahramanov 1973: II, 624 [A nüshasından]).

-9- (G.11)
Dil-berā ʿışḳuñ tenümde sevgülü cāndur maña
Pertev-i mihr-i ruḫuñ ḫūrşīd-i tābāndur maña
(T 15a, W 5, P 18a, PS 1b, L 9b, ŞR 3b, V 27b, TZ 25a, M 2b, GS 1b, K 10).
(Kahramanov 1973: II, 623 [A nüshasından]).

-10- (G.13)
Cān u dilni ḳoymışam yoluñda men ey dil-rubā
Uyḫuda görsem senüñ tek bir perī meh-veş liḳā
(W 10, P 19b, PS 3b, L 12a, V 28a, TN 7, M 3b, G 2b, K 131, MŞ 3a)
(Kahramanov 1973: II, 622 [A nüshasından]).

-11- (G.26)
Geldi ṣurāḥi meclise refʿ eylemiş niḳāb
Nūr eyledi mecālisi zerrīn pür-āfitāb
(T 17b, W 13, P 20b, PS 4b, L 13a, ŞR 7a, V 8a, TN 11, TZ 27a, M 6a, GS 3a, G 4b, K 13).
(Kahramanov 1973: II, 625).

-12- (G.43)

Ol perī-peyker ki çeşmümden nihān olmış durur

Bāḳi ʿömrüm olsun ol cismümde cān olmış durur

(T 18b, P38a, PS 7b, L 17a, V 14b, TN 29, TZ 51b, M 12a, GS 9a, G 8a, MŞ 9b).

(Kahramanov 1973: II, 626 [A nüshasından]).

-13- (G.58)

Menem bir ten velīkin cān anuñdur

Ki her kim cān ḳıyar cānān anuñdur

(T 32b, W 41, P33a, PS 19b, L 32a, ŞR 29b, V 9b, TN 82, TZ 44a, M 19a, GS 16a, G 18a, K 99, MŞ 22a).

(Kahramanov 1973: I, 127 [A nüshasından]).

-14- (G.67)

Māhumı gördüm ki yüzinden niḳāb almış gider

Pertev-i nūrından anuñ āfitāb almış gider

(T 25a, W 24, P 31b, PS 10b, L 20b, ŞR 24b, TN 41, TZ 42a, M 14b, GS 11b, G 11a, K 118, MŞ 13b).

(Kahramanov 1973: I, 191 [A nüshasından]).

-15- (G.78)

Bir perī ḥayrānıyam bilmen mekānı ḫandadur

Kimse bilmez dünyede nām ü nişānı ḫandadur

(T 28b, W 47, P 28a, PS 9a, L 18b, ŞR 19a, V 17b, TN 34, TZ 37b, M 20b, GS 17b, G 10a, K 87, MŞ 12a).

(Kahramanov 1973: II, 627).

-16- (G.81)

ʿIşḳuñ ey dil-ber göñül taḫtında şāh olmış durur

Ṣūretüñ cān mülkine ḫūrşīd ü māh olmış durur

(T 29b, W 32, P 32a, PS 7a, L 16b, ŞR 14a, V 14a, TN 27, TZ 42b, M 23b, GS 20b, G 7b, K 42, MŞ 9a).

(Kahramanov 1973: I, 189 [A nüshasından]).

-17- (G.91)
ʿĀrıżında sünbülin ʿanber-feşān itmiş durur
Ṣanasın kim ʿaḳreb ilen meh ḳırān itmiş durur
(T 32b, W 48, P 30a, PS 9b, L 19b, ŞR 15a, V 14b, TN 37, TZ 40a, M 21a, GS 18a, G 8b, MŞ 10a).

(Kahramanov 1973: I, 136 [A nüshasından / redif "olmış durur"]).

-18- (G.109)
Teʿālā şānuhū ekber bu ne ḥüsn-i dil-ārādur
Cemālüñ ḫūriden yigrek boyuñ ṭūbīden aʿlādur
(T 81a, W 59, PS 12b, L 23b, ŞR 24b, V 10a, TN 52, M 29a, GS 26a, G 13b, K 78, MŞ 16b).

(Kahramanov1973: III, 223. [R nüshasından]).

Aşağıdaki iki şiirin (19-20) şairini belirlemek güçtür (2016: 366-407). *Nesîmî Dîvânı*'nın oldukça muahhar nüshalarında bulunan bu şiirler, *Hatâyî Dîvânı*'nın en eski tarihli nüshalarından P yazmasında yer alsalar bile diğer nüshalar P yazmasının güvenilirliğine tanıklık edecek nitelikte değildir. *Hatâyî Dîvânı*'na eklemelerin erken başladığı, hatta Şeyhî ve Ahmed Paşa'nın birer gazelinin P nüshasında yer aldığı hatırlanacak olursa gerçekten de aşağıdaki şiirlerin hangi şaire ait olduğunu belirlemenin güçlüğü daha iyi anlaşılacaktır.

-19- (G.121)
Dudaġuñ ḳand imiş bal anda n'eyler
Ne nāzük ḫaṭṭ imiş ḫāl anda n'eyler
(P 24a, TZ 31b, M 38a, GS 35a).

(Kahramanov 1973: I, 282 [R nüshasından alıntılanmış ve T nüshasıyla karşılaştırılmış]).

Nesîmî'nin şiiri ile Hatâyî'nin şiiri nazire geleneği içinde değerlendirilebilecek, az da olsa farklılıklar içermektedir.

-20- (G.422)
Neler geldi gelesidür meded hey
Cihān ehli ölesidür meded hey
(P 79b, TZ 119b, M 107a, GS 104a).

(Kahramanov 1973: II, 584 [B nüshasından]).

Ferenc Csirkés, "Bu da muhtemelen Şah İsmail'e ait bir şiirdir" (2016: 379 dipnot) dese de bir mecmuada Nesîmî'ye atfedilen bu şiirin (21) Şah İsmail'e ait olduğu şüphesizdir. Aşağıdaki 22. şiirin de Hatâyî'ye ait olduğu kesindir.

-21- (G.57)
ʿĀşıḳ iseñ gel berü kim cān-ı cānān mendedür
Zāhidā bes ḫandasın kim nūr-ı īmān mendedür
(T 23a, P 23a, PS 8b, L 18a, ŞR 18a, TN 33, TZ 30b, M 27b, GS 24b, G 10a, MŞ 12a).

-22- (G.163)
Dil-berā şemsü'ḍ-ḍuḥādur āyet-i ruḫ-sāruñuz
Āyet-i Ṭāhā vü Yāsīn ṣūret-i dīdāruñuz
(T 37b, W 65, PS 27b, L 42b, ŞR 40a, V 19b, TN 101, M 41b, GS 38b, G 27b, K 46, MŞ 36a).

(Kahramanov 1973: III, 62 [N nüshasından]).

Aşağıdaki şiir "*Şah İsmail Divanı*'nın "temel grup" nüshalarından birçoğunda bulunmakla birlikte *Nesîmî Dîvânı*'nın on beşinci yüzyıl yazmalarında da bulunması ikinci şaire atfedilmesini mümkün kılmaktadır" (2016: 366-407).

-23-
Sen maña ger yār iseñ var ey göñül yār isteme
Yāra dildār ol saña ger yār-i dildār isteme
(PS 41a, L 53a, ŞR 87a, TN 168, G 50b).

(Ayan 2002: II, 647 [A, D, H, K nüshasından] ve Şevket Rado Yazmaları No. 2, 64b).

Yukarıdaki müşterek şiirlerin dışında Ferenc Csirkés'in görmediği ŞR nüshası ve *Hatâyî Dîvânı* nüshalarında bulunan aşağıdaki 7 şiir de *Nesîmî Dîvânı* neşirlerinde yer almaktadır. Bu şiirlerin söz konusu şairlerden hangisine ait olduğunu tespit etmek kolay değildir. Bununla birlikte Taşkent nüshasında bulunan gazelin (25. sırada) Hatâyî'ye, diğer şiirlerin ise Nesîmî'ye ait olduğu kanaatindeyim.

-24-
Göñül gözin aç ey ṭālib ki ʿAlīdür bu gün server
Muḥammed ʿayn-ı deryādur ʿAlīdür ḳıymetī gevher
(M 37a, GS 34a; Hüseynî, "Bu gazel de SK (Sultan el-Kurrai) nüshasından

göçürüldü. Başka nüshalarda görünmedi" notunu düşmüştür (2002: 84).

(Kahramanov 1973: I, 244 [A, L nüshasından]; Ayan 2002: I, 263 [A, I nüshasından])

-25- (G.253)
Yoḫ idi bu yir ü gökler men ezelden var idüm
Gevherüñ yek-dānesinden ileri pergār idüm
(T 53a, ŞR 53b, M 62b, GS 59b, G 37a, AE 17a, OE 79b).

(Kahramanov 1973: III, 285 10 [R nüshasından])

-26-
Vücūdum şehrine girdüm bu şehri pür-ziyā gördüm
Velāyet ʿilmine irdüm ʿaceb nūr-ı Ḫudā gördüm
(AE 14a, OE 79a).

(Kahramanov 1973: I, 557 [A, B nüshasından]).

-27-
Şehā göñlüñ hemīşe bī-ġam olsun
Elüñde dāyimā cām-ı Cem olsun
(ŞR 73a, G 43a).

(Kahramaov 1973: II, 10 [A, B, L nüshasından]; Ayan 2002: II, 568 [I, Mı nüshasından]).

-28-
Görmişem envār-ı Ḥaḳḳ ol rūy-ı zībāsında men
Duymışam sırr-ı İlāhī ʿışk u sevdāsında men
(V 7a, ŞR 64a, M 73a, GS 70a).

(Kahramanov 1973: III, 292 [R nüshasından]; Ayan 2002: II, 617 [A nüshasından])[1]

-29-
Menüm yār-ı vefādārum gel ā hey
Melek ṣūretlü dil-dārum gel ā hey
(ŞR 104a, G 63a).

Nesîmî Dîvânı'nda biri 8 [I nüshasından]; diğeri 5 [A, H nüshasından]

---

1 Bu gazelin Nesîmî'ye ait olabileceği ihtimalini pekiştirecek başka bir kanıt da Halîlî'nin bu şiire söyledi-ği naziredir. Ahmet Kavaklıyazı (2015). "15. Yüzyıl Şairlerinden Diyarbakırlı Halîlî'nin Şiirleri", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 34: 1-85.

beyt olmak üzere iki ayrı şiir yer almaktadır (Ayan 2002: I, 330; II, 751; Kahramanov 1973: II, 219 [A, L nüshasından]; Şevket Rado Yazmaları No. 2, 181b-182a).

-30-

Sen daḫı cān olmadan cānānı bilmezsin yüri
Derde müştāḳ olmadan dermānı bilmezsin yüri
(Ergun 1956: 176; Birdoğan 1991: 349-350; Arslanoğlu 1992: 315-316;
İsmailzade 1380: 341-342; Cavanşir-Necef 2006: 223-224).

(Kahramanov 1973: III, 328 [R nüshasından]; Şevket Rado Yazmaları No. 2, 184b-185a).

Yazmalarda farklı şairlere atfedilen ortak şiirlerin gerçek söyleyenini tespit etmek için şairlerin üslup özelliklerini karşılaştırmak bir seçenek gibi görülebilir. Fakat Hatâyî ve Nesîmî'nin şiirlerini üslup bakımından ayırt etmek son derece güçtür, hatta mümkün değildir. Çünkü Hatâyî'yi etkileyen şairlerin başında Nesîmî gelir. Şah İsmail'in şairliğinden bahsederken Nesîmî'ye yazdığı nazirelerden söz edilmişti. Üslup bakımından ayırt edilmesi imkânsız şiirleri müstensihlerin de karıştırması muhtemeldir. Nesîmî ve Hatâyî divanlarında bulunun ortak şiirlere bakıldığında önemli bir husus dikkati çekmektedir. Bu da Hatâyî'nin Nesîmî'ye yazdığı nazirelerin zamanla, muhtemelen müstensihler tarafından Nesîmî'ye mal edilmiş olmasıdır.

Hatâyî ile Nesîmî'nin şiirlerinin karışmasını muhit ortaklığıyla izah etmek mümkündür. Fakat Osmanlı şairlerinden Şeyhî, Ahmed Paşa ve Karamanlı Nizâmî'nin birer gazelinin *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında da bulunması gibi başka şairlerin eserlerindeki benzer nitelikteki yanlış atıf ve alıntıları açıklamak için başka kavramlara ihtiyaç vardır (Sertkaya 1999: 191-199). *Hatâyî Dîvânı*'nın tenkitli metnine doğru yol alırken önemli problem olarak karşımıza çıkan bu durum, *Hatâyî Dîvânı*'na eklemelerin çok erken başladığını göstermektedir.

VIII- Tek Nüshada Bulunan Şiirler

Hatâyî Dîvânı'nın yazma nüshalarının farklı sürümlerinin olduğuna, bu yüzden de soyağacı tespitinin mevcut veriler çerçevesinde neredeyse imkânsızlığına yukarıda işaret edilmişti. Mevcut nüshalar içinde Taşkent yazmaları ile M ve GS nüshalarının oluşturduğu iki grubun dışındaki nüshalardan hiçbiri diğerinin kopyası değildir. Aynı koldan çoğaltılmış yazmalarda bile farklı şiirler vardır. Dolayısıyla tek nüsha veya nüsha grubunda bulunan şiirlerin sayısı azımsanamayacak kadardır. Şah İsmail'in vefatından hemen sonra istinsah edilen T nüshasında bulunan şiirlerden 2 gazel diğer nüshaların hiçbirinde yoktur. Diğer nüshalarla grup oluşturacak benzerlikler taşımayan V nüshasında da diğer nüshalarda yer almayan 5 gazel yer almaktadır. P nüshasıyla aynı grupta değerlendirilen TZ nüshasındaki şiirlerden 1 gazel diğer nüshalarda yoktur. L, TN ve Erdebil nüshalarıyla aynı grupta yer alan PS nüshası da diğer nüshaların hiçbirinde yer almayan 3 gazel ve 1 kıta içermektedir. Sözünü ettiğim bu şiirlerin biri dışında diğerleri mevcut neşirlerde vardır. Mevcut neşirlerde yer verilmeyen şiir ise V nüshasında yer alan şu gazeldir:

> Bugün ʿālemde sulṭāndur **Ḫaṭāyī**
> **Ḫaṭāyī**ni bilüñ cāndur **Ḫaṭāyī**
> (Hatâyî Dîvânı G.419)

Bu gazelin mevcut neşirlerde alıntılanmamış olmasının nedeni ise büyük ihtimalle metni okuma probleminden kaynaklanmıştır.

Diğer nüshalarda bulunmayan şiirler açısından en bereketli nüsha ŞR yazmasıdır. Daha önceki neşirlerde kullanılmayan ŞR yazması diğer nüshalardan farklı olarak en fazla şiir ihtiva etmektedir. Bu nüshada bulunduğu hâlde diğerlerinde yer almayan şiirlerin önemli bir kısmı G ve MŞ (Mezar-ı Şerif) nüshalarında bulunmaktadır. Sadece ŞR nüshasında bulunan şiirlerin G ve MŞ nüshalarında bulunma ihtimali oldukça yüksektir. Lakin G ve MŞ nüshaları eksik olduğu için bu ihtimali teyid etme imkânı şimdilik yoktur. Mevcut durumda ŞR, G ve MŞ nüshaları diğer nüshalarda bulunmayan farklı şiirleri ihtiva etmek bakımından ilk sırada yer alan gruptur. ŞR ve G nüshalarının sonunda, tuyugların hemen ardında yer alan aşağıdaki şiir, diğer tuyuglarda mahlas kullanılmasına karşın mahlassız olması ve en sonda

dua niyetiyle söylenmiş izlenimi uyandırmasından ötürü Şah İsmail'e aidiyeti konusunda şüphe uyandırmaktadır.

Ḳadīm olsun bu dergāhuñ İlāhī
İçinde ḳāyim olsun pādişāhı
Gelüp bu dergāha yüz sürenüñ
Gider göñül pası ḳalmaz günahı
(ŞR 107a, G 66b).

Hatâyî Dîvânı'nın M ve GS nüshası da diğer yazmalarda bulunmayan farklı şiirleri ihtiva etmeleri açısından ikinci sırada gelmektedir. Mevcut neşirlerde kullanılmayan GS nüshası ile İsmailzade ve Cavanşir-Necef neşirlerinde kullanıldığı anlaşılan M nüshasının oluşturduğu grupta yer alan şiirlerin temin edemediğim yazmalardan SK (Sultan el-Kurrai) nüshasında bulunanlar Hüseynî neşrindeki atıflar dikkate alınarak ayıklanmıştır. Bunlardan SK nüshasında da bulunmayan, sadece M ve GS nüshasında yer alan farklı şiirlerin aruz kusurlarıyla malûl olduğu dikkati çekmektedir.

Aşağıda tenkitli metindeki sıra numaralarıyla birlikte matla' beyitleri verilen şiirlerin Şah İsmail'e ait olup olmadıkları tartışmaya açık olmakla birlikte özellikle T nüshasındaki gazellere, yazmanın güvenilirliğinden dolayı daha ihtiyatla yaklaşmak gerekir. Çünkü başta Nesîmî olmak üzere şiirleri *Hatâyî Dîvânı*'na bir şekilde karışmış olan şairlerin gazellerinden hiçbiri bu nüshada bulunmamaktadır. Aşağıda matla' beyitleri verilen diğer şiirlerin ise Şah İsmail'e aidiyeti konusunda tereddütümüz olsa da onun olamayacağına dair başka verilere ulaşana kadar *Hatâyî Dîvânı*'nda yer almasında yöntem bakımından bir sorun görülmemektedir.

-1- (G.15)
Dost yolında ḥelāl olsuñ dilā ġayret saña
Ġayrdan bir ẕerre minnet çekmedüñ raḥmet saña
PS 63b

-2- (G.37)
Munca cevr itdüñ maña nā-mihribānlıġdan ne sūd
Öldürenden ṣoñra ey cān mihribānlıġdan ne sūd
T 82b

-3- (G.111)
Ey güneş ḥüsnüñ ḫayāli tā ki göñlümden geçer
Ḳanlu yaşum yem teki dolmışdur andan ser-be-ser
T 82a

-4- (G.152)
Ey müselmānlar bugün ol yār pinhān ayrılur
Uçdı rūḥum gitdi ʿaḳlum gövdeden cān ayrılur
V 19a

-5- (G.153)
Ḫandadur ol bī-miṡālüñ ibtidāsı ḫandadur
Kim bilür ol *küntü kenz*üñ intihāsı ḫandadur
V 17b

-6- (G.154)
Nigārā gözlerüñ cellāda beñzer
Raḥımsız göñlüñüñ pūlāda beñzer
TZ 30a

-7- (G.156)
Tā ki göñlüm ġamze-i ol çeşm-i fettān ārzular
Derd-mend olmış durur her laḥẓa dermān ārzular
ŞR 16b

-8- (G.158)
Men-i bī-çāre dili ʿışḳı anuñ yaḫasıdur
Rūz-ı maḥşerde menüm elüm anuñ yaḫasıdur
M 27a, GS 24a

-9- (G.159)
Menüm bu göñlüm alan dil-berīdür
Saġınmagil kim andan dil berīdür
M 27a, GS 24a

-10- (G.160)
Dil-berā mihr-i cemālüñ tende cān küncindedür
Diysi olmaz tendedür rūḥ-ı revān küncindedür
M 32a, GS 29a

-11- (G.161)
Maẓhar-ı sırr-ı Ḫudānuñ cāvidānı şāhdur
Ẓāhir ü bāṭın ʿAlī ḳudret mekānı şāhdur
M 32b, GS 29b

-12- (G.162)
Şāh-ı Ḳanber sāye-i pür-nūr Sübḥān devridür
Faḫr-ı ʿālem şāh-ı ʿādil ḫān bin ḫān devridür
M 37b, GS 34b

-13- (G.169)
Ḳabā-yı faḳr u fenādur ḳumāş-ı fāḫirümüz
Ġarīḳ-i bāde-i………..libās-i ẓāhirümüz
PS 63b

-14- (G.192)
Her kimüñ kim derdi var dermāna göndermek gerek
Her kimüñ kim derdi yoḫ vīrāne göndermek gerek
V 21b

-15- (G.220)
Yolından azana şāh sen delīl ol
Aña yol gösterüp aġzına dil ol
M 52a, GS 49a

-16- (G.270)
Laʿlüñ ḳatında vaṣf-ı Bedaḫşān ne söyliyem
Yāḳūtı men berāber-i mercān ne söyliyem
ŞR 58b

-17- (G.271)
Yüzüñdür Ka'be la'lüñ āb-ı zemzem
Ki sensin ḳıble-gāh-ı her dü-'ālem
ŞR 59b

-18- (G.272)
Şāhā ġamunda āteş-i sūzāna yanaram
Pervāne-vār şem'-i şebistāna yanaram
ŞR 60a

-19- (G.273)
Ġarībem 'āşıḳam tenhā vü zāram
Dilerem bir daḫı ol yāra varam
ŞR 60a

-20- (G.274)
Çeşme-i la'lüñden ey cān teşneyem āb isterem
Ḫasteyem hecrüñ beyābānında 'unnāb isterem
ŞR 60b

-21- (G.275)
Yār işiginde raḳībi sürdiler dūr ez-ḥarem
Veh ki nā-maḥrem ḥaremde ḫaçan olur muḥterem
ŞR 61a

-22- (G.276)
N'ola ey dil-ber eger sen cānum olsayduñ menüm
Ġam yimezdüm dünyede cānānum olsayduñ menüm
ŞR 62b

-23- (G.277)
Ey dirīġā gitdi gelmez ol gül-endāmum menüm
Ne ḳarārum var ne ṣabrum u ne ārāmum menüm
ŞR 63a

-24- (G.278)
Cānā men isterem ki esīr-i kemend olam
Bīmār u zār u ḫaste-dil ü müst-mend olam
ŞR 64a

-25- (G.316)[1]
Tāc geyeni gezer isen ṣūfiyem diye revān
Ṣūfī oldur Ḥaḳ yolına göstere dīnden beyān

-26- (G.317)
Yüzüñdür ʿarş-ı er-Raḥmān ki her dem Cebra'īl andan
Kelāmu'llāh indürürdi bürhān u delīl andan
ŞR 65b

-27- (G.318)
Laʿl-i nābuñdan maña her dem ʿināyetdür bugün
Ḥaḳ durur şükr eylesem bī-ḥadd ü ġāyetdür bugün
ŞR 66a

-28- (G.319)
Sen maña cevr ü cefānı bī-ḥisāb itmekdesin
Göñlümi ābād iken dāyim ḫarāb itmekdesin
ŞR 67b

-29- (G.320)
Dil-berā sensiz çeker cānum cefā bilmez misin
Ḳalmışam kūy-ı ġamuñda mübtelā bilmez misin
ŞR 67b

-30- (G.321)
Göñül sen iḥtirāz eyle özüñi saḫla cāhilden
Bu maʿnīden ki ṭālibsen alursın ism-i ʿāḳilden
ŞR 68a

1 Hüseynî nüshasında «Bu gazel Sultan el-Kurraî nüshasından götürüldü.» notuyla verilen bu şiir (1380: 305), diğer nüshalarda yoktur.

-31- (G.322)
Neler çeker bu cānum yār elinden
Ol iki gözleri ḫūn-ḫᵛār elinden
ŞR 68b

-32- (G.327)[1]
Muḥibb ü çāker-i Ḥaydar rivāyet dinle Ḥaydardan
Şeh-i Merdān Şīr-i Yezdān o Kerrār-ı mükerrerden
M 74a, GS 71a

-33- (G.419)
Bugün ʿālemde sulṭāndur **Ḫaṭāyī**
Ḫaṭāyīni bilüñ cāndur **Ḫaṭāyī**
V 4b

-34- (G.428)
Ey şehā men senden özge sevmedüm sevmen daḫı
Māh-ı rūşen senden özge sevmedüm sevmen daḫı
V 29b

-35- (G.429)
Göñül bu sırruñı saḫla ki bilmez bī-ḫaber ṣūfī
Bu deryādan derin sırrı ne bilsün deġme bir ṣūfī
ŞR 104b

-36- (G.439)
Senden ister her veli himmet hidāyet yā ʿAlī
Sendedür ʿayne'l-yaḳīn ʿayn-ı ʿināyet yā ʿAlī
M 105a, GS 102a

-37- (G.440)
Ey şāhbāz-ı her dü-cihān Murtażā ʿAlī
Ey ṣāḥib-i şecāʿat u kān-ı seḫā ʿAlī
M 106b, GS 103b

---

1 Bu şiir M. Fatih Köksal'ın şahsi kütüphanesindeki cönk ve mecmualarda tespit edip yayımladığı Ḫaṭāyī mahlaslı şiirler arasında da yer almaktadır (Köksal 2012: 61-62). Köksal neşrinde 15 beyitli olan bu şiir oldukça fazla nüsha farkları içermektedir.

-38- (Kıt'a)
'Işḳ deryāsında ġavvāṣ olasın merdānevār
Geçme nā-merd köprüsünden ḳoy aparsın su seni
Dün benefşe seyr idegördüm nihānī geşt ider
Dil-berüm egnine giymiş bir ḳabā-yı sūseni
PS 64a

-39- (Matla')
Derd-mend oldum nigārā derdüme bir çāre ḳıl
Cevr-i hecrüñlen meni ġamdan yeter āvāre ḳıl
TH 11

Yukarıdaki şiirlere tenkitli metinde yer verilmiştir. Özellikle sadece M ve GS nüshasında bulunan bir mütekerrir murabba ile mesnevilere biçimsel kusurları ve içeriklerindeki çelişkilerden ötürü tenkitli metinde yer verilmemiştir. Aşağıda ilk bendi alıntılanan murabba birinci dizesinden başlayarak biçimsel kusurlarının yanı sıra içeriğiyle de Şah İsmail'e ait olma ihtimali çok düşük olan bir şiirdir.

Ne yatursın dur ey ġāfil
Gör uşta şāh ẓuhūr oldı
Adı bellü bahādursıñ
Gör uşta şāh ẓuhūr oldı
(M 108a-109a) [1].

GS nüshası, M'den farklı olarak Hatâyî mahlaslı mesneviler içermektedir. Bu mesnevilerden ilki;

Be-nām-ı Ḫudāvend-i ḥayy u kerīm
Kerīm ol tuvānā be-ẕāt-ı ḳadīm
(P 82a, TZ 96b, GS 108b).

matla' beytiyle başlamaktadır. Bu şiir P ve TZ nüshalarında 60, GS nüshasında 74 beyitlidir. Farklı beyitler eklendiğinde mesnevinin beyit sayısı 86'ya ulaşmaktadır. P ve TZ nüshasında mesnevinin 24-29. beyitleri arasındaki tegazzül GS nüshasında yoktur. P ve TZ nüshalarında mahlas beyti bulunmamasına karşın GS nüshası şu mahlas beytiyle sona ermektedir:

1 Murabbanın ilk dizesi vezin ve kafiyenin de gerektirdiği gibi "Dur ey ġāfil ne yatursın" biçiminde olmalıdır.

Ḫaṭāyīyem ol şāha bir kemterem
Ki Ḳanberdür Aḳa vü men ḳanberem

P ve TZ nüshalarından farklı olarak GS nüshasına ilave edilen beyitler, mezhep imamlarıyla ilgili ağır ithamlar içermektedir. Hatâyî'nin diğer eserleri de dâhil olmak üzere hiçbir şiirinde benzer ifadelerin yer almaması, eklenen beyitlerin müstensihin tasarrufu veya GS nüshasına kaynaklık eden başka nüsha ya da nüsha grubunun bir yansıması olabileceğini akla getirmektedir. Dolayısıyla sadece GS nüshasında bulunan beyitlere tenkitli metinde yer verilmemiş, P ve TZ nüshalarındaki beyitler GS nüshasıyla karşılaştırılarak alıntılanmıştır. GS nüshasında bu mesnevinin ardından yine diğer nüshalarda bulunmayan bir yakarış mesnevisi yer almaktadır. Önceki şiirle aynı vezinde yazılmış aşağıdaki mesnevi tenkitli metne alınmamıştır.

1 İlāhī resūl-ı emīn ḥaḳḳı'çün
'Aliyy-i velī şāh-ı dīn ḥaḳḳı'çün

O ḫayru'n-nisā 'ismetü'l-'ālemīn
Ki oldur şefī'ü'n-nisā yevm-i dīn

İlāhī ḥasen ḫulḳı vü ḫūyı'çün
O şāh-ı şebābuñ gülī rūyı'çün

Belālar ki çekdi Ḥüseyn-i şehīd
Ber-i Kerbelāda zi-ḳavm-i Yezīd

5 O Zeynü'l-'ibāduñ namāzı içün
İmām Bāḳıruñ hem niyāzı içün

İmām Ca'fer ol şer' evine sirāc
Ki andan bulup meẕheb ü dīn revāc

O Mūsī-i Kāẓım kerāmāt içün
Anuñ ḳılduġı ṣavm u ṭā'āt içün

'Aliyyü'r-Rıżānuñ rıżāsı içün
Anuñ ravżasınuñ fezāsı içün

Muḥammed Taḳīnüñ o taḳvāsı'çün
O ṣıdḳ u yaḳīn ile iḫlāṣı'çün

10 ʿAliyye'n-Naḳīnüñ livāsı içün
Ḥasan ʿAskerīnüñ liḳāsı içün

O Mehdī-i hādī-i ṣāḥib-zamān
Ki ḳāyim vücūd iledür bu cihān

İlāhī adında kim olur şümār
Ḫudāvend ü Ġaffār-ı āmūz-ı kār

Kemīne **Ḫaṭāyī**nüñ esmā içün
Nebīyy ü velīyye bağışla suçun
(GS 111b).

IX-*Deh-nâme* ve *Dîvân-ı Hatâyî*'de Bulunan Ortak Şiirler

Divan dışında manzum eserler kaleme alan şairlerin özellikle gazel ve musammat biçimindeki şiirlerinin farklı eserlerinde aynen yer alması olağan bir durumdur. *Şeyhî Dîvânı*'ndaki bazı gazellerin *Hüsrevü Şirin*'de, *Fuzûlî Dîvânı*'ndaki bazı şiirlerin *Hadikatü's-Süeda*'da, *Lamiî Dîvânı*'ndaki şiirlerin şairin mesnevilerinde de bulunması gibi. Bu durum, şairlerin kendi tercihleri olabileceği gibi müstensihlerin tasarrufu da olabilir. Özellikle mesnevilerde konunun akışına uygun biçimde yazılmış gazellerin, uzun kasidelerdeki tegazzüllerin divanların "gazeliyyat" bölümlerinde yinelendiği bilinmektedir. Şah İsmail'in *Deh-nâme*'de biri "hâtime-i kitâb ve sebeb-i te'lîf"e dair olmak üzere 23 gazeli vardır. *Deh-nâme*'de bulunan gazellerden 4'ü ile 1 murabba ve 1 mesnevi olmak üzere 6 şiire *Dîvân-ı Hatâyî*'nin bazı nüshalarında da rastlanmaktadır. Şah İsmail'in sağlığında tertip edildiği tahmin edilen nüshaların günümüze ulaşan yapraklarında bu uygulamanın yansımaları görülmez. Fakat *Dîvân-ı Hatâyî*'nin, Şah İsmail'in ölümünden kısa süre sonra istinsah edilen ve derkenarında *Deh-nâme*'nin tam metninin bulunduğu Taşkent (T) nüshasında *Deh-nâme*'de "Fi-Menkabeti Emiri'l-Mü'minîn 'Alî'" başlığıyla yer alan (T 8b derkenar) 12 bendli murabbanın yinelendiği görülmektedir. Aşağıda ilk bendi alıntılanan murabba, *Hatâyî Dîvânı*'nın diğer yazma nüshalarında da vardır.

> Şāh iki cihānuñ efdālidür
> Allahuñ eli anuñ elidür
> Ol söz ki zamāne heykelidür
> Allah u Muḥammed ü ʿAlīdür[1]
> (T 3a, P 3b, PS 23a, L 37a, TN 22, OE 70a).

Yine *Deh-nâme*'de "Der menḳabet-i Şāh-ı Merdān ʿAlī" başlığıyla yer alan dinî içerikli şu mesnevi (Memmedov 1973: 21-28);

> Ol şāh ki maẓhar-ı ʿavn-ı Ḫudādur
> Ḥaḳdan kim anı diyer cüdādur
> (T 8b, P 5b, AE 1b, OE 102a).

Hatâyî Dîvânı'nın yazma nüshalarında ve dolayısıyla bazı neşirlerde yer almaktadır.

---

1 Taşkent nüshasını ilk defa çalışmasında kullanan Azizağa Memmedov hem divan neşrinde (1966: 14-22) hem de *Deh-nâme*'de (Memmedov 1973: 29-39) bu şiire yer vermiştir. Nejat Birdoğan haricindeki diğer araştırmacıların *Hatâyî Dîvânı* neşirlerinde bu murabba yer almaktadır.

Deh-nâme'de bulunan aşağıdaki gazeller de *Hatâyî Dîvânı*'nın bazı yazma nüshalarında kayıtlıdır. *Deh-nâme*'de "Şi'r be resm-i şikâyet ez-'ışḳ" başlığı altında yer alan aşağıdaki gazeli (1973: 86-87), Azizağa Memmedov, büyük ihtimalle *Deh-nâme*'de de bulunduğunu fark ettiği için divan neşrine almamıştır. Dolayısıyla yazmalara başvurmadan Memmedov'un eserini kullanarak *Hatâyî Dîvânı*'nı neşreden Nejat Birdoğan ve İbrahim Arslanoğlu da bu gazele yer vermemişlerdir. Fakat İsmailzade (2004: 186-187) ve Cavanşir-Necef (2006: 246-247) bu şiiri hazırladıkları metinlerin "Gazeller" bölümüne almışlardır.

Ey cān u dili ḫarāb iden 'ışḳ
'Uşşāḳı kem ez-turāb iden 'ışḳ
(T 40a, PS 28b, L 43b, ŞR 43a, TN 106, M 44a, GS 41a, G 30a, K 40, MŞ 39a).

Aşağıda matla' beyitleri verilen şiirler de *Hatâyî Dîvânı*'nın mevcut neşirlerinde kullanılmayan nüshalarında ve *Deh-nâme*'de yer alan gazellerdir.

Ey nāz mekānı serv-i ra'nā
Ey dīde maḳāmı ḥüsn-i zībā
(G 4b; MŞ 5b; Memmedov 1973: 212-213).

Meyl eyledi yār ḥamduli'llāh
Dil tapdı ḳarār ḥamduli'llāh
(ŞR 81b; G 46b; Memmedov 1973: 283-284).

Ey sevgü nigār sen ḳal imdi
Ey fitnelü yār sen ḳal imdi
(ŞR 98b; G 60a; Memmedov 1973: 348).

Hatâyî Dîvânı'nın 17. yüzyılda istinsah edilen ŞR nüshası ile büyük olasılıkla içerdiği şiirlerin büyük çoğunluğu bu nüshadan istinsah edilen G yazmasındaki şiirler, müstensihlerin marifeti gibi görünmektedir. Divan ve mesnevilerin özellikle muahhar nüshalarında bu duruma rastlamak olağandır. Olağan olmayan ise *Hatâyî Dîvânı*'nı ve hatta külliyâtını neşreden araştırmacıların *Deh-nâme*'nin başında geleneğe uygun biçimde yer alan dinî nitelikli şiirleri herhangi bir not bile düşmeden Şah İsmail'in her iki eserine de almış olmalarıdır.

X-Mecmua ve Cönklerdeki Hatâyî Mahlaslı Şiirler

Mecmua ve cönklerdeki Hatâyî mahlaslı şiirleri tespit etmek ve incelemek hiç şüphesiz farklı bir çalışmayı gerektirir. Bununla birlikte akademik çalışmalara konu olan mecmualardan ve *yazmalar.gov.tr* adresinden elde ettiğimiz verilerden hareketle kronolojik sürece paralel biçimde cönk ve mecmualarda Hatâyî mahlaslı şiirlerin çoğaldığını ve dini-mistik vurgunun baskınlaştığını söylemek mümkündür. Yurt dışındaki ve yurt içindeki resmi kütüphanelerin yanı sıra Alevi/Bektaşi ailelerinde bulunan mecmua ve cönklerde de Hatâyî mahlaslı başka şiirlerin bulunduğuna şüphe yoktur. Ayrıca son yıllarda mecmualara yönelen lisansüstü çalışmalarda ve Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP) çerçevesinde taranan mecmualarda da Hatâyî mahlaslı şiirlere rastlanmaktadır.

Hatâyî mahlaslı şiirlerin mecmua ve cönklerde bulunma oranı yüksektir. Alevi/Kızılbaş çevrelerinde bulunan cönk ve mecmualarda Hatâyî mahlaslı şiirler, doğal olarak daha fazla olmakla birlikte divan şairlerinin şiirlerini ihtiva eden mecmualarda da azımsanmayacak sayıda Hatâyî mahlaslı şiir vardır. Osmanlı sahasında düzenlenen meşhur nazire mecmualarında; Edirneli Nazmî'nin *Mecma'u'n-Nezâir*'inde (Köksal 2001) ve *Pervane Bey Mecmuası*'nda (Gıynaş 2014), Hatâyî mahlaslı gazellere yer verildiğinden yukarıda söz edilmişti. *Pervane Bey Mecmuası*'nda Hitâbî adına kaydedilen on bir gazelden dördünün *Hatâyî Dîvânı*'nın en güvenilir nüshalarında bulunması durumun çetrefilli olduğunu göstermektedir.

Mecmua ve cönklerin istinsah tarihlerini tespit etmek kolay değildir. İçeriklerine ve fiziksel özelliklerine göre tertip tarihlerini tahmin etmek mümkündür. Böyle olmakla birlikte Hatâyî mahlaslı şiirlerin mecmualarda görülme sıklığı 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren artmaktadır. Hece ölçüsüyle söylenmiş şiirleri ihtiva eden cönk ve mecmuaların daha sonraki asırlarda düzenlenmiş olma ihtimalleri daha yüksektir. Genel eğilim böyle olmakla birlikte 16. yüzyılda düzenlendiği tahmin edilen bir şiir mecmuasında Hasanoğlu, Şeyyad Hamza gibi 14. yüzyıl şairlerinin şiirlerinin yanı sıra Hatâyî mahlaslı ve dinî içerikli olmayan bir gazele yer verilmiş olması ilgi çekicidir. Ersen Ersoy tarafından tanıtılan (2013: 249-266) Paris Bib-

liotheque National'de Supplement Turcs 361 numarada kayıtlı mecmuada Ahmedî, Kadı Burhaneddin, Âşık Paşa, Şeyhî, Nesîmî, Kansu Gavrî gibi 14-15. yüzyılların şairleriyle birlikte *Hatâyî Dîvânı*'nın bütün muteber nüshalarında bulunan bir gazeline, nüsha farkı düzeyinde ek ve kelime değişiklikleriyle yer verilmiştir.

> Dil-ber bu derdüme dermān iderseñ vaḳtidür
> Bu faḳīre luṭf ile ihsān iderseñ vaḳtidür
> (Mecmua, v 45)

Başka bir mecmuada, Berlin nüshası olarak yukarıda tanıtılan sefinede (Berlin Kütüphanesi Doğu Elyazmaları, 259) tamamı *Hatâyî Dîvânı*'nın muteber nüshalarında bulunan 33 şiir vardır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Yz. 0554'te kayıtlı mecmuada ise Hatâyî mahlaslı iki gazele yer verilmiştir (v 48a). Bu gazellerden ilki *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında yoktur.

> Cemālüñ şem'-i dil pervānesidür
> Göñül 'ışḳuñ odına yanasıdur
>
> Gel ey 'āşıḳlaruñ beytü'l-ḥarāmı
> Lebüñ ṣadef dişüñ dürr dānesidür
>
> Benüm göñlüm alan ḫūblar içinde
> Güzeller şāhınuñ mestānesidür
>
> Baña cennet gerekmez yārdan ayru
> Ki cennet zāhidüñ efsānesidür
>
> **Hatāyī** şāhumuñ dil-ber nesidür
> Muḥibb-i cāndur cānānesidür

Aynı mecmuadaki ikinci gazel ise *Hatâyî Dîvânı*'nın bütün muteber nüshalarında bulunmakla birlikte vezin kusurları oluşturacak düzeyde kelime ve ek farklılıkları içermektedir.

> Yüzüñdür sūre-i Yūsuf dudaġuñ āb-ı Kevs̱erden
> Boyuñ ṭūbādur ammā saçuñ sünbül-i terden

Bu gazellerin bulunduğu mecmualarda yer alan şiirler dini/tasavvufi vurgusu yüksek metinler değildir. Dolayısıyla Şah İsmail'in şiirlerinin bu

mecmualarda yer alması onun şeyhliğinden ziyade şairliğini yansıtacak niteliktedir. Oysa 17. yüzyıldan itibaren Anadolu'da düzenlenen cönk ve mecmualarda bulunan Hatâyî mahlaslı şiirlerin dini-mistik vurguları yüksektir. Bunların bir kısmı *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında da bulunmaktadır. Fakat yazma nüshalarda bulunmayan Hatâyî mahlaslı şiirler daha fazladır. Onun için *Hatâyî Dîvânı*'nın güvenilir nüshalarında bulunmayan şiirleri Şah İsmail'e mal etmek yerine, onun etkisinin sürekliliğine ve kapsam alanının genişliğine dair kanıtlar olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır.

Mecmua ve cönklerde bulunan Hatâyî mahlaslı bazı şiirler başta Saded-din Nüzhet olmak üzere Şah İsmail'in şiirlerini neşreden Nejat Birdoğan ve İbrahim Arslanoğlu gibi mecmua koleksiyonuna sahip araştırmacılar tarafından *Hatâyî Dîvânı* neşirlerine dâhil edilmiştir. Eklenen bu şiirleri Mir Salih Hüseynî, Resul İsmailzade ve Ekber Necef-Babek Cavanşir herhangi bir eleştiri süzgecinden geçirmeden alıntılamakla kalmamış, ilk ikisi İran coğrafyasındaki cönk ve mecmualardan da bazı ilavelerde bulunmuşlardır. Başka mecmua ve cönklerde de Hatâyî mahlaslı şiirlerin olduğu malumdur. Sabri Koz, Doğan Kaya ve M. Fatih Köksal mecmua ve cönklerde, mevcut neşirlerde bulunmayan Hatâyî mahlaslı şiirler tespit etmişler ve sadece hece ölçüsüyle söylenmiş şiirlerin değil, aruzla yazılan Hatâyî mahlaslı şiirlerin de Şah İsmail'e ait olamayacağına dair ihtiyatlı ifadeler kullanmışlardır (Koz 2004: 184-217; Kaya 2004: 177-183; Köksal 2012: 39-83).

Şah İsmail'in tarihsel kimliği ve biyografisi konusunda, yeterince aydınlığa kavuşmamış bazı noktalar olsa bile genel anlamda kesinliği tartışılamayacak bilgilere sahibiz. Doğum ve ölüm tarihini, babasının ve annesinin soykütüğünü; çocuklarını ve onlara bıraktığı siyasal ve kültürel mirasın niteliğini biliyoruz. Şiire ne zaman başladığını bilmesek bile yirmili yaşlara varmadan *Deh-nâme* adlı bir mesnevi yazdığı ve bu eserinin elyazması üretimiyle ilgili geleneksel anlayışa uygun biçimde günümüze ulaştığı daha önce ifade edilmişti. Tarihsel kimliği ve şairliği konusunda bu kadar malumata sahip olduğumuz bir şahsın, aynı zamanda menkıbelerle örülü bir başka kişiliğe dönüştüğü/dönüştürüldüğü de bir gerçektir. Buyruk, erkânname, menakıbname gibi Alevi/Kızılbaş geleneği içinde kutsallık kazanan metin-

lerde Şah İsmail, tarihsel kimliğinin üstünde tanrısal bir hüviyet kazanmıştır. Şah İsmail'in ölümünden hemen sonra, Tahmasb devrinde Garîbî mahlaslı bir şairin anlattığı menkıbeleri, ayet iktibaslarıyla temellendirerek yaptığı çıkarımlar Şah İsmail'in bazı müritleri tarafından tanrılaştırıldığını göstermektedir (14b-15a).

Şah İsmail'in tarihî kişiliğinin yanı sıra yüksek mistik gücü ve karizmatik kişiliğiyle müritlerini ve muhiplerini etkilediği muhakkaktır. Sadece Safevilerin egemenliğindeki coğrafyada değil, Osmanlı muhitlerinde de *halifetü'l-hulefa* kurumu aracılığıyla Şah İsmail'in görüşleri yaygınlık kazanmış, şiirleri cem törenlerinin vazgeçilmez ritüelleri çerçevesinde icra edilmiştir. Cem törenlerinde tekrarlanan şiirler, kültürel sürekliliği sağlayarak bir kimlik oluşturulmasına katkı sağlamıştır. Kültürel belleğin sacayağını oluşturan hatırlama, kimlik ve kültürel süreklilіktir (Assmann 2015: 22-23). Alevi/Kızılbaş geleneği Şah İsmail'in şiirlerinin yaygınlaşmasını ve yeniden üretimini sağlamış, poetik işlevinin üstüne mistik nitelik katmıştır. Semahlarda ve her Muharrem ayında yinelenen anma törenlerinde sözün yanı sıra bedensel pratikler toplumsal belleği güçlendirmiştir (Connerton 1999: 109-111). Hem bireysel hem de toplumsal belleğin mekâna ihtiyacı vardır. Alevi/Kızılbaş geleneği açısından şiirsel biçim, ritüel sunuş ve toplumsal katılımın gerçekleştiği mekânlar ise tekkeler ve cem evleridir. Şah İsmail'in tarihsel kişiliğine ilave olarak mistik önder/ulu ozan kimliği kazanmasında bu hafıza mekânlarında icra edilen ritüellerin payı büyüktür. Bu muhitlerde Hatâyî mahlaslı şiirlerin tekrarı kadar yeniden üretimi de doğaldır. Mecmua ve cönklerdeki Hatâyî mahlaslı şiirleri, bu ortamlarda üretildikten sonra yazıya geçmiş metinler olarak değerlendirmek mümkündür. Hatâyî mahlasının anonimleşmesinde Alevi/Bektaşi inancındaki "şeyh-şah" figürü ile sözlü geleneğin hikâye kahramanına dönüştürdüğü kişi etrafında ortak mahlasla şiir üretme geleneğinin etkisi vardır (Oğuz 2003: 33; Sheridan 2008: 54). Ayrıca Alevi/Bektaşi dervişlik geleneğinde şairlerin bir mahlas alıp onunla şiir söylemek yerine geleneğin yücelttiği şairlerin mahlasını kullanmayı tercih ettiklerine dair örnekler vardır (Işık 2008: 157-158).

Şah İsmail, tarihî ve mistik kişiliğinin yanı sıra aynı zamanda bir hikâye kahramanıdır. Eşlerinden Bihruze Hanım ile Taçlı Hanım'ın Çaldıran Savaşı

sonrasındaki hayat hikâyelerine dair farklı rivayetler sözlü gelenekteki ilgiyi beslemiş olmalıdır. Nitekim Bakü Elyazmaları Enstitüsü No: 9935'de bulunan bir mecmuada "Der-Vāḳı'at-ı Şāh Hatāyī" başlığı altında (v 33a-33b) Şah İsmail ve Taçlı Begüm hikâyesinden parçalar vardır (Memmedov 1961: 145-146; Tehmasib 2011: 167-170). Muhtemelen 17. yüzyılın ikinci yarısında günlük konuşma Farsçasıyla yazıya geçirilen bu hikâyede, kurguya uygun biçimde mensur kısımların arasına Türkçe şiirler serpiştirilmiştir. Hece ölçüsüyle söylenmiş bu şiirler *Hatâyî Dîvânı*'nın mevcut nüshalarında yoktur. Diğer yandan Türkiye'de de mevcut bilgilerimize göre 19. yüzyılda yazıya geçmekle birlikte sözlü gelenekte de varlığını sürdüren Şah İsmail hikâyesi aşk üzerine kurgulanmıştır. Şah İsmail hikâyesinde Alevi/Kızılbaş geleneğinde olduğu gibi mistik yüceltme yoktur. Şah İsmail hikâyesindeki manzum metinler, Hatâyî mahlaslı şiirler arasında bulunmamaktadır. Şah İsmail hikâyesi üzerine monografik bir inceleme yapan Nilgül Gedik Çetin, tezinin "Hikâyede Yer Alan Şiirlerin Değerlendirilmesi" bölümünde "Âşık olma epizotunda yer alan şiirler" (127-134) ve "Kavuşmanın engellenmesi epizotunda yer alan şiirler" (134-190) başlıkları altında toplam 21 şiiri incelemiştir. Şah İsmail hikâyesinin farklı varyantlarında yer alan bu şiirlerin *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında bulunmaması geleneğe uygundur. Lakin hikâyedeki "Şah İsmail" tapşırmalı şiirlere, hece ölçüsüyle söylenen "Hatâyî" mahlaslı şiirler arasında rastlanmaması halk hikâyeciliğinin icra ortamları ve yayılma alanlarıyla ilgili olmalıdır.

XI-Sonuç ve Değerlendirme

Hatâyî Dîvânı'nın müellif hattı veya müellif nüshasıyla mukabele edilmiş bir metni elimizde yok. Şah İsmail'in sağlığında istinsah edildiği tahmin edilen üç nüsha var, üçü de eksik. MS nüshası elimizde olmadığı için ihtiva ettiği şiir sayısına dair Turhan Genceî (Gandjei 1986:159-64) vasıtasıyla bilgi edinmemize rağmen nüshanın ilişkiler ağını saptayabilecek durumda değiliz. Bu yazmaların en hacimli olanı W nüshasıdır. W ile TH nüshasında bulunan ortak şiirlerdeki farklar, her ikisinin de *Hatâyî Dîvânı*'nın ayrı sürümleri olduğunu göstermektedir. Her iki nüsha da eksik olmakla birlikte T nüshasından farklı şiirler içermektedir. Dolayısıyla T nüshası başka bir koldan üretilmiş olmalıdır. T nüshası istinsah kaydı kesin olarak bilinen en eski tarihli nüshadır. T1 nüshası ise 20. yüzyılın başında istinsah edilmiş olmakla birlikte T nüshasından kopya edildiği için "çekirdek grup"u teşkil eden şiirleri içermektedir. Bu iki nüshanın örneklendirdiği durum, tenkitli metin çalışmalarında başka ölçütlere bakmaksızın muahhar nüshaları gözden çıkarmanın doğru olmayacağını telkin etmektedir.

Yazma nüshalarla ilgili tabloda 270 civarında şiirin nüshaların büyük çoğunluğunda bulunduğu görülmektedir. "Çekirdek grup" diye nitelendirebileceğimiz bu şiirlerin Şah İsmail'e aidiyeti konusunda şüphe yoktur. Çünkü bu şiirlerin tamamına yakını Şah İsmail'in sağlığında istinsah edildiği tahmin edilen yazmalardan W nüshası ile Şah Mahmud Nişapurî'nin istinsah ettiği T nüshasında mevcuttur.

Hatâyî Dîvânı'nın bazı nüshalarında *Deh-nâme*'nin metnine de yer verilmiştir. T nüshasının derkenarında *Deh-nâme*'nin tam metni vardır. Sayfaları eksik olan MŞ ve TH nüshası ile TZ nüshasında ise *Deh-nâme*'den parçalar günümüze ulaşmıştır. *Hatâyî Külliyâtı* olarak istinsah edilen SK nüshasında da *Deh-nâme* müstakil olarak yer almıştır. *Deh-nâme*'deki bazı şiirler, *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında da yinelenmiştir. Hatâyî'nin her iki eserinde de bulunan ortak şiirler (1 murabba 1 mesnevi, 4 gazel) tenkitli metne dâhil edilmemiştir.

16. yüzyılda 953/1546 yılında Şah Tahmasb döneminin meşhur hattatlarından Yârî tarafından istinsah edilen SK nüshası, Şah İsmail'in bütün

eserlerini ihtiva etmesiyle diğer nüshalardan ayrılmaktadır. Öte yandan bu nüsha, *Nesîmî Dîvânı*'nın en eski tarihli nüshalarından Ayasofya yazmasında bulunan bir gazeli ihtiva etmektedir. Aynı gazel ile diğer nüshalarda bulunmayan bazı şiirler 17. yüzyılda istinsah edilen GS nüshası ile onunla çok benzeşen M nüshasında da vardır. GS ve M nüshası, başka nüsha veya nüsha gruplarında bulunmayan şiirler içermektedir. GS nüshası, muhtemelen SK nüshası ile kayıp bir nüshadan istinsah edilmiştir. GS nüshasıyla aynı koldan üretilen M yazmasının 16. yüzyılda istinsah edildiği kesin olarak bilinen P nüshasıyla da ufak tefek benzerlikleri vardır. Fakat P nüshasıyla en fazla benzeşen yazma, TZ nüshasıdır. TZ nüshası, P nüshası ile muhtemelen başka bir kayıp nüsha veya nüsha grubundan istinsah edilmiş muahhar bir yazmadır. Bu iki nüshanın diğer bir ortak özelliği ise diğer yazmalarda yer almayan hece ölçüsüyle söylenmiş tek şiiri ihtiva etmeleridir. Heceyle söylenmiş tek şiir, tenkitli metne dâhil edilmemiştir.

Yine 16. yüzyılda istinsah edildiği tahmin edilen L nüshası ile PS ve TN nüshaları benzer özelliklere sahiptir. L nüshası, ikisinden de farklı olarak sah kayıtları içermektedir. Fakat sah kayıtları başka bir nüsha veya nüsha grubuyla tutarlı bir seyir izlememektedir. PS nüshası ise sonunda yer alan ve başka hiçbir nüshada bulunmayan şiirlerle farklılık göstermektedir. Temin edebildiğim sayfalardaki şiirlerden TM nüshasının da bu gruba dâhil edilebileceği anlaşılmaktadır.

17. yüzyılda istinsah edilen MŞ nüshası, eksik olmasına rağmen G nüshası ile benzerlikleri fazladır. 1038/1628 yılında istinsah edilen ŞR nüshası, muhtemelen MŞ nüshası ile diğer bütün yazmalardan farklı bir koldan gelen bir nüsha veya nüsha grubundan istinsah edilmiş olmalıdır.

K ve V nüshaları ise şiirlerin sıralanışı ve nüsha farkları itibarıyla diğer nüshaların oluşturdukları uzak akrabalıklara da dâhil edilebilecek özelliklere sahip değildir. K nüshası müstensihinin kimliği, eski tarihli nüshalarla uyumu ve Çağatay Türkçesinin imla özelliklerini yansıtması bakımından dikkate değer bir yazmadır. Diğer nüshalarda bulunmayan şiirler ihtiva ettiği için V yazmasının da tenkitli metin dışında kalması doğru olmayacaktır.

İstanbul yazmaları (AE ve OE) ise çok büyük ihtimalle 19. yüzyılda üretilmiş muahhar nüshalardır. Mürettep bir divan özelliği taşımayan bu nüshalarda hece ölçüsüyle söylenmiş Hatâyî mahlaslı şiirlerin yanı sıra bir kısmı bütün güvenilir nüshalarda bulunan şiirler de vardır. Fakat bu yazmalarda nüsha farkları çok fazladır. *Hatâyî Dîvânı*'nın İstanbul nüshalarında (AE, OE), mecmua ve cönklerde bulunduğu hâlde diğer yazma nüshalarda bulunmayan Hatâyî mahlaslı şiirleri, Şah İsmail adına üretilen metinler kategorisinde değerlendirmek gerekir. Bu şiirlerin çoğu dinî niteliklidir ve törensel icraya uygundur. Alevi/Kızılbaş geleneğinin yazılı kaynaklarında ve sözlü gelenekte dolaşıma giren şiirlerin neredeyse tamamına yakını Sadeddin Nüzhet sayesinde mevcut divan neşirlerinde yer almıştır.

Şah İsmail'in vefatından yaklaşık yirmi yıl sonra *Hatâyî Dîvânı* yazmalarına başka şairlerin şiirleri eklenmeye başlanmıştır. Bazı şiirlerin hem Nesîmî'ye hem de Hatâyî'ye atfedilerek her iki şairin de divanlarında kopyalanmasını, daha önce de belirtildiği üzere muhit ortaklığıyla ve nazire geleneğiyle izah etmek mümkündür. Fakat Şeyhî, Ahmed Paşa ve Karamanlı Nizâmî'ye ait olduğunu tespit ettiğimiz birer gazelin *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında bulunmasını, üstelik Heratlı Fahrî'nin Hatâyî'nin Türkçe şiirlerinden örnek olarak *Karamanlı Nizâmî Dîvânı*'nda da bulunan bir gazelin matla' beytini alıntılamasını mistik eğilimlerle açıklamak zordur. Onun için müstensihlerin yetkinlikleri nüshaların tamamıyla güvenilir oldukları anlamına gelmemelidir. Hem *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında hem de diğer şairlerin divanlarında bulunan ortak şiirler, yazmaların istinsah tarihleri dikkate alınarak değerlendirilmiş, Şah İsmail'e ait olmayan şiirler ayıklanmıştır.

Hatâyî Dîvânı'nın yazma nüshalarında bulunmadığı hâlde ikincil rivayetlerde, biyografi kitaplarında Şah İsmail'e atfedilen şiirler vardır. Heratlı Fahrî, Şeyh Hüseyin Zâhidî, Kafzâde Fâizî ve Seyyid Azîm Şirvanî gibi biyografi yazarlarının iktibas ettikleri şiirlerin *Dîvân-ı Hatâyî* yazmalarında bulunmaması iki ihtimali akla getirmektedir: Ya yazarlar başka şairlerin eserleriyle karışmış nüshaları kullanmışlardır yahut da hafızalarındaki metinleri aktarmışlardır. Her ikisi de mümkün olmakla birlikte biyografi kitaplarında yer aldığı hâlde *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında bulunmayan şiirler tenkitli metne dâhil edilmemiştir.

Şah İsmail'in şiirlerine derlemelerinde yer veren Edirneli Nazmî ve Pervane Bey gibi mecmua tertip edenlerin ve hakkında bilgi veren tezkirecilerin alıntıladıkları Hatâyî mahlaslı şiirlerin kaynağı sayılabilecek *Dîvân-ı Hatâyî* nüshası şimdiye kadar tespit edilmemiştir. Mevcut veriler karşılaştırıldığında farklı kollardan üretimlerin yapıldığı söylenebilir. Garîbî'nin tahmis ettiği şiirlerdeki nüsha farklarından dolayı ona kaynaklık eden nüsha veya nüshalar hakkında da aynı şey söylenebilir. Bu veriler "kayıp nüshalar" ihtimalini kuvvetlendirmektedir. "Kayıp nüshalar" nitelendirmesi belirsizlik içermekle birlikte klasik dönemde hafıza eğitimi ve ezberin yazma eserlerin üretimindeki rolünün sanıldığından fazla olduğuna dair bir varsayımı pekiştirecek niteliktedir. Alıntılanan şiirlerin dinî içeriği dikkate alındığında bu ihtimali fazla göz ardı etmemek gerekir. Mürşid-i kâmil mertebesinde görülen, hatta Garîbî'nin kurguladığı menkıbelerde ulûhiyyet atfedilen Şah İsmail'e dair anlatılar dikkate alındığında böylesine karizmatik bir şahsiyetin şiirlerini ezberlemenin ve hafıza marifetiyle gelenek içinde aktarmanın hiç de uzak bir ihtimal olmadığı açıktır.

Mevcut nüshalardaki veriler göstermektedir ki yazma eser üretiminde müstensihleri, ellerindeki tek metne bağlı birer kopyacı olarak değerlendirmek yanlış bir yaklaşımdır. Hele *Hatâyî Dîvânı*'nın meşhur müstensihlerinin aynı zamanda şair olarak da tanındıkları hatırlanacak olursa böyle bir ihtimalin en azından 16. yüzyılda istinsah edilen nüshalar için söz konusu edilemeyeceği ortadadır. Bir nüshadaki mükerrer şiirlerde görülen nüsha farkları ve aynı nüsha grubundaki yazmalarda bulunan farklı şiirler, müstensihlerin en az iki nüshayı kullanarak yeni bir *Hatâyî Dîvânı* nüshası istinsah ettiklerini göstermektedir. Nitekim Şah İsmail'in ölümünden hemen sonra istinsah edilen T nüshasında bulunan mükerrer şiirlerdeki nüsha farklarından, müstensihin en az iki nüshayı kullanarak metni oluşturduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan aynı nüsha grubunda bulunan yazmalar bile az da olsa farklı şiirler ihtiva etmektedir. *Hatâyî Dîvânı* yazmaları çerçevesinde bu anlayışın tek istisnası T1 nüshasıdır. T1 nüshasının müstensihi, baştaki dinî içerikli şiirleri ve derkenardaki *Deh-nâme*'yi hariç tutup T nüshasındaki gazelleri ve tuyugları, çok az tasarruf hakkı kullanarak alıntılamıştır.

Görüldüğü üzere *Hatâyî Dîvânı*'nın mevcut nüshaları metin tenkidinde

sıkça başvurulan soyağacı yöntemini uygulamaya imkân vermemektedir. Mevcut nüshalar, *Hatâyî Dîvânı*'nın farklı sürümlerinin olduğunu ve tenkitli metin çalışmasından beklenen müellif nüshasına en yakın metni ortaya koyma hedefine ulaşmanın pek de mümkün olmadığını göstermektedir. *Hatâyî Dîvânı* örneği, Jan Just Witkam'ın soyağacı (stemma) yöntemine ilişkin eleştirilerini ve öfkesini haklı çıkaracak özelliğe sahiptir (Witkam 2017: 340-353). Dolayısıyla ben de Witkam gibi, soyağacı yöntemi yerine nüsha gruplarını dikkate alarak eklektik (seçmeci) bir yaklaşım benimsedim. Doğrusu eldeki veriler başka seçenek sunmamaktadır.

Yukarıda sıralanan aşamalardan ve ayıklamalardan sonra *Hatâyî Dîvânı*'nın tenkitli metninde; 19 kaside, 440 gazel, 1 müseddes, 2 mesnevi (*Deh-nâme* ve *Nasihat-nâme* dışında), 10 tuyug, 1 kıta ve 1 matla' olmak üzere Şah İsmail'in 474 Türkçe şiirine yer verilmiştir. Azerbaycan ve İran'da yapılan *Hatâyî Dîvânı* neşirlerinde çoğu matla'/müfred olmak üzere 32 Farsça, 1 Arapça şiir bulunmasına rağmen bunlardan sadece yazma nüshalarda yer alan 1 tahmis, 4 gazel olmak üzere toplam 5 Farsça şiir tercümeleriyle birlikte metne dâhil edilmiştir.

XII-Tenkitli Metnin Tertip ve Yazımında İzlenen Yol

Hatâyî Dîvânı'nın mevcut nüshaları farklı yönleriyle değerlendirildikten sonra tenkitli metne dâhil edilen şiirlerin sıralanışında ve yazımında şöyle bir yol izlenmiştir.

1-*Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında bulunan şiirlerin sırası ve sayısıyla ilgili tablo oluştururken en hacimli nüsha olan ŞR yazmasındaki düzene uyduğumu daha önce ifade etmiştim. Fakat tenkitli metni yazarken genel olarak T nüshasındaki şiirlerin sırası takip edilmiştir. Bu nüshaya ve geleneğe uyarak, diğer nüshalarda gazeller arasında yer alsalar bile en başta "Kasideler" başlığı altında dinî muhtevalı şiirlere yer verilmiştir. Divan tertibinde gazeller ilk beytin son harfine göre elifba sistemine göre sıralandığı hâlde W, T1, T2, W, PS, TN nüshalarında (و) harfiyle sonlanan gazeller (ه) ile bitenlerden sonra yer almaktadır. Tenkitli metinde alfabetik düzene uygun biçimde gazeller yeniden sıralanmıştır.

2-T nüshasında bulunmayan şiirler, istinsah tarihi bilinen nüshaların kronolojik sırası ve güvenilirliği dikkate alınarak diğer nüshalardan alıntılanmıştır. T, W, TH nüshaları arasında farklar yok denecek kadar azdır. Bu nüshalardan alıntılanan şiirlerde, belirgin hataların dışında metne müdahale edilmemiştir. Metne müdahale ederken mümkün olduğunca çekirdek gruptaki şiirlerle *Deh-nâme*'deki kullanımlar dikkate alınmıştır. Diğer nüshalarda bulunan şiirlerde ise grubu temsil etme kabiliyetine sahip olan yazmadaki şiir ana metne alınarak diğerleriyle karşılaştırılmış ve nüsha farkları aparatta/dipnotta gösterilmiştir.

3-*Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarının sadece birinde veya aynı nüshadan üretilmiş ikinci bir kopyada bulunan yahut da İstanbul nüshalarıyla müşterek olarak iki nüsha grubunda yer alan şiirler, elifba sırasına göre ilgili harfle biten bölüm sonlarına eklenmiştir. Bu nitelikteki şiirler Sultan el-Kurrai nüshasında bulunuyorsa bu nüshanın kullanıldığı Mir Salih Hüseynî neşrine atıf yapılmıştır.

4-Yazma nüshalarda bulunmayan ama mevcut neşirlerde yer alan Türkçe şiirler gibi Farsça şiirler de tenkitli metne dâhil edilmemiştir. Metne dâhil edilen Farsça şiirler, tercümeleriyle birlikte verilmiştir.

5-Nüshaların imla özellikleri tutarlı olmamakla birlikte genel itibarıyla T ve W nüshalarındaki imla benimsenmiştir. Müstensihi bilinen nüshaların ünlü hattatları Herat ekolünün temsilcileri olmalarına rağmen istinsah ettikleri metinler arasında imla bakımından farklılıklar vardır. Nüshaların üretildiği Tebriz, Kazvin, Isfahan gibi merkezlerin 16-17. yüzyıllardaki ağız özelliklerine dair verilere sahip olmadığımız için nüshaları bu açıdan değerlendirme imkânı olmamıştır. Aynı grupta yer alan nüshalar arasındaki tutarlılık, farklı gruplardaki nüshalarla kıyaslandığında bozulmaktadır. Şöyle ki P, TZ nüshalarında ıp, ip ekleri hep (و) harfiyle gösterildiği hâlde diğer nüshalar bu tür kullanımlarda çeşitlilik göstermektedir. Aynı şekilde *anuñ, anı, anda* kelimleri PS, L, TN, TM ve MŞ nüshalarında genellikle *onuñ, onı, onda* şeklinde yazılmıştır. Azeri Türkçesinde kelime başında kullanılan *m* ünsüzünün nadiren de olsa *b* şeklinde yer aldığı görülmektedir. Yine Azeri Türkçesinin bir özelliği olan *ḳ/ḫ* değişmesine M, GS nüshalarında pek uyulmadığı, genellikle *ḳ* ünsüzünün tercih edildiği gözlenmektedir. "*Daḫı*" edatının Azeri sahasındaki başka metinlerde de görüldüğü gibi "*daḫ*" biçiminde kullanımına rastlanmaktadır.

6-*Hatâyî Dîvânı*'nın tenkitli metninde transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır. Nüshalarda Arapça ve Farsça kelimelerin yazımındaki tutarlılık, ne yazık ki Türkçe kelimelerin yazımında yoktur. Nüshalarda özellikle (س) ve (ص) ile (خ), (غ), (ق) harflerinin kullanımında tutarlı biçimde ayrım gözetilmediği için genel olarak T ve W nüshalarındaki kullanımlar tercih edilmiştir.

7-Metinde çok az sayıda da olsa onarılan yeri göstermek için [ ] işareti, orijinal metinde eksik olan kelimelerin yeri için de sıralı noktalar kullanılmıştır.

8-Şiirlerin hangi nüshada bulunduğu ilgili sayfada varak numarasıyla birlikte gösterilmiştir. Neşirlere yapılan atıflarda ise sayfa numarası verilmiştir. Çeşitli nedenlerle tamir gördüğü ve sayfa sırası bozulduğu anlaşılan nüshalardaki şiirlerin varak numarası yerine sıra numarası aparatta/dipnotlarda gösterilmiştir.

9- *Hatâyî Dîvânı*'nda başta şairin mahlasında olmak üzere nispet "ī"leri

pek çok yerde vezin gereği kısa/açık hece olarak okunmak durumundadır. Nispet "ī"lerinden başka, sayısı fazla olmamakla birlikte bazı Arapça kelimelerdeki "ū" ve "ā" uzun ünlülerini de vezin gereği kısa okumak mecburiyeti vardır. Şairin aruz uygulamasındaki kusurlarını metin içinde göstermek yerine vezin gereği kısa okunan yerlerde uzatma /inceltme işaretinin kullanılmaması tercih edilmiştir.

10-Muteber nüshalarda "nazal n" harfi, tutarlı bir biçimde "nun" ve "kef" şeklinde yazılmıştır. Bu ses, çeviriyazılı metinlerde genellikle "ng" veya "ŋ" şeklinde gösterildiği hâlde bu metinde görsel uyumu sağlamak için "ñ"ile karşılanmıştır.

KAYNAKÇA

Abbaslı, Mirza (1976). "Safevilerin Kökenine Dair". *Belleten* XL, 158 (Nisan): 287-329.

Ahmet Refik (1932). "Osmanlı Devrinde Rafizilik ve Bektaşilik". *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası* IX, 2 (Nisan): 21-59.

Akın-Kıvanç, Esra (2011). *Mustafa Âli's Epic Deeds of Artists.* Leiden-Boston: Brill.

Akyüz vd. (1958). *Fuzûlî Dîvânı*. Ankara: İş Bankası Yay.

Ali Şir Nevâyî (2001). *Mecâlisü'n-Nefâyis*. haz. Kemal Eraslan. Ankara: TDK Yay.

Andrews, Walter G. (2015). "Osmanlı metin çalışmaları: geçmişe meydan okuma, geleceği tasarlama", çev. Veysel Öztürk. *Eski metinlere yeni bağlamlar: Osmanlı edebiyatı çalışmalarında yeni yönelimler*". haz. Hatice Aynur vd. İstanbul: Klasik Yay. 36-58.

Araslı, Hamid (1946). *Şah İsmâil Hatâyî*, Bakü: Azerbaycan İran İle Medeni Alaka Cemiyetinin Neşriyatı.

Arat, Reşit Rahmeti (1985). *Baburnâme*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.

Arslanoğlu, İbrahim (1992). *Şah İsmail Hatâyî ve Anadolu Hatâyîleri.* İstanbul: Der Yay.

Assmann, Jan (2015). *Kültürel Bellek-Eski Yüksek Kültürlerde Hatırlama ve Politik Kimlik*. 2. Baskı. çev. Ayşe Tekin. İstanbul: Ayrıntı Yay.

Ateş, Ahmet (1942). "Metin Tenkidi Hakkında". *Türkiyat Mecmuası* VII: 253-267.

Ayan, Hüseyin (1973). "Kul Nesîmî'ye Ait Sanılan Şiirler". *Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi* 6 (Nisan): 21-33.

Ayan, Hüseyin (2002). *Nesîmî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divânının Tenkitli Metni*. Ankara: TDK Yay.

Aynur, Hatice vd. (2017). *Metin neşri: problemler, tespitler, öneriler*. İstanbul: Klasik Yay.

Aytekin, Sefer (1958). *Buyruk.* Ankara: Emek.

Babacan, İsrafil (2010). *Tezkire-i Mecâlis-i Şu'arâ-yı Rûm-Garîbî Tezkiresi*. Ankara: Vizyon Yay.

Barnett, Lionel David (1933). "An Illustrated Dîvân of KHatâ'î". *The British Museum Quarterly* 8, No: 1: pp. 13

Bergsträsser, Gotthelf (2011). *Metin Tenkidi ve Yazma Metinleri Yayınlama İlkeleri*. Çev. Eyyüp Tanrıverdi. İstanbul: Kitabevi Yay.

Beyani, Mehdi (1345). *Ahvâl u Âsar-ı Hoş-nüvisân*. Tahran: Şahenşehi.

Biltekin, Halit (2003). *Şeyhî Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*. DT. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Birdoğan, Nejat (1991). *Şah İsmail Hatai*. İstanbul: Cem Yay.

Bordalejo, Barbara (2011). "Metin Tenkidi Yöntemlerinden Stemmatik Yaklaşımın Tarihi". *Tenkitli Metin Neşrinde Soy-ağacı Yaklaşımı*. çev. Murteza Bedir. İstanbul: Küre Yay.

Bozkurt, Fuat (2013). *İmam Cafer-i Sadık Buyruğu*. İstanbul: Kapı Yay.

Canby, Sheile R. (1999). *The Golden Age of Persian Art 1501-1722*. London: British Museum Press.

Canpolat, Mustafa (1982). *Mecmû'atü'n-Nezâir*. Ankara: TDK Yay.

Cavadova, Minaye (1977). *Şah İsmayıl Hatainin Leksikası- Dehname Poeması Üzre*. Bakü: İlm Neşriyat.

Cavanşir, Babek-Ekber N. Necef (2006). *Şah İsmail Hatâî Külliyâtı*. İstanbul: Kaknüs Yay.

Ceyhan, Âdem (2006). *Türk Edebiyatında Hazret-i Ali Vecizeleri*. Ankara: Öncü Kitap.

Connerton, Paul (1999). *Toplumlar nasıl anımsar?* çev. Alaeddin Şenel. İstanbul: Ayrıntı Yay.

Csirkés, Ferenc (2015). "Messianic Oeuvres in Interaction: Misattributed Poems by Shah Esmâ'îl and Nesîmî". *Jorurnal of Persianete Studies* 8: 155-194.

Csirkés, Ferenc (2016). "Mehdici yapıtlar arası etkileşimler: Şah İsmail ve Nesîmî'ye atfedilen şiirler", çev. Ali Aydın Karamustafa, *Gazelden gazele: dünün şiirine bugünden bakışlar*. haz. Hatice Aynur vd. İstanbul: Klasik Yay. 366-407.

Çetin, Abdülbaki (2006). "Bilinmeyen Türkçe Bir Deh-nâme". *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi* 4: 91-109.

Çetin, Nilgül Gedik (1998). *Şah İsmail Halk Hikâyesi Üzerinde Monografik Bir İnceleme*. YLT. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Çınarcı, Mehmet Nuri (2015). "Safevi Sarayında Türkçe Şiir Yazan Bir Şehzade İbrahim Mîrzâ (Câhî)". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 19, 3: 161-196.

Değirmenci, Tülün (2011). "Şah İsmail'in Gözdesi Taçlı Hanım'ın Tasviri". *Toplumsal Tarih* 211: 42-45.

Demirci, Jale (1994). *Kişverî Divanı*. DT. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Dressler, Markus (2016). *Türk Aleviliğinin İnşası*. çev. Defne Orhun. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay.

Durmuş, Tuba Işınsu (2014). "Siyasi Rekabetin Enstrümanı Olarak Ortaçağda Sanat". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 12: 65-76.

Düzgün, Hüseyin (2009). *Garibi Tebrizi Türkçe Divanı*. Tebriz: Ahter.

Efendiyev, Oktay (2007). *Azerbaycan Safeviler Devleti*. Bakü: Şark-Garb Yay.

Emecen, Feridun M. (2011). *Yavuz Sultan Selim*. İstanbul: Yitik Hazine Yay.

Ergun, Sadeddin Nüzhet (1956). *Hatâyî Dîvânı-Şah İsmail-i Safevi, Edebi Hayatı ve Nefesleri.* İstanbul: Maarif Kitabevi Yay.

Ersoy, Ersen (2013). "XIV-XVI. Yüzyıllar Arasında Yazılmış Bazı Şiirleri İhtiva Eden Bir Mecmua ve İbn-i Ömer'in Şiirleri". *Turkish Studies* 8/1 (Winter): 249-266.

Ertaylan, İsmail Hikmet (1965). *Divan-ı Türkî-i Zafer*. İstanbul: Tan Matbaası.

Ertaylan, İsmail Hikmet (2013). *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi*. haz. Pervana Bayram. Ankara: Akçağ Yay.

Erünsal, İsmail E. (2008). *Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları*. Harvard University.

Fahrî-i Herevî (1345). *Tezkîre-i Ravzatü's-Selâtîn*. haz. Hayyampûr, Teb-

riz: İntişarat-ı Müessese-i Tarih u Ferheng-i İran.

Gallagher, Amelia (2009). "The Transformation of Shah Ismail Safavi in Turkish *Hikâye*". *Journal of Folklore Research* 46, (2): 173-195.

Gallagher, Amelia (2011). "Shah Isma'il's Poetry in the Silsilat al-Nasab-i Safawiyya". *Iranian Studies* 44, (6): 895-811.

Gandjei, Tourkhan (1959). *Il Canzoniere Di Sâh Ismâ'îl Hatâ'î.* Napoli: Estituto Universitarro Orientale.

Gandjei, Tourkhan (1986). "A Note on and Illustrated Ms of Shâh Ismâ'îl". *Turcica* 18: 159-64.

Gelibolulu Âlî (1982). *Menâkıb-ı Hünerverân*. haz. Müjgan Cunbur. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.

Genç, Vural (2011). "Heşt Behişt Sarayından Topkapı Sarayı'na: Şah İsmail'in Çaldıran Savaşı'ndan Sonra Alıkonulan Hazine ve Eşyaları". *Toplumsal Tarih* 208 (Nisan): 24-36.

Gıynaş, Kâmil Ali (2014). *Pervâne Bey Mecmuası*. Eskişehir: Eskişehir Valiliği.

Gölpınarlı, Abdülbaki (2013). *Kaygusuz Abdal-Hatâyî-Kul Himmet*. İstanbul: Kapı Yay.

Gündüz, Tufan (2009). "Şah İsmail'in Eşi Taçlı Begüm". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma* Dergisi 51: 223-233.

Gündüz, Tufan (2010). *Son Kızılbaş Şah İsmail.* İstanbul: Yeditepe Yay.

Halil Nihad (1338-1340). *Nedîm Dîvânı*. İstanbul: İkdam Matbaası.

Hüseynî, Mir Salih (1380/2002). *Divân-ı Şah İsmail Safevi.* Tebriz: Hemvatan.

Işık, Caner (2008). *Derviş Ruhan Örneğinde Alevi-Bektaşi Dervişlik Geleneği*. DT. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.

İhsanoğlu, Ekmeleddin-Hatice Aynur (2003). "Yazmadan Basmaya Geçiş: Osmanlı Basma Kitap Geleneğinin Doğuşu (1848-1729)". *Osmanlı Araştırmaları (The Journal of Ottoman Studies)* XXII: 219-255.

İpekten, Halûk (1974). *Karamanlı Nizâmî-Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*. Ankara: Sevinç Matbaası.

İpekten, Halûk vd. (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.

İsmailzade, Mirza Resul (2002/1380). *Şah İsmail Safevi Külliyâtı*. Tahran: Alhuda Neşriyat.

İsmailzade, Resul (2004/1382). *Şah İsmail Safevi Külliyâtı*. Tahran: Alhuda Neşriyat.

Kahramanov, Cihangir (1973). *İmadeddin Nesîmî, Eserleri*. Bakü: İlm Neşriyat.

Kaplan, Doğan (2007). *Erkânnâme*. Ankara: TDV Yay.

Kaplan, Doğan (2012). *Yazılı Kaynaklarına Göre Alevilik*. Ankara: TDV Yay.

Karabey, Turgut (1996). "Mecmu'atü'n-Nezair'in Yeni Bir Nüshasına Dair". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 6: 67-73.

Karaismailoğlu, Adnan (1988). "Türk Edebiyatı Kaynaklarından Tuhfe-i Sâmî ve Altıncı Bölümünün Tercümesi". *Türk Dünyası Araştırmaları* 57 (Aralık), 178-86.

Karakaya-Stump, Ayfer (2015). *Vefailik, Bektaşilik, Kızılbaşlık-Alevi Kaynaklarını, Tarihini ve Tarihyazımını Yeniden Düşünmek*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yay.

Karavelioğlu, Murat A. (2010). "İbnülemin'in Divan Neşirleri". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 4: 27-58.

Kavakçı, Yusuf Ziya (1976). *İslâm Araştırmalarında Usûl*. Ankara: T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı Yay.

Kavaklıyazı, Ahmet (2015). "15. Yüzyıl Şairlerinden Diyarbakırlı Halîlî'nin Şiirleri". *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 34: 1-85

Kaya, Doğan (2004). "Sivas Kaynaklı Cönklerde Şah Hatâyî". *Birinci Uluslar Arası Şah İsmail Hatâî Sempozyum Bildirileri* (9-11 Ekim 2003 Ankara). haz. Gülağ Öz, Ankara, 177-183.

Kayabaşı, Bekir (1997). *Kaf-zade Fâizî'nin Zübdetü'l-Eş'âr'ı.* DT, Malatya: İnönü Üniversitesi.

Korkmaz, Esat (1997). *İmam Cafer Buyruğu.* İstanbul: Ant Yay.

Koz, Sabri (2004). "Belli Mahlaslar Üzerinden Şiir Söyleme Geleneği ve Türkiye'de Yazılan Alevi-Bektaşi Cönk ve Mecmualarındaki Hatâî Mahlaslı Şiirler". *Birinci Uluslar Arası Şah İsmail Hatâî Sempozyum Bildirileri* (9-11 Ekim 2003 Ankara). haz. Gülağ Öz. Ankara, 184-217.

Köksal, M. Fatih (2001). *Edirneli Nazmî Mecma'u'n-Nezâir [İnceleme-Tenkitli Metin]*, DT. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Köksal, M. Fatih (2012). "Hatâyî'nin Yayımlanmış Divanlarında Bulunmayan Şiirleri". *Alevilik Araştırmaları Dergisi* 3: 39-83.

Köksal, M. Fatih (2013). "Şah İsmail Hatâyî'nin Şiirlerinde Kullandığı Vezin Meselesi". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 66: 169-188.

Köprülü, M. Fuad (1966). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay.

Köprülü, M. Fuad (2014). *Edebiyat Araştırmaları II*. İstanbul: Alfa Yay.

Köprülüzade Mehmed Fuad (1924). *Fuzûlî, Hayatı ve Eseri*. İstanbul: Yeni Şark Kütüphanesi Yay.

Köprülüzade Mehmed Fuad (1927). "Fuzûlî'ye Aid: Merhum Süleyman Nazif Bey'in Fuzûlî Namı Altında 1926'da Neşr Olunan Kitabı Münasebetiyle". *Hayat* 8/20 (Kanun-ı Sani): 142-143.

Kurnaz, Cemal (1999). *Türkiye-Orta Asya Edebî İlişkileri*. Ankara: Akçağ Yay.

Kutlu, Sönmez-Nizamettin Parlak (2008). *Makâlât Şeyh Safi Buyruğu*. İstanbul: Horasan Yay.

Kürkçüoğlu, Kemal E. (1955). *Fuzûlî-Beng ü Bâde*. İstanbul: Maarif Kitabevi.

Kürkçüoğlu, Kemal E. (1985). *Seyyid Nesîmî Dîvânı'ndan Seçmeler*. Ankara: KTB Yay.

Kütükoğlu, Bekir (1994). *Vekayi'nüvis Makaleler*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yay.

Maas, Paul (2011). "Metin Tenkidi". *Tenkitli Metin Neşrinde Soy-ağacı Yaklaşımı*. çev. Murteza Bedir. İstanbul: Küre Yay.

Macit, Muhsin (2002). *Karakoyunlu Hükümdarı Cihanşah ve Türkçe Şiirleri.* Ankara: Grafiker Yay.

Macit, Muhsin (2016a). "Hatâyî'nin Yayımlanmamış Gazelleri". *Türklük Bilimi Araştırmaları (Journal of Turkology Research)* 39: 115-153.

Macit, Muhsin (2016b). "Şah İsmail'in maşrapa gazeli". *Toplumsal Tarih* 268 (Nisan): 80-82.

Macit, Muhsin (2017). "Şah İsmail Ahmed Paşa Dîvânı'nı Okudu mu?" *bilig* 80 (Kış): 265-278.

Malekzadeh, Farrokh (1976). *"İstanbul Topkapı Sarayı Müzesinde Bulunan Şah İsmail-i Safevi'ye Ait Kupa*". İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi 7-8: 263-276.

Mélikof, İréne (1976). "Hatâyî". *Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Bildirileri*, 27-29 Ekim 1975. Ankara: Güven Matbaası. 315-318.

Memmedov, Azizağa (1961a). "Hatai Eserlerinin Elyazmaları". *Respublika Elyazmaları Fondunun Eserleri.* Bakü.

Memmedov, Azizağa (1961b). *Şah İsmail Hatai.* Bakü: Azerbaycan Uşak ve Gençler Edebiyatı Neşriyatı.

Memmedov, Azizağa (1966). *Şah İsmail Hatai Eserleri-I.* Bakü: Azerbaycan İlimler Akademisi Neşriyatı.

Memmedov, Azizağa (1966). *Şah İsmail Hatai.* Bakü: Azerbaycan Uşak ve Gençler Edebiyatı Neşriyatı.

Memmedov, Azizağa (1973). *Şah İsmail Hatai Eserleri-II.* Bakü: Azerbaycan İlimler Akademisi Neşriyatı.

Memmedov, Azizağa (1975). *Şah İsmail Hatai Eserleri-I.* Bakü: Azerbaycan Devlet Neşriyatı.

Memmedov, Azizağa (1976). *Şah İsmail Hatai Eserleri-II.* Bakü: Azerbaycan Devlet Neşriyatı.

Minorsky, Vladimir Fedorovich (1939-42). "The Poetry of Shah İsmail I". *Bulletin of The School of Oriental and African Studies* X: 1006a-1052b.

Minorsky, Vladimir Fedorovich (1959). *Callıgraphers And Painters.* Washington: Smithsonian Institution.

Musalı, Namık (2016). "Şah İsmail Hatai'nin Annesi Alemşah Begüm: Efsaneler ve Gerçekler". *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi* 13: 35-59.

Nağısoylu, Möhsün vd. (2006). *Şeyh Safi Tezkiresi.* Bakü: Nurlan.

Ocak, Ahmet Yaşar (2011). *Ortaçağ Anadolu'sunda İki Büyük Yerleşimci (Kolonizatör) Derviş Yahut Vefâiyye ve Yeseviyye Gerçeği: Dede Garkın & Emîrci Sultan (13. Yüzyıl).* Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yay.

Oğuz, Öcal (2003). "Birincil Sözlü Kültür Çağı ve Karac'oğlan Şiiri". *Milli Folklor* 58: 31-38.

Olgun, Tahir (1936). *Fuzûlî'ye Dair.* İstanbul: Selamet Basımevi.

Özgüdenli, Osman G. (2006). "Şeyh Safiü'd-dîn Erdebîlî'nin Türbesinde Bulunan Kitaplar". *Ortaçağ Türk-İran Tarihi Araştırmaları.* İstanbul: Kaknüs Yay.

Özgüdenli, Osman G. (2008). "İstanbul Kütüphanelerinde Bulunan Farsça Yazmaların Öyküsü: Bir Giriş". *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi* XXVII/43: 1-75.

Polat, Salahattin (2010). *Metin Tenkidi.* İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay.

Rüstemov, Süleyman vd. (1974). *Seyid Azim Şirvani-Eserleri, III.* Bakü: İlm Neşriyatı.

Sadık, Hüseyin Muhammedzade (2001). *Kara Mecmua.* http://www.Gajil.20m.com

Sadıkî (1327). *Tezkire-i Mecma'ü'l-Havâs.* haz. Abdurresul Hayyampur. Tebriz: Çaphane-i Ahter-i Şimal.

Sam Mirza (1384). *Tuhfe-i Sâmî.* haz. Ez-Rükneddin Hümâyûn Ferruh. Tahran: Esatir.

Savaş, Saim (2013). *XVI. Asırda Anadolu'da Alevilik.* Ankara: TTK Yay.

Savory, Roger M. (1987). *Studies on the History of Safawid Iran.* London: Variorum Reprints.

Savory, Roger M. (2014). "Taclu Hanum: Çaldıran Savaşında Osmanlılar Tarafından Esir Alındı mı Alınmadı mı?". çev. Osman G. Özgüdenli.

Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi 2 (Sonbahar): 221-235.

Seferli, Eliyar- Halil Yusufov (1988). *Şah İsmail Hatâyî- Geçme Namerd Köprüsünden*. Bakü: Yazıcı.

Selman Mümtaz (1923). "Azerbaycan Şairleri-3: Şah Hatâyî-1". *Maarif ve Medeniyet* 3: 30-33.

Selman Mümtaz (1923). "Azerbaycan Şairleri-3: Şah Hatâyî-2". *Maarif ve Medeniyet* 5-6: 30-33.

Selman Mümtaz (1923). "Azerbaycan Şairleri-3: Şah Hatâyî-3". *Maarif ve Medeniyet* 8-9: 10-16.

Selman Mümtaz (1923). "Azerbaycan Şairleri-3: Şah Hatâyî-4". *Maarif ve Medeniyet* 10: 12-16.

Selman Mümtaz (1923). "Azerbaycan Şairleri-3: Şah Hatâyî-4". *Maarif ve Medeniyet* 11: 11-14.

Serin, Muhittin (2010). *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*. İstanbul: İTO Yay.

Sertkaya, Osman Fikri (1999). "Tevârüd mü? Adaptasyon mu?". *İlmî Araştırmalar* 7: 191-199.

Sheridan, R. Aslıhan (2008). "Köroğlu, Karacaoğlan ve Pir Sultan Abdal Şiirine Birincil Sözlü Kültür Bağlamında Bakmak: Tarihsel Kişiler mi Sözlü Kültür Tipleri mi?". *Milli Folklor* 7: 50-59.

Simpson, Marianna Shreve (1997). *Sultan Ibrahim Mirza's Haft Avrang*. New Haven: Yale University Press.

Sultan el-Kurrai, Muhammed Emin (1395/2016). "Mu'arref-i Nüsha-i Hattî Münhasır be-Ferd Külliyât-ı Şâh İsma'îl Safevi (Hatâyî) ez-Kitâb-hâne-i Üstâd Allâme Ca'fer Sultân el-Kurrâî". *Gurub* 1 (Bahar): 79-85.

Sultan el-Kurrai, Muhammed Emin (2016). "Şah İsmayıl Safevi Hatai'nin Külliyâtının Nadir Elyazma Nüshası". *Azerbaycan Elyazmaları Dünya Kitabhanalarında-I Beynelhalk İlmi-Nazari Konferansın Materyalleri*. Bakü: Azerbaycan Milli İlimler Akademisi.

Süleyman Nazif (2015). *Fuzûlî, Hayatı ve Eserleri*. haz. M. Fatih Köksal-Mehmet Uzun. İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yay.

Sümer, Faruk (1999). *Safevi Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü.* Ankara: TTK Yay.

Şahin, Şah Hüseyin (2011). *Hatâyî Dîvânı ve Diğer Hatâyî Şiirleri*. Ankara: Pir Sultan Abdal 2 Temmuz Kültür ve Eğitim Vakfı Yay.

Tanındı, Zeren (2000). "Osmanlı Sarayında Safevi Şehzadeler ve Elçiler". *Uluslararası Sanatta Etkileşim Sempozyumu Bildiriler.* İstanbul: Türkiye İş Bankası Yay.

Tarlan, Ali Nihat (1945). *Hayâlî Bey Divanı*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Yay.

Tarlan, Ali Nihat (2005). *Ahmed Paşa Dîvânı*. İstanbul: MEB Yay.

Taş, Tufan (2013). *Klasik Türk Şiirine Ait Bir Mecmâ'a-i Eş'âr*. YLT, Niğde: Niğde Üniversitesi.

Taşğın, Ahmet (2013). *Bisâtî-Şeyh Safî Buyruğu*. Konya: Çizgi Yay.

Tehmasib, Memmed Hüseyn (2011). *Seçilmiş Eserleri 2: Azerbaycan Halk Destanları*. Bakü: Slavyan Üniversiteti.

Tekleli, Minehanım-Feride Aliyeva (2014). "Taçlı Begüm'ün Hayatı Hakkında Yeni Olgular". *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi* 4: 1-12.

Terbiyet, Muhammed Ali (1390). *Dânişmendân-ı Azerbaycan*. Tebriz: Neşr-i Ahter.

Thackston, Wheeler (1988). "The Diwan of Khata'i: Pictures for the Poetry Shah Isma'il". *Asian Art* 1, Number 4 (Fall): 37-63.

Titley N. M. (1981). *Miniatures from Turkish Manuscripts: A Catalogue and Subject Index of Paintings in the British Library and British Museum.* London.

Tulum, Mertol (2000). *Tarihî Metin Çalışmalarında Usul.* İstanbul: Deniz Kitabevi.

Tuman, Nail (2001). *Tuhfe-i Nailî*. haz. Ankara: Bizim Büro Yay.

Turgut, Vedat (2016). "Şah İsmail'in Hatunu". *OTAM* 39 (Bahar): 27-35.

Uluç, Lâle (2006). *Türkmen valiler, Şirazlı ustalar, Osmanlı okurlar-XVI. yüzyıl Şiraz elyazmaları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yay.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı (1959). "Şah İsmail'in Zevcesi Taclı Hanım'ın Mücevheratı". *Belleten* 92: 611-619.

Wilhelm, Pertsch (1888). *Verzeichniss der persischen Handschriften der Königlichen Bibliothek zu Berlin.* Berlin: A. Asher.

Witkam, Jan Just (2011). "Stemma (Soy Ağacı) Şeması Oluşturmak: Kurgu mu Gerçek mi?". *Tenkitli Metin Neşrinde Soy-ağacı Yaklaşımı.* çev. Murteza Bedir. İstanbul: Küre Yay.

Witkam, Jan Just (2017). "Filolog taşı: stemmayı aramaya devam etmek". çev. Abdullah Uğur. *Metin neşri: problemler, tespitler, öneriler*. haz. Hatice Aynur vd. İstanbul: Klasik Yay. 366-407.

Yıldırım, Ali (2004). "Fuzûlî'nin Beng ü Bâde Mesnevisi ve Bâde Sembolü". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* XIV, 2: 139-146.

Yörükân, Yusuf Ziya (1998). *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*. haz. Turhan Yörükân, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

Zahidî (1343/1965). *Silsiletü'n-Neseb-i Safeviyye.* Berlin: İntişarat-ı İranşehr.

Tablo: *Hatâyî Dîvânı*’nın Yazma Nüshalarında Bulunan Şiirlerin Sırası ve Beyit Sayıları

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
Eyledüm bünyād evvel ben de ez-nām-ı Ḫudā	1	5			1	5	1	5						
Ḥüsnüñ beyānı sūre-i Yāsīn ü hel etā	2	11	7	11										
Tā ki ruḫsārından er-Raḥman ‘ale’l-‘arş istivā	3	5	8	5										
Vechüñde peydādur senüñ envār-ı ẕāt-ı kibriyā	4	7	9	7										
Nuṭḳ-ı enfās-ı Mesīḥüñ dem-be-dem cāndur maña	5	5	12	5										
Ḫāk-i pāyüñ sürmedür ‘aynuma in‘ām it maña	6	5	15	5										
Yā İlāhī isterem senden bu in‘āmı maña	7	5	13	5										
Dil-berā ‘ışḳuñ tenümde sevgülü cāndur maña	8	5			2	5	2	5			22	5	7	5
Dil-berā ol ay yüzüñ ḫūrşīd-i tābāndur maña	9	5	1	5	9	5	9	5	4	5	26	5	11	5
Ey cemālüñ gülsitānı bāġ-ı mīnūdur maña	10	5			3	5	3	5			21	5	6	5
Gitdi ol dil-ber besī derd ü belā ḳaldı maña	11	5			5	5	5	5			17	5	2	5
Gitdi ol meh-rū yanumdan yüz cefā ḳaldı maña	12	5			6	5	6	5	1	5	23	5	8	5
Ṣanma kim sen gitdüñ ey ay yüzlü cān ḳaldı maña	13	5			7	5	7	5	2	5	18	5	3	5
Ḫāk-i pāyuñ dil-berā bir tāc-ı devletdür maña	14	5			8	5	8	5	3	5				
Cānā göñülde hem-dem olan ġam durur maña	15	5	2	5	10	5	10	5	5	5	20	5	5	5
Her dem ġamuñda nāle vü āhum yeter maña	16	5	3	5	11	5	11	5	6	5	25	5	10	5
Cān olmaz ise sen teki cānān yeter maña	17	5	14	5	156	5					19	5	4	5
Cān u dilni ḳoymışam yoluñda men ey dil-rubā			4	5	12	5	12	5	7	5				
Min ba‘d eger menümle ḥabīb olsa āşinā			10	5										
Ḥaḳ ezel mey-ḫānesinden virdi bu cāmı maña			11	5										
Ey nāz mekānı serv-i ra‘nā			16											
Ḥüsn-i ruḫsāruñ kim oldı cān u dil ḥayrān aña					4	5	4	5			16	5	1	5
Dost yolında ḥelāl olsuñ dilā ġayret saña							233	5						
Rūşen yüzün ki zülfüñ olupdur niḳāb aña											24	5	9	5
Dem-be-dem yüz miñ selām olsun saña yā Muṣṭafā														
Ey muḥibb-i Muṣṭafā vü bende-i āl-i ābā														
Ẕerreyem mihrüñde dāyim ey cemāli āfitāb	18	5			15	5	15	5	10	5	27	5	12	5
Ey cemālüñ āyetidür ma‘nī-i ümmü’l-kitāb	19	9	18	9										
Gördi utandı ḥüsn-i cemālüñden āfitāb	20	5	19	5										
Geldi ṣurāḥi meclise ref‘ eylemiş niḳāb	21	5	17	5	16	7	16	7	11	7	31	7	16	7
Ehl-i ḥayāta söylerem ey ḥayyu ke’l-memāt	22	7	20	7	17	6	17	5	12	7	29	7	14	7
Ser-ḫoş-i cām-ı elestem tā ebed huşyār mest	23	6	/21	136	18	5	18	5	13	5	30	5	15	5
Bu ‘ālem ḥüsnüñe ḥayrāndur ey dost	24	7	22	7	19	7	19	7	14	7	28	7	13	7
Oldum firāḳ u derd ile bī-çāre ‘āḳıbet	25	5	23	5										
Bu ġamze degül belādur ey dost														
باز کرد ای جان که جسمم بی تو در افکندکی است							241	5						
Bu göñlüm şād olur ġamdan ruḫı çün lāle-gūn görgeç	26	5	24	5										

M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
1	5	1	5			19	5														
																				9	11
																				10	5
																				11	7
																				14	5
																				17	5
																				15	5
2	5	2	5	29	5	24	5	148	5	5	5			10	5						
7	5			26	5	21	5	149	5	8	5			4	5					3	5
3	5	3	5	31	5	26	5	147	5	2	5			3	-2						
5	5	5	5	34	5	29	5	144	5					6	5						
8	5	6	5	33	5	28	5	178	4	6	6			9	5						
9	5			32	5	27	5	145	5	3	5			5	5					1	-3
10	5			25	5	20	5	150	5	9	5			8	5					2	5
11	5			30	5	25	5	177	5					144	5					4	5
12	5			36	5	31	5			11	5			12	5					5	5
14	5			28	5	23	5	146	5	4	5			7	5					16	5
				35	5	30	5	151	5					131	5					6	5
																				12	5
																				13	5
																				18	5
4	5	4	5	27	5	22	5	162	5	1	-3			11	5						
13	5									7	5										
335	5	327	5																		
																		61b	12		
15	5	7	5	37	5	32	5	152	5	12	5			17	5						
16	7	8	7	38	7	33	7	26	7	13	7			13	7						
17	7	9	7	42	7	37	7	170	7	15	7			14	7						
18	5	10	5	39	5	34	5			16	7			122	4-					142	5
19	7	11	7	41	7	36	7			14	7			15	7			62b	6		
20	5	12	5	40	5	35	5														
																				19	5

ŞİİRLER	**ŞR**		**G**		**L**		**PS**		**TN**		**T**		**T1**	
KASİDE VE GAZELLER	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**
Ol perī kim bu cihānda ḥüsninüñ hem-tāsı yoḫ	27	5	25	5	20	5	20	5	15	5	33	5	18	5
Dilberā derdüme dermān senden özge kimse yoḫ	28	5	26	5	21	5	21	5	16	5	32	5	17	5
Ṣûfi olmaz ol kişi kim ġıllı vardur ṣāfı yoḫ														
Ḥaḳ kelāmı sevmişem süre-i Yāsīnden meded	29	5			22	5	22	5	17	5	34	5	19	5
Arża yazdum men saña ey şāh-ı ḫūbānum meded’	30	7	27	4										
Ḥüsnine zībā imişsin yā ʿAlī senden meded	31	9												
Ḳāmetüñden münfaʿildür sāye-i serv-i bülend	32	4												
Munca cevr itdüñ maña nā-mihribānlıġdan ne süd											258	5	250	5
Feleknüñ gerdişinden dād u feryād														
Ol kimse kim bu dünye vü ʿuḳbāda şāhdur	33	9	100	9	100	8	100	8	95	8	90	9	75	9
Bize şemʿ-i tecellī Muṣṭafādur	34	9	101	10	97	10	97	10	92	10	3	10		
Ḳadīmī ẕāt bī-mis̱l ü beḳādur	35	17	102	17	98	15	98	15	93	15				
Ḫudāvendā ki ol ḥayyü’l-beḳādur	36	10	103	11	99	11	99	11	94	11	12	10		
Bu ṣurāḥī fi’l-mes̱el bir dilber-i cānān durur	37	15	76	15	68	12	68	12	63	12				
Bu şāh-ı pür-kerem ṣāḥib-naẓardur	38	15	28	15	24	14	24	16	19	15	43	15	28	15
Dāne-i ḫālüñ görende murġ-ı dil pervāz ider	39	5	29	5										
Tā ser-i kūyunda bu göñlüm muḳīm olmış durur	40	5	30	5	25	5	25	5	20	5	75	5	60	5
Işḳuñ ey dilber göñül taḫtında şāh olmış durur’	41	4	31	7	26	7	26	7	21	7	72	7	57	7
Ey göñül vaḳt-i bahār ötdi ḫazān olmış durur	42	5	35	7	29	6	29	6	24	6	61	7	46	7
Ey ki müşgīn sünbülüñden ġonca bāz olmış durur	43	5	36	5										
Āriżında sünbülin ʿanber-feşān itmiş durur’	44	5	37	5	36	5	36	5	31	5	82	5	67	5
Dilberā ḥüsnüñi ṣāniʿ āfitāb itmiş durur	45	7	39	7	35	5	35	5	30	5	55	5	40	5
Perīşān zülf-i müşkīnüñ gül-i ḫandāna düşmişdür	46	5	40	5										
Ez ḳīl ü ḳāl-i medrese ḫoşdur ki olsa dūr	47	5	41	5										
Yandum ʿışḳuñdan eyā gül-yüzlü dildār uşta gör	48	5	42	5										
Dilberā mihrüñ ezelden ṣıdḳ ile cānumda var	49	5	43	5										
Tā ki göñlüm ġamze-i ol çeşm-i fettān ārzular	50	5												
Yā Rab ne dānedür ki anuñ zülfi dāmıdur	51	5	104	5										
Bir ḳaṭre-i ʿaraḳ ki yüzüñden nis̱ār olur	52	5	105	5										
Şemʿ-i ḥüsnün çevresinde cān u dil pervānedür	53	5	106	5										
Ḥaḳun nüsḫalarında bir beyān var	54	10	80	10	79	11	79	11	74	11				
Ey ki ser-ḫoşdur dü-çeşmüñ leblerüñ peymānedür	55	5	107	5			196	5			67	5	52	5
Āşıḳ iseñ gel berü kim cān-ı cānān mendedür’	56	10	44	10	32	11	32	11	27	11	50	11	35	11
Sensiziñ göñlüm şehā bir külbe-i vīrānedür	57	5	108	5										
Maña cevr ü cefā ḳılmaḳ dükel cānānelerdendür	58	5	109	5										
Bir perī ḥayrānıyam bilmen mekānı ḫandadur	59	7	45	7	33	7	33	7	28	7	69	7	54	7
Büt-perest oldı göñül büt-ḫāneler küncindedür	60	6	46	5	34	6	34	6	29	6	259	7	251	7

M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
22	5	14	5	44	5	39	5	19	5					141	5					20	5
21	5	13	5	43	5	38	5	20	5					16	5					21	5
																		75b	5		
23	5	15	5																	25	5
24	5	16	5																	22	5
25	9	17	9	18	9	12	9											62b	10	23	10
																				24	7
				45	5	40	5														
108	7	100	7	8	9	2	8													106	9
83	10	75	10					9	10									71b	11	107	10
109	18	101	18	259	18	250	18													108	17
																				109	11
79	11	71	11	66	10	62	10	23	12	35	11			18	12					75	15
113	13	105	13	7	12	(10a)1	12									4a	15	64	15	27	15
																				28	5
40	5	32	5	89	5	84	5	65	5					28	5					29	5
77	5	69	5	80	7	75	6	62	7	32	4			42	7	8a	5	66a	5	30	7
93	7	85	7	97	7	92	7	175	7	39	7			43	7					34	7
																				35	5
69	5	61	5	72	5	67		66	5	48	5			32	5					36	5
75	7	67	7	86	7	81	7	67	5	34	7			98	7	7b	6	66a	11	38	7
																				39	5
																				40	5
																				41	5
								89	6											42	6
																				110	5
																				111	4
																				112	5
112	9	102	9	94	9	89	9													79	10
72	5	64	5	107	5	102	5	87	5	52	5			89	5					113	5
90	11	82	11	47	10	43	10									6b	11	65a	11	43	10
																				114	5
																				115	5
67	6	59	6	65	7	61	7	83	7	47	7			87	7					44	7
99	7	91	7	51	7	47	7			69	6									45	6

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**
Tā kim ol zülfüñ niḳābı māhtāb üstindedür	61	5	47	5	37	5	37	5	32	5	78	5	63	5
Ārıżuñ kim ol ruḫ-ı pür-nūr u tāb üstindedür’	62	7	48	7	38	5	38	5	33	5	77	7	62	7
Dilberā ‘ışḳ-ı ruḫuñ dāyim bu cān üstindedür	63	5	49	5	39	5	39	5	34	5				
Tā ki düşdüm hecrüñe göñlüm fiġāna başlar	64	6	58	6	46	5	46	5	41	5	59	5	44	5
Tā ki derdüñden olupdur yüregüm ṣad-pāreler	65	5	72	5	63	5	63	5	58	5	/35	256	/20	248
Ḥasretüñ derdinden ey cān baġrum oldı pāreler	66	5	81	5	64	5	64	5	59	5	37	5	22	5
Ruḫlaruñ muṣḥaf nigārā ḫaṭlaruñ i‘rāblar	67	5	82	5	74	5	74	5	69	5	48	5	33	5
Işḳuñuz cānā bu göñlüm taḫtına sulṭān durur’	68	5	59	5	49	5	49	5	44	5	86	5	71	5
Göñlümi alan menüm ol dil-rubā yārum durur	69	5	73	5	60	5	60	5	55	5	38	5	23	5
Anberīn zülfüñ midür yā müşk-i Tataruñ durur’	70	5	74	5	59	5	59	5	54	5	99	5	86	5
Ey ṣanem ‘ışḳuñda her dem bu göñül bīmārdur	71	5	75	5							97	5	/82	84
Gökdeki māhuñ liḳāsı dost dīdārındadur	72	5	110	5							92	5	77	5
Ol giden yārum mıdur yā iḫtiyārumdur gider	73	4	111	4										
Gitmesün ‘ışḳuñ ki bir genc-i nihān elden gider	74	5	112	5										
Leblerüñ yādı bile dīdelerüm ḳan doludur	75	5	113	5										
Bu ṣurāḥī bir dil-ārām perī nisbetlüdür	76	9	60	9	53	9	53	9	48	9	68	9	53	9
Dilberā cānumda derdüñ bir devā nisbetlüdür	77	5	61	5	52	5	52	5	47	5	65	5	50	5
Pertev-i ḥüsnüñden ey dilber cihān pür-nūr olur	78	5	62	5	50	5	50	5	45	5				
Te‘ālā şānuhū ekber bu ne ḥüsn-i dil-ārādur	79	5	63	5	51	5	51	5	46	5	253	5	245	5
Māhumı gördüm ki yüzinden niḳāb almış gider	80	5	50	5	40	5	40	5	35	5	58	5	43	5
Ey felek devrüñde niçün ol nigār elden gider	81	5	51	5	41	5	41	5	36	5	89	5	74	5
Cānā ġamuñda gözlerüme su gelür gider	82	5	84	5	78	5	78	5	73	5	46	5	31	5
Dilberā bu derdüme dermān iderseñ vaḳtidür	83	5	52	5	42	5	42	5	37	5	85	5	70	5
Dilberā ġam-gīn göñülni şād ḳılsañ vaḳtidür	84	5	53	5	43	5	43	5	38	5	88	5	73	5
Gerçi gün ḫoşdur velī ruḫsāruñ andan yaḫşıdur	85	5	54	5	44	5	44	5	39	5	98	5	85	5
Ey perī ḥüsnüñ senüñ cismümde cāndan yaḫşıdur	86	5	55	5	45	5	45	5	40	5				
Dilberā sencileyin bi’llāh ki yārum yoḫ durur	87	5	64	5	47	5	47	5	42	5	39	5	24	5
Şehā ol zülf-i müşkīnüñ ne zībā çīn-ber-çīndür	88	6	65	6	54	6	54	6	49	6	54	6	39	6
Ne insānsan sen ey cān kim cemālüñ Ḥaḳḳa maẓhardur	89	5	67	5	57	5	57	5	52	5	71	5	56	5
Bād-ı ṣubḥ ez sū-yı maşrıḳ āfitāb almış gelür	90	4	114	4										
Her zamān kim ḳarşuma ol dilber-i meh-rū gelür	91	5	68	5	62	5	62	5	57	5	49	5	34	5
Her ṣubḥ-dem ki küy-ı ṣanemden ṣabā gelür	92	5	85	5	71	5	71	5	66	5	57	5	42	5
Boyuñ bir serv-i ra‘nādur güli var	93	5	115	5										
Ey ṣabā bu ‘āşıḳ-ı dil-ḫastadan dildāra var	94	5	69	5	56	5	56	5	51	5				
Cihānda ‘āşıḳuñ çoḫ adı vardur	95	9	116	9										

M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
35	5	25	5	60	5	56	5	78	5					19	5			72a	5	46	5
30	6	22	7	71	7	66	7	77	7					/21	85					47	7
28	5	20	5	70	5	65	5	76	5					20	5					48	5
53	5	45	5	59	5	55	5	72	5	29	5			27	5	7b	5	65b	5	57	6
97	5	89	5					176	5					128	5					71	5
95	5	87	5	102	5	96	5			60	5			114	5					80	5
42	5	34	5	58	5	54	5	71	5	18	5			25	5					81	5
45	5	37	5	75	5	70	5	91	5	23	5			30	5					58	5
27	5	19	5	67	5	224	5	88	5											72	5
32	5	24	5	79	5	74	5	154	5											73	5
41	5	33	5							17	5									74	5
36	5	28	5																	116	5
																				117	4
98	7	90	7					75	7	62	7					7a	7	65b	7	118	5
122	5	114	5	98	5	93	5													119	5
70	9	62	9	64	9	60	9	22	9	50	8			34	8					59	5
71	5	63	5	100	5	95	5	21	5	51	5			35	5					60	5
91	5	83	5																	61	5
94	5	86	5					37	5	59	5			78	5					62	5
46	5	38	5	78	5	73	5			24	5			118	5					49	5
49	5	41	5	69	5	64	5	73	5	27	5									50	5
61	5	53	5	82	5	77	5			40	5	- 5								83	5
34	5	26	5	73	5	68	5			64	5			41	5			71a	5	51	5
33	5	25	5	68	5	63	5							38	5					52	5
54	5	46	5	56	5	52	5	35	5											53	5
								36	5	19	-3					7b	5	65b	5	54	5
				52	5	48	5													63	5
92	5	84	5																	64	5
38	5	30	5					70	5											66	5
								94	5											120	5
																				67	5
80	5	72	5	49	5	45	5	39	5	36	5			23	5					84	5
																				121	5
47	5	39	5	74	5	69	5	155	5	25	5									68	5
																				122	9

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**
Gel ey ʿārif saña her dem ṭavāf-ı ḥacc-ı ekberdür	96	11	56	10	31	11	31	10	26	11	15	11		
Dīn Muḥammed dīnidür ṣallu aʿlā ṣāḥib-vaḳār	97	5	126	5	101	5	101	5	96	5	64	5	49	5
Menem bir ten velīkin cān anuñdur	98	11	86	11	81	11	81	11	76	11	83	9	68	9
Ne buyursan şehā fermān senüñdür	99	7	117	7										
Göñül tā kim ġamuñlan āşinādur	100	5	87	5	82	5	82	5	77	5	56	5	41	5
Yañaġuñ ey perī cān menzilidür	101	7	88	7	83	7	83	7	78	7	81	5	66	5
Göñül bir yāri sevdi kim perīdür	102	8	89	8	84	9	84	8	79	9	60	9	45	9
İşüm ʿışḳuñda feryād eylemekdür	103	5	90	5	86	5	86	5	81	5	93	5	78	5
Vücūduñı bu göñlüm cān dimişdür	104	5	91	5	90	5	90	5	85	5	47	5	32	5
Göreli ol meh yüzüñ başuma yüz sevdā düşer	105	5	70	5	58	5	58	5	53	5	76	5	61	5
Dilberā hecrüñ yarasına lebüñ merhem düşer	106	5	92	5	73	5	73	5	68	5	73	5	58	5
Bilmen ki yār cevr ü cefā kimden ögrenür	107	5	71	5	61	5	61	5	56	5				
Dü zülfüñden maña bir bū gerekdür	108	5	93	5	88	5	88	5	83	5	74	5	59	5
Menüm yolumda yektālar gerekdür	109	5	94	5	87	5	87	5	82	5				
Ezelden tā ebed Ḥaydar gelüpdür	110	7			89	7	89	7	84	7				
Bize ẕātuñ ezelden var olupdur	111	7	118	7										
Tā menüm göñlümde cānā ḥasret-i cānānedür	112	7			65	7	65	7	60	7	70	7	55	7
Bu menüm cismümdeki zaḥmetlerimni cān bilür	113	5			70	5	70	5	65	5	95	5	80	5
Ḫār boldı yüregüm hecrüñden ey gül yüzlü yār	114	7			77	7	77	7	72	7	44	7	29	7
Cānā senüñ cemālüñi cān āfitāb oḫur	115	5			76	5	76	5	71	5	80	5	65	5
Kūyuñ senüñ ki ravża-i dārü's-selāmdur	116	5			75	5	75	5	70	5	91	5	76	5
Āşıḳ oldur kim sözi cān u dil ile yār bir'	117	14	119	14										
Ol ṣanem kim gice gündüz cān anuñ ḥayrānıdur	118	5			66	5	66	5	61	5	87	5	72	5
Dilberā ʿışḳuñ senüñ cismümde cānum cānıdur	119	5	95	-4	67	5	67	5	62	5				
Dilberā dilde senüñ mihr-i ruḫuñ cān kimidür	120	5	96	5	72	5	72	5	67	5				
Bugün men munda yārum anda n'eyler	121	5	97	5	93	5	93	5	88	5				
Ey göñül her maʿnisiz cāhili yār itmek nedür	122	7	120	7										
Ey göñül hercāyi yāri iḫtiyār itmek m'olur	123	5	121	5										
Ey göñül yār vaṣlını ḳoyma ki yār elden gider	124	5	122	5										
Āşıḳuñ ʿāḳile dāyim sözi dīvāne gelür'	125	5	123	5										
Eyā gün yüzlü çehreñ aya beñzer	126	7	99	6	94	7	94	7	89	7	63	6	48	6
Tā cemālüñ nūrı çeşmümden nihān olmış durur			32	5	27	5	27	5	22	5	42	5	27	5
Ol perī-peyker ki çeşmümden nihān olmış durur			33	5	28	5	28	5	23	5	36	5	21	5
Ey ṣanem niçün senüñ vaʿdüñ ḫilāf olmış durur			34	5	69	5	69	5	64	5	96	7	/81	83
Ey ḥaḳ ehliysen senüñ cismüñde beytu'llāhı gör			38	5	30	5	30	5	25	5	53	5	37	5
Tā kim ol āhū gözün mülk-i Ḫotenden bāc alur			57	5	48	5	48	5	43	5	79	5	64	5
Nev-cevān ol pīr iken devrān ki cānān devridür			66	9	55	9	55	9	50	9	/66	84	/51	69

M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
117	10	109	10					85	11									111b	10	55	11
				21	5	14	5													132	5
62	11	54	11	83	11	78	11	32	11	41	9			99	9					85	11
								33	7											123	7
66	5	58	5	96	5	91	5			45	5			26	5					86	5
58	7	50	7	93	7	88	7	12	7	57	7	6	7	17	7					87	7
63	9	55	9	106	9	101	9			42	9			111	9					88	8
68	5	60	5	91	5	86	5			45	5									89	5
52	5	44	5	63	5	59	5	34	5	31	5									90	5
56	5	48	5	57	5	53	5	68	5	55	-3	4								69	5
76	5	68	5	81	5	76	5	69	5	54	5			143	5					91	5
60	5	52	5	85	5	80	5			58	5			145	5					70	5
65	5	57	5	90	5	85	5			44	5			24	5					92	5
89	5	81	5	48	5	44	5													93	5
85	7	77	7																	94	7
84	7	76	7													8b	6	66b	7	124	7
48	7	40	7	84	7	79	7	79	156/	26	7			79	7	8a	7	66a	7	95	7
29	5	21	5					153	5											96	5
78	7	70	7	92	7	87	7	43	7	33	7			120	6					97	7
81	5	73	5	102	5	97	5	42	5	37	5			22	5					98	5
59	5	51	5	77	5	72	5	38	5					113	5					99	5
																				125	14
55	5	47	5	55	5	51	5	82	5											100	5
31	5	23	5	54	5	50	5	81	5											101	5
51	5	43	5	62	5	58	5	92	5	30	5									102	5
																				103	5
																24a	7	70a	7	126	7
101	5	93	5																	127	5
104	5	96	5					74	5											128	5
100	5	92	5					40	5											129	5
64	7	56	7	88	6	83	6			43	7			33	7					105	6
43	5	35	5	76	5	71	5	69	5	21				29	5					31	5
37	5	29	5	99	5	94	5	70	5											32	5
39	7	31	7	46	7	41	7	90	7	20	7									33	5
114	5	106	5					86	5											37	5
44	5	36	5	108	5	103	5			22	5			31	5					56	5
73	9	65	9	95	9	90	9			53	9			88	9					65	9

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
Bizüm ol dil-rubā cānānemizdür			77	7	85	6	85	7	80	6	62	7	47	7
Bu maşraba pür-ṣafā-yı cāndur			78	5	91	5	91	5	86	5	40	5	25	5
Bu tebşi kim yiri der-zīr-i pādur			79	6	92	5	92	5	87	7	41	7	26	7
Ezelden şāh bizüm sulṭānumuzdur			83	6	80	7	80	6	75	7	45	7	30	7
Ey ki yoḫdan bu cihānı var iden Perverdigār			98	12	95	12	95	12	90	12	1	12		
Işḳ meydānında her kim cān ilen baş oynadur'			125	5							255	5	247	5
Menüm bu tendeki cānum ʿAlīdür					23	5	23	5	18	5	51	5	36	5
Deryā-yı Necef gevherine kān ʿAlīdür											11	17		
Menüm ol sevgü yārum geldi ḫoşdur											94	7	79	4
Ey güneş ḥüsnüñ ḫayāli tā ki göñlümden geçer											257	5	249	5
Gördüm yüzüñi ey ṣanem billāh ki ḫoş cānānedür														
Men ʿāşıḳam saña ṣanemā munca yıl durur														
Men-i bī-çāre dili ʿışḳı anuñ yaḫasıdur														
Menüm bu göñlüm alan dilberīdür														
Dilberā mihr-i cemālüñ tende cān küncindedür														
Ṣufilıḳ ʿāleminden kim berīdür														
Maẓhar-ı sırr-ı Ḫudānuñ cāvidānı şāhdur														
Tevḥid ehli mü'minüñ īmānı bir iḳrārdur														
Cemālüñ Kaʿbe-i ehl-i ṣafādur														
Göñül gözüñ aç ey ṭālib ki ʿAlīdür bu gün server														
Şāh-ı Ḳanber sāye-i pür-nūr Sübḥān devridür														
Dudaġuñ ḳand imiş bal anda neyler														
Ol perī-peyker ki tāc-ı salṭanat başındadur														
Çü şāh-ı cümle-i merdān ʿAlīdür														
Baġdaş ḳurup otursa nigārum fiġān ḳopar														
Menüm şāhum ʿAliyyü'l-Murtażādur														
Menem bir ten velī cānum ʿAlīdür														
Nigārā gözlerüñ cellāda beñzer														
Ḫandadur ol bī-miṡālüñ ibtidāsı ḫandadur														
Ey müselmānlar bugün ol yār pinhān ayrılur														
Yaḳīn bil ebced ü bürhān ʿAlīdür														
Göñül şād ol ki cānān geldi dirler														
İki ʿālemde sulṭāndur ḳalender														
Bu gün ġam tekyegāhında fedā bir cānumuz vardur														
Gel ṭırāş et ḫaṭṭuñı şāh-ı cihān üç günde bir														
Anuñ ki ʿahdinüñ āmānı yoḳdur														
Ey göñül şād ol Muḥammed Muṣṭafā devrānıdur														

M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
50	7	42	7	61	6	57		41	7	28	7			119	7					76	7
82	5	74	5	87	5	82	5			38	5			112	5					77	5
86	7	78	7																	78	6
				103	5	98	5									5b	6+1	65a	7	82	6
26	12	18	12	1	11			1	12			1	-4	1	12	5a	13	64b	13	104	12
96	5	88	5	104	5	99	5			61	5									131	5
111	5	102	5	22	5	16	5													26	5
102	17	94	17	17	16	11	16			150	16					3a	17	63b	17		
123	5	115	5							49	6										
57	5	49	5	53	5	49	5	80	5	56	5	5	5								
74	7	66	7																		
87	5	79	5																		
88	5	80	5																		
103	5	95	5																		
105	5	97	5																		
106	7	98	7																		
107	7	99	7																		
115	15	107	15																		
116	8	108	8																		
118	7	112	7																		
119	4	111	4	50	5	46	5														
120	5	112	5																		
121	16	113	16	23	16	17	16														
124	5	116	5	105	5	100	5														
125	7	117	7	9	7	3	7														
126	4	118	4																		
						42	5														
								84	7												
								93	7												
																2b	20	63a	20		
																15a	5	68a	5		
																12a	8	67b	8		
																		71a	8		
																10a	5	67a	5		
																		72b	9		
																		73a	7		

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
Ne ḫˇ+A218āceyem ne ḫod māl eksigümdür														
Ey senüñ yüzüñe baḫduḳ ḳıble oldı māhumuz	127	7	127	7							252	7	244	7
Sensin hemīşe ṣūret ü maʿnāda şāhumuz	128	5	128	5										
Sensin cihān içinde bugün pādişāhumuz	129	5	129	5										
Ezelden pīr-i ʿışḳuñ peyreviyüz	130	10	130	10	102	10	102	10	97	10	10	9		
Tā düşüpmen ʿışḳuña hecrüñde men zāram henūz	131	5	131	5	105	5	105	5	100	5	101	5	88	5
Ḥāl-i dilümni bendeden ol yāre söyleñüz	132	5	132	5	104	5	104	5	99	5	/103	251	/90	243
Dilberā şemsü'ḍ-ḍuḥādur āyet-i ruḫsāruñuz	133	5	133	5	106	5	106	5	101	5	100	5	87	5
Biz ezelden tā ebed meydāna gelmişlerdenüz	134	7	134	7	103	7	103	7	98	7	104	7	91	7
Ḥasretüñden dilberā ḳaldı dü çeşmüm ḫˇābsız	135	5	135	5	107	5	107	5	102	5	102	5	89	5
Ḳabā-yı faḳr u fenādur ḳumāş-ı fāḫirümüz							235	5						
Evliyādan ḥāṣıl itdük ʿışḳ işle sevdāyı biz														
Şunlaruñ ki re'y-i tedbīri Ḥaḳ olmaz														
Ey dudaġuñ şehd ü şekkerdür siyeh ḫālüñ meges	136	5	137	4	108	5	108	5	103	5	105	5	92	5
Aceb dil-ber bugün ḫandān oturmış'	137	7	138	7	109	7	109	7	104	7	106	7	93	7
Ḥaḳ lebüñden ġoncanı gülşende ḫandān eylemiş	138	7	139	7	155	7					107	7	94	7
Zülf-i müşgīnüñ sevādı ẓulmet-i ḫūrşīd imiş	139	4	140	5										
Ġonca aġzuñdan senüñ uş sırr-ı pinhān oldı fāş	140	5	141	5										
Meclis ehli çaḫır içende dutar elde ayaġ	141	5	142	5	110	5	110	5	105	5	108	5	95	5
Tā ki düşdüm ey ḥabībüm Kaʿbe küyıñdan ıraġ	142	5	143	5										
Ol perī-peyker maña yār olmadı ḥayf oldı ḥayf	143	5	144	5										
Ey cān u dili ḫarāb iden ʿışḳ	144	9	145	8	111	9	111	9	106	9	109	9	96	9
Getürdi şevḳe meni der-ezel bidāyet-i ʿışḳ	145	5	146	5										
Menüm cān u cihānum sensin ancaḳ	146	5	147	5										
Yazmışam bu ruḳʿanı ol yāra göndermek gerek	147	7	148	6	112	5	112	5	107	5				
Ey diyen kim ʿāḳilem dīvāna ḫoş gelmek gerek	148	9	149	9	113	8	113	9	108	9	121	9	108	9
Firḳatüñ çekdüm nigārā vaṣl-ı ruḫsāruñ gerek	149	5	150	5	114	5	114	5	109	5	115	5	102	5
İstemen cismümde cān ol lebleri cānum gerek	150	5	151	5	115	5	115	5	110	5	116	5	103	5
Cihānda görmedüm zībā senüñ tek	151	5	152	5	116	5	116	5	111	5	118	5	105	5
Yüzüñdür ʿālemüñ içre felekde māh-ı tābān tek	152	5	153	5	118	5	118	5	113	5	117	5	104	5
Men görmedüm zamānede ḥüsnüñ kemāli tek	153	5	154	5	117	5	117	5	112	5	110	5	97	5
Tā ḫayāl-i ʿārıżuñ geldi gözüme ḫˇāb tek	154	5	155	5	119	5	119	5	114	5	114	5	101	5
Āḳıbet ey meh meni ʿālemde ḥayrān eyledüñ'	155	5	156	5										
Sünbülüñi ʿārıżuñ devrinde efşān eyledüñ	156	5	157	5										
Tā ki sen ey ġonca-leb laʿlüñi ḫandān eyledüñ	157	5	158	5	120	5	120	5	115	5	113	5	100	5
Dilberā māhum menüm ferruḫ cemālüñdür senüñ	158	4	160	4	121	5	121	5	116	5	120	5	107	5

M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
																		68a	5		
128	7	120	7					98	5	69	7			84	7					133	7
																				134	5
																				135	5
129	10	121	10																	136	10
131	5	123	5	111	5	106	5	96	5	66	5			129	5					137	5
127	5	119	5	110	5	105	5			68	5			45	5					138	5
130	5	122	5					97	5	65	5			46	5					139	5
132	7	124	7	109	7	104	7			70	1-			108	6	6a	7	73b	7	140	5
133	5	125	5					95	5	67	5									141	5
																17a	7	74a	7		
																		74b	5		
134	5	126	5	112	5	107	5													143	4
135	7	127	7	113	6	108	6													144	7
136	7	128	7	114	7	109	7	61	7											145	7
																				146	5
																				147	5
137	5	129	5	115	5	27	5							47	5					148	5
																				149	5
138	5	130	5																	150	5
139	9	131	9											40	9					151	9
																				152	5
																				153	5
154	6	146	6					104	5											154	6
149	9	141	9	132	6	126	7	107	9					37	9	13a	7	76a	7	155	9
142	5	134	5	122	5	116	5	105	5					116	5					156	5
143	5	135	5	117		111	5	106	5					77	5					157	5
146	5	138	5	123	5	117	5			71	5									158	5
145	5	137	5	126	5	120	5	100	5											159	5
155	5	147	5	118	5	112	5	102	5											160	5
141	5	133	5	133	5	127	5	101	5											161	5
																				162	5
																				163	5
140	5	132	5	129	5	123	5	103	5					82	5					164	5
148	5	140	5	120	5	114	5	109	5											166	4

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**
Didi ol meh gün nedür didüm cemālüñdür senüñ	159	6	159	6	122	3-	122	5	117	5	124	5	111	7
Ol güneş bir ẕerredür nūr-ı cemālinden anuñ	160	5	161	5			123	5	118	5	119	3-	106	5
Ḫaṭ u ḫālüñle zülfüñdür delīli ehl-i ʿirfānuñ	161	7	162	7										
Meni efgār iden ol ḫaṭṭ ü ḫālüñ	162	5	163	5										
Ey ki ʿışḳuñdan olupdur cān ü dil ġamdan helāk	163	5	164	5			124	5	119	5	126	5	113	5
Tā vücūdum ʿışḳuñuz yolında bolmışdur helāk	164	5	165	5			125	5	120	5	122	5	109	5
Tā nice ḫˇāb içinde ḫayālüñ görem senüñ	165	5	167	5			127	5	122	5	111	5	98	5
Göñlüm firāḳ içinde cemālüñ diler senüñ	166	5	166	5			126	5	121	5	112	5	99	5
Sataşdı tā maña mestāne çeşmüñ	167	10	168	6										
Cānā ġamuñda ḳısmi cefādur Ḫaṭāyīnüñ	168	5	169	7			128	7	123	7	125	7	112	7
Ḳarşudan dün geldüñ ey serv-i revānum sen midüñ											128	4	115	4
Beşāret göñlüme şān sen mi geldüñ														
Od yanar sīnemni sapdı dürlü peykān oḫlaruñ														
Her kimüñ kim derdi var dermāna göndermek gerek														
Her ne varın şāh yolına virmeyen bizden degül	169	5	170	5										
Kim ki ser-mest oluban ʿāşıḳ-ı dīdār degül	170	7	171	7	171	-6	130	7	125	7	127	7	119	5
Āh u vāveylā ki ol gül ruḫ perī yārum degül	171	5	172	5	172	5	131	5	126	5	125	5	118	5
Ey ṣanem yüzüñde müşgīn zülfüñi dağıtmagıl	172	5	173	5			129	5	124	5	123	5	116	5
Sünbülüñ küfrinden ey şeh-zāde īmān münfaʿil	173	7	174	7										
Görklü yüzüñ ʿāşıḳı bi'llāh Ḫudādur yā Resūl	174	5	175	5										
Ey melek ḥüsnüñ senüñ nūr-ı Ḫudādur bilmiş ol	175	5	176	5	173	5	132	5	127	5	124	5	117	5
Aḫan ol servüñ yanında su degül yaşumdur ol	176	5	177	5	174	5	133	5	128	5	254	5	246	5
Ḳıldı meni lebüñ ḳadeḥi mest-i lā-yezāl	177	7	178	7										
Lāle tek gülgūn niḳābı ey ṣanem yüzüñden al	178	5	179	5										
Riştedür cismüm menüm kirpüklerüñ sūzen misāl	179	5	180	5	175	5	134	5	129	5	126	5	118	5
Yolından azana şāh sen delīl ol														
Bu ezilmiş cān u dilden āh āh eksük degül														
Esīr-i ʿışḳ-ı yār olduñ dilā ney gibi nālān ol														
Adum İsmaʿil ibn-i Ḥaydarīyem	180	5	181	5	176	5	135	5	130	5	162	5	154	5
Adum Şāh İsmaʿil Ḥaḳḳuñ sırrıyem	181	9	182	9	177	9	136	7	131	9				
Menem kim bu cihāna şimdi geldüm	182	8	183	7	180	7	137	7	132	7				
Yoḫ idi bu yir ü gökler men ezelden var idüm	183	5	184	5							159	7	151	7
Ey cemālüñ āyeti ʿunvān-ı dīvān-ı ḳadīm	184	6	185	6										
Teʿālā şānuhū ekber ki bir nūr-ı Ḫudā gördüm	185	5	186	5	181	5	138	5	133	5	130	5	122	5
Āh kim ol dilber ü dildārı gitdüm görmedüm	186	6	187	5										
Senüñ tek dilber-i cānāna yetdüm	187	7	188	7	180	7	139	7	134	7	147	7	139	7

M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
151	7	143	7	127	5	121	5	110	5	74	6									165	6
147	5	139	5	119	5	113	5	99	5					81	5					167	5
																				168	7
																				169	5
153	5	145	5	130	5	124	5			76	5			66	5					170	5
150	5	142	5	121	5	115	5	167	5	72	5									171	5
156	5	148	5					111	5											173	5
144	5	136	5	128	5	122	5													172	5
157	9	149	9																	174	4-
152	7	144	7	124	7	118	6			75	7			44	7						
158	4	150	4	131	4	125	4														
159	4	151	4	116	5	110	5														
160	5	152	5	125	5	119	5														
								108	5												
166	7	158	7					113	7												
162	5	154	5	136	5	130	5	114	5			9	5								
163	5	155	5	134	5	128	5	112	5			10	5	48	5						
								170	7												
167	5	159	5					3	5												
161	5	153	5	137	5	131	5	116	5			8	5			10a	5	78a	5		
165	5	157	5	138	5	132	5	115	5					100	5						
164	5	156	5					164	5												
168	7	160	7															78a	7		
169	5	161	5	135	5	129	5														
																		78b	5		
201	5	193	5																		
211	9	203	9	16	9	10	9														
206	7	198	7	172	9	166	9														
207	7	199	7													17a	7	79b	7		
170	5	162	5																		
173	5	165	5	149	5	143	5							51	5						
190	7	182	7	168	7	161	7														

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
Göñülde ‘ışḳuñı cān tek dilerdüm	188	5	191	5	168	5					144	5	136	5
Avlaḫda bugün avlar iken yāra yoluḫdum	189	5	189	5										
Ol perī-veş ḥüsn-i gencüm yār senden küsmişem	190	5	190	5							161	5	153	5
Bendeye ḥaḳdur ölüm sen pādişāhı görmişem	191	6	192	6										
Gice gündüz istegüm dildār-ı yārum bulmışam	192	7	193	7	181	7	140	7	135	7	153	7	145	7
Dil saña ḥayrān olupdur tā cemālüñ görmişem	193	5	194	1-	182	5	141	5	136	5	131	5	123	5
Ey perī ḥüsnüñ senüñ māh-ı münevver görmişem	194	5			161	5					133	5	125	5
Tā ki gördüm men seni ‘ālemde ḥayrān olmışam	195	7			183	7	142	7	137	7	143	5	135	5
Ey perī şīrīn lebüñ ‘ışḳında Ferhād olmışam	196	5									139	5	131	5
Ol perī ‘ışḳına men cāndan giriftār olmışam	197	5			184	5	143	5	138	5	138	5	130	5
Dilberā ḥüsn-i ruḫuñ gülzār-ı cennet bilmişem	198	5			159	5					129	5	121	5
Derd ü firāḳ u ḥasret ilen cāna gelmişem	199	5									149	4	141	4
Gözleri mey-ḫ˘āredür mey-ḫāneye göndermişem	200	7									160	6	152	6
La‘lüñ ḳatında vaṣf-ı Bedaḫşān ne söyliyem	201	5												
Dilberā yüzüñi görsem māh-ı tābānum direm	202	5			158	5					128	5	120	5
Ey gül yañaġlu ḳaddüñe serv-i revān direm	203	5									158	5	150	5
Cemālüñ gülşeni’çün merġ-zāram	204	5									150	5	142	5
Yüzüñdür Ka‘be la‘lüñ āb-ı zemzem	205	7												
Şāhā ġamunda āteş-i sūzāna yanaram	206	5												
Ġarībem ‘āşıḳam tenhā vü zāram	207	9												
Çeşme-i la‘lüñden ey cān teşneyem āb isterem	208	3												
Yār işiginde raḳībi sürdiler dūr ez-ḥarem	209	3												
Viṣālüñden senüñ dūr oldı göñlüm	210	5									151	5	143	5
Ol perī kim çeşmi sāḳī la‘li cāmumdur menüm	211	5			164	5					134	5	126	5
Ol perī-peyker ṣanem cismümde cānumdur menüm	212	7			167	7					141	7	133	7
Ol perī ra‘nā giden serv-i revānumdur menüm	213	5									155	5	147	5
Bāṭınum hecrüñde cānā dopdolu ḳandur menüm	214	4			163	5					138	5	128	5
Men seni cāndan severem ey dil-ārāmum menüm	215	5			170	1-					148	5	140	5
N’ola ey dilber eger sen cānum olsayduñ menüm	216	5												
Çıḫmadı ‘ışḳuñ senüñ bir laḥẓa cānumdan menüm	217	5			162	5					135	5	127	5
Ey dirīġā gitdi gelmez ol gül-endāmum menüm	218	4												
Tā meni ayırdı devrān sevgü yārumdan menüm	219	5			165	5					137	5	129	5
Dil-rubānuñ firḳatüñden gözlerüm nemdür menüm	220	5												
Pür-şarāb olsun hemīşe uş bu cām-ı dost-kām	221	5									157	5	149	5
Cānā men isterem ki esīr-i kemend olam	222	5												
Ḫayli demdür ey perī ol meh cemālüñ görmezem					160	5					132	5	124	5
Sen misin yanumda cānā yoḫsa ḫ˘ābumdur menüm					166	5					140	5	132	5

M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
187	5	179	5											134	5						
								165	5												
196	7	188	7					59	7												
174	5	166	5	152	5	146	5	53	5					102	5						
176	5	158	5	160	5	154	5	54	5					101	5						
186	5	178	5					57	5	80	3-			72	5						
181	5	173	5	154	5	148	5	55	5	81	-3			55	5						
180	5	172	5	156	5	150	5							73	5						
172	5	164	5	144	5	138	5	56	5					50	5	14a	5	79a	5		
191	5	183	5	141	5	135	5							75	5						
203	7	195	7																		
171	5	163	5	148	5	142	5					12	3-								
208	5	200	5																		
192	5	184	5	153	5	147	5							132	5						
193	5	185	5	146	5	140	5							133	5						
177	5	169	5	164	5	157	5	46	5					103	5						
185	7	177	7	162	163/	156	7	44	7	79	7			62	7						
195	5	187	5	151	5	14	5	47	5					104	5						
179	5	171	5	155	5	149	5	48	5					53	5						
210	5	202	5					49	5					54	5						
178	5	170	5	161	5	155	5	50	5					55	5						
183	5	175	5	143	5	137	5	51	5	77	5										
204	5	196	5									25	5								
199	5	191	5	145	5	139	5	25	117/					49	5						
175	5	167	5	158	5	152	5	60	5					140	5						
184	5	176	5	165	5	158	5	52	5	78	5			56	5						

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**
Dünye vü ʿuḳbāda sen tek yār-ı ġam-ḫˇār isterem					169	5					146	5	138	5
Dilberā tā kim viṣālüñ gitdi yanumdan menüm					197	7					152	7	144	7
Menem kim cān ü dilden Ḥaydarīyem											8	13		
Ey cān men cemālüñi gördükçe cān virem											142	5	134	5
Tā ki düşdüm dilberā ʿışḳuñda ḥayrān olmışam											145	5	137	5
Tā ki gördüm men cemālüñ ey peri-veş dilberüm											154	5	146	5
Ey cemālüñde senüñ nūr-ı İlāhidür tamām											156	5	148	5
Dilberā men senden ayru kūh iken kāh olmışam														
ز عشق یار لیلی وش شدم مجنون و حیرانم														
Yüzüñ görende ey ṣanem Allāha şükr idem														
Ḥüsnüñi men Yūsuf-ı Kenʿāna nisbet ḳılmışam														
Allāh Allāh diñ ġāzīler / ġāzīler diyen şāh menem														
Gönül virdüm cefāsın bilmez idüm														
Bugün men bir büt-i meh-pāre gördüm														
Ey ḥabībüm sen teki zībā nigārı sevmişem														
Bu cihān mülkinde men sen yāra muḥtāc olmışam														
Ḥayālümdür menüm yā düşde gördüm														
Ezelden ʿışḳ ile dīvāne geldüm														
Cümle eşyāda ẓuhûr iden kelāmumdur menüm														
Vücûdum şehrine girdüm bu şehri pür-żiyā gördüm														
Cehd eyleyüp bir pīre yetmege ġayret idelüm														
Görmişem envār-ı Ḥaḳ ol rûy-ı zībāsında men	223	5												
Cānumı ġarḳ eyledüm çün ʿışḳ deryāsında	224	7												
Ey ki çoḫ düşdüm firāḳuñdan fiġān u vāya men	225	5			191	5			145	5	169	5	161	5
Bugün geldüm cihāna serverem men	226	7			192	6			146	6	187	5	179	5
Yüzüñdür ʿarş-ı er-Raḥmān ki her dem Cebraʾîl andan	227	7												
Ṣūretüñ gördüm nigārā mest ü ḥayrānam bugün	228	5									178	5	170	5
Laʿl-i nābuñdan maña her dem ʿināyetdür bugün	229	5												
Uş yine güller açıldı ḫāra söyleñ gelmesün	230	5			189	7	148	6-	143	7	179	6	171	6
Gel ki cānā senden özge tende men cān istemen	231	5									164	5	156	5
Çün senüñ tek yār buldum özge men yār istemen	232	5									166	5	158	5
Şol menüm çoḫ sevdügüm ʿālemde sulṭāndur bugün	233	5												
Ey meni hicrān elinde zār ü giryān eyleyen	234	5									185	5	177	5
Sen maña cevr ü cefānı bī-ḥisāb itmekdesin	235	5												
Dilberā sensiz çeker cānum cefā bilmez misin	236	5												
Senden özge yārum olsa ey perī-veş sīm-ten	237	5									176	5	168	5
Göñül sen iḥtirāz eyle özüñi saḫla cāhilden	238	4												

M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
189	5	181	5	150	5	144	5							126	5						
194	7	186	7	159	7	153	7	45	7												
200	10	192	10	12	10	6	10	14	11									79b	12		
182	5	174	5	142	5	136	5			82	5										
188	5	180	5	147	5	141	5	58	5					74	5						
197	5	189	5	157	5	151	5	118	5					133	5						
198	5	190	5	14	5	8	5														
202	7	94	7																		
205	8	197	8																		
209	5	201	5	166	5	159	5							135	5						
212	5	204	5	170	5	163	5														
				20	7	14	7														
				139	5	133	5														
				140	5	134	5														
				167	5	160	5														
				169	5	162	5														
				171	5	164	5														
																22b	5	79b	5		
																4b	9	78b	9		
																14a	7	79a	7		
																		81a	5		
246	5	238	5					18	5												
245	9	237	9					17	9												
220	5	212	5																		
235	5	227	5	199	7	191	7														
228	5	220	5	180	5	173	5			92	5			138	5						
229	5	221	5	182	6	175	6			92	7			142	5						
218	5	210	5	178	5	171	5	169	5			15	5	58	5						
216	5	208	5	183	5	176	3	168	5			16	4-	137	5						
				198	5	190	5														
239	5	231	5	195	5	187	5							136	5						
226	5	218	5	189	5	182	5			89	5	22	5	139	5						

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**
Neler çeker bu cānum yār elinden	239	5												
Göñlüm ister vaṣluñı ey sevgü cānān yeñiden	240	6	195	6							165	7	157	7
Ruḫ u zülfüñ ki bāç almış bugün Keşmīr ü Kābilden	241	6	196	6										
Yüzüñdür sūre-i Yūsuf dudaġuñ āb-ı kevs̱erden	242	5	197	5							172	5	164	5
Ey ṣanem göñlüñ senüñ nā-mihribān olmış neden	243	5	198	5										
Görmek ister yüzüñi ʿışḳ ile bu cān şimdiden	244	5	199	5							170	5	162	5
Nergislerüñ ki yıḫdı meni mekr ü ālden	245	5	212	5										
Dün didüm terk it yolında mende cāndur sen diyen	246	5	213	5							184	5	176	5
Çıḫmaz ey dilber senüñ ḫayl-i ḫayālüñ yāddan	247	5	214	5							168	5	160	5
Her gelen dünyā menüm dir sen ḳadīm bünyādsın	248	4									188	5	180	5
Nāgehān içdüm lebüñden kevs̱er-i mā'-i maʿīn	249	5	215	5										
Dilberā derd-i firāḳuñ ḳoymadı cismümde cān	250	5	216	5							163	5	155	5
Cemālüñ göreli cān buldum ey cān	251	5	200	5	185	5	144	5	139	5	175	5	167	5
Āşıḳ-ı dil-ḫasta gör dildāra döndermiş yüzin'	252	5	201	5	186	5	145	5	140	5	173	5	165	5
Merḥabā ey āfitāb-ı ʿālem ü dünyā vü dīn	253	5	217	5										
Cān durur cismümde ʿışḳuñ cānum elden gitmesün	254	5	202	5	187	5	146	5	141	5	180	5	172	5
Dilberā gözden cemālüñ bir nefes dūr olmasun	255	5	203	5	188	5	147	5	142	5	171	5	163	5
Senden özge dilberā hiç kim maña yār olmasun	256	5	218	5	198	5					167	5	159	5
Şehā göñlüñ hemīşe bī-ġam olsun	257	7	219	7										
Sensin cihān içinde bugün şeh-süvār-ı ḥüsn	258	5	220	5										
Ulu lāf eyleyen meydāna gelsün	259	7	221	6	190	8			144	8	186	9	178	9
Ey ḫūblar içre ṭalʿat u ḥüsn ile bay olan	260	7	204	7	193	7	149	7	147	7	183	7	175	7
Müşgīn saçına tā ki melek çaldı şānesin	261	5	205	5	194	5	150	5	148	5	177	5	169	5
Ḳızıl gül bāġ u būstānum ne dirsin	262	8	206	8	124	8	153	8	151	8	189	8	181	8
Men saña dāyim çü yāram sen maña aġyārsın	263	5	207	5	195	3-	151	5	149	5	181	5	173	-4
Ḥaḳ teʿālā ḫūb yaratdı bu teni ol cān içün	264	5	208	5										
Ey ki ḥayrāndur göñül sen dilber-i dildār içün	265	5	209	5							174	5	166	5
Firḳatüñ çekdüm nigāra şimdi yār olmaz mısan	266	5	210	5	125	5	154	5	152	5	123	5	110	5
Gel ey dilber tenümde cān olupsan	267	5	211	5	123	5	152	5	150	5	127	5	114	5
Gel ki derd-i bī-devā dermāna gelsün yeñiden											182	7	174	7
چند روزی مانده از حسن تو نادانی مکن														
Gözlerüm her dem-be-dem ruḫsāra döndermiş yüzin														
Muḥibb ü çāker-i Ḥaydar rivāyet dinle Ḥaydardan														
Vücūdum şehrinde buldum dürr ilen dür-dāne men														
Ḳuluñam bende şāhuñ göñli bilsün														
Mihrini mühr itmişem men sīnem içre Ḥaydarın														

M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
215	7	207	7	181	7	174	7					14	7								
240	5	232	5	173	5	166	5			87	5	20	5	115	5						
241	5	233	5									27	5								
221	5	213	5							83	5										
247	5	239	5									28	5								
219	5	211	5	186	5	179	5							59	5						
242	5	234	5	191	5	184	5	166	5												
214	5	206	5									13	-4								
225	5	217	5	192	5	185	5			88	5	21	5			9b	5	81b	5		
223	5	215	5	184	5	177	5			84	5	19	5								
												26	6								
237	5	229	5	190	5	183	5			94	2			70	5						
222	5	214	5	179	5	172	5			86	5	18	5								
217	5	209	5	185	5	178	5							69	5						
213	8	205	8	193	9	225	8					29	9								
				176	7	168	7			95	-5			36	7						
227	5	219	5	175	5	169	5			90	5	23	5	57	5						
248	7	240	7													19a	6	82a	6		
230	5	222	5	177	5	170	5			91	5	24	3-	123	-2						
243	5	235	5									30	5			14b	5	81b	5		
224	5	216	5	196	5	188	3			85	5	17	5	68	5						
244	5	236	5	187	5	180	5			73	5			60	5						
				194	5	186	5			96	5										
231	7	223	7	197	7	189	7							39	7						
236	5	228	5																		
238	5	230	5																		
249	14	241	14																		
250	5	242	5	188	5	181	5														
				174	5	167	5														
																		76b	12		

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
Bi-ḥamdi'llah ṣafā bulduḳ cemāl-i nev-bahārından														
Dilberā gördüm yüzüñ ḥayrānam ol demden berü	268	5	222	5	126	5	179	5	178	5	216	5	208	5
Yüzüñ gördüm senüñ ey yār-ı meh-rū	269	5	223	5	128	5	181	5	180	4	218	5	210	5
Kim olam gönderem sen yāre ḳarşu	270	8	224	9							219	9	211	9
Yüzüm sürüp varuram yāra ḳarşu	271	6	225	6	127	5	180	5	179	5	220	5	212	5
Ḳılur ġamzeñ cefālar dürlü dürlü	272	9	226	9	129	5	182	6						
Nigārā n'eyleyem men senden ayru	273	5	227	5							217	5	209	5
Çekdüm yed-i ḳudretden cān ṣafḥasına ḫāme	274	7	228	7										
Çeşm-i mestüñ ey perī çün susamışdur ḳanuma	275	5	229	5										
Meni ser-geşte ḥayrān eyleyen şāh	276	11	230	7	154	11	178	11	177	11	207	11	199	11
Cihānı bāġ u būstān eyleyen şāh	277	5			153	5	177	5	176	5				
Egildüm secde ḳıldum ḫānedāna	278	9			135	9	160	9	158	9	215	9	207	9
Ey ṣabā aḥvālümi 'arż eylegil cānāneye	279	5	231	2										
Tā yüzüñ üstine zülfüñ sāye ṣalmışdur yine	280	5	232	5							201	5	193	5
Elā ey ṣubḥ-dem menden selāmı ber-fülān söyle	281	7	233	7										
Ey ki hecrüñ bendeni zār itdi ḳayġular bile	282	5	234	5	131	5	156	5	154	5	199	5	191	5
Ey göñül 'ışḳında yāruñ nāle vü āh eyleme	283	7	235	7	132	5	157	7	155	5	203	7	195	7
Yā İlāhi sen meni bī-'ışḳ-ı cānān eyleme	284	5	236	5	133	5	158	5	156	5	196	5	188	5
Nefesi ehl-i dilüñ gevher-i cāndur bilene	285	6	237	6	136	7	161	6	159	7				
Meyl eyledi yār ḥamdulillah	286	8	238	7										
Yüzüñ ḫurşīd-i tābāndur felegüñ māhı yanında	287	6	239	6										
Ey yüzüñ güldür lebüñ çün ġonca ḫandāndur yine	288	5	240	5	138	5	163	5	161	5	213	5	205	5
Gerçi hecrüñden ża'īf ü nātüvān oldum yine	289	5	241	5	139	5	164	5	162	5	193	5	185	5
Şehā bağrum kebāb olsun mı böyle	290	5	242	5										
Ger menümlen ol meh-i nā-mihribānum söyleşe	291	5	243	5							192	5	184	5
Ger menümlen bir gün ol şāh-ı cihānum söyleşe	292	5	244	5										
Gel göñül pīr isteyeli bu ḳadīm erkān ile	293	5	245	5	130	5	155	5	153	5	205	5	197	5
Cānum tükendi ḥasret-i cānāneyem yine	294	5	246	5	140	5	165	5	163	5	190	5	182	5
Çeşmüñ atanda ġamze meger cān diler yine	295	5	247	5	141	5	166	4	164	5				
Ḫayālüñ meskenidür cān içinde	296	5	248	5	144	5	171	5	167		204	5	196	5
Menem sulṭān-ı 'ālem cān içinde	297	8	249	8										
Gül yüzüñ kim düşmiş ol zülf-i perīşān üstine	298	5	250	5	147	5	172	5	170	5	191	5	183	5
Dāne-i ḫāl-i siyeh kim düşdi ruḫsār üstine	299	6	251	6	148	5	173	5	171	5	194	5	186	5
Derd-i 'ışḳuñ dilberā tā geldi bu cān üstine	300	5	252	5	152	5			175	5	197	5	189	5
Göñlümi çekdi şehā dāġ-ı ġamuñ dāġ üstine	301	4	253	4	151	5	176	5	174	5	198	5	190	5
Çīn düşüpdür çīn saçuñdan yüz tümen çīn üstine	302	5	254	5	150	5	175	5	173	5				

M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
																16a	5	81b	5		
251	5	243	5	200	5	192	5	128	5	117	5			117	5						
253	5	245	5	203	5	195	5	129	5	116	5			130	5						
254	9	246	9																		
																		87b	5		
255	7	247	7	201	5+1	193	6														
252	5	244	5	202	4	194	4			115	5										
289	9	281	9	205	9	197	9	29	11									88a	6		
								28	5												
														86	7						
268	5	260	5	220	5	232	5	122	5	108	5										
266	5	258	5							106	5										
269	7	261	7	214	7	202	7	123	5												
263	5	255	5	210	5	199	5			103	5										
282	7	274	7													17b	6	86a	6		
284	5	276	5	217	7	231	7														
260	5	252	5	219	5	205	5			100	5			110	5						
293	5	285	5																		
258	4	250	4							98	5			67	5						
259	5	251	5	226	5	234	4														
271	5	263	5					124	5									91a	5		
256	5	248	5	211	5	200	5			99	5	109	5								
285	5	277	5							113	5										
270	5	262	5	218	5	204	5	30	5												
291	8	283	8					31	7												
257	5	249	5	213	5	229	5			97	5										
261	5	253	5	204	5	196	5			101	5										
264	5	256	5	221	5	206	5	119	5	104	5			76	5						
265	5	257	5	222	5	233	5	120	5	105	5										
292	5	284	5	209	5	228	5														

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
Aytdum ḳaşuna ʿişve ḳıl aydur ki göz üste	303	5	255	5	149	5	174	5	172	5	200	5	192	5
Sāḳiyā ol bāde-i ṣāfī ṣafānuñ ʿışḳına	304	7	256	7										
Ḥaḳ teʿālā çaldı bir ṣayḳal bu gözgüm pasına	305	5	257	5			170	5	169	5				
Mevsim-i ḳış gitdi devr-i nev-bahār oldı yine	306	9	258	9	137	8	162	9	160	8	195	9	187	8
Sen maña ger yār isen var ey göñül yār isteme	307	7	259	7	145	7	169	7	168	7				
Yāra yār olmaġ dilersen ġayrısın yār isteme	308	5	260	5	134	5	159	5	157	5	206	5	198	5
Yine bī-pervālıġı yād itdigüñ yaʿni ki ne	309	7	261	7							209	7	201	7
Ey göñül kūyında meʾvā ḳıldıġuñ yaʿni ki ne	310	22	262	22							211	26	203	22
Ġonca tek laʿlüñi ḫandān itdigüñ yaʿni ki ne	311	31	263	31							210	31	202	31
Ey bende ger cihānda penāhuñ ilāh ola	312	5	5	5	13	5	13	5	8	5	208	5	200	5
Ey göñül ṣıdḳ ile her kim şāh ilen yoldaş ola	313	5	6	5	14	5	14	5	9	5	214	5	206	5
Her kime kim sencileyin bir perī-veş yār ola	314	9	266	9							212	9	204	9
Günāhum çoḫ Ḫudā içün bağışla	315	7	267	7										
Eyā göñül ḳuşı dirler bahār imiş maña ne			264	5	142	5	167	5	165	5				
Biz ol cān-ı yegāneyüz yegāne			265	4	143	5	168	4	166	5				
Yār ʿışḳuñ bağrımuñ tā çekdi yüz dāġ üstine											202	5	194	5
Görmek yüzüñi derde devādur Ḫaṭāyīye														
Aynu'llāham ʿaynu'llāham ʿaynu'llāh'														
Aytdum ey dilber ḫayālüñ āşinādur göñlüme														
N'eylerem men cenneti içinde dīdār olmasa														
Yine ʿazm eyledi göñlüm gider ol şāh-ı aʿlāya														
Gül aġaçdan bitdi geldi şāha yoldaş olmaġa														
Şehā ḳılgil teraḥḥum men gedāya														
Çeşmüme geldi şehā naḳş-ı ḫayālüñ bu gice														
Ḳatı müştāḳ idüm sen meh-liḳāya														
Diyār-ı ʿışḳa sulṭānam dilā men de zamānumda														
Eger sen ümmet isen Muṣṭafāya														
Şefīʿü'l-müẕnibīn Ḥaḳdan Muḥammed Muṣṭafā geldi	316	13	277	13	207	14	190	14	186	14	246	14	238	14
Yirde gökde Ḥaydar-ı Kerrār sensin yā ʿAlī	317	10	278	10										
Ey rumūz-ı ḫaṭṭ u ḫālüñ şerḥ-i Ḳurʾān yā ʿAlī	318	21	279	21										
Ẓāhir oldı gerçi mühr-i ḫātem-i peyġamberī	319	12	280	12										
Hiç senüñ tek görmedüm bir dilber-i ḫūrī perī	320	6	281	6			218	6	214	6	240	6	232	5
Ey melek ṣūretlü insān ey güneş yüzlü perī	321	5	282	5							235	5	227	5
Ey cemālüñdür senüñ İlāhi nūruñ maẓharı	322	7	283	7			217	7	213	8	242	7	234	7
Ey gül yañaġlu leblerüñe cān disem yiri	323	5	124	284/			220	5	216	5	243	5	235	5
Men ol mest-i liḳāyam geldüm imdi	324	7	275	8	201	7	184	7			221	9	213	9
Sırr-ı ʿışḳuñdan senüñ her kim ki āgāh olmadı	325	7	276	7	200	6	183	6			249	6	241	5

M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
267	5	259	5	216	5	230	5	121	5	107	5										
279	7	271	7									31	7								
287	5	279	5	207	7	227	7														
262	9	254	9	212	9	201	9			102	5			80	9						
272	5	264	5					13	5												
274	7	266	7					157	2-	112	7										
276	20	268	20							111	-22										
275	30	267	30							110	-16										
273	5	265	5					125	5					65	5					7	5
280	5	272	5					127	5											8	5
277	8	269	8					126	9	114	9										
290	7	282	7															101a	6B		
286	5	278	5																		
										109	4-										
278	7	270	7																		
281	7	273	7	208	7	198	7														
283	5	277	5																		
288	5	280	5																		
294	6	286	6	206	6	226	6														
295	5	287	5	215	4	203	4														
296	5	288	5	224	5	207	5														
297	6	289	6	227	6																
				225	5	208	5														
																32a	5				
																		87b	7		
								158	-2	149	14										
332	10	324	10	10	11	4	11	7	11									93a	10		
333	23	325	23					6	23												
348	12	340	12																		
323	6	315	6	245	6	241	6	139	5	137	6			106	6						
309	5	301	5							134											
325	7	317	7					141	7	140	7										
326	5	318	5	234	5	237	5	142	5	139	5			83	5					130	5
298	8	290	8	241	9	216	9	130	9	120	9										
313	5	305	5	228	5	209	5	172	5	146	6	33	7								

ŞİIRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
Dilberā hecrüñde kimdür dīde-giryān olmadı	326	5	274	5	210	5	194	5	190	5	225	5	217	5
Tā seni gördüm nigārā dil maña yār olmadı	327	5	285	5	211	5	195	5	191	5	244	5	236	5
Tā menüm gül yüzlü yārum ʿazm-i seyrān eyledi	328	5	273	5	209	5	193	5	189	5	227	5	219	5
Dem-be-dem yol gözlerem ol sevgü yārum gelmedi	329	5	286	5	212	5	196	5	192	5	238	5	230	5
Maña derd ü belālar yaḫşı geldi	330	7	287	7	214	7	198	7	194	7	241	7	233	7
Dilberā ʿışḳuñı tende saḫlaram cānum kimi	331	5	288	5	217	5	201	5	197	5	222	5	214	5
Dilberā gül görmedüm gülşende ruḫsāruñ kimi	332	4	289	4	216	5	200	5	196	5	226	5	218	5
Sen büt-i Leylī elinden olmışam Mecnūn kimi	333	5	290	5	215	5	199	5	195	5				
Ḫasta cānum olmayasın sevgülü cānān kimi	334	5	291	5	218	5	202	5	198	5	224	5	216	5
Yoḫ durur ʿālemde bir daḫ ḥüsn ilen yārum kimi	335	5	292	5	219	5	204	5	199	5	233	5225	5	
Cānā cihānda olmaya meh-rū senüñ kimi	336	5	293	5							228	5	220	5
Ey sevgü nigār sen ḳal imdi	337	5	294	5										
Tā seḥer gülşende bülbül söz ilen sāz eyledi	338	7	295	7										
Tā naḳş-ı ruḫuñ dīde-i giryānuma düşdi	339	4	311	4										
Muḥabbetüñ ṣanemā cān içinde yir dutdı	340	9	312	9										
Tā ki düşdi göñlüme rūz-ı viṣālüñ bir daḫı	341	7	313	7										
Ey ṣanem yoluñda bu ʿālem fedādur cān daḫı	342	5	314	5							236	5	228	5
Gel ki cānā senden ayru gözlerüm ḳan ağladı	343	5	315	5										
Ey bād ṣubḥ-dem yüri var ol nigāra di	344	5	316	5										
Menüm göñlüm alan dilber degül mi	345	5	296	5	220	5	203	5	200	5	248	5	240	5
Bu ṣurāḥī dilber-i raʿnā kimidür ḳāmeti	346	5	297	5	223	5	207	5	203	5	237	5	229	5
Ey boyuñ Ṭūbā dudağuñ āb-ı ḥayvān nisbeti	347	5	298	5	224	5	208	5	204	5				
Tā ki aḫşam vaḳti gördüm ey büt-i meh-rū seni	348	5	299	5	226	5	210	5	206	5	231	5	223	5
Ey meni ḥayrān iden der-ḫ˘āb gördüm men seni	349	5	300	5	228	5	212	5	208	5	234	5	226	5
Ol dil-rubā ki tende çekermen cefāsını	350	5	301	5			214	5	210	5	232	5	224	5
Aṣdı zülfüñ tek ġamuñ ṣol ḳadd ü bālādan meni	351	5	302	5	227	5	211	5	207	5	223	5	215	5
Tā gördi gözlerüm seni ey ḥüsn ilen ġanī	352	5	303	5	229	5	213	4	209	5	229	5	221	5
Vechüñe baḫgeç görindi gözüme meh-pāresi	353	5	304	5			215	5	211	5	250	5	242	5
Dünye vü ʿuḳbāda birdür yār dutman yār iki	354	5	305	5			216	5	212	5	247	5	239	5
Lā fetā illā ʿAlīdür ol erenler serveri	355	6	309	5										
Menüm yār-ı vefādārum gel ā hey	356	5	310	5										
Şehā senden ṣafā ister Ḫaṭāyī	357	7	306	7	232	7	223	6	219	7				
Yüzüñ bedr aya beñzer beñzemez mi	358	5	307	5	199	4								
Göñül bu sırruñı saḫla ki bilmez bī-ḫaber ṣūfī	359	5	308	5										
Şol mübārek ẕātuña işüm ṡenādur yā Nebī			268	10	202	10	185	10	181	10	2	10		
Ey iki ʿālem penāhı şāh u server yā ʿAlī			269	14	203	14	186	13	182	14	14	15		
Cemālüñdür senüñ nūr-ı ilāhī			270	11	204	11	187	11	183	11	7	11		

M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
302	5	294	5	247	5	242	5	133	5	119	5										
327	5	319	5	230	5	210	5			141	5										
304	5	296	5	244	5	218	5	135	5	124	5										
312	5	304	5	243	5	240	5	159	5	132	5										
324	6	316	6	242	6	217		140	6	138	6			121	7						
299	5	291	5	232	5	211	5			121	5			94	5						
303	5	295	5					134	5	122											
339	5	331	5	254	5	246	5					34	5								
301	5	293	5	235	5			132	5	118	5			96	5						
320	5	312	5	248	5	243	5			130	5			95	5						
305	5	297	5	233	5	212	5	136	5	125	5										
310	5	302	5							135	5										
								260	5												
330	5	322	5	237	5	214	5			143	5	32	-2								
311	5	303	5	236	5	213	5	24	5	131	5			97	5						
345	5	337	5	239	5	239	5					36	1-	107	5						
308	5	300	5	231	5	236	5			128	5			93	5						
321	5	313	5	238	5	238	5			133	5										
				246	5	219	5			129	5			92	5						
300	5	292	5	251	5	244	5	131	5	123	5			146	5						
306	5	298	5	240	5	215	5	137	5	126	5			91	5						
314	5	306	5					174	5	147	5										
329	5	321	5	252	5	222	5	173	5	144	5										
																		97a	4		
344	7	336	7	250	7	221	7			145	6										
340	5	332	5	257	5	248	5					35	5								
																7a	5	93a	5		
316	10	308	10	3	9			2	10												
317	15	309	15	11	15	5	15	5	15			3	7-					95b	14		
315	11	307	11	2	10							2	11								

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
KASİDE VE GAZELLER	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
Ey Ḥaḳ kelām içinde didi Murtażā seni			271	17	205	17	188	17	184	17	6	17		
Ḥaḳīḳat baḥr-ı ẕāt-ı ekber oldı			272	12	206	12	189	11	185	12	13	11		
Dilberā ʻışḳuñda men tek kimse meşhūr olmadı			317	5	213	5	197	5	193	5	230	5	222	5
Bu ʻālem ḥüsnüñe ḥayrān degül mi			318	5	221	5	205	5	201	5				
Ġamuñdan gözlerüm ʻummān degül mi			319	7	222	7	206	7	202	7	245	7	237	7
Vücūduñ ravża-i rıżvān degül mi			320	5	225	5	209	5	205	5				
Yapışgil dāmenine ḳoyma şāhı			321	7			219	7	215	7				
Aks-i sāyeñdür vücūdum ey saçı ẓıll-ı hümāy'			322	5	230	-4	221	5	217	5	239	5	231	5
Bahār oldı ki ʻālem gülşen oldı			323	7	231	7	222	7	218	7				
Yaḳīn bil kim Ḫudāīdür Ḫaṭāyī					208	7	191	7	187	7				
Sen menüm rūḥ-ı revānumsın tenümde cān kimi														
Ger dilersen vaṣl-ı Ḥaḳ terk it göñül vesvāsını														
Gevher-i ẕāt-ı ḳadīm-i kibriyāsın yā ʻAlī														
Senden ister her veli himmet hidāyet yā ʻAlī														
Teʻālā şānuhū ekber ki bir nūr-ı Ḫudā geldi														
Ey şāhbāz-ı her dü-cihān Murtażā ʻAlī														
Neler geldi gelesidür meded hey														
Ḳara zülfüñ boyuña mindi düşdi														
Bi-ḥamdi'llāh ki der-ʻālem ẓuhūr-ı evliyā geldi														
Bugün ʻālemde sulṭāndur Ḫaṭāyī														
Ey şehā men senden özge sevmedüm sevmen daḫı														
Elif anı bilmişem men lā fetā illā ʻAlī														
Dāyimā fikrümde ẕikrüm yā Muḥammed yā Ali														
Çoḳ erenler geldi geçdi evveli serden ʻAlī														
Ey göñül yād et Ḫüdā-yı ekberi vü ekseri														
Muḥammeddür cihānuñ pādişāhı														
Alīyi severem cāndan içeri'														
MUSAMMATLAR														
تو آن گلی که خراب تو گلعذارانند	360	7	Son											
Yaradan be-ḳudret gök ilen yiri	Yok		Yok		155	16	192	16	188	16	5	16		
[Şāh iki cihānuñ efḍalidür [Deh-nâme'den	Yok		Yok		96	22	96	22	91	22	4	21+1		
Nūrına ṣaldı naẓar ol ḫālıḳ-ı Perverdigār													Yok	Yok
Ne yatursun dur ey ġāfil														
Lāyı isḳāt eyleyüp bir bilmeyen illāsını														
Vaʻde-i vasl ideli bir ḳılca ḳaldı cānumuz														
Âfitāb-ı ʻāleme tevḥīd geldi āşikār														
Bendeyem men cān u dilden pādişāhumdur ʻAlī														
Luṭfuña ey pādişāhlar pādişāhı çoḳ şükür														

M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı
318	18	310	18	4	19			8	19												
338	11	330	11	13	12	7	12	15	11							16b	11	94a	11		
307	5	299	5	249	5	220	5	161	5	127	5			90	5						
341	5	333	5																		
328	7	320	7					143	7	142	7							96a	9		
342	6	334	6																		
322	5	314	5	229	5	235	5	138	5	136	5										
343	6	335	6																		
337	7	329	7	24	7	18	7	18	7												
331	5	323	5																		
334	7	326	7																		
336	7	328	7					4	7									92b	7		
346	6	338	6																		
347	13	339	13	253	15	245	15									12b	15	93b	15		
349	5	341	5																		
350	8	342	8	255	8	247	8														
351	8	343	8	256	8																
352	8	344	8	19	8	13	8														
								11	6												
								163	5												
																23b	17	95a	17		
																11a	6	93a	6		
																		92a	5		
																6a	11	92b	11		
																		96a	9		
																		97b	7		
				15	16	9	16	16	15	148	5B+1b										
				5	22													70a	20		
		346	15B																		
353	19	345	46																		
																24b	5B	98b	8B		
																16a	5B	74a	5B		
																17b	8B	68b	8B		
																32a	7B	92a	7B		
																		72a	10B		

ŞİİRLER	ŞR		G		L		PS		TN		T		T1	
TUYUGLAR/RUBAİLER	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**
Yā ʿAli cānum saña olsun fedā	1		2		1		1		1		1		1	
Sāye-i ḫūrşīd-i şübḥāndur ʿAlī	2		6		6		6		6		7		7	
Zātuñ Allāh maẓharıdur yā ʿAlī	3		4		5		5		5		6		6	
Ol ʿAlīdür ʿāleme ümmīd olan	4		7		7		7		Yok		8		8	
Ger ʿAlīnüñ mülk-i insāndur yiri	5		8		8		8		Yok		9		9	
Bu Ḫaṭāyī bendenüñ gör ḥālını	6		5		4		4		4		4		4	
Men Mevālī meẕhebem rāhum ʿAlī	7		9		9		9		Yok		10		10	
Men Ḥüseynī meẕhebem şāhuñ ḳulı	8		10		10		Yok		Yok		5		5	
Ḳadīm olsun bu dergāhuñ İlāhi	9		11		Yok		Yok		Yok		Yok		Yok	
Muṣṭafā faḫr-ı cihān sen hem-demi	Yok		1		2		2		2		2		2	
Zāt-ı ḥaḳ mefhūm-ı naṣṣ-ı lā-fetā	Yok		3		3		3		3		3		3	
MESNEVİLER														
Naṣiḥat-nāme	Yok		Yok		1b-8b		-56b	63a						

M		GS		P		TZ		V		W		TH		K		AE		OE		MŞ	
Sıra	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**	**Sıra**	**Sayı**
				Yok																	
				Yok																	
				Yok																	
				Yok																	
				Yok																	
				Yok																	
				Yok		2												107a			
				Yok		1												107a			
				Yok																	
				Yok																	
				Yok																	
				Yok		100b										26a	173	103a	174		

TENKİTLİ METİN

KASÎDELER

1
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ki yoḫdan bu cihānı var iden Perverdigār
Yiri ḳāyim gökleri devvār iden Perverdigār

Küntü kenzen āyeti vaṣfuñda olmışdur nüzūl
Varlıġına *kün fekān* iḳrār iden Perverdigār

Cümle-i ʿālemde sen günden daḫı ẓāhir velī
Dilde dāyim adını settār iden Perverdigār

Mü'mine mesken ḳılupdur bāġ-ı cennāt-ı naʿīm
Kāfir ü münkir maḳāmın nār iden Perverdigār

5 Cümle eşyālar gözin der-ḫ˅āb idendür giceler
Gökde kevkebler gözin bīdār iden Perverdigār

Bir ḳulını oda yaḫup ḳıldı *fi nārü's-sakar*
Bir ḳulını maḥrem-i esrār iden Perverdigār

Mıṣr içinde Yūsufı bir ḳul iken sulṭān iden
Derd ilen Yaʿḳūbını bīmār iden Perverdigār

Yūnusı deryā içinde yudduran bir balıġa
Āteşi İbrahīme gül-zār iden Perverdigār

1-T 1b, P 1b, PS 22b, L 36b, V 1b, TH 1, TN 21, M 9a, GS 6a, G 20b, K 1, MŞ 26b

TH nüshasında bu şiirin 6, 10, 11, 12. beyitleri mevcuttur.

1-a ki yoḫdan: yoḳ iken M, GS

2-a kenzen: kenzüñ T, P, V // vaṣfuñda: vaṣfuñdan T, V

3-a ʿālemde: ʿālemden PS // sen günden daḫı: ʿıyānsın gün teki PS, G, MŞ

4-a ḳılupdur: ḳılandur P, PS, L, TN, M, GS, G, K, MŞ // cennāt-ı naʿīm: cennātü'n-naʿīm P, PS, L, TN, G, MŞ

5-a eşyālar: eşyānuñ P / eşyā PS, L, TN, M, GS, G, MŞ // gözin der-ḫ˅āb: gözinden ḫ˅āb L / gözinde ḫ˅āb V / gözlerin der-ḫ˅āb M, GS // idendür: idende M

6-a oda yaḫup ḳıldı: yanduran ḫışm ile P, PS, L, V, TH, TN, M,GS, G, MŞ

7-a iden: ḳılan P

Yaġduran deryāya gökden ebr-i nīsān yaġmurın
Ḳaṭresinden lü'lü'-i şehvār iden Perverdigār

10 Enbiyālar baḫşine yazduran a'lā mertebe
Muṣṭafānı cümleden muḫtār iden Perverdigār

On iki ma'ṣūm-ı pāki pīş iden ümmetlere
Murtażānı Ḥaydar-ı Kerrār iden Perverdigār

Luṭf ile aḥvāline ḳılgil **Ḫaṭāyī**nüñ naẓar
'Işḳ içinde vālih-i dīdār iden Perverdigār

2

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Şol mübārek ẕātuña işüm s̱enādur yā Nebī
'Āsılıġ bīmārına aduñ şifādur yā Nebī

Ayaġuñ topraġınuñ ḳadrin ne bilür her kişi
Kün fekān topraġına kemter bahādur yā Nebī

Ol maḳāmuñ kim melek yetmez ṣufūf-ı na'line
Ayaġuñ altında ol bir ḫāk-i pādur yā Nebī

Ḳaldı sidre'l-müntehā geçdüñ felekden tā semā
Kim yeter bu ḳadr-i Ḥaḳḳa müntehādur yā Nebī

5 Ey güneş yüzlü seni her kimse kim ḥaḳ bilmedi
Dañla maḥşerde anuñ yüzi ḳaradur yā Nebī

9-a ebr-i: māh-ı M, GS

9-b Ḳaṭresinden: Ḳudretinden V

10-a baḫşine yazduran: cem'ine baḫş eden P, PS, L, V, TH, TN, G, MŞ // Nice minler evliyā vü enbiyā vü mürselīn M

11-a -ı pāki: imāmı P, PS, L, TH, TN, M, GS, G, MŞ / imāmlar V

12-a Luṭf ile: Eyleyüp P, TH, TN, M, GS, G, MŞ / Eylegil PS / Luṭf idüp V // ḳılgil: bende P, PS, L, TH, TN, M, GS, G, MŞ / ḳılsañ V // Ḫaṭāyīnüñ: Ḫaṭāyīye V

2-T 2a, P 2b, PS 44b, L 70b, V 1b, TN 181 M 94b, GS 91b, G 53b

1-b aduñ şifādur: işüm du'ādur L / işüm s̱enādur TN

2-a bilür: bilsün P, PS, L, V, TN, M, GS, G

2-b topraġına: ol topraġa P, PS, L, V, TN, M, GS, G

3-a melek: felek PS, L, TN, G // na'line: vaṣfına M, GS

4-a geçdüñ PS, L, TN, M, GS, G / gitdüñ P / geçdi V // semā: zemīn T, P, V, M, GS, G

4-b ḳadr-i Ḥaḳḳa: ḳadre Ḥaḳdan P, V, M, GS

Çün senüñ ḫoşluġuña yaratdı sāni‘ ‘ālemi
Ayaġuñ toprağına cānum fedādur yā Nebī

Her münāfıḳ kim saña göñlinde inkār eyledi
Tā ebed yanmaġ cehennemde revādur yā Nebī

Hem senüñ ta‘rīfüñ itdi hem ‘Alīnüñ ol İlāh
Nişe kim sen Muṣṭafā ol Murtażādur yā Nebī

Mu‘cizātuñ ḳatına Mūsī miṡāl-i mürçe
Gerçi Fir‘avna ‘asāsı ejdehādur yā Nebī

10 Bu **Ḫaṭāyī** ḫasteye ḳılgil şefā‘at rūz-ı ḥaşr
Çünki aṣlından senüñlen āşinādur yā Nebī

3
Eyżan Fi'n-Na'ṭ
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

1 Bize şem‘-i tecellī Muṣṭafādur
Anuñçün server-i āl-i ‘abādur

Tamāmet ḫāricī ‘aceb ki bilmez
Emīrü'l-mü'minīn sır-i Hudādur

Ḫadīce maḥrem oldı çün Resūle
Yaḳīn bil Fāṭıma ḫayru'n-nisādur

Menüm mīrüm Ḥasan şāhum Ḥüseyndür
Ki Zeynü'l-‘ābidīn derde devādur

5 Muḥammed Bāḳır oldı ‘ayn-ı gevher
İmām Ca‘fer imām u pīşvādur

6-a ḫoşluġuña: dostluġuña M, GS // yaratdı sāni‘ ‘ālemi: sāni‘ yaratdı dünyeyi PS, L, TN // sāni‘: ḫālık M, GS

6-b cānum: ‘ālem P, PS, V, M, GS // fedādur: bahādur PS

7-b revādur: cezādur V / sezādur M, GS

8-a Hem: Çün V // İlāh: Çalab P / ḥabīb V

10-b aṣlından: aṣlında PS, L, TN

3-T 2b, PS 24b, L 38b, ŞR 11a, V 4a, TN 23 M 25b, GS 22b, G 21a, MŞ 28a

2-ŞR

2-a ḫāricī: ḫāricīler PS, L, TN, G, MŞ // ‘aceb ki: çünki PS, L, TN, G, MŞ

5-a Bāḳır oldı ‘ayn-ı gevher: Bāḳıruñ ferzend-i naḳdi V / Bāḳıruñ na‘line ḫākem M, GS

İmāmum serverüm Mūsī-i Kāẓım
Ki sulṭān-ı ʿAlī Mūsī Rıżādur

Severem men Taḳī vü hem Naḳīni
Olar kim şimdi naḳd-i evliyādur

Eyva'llāh ḫāk-i pāy-i ʿAskerīnüñ
Çekermen çeşmüme çün tūtiyādur

Yine Düldüle mindi şāh Mehdi
Elinde Ẕü'l-feḳār-ı Murtażādur

10 İlāhī ʿavf ḳılgil sen günāhın
Ḫaṭāyī bir faḳīr-i bī-nevādur

4

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Ey Ḥaḳ kelām içinde didi Murtażā seni
Ḥaḳ bildi ṣıdḳ u cān ile ehl-i ṣafā seni

Güm-rāh olaydı ehl-i cihān ser-be-ser ḳamu
Ger ḳılmasaydı ʿāleme Ḥaḳ reh-nümā seni

Lā farḳ evinde *beyneke beynī* maḳāmına
Hem-dem oḫıdı her sırrına Muṣṭafā seni

Ḫāṣ itdi her peyām-beri bir dīn ü millete
Gönderdi cümle ʿāleme Ḥaḳ reh-nümā seni

6-a İmāmum serverüm: İmām-ı server ol PS, L, TN
6-b sulṭān-ı: sulṭānum ŞR, V, M, GS, G, MŞ
7-a men: hem PS, M, GS // men Taḳī vü: hem Taḳīni ŞR, G, MŞ
7-b şimdi naḳd-i: naḳd-i şāh-ı M, GS
8-a ʿAskerīnüñ: ʿAskerīni ŞR, G, MŞ
10-a ʿavf ḳılgil sen günāhın: sen günāhın ʿavf ḳılgil PS, L, TN // günāhın: günāhum V
4-T 6b, P 3a, PS 46a, L 72a, V 3b, TN 184, M 96a, GS 93a, G 54b
1-b ṣıdḳ u cān ile. cān u ṣıdḳ ile V
2-a olaydı: olurdı M, GS // ehl-i: cümle PS, L, TN [L ḫalḳ-ı sah kaydı] // ḫalḳ-ı M, G
3-b sırrına: sırrını V
4-T
4-b Ḥaḳ reh-nümā: raḥmet Ḫudā V

5 Heycā gününde durmadı hīç kimse tīġuña
Şīrüm diyüp bu maʿniden ögdi Ḫudā seni

Hīç kim senüñ teki yaradılmışda görmedi
Lā seyf anıñca söyledi hem *lā fetā* seni

Sözüñ beyān-ı Ḥaḳdur özüñ Ḥaḳ nişānısın
Münkirdür ol ki söyledi Ḥaḳdan cüdā seni

Allāh yolına virmege cān rāżı kimse yoḫ
Bu bāb içinde gördiler ehl-i Ḫudā seni

Dirler günāhı ümmetüñ olmaz devāsı hīç
Bu ʿilleti devāsına bildük devā seni

10 Ẓāhirde gerçi ṣūretüñ oldı beşer velī
İnsān dimek meʿānīye olmaz revā seni

Men şiʿr ilen ḫaçan yetem evṣāf-ı ẕātuña
Ḳurʾānda çünki vaṣfın ider *veʾḍ-ḍuḥā* seni

Künh-i ḥaḳīḳatüñi senüñ kimse bilmedi
Sormaḳ gerek durur yine senden saña seni

Şekk ü gümān içinde fenā boldı tā ebed
Dārü'l-fenāda bilmeyen ehl-i beḳā seni

Yetmezdi hīç maḳām-ı kerāmāta evliyā
Ger öñlerince ḳılmasalar pīşvā seni

5-b maʿniden: maʿnide PS, L, TN, G
6-b anıñca: anuñ çün T, P, PS, L, V, TN, G
7-a Ḥaḳ: -T
7-b Münkirdür: Kāfirdür P
8-a yolına: yolında PS, L, TN // rāżı kimse yoḫ: kimse rāżı yoḫ M, GS
8-b Ḫudā: rıżā PS, L, V, TN, M, GS, G
9-a Dirler: Diller L, TN
9-b ʿilleti devāsına: ʿillet-i devāsıza P, PS, M, G / ʿilleti devāsıza L, V, TN
10-a velī: senüñ P, PS, L, TN, M, GS, G
10-b meʿāniye: bu maʿniden V
11-b Ḳurʾānda çünki vaṣfın: Ḳurʾān içinde taʿrīf P, PS, L, V, TN // Ḳurʾānda çünki taḥsīn M, GS / Ḳurʾānda çünki taʿrīf G
13-a boldı: oldı PS, L, TN, G
14-PS, L, TN, G
14-b ḳılmasalar: görseler V / görmeşeler M, GS

15 Baḥr-ı şecāʿat evc-i seḫāvet mekān-ı luṭf
Kān-ı kerem seni didüm ehl-i ġazā seni

Esrār içinde yetmediler evliyā saña
İḥsān içinde Ḥaḳ didiler enbiyā seni

Bildüñ ne maʿniden ʿale'l-insān ḥīn-i dehr
Ḳur'ānda çünki ḳıldı beyān *Hel etā* seni

Nān u ḳaṭārı sāyile Ḳanberle virdigüñ
Münkirdür ol ki dimese kān-ı seḫā seni

Yā Rab **Ḫaṭāyī** bendeñe ḳılgil şefāʿati
Ol günde kim penāh ider ehl-i ḫaṭā seni

5
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Cemālüñdür senüñ nūr-ı İlāhī
Yüzüñdür ʿālemüñ ḫūrşīd ü māhı

Ayaġuñ topraġı ey maẓhar-ı Ḥaḳ
Erenler başınuñ tāc u külāhı

Nis̱ār olsun saña dünyā vü ʿuḳbā
Ki sensin dīn ü dünyā pādişāhı

Şehenşehsin ki kemter ḳullarınuñ
Önüñce evliyālardur sipāhī

5 Ḳamu bī-çāre vü derd-māndelerüñ
İşigüñ topraġıdur tekye-gāhı

Senüñ fermānuña ey faḫr-ı ʿālem
İṭāʿat ḳıldı mehden tā-be-māhī

15-a şecāʿat: seḫāsın M, GS // seḫāvet: saʿādet M, GS
15-b didüm: direm V, M, GS, G // ġazā: vefā M, GS / seḫā G
16-T, PS, L, TN, M, G
17-a maʿniden: maʿnidür P, PS, L, TN // hīn-i dehr: mine'd-dehr V
18-a Nān u: Nānı V // virdigüñ: virdigüne P
18-b dimese: dimeye M, GS
19-b ider: ide PS, L, TN
5-T 7b, P 2a, PS 45b, L 71b, TH 2, TN 183, M 94a, GS 91a, G 54a

Münāfıḳ varmadı şerʿüñ yolına
Ḍalāletden itürdi doġrı rāhı

Sözüñe olmadı her kim ki fermān
Yolında kendözinüñ ḳazdı çāhı

Senüñ yolında her kim oldı kec-rev
Cehennem oldı anuñ cāy-gāhı

10 Ḫalāṣ oldı günāhından tamāmet
Kime kim luṭf ile ḳılduñ nigāhı

Güneh-kār ümmetüñdür bu **Ḫaṭāyī**
Naẓar ḳıl ḥālına sen gāh gāhī

6

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Menem kim cān ü dilden Ḥaydarīyem
Ḥabīb-i zü'l-celālüñ çākerīyem

Ġulām-ı ḫānedān-ı Aḥmedem hem
ʿAlīnüñ Ḳanberinüñ Ḳanberīyem

Ḥasan şehrinde mesken tutdı göñlüm
Ḥüseynüñ hem kemīne kemterīyem

Muḥibbem ʿāşıḳam Zeynül-ʿibāda
Muḥammed Bāḳıruñ ḫāk-i derīyem

5 Münezzeh meẕhebinden her gürūhuñ
Mevālī meẕhebem ḥaḳ Caʿferīyem

7-b Ḍalāletden: Ḍalāletde PS, L, TN

8-b kendözinüñ: kendü içün P / kendözine PS, L, TN / gündüz iken M, GS / kendüsine G // ḳazdı: ḳodı T

9-P

9-a kec-rev: kec-rāh L, TN

6-T 8a, P 9b, V 5a, TZ 13a, M 60b, GS 57b

2-a Ġulām-ı: Muḥibb-i P, V, TZ, M, GS

4-a Muḥibbem ʿāşıḳam Zeynül-ʿibāda: Ḥaḳīḳat ʿābdiyem Zeynü'l-ʿibāduñ P, V, TZ, M, GS

5-a Münezzeh meẕhebinden her gürūhuñ: Muḫālif her gürūhuñ meẕhebinden P, TZ

İmām Kāẓım ʿAlī Mūsī Rıżānuñ
Muḥibbiyem ʿadūsından berīyem

Taḳī tācum Naḳīdür nūr-ı ʿaynum
Fedā-yı ḫāk-i pāy-i ʿAskerīyem

Muḥammed Mehdi-i ṣāḥib-zamānuñ
Muṭīʿem emrine fermān-beriyem

Taḫalluṣ Caʿferī ḳıldum anuñ çün
Ḫavāric gözlerinüñ ḫançeriyem

10 Ḫavāric ḫānedānuñ düşmenidür
Żarūretden diyer ki Ḥayderīyem

Ḥüseynīyem Yezīde laʿnetüm var
Ezelden men duçār-ı Ḫayberīyem

Ne üçi severem ne ḫod yarusı
Ezelden Caʿferīyem Caʿferīyem

Ḫaṭāyīyem bugün meydān içinde
Bi-ḥamdi'llāh ki şāhuñ leşkeriyem

7
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Ezelden pīr-i ʿışḳuñ peyreviyüz
Ṭarīḳat ehli fażluñ reh-beriyüz

Didi çün Muṣṭafā *el-faḳru faḫri*
Ḥaḳīḳat ḫānedān ferzendleriyüz

ʿAlīdür ʿaynumuzda ʿayn-ı maẓhar
Zemīn ü āsumānuñ enveriyüz

6-a ʿAlī: u T
9-P, V, TZ, M, GS
10-P, TZ
11-M, GS
12-P, V, TZ, M, GS
13-b Bi-ḥamdi'llāh ki şāhuñ leşkeriyem: Ḫavāricler gözinüñ ḫançeriyem P, TZ / Ḫavāric gözlerinüñ ḫançeriyem V, M, GS
7-T 10a, PS 26b, L 41a, ŞR 39a, TN 97, M 41a, GS 38a, G 27a, MŞ 35b
1-b Ṭarīkat ehli: Ṭarīḳ-i ehl-i PS

Ḥasandur mīrümüz meydān içinde
Ḥüseyn-i Kerbelānuñ çākeriyüz

5 ʿAlī Zeynül-ʿibāduñ şāh başıyçün
Yol içinde Muḥammed Bāḳırīyüz

Eger sorarsa münkir söyle ey cān
Kemāl-i fażl ile ḥaḳ Caʿferīyüz

İmām Kāẓım ʿAlī Mūsī Rıżānuñ
Olaruñ ʿışḳına der-ber-deriyüz

Taḳīdür bā-Naḳī Şāh ʿAskerī hem
Velī Mehdī velāyet leşkeriyüz

Bugün abdalları āzāde-i şāh
Cihānuñ ḳāl ü ḳīlinden beriyüz

10 **H̱aṭāyī**yem mevālī ehl-i tevḥīd
ʿAlīnüñ Ḳanberinüñ Ḳanberiyüz

8

Eyżan Fi'l-Menḳabet

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Deryā-yı Necef gevherine kān ʿAlīdür
Ol lām-ı leb-i laʿl-i Bedaẖşān ʿAlīdür

Eşyāda iki nūr ki meşhūr olupdur
H̱ūrşīd Muḥammed meh-i tābān ʿAlīdür

6-T

7-b Olaruñ: Ezelden ŞR, G, MŞ // ʿışḳına der-ber-deriyüz: bendesinüñ kemteriyüz M, GS / bende-i ẖāk-i deriyüz ŞR, G, MŞ

8-a Şāh ʿAskerī hem: hem Şāh ʿAsker ŞR, G, MŞ

8-b Velī: Dem-i PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ

9-a abdalları: abdallaruz PS, L, ŞR, TN, G, MŞ / ṣūfilerüz M, GS // āzāde-i: āzāde ey L

8-T 10b, W 150, P 14a , TZ 18b, M 31a, GS 28a

P, TZ, M, GS nüshalarında kafiye "-ān" yerine, "-ānı" biçimindedir. Beyitlerin ikinci mısralarında kafiye ve veznin gerektirdiği nüsha farkları vardır.

1-a gevherine: gevherinüñ P, TZ, M, GS

1-b Ol lām-ı: Ber-lām-ı T / Bi'llāh ki P, TZ, M, GS

2-a ki: çü P, TZ

Maʿbūd-ı dü ʿālem çü anuñ ḥükmine fermān
Cān içre ʿıyān oldı vü pinhān ʿAlīdür

Miʿrāca Muḥammed ki ʿurūc itdi zi-suflā
Ber-der-geh-i Ḥaḳ gördi ki aṣlan ʿAlīdür

5 İslāma ayā Fāṭıma çün ḫayr-ı nisādur
Zerrāta velī dīn ile īmān ʿAlīdür

Men çākerem ol şāh Ḥasan pādişeh-i vaḳt
Ḥaḳdur ki göñül taḫtına sulṭān ʿAlīdür

Vir başı Ḥüseyn ʿışḳına ṣūfī vü şehīd ol
Gel şübheden arın şeh-i merdān ʿAlīdür

Git Zeyn-i ʿibād kūçesine söyle ene'l-Ḥaḳ
Taḥḳīḳ perest it velī Yezdān ʿAlīdür

Halk içre ẓuhūr itdi Muḥammed ṣıfāt ilen
Bāḳır didi cism oldı velī cān ʿAlīdür

10 Caʿfer yüzinüñ ḥarfine yüz ders oḫıdum men
Her ṣūret ile sūre-i Raḥmān ʿAlīdür

Heft āyet ile Mūsī-i Kāẓım ki be-taḥḳīḳ
Deryā-yı muḥīṭ oldı vü ʿummān ʿAlīdür

Sekkiz ḳapusı cennet-i ʿadnüñ be-velāyet
Mūsī vü Rıżā Şāh-ı Ḫorasān ʿAlīdür

3-P, TZ

3-a Maʿbūd-ı: Mevcūd-ı T // çü: ki W / kim M, GS

3-b vü: ki M, GS

4-b Ber-der-geh-i: Pīr didi ki T

5-a İslāma ayā: İslām anası T, P, TZ, GS // İslām ezel M, GS // çün: -T, W, M, GS

5-b Zerrāta velī: Zīrā ḫamuya T / Zīrā ādet-i P, TZ // ile īmān: velī Yezdānı P, TZ

6-a pādişeh-i vaḳt: pādişeh-i ʿasr W / maẓhar-ı Yezdān P, TZ

6-b Ḥaḳdur ki: Ḫūrşīd-i M, GS

8-a Git: Gir W, M, GS // kūçesine: kūyına M, GS

8-b tahkik perest: tahkik-i elest TS // it: - TZ // it velī: ol ki P / eyle ki M, GS

9-a –W // Halk içre ẓuhūr itdi Muḥammed ṣıfāt ilen: Bir pīr maña mīm-i Muḥammedde be-ẓā-hir T, M, GS

9-b didi: demi W

10-a ḥarfine: ḥarfini P, TZ // oḫıdum: oḫıram P, TZ // men: -T, W, TZ

10-b ṣūret: ṣıfāt M

11-a Heft: Hem W

Fehmeyle yüri aḥsen-i taḳvīmi Taḳī bil
Taḳvāya ḥarīṣ olma ki ʿirfān ʿAlīdür

Baġdād-ı vücūdumda imām uşta Naḳīdür
Bir gerdiş ile künbed-i gerdān ʿAlīdür

15 Bā-dest-i tevekkül dutagör dāmen-i ʿAsker
Yek-reng olanuñ derdine dermān ʿAlīdür

Sulṭān-ı ser-ā-perde ẓuhūr oldı çü Mehdi
Fāş oldı şehenşāh ki devrān ʿAlīdür

Terk eyler idi küfrini bī-şekk **Ḫaṭāyī**
Her dīv-i laʿīn bilse Süleymān ʿAlīdür

9
Fi-Menāḳibi'l-E'imme ʿAleyhi's-Selām
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Ḫudāvendā ki ol ḥayyü'l-beḳādur
Cihān-dārende-i ehl-i fenādur

Ki munca enbiyālar Ḥaḳ yaratdı
Ḫamudan ber-güzīde Muṣṭafādur

13-a Fehm eyle yüri aḥsen-i taḳvīmi Taḳī bil: Hem āyet ile aḥsen-i taḳvīm Taḳīdür W // yüri: nedür P, TZ / fülān M // taḳvīmi: taḳvīm P, TZ // Taḳī bil: Taḳī kim P / Taḳīdür TZ, M, GS

13-b Taḳvāya ḥarīs olma ki ʿirfān: Bu gerdiş ile künbed-i gerdān P, TZ

14-P, TZ

14-a Baġdād-ı vücūdumda: Baġdād civārında M, GS

14-b Bir: Bu M, GS

15-a Bā: Ber P, TZ, M

16- Bu beyt P, TZ nüshalarında mükerredir. İlk mısra aynen tekrar edilmiş, ikinci mısra biri diğer nüshalarla aynı olmak üzere yinelenmiştir. Beyit ilk geçtiğinde ikinci mısrası şöyledir: Ataları tek ṣāḥib-i īmān ʿAlīdür P, TZ

17-a Terk eyler idi küfrini bī-şekk Ḫaṭāyī: Terk eyle Ḫaṭāyī reh-i zünnār-ı ṣalībi P, M, GS / Terk eyle Ḫaṭāyī reh-i zünnār-ı Selīmi TZ

17-b dīv-i laʿīn bilse: dīv ne bilsün ki GS

9-T 11b, PS 25b, L 40a, ŞR 12a, TN 94, G 22a, MŞ 29a

1-b Cihān-: Nigeh-ŞR, G, MŞ / Ki ol PS, L, TN

2-a enbiyālar: evliyālar ŞR, G, MŞ

Şeh-i Merdān ʿAlī vü ḥavż-ı kevs̱er
Anuñdur kim ʿAliyyü'l-Murtażādur

Ḥasandur ʿālim ü şāh-ı şerīʿat
Ḥüseyn şāh-ı şehīd-i Kerbelādur

5 Emīrüm Mīr Muḥsīndür yaḳīn bil
Ki Zeynü'l-ʿābidin āl-i ʿabādur

Muḥammed Bāḳır u Caʿfer-i Ṣādıḳ
İmām Kāẓım ʿAlī Mūsī Rıżādur

Taḳī vü hem Naḳī şāh ʿAskerī hem
Olar kim ṣāḥib-i sırru'l-beḳādur

İmāmum ḥüccetü'l-ḳāyim Muḥammed
Kim ol ṣāḥib-zamān u reh-nümādur

Yedi iḳlīme oldı ḥükmi fermān
Ezelden yoluña cān baş fedādur

10 Ki her kim on iki imāmı bildi
Aña ḳırmızı tāc giymek revādur

Şeh-i Merdān ʿAlī şāh-ı velāyet
Ḫaṭāyīye meded ḳıl bī-nevādur

10
Fi-Medḥi'l-E'imme
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Ḥaḳīḳat baḥr-ı ẕāt-ı ekber oldı
Ṣıfātından anuñ bir gevher oldı

Muḥammed Muṣṭafādur kān-ı gevher
Kemāl-i ḳudretinden Ḥaydar oldı

3-b Anuñdur kim: Velāyet hem PS, L, ŞR, TN, G, MŞ
8-a İmāmum: İmām-ı PS, L, ŞR, TN, G, MŞ
10-T
11-a şāh-ı velāyet: ibn Ebi Ṭālib T, L, TN
11-b Ḫaṭāyīye: Ḫaṭāyīnüñ T // meded ḳıl bī-nevādur: yürindi pīşvādur T, PS, L, TN
10-T 12a, P 10a, PS 46b, L 73a, V 5a, TN 185, TZ 13b, M 103a, GS 100a, G 55a
1-a ẕāt-ı: ẕātuñ P, TZ

Ḥasandur mülk-i ʿışḳuñ doġrı yārı
Anuñ ḥüsnine Yūsuf çāker oldı

Ḥüseyn-i Kerbelādur şāh-ı maʿnī
Aña münkir olanlar kāfer oldı

5 İmām Zeynü'l-ʿibād u Bāḳırı bil
Mevālīler imāmı Caʿfer oldı

İmām Kāẓım ʿAlī Mūsī Rıżādan
Taḳī vü bā-Naḳī şāh ʿAsker oldı

İrişdi vaʿdesi ṣāḥib-zamānuñ
Ulu dīvān ḳurıldı maḥşer oldı

Ẓuhūr itdi tecellīsi imāmuñ
Münāfıḳ görmedi kör ü ker oldı

Olar ki tābiʿ-i Mervānilerdür
Sürildi çıḫdı dīnden ebter oldı

10 Şehüñ evlādına iḳrār idenler
Aḫīler ġāziler abdāllar oldı

Velāyet bāġçesinüñ bāġbānı
Yüzin açdı cihānı enver oldı

Şehüñ āstānesinde ḳulları çoḫ
Ḫaṭāyī cümlesinden kemter oldı

4-b münkir: inkār L, TN
5-a İmām: ʿAlī V, M, GS // Zeynü'l-ʿibād u: Zeynü'l-ʿābidin T, P, V, TZ
6-b Taḳī vü: Taḳīdür P, TZ, M, GS
8-T, P, V, TZ
10-b Aḫīler: Ṣūfīler M, GS
11-b Yüzin açdı: Üzi çıḫdı M, GS // cihānı: cihāna PS, L, TN, M, GS, G // enver: server PS
12-a āstānesinde ḳulları çoḫ: ḳulları çoḫdur işigüñde M, GS

11

Velehu Eyżan

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey iki ʿālem penāhı şāh u server yā ʿAlī
Ṣāḥib-i fażl-ı velāyet şīr-i Ḥaydar yā ʿAlī

Geldi destüñ şānına ism-i yeduʾllāh bī-gümān
Oldı ẕāt-ı bī-mis̱ālüñ Ḥaḳḳa maẓhar yā ʿAlī

Rūz-ı heycā sāʿidüñ ber-farḳ-ı aʿdā bes durur
Ḳabżuña ḥācet degül şemşīr ü ḫançer yā ʿAlī

Ey şecāʿat maʿdeni sen ḫışm ile ḥükm eyleseñ
Kün fe-kān bir almadur destine yek-ser yā ʿAlī

5 Fażl u iḥsān u mürüvvet hem seḫāvet kānısın
Luṭfuña ḫāk ile cevherdür berāber yā ʿAlī

Ol ʿAlīsin kim senüñ şānuña geldi Hel-etā
Vaṣfuñ oldı maʿnī-i Ḳurʾān ser-ā-ser yā ʿAlī

Senden özge gelmedi er ḳılıcuñdan özge tīġ
Bu söz evṣāfuñda Ḥaḳdandur muḳarrer yā ʿAlī

Kim ḳalur rūz-ı ḳıyāmet hevl-i maḥşerde susız
Anda sensin sāḳi-i ebrār u kevs̱er yā ʿAlī

Sensin ol Ḥaydar ki dest-i muʿcizātuñı görüp
Ḥükmüñe rām oldı Şām u Rūm u Berber yā ʿAlī

11-T 12b, P 9a, PS 45a, L 71a, V 2a, TN 182, TZ 12a, M 95a, GS 92a, G 54a

1-a şāh u: şāh-ı PS, L, V, TN, M, GS, G

1-b fażl-ı velāyet: fażl u kerāmet P, TZ / fażl u velāyet M, GS, G

4-a eylesen: idesen P, TZ

4-b destine: destüñde P, TZ, L, V, TN, M, GS, G / destinde PS

5-PS, L, TN, G

6-a şānuña: şānuñda P, TZ

6-b maʿnī-i. āyet-i M, GS

7-b evṣāfuñda Ḥaḳdandur: evṣāfuñdadur Ḥaḳdan PS, L, TN, M, GS, G / evṣāfuña Ḥaḳdan V

8-b ebrār u: ebrār-ı PS, L, V, TN, M, GS, G

9-PS

9-a Ḥaydar: safder P, TZ

9-b rām oldı: oldı musaḫḫar P, TZ // Rūm u: -P, TZ

10 Ol ʿAlīsin kim şehādet barmağın ḳullāb idüp
Ḳopdı yirden ḳuvvetüñle bāb-ı Ḥaydar yā ʿAlī

Ol kerāmet kānısın kim Ḥaḳ teʿālādan saña
Şarḳ u ġarb u ʿarş u kürs oldı musaḫḫar yā ʿAlī

Üç yüz ıldan soñra Selmān itdi senden imtiḥān
Virdüñ anuñ destine gül tāze vü ter yā ʿAlī

Ṣadr-ı dīvān-ı ezelsin pīşvā-yı enbiyā
Ḳutb-ı dīn ü ḳıble-i miḥrāb u minber yā ʿAlī

Laḥmüke laḥmi rumūzınuñ beyānı sendedür
Hem-dem ü hem-sırr u hem-rāz-ı peyamber yā ʿAlī

15 Bu **Ḫaṭāyī** ḫasteye hem-rāh ḳılgil himmetüñ
Kim saña ṣıdḳ ilen oldı bende çāker yā ʿAlī

12
Velehu Eyżan
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Gel ey ʿārif saña her dem ṭavāf-ı ḥacc-ı ekberdür
Ki ḳıble nūr-ı peyġamber imāmı naḳd-ı Ḥaydardur

ʿAlī oldur ki cennetde olupdur sāḳi-i kevs̱er
Budur cennet budur sāḳi şarābı āb-ı kevs̱erdür

10-b Ḳopdı yirden ḳuvvetüñle: Ḳuvvetüñle ḳopdı yirden V // ḳuvvetüñle: ḳudretüñlen P, TZ

11-b Şarḳ u ġarb u ʿarş u kürs: ʿArş u kürsi şarḳ u ġarb P, TZ, M, GS // kürs oldı: kürsidür PS, G / kürsī ol L / kürsī oldı TN

12-a Üç yüz: Ol yüz PS

12-b anuñ: aña PS, V, M, GS, G /sen L /-TN

13-a dīvān-ı ezelsin: dīvān eʾimme-i P, PS, L, V, TN, TZ, M, GS // enbiyā: evliyā P, PS, TZ, M, GS

12-T 13a, PS 8a, L 17b, ŞR 29a, V 17b, TN 26, M 37a, GS 34a, G 12a, MŞ 14b

1-a saña: maña ŞR, G, MŞ / senüñ M, GS // ṭavāf-ı: ṭavāfuñ ŞR, V, M, GS

1-b ḳıble: ḳıblem ŞR, G, MŞ / ḳıbleñ M // nūr-ı: nesl-i ŞR, G, MŞ // imāmı: imāmum ŞR, G, MŞ / imāmuñ V, M

2-b Budur cennet budur sāḳi: Budur sāḳi budur cennet PS, L, ŞR, TN, G, MŞ / O cennet budur ey sāḳī M, GS

Elinde bāde-i gül-reng içer ġāzīlerüñ şāhı
Ne ḥācet nuḳl içün şekker sözüñ ḳand-ı mükerrerdür

Şecāʿat bu kerāmet bu velāyet bu mürüvvet bu
ʿAlīni görmeyen ḥāżır Yezīd ü gebr ü kāferdür

5 Ṣırāṭuñ köprüsin geçdüm ʿamel mīzānını çekdüm
Bu yoldan azanuñ bi'llāh maḳāmı nār-ı maḥşerdür

Ḫıṭāy ilen Ḫoten mülki şehā fetḥ oldı Çīni bil
Ki meclis nāfe-i ḥüsnüñ ser-ā-ser müşk ü ʿanberdür

Ḥadīs̱ ü vaʿẓ-ı Ḳur'āndan ne bulduñ gelgil ey zāhid
İmāmuñ ismi Ḳur'āndur ḥadīs̱ Allāhu ekberdür

Eyā miḥrāb iden ṭaşı ḥaḳīḳat mez̠hebin dut kim
Nigāruñ ḳāmeti ḳaşı maña miḥrāb u minberdür

Behişt istherseñ ey ʿārif be-yād it meclis-i rindān
Ḥaḳuñ dīdārı ey zāhid ne cennāta müyesserdür

10 Eger nāẓırsañ ey ṭālib Ḥaḳı insānda gör gitme
Mübārek ḫ ācemüñ vechi Ḥaḳuñ nūrında maẓhardur

Ḫaṭāyīnüñ degül ḥaddi şehā ḳulum diye bilgil
Eger ḫidmet ḳabūl olsa anuñ mevlāsı Ḳanberdür

3-a içer ġāzīlerüñ: içerler ġāziler L, TN // içer: içre V / içen M, GS

3-b sözüñ: sözi ŞR, G / yüzüñ M, GS

4-a Şecāʿat bu: Şecāʿatlü M, GS // kerāmet bu: kerāmetlü M, GS // velāyet bu: velāyetlü M, GS // mürüvvet bu: seḫāvetlü M, GS

5-a çekdüm: seçdüm M, GS

5-b yoldan: yolda L, TN

6-a Çīni bil: Çīn bile PS, L, TN / Çīn birle ŞR, G, MŞ / Çīn ile V / Çīn bilgil M, GS

6-b ḥüsnüñ: müşkinüñ PS, L, TN / Çīndür ŞR, G, MŞ / içinde M, GS // ser-ā-ser: muʿaṭṭar M

7-a ne buldun: bu yoldan ŞR, G, MŞ

7-b İmāmuñ: Kelāmuñ V

8-PS, G

8-a kim: çīn M // mez̠hebin dut: mez̠hebinden kim L, TN

8-b ḳāmeti: ḳāmet ü ŞR, V

9-a ʿārif : zāhid L, TN // be-yād it meclis-i rindān: bu rindüñ bezmine gelgil ŞR, G, MŞ // be-yād it: be-yādur PS, V, M, GS

9-b dīdārı: dīvānı M, GS // zāhid: ʿārif T, ŞR, M , GS, G, MŞ // ne: bu M, GS // cennāta: cennetde PS, ŞR, M, GS, G, MŞ

10-M, GS

11-a diye bilgil: yaḳīn bil kim PS / dur bil kim L, TN / diye bil kim ŞR, G, MŞ / diye bil ki M, GS

13

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Ḳadīmī ẕāt bī-miṡl ü beḳādur
Ḳamu fānī durur bākī Ḫudādur

Nice kim enbiyā geldi cihāna
Ḳamusından güzīde Muṣṭafādur

Elestü Rabbiküm tā ḥaşr olınca
Yaḳīn bil kim ʿAliyy-i Murtażādur

Emīrü'l-mü'minīn şepper ü şeppīr
Olar āyīne-i gītī-nümādur

5 Ḥasan içdi aġuyı zehr-i ḳātil
Şehīd-i dīn Ḥüseyn-i Kerbelādur

İmām ol seyyid-i evlād-ı ādem
Ḥaḳīḳat bil yaḳīn Zeynü'l-ʿibādur

Muḥammed Bāḳır ol pākīze-gevher
Çerāġ-ı dīde-i ehl-i ṣafādur

İmām Caʿfer ṭarīḳin ḳoyma elden
Vücūduñ şehrine ol kīmiyādur

İmām Mūsī Kāẓım hādī-i dīn
Kim ol ḫūrşīd-i burc-ı evliyādur

10 İmām-ı heştüm ol şāh-ı Horāsān
Ḥaḳīḳat bil ʿAlī Mūsī Rıżādur

13-P 81b, PS 25a, L 39a, ŞR 11a, TN 93, TZ 121b, M 33b, GS 30b, G 21b, MŞ 28a

1-a Ḳadīmī ẕāt: Ḳadīm ü ẕāt PS / Ḳadīm-i ẕāt L, ŞR, TN, G, MŞ / Ḳadīmü'z-ẕāt M, GS

1-b Ḳamu fāni durur: Ḫamusı fānidür PS, L, TN, M, GS, G, MŞ / Ḳamusı fāni vü ŞR

2-a enbiyā: evliyā M // Ḳamusından: Ḫamusınuñ PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, Mş // güzīde: güzīni PS, ŞR, M, GS, G, MŞ / güzīne L, TN

3-PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ

5-a içdi: içen PS, L, TN, M, GS // aġuyı: ʿadūdan PS, L, ŞR, TN, G, MŞ / aġudan M, GS

5-b Şehīd-i dīn: Şehīd olan PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ

6-a ol seyyid-i: u server PS, L, TN // ol: -M, GS

6-b Ḥaḳīḳat bil yaḳīn. Yaḳīn bilgil ʿAlī PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ

8-a tarīkin: tarīki P, TZ

10-a Ḥaḳīḳat. Muʿayyen PS, L, TN, M, GS

Muḥammed Taḳīdür ol ʿilme taḥḳīḳ
Ki taḳvā ehline ol pīşvādur

Naḳīye men muḥibbem cān u dilden
Ezelden ṣāḥib-i tāc u livādur

Mevālī meẕhebümdür Şāh ʿAsker
Ṣalātu ve's-selām u merḥabādur

Muḥammed Mehdī-i ṣāḥib-zamāne
Ṭabīb ü hādī-i dāru'ş-şifādur

15 İmām ol mürşid-i dīndür be-taḥḳīḳ
Ki maḥşerde ḳamuya reh-nümādur

Yezīd ü müşrikün̄ kesdi damarın
Ne ḳalmışdur giriftār-ı belādur

Gel ey ʿārif sen öz nefsün̄i tanı
Ki nefsin bilmeyen dūr ez-Ḫudādur

Yezīd iḳrārına inkār olupdur
An̄a lāyıḳ be-neft ü būriyādur

Duʿācıdur san̄a şāhā **Ḫaṭāyī**
Kim anun̄ rūz u şeb virdi duʿādur

11-a ʿilme: aṣl-ı PS, L, ŞR, TN, G / ʿilm-i M, GS

12-a men muḥibbem: sen muḥibb ol M, GS

13-a Mevālī meẕhebümdür Şāh: Mevālīden san̄a yā şāh-ı L, TN // meẕhebümdür Şāh meẕhebümdür Şāh: meẕhebem şāhumdur M, GS

15-a İmām u: İmām ol PS, M // be-taḥḳīḳ: muḥaḳḳaḳ PS

16-P, TZ

16-a Yezīd iḳrārına inkār olupdur: Yezīd ü müşrikün̄ kesdi damarın PS, M, GS

16-b Ne ḳalmışdur: Ne kim ḳalmış M, GS

17-PS, L, TN

18-PS, L, TN

18-a Yezīd iḳrārına inkār olupdur: Yezīdün̄ iḳrārı inkāra döndi M, GS

18-b An̄a lāyıḳ ki: Lāyıḳ-ı inkāra P, TZ // lāyıḳ ki: l

19-a şāhā: miskīn M, GS

14
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yirde gökde Ḥaydar-ı Kerrār sensin yā ʿAlī
Rūz-ı maḥşer sāḳi-i ebrār sensin yā ʿAlī

Ḫamsetü'l-eşbāh oḫurlar aduñı yā Bu'l-Ḥasan
İbn-i ʿamm-i Aḥmed-i Muḫtār sensin yā ʿAlī

Çıḫdı miʿrāca Muḥammed didi doksan miñ kelām
Sırr-ı Ḥaḳ hem maḥrem-i esrār sensin yā ʿAlī

Bendin alduñ ʿifrītüñ üç yüz ıldan sonra şāh
Deşt-i Erjende geçen Kerrār sensin yā ʿAlī

5 Evvel ü āḫirde İslām dīnini fāş eyleyen
Dīn-i ḥaḳḳı eyleyen iẓhār sensin yā ʿAlī

ʿAnterüñ başın kesen Ḫayber ḳapusın ḳoparan
Ceng içinde ḳātil-i küffār sensin yā ʿAlī

Lā fetā illā ʿAlī şānuña olmışdur nüzūl
Ḍarb içinde sikke-i dīnār sensin yā ʿAlī

Evvel ü āḫirde sensin bāṭın u ẓāhirde sen
ʿAḳl-ı kāmil dāniş-i bisyār sensin yā ʿAlī

Enbiyālar maḥremisin evliyālar bihteri
Ġāzīlerüñ serveri ser-dār sensin yā ʿAlī

14-P 8b, ŞR 92a, V 3a, TZ 11b, M 100a, GS 97a, G 56b
Hüseynî neşrinde "Bu gazel yalnız ilk defa olarak Sultan el-Kurrai nüshasında göründü." notu vardır (1380: 475).
2-a eşbāh: esmā ŞR, V, M, GS, G
3-a didi: ḳıldı M, GS
3-b Ḥaḳḳ hem maḥrem-i esrār: Ḥaḳḳ'uñ maḥremi esrārı ŞR, G
4-ŞR, G
4-a Bendin alduñ ʿifrītüñ: ʿifrītüñ bendini alduñ V, M, GS // şāh: sen V, M, GS
4-b Erjen: Erzen V // Kerrār: Kirdār V, M
5-b Dīn-i ḥaḳḳı eyleyen iẓhār: Göñle hem dillere iḳrār ŞR, G / Göñlüñe hem dillere iḳrār V
7-a ʿAlī şānuña olmışdur nüzūl: ʿAlīnüñ maʿnisi oldı ʿıyān V, M, GS
8-a bāṭın u ẓāhirde: ẓāhir ü bāṭında ŞR, V, M, GS, G
9-a evliyālar: evliyānuñ ŞR, G // bihteri: mihteri ŞR, G
9-b serveri: server ü P, TZ

10 Ādem-i ḫākī henüz olmamış idi mā u ṭīn
Bu cihān ehli yoḫ iken var sensin yā ʿAlī

Bu **Ḫaṭāyī** ḫastenüñ sensin murād u maḳṣadı
Ḫanda baḫsam görünen dīdār sensin yā ʿAlī

15

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Bi-ḥamdi'llāh ki der-ʿālem ẓuhūr-ı evliyā geldi
Çerāğı yandı İslāmuñ ki dīn-i Muṣṭafā geldi

Münāfıḳlar helāk oldı Yezīdler zaḫm-nāk oldı
Yine ʿālemlerüñ şāhı ʿAliyyü'l-Murtażā geldi

ʿAlī şāh-ı velāyetdür ʿAlī sırr-ı hidāyetdür
ʿAlī şol maʿnīden peydā ki sırr-ı evliyā geldi

Ḥasan ḫulḳ-ı ʿaẓīm oldı çü ol Mehdī kerīm oldı
Velīkin zaḫm-ı şemşīre Ḥüseyn-i Kerbelā geldi

5 Ki Zeynü'l-ʿābid ü Bāḳır buyurdı Caʿfer-i Ṣādıḳ
İmām-ı muʿteber Kāẓım ʿAlī Mūsā Rıżā geldi

Taḳī sulṭān-ı ʿālemdür Naḳī dīn üste muḥkemdür
Olardan sonra meydāna Ḥasan ṣāḥib-liḳā geldi

Muḥammed Mehdī-i Hādī kim oldur dīnüñ üstādı
Bu dīne girmeyen dīvdür ki meydāndan cüdā geldi

Uyanğıl olmağıl ġāfil ki geldi Şāh İsmaʿīl
Yolında cān fedā ḳıl kim imām-ı reh-nümā geldi

10-a idi: iken ŞR, V, G

11-a murād u: murādı V, M, GS

15-P 15a, TZ 20a, M 107b, GS 104b

3-a sırr-ı: mīr-i M, GS

5-a ʿābid ü: ʿābidīn M, GS

7-b meydāndan: meydāna M, GS

16
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Teʿālā şānuhū ekber ki bir nūr-ı Ḫudā geldi
Cemīʿ-i enbiyā ḫatmi Muḥammed Muṣṭafā geldi

Sevindi cān-ı ʿāşıḳlar açıldı baḫt-ı ṣādıḳlar
Uyandı rūḥ-ı mü'minler ṣafā geldi ṣafā geldi

Zemīnlerde zamānlarda ṣalāḥü'l-ḫayr maḳdemdür
Feleklerden meleklerden hezārān merḥabā geldi

İrişdi mürşid-i kāmil ḳamu ehl-i amān oldı
Sevindi ġāziler cümle ki ḫatm-i enbiyā geldi

5 Ḥaḳa maẓhar durur Ādem süçūd it uyma şeyṭāna
Ki ādem donına girmiş Ḫudā geldi Ḫudā geldi

Firişte indi göklerden beşāret ehl-i ʿirfāna
Ḫavārice ecel yetdi Yezīdlere belā geldi

Ḍalālet içre ẓulmetde itürmişdüñ çerāġuñı
Gözüñ aç çıḫ bu ẓulmetden ki dīn bedrü'd-ducā geldi

Ḫalīlu'llāh donın giymiş yirilmiş adı İsmaʿīl
Aña ḳurbān oluñ cānlar ki Allāhdan nidā geldi

Güzel şāhum ḳamer māhum murād-gāhum göñül-ḫᵛāhum
Cemāli maẓharu'llāhum güzīn-i evliyā geldi

10 ʿAzāzīl adlu şeyṭānuñ yeter taḳlīdine uyma
Elin dut Ḥaḳ yolın görset imām-ı reh-nümā geldi

16-P 78b, V 29a, TZ 118a, M 105b , GS 102b
V nüshasında sadece 13. ve 15. beyitler var.
1-a ekber ki bir nūr-ı: gel ey gör kim yine P // ki bir: yine TZ
2-b Uyandı rūḥ-ı mü'minler ṣafā geldi: Münāfıḳa belā-yı cān mü'minlere M
3-a ṣalāḥü'l-: sabāḥü'l- TZ / ṣalā-yı M, GS
4-a ehl-i amān: ḥalḳa imām M, GS
5-a uyma şeyṭāna: olmagil iblīs M
6-b yetdi: indi P, TZ
7-M
9-a murād-gāhum göñül ḫᵛāhum P, TZ: ümīd-gāhum murād- ḫᵛāhum M, GS
10-a yeter: yüri M, GS
10-b görset: göster M, GS

Cihānı siḥr ilen Fir'avn özine tābi' itmişdi
Oları yutmaġa Mūsā 'aṣāsı ejdehā geldi

Bahādur ġāziler ḳoydı başında tāc-ı devlet var
Budur Mehdī zamān devri cihān nūr-ı beḳā geldi

Özi Yāsīn dili Ṭāhā yañaġı *Ḳāf v'el-Ḳur'ān*
Ḳaşı nūn u saçı ve'l-leyl yüzi şemsü'ḍ-ḍuḥā geldi

İmām Şāh Ḥaydar oġlına dil ü cāndan rıżā virgil
İmām Ca'fer-i Ṣādıḳ'dan imām Mūṣā Rıżā geldi

15 **H̬aṭāyī** h̬aste ol şāhuñ cemālin vaṣlını ister
Revān vir cān ṣatun algil ki 'alem-i cān-bahā geldi

17

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1 Şefī'ü'l-müẕnibīn Ḥaḳdan Muḥammed Muṣṭafā geldi
Cihān ehline fah̬r olsun anuñ tek müctebā geldi

Dinüñ 'ışḳına ḳoyan başı 'ālem serveri şāhā
Eline Ẕü'l-feḳār almış 'Aliyyü'l-Murtażā geldi

Elinde dest-i ḳudretden belā-yı zehr-i ḳātilden
H̬udā buyruġ ilen cān-ı Ḥasan h̬ulḳ-ı Rıżā geldi

11-M, GS

12-b devri: 'aṣrı M, GS

13-a Özi Yāsīn: Gözi Ṣad u P, TZ

13-b nūn u: ve'n-nūn M, GS

14-b imām: 'Alī P, TZ

15-a H̬aṭāyī h̬aste ol şāhuñ cemālin vaṣlını ister: H̬aṭāyī şol şāhuñ dāyim cemāli vaṣfını söyler M, GS

15-b vir: ol M // cān: dīn M

17-T 79a, W 149, PS 47a, L 73b, ŞR 91b, TN 186, G 56a

2-a Dīnüñ: Dīn PS, TN // başı 'ālem serveri şāhā: cān 'ālemler serveri şāhum PS, L, TN / cānın erenler serveri şāhuñ ŞR, G

3-a Elinde: Çün andı PS, L, TN // Elinde dest-i ḳudretden: 'Adūdan çekdiler anca // ḳātilden: ḳātiller PS, L, ŞR, TN, G

3-b H̬udā buyruġ ilen cān-ı: Şehādet şerbetine nūş-ı ŞR, G // buyruġ ilen cān-ı: buyruġına cān-dan PS, L, TN

Yazıldı yazu ḳısmetden Ḥüseynüñ alnına ol dem
Baḫup ḥikmet yazusından ki göñlüne ṣafā gedi

5 Meger dārü'ş-şifā geldi ki Zeynü'l-ʿābidīn Ḥaḳdan
Ki her aʿmā aña gitdi gözine rūşenā geldi

Muḥammed Bāḳır-ı ʿābid kim oldur gözlerüm nūrı
Ṭarīḳ ehline ol ʿābid ʿaceb ṣāḥib-vefā geldi

Ki Caʿfer Ṣādıḳ olandur ṣırāṭ-ı müstaḳīm üste
Anuñ medḥ ü s̱enāsından göñüllere gıdā geldi

İlāhuñ emrine meşġūl dün ü gün Mūsi-i Kāẓım
Anuñ cānı içün ḳalanlara luṭf u ʿatā geldi

ʿAlī Mūsī Rıżā geldi gelen çün dāyim emrine
Dün ü gün Ḥaḳḳa nālişler be-ġāyet ber-rıżā geldi

10 Muḥammed Taḳidür ḫoş-ḫ᷾ān göñüller aydını cānum
Melek rıżvān semālardan aña çoḫ merḥabā geldi

ʿAlī Nakī durur şāfī ḳamu derdine bīmāruñ
Anuñ şol ḫāk-i pāyinden ḥekīme tūtiyā geldi

Ḥasan ʿAskerini cāndan sevenler Ḥaḳḳa vāṣıldur
Anuñ egnine raḥmetden niçe dürlü ḳabā geldi

4-a Yazıldı: Yazılmış PS, L, ŞR, TN, G // yazu ḳısmetden Ḥüseynüñ alnına ol dem: Ḥüseynüñ alnına ḫaṭṭ-ı şehādet kim ŞR, G // ol dem: tā kim PS, TN / ölüm L // ḳısmetden: ḳıymetden T

4-b yazusından: yazusına PS, L, TN // ḥikmet yazusından ki: ol yazu ḥükmünle ŞR, G

5-a ki: çü ŞR, G

5-b gitdi: vardı PS, L, TN, G // dārū ŞR

6-a ʿābid: cānum PS, L, TN

6-b Ṭarīḳ ehline ol ʿābid ʿaceb: Ṭarīḳ-dīn-i ʿuşşāḳa PS, L, TN

7-a Ki Caʿfer Ṣādıḳ olandur: Çü Caʿfer Ṣādıḳu'l-muḥkem PS, ŞR, TN, G / Çü Caʿfer Ṣādıḳ olandur L

7-b göñüllere: bu cānuma PS, L, ŞR, TN, G // gıda: şifā ŞR, G

8-a İlāhuñ: İlāhī L // meşġūl dün ü gün Mūsī-i Kāẓım: Mūsī-i Kāẓım her zamān meşġūl PS / çün ḳatlandı Mūsī-i Kāẓım ŞR, G

8-b cānı içün ḳalanlara: şol cānına Ḥaḳdan kerem-i PS, L, TN

9-a çün dāyim emrine: her işe çün dāyim PS, L, TN

9-b nālişler be-ġāyet ber-rıżā: nālişde be-ġāyet bī-riyā PS, L, TN

10-a dür ḫoş-ḫ᷾ān göñüller aydını: ḫoş geldi ki aydına çıḫa PS / ḫoş geldi k'o aydını ḫānum L, TN

10-b Melek: Felek L // rıżvān: arz u PS, L, TN

11-b Anuñ şol: Olaruñ ŞR, G

12-b raḥmetden: çün Ḥaḳdan PS, L, TN

Muḥammed Mehdidür bugün ki sırr-ı evliyā bī-şek
Ṭarīḳ-i dīn-i İslāma bize ol reh-nümā geldi

Ḫaṭāyī bī-nevā yā Rab ola mı ḥażrete lāyıḳ
İmāmlar yolına yaḳīn ki cān ilen fedā geldi

18

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Ey rumūz-ı ḫaṭṭ u ḫālüñ şerḥ-i Ḳur'ān yā 'Alī
V'ey ruḫ-ı ferḫunde-fālüñ māh-ı tābān yā 'Alī

Ḫāk-i kūyuñdan muḫammer oldı Ādem ṭıyneti
Ey ser-i kūyuñ nesīmi rūḥ-ı insān yā 'Alī

Ḥaḳ te'ālā emri ilen ey şeh-i kevn ü mekān
İns ü cinne luṭf ile sensin viren cān yā 'Alī

Cümle-i mü'minlerüñ göñlinde rūşendür yaḳīn
'Anberīn zülfüñ sevādı nūr-ı īmān yā 'Alī

5 Ẕü'l-feḳāruñ heybetinden titreşür arż u semā
Murġ u māhī ḳorḫudan çün bīd-i lerzān yā 'Alī

Menba'-ı mihr ü vefā vü dürr-i deryā-yı kerem
Ma'den-i cūd u seḫā vü luṭf u iḥsān yā 'Alī

Sāyebān-ı çarḫ-ı gerdūn sāyesinde gelmemiş
Bir senüñ tek şeh-süvār-ı mīr-i meydān yā 'Alī

13-a bugün: bilüñ PS, L, ŞR, TN, G

14-b yaḳīn ki cān ilen: taḥḳīḳ cān u dil ŞR, G

18-V 2b, ŞR 92b, M 100b, GS 97b, G 57a

Hüseynî neşrinde "Bu kaside yalnız ilk defa olarak Sultan el-Kurrai nüshasında göründü." notu vardır (1380: 513).

2-ŞR, G

3-b luṭf ile sensin viren: luṭfuñ ile viresin ŞR, G

6-a vefā vü: vefādur ŞR, M, GS, G

6-b luṭf: cūd ŞR, G

7-a gerdūn: gerdān ŞR, G // gelmemiş: gelmedi M, GS

7-b mīr-i: zūr-ı M, GS

Ḥaḳ teʿālā ḥażretinden leyletü'l-esrā yaḳīn
Cebra'īl indürdi ismüñ şāh-ı merdān yā ʿAlī

Āsitānuñ toprağına ay u gün eyler sücūd
Miñ s̱enā oḫur saña bu çarḫ-ı keyvān yā ʿAlī

10 Ḫāk-i rāhuñ nūr-ı çeşmümdür ḫayālüñ mūnisüm
Fikr ü ẕikrüm göñlüm içre rāḥat-ı cān yā ʿAlī

Olmasaydı ḫātemi üstinde ism-i aʿẓamuñ
Ḫandan alurdı bu taʿẓīmi Süleymān yā ʿAlī

Ger Ḫalīle olmasaydı luṭf u mihrüñ hem-nişīn
Āteş-i sūzānı olmazdı gül-istān yā ʿAlī

Ger ezelden olmasaydı luṭf u iḥsānuñ senüñ
Nūḥ bulmazdı necāt ez-hevl-i ṭūfān yā ʿAlī

Yūnusı sensin salan deryāda balıġ ḳarnına
Sen çıḫarduñ Yūsufı ez-çāh-ı Kenʿān yā ʿAlī

15 Ḥaḳ bilür ki her devāsız derde dermān sendedür
Ḥikmeti hem senden ḥāṣıl ḳıldı Loḳmān yā ʿAlī

Nūr-ı çeşmüm āl-i Hāşim seyyid-i ʿālī-neseb
Şāh-ı Ḳanber mīr-i Bū Żer cān-ı Selmān yā ʿAlī

Od u yel topraġ u sudan ḫoş mürettеb eyledüñ
Gice gündüz raʿd u berḳ ü āb u bārān yā ʿAlī

Dīde-i bīnā içinde rūşen olmış āşikār
Lemʿa-i nūr-ı ruḫuñ ḫūrşīd-i tābān yā ʿAlī

8-a ḥażretinde: ḥażretinden M, GS // esrā: esrārdan M, GS / esrār ŞR, G // yaḳīn: -M, GS
9-a Āsitānuñ: Ayağınuñ ŞR, G // ay u gün: ay ile gün ŞR, G
9-b keyvān: gerdān M, GS
10-b Fikr ü ẕikrüm: Ẕikr ü fikrüñ ŞR, G
11-a ḫātemi: ḫātemüñ V, ŞR, G
11-b Ḫandan alurdı: Ḫanda bulurdı ŞR, G
12-a luṭf u mihrüñ hem-nişīn: luṭf u iḥsānuñ senüñ M, GS
13-a luṭf u iḥsānuñ senüñ: luṭf u mihrüñ hem-nişīn M, GS
15-b senden: sende ŞR, M, GS, G
16-a çeşmüm: çeşm-i ŞR, M, GS, G
17-ŞR, G

Dostlaruñ menzili olmış durur çarḫ-ı berīn
Düşmenüñ olmış ḳara toprağa yeksān yā ʿAlī

20 Muṣṭafā miʿrāca çıḫgeç leyletü'l-esrāda hem
Nāgehān gördi seni ber-şekl-i aṣlan yā ʿAlī

Cümle mevcūdāt-ı ʿālem ins ü cin ḥükmüñdedür
Şarḳ u ġarb u ṭūl u arż u şerʿ-i dīvān yā ʿAlī

Ḥaḳ bilür kim gevher-i baḥr-ı ḥaḳīḳat sendedür
Muʿcizāt-ı enbiyā vü sırr-ı bürhān yā ʿAlī

Rūz u şeb tekrār iderler ḥamd ü şükrüñi senüñ
ʿAndelīb ü ḳumri vü ṭūṭī-i ḫoş-ḫᵛān yā ʿAlī

Kemterīn ḳuluñ **Hatāyī**dür aña eyle naẓar
ʿĀleme çün sen idersin luṭf u iḥsān yā ʿAlī

19
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ẓāhir oldı gerçi mühr-i ḫātem-i peyġamberī
Ḥaḳ velāyet serveri ḳıldı İmām-ı Ḥayderi

Ehl-i Ḥaḳ cānına düşdi ḫānedānuñ sevgüsi
Her yaña gitdi ʿAliyyü'l-Murtażānuñ defteri

Ḳurretü'l-ʿayn-ı resūl oldı Ḥasan birle Ḥüseyn
Fażl deryāsında dür bulduḳ biz ol gevherleri

Fāżıl oldı her sücūd ehlinde Zeynü'l-ʿābidīn
Pes Muḥammed Bāḳırı bildük merātib maẓharı

19-a Dostlaruñ: Dostdaruñ M, ŞR, G
21-M, GS
23-a ḥamd ü şükrüñi: şükr ü ḥamdüñi M, GS
19-ŞR 93b, M 106a, GS 103a, G 57b
1-b Ḥayderi: serveri M, GS
2-b gitdi: vardı M, GS
4-a ehlinde: ehline M, GS
4-b bildük merātib maẓharı: bilüñ reh-i peyġamberi M, GS

5 Ṣāf olupdur ḳalbümüz her meẕheb-i nā-pākdan
Kim mevālī-meẕhebüz dilden İmām-ı Caʿferī

Çün İmām-ı Caʿfere cāndan muḥibb-i ṣādıḳuz
Lā-cerem anuñla olduḳ ġayri meẕhebden beri

Mūsi-i Kāẓım yolında ṣādıḳ-ı iḫlāṣ olup
Olmışuz ehl-i rıżānuñ çākerinüñ çākeri

Ol Muḥammed ki Taḳīdür vaṣf aña taḳvā ile
Rāstī bilüñ anı cūd u ʿināyet maẓharı

Ol ʿAlī kim hem laḳab geldi Naḳī gökden aña
Menbaʿ-ı elṭāf u iḥsāndur ḫalāyıḳ reh-beri

10 Evliyā içün sipehsālar olup hem pīşvā
Gūyiyā bir kevkeb-i ʿulvī olupdur ʿAskerī

Hüccetü'l-ḳāyim Muḥammed Mehdi-i ṣāḥib-zamān
Gizlüdür ammā olupdur ʿālemüñ rūşengeri

Ḫānedān-ı Muṣṭafā vü Murtażā sevdügiçün
Bu **Ḫaṭāyī** şepper ü şeppīre cāndan müşterī

5-b dilden: cāndan M, GS
6-a İmām-ı Caʿfere cāndan: İmām Caʿfere cāndan biz M, GS
7-a ṣādıḳ-ı iḫlāṣ olub: ṣādıḳuz iḫlāṣ ile M, GS
7-b ehl-i rıżānuñ: Şāh-ı Rıżānuñ M, GS
8-a vaṣf ana taḳvā ile: vaṣfı ana taḳvāda M, GS
9-a ʿAlī: Taḳī M, GS // geldi Naḳī gökden aña: gökden Naḳī indi aña M, GS
9-b reh-beri: bihteri M, GS
10-a Evliyā: Enbiyā M, GS // sipehsālar: şehenşāhlar M, GS
11-a Muḥammed Mehdī-i: İmām Hādī-i M, GS
12-b Ḫaṭāyī şepper ü şeppīre cāndan müşteri: Ḫaṭāyīnüñ olup şepper ü şeppīr reh-beri M, GS

GAZELLER

1
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḥüsn-i ruḫ-sāruñ kim oldı cān u dil ḥayrān aña
Vaʿde-i devr-i ḳamerni dapşurur devrān aña

Çün senüñ ḥüsnüñ mis̱āli Yūsuf-ı Kenʿānīdür
Yüzüñi her kim ki görmez yoḫ durur īmān aña

Āteş-i ʿışḳuñda ey ḫūn-ḫᵛāre gözlü dil-berüm
Öyle yanmışdur bu bağrum yoḫ durur dermān aña

Gül yañağuñ dil-berā bes tāze terdür her zamān
Ḳanlu yaşumdan töker her dem gözüm bārān aña

5 Ẓulmet-i zülfüñde göñli bu **Ḫaṭāyī** ḫastenüñ
Ḫıżra beñzer kim görünmez çeşme-i ḥayvān aña

2
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gitdi ol dil-ber besī derd ü belā ḳaldı maña
Ni belā belkim yüküş cevr ü cefā ḳaldı maña

Munca geldüm men gedāya hīç ʿ ināyet ḳılmaduñ
İşigüñde ḳılduğum dest-i duʿā ḳaldı maña

Müjde geldi dil-sitānumdan ki ḳatl oldı raḳīb
Şükr kim bīgāne gitdi āşinā ḳaldı maña

1-T 13b , W 1, P 17b, PS 2a, L 10a, V 29b, TZ 24a, M 3a, GS 2a, K 11
1-a Ḥüsn-i: Ḥüsn ü L, GS
2-b görmez: sevmez P, V, TZ, M, K
3-b Öyle: Anca PS, L, M, GS, K
5-b görünmez: görinür PS
2-T 13b, P 19b, PS 2a, L 10b, ŞR 4b, V 27a, TZ 26b, M 3b, GS 2b, K 6
1-a dil-ber: meh-rū: P, TZ
1-b Ni: Ne PS, L, V, M, GS //belkim: belki L, V, M, GS, K

Anca kevkeb kimi yaş tökdi ġamından gözlerüm
Yir ile gök ile keyvān da be-cā ḳaldı maña

5 Ey **Ḫaṭāyī** zülfi tek arındı yüzden zengibār
Dil-ber-i Çīn ü Ḫoten ḫūb-ı Ḫıṭāy ḳaldı maña

3
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ṣanma kim sen gitdüñ ey ay yüzlü cān ḳaldı maña
Cān senüñlen gitdi cism-i nā-tüvān ḳaldı maña

Tā ki sen gitdüñ yanumdan ey dil-ārāmum menüm
Ḥālet-i vaṣluñ göñülde pāsbān ḳaldı maña

Gerçi gül-zār-ı cemālüñ gitdi ḳarşumdan menüm
Dilde mihr-i ḳāmetüñ serv-i revān ḳaldı maña

Ger nihān oldı gözümden ol peri-peyker ṣanem
Gökde meh anuñ yüzinden bir nişān ḳaldı maña

5 Tā ki senden ayru düşdi bu **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil
Būy u mūyuñ müşk ile ʿanber-feşān ḳaldı maña

4-a kevkeb: kevkebler PS, L, ŞR, M, GS // ġamından: ġamdan PS, L, ŞR, M, GS
4-b da: hem PS // be-cā: bu cā P/ baḫa PS, L, ŞR, V / buḫa TZ / ne cā M, GS / baḳa K
5-a zülfi tek: zülfini P //yüzden: yüzinden P//arındı: arıtdı PS, L, M, GS, K // ayıtdı ŞR
5-b Çīn ü Ḫoten ḫūb-ı: Çīnī vü ḫūbān-ı ŞR
3-T 14a, W 3, P19a, PS 1b, L 11a, ŞR 5a, V 27a, TN 1b, TZ 26a, M 4b, K 5, MŞ 2a
1-a Ṣanma: Āh PS, L, TN, K
1-b senüñlen: senüñle ŞR, TN, M, K
2-b Ḥālet-i: Ḥāliyā P, TZ
4-b yüzinden: yüzinde T

4

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gitdi ol meh-rū yanumdan yüz cefā ḳaldı maña
Cevr bilmen kim belā-yı müntehā ḳaldı maña

Ey perī çoḫ ʿişve vü ḥüsnüñe maġrūr olma kim
Mülk-i fāni ṣanmagil kim ne saña ḳaldı maña

Tā kim ol ḫūrşīd-ruḫ gitdi gözümden su teki
Gözyaşum anuñ yüzinden āşinā ḳaldı maña

Sen gidenden berlü anca zār u efġān itmişem
Yir ü gök ins ü melek cümle baḫaḳaldı maña

5 Dil-berün gitdi **Ḫaṭāyī** sen nidersin dünyeyi
Çünki cān gitdi bu ten yā Rab niye ḳaldı maña

5

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Cān olmaz ise sen teki cānān yeter maña
Vaṣluñ bu ḫaste göñlüme dermān yeter maña

Hecrüñ cefāsı öyle yaḫupdur bu göñlümi
Her şeb ḳapuñda nāle vü efġān yeter maña

Ẓulmāt içinde āb-ı ḥayāt istemez göñül
Laʿlüñ zülāli çeşme-i ḥayvān yeter maña

4-T 15a, W 6, P 19a, PS 2b, L 10b, ŞR 4b, V 31b , TN 1b, TZ 26a, M 4a, GS 2b, K 9

1-a meh-rū: dil-ber P, PS, L, ŞR, V, TN, M, GS

1-b Cevr: cevri ŞR, V

3-a teki: kimi M, GS

4-b baḫa: yuḫa P / yaḫa TZ

5-a dünyeyi: ʿālemi W

5-T 14a, W 4, P18a, L 58a, ŞR 6a, V 27a, TZ 24b, M 5b, G 4a, K 7, MŞ 5a

1-b Vaṣluñ: Derdüñ K // dermān: mihmān L

2-a cefāsı: ḫayāli K // öyle yaḫupdur bu göñlümi: ile yaḫdurma göñlümni L / ile yaḳdurma göñlümni M

Zāhid ḳorıma sen meni peymāneden bugün
Rūz-ı ezelde yār ile peymān yeter maña

5 Gerçi **Ḫaṭāyī** gitdi elüñden viṣāl-i dost
Her dem ḫayāli dīdeye mihmān yeter maña

6

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1 Her dem ġamuñda nāle vü āhum yeter maña
Dünyā yüzinde ol yüzi māhum yeter maña

İs̱bāt ḳılmışam ruḫ-ı zerd eşk-i sürḫümi
Da'vī-i 'ışḳa böyle güvāhum yeter maña

'Ālem ḫalāyıḳı maña cümle ḥasūd ola
Ol āsitānuñ iti penāhum yeter maña

Zāhid ögünme ṭāli'i sa'dum diyüp yüküş
Sen var işüñe baḫt-ı siyāhum yeter maña

5 Kesme ümīd raḥmet-i Ḥaḳdan **Ḫaṭāyī** sen
Cümle ḫaṭāda luṭf-ı İlāhum yeter maña

4-a ḳorıma sen meni peymāneden: ḳoparma sen meni mey-ḫāneden P / ḳorımasañ meni mey-ḫāneden ŞR, G, MŞ / ḳorıma mey-ḫāneden sen beni L / ḳorıma sen meni mey-ḫāneden V / ḳovar isen meni mey-ḫāneden TZ / Men' itme zāhid meni mey-ḫāneden M

4-b rūz-ı: devr-i P, TZ

5-a elüñden: elümden M

5-b ḫayāli dīdeye: ḫayāl-i dideye W / ḫayāl-i dīdede P, L, V, TZ, M, K / ḫayāl-i didesi ŞR, G, MŞ // mihmān: hicrān K

6-T 15b , W 11, P 20a, PS 3b, L 12a, ŞR 5b, TN 2b, M 5a, G 2a, K 12

1-a ġamında: ġamumda T

1-b ol: sen W

2-b 'ışḳa böyle: 'ışḳuñla G // böyle: iki ŞR // güvāhum : ki āhum L, TN

3-b iti: adı M

4-a ṭālī'i sa'dum diyüp: ṭālī'-i sa'duñ ile W

5-a Kesme: Geçme P // ümīd: ümīdi PS, L, TN

5-b ḫaṭāda: ḫaṭā vü P

7

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā ol ay yüzüñ ḫūrşīd-i tābāndur maña
Bāġçañ içinde aḫan su āb-ı ḥayvāndur maña

Mescide varmaḳ ne ḥācet didüm ey zāhid saña
Rūy ilen zülfi anuñ küfr ile īmāndur maña

Müddeʿīler ṭaʿnesinden ṣanmañuz kim men dönem
Ol menüm cānum içinde cān-ı cānāndur maña

Men senüñle söyleşende ger zemistān ger bahār
Her ne çaġ görsem seni ʿālem gül-istāndur maña

5 Ey **Ḫaṭāyī** çün saña Ḥaḳdan naẓardur her zamān
ʿIşḳuñ ilen ol ḥayātuñ bāġ-ı rıżvāndur maña

8

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫāk-i pāyuñ dil-berā bir tāc-ı devletdür maña
Pes yüzüñ görmek senüñ baḫt u saʿādetdür maña

Çün ġam-ı ʿışḳuñda ölmekdür ḥayāt-ı cāvidān
Ḥaḳ bilür ölmek degül ol ʿayn-ı rāḥatdur maña

Munca kim derdüñde zaḥmet çekmişem ey bī-vefā
Çünki sendendür bu zaḥmet cümle raḥmetdür maña

7-T 16a, W 8, P17b, , PS3a, L 11b, ŞR 4a, V 27b, TN 2a, TZ 24a, M 4a, G 2a, K 4, MŞ 2a

1-a ay: meh M

1-b bāġçañ: bāġça K // aḫan: aḫar K

2-a Mescide: Secdeye ŞR / varmaḳ: varmaġ W, P, L, V, TN, TZ, G, MŞ // saña: maña T, ŞR, V / ki men PS, G/ yine L, TN

3-b cān-ı: cānı T

4-a senüñle: senüñlen P, V, TZ

4-b çaġ: çah P / çak M // ne çaġ: ḫaçan V // seni: yüzüñ V, M

5-b ilen: ile T, PS, ŞR, V // ol ḥayātuñ: bu ḥayātum PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ / ol ḥayātum M

8-W 9, P 17a, P S3a, L 11a, ŞR 5a, V 27b, TN 2a, TZ 23b, K 8, MŞ 2a

1-a bir: çün PS, L, ŞR, V, TN, K, MŞ

1-b Bes: Gün ŞR // baḫt u: taḫt-ı L / ʿayn-ı V

3-a Munca: Nice L

Gerçi menden der-ḥicāb olursun ey ārām-ı cān
Yüzüñi görseddügüñ ʿayn-ı ʿināyetdür maña

5 Düşte gördi dün **Ḫaṭāyī** yār olupdur hem-demi
Yā düşümdür yā ḫayālüm bu ne ḥürmetdür maña

9

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Cānā göñülde hem-dem olan ġam durur maña
Gör kim firāḳ evinde ne hem-dem durur maña

Ancaḫ yüzüñ görende senüñ cān degül melūl
Zülfüñ kimi göñül daḫı berhem durur maña

Dil teşne olsa vādī-i hecrüñde ġam yimen
Lalʿüñ zülāli çeşme-i zemzem durur maña

Niçün severdi ḫaste-dil ey bī-vefā seni
Bu çoḫ belā ki hecrüñ ider kem durur maña

5 Miskīn **Ḫaṭāyī** vaṣl ile yüz ıl yaşar müdām
Bu ʿömr kim zamānede bir dem durur maña

4-a menden: mendendür L
4-b görseddigüñ: görsetdügüñ P, V, TZ / gösterdügüñ PS, L, ŞR, TN, MŞ
5-a düşde: düşte W // olupdur: olmış PS, L
5-b ne: ni K // ḥürmet: ḥālet P, PS, ŞR, V, TZ, K, MŞ // raḥmet L, TN
9-T 14b , P 18b, PS 3a, L 11b, ŞR 5b, V 31b, TN 2b, TZ 25a, M 5a, K 144, MŞ 2b
1-a göñülde: ġamuñda PS, L, MŞ
1-b firāḳ: firāḳuñ PS, L, TN, K, MŞ
2-a Ancaḫ: Ancaḳ P, PS, L, ŞR,TZ, MŞ
2-b kimi: teki P, TZ // daḫı: daḳı M
3-a olsa: bolsa P, TZ / ola ŞR // vādī-i: vāde-i V
3-b zülāli: zülāl-i V
4-a Niçün: Niçün ki L
4-b belā ki: belāyı P
5-a vaṣl ile: vaṣluñ ilen P, TZ // yüz ıl yaşar müdām: tapşurur velī P, TZ // il: yıl PS, L, TN
5-b ʿömr: ʿömri PS, L, TN

10

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey cemālüñ gül-sitānı bāġ-ı mīnūdur maña
Cennet-i rıżvān ki dirler ol ser-i kūdur maña

Yüzüñ üste zülfüñi tā gördüm ey rūḥ-ı revān
Gice gündüz aġlamaġ ʿışḳuñda ḫoş-ḫūdur maña

Hecr ser-gerdānlıġın çarḫ-ı felekden görmenem
Bu cefālarnı ḳılan ol yār-ı meh-rūdur maña

Giceler tā ṣubḥ olınca ḫᵛāb gelmez ʿaynuma
Tā ḫayālüñ dāyimā çeşmümde ḳarşudur maña

5 Anca yaş tökdi **Ḫaṭāyī** firḳatüñden ey ṣanem
Ḫancaru baḫsam gözümde yir-yüzi sudur maña

11

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā ʿışḳuñ tenümde sevgülü cāndur maña
Pertev-i mihr-i ruḫuñ ḫurşīd-ı tābāndur maña

Derd-i hecrüñden senüñ hergiz şikāyet ḳılmazam
Hīç ʿilāc itmen ṭaleb niçün ki dermāndur maña

Āsitānuñ ḫākini virmen cemīʿ-i ʿāleme
Her ayaġuñ topraġı mülk-i Süleymāndur maña

Tā cemālüñ muṣḥafın gördüm eyā nūr-ı İlāh
Ẕikr-i ʿışḳuñ dilde dāyim vird-i Ḳurʾāndur maña

10-T 14b , W 2, P18b, PS 2a, L 10a, ŞR 4a, V 27a, TZ 25b, M 3a, GS 2a, K 3
4-a ḫᵛāb: uyku P / uyḫu ŞR, TZ // ʿaynuma: çeşmüme PS, L, M
4-b çeşmümde: ʿaynumda PS, L, GS
5-b gözümde: gözüme ŞR, V, M
11-T 15a, W 5, P 18a, PS 1b, L 9b, ŞR 3b, V 27b, TZ 25a, M 2b, GS 1b, K 10
1-a tenümde: cihānda P, TZ / bu tende PS, L, ŞR, M, GS, K
2-a senüñ: saña P, PS, L, ŞR, V, TZ, M, GS // ḳılmazam: ḳılmanam L, GS
3-a virmen: virmem K
3-b Her ayaġuñ topraġı: Ayaġuñ bir topraġı PS / Ayaġuñ başduġı yir ŞR / Her ayaḳuñ başduġı M

5 Ey **Ḫaṭāyī** ḫūblaruñ cevri vefādur ʿāşıḳa
Firḳat ü hecri nigāruñ luṭf u iḥsāndur maña

12
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Rūşen yüzün ki zülfüñ olupdur niḳāb aña
Nisbetdür ebr içinde meh ü āfitāb aña

ʿIşḳuñ senüñ ki maḫzen-i genc-i ilāhīdür
Andan durur ki mesken olupdur ḫarāb aña

Ḥüsnüñ nedür cihānda senüñ ey perī-ṣıfāt
Ḥayrān durur felekde gün ü māh-ṭāb aña

Uyḫuda gözlerüm nice görsün cemālüñi
ʿIşḳuñda çünki gelmedi bir zerre ḫᵛāb aña

5 ʿĀşıḳ durur yañaġuña zülfüñ **Ḫaṭāyī** tek
Andan düşer bu vech ile bu pīç ü tāb aña

13
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Cān u dilni ḳoymışam yoluñda men ey dil-rubā
Uyḫuda görsem senüñ tek bir perī meh-veş liḳā

Tā ki ʿışḳuñuñ belāsı cānuma kār eyledi
Ey ṭabībüm bilmezem kim var mı bu derde devā

5-b Firḳat ü: Firḳati M, GS // hecri: mihri T, W, V // luṭf u: cevri T, W

12-T 15b, W 7, M 5b

3-a Ḥüsnüñ: ʿIşḳuñ T

3-b gün ü: gezen T

5-a zülfüñ: zülfi W

13-W 10, P 19b, PS 3b, L 12a, V 28a, TN 7, M 3b, G 2b, K 131, MŞ 3a

1-b Tā ki men uyḫuda gördüm sen teki bir meh-liḳā P / Tā ki uyḫuda görürmen sen teki bir meh-liḳā PS, V, G, K, MŞ / Tā ki uyḫuda görürmen sen teki ey meh-liḳā L, TN / Tā ki uyḫuda göregör sen teki bir meh-liḳā M

Dāne-i ḫālüñe tā kim murġ-ı cān ḳıldı tamaʿ
Dām-ı zülfüñ ḥalḳasına oldı cānum mübtelā

Ey mürüvvet maʿdeni menden kerem ḳılma dirīġ
Ḳanberüñem men senüñ şāhum be-ʿışḳ-ı Murtażā

5 Özge ʿāşıḳlar egerçi dil virür dil-dārına
Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste gör yoluñda ḳıldı cān fedā

14

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Eyledüm bünyād evvel ben de ez-nām-ı Ḫudā
Ol yaratmış sırr-ı merdānı ʿAliyyü'l-Murtażā

ʿĀciz olma ey göñül münkir gerekmez ehl-i dil
Ḥaḳ teʿālā buyruġıdur mūr olanda ejdehā

Öyle sulṭāndur ki yoḫdur mis̱l ü hem hemtā aña
Buyruġından kim anuñ çıḫmaz şeh ü mīr ü gedā

Kim ki Ḥaḳḳa münkir oldı ḳoy cezāsıdur anuñ
Ẕerrece raḥm itmegil sen tā kim ol ḥālın duya

5 İt raḳībler ṭaʿn iderse ey **Ḫaṭāyī** Ḥaḳḳa ṣal
Olma ġamgīn kim saña ḳılduġını Ḥaḳdan tapa

3-a tamaʿ: heves L, TN
3-b oldı: oldum G
4-b şāhum: cānā PS, L, V, TN, M, G, MŞ
5-a dil: cān P
14-PS 1b, L 9b, ŞR 1b, TZ 23a, M 2b, GS 1b
1-a Eyledüm: Eylerem ŞR, M
1-b yaratmış: yaratdı ŞR, TZ
2-a dil: dīn ŞR, TZ
2-b buyruġıdur: buyruġıyla ŞR, TZ, M
3-b Buyruġından kim anuñ: Kim anuñ fermānıdan ŞR, TZ, M

15

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dost yolında ḥelāl olsuñ dilā ġayret saña
Ġayrdan bir ẕerre minnet çekmedüñ raḥmet saña

Ol ṣanem ʿazm-i sefer itdi göñül eglenme kim
Bir nefes dīdār gör kim ḳalmaya ḥasret saña

Ey dil ü dīn siz çıḳuñ evden ki dil-dārum gelür
Sen de ey cān durma kim biz virmişüz ruḫṣat saña

Çāre-i bih-būdumı sordum muʿālicden didi
Derd derd-i ʿışḳ ise mümkin degül ṣıḥḥat saña

5 Ey **Ḫaṭāyī** sen şehīd-i ġamze-i dil-dārsın
Ḥaşrde reşk aparur yitmiş iki millet saña

16

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Ḥüsnüñ beyānı sūre-i *Yāsīn ü Hel etā*
Ey Kaʿbe-i mübārek ü ey Merve vü Ṣafā

Devr-i felek virürse maña iḫtiyārını
Bir tār-ı müyına dü cihānı ḳılam bahā

Gelmiş degül ne ḫod gelecek tā-be rūz-ı ḥaşr
Devr-i ḳamerde sen teki bir şāh-ı meh-liḳā

Kim ki viṣālüñ isteye iḫlās ile senüñ
Üstinde ẓıll u sāye saʿādet dutar hümā

15-PS 63b

4- Bu beyit, Fuzûlî'nin

Gerçi ey dil yâr içün yüz virdi yüz miḥnet sana
Zerrece ḳaṭʿ-ı maḥabbet itmedüñ raḥmet sana

matlaʿlı gazelinden tazmin edilmiştir (Akyüz vd. 1958: XXII/146).

16-ŞR 1b, G 3a , MŞ 3b

Bu şiir, *Nesîmî Dîvânı*'nda da bulunmaktadır (Kahramanov 1973: III, 207).

2-b müyına: müyını G, MŞ

3-a ne hod gelecek tā-: gelüpdür G, MŞ

5 Toprağa baş ayağuñı ey gözlerüm nūrı
Kim ḫāk-i pāyuñı dilerem be-her tūtiyā

Şeydā vü mest ü vālih ü ḥayrānam ey ṣanem
İḫlās ile yolında menem rind ü cān-fedā

Ḫūrşīd ü māh cümle sitāre ber-encümen
Ḳıldı sücūd ṣūretüñe ey ʿazīz-i mā

Rūḥ-ı muṣavver oldı yüzünden be-āb u gil
Sensin şehā bu aḥsen-i taḳvīme kīmyā

İnsān yirde gökde melek yoḫ idi henüz
Sen var idüñ cihānda eyā dürr-i ibtidā

10 Hem-tāsı ol şehenşeh-i aʿẓam nigārumuñ
Yoḫdur be-Ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i evlād-ı Muṣṭafā

Yāruñ yolında ḫaste **Ḫaṭāyī** be-zaḫm-ı tīġ
Olgil şehīd-i deşt-i beyābān-ı Kerbelā

17

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tā ki ruḫ-sārından *er-Raḥmān ʿale'l-ʿarş istevā*
Hem anuñ şānında münzel āyet-i *şemsü'ḍ-ḍuḥā*

Sūre-i Ṭāhā vü Yāsīn ü Tebārek ḥüsnüñe
Gör ne taḥsīn eylemişdür Ḥaḳ teʿālā *Rabbenā*

Münfaʿildür ṭalʿatuñdan der-felek ḫūrşīd ü māh
Şol cihetden kim yüzüñ nūrından almışdur żiyā

Vālih ü ser-geştedür ʿālemde ehl-i maʿrifet
Vechüñe ey gevher-i pākīze-i arż u semā

7-a ber-: ez G

9-b'den itibaren ŞR nüshasında bu gazelin beyitleri tahrif olmuş.

17-ŞR 2a, G 3a, MŞ 4a

ŞR nüshasında gazelin matlaʿ beyti tahrif olmuş, 2b'de sonraki dört beyit yer almaktadır.

2-b taḥsīn: taʿẓīm G, MŞ

5 Bu **Ḫaṭāyī**den ʿināyet kesme ey şāh-ı kerem
Cāna yetmişdür cefādan luṭf idüp ḳılgil duʿā

18

Müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

1 Vechüñde peydādur senüñ envār-ı ẕāt-ı kibriyā
Ol nūra ḳarşu dāyimā şermendedür şemsü'ḍ-ḍuḥā

Leylī cemālünden cüdā ser-geşteyem Mecnūn kimi
Ferhād-vār ister göñül şīrīn dudaġuñdan şifā

Cām-ı muṣaffādan maña sāḳī içürdi bir ḳadeḥ
Ṣūfī ne bilsün men nice ol cāmdan buldum ṣafā

Her kim ki tevḥīd ehlidür ol dīd ü vā-dīd ehlidür
Rūz-ı ezelden tā ebed ister kemāl-i müntehā

5 Men cāhil ü nā-dānıyam ol ḥüsn içün ḥayrānıyam
Tā genc iken pinhān idüm şimdi göründüm ẓāhirā

ʿAyne'l-yaḳīn Ḥaḳ sırrına idrāk iden insān idüm
Ey maʿrifetden bī-ḫaber inṣāfa gelgil bī-riyā

Cān u cihānı sizsizüñ neyler **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil
Senden müdām iḥsān diler çünki gedādur bī-nevā

19

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Nuṭḳ-ı enfās-ı Mesīḥüñ dem-be-dem cāndur maña
Çünki men Ḫıżram dudaġuñ āb-ı ḥayvāndur maña

5-b duʿa: vefā G, MŞ

18-ŞR 2b, G 3b, MŞ 4a,

ŞR nüshasında bu gazelin ilk iki beyti ve üçüncü beytin ikinci mısrası okunur durumda, diğer beytler tahrif olmuştur. *Nesîmî Dîvânı*'nda da bulunmaktadır (Kahramanov 1973: III, 5).

1-b nūra: yüze G, MŞ // ḳarşu: ḳarşuda G, MŞ // dāyimā: dāyim MŞ

2-a ser-geşteyem Mecnūn kimi: Mecnūn kimi ser-geşteyem G, MŞ

7-b çünki: çün ne ŞR, G

19-ŞR 3a, G 4a, MŞ 5a

Bilmezem ʿālemde yā Rab gerdiş-i eyyām-ı ġam
Luṭf u iḥsānuñ mıdur yā cevr-i hicrāndur maña

Virmişem īmānumı zencīr-i zülfüñ küfrine
Bend-i zülfüñ küfrini gördüm ne īmāndur maña

Dün raḳīb-i kāfir-i güm-rāh ile ġaybında kim
Her ḥikāyetler ki ḳılduñ cümle pinhāndur maña

5 Bu **Ḫaṭāyī** birle söyleş bir daḫı ey şāh-ı ḥüsn
Tā dehānuñ ḫātem-i mühr-i Süleymāndur maña

20

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫāk-i pāyüñ sürmedür ʿaynuma inʿām it maña
Ger ḳabūl olmaz murādum senden iʿlām it maña

Derdümüñ dermānı ruḫ-sāruñı görmekdür senüñ
Teşneyem bi'llāh dudaġuñ şerbetin cām it maña

Çün göñül ḫālüñ ucından düşdi zülfüñ ḳaydına
Bī-günāh öldürmegil bir laḥẓa ārām it maña

İstemen ẓāhirde fāş olmaḳ anuñçün gözlerem
Mihr-i ʿışḳuñ rāzını ey yār ilhām it maña

5 Bu **Ḫaṭāyī**den götürgil miḥnet-i hicrānuñı
Ey perī-rū Tañrı içün ancaḳ ilzām it maña

21

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yā İlāhī isterem senden bu inʿāmı maña
İdesin hem-dem kim ol serv-i gül-endāmı maña

4-a ġaybında: ʿaybında ŞR

20-ŞR 3a, G 4b, MŞ 5b

21-ŞR 3b, G 4a, MŞ 5a

Şol büt-i nā-mihribān hergiz meni yād itmedi
Bir muḥabbet ḳılmadı āḫir ser-encāmı maña

Cevr-i hicrān çekdügümden ḳalmayupdur ṭāḳatum
Yā naṣīb itseñ n'olaydı ṣabr u ārāmı maña

Göñlüm alduñ bī-tekellüf cānumı almaḳ durur
Güldürür ʿışḳında dāyim ḫās ilen ʿāmı maña

5 Geçdi ʿömrüñ ey **Ḫaṭāyī** uşbu zāyiʿ dünyede
Şol vefāsız leblerinden virmedi kāmı maña

22
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Min baʿd eger menümle ḥabīb olsa āşinā
Men cānumı yolında anuñ eylerem fedā

Gül-gūn yüzüñ ḫayāline düşdi göñül yine
Beñzüm saraldı derd ile mānend-i keh-rubā

Dārü'ş-şifāya gitmedügüm andan ötrüdür
Ey cismümüñ ḥayātı lebüñdür maña şifā

Çeşmüñ cihānda fitne vü āşūb gösterür
Her dem ḳıyāmeti ḳoparur ḳāmetüñ maña

5 Yastan **Ḫaṭāyī** yār işigin iʿtiḳād ile
Şām u seḥerde devletine eylegil duʿā

4-a alduñ: aldı: ŞR // almaḳ durur: almaḳdadur ŞR
22-G 3b, MŞ 4b
3-a andan: cānāndan MŞ
3-b Ey cismümüñ: Tā kim ḥüsnüñ G

23
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḥaḳ ezel mey-ḫ̮ānesinden virdi bu cāmı maña
Kāyināt ehli taʿaccüb ḳıldılar ḳamu maña

Bilmez idüm ḫ̮aṭṭ-ı ruḫ̮-sāruñ ṣıfātın söylemek
Fitne çeşmüñ ġamzesi ögretdi ilhāmı maña

Ṣabr u ārāmum gidüpdür görmezem ʿaynumda ḫ̮ᵛāb
Firḳatüñ bir eylemişdür ṣubḥ ile şāmı maña

Çoḫ̮ cefā ḥāṣıl olur senden maña ey bī-vefā
ʿĀḳıbet eyler ḫ̮ayālüñ resm-i bed-nāmı maña

5 Köynegüñden çıḫ̮ didüm ṣol serv-i gül ḫ̮andānuma
Ẕerrece ḳayunmadı gösterdi endāmı maña

Ey **Ḫ̮aṭāyī** zülfinüñ zencīrine ḳayd itme dil
Dānedür ḫ̮āli anuñ hem zülfidür dāmı maña

24
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dem-be-dem yüz miñ selām olsun ṣaña yā Muṣṭafā
Cümle dillerde ṣafā senden durur yā Muṣṭafā

Cümle ʿālem faḫ̮ri sen kāfir münāfıḳ ḳahrı sen
Enbiyālar içre sensin bihterīn yā Muṣṭafā

Ger menüm yetmez elüm sürtem yüzüm topraġuña
Her ṣabāḥ bād-ı ṣabā virsün selām yā Muṣṭafā

Yiryüzi andan münevver ḳıble de pür-nūrdur
Şol mübārek merḳada menden selām yā Muṣṭafā

5 Ey **Ḫ̮aṭāyī**nüñ ümīdi bu cihānuñ serveri
Cümle peyġamberlerin sulṭānısın yā Muṣṭafā

23-G 3b, MŞ 4b
5-b ḳayunmadı: ḳaplanmadı G
24-M 102a, GS 99a
Hüseynî neşrinde “Bu gazel yalnız ilk defa olarak Sultan el-Kurrai nüshasında görüldü.” notuyla yer almaktadır (1380: 36).
Nüsha farkları vardır.

25

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ẕerreyem mihrüñde dāyim ey cemāli āfitāb
Ebri yüzüñden götürgil dutmagil menden niḳāb

Çıḫ sen ol yāruñ küyından ey raḳīb-i rū-siyeh
Ḫaste bülbül var iken neyler gül-istānda ġurāb

Ey gözi nergis yüzi gül tek boyı serv-i revān
Tā ki senden ayru düşdüm ḫasteyem ḥālüm ḫarāb

Cennet-i vaṣluñdan ey cānum meni dūr eyleme
Kim firāḳuñ āteşinde çekmişem dāyim ʿaẕāb

5 Bu **Ḫaṭāyī** ḥaḳḳına dāyim dutupdur çoḫ ümīd
ʿĀḳıbet raḥm eyle aña sāʿat-i yevmü'l-ḥisāb

26

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Geldi ṣurāḥi meclise refʿ eylemiş nikāb
Nūr eyledi mecālisi zerrīn-per-āfitāb

Mānend-i cām-ı Ḫıżr-ı Nebīdür miṡāl ilen
Āb-ı ḥayāt içindeki cān-baḫş iden şarāb

25-T 16a, W 12, P 20a, PS 4a, L 13a, ŞR 6a, V 28a, TN 10, M 6a, GS 3a, K 127

1-b niḳāb: ḥicāb ŞR, V

2-a Çıḫ sen ol yāruñ: Dur dise yār T / Çıḫanda sen P / Dur didüm PS, L, ŞR, TN, M, GS // ey: şol T

3-a gözi nergis yüzi gül tek boyı: göñül göz nergis-i mestān boyuñ T // tek boyı: ḳāmeti PS, L, ŞR, TN // gül tek: gülgūn K

4-a cānum: ḫānum T/ yārum ŞR/ cān sen K // eyleme: itmegil PS

4-b Kim: Men T, K // dāyim: derd ü T, V, K

5-a ḥaḳḳına: çü saña M, GS

5-b eyle: ide W, P, ŞR, V //eyle aña: aña ḳılgil K

26-T 17b, W 13, P 20b, PS 4b, L 13a, ŞR 7a, V 8a, TN 11, TZ 27a, M 6a , GS 3a, G 4b, K 13

Sadettin Nüzhet "XVI ncı asır Osmanlı Şairlerinden Midillili Hitâbî'den Örnek Şiirler" başlığı altında yedi gazel, bir murabbaya yer vermiştir. İlk gazel budur (1956: 223-226). Ayrıca bkz. (Gıynaş 2014: I, 326-327).

1-b eylemiş: eyledi M, GS

2-ŞR

2-b içindeki: içdügi W // iden: olan M, GS

Ḳulḳul diyer maṭaraya ya'ni digil digil
Baş indürür piyāleye kim ḳılma ictināb

Ma'şūḳ-ı serv-ḳāmet ü maḥbūb-ı sīm-ten
Ṭāvūs-ı ravża cilve ḳılur çıḫmış ez-ḥicāb

5 İçmiş şarāb-ı la'li çü ser-ḫoş öper ayaġ
Nuḳl eylemekde cān ü cigerden diler kebāb

Āyīne-i Sikender ü hem cām-ı Cem budur
İẓhār ider cihānı ḳılur şeyḫi çün şebāb

Bir yirde kim otura **Ḫaṭāyī** o ḫūr-veş
Gökde melāyik oḫıya *yā leytenī turāb*

27

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Ey cemālüñ āyetidür ma'nī-i ümmü'l-kitāb
Ol kitābuñ oḫıram şerḥ ü beyānın bī-ḥisāb

Firḳat-ı 'ışḳuñda ey gül-çehre zār u giryeden
Ḳanlu yaşum Ḥaḳ bilür çizgindürür hem āsiyāb

Genc imiş ḥüsnüñ senüñ vīrānesi göñlümdedür
Bu dil-i vīrānumuz ol gence olmışdur ḫarāb

Görmemişdür merdüm-i ṣāḥib-naẓarlar dünyede
Sen teki 'ālemde bir şeh-zāde-i 'ālī-cenāb

5 Der-mesācid neylerem va'ẓın işitmek vā'iẓüñ
Gūşe-i mey-ḫāne yigrekdür maña cām-ı şarāb

3-a diyer: virür W // digil digil: dökül dökül M, GS
3-b ḳılma: ḳılmış W
4-b ḥicāb: niḳāb W, P, ŞR, TZ
5-T
5-a çü: vü L, TN
6-b cihānı ḳılur: cihānda ider PS, G / cihānda ḳılur L // şeyḫi: şeyḫ çün W, P, TZ, M
7-a otura: otursa M // o ḫūr-veş: ol ay bile PS, G
7-b oḫıya: oḫır PS, L, TN, G / oḳur M / oḫur K
27-ŞR 6b, G 5a
2-b Çizgindürür kelimesi nüshada çözgündürür okunacak şekilde yazılmış.

Yār ilen ḫalvetde muṭribsiz içerken nāgehān
Ḳāmetüm çeng oldı feryādum ney ü āhum rebāb

Gird-i kūyından öterken dil-berüñ gördi raḳīb
Başumı ağrıtdı ġavġadan seg-i ḥāżır-cevāb

Cān virüp maʿşūḳanuñ yolında bī-reyb ü riya
ʿĀşıḳ oldur ḳılmaya her müddeʿīden ictināb

Uş **Ḫaṭāyī** ġamdan inceldi bu āh u derd ile
Var iken bülbül neden bustāna girmişdür ġurāb

28
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Gördi utandı ḥüsn-i cemālüñden āfitāb
Aġzuñ ḳatında gelmeye bir zerre der-ḥisāb

Devr-i ḫaṭuñda göñlümi sevdāya ṣalmagil
Berg-i gül üzre sünbülüñi ḳılma pīç ü tāb

Şükr eylerem viṣālüñe her gice tā seḥer
Hicrān içinde gerçi geçer ḥālimüz ḫarāb

Ey sāḳi-i muḥabbet-i cān āferīn saña
Peymāne-i lebüñden içen istemez şarāb

5 Sensüz **Ḫaṭāyī** ey şeh-i ḫūbān firāḳ ider
Ṣabrum tükendi gözlerüme gelmez oldı ḫᵛāb

28-ŞR 6b, G 5a

29
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 Bu 'ālem ḥüsnüñe ḥayrāndur ey dost
Saña bu ġonce-leb ḫandāndur ey dost

Men ol Ya'ḳūba nisbet zār boldum
Cemālüñ Yūsuf-ı Ken'āndur ey dost

Hilāl ḳaşuñı tā ki gördi çeşmüm
Bu cānum 'ıyduña ḳurbāndur ey dost

Saña bu *kün fekān* vālih bolupdur
Ki ḥüsnüñ ṣūret-i Raḥmāndur ey dost

5 Cemālüñ ṣafḥasından ḫaṭṭ u ḫālüñ
Yüzüñde āyet-i Ḳur'āndur ey dost

Senüñ 'ışḳuñ vücūdum şehri içre
Bu göñlüm taḫtına sulṭāndur ey dost

Ḫaṭāyīye dimişsin cevr idem çoḫ
Yine luṭf u yine iḥsāndur ey dost

30
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1 Ehl-i ḥayāta söylerem ey ḥayyu ke'l-memāt
Fānī cihānda kimseye mu'nis degül ḥayāt

29-T 16b, W 14, P 21b, PS 5a, L 14a, ŞR 8a, TN 14, TZ 28a, M7a, GS 4a, G 6a

4-a Saña bu kün fekān vālih olupdur: Saña nergis teki vālih olan men PS, L, ŞR, TN, G / Saña nergis teki vālih olupmen M

4-b sūret: süre ŞR, G

5-P, TZ

5-b Yüzüñde: Beyān-ı ŞR

6-b taḫtına: taḫtıda ŞR

7-a idem: ide PS // idem çoḫ: idesin M, GS

7-b Yine luṭf u yine: Aña hem luṭf u hem ŞR / Bu ne luṭf ile ne M, GS

30-T 17a, W 15, P 21b, PS 4b, L 13b, ŞR 7a, V 30b, TN 12, TZ 28b, M 6b, GS 3b, G 5b, K 14

1-a ke'l-memāt: lā-memāt T, PS, TN, M, GS, G, K / lā-yemūt ŞR

1-b mu'nis: bāḳī M, GS

Bāḳīdür ol ki dirler anı vācibü'l-vücūd
Fermāndur aña mümteniʿāt ile mümkināt

Cān-baḫş imiş memāta lebüñ ey Mesīḥ-dem
ʿĪsīlerüñ ʿaceb mi deminden bu muʿcizāt

Mehd-i zemīn içinde ki ṭıfl-ı nebāt irür
Aña hemīşe dāye-i luṭf emzirür nebāt

5 Şaṭranc-ı dehr içindeki at oynadan ḫani
Taḳdīr-i beydaḳı anı bir demde ḳıldı māt

Çün ḳul olan ḳapuñda görür ḳadr-i salṭanat
Bir ḳuluñam ki virmişem ol ḳadr içün berāt

Yetmez **Ḫaṭāyī** ẕikr-i İlāhuñ nüʿūtına
Bir ẕāt imiş ki irmez aña ẕāt ilen ṣıfāt

31

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ser-ḫoş-i cām-ı elestem tā ebed huşyār mest
Mest-i lāyaʿḳıl gezermen şehr içinde ʿār mest

2-a dür ol: o dur W, P, PS, L, ŞR, V, TN, M, GS, G, K // Bākīdür ol ki: Fāni degül ki TZ

2-b fermāndur: fermān-ber M, GS

3-a imiş: ider T, PS, L, ŞR, V, TN, TZ, G /dur M

3-b ʿĪsīlerüñ: ʿĪsī lebüñ W

4-a irür: ider T, PS, ŞR, TN, TZ, G, K

4-b emzirür; emzidür P, V, TZ

5-a ḫani: hāmı P, TZ / cānı PS, ŞR / hānı L, V, TN, G / ḳanı M, K

5-b anı: aña P

6-b ḳuluñam ki: ḳula kim PS /ḳuluñ ki V

7-a nüʿūtına: nüfūsına W, P, V, TZ / nüġūsına L / çü ʿarşına ŞR / s̱enāsına G / nuḳūşına K

7-b ilen: u W / hem V // ẕāt ilen: midḥat u P, TZ, M, GS

31-T 17a, W 16, P 21a, PS 5a, L 14a, ŞR 7b, M 7a, GS 4a, G 5b, MŞ 37a

G nüshasında bu şiir mükerrerdir (v 5b, v 28b). İlkinde diğer nüshalarda olduğu gibi "mest" rediflidir. İkincisinde "mest" yerine "-ımız" eki redif olarak kullanılmıştır. 1-a ve 2-b mısraları matlaʿ beytini oluşturmaktadır. 1-b ve 2-a mısraları yoktur. MŞ nüshasında da böyledir.

1-b gezermen: gezersin ŞR

Sordılar menden ki niçün bī-dil olduñ men didüm
Ol sebebden bī-dil oldum dil-ber ü dil-dār mest

Ḥaḳḳına ʿāşıḳ olanlar cān u başa ḳalmasun
Ol yüze müştāḳ olanuñ ḳıblesi dīdār mest

Her ḳamışdan şekker olmaz her tikenden tāze gül
Her geyigüñ göbeginden nāfe-i Tatar mest

5 Ādemī oldur ki anda ḥüsn-i ḫulḳ u luṭf ola
Ādemī dimeñ aña kim cübbe vü destār mest

Dāyimā ister **Ḫaṭāyī** şāh cemālin görmegi
Şol gedā-yı ʿāli-himmet ṭālib-i dīdār mest

32
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Oldum firāḳ u derd ile bī-çāre ʿāḳıbet
Gördi ṭabīb eylemedi çāre ʿāḳıbet

Tīr-i cefādan oldı ciger pāre yār içün
Bildürmedüm bu yaramı deyyāre ʿāḳıbet

ʿÖmrüm hebāya gitdi zi-endūh-ı rüzgâr
Vā ḥasretā ki aydamazam yāre ʿāḳıbet

Miñ mekr ü al ü şuʿbede-i bī-ḥisāb ile
Ḳanumnı tökdi ġamze-i ḫūn-ḫʷāre ʿāḳıbet

5 Şol dil-ber-i ḫuceste-liḳānuñ yolında kim
Ṣaldı **Ḫaṭāyī** cānını bāzāra ʿāḳıbet

2-a niçün: nişün W
2-b dil-ber ü: dil-berüm W, P
3-PS, M, GS
3-a ʿāşıḳ: maʿşūḳ P // cān u başa: şīrīn cāña T, W, P, PS, L, GS, MŞ
3-b Ol yüze: Dīdāra T, W, P, PS, L, GS, MŞ // olanuñ: olanlar T, W, P, PS, L, GS, MŞ
4-T, L
4-b göbeginden: göbeginde T, PS
5-b dimeñ: dime ŞR // aña kim: nigārā P, G // ḥüsn-i ḫulḳ u luṭf: luṭf u ḥüsn ü ḫulḳ T, PS
32-ŞR 8a, G 6a

33
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Bu göñlüm şād olur ġamdan ruḫı çün lāle-gūn görgeç
Mis̱āl-i merd-i müflis nāgehān bir yaḫşı gün görgeç

Eger āh eylesem topraġ olur der-laḥẓa āhumdan
Düşer her pāresi bir yirde kūh-ı bī-sütūn görgeç

Anuñçün eylemez āhı bu cānum reh-güzāruñda
Ḥarāmīler çaparlar kārvānı çün tütün görgeç

Meh ü seyyāreler şermendedür yüzüñe baḫmaḳdan
Felek evcinde ḫūrşīd ḥayādan ser-nigūn görgeç

5 **Ḫaṭāyī** resm-i evvelden ḳalupdur iḥtirāz eyle
Hezārān nāz ider ḫūblar ki ʿāşıḳı zebūn görgeç

34
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā derdüme dermān senden özge kimse yoḫ
Hem daḫı göñlümde īmān senden özge kimse yoḫ

Hecr evinde men kimüñlen hem-dem olam ey ṣanem
Göñlümüñ şehrinde mihmān senden özge kimse yoḫ

Ḫıżr tek ẓulmetde ḳaldum bir meded ḳıl Tañrı'çün
Teşne içün āb-ı ḥayvān senden özge kimse yoḫ

Her ne ḥükm eylerseñ eyle sen maña ey ʿışḳ-ı yār
Göñlümün taḫtında sulṭān senden özge kimse yoḫ

5 Bu **Ḫaṭāyī** ḫastenüñ virgil murādın yā İlāh
Kim maña luṭf ile iḥsān senden özge kimse yoḫ

33-ŞR 8b, G 6a, MŞ 6a
5-a evvelden ḳalupdur: böyle eyleyüpdür G, MŞ
34-T 17b, P 22a, PS 5b, L 14b, ŞR 9a, V 7a, TN 16, TZ 29a, M 7b, GS 4b, G 6b, K 16, MŞ 6a
1-b Hem: Yā P, ŞR, V, TZ, M, GS, K // göñlümde īmān: göñlüme dermān T
2-b şehrinde: evinde G, MŞ
4-a ḥükm eylerseñ eyle sen: kim ḥükm eyleseñ eyle T, PS, L, TN, G, MŞ // ʿışḳ-ı: ʿışḳa PS, G
5-a murādın: murādı L, TN
5-b maña luṭf ile: mekānı luṭf u P, TZ, M, GS, K / maña luṭf u V // ile: iden ŞR

35

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ol perī kim bu cihānda ḥüsninüñ hem-tāsı yoḫ
Serv-i raʿnā tek ḫıramān ḳaddinüñ bālāsı yoḫ

Gice gündüz men anuñ hecrinde yanmaġdur işüm
Neyleyem kim ol mehüñ menden yaña pervāsı yoḫ

Ögme ey zāhid maña rıżvān u cennet bāġını
Kim anuñ yārum yüzi tek bir gül-i ḫamrāsı yoḫ

Ḳılma ey nāṣıḥ maña zülfin seversin diye ṭaʿn
Ḫansı ʿāşıḳdur kim andan başda bir sevdāsı yoḫ

5 Gerçi çoḫdur dünyede ʿuşşāḳı ol māhuñ velī
Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste tek bir ʿāşıḳ-ı şeydāsı yoḫ

36

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḥaḳ kelāmı sevmişem sūre-i Yāsīnden meded
Kim maña İncīl ü Furḳānuñ duʿāsından meded

Ey be-ḥaḳḳ-ı muʿcizātı virdüñ ol Mūsāya sen
Kim maña Mūsī-i ʿİmrānuñ ʿaṣāsından meded

35-T 18a, P22b, PS 5b, L 14b, ŞR 8b, V 7a, TN 15, TZ 29a, M 8a, GS 5a, G 6b, K 141, MŞ 6a

1-b tek ḫıramān ḳaddinüñ: … nuñ anuñ tek ḳāmet ü P, TZ, M, GS

2-a hecrinde: ʿışḳıda M, GS

3-a zāhid: vāʿiz P, L, V, TZ, M, GS, K // rıżvān u cennet: cennāt-ı rıżvān P, M, GS / cennāt-ı ʿAdnuñ TZ

3-b yārum: yāruñ TN, TZ, M, G, MŞ

4-a nāṣıḥ: zāhid P, L, V, TN, TZ, M, K // diye: diyü PS, TN, M, GS, G, MŞ / özge L

4-b andın başda: k'anuñ başında P / kim anuñ başıda ŞR / kim anuñ başında V

5-b tek bir: kimi P, TZ, K

36-T 18a, PS 6a, L 15a, ŞR 9a, TN 17, M 8a, GS 5a

1-a kelāmı: kelāmın PS, ŞR // sūre-i: ṣūretde PS // sūre-i Yāsīnden: sūrede sīnden ŞR

1-b Hem: Kim M // maña: aña ŞR

2-a muʿcizātı: muʿcizi M, GS

2-b Kim: Ey ŞR

Ey yaradan ʿālemi ol şāh-ı ḫūbān ʿışḳına
Ol resūl-i āḫirātuñ muʿcizasından meded

Kim ki kāmın almadı dünyāda oldur bī-nevā
Bī-nevānuñ virgilen yā Rab nevāsından meded

5 Bu **Ḫaṭāyī** dir ezelden men imāmuñ ḳulıyam
Ey imām-ı Ḥaḳ ʿAliyyü'l-Murtażā senden meded

37
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Munca cevr itdüñ maña nā-mihribānlıġdan ne sūd
Öldürenden ṣoñra ey cān mihribānlıġdan ne sūd

Ḳahruñ ilen telḫ geçdi çünki ʿömrüm dünyede
Yaşum üzden isteyüben şādmānlıġdan ne sūd

Bilmezem niçün durur düşmenligüñ bu neyʿ ilen
Luṭfuñı görsetmeyüp hem bu yamanlıġdan ne sūd

Çünki raḥmuñ yoḫ durur men pīr-i ʿışḳuñ ḥālına
Bu cihān bāġında ey servüm cevānlıġdan ne sūd

5 Ey **Ḫaṭāyī** dil-berüñ çün kim cefā eyler saña
Bī-vefā ʿālemde böyle zindegānlıġdan ne sūd

3-b āḫirātıñ: āḫirüñ de L / āḫirüñ ŞR, TN, M// muʿcizāsından: muʿcizātından ŞR
4-a oldur: oldı PS, L, TN
5-b Ey: Yā M, GS
37-T 82b, T1 42b

38
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 Feleknüñ gerdişinden dād u feryād
Meni ayırdı senden dād u feryād

Meni yārdan ayırdı bed zamāne
Zamāne gerdişinden dād u feryād

Menüm iki cihānum sevgülü şāh
Seni sevmedügünden dād u feryād

Yaḳam yırtam gidem aġyār elinden
Maña hīç raḥmı yoḫdur dād u feryād

5 Bi-çāredür **Ḫaṭāyī** yār elinden
Nice büryān olupdur dād u feryād

39
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 'Arża yazdum men saña ey şāh-ı ḫūbānum meded
'Arż-ı ḥālüm sen bilürsün dīn ü īmānum meded

Şerm-sāram pür-günāham sen bağışla yā kerīm
Cümlelerni yarlıġayın kāmil insānum meded

Mest ü mecnūn olmışam men firḳatüñden yā ḥabīb
Ey ḥaḳīḳat 'āleminde ince erkānum meded

38-P 22b, TZ 29b

1-b ayırdı senden: senden ayırdı TZ

2-b bed: bu P

4-b raḥmı: bābı TZ

39-ŞR 9b , M 8b, GS 5b, G 6b, MŞ 6b

Bu gazel, ŞR nüshasında 7, M ve GS nüshalarında ise 5 beyitlidir. G nüshasında gazelin ilk dört beyti mevcuttur. Sayfa altındaki reddade kaydında 5. beytin ilk kelimesi (Her yaña) yazıldığı halde sonraki sayfa "Bu şāh-ı pür-kerem ṣāḥib-naẓardur" mısraıyla başlamaktadır. Bu durum nüshanın bazı sayfalarının koptuğunu ve tamir gördüğünü göstermektedir.

2-b Cümlelerni: Cümlesini M, GS // insānum: iḥsānum ŞR, G, MŞ

3-M, GS

Bu elümdür dāmenüñüz yā ʿAliyyü'l-Murtażā
Būy-ı vaṣluñdur senüñ her derde dermānum meded

5 Her yaña ʿazm eyler olsañ sūre-i fetḥ oldı fetḥ
Açılur baġlu ḳapu devletlü derbānum meded

Bī-nevā müflislerüñ sensin penāhı rūz-ı ḥaşr
Ḥoḳḳa-i dür der-ṣadef laʿl-i güher-kānum meded

Bu **Ḫaṭāyī**nüñ günāhın sen getürme yüzine
Şāh-ı Merdān şīr-i Yezdān sırr-ı ṣübḥānum meded

40
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḥüsnine zībā imişsin yā ʿAlī senden meded
Gökyüzinde ay imişsin yā ʿAlī senden meded

ʿIşḳ ile maʿşūḳ u ʿāşıḳ senden olmışdur ẓuhūr
ʿIşḳ ile şeydā imişsin yā ʿAlī senden meded

Anca kim fikr eyledüm gezdüm vücūdum şehrini
Mis̱l-i bī-hemtā imişsin yā ʿAlī senden meded

Enbiyālar evliyālar çoḫ durur ammā ki sen
Cümleden aʿlā imişsin yā ʿAlī senden meded

5 Mü'mine irşād idersin luṭf u iḥsān u kerem
Kāfire ġavġā imişsin yā ʿAlī senden meded

ʿIşḳ oḫurlar aduñı rāh-ı ḥaḳīḳatda senüñ
Sırr-ı *mā evḥā* imişsin yā ʿAlī senden meded

4-a Bu elümdür dāmenüñüz: Dest-i men ber-dāmen-i to M, GS
5-a Her yana: Ḳancarı M, GS // eyler olsan: ider isem M, GS
6-M, GS, MŞ
40-P 14b, ŞR 10a , TZ 19a, M 8b, GS 5b, MŞ 6b
1-a Ḥüsnine zībā: Ḥüsne görke bay P, M, GS / Ḥüsnü görki bay TZ
1-b Gökyüzinde ay: Görk içinde bay ŞR, MŞ
2-b Işḳ ile şeydā: Sırr-ı mā evhā ŞR
3-a fikr: seyr ŞR, MŞ
4-a Enbiyālar evliyālar: Evliyālar enbiyālar ŞR, MŞ // ammā : illā ŞR, MŞ
6-ŞR

Yirde gökde isteyen şol kör münāfıḳlar seni
Ẓāhir ü peydā imişsin yā ʿAlī senden meded

On sekiz miñ ʿālemüñ sırdaşısın sırruñdadur
Mürşid-i bīnā imişsin yā ʿAlī senden meded

Ḳısmeti rūz-ı ezelden hem muʿayyen Muṣṭafā
Nergis-i şehlā imişsin yā ʿAlī senden meded

10 Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil birligüne iḳrār ider
Vāhid ü yektā imişsin yā ʿAlī senden meded

41
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḳāmetüñden münfaʿildür sāye-i serv-i bülend
Ḥasretüñden ʿarʿar u şimşād olupdur derd-mend

ʿĀrıżuñ bāġında zülfüñ tārına bend eylegil
İster iseñ nāle-i bülbülden olmaḳ behre-mend

Ser-be-ser bir tāre-i mūyuñ bahāsıdur senüñ
Mülk-i Tebrīz ü Çaġatay u Ḫorāsān u Ḫucend

Tā ki geldi ey ṣanem ʿışḳuñ ḫayāli başuma
Dünye vü ʿuḳbā ġamından geçdüm ü oldum levend

5 Cānumı ʿışḳuña teslīm eyledüm iḫlāṣ ile
Ol perī-peyker meni yā Rab neden ḳılmaz pesend

Der-beyābān-ı taḥayyür ḳalmışam bī-ḫurd u ḫᵛāb
Vālih ü ser-geşte vü ḥayrān u zār u müstemend

Bu **Ḫaṭāyī** leblerüñ ʿışḳında ger āh eyleye
Āhınuñ sūzından olur ḫāk ol kūh-ı Seḥend

7-a isteyen şol kör: görmediler ol P, M, GS /dediler ol kör TZ
8- P, TZ, M, GS
41-ŞR 10a, MŞ 7a
3-4,6- ŞR

42

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tā ki derdüñden olupdur yüregüm ṣad-pāreler
Tīġ-ı ʿışḳuñ yüregümni ṣad-hezārān pāreler

Ay yüzüñden ayru gördüm dīde-i bī-ḫᵛābumı
Gökyüzinde uymaz oldı her gice seyyāreler

Zāhidā sen fāriġ ol āhumdan ikrāh eyleme
Kim menüm bağrumda çoḫdur ġamzelerden yâreler

Yaralı bağrum ḳanın tökdi gözümden dem-be-dem
Gör neler ḳıldı maña şol nergis-i ḫūn-ḫᵛāreler

5 Çıḫmaya miskīn **Ḫaṭāyī** göñli zülfüñden n'ola
İşi seyr olur anuñ her ḫanda var seyyāreler

43

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ol perī-peyker ki çeşmümden nihān olmış durur
Bāḳi ʿömrüm olsun ol cismümde cān olmış durur

Yā Rab ol gözler ne bāġuñ nergis-i şehlāsıdur
Kim ġamından cism ü cānum nā-tüvān olmış durur

Öyle kim bülbül yiri gülşendür ey gül yüzlü yār
Göñlüme kūyuñ maḳāmı gül-sitān olmış durur

Anca çekdüm miḥnet ü hecrüñ ġamın ey bī-vefā
Cevr-i ʿışḳuñdan vücūdum nā-tüvān olmış durur

5 Tā **Ḫaṭāyī** gördi ol ḥüsn-i cemālüñ ey güneş
Gör nice ʿālem dilinde dāsitān olmış durur

42-T 18b, 82a, PS 15a, L 26b, ŞR 21a, V 31b, TN 64, M 29b, GS 26b, G 15a, MŞ 18b
1-b ṣad-hezārān: her dem eyler V / her zamān ṣad- M, GS // pāreler: yāreler PS, L, TN, G
2-a gördüm: gördi ŞR, M, GS, G, MŞ
4-a Yaralı: Yaruben PS / Yaralu ŞR, V, M, GS, G, MŞ
4-b şol: bu L
5-a Çıḫmaya: Çıḫmasa PS, L, ŞR, V, TN, M, GS, G, MŞ
5-b seyr olur anuñ: şeb-revlik durur V, M, GS
43-T 18b, P38a, PS 7b, L 17a, V 14b, TN 29, TZ 51b, M 12a, GS 9a, G 8a, MŞ 9b
1-b Bāḳi ʿömrüm olsun: ʿÖmri bāḳi olsun P, TZ, M, GS / Bāḳi olsun ʿömrüm G, MŞ
5-a ḥüsn-i cemālüñ: ḥüsn ü cemāli P / ḥüsni cemāli TZ / ḥüsn ü cemālüñ M, GS

44

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḥasretüñ derdinden ey cān baġrum oldı pāreler
Sūz-ı ʿışḳuñ yüregümde her dem eyler yaralar

Yandurur hicrān odı göñlümni virdi yāre kim
Dutdı eflāk u cihānı gitdi gökden ḳaralar

Düşdi ḥüsnüñ manẓarına cān u dil hem gözlerüm
Çāre yoḫ nā-çār olupdur n'eylesün bī-çāreler

Terk idüp ḳoydum giderem ḫānümānı mülki uş
Hecrüñ itdi men ġarībi uşta gör āvāreler

5 Öldi derdüñden **Ḫaṭāyī** bir ḳadem rencīde ḳıl
Ḳabrine başgil işitgil ṣad-hezārān nāleler

45

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Göñlümi alan menüm ol dil-rubā yārum durur
Gerçi göñlümni alur ammā ki ġam-ḫʷārum durur

Nice kim cevr ü cefā ḳılsañ men-i dil-ḫasteye
Eylemen andan şikāyet kim vefā-dārum durur

44-T 19a, W 60, P 38b, PS 15b, L 27a, ŞR 21a, TN 65, TZ 52a, M 29a, GS 26a, G 17a, K 114, MŞ 21a

1-a cān baġrum: cānum P // pāreler: yaralar T, PS, ŞR, G, K, MŞ

1-b yüregümde: yüregümni PS, ŞR, M, GS, G, MŞ / yüregümi TZ // yaralar: pāreler T, PS, ŞR, G, K, MŞ

2-a Yandurur: Yaġdurur P / Yandurup W, PS, ŞR, G, MŞ // göñlümi virdi yāre kim: verdi göñlüni bāda gör W, M, GS, K / urdı göñlüni yāda gör P / göñlümi virdi bāda gör PS, L, ŞR, TN, G, MŞ

2-b gökden: nūrı PS // gitdi gökden: yüzi oldı L, TN

3-a manẓarına: naẓarına W, K / bendine P, TZ // dil hem: T / dil her PS, L / dilden ŞR, G, MŞ // gözlerüm: gözlerüñ W

4-a giderem: giderdüm W, P, L // ḫānümānı: ḫānümān PS// mülki: belki W / mülkini PS

4-b Hecrüñ itdi: Hecr elinden W, M, GS // itdi: ötdi P, TZ

5-b başgil: başṣan T, ŞR, TZ, G, MŞ / baḫsañ PS, L, TN // işitgil: görürsün ŞR, G, MŞ

45-T 19a, P 28b, PS 14b, L 26a, ŞR 22a, V 18a, TN 61, M 9b, GS 6b, G 15b, MŞ 19a

1-b ḳılsañ: ḳılsa P

2-b eylemen: eyleme V

Gicelerde uyḫu gelmez gözüme ḳan ağlaram
Gökdeki kevkeb degül şol çeşm-i bīdārum durur

Tañrı içün yola gelseñ bir ḳadem āheste baṣ
Ayaġuñ altında topraġ cism-i bīmārum durur

5 Bu **Ḫaṭāyī** āfitāba eyledi gökde naẓar
Yār aydur kim aña baḫma ʿaks-i ruḫ-sārum durur

46

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā sencileyin bi'llāh ki yārum yoḫ durur
Bir zamān sensiz menüm ṣabr u ḳarārum yoḫ durur

Düşmişem ʿışḳuñ ġamına yet menüm feryāduma
Senden özge hīç kimesne ġam-güsārum yoḫ durur

Arılıḫ bi'llāh severmen men seni ey dil-rubā
Tā tamāmı sevmişem būs u kenārum yoḫ durur

Ger meni öldürseler sen öyle bilgil ey nigār
Bu muḥabbet etegin elden ḳoyaram yoḫ durur

5 ʿĀḳil aydur ey **Ḫaṭāyī** iḫtiyār elden ḳoma
ʿĀşıḳam pür-derd elinde iḫtiyārum yoḫ durur

3-a uyḫu gelmez gözüme ḳan ağlaram: anca ḳan ağladum uyḳu görmedüm M, GS

3-b şol: bu M, GS // bīdārum: bīmārum T, PS, TN / ḫūn-bārum M, GS

4-a Tañrı: Tañruñ M, GS // gelseñ: gitseñ P, L, V, M, GS / giderseñ PS, TN

5-a eyledi: eylese P, V

46-T 19b, P 24b, PS 11b, L 22b, ŞR 26b, TN 48, TZ 32b, G 13b, MŞ 17a

1-a Dil-berā sencileyin: Senden özge dil-berā P, TZ

1-b zamān: saʿat T, PS, L, ŞR, TN, G, MŞ //menüm: yine P

2-b hīç kimesne: kimesne hīç PS, L

3-a Arılıḫ: 'Arılıḫ P / Arılıġ PS, TN / Aralıġ L // bi'llāh: birle P, TZ // severmen: severem P, TZ // Arılıḫ bi'llāh severmen: Ayru ger düşdüm ŞR, G, MŞ

3-b Tā tamāmı sevmişem: Ten tenaya vācibi P, TZ

4-b ḳoyaram: ḳoma ġam-ḫʷārum T// Bu muḥabbet etegin elden ḳoyaram: Ḳoymayup elden etegüñ özge kārum P, TZ // etegin: itdügüñ PS, L, ŞR, TN, G, MŞ / ḳoyaram: ġubārum L

5-a iḫtiyār: dāmenin P, TZ // ḳoma: gider ŞR, TN, G, MŞ

5-b elinde: elümde P, TZ / elinden PS, L, ŞR, TN, G, MŞ

47
Mef'ūlü mefā'ilün fe'ūlün

1 Bu maşraba pür-ṣafā-yı cāndur
Der-pā-yı ṣurāḥi ḫoş mekāndur

İçi doludur zi-āb-ı ḥayvān
'Ālemde nişānı bī-nişāndur

Cān devletini bilür tamāmet
Sağınma anı ki bī-zebāndur

Devridür anuñ çü meh-i müdevver
Ser-pūşı çü şekl-i āsumāndur

5 Vaṣfında anuñ **Ḫaṭāyī** ḥayrān
Ger san'at ise budur hemāndur

48
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 Bu tebşi kim yiri der-zīr-i pādur
Felekler çarḫı anuñ reh-nümādur

Hemīşe ḫāke ṣalmışdur özini
Anuñçün gözler içre tūtiyādur

Müdevverdür muṣavverdür münevver
Yir üste sūre-i şems ü ḍuḥādur

Anuñ mir'ātına baḫ Ḥaḳḳı gör kim
Kim ol āyine-i gītī-nümādur

47-T 19b, W 38, P 34b, PS 22a, L 35a, TN 92, TZ 45b, M 25a, GS 22a, G 16b, MŞ 20a
1-b Der-pā-yı ṣurāḥi: Ġurrabe-i dīn T, TN, G, MŞ / Ṣurāḥi dibi P // ḫoş: aña T, P, TN, G, MŞ
3-a Cān devletini: Ḥāl-i dilüñi P, M, GS
3-b Sağınma: Sen ṣanma T, TN, G, MŞ
4-a anuñ çü meh: yüzinüñ çü meh T, TN // müdevver: tamāmet T / münevver M
48-T 20a, PS 22a, L 35b, TN 93, M 26b, GS 23b, G 16b, MŞ 20b
1-a tebşi: tevsen M, GS // der: bu L, TN
1-b Felekler çarḫı anuñ: Felekle çarḫ aña M, GS // reh-nümādur: der-zīr-i pādur PS, L, TN, G, MŞ
3-b şems ü ḍuḥādur: şemsü'ḍ-ḍuḥādur L, TN
4-a Ḥaḳḳı: ḫaṣmı M, GS

5 Yüzi ve'ş-şems imiş bezm ehli içre
Teʿālā şānuhū ehl-i liḳādur

Anuñçün olmış anuñ şerbeti pāk
Ki ḥayvān söyleyen yüz ten nevādur

H̬aṭāyī şükr ḳıl Ḥaḳ ḳudretine
Ki Ḥaḳḳın bilmeyen ehl-i h̬aṭādur

49

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tā cemālüñ nūrı çeşmümden nihān olmış durur
Gice gündüz işüm āh ile figān olmış durur

Ḥüsnüñi tā görmişem bir bülbül-i zār olmışam
Çün maña kūyuñ maḳāmı gül-sitān olmış durur

Bir mes̱eldür kim diyerler gencüñ üste mār olur
Zülf içinde ḥüsnüñ ol genc-i nihān olmış durur

Ger felek yüzinde dirler māh-ı tābāndur şeref
Ṭalʿatuñ yir üste māh-ı āsumān olmış durur

5 Pīr bolmışdı cihānda firḳatüñden ey ṣanem
Tā yüzüñ gördi **H̬aṭāyī** nev-cevān olmış durur

6-b söyleyen yüz ten nevādur: suyilen nūrı nümādur M, GS

7-Ḥaḳḳın : Ḥaḳ ne G

49-T 20b, W 21, P 31a, PS 7a, L 16b, V 14a, TN 28, TZ 41b, M 14a, GS 11a, G 8a, K 29, MŞ 9a

1-a nūrı: nūr-ı V, TN, M, GS, G, MŞ // çeşmümden: çeşmümde T, TN

1-b ile: u W, P, PS, L, V, TZ, M, GS

5-a bolmışdı: olmışdı T, TN, G, MŞ

50

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Bu şāh-ı pür-kerem ṣāḥib-naẓardur
Velāyetdür yakīn nūr-ı baṣardur

Ḳuşansa ġāziler seyf ü silāḥı
Münāfıḳ cānına ḫavf u ḫaṭardur

Yezīdüñ leşkeri yüz miñ olursa
Velāyet leşkerinden bir yeterdür

Münāfıḳ leşkeri bir ġāzi görse
Ḳoyun kim gördi ḳurd andan beterdür

5 İşāret ḳılduġınca bir naẓar şāh
Öñinde Şemr ü Mervān der-be-derdür

Nişānı ol güneş ṭalʿatlu şāhuñ
Başında tāc u belinde kemerdür

Olar kim çihl tendür sırr-ı ḳudret
Anı ʿārif bilür ince ḫaberdür

50-T 20b, P 7a, PS 6a, L 16b, ŞR 13a, TZ 10a, M 35b, GS 32b, MŞ 8a

M ve GS nüshalarında 3-a ile 4b mısraları bir beyte dönüşmüş, 3b ile 4a mısraları metinde yer almamıştır.

1-a Bu: O P, TZ, M, GS // şāh-ı pür-: sulṭān-ı P, TZ // naẓardur: hünerdür P, TZ

2-a Ḳuşansa: Giyinse ŞR / Ḳuşanur M, GS // silāḥı: silāḥın ŞR, MŞ

3-PS nüshasında bu beyt mükerrer.

3-a Yezīdüñ: Velāyet L

4-PS, L

4-a Münāfıḳ: Muʿāvi P, PS, TZ, ŞR, MŞ

4-b gördi ḳurd: ḳurdı ḫor T / ḳurt toḫur P / ḳurdu göre PS / ḳurdu ḫor ŞR, MŞ

5-a İşāret ḳılduġınca bir naẓar şāh: ʿAlem dutup yürise bu güzel şāh M, GS // ḳılduġınca: ḳılduġıçün ŞR

5-b Öñinde: Yezīd ü M, GS // Şemr: Gebr P

6-P, TZ

6-a ol güneş: şol ḳamer P, TZ // bu ḳamer: M, GS

7-a Olar kim: Bulardur M, GS // çihl tendür sırr-ı ḳudret: çihl ḳudret sırr-ı tendür L // çil-tenān-ı sırr-ı vaḥdet M, GS

7-b Anı: Bunı M, GS

Cihāngīr ġāziler meydāna girse
Ḫavāricler ayaġda pāy-i serdür

Çü raḥmet yaġmurı irdi zemīne
Ki her bir ġāzi yüz miñ nām-verdür

10 Yezīde zaḫm-ı seyf ü tīr ü ḫançer
Başından gitmeyen tīġ u teberdür

ʿAlī baḥr-ı ḥaḳīḳatdür yaḳīn bil
Ḥayāt-ı cāvidānī muʿteberdür

Velāyet baḥrine yol bulmayanlar
Gözi aʿmā vü aḥmaḳ bī-ḫaberdür

Nefes gevherdür anı bir bilenler
Sözin bir söyleyenler gerçek erdür

Ḳızıl ʿalem ḳızıl bayraġ ḳızıl tāc
Giyinse ġāziler ol gün ḥazerdür

15 **Ḫaṭāyī** şeh yolında cān fedādur
Çi cāy-ı mülk ü māl ü sīm ü zerdür

8-a Cihāngīr: Cihānda P, TZ
8-b pāy-i: pā vü L, MŞ /pāy u ŞR // pāy-i serdür: bī-başardur M, GS
9-P, TZ
9-a Çü : Bu PS, ŞR, MŞ // irdi zemine: yaḳdı cihāna M, GS
9-b ġāzi yüz miñ: ġāzinüñ yüz T, PS, L, ŞR / her bir ḳaṭresi yüz MŞ
10-P, TZ, M, GS
10-b tīġ: tīr L
12-a baḥrine: sırrına P, PS
12-b Gözi: Özi T, ŞR, MŞ
13-a bir bilenler: yaradanlar PS, L / bir görürler ŞR, MŞ
13-b Sözin: Sözi P
14-a ʿalem: ḫaftan ŞR, MŞ
14-b Giyinse ġāziler: Gine ġāzīlere PS, L
15-a şāh yolında cān fedādur: cān fedādur şāh yolında M, GS
15-b mülk ü māl: ḫānümān PS, L, ŞR, MŞ

51

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫār boldı yüregüm hecrüñden ey gül yüzlü yār
Yār bağrum yarasın gör kim nice ḫār anda var

Varma yanumdan menüm ey hecr-i dil-sūzān dost
Dost u düşmen ḫamusı ağlar menümçün zār zār

Zār zār ağlar çü bülbül gül yüzüñ çün murġ-ı cān
Cāndan itmişdür meni cevr ile devr-i rūzgār

Rūzgārum tīredür sensiz eyā ārām-ı dil
Dil niçük ārām dutsun ḥadden ötdi intiẓār

5 İntiẓārum vaʿde-i vaṣluñ yolında her zamān
Her zamān dīvāne tek dağlara düşdüm bī-ḳarār

Bī-ḳarār oldum saçuñ tek ruḫlaruñdan ayru men
Men niçük ārām idem sensiz ki oldum dil-figār

Dil-figār oldı **Ḫaṭāyī** firḳatüñden rūz u şeb
Rūz u şeb vaṣluñ ḫayāli gözde ḳaldı yādigār

51-T 21a, W 33, P 35b, PS 18b, L 30b, ŞR 34b, V 11a, TN 78, TZ 47b, M 24a, GS 21a, K 120, MŞ 25a

1-a boldı: oldı T / doldı PS, L, ŞR, V, TN, K, MŞ // hecrüñden: hecrinde ŞR, V, TN, MŞ

1-b yarasın: arasın T, L, ŞR, K, MŞ

2-a Varma: Var W, P, PS, L, TZ, M, GS // yanumdan: cānumdan PS, L // ey hecr-i: hicrān-ı PS, TN

2-b ḫamusı: cümlesi W, ŞR, V, M, GS, K, MŞ / cümlesin P

3-a yüzün çün: yüzüñüz P, TZ, K

3-b Cāndan: Cān W, V / Cāna PS, L // itmişdür: unutmışdur W / itsen sen P, TZ / yitmişdür PS, L, TN // cevr ile devr-i: hecründe hī-had P, TZ

4-a dil: cān M

4-b Dil: Cān M, GS, K // niçük: nice M, GS // dutsun ḥadden: ḳılsun çünki W / ide çün V

5-a yolında: yolına P, ŞR, TZ, MŞ

6-a ayru men: men faḳīr M, GS

6-b oldum: ḳaldum P, ŞR, TZ, M, GS, K

7-b gözde: cānda PS, L, TN

52
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Ezelden şāh bizüm sulṭānumuzdur
Pirümüz mürşidümüz ḫ̮ānumuzdur

Şehā ḳurbān getürdük biz bu cānı
Şehüñ güfti bizüm īmānumuzdur

Ḥasūda yuf dirüz yalancıya merg
Ki gerçek ṣoḥbeti bürhānumuzdur

Şehi ḥaḳ diyüben girdük bu yola
Ḥüseynīyüz bugün devrānumuzdur

5 Biz imām ḳullarıyuz ṣādıḳāne
Şehīdlik ġāzilik nişānumuzdur

Yolumuz incedür inceden ince
Bu yolda baş vurmek erkānumuzdur

Ḫ̮aṭāyīyem mevālī sırr-ı Ḥaydar
Şehi Ḥaḳ bilmeyen düşmānumuzdur

52-T 21b, P 39a, PS 19a, L 32b, TN 81, TZ 52b, G 17b, MŞ 21b

1-b ḫ̮ānumuzdur: cānumuzdur P, L, TZ, G, MŞ

2-P, TZ

2-a ḳurbān: tuḥfe PS, L, TN, G, MŞ

3-P, TZ

3-a Ḥaṣūda: Çürüge PS, L, TN, G, MŞ

3-b Ki gerçek: Gerçek er L, TN, G, MŞ

4-a Şāhı ḥaḳ diyüben girdük bu yola: Gezerüz şāh diyüp meydān içinde PS, G / Gezerüz şāh diyi meydān içinde L, TN / Şāhı ḥaḳ diyüben girdük: Şāh adın diyüben gezdük P / Şāh adın diyüben girdük TZ

5-PS, G, MŞ

7-a mevālī: ezelden P, TZ // Ḫ̮aṭāyīyem mevālī: Mevālīdür Ḫ̮aṭāyī PS, L, TN, G, MŞ

7-b Şehi: Munı P, TZ //düşmānumuzdur: bīgānemüzdür P, TZ

53
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Cānā ġamuñda gözlerüme su gelür gider
Seyl oldı daşdı şimdi be-her-sū gelür gider

Bī-ḫᵛāb ḳaldı kevkebe nisbet bu gözlerüm
Her gice özge gözlere uyḫu gelür gider

Vaṣl olmaz ise yüzüñi görmek maña müdām
Kūyından ey ṣanem maña bir bū gelür gider

Tā görmedi gözüm seni ey serv boylu yār
Sensiz hemīşe gözlerüme cū gelür gider

5 Miskīn **Ḫaṭāyī** görmedi çeşmüñ kimi senüñ
Ṣaḥrā-yı Çīne munca ki āhū gelür gider

54
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Vücūduñı bu göñlüm cān dimişdür
Lebüñi laʿl ile mercān dimişdür

Saçuñ rengin şeb-i ḳadr oḫıyanlar
Yüzüñ nūrın meh-i tābān dimişdür

Bu göñlüm ʿışḳuñı ey ġam-güsārum
Vücūdum şehrine sulṭān dimişdür

53-T 22a, W 40, P 32b, PS 18b, L 31a, ŞR 25a, TN 79, TZ 43b, M 18b, GS 15b, G 17b, MŞ 21b

2-b bu gözlerüm: menüm gözlerüm ŞR / menüm gözüm G, MŞ

3-a Vaṣl olmaz ise yüzüñi görmek maña: Vaṣluñ ger olmaz ise müyesser maña PS, ŞR, G, MŞ / Vaṣluñdan olmaz ise yüzüñ görmegin L / Vaṣluñ ger olmaz ise yüzüñi görmek TN

3-b Kūyından: Kūyuñda ŞR

4-b cū: su L, TN, M, GS

5-a kimi: teki L, ŞR, TN, G

5-b Ṣaḥrā-yı Çīne: Ṣaḥrā içinde T, P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, MŞ / Ṣaḥrā-yı Çīnde G

54-T 22a, W 31, P 27b, PS 21b, L 35a, ŞR 31b, V 10a, TN 91, TZ 36b, M 16a, GS 13a, G 19a, MŞ 23b

İki gözüm yaşı her dem görende
Birin Nīl ü birin ʿummān dimişdür

5 Ayaġuñ tozına ey nūr-ı Raḥmān
Ḫaṭāyī cānını ḳurbān dimişdür

55

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ruḫlaruñ muṣḥaf nigārā ḫaṭlaruñ iʿrāblar
Baḫdum ol yüzden maña fetḥ oldı yüz miñ bāblar

Ẕerre iken gün teki ʿālemde meşhūr olmışam
Tā maña düşdi senüñ mihr-i ruḫuñdan tāblar

Ger senüñ yüzüñ degül ʿāşıḳlar için ḳıble-gāh
Bes neden boldı hilālī ḳaşlaruñ miḥrāblar

Tā senüñ zülf ü ruḫuñı görmişem her ṣubḥ u şām
Gice gündüz giryeden gelmez gözüme ḫˇāblar

5 Çīn-i zülfüñ bendine düşdi **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil
Şerbet-i laʿlüñdür aña ḳand ilen ʿunnāblar

4-a görende: yüzüme: T, PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

4-b birin: biri M, GS

55-T 22b, W 18, P 26a, PS 17b, L 30a, ŞR 21b, V 15b, TN 75, TZ 35a, M 13b, G 17b, GS 10b, K 25

1-a ḫaṭlaruñ: ḳaşlaruñ T, PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ // iʿrāblar: miḥrāblar T, PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

1-b Baḫdum: Baḫduñ PS / Anca V // yüz miñ: munca PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ / her dem K

2-a iken: idüm P, TZ, M, K // teki: kimi PS, L, TN // ʿālemde meşhūr: meşhūr-ı ʿālem W // teki ʿālemde meşhūr olmışam: yüzüñ mihrine düşdüm ey ṣanem GS

4-a zülf ü: mihr-i ŞR, V

5-b Şerbet-i: Ġonce-i M, GS // ḳand ilen: şerbet-i M, GS

56

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her zamān kim ḳarşuma ol dil-ber-i meh-rū gelür
Cānuma bir ot düşer bu dilüme yā hū gelür

Sīnemi ḳarşu dutaram kūyına ol dil-berüñ
Sağınuram dem-be-dem Veys-i Ḳarenden bū gelür

Ḥasretinden dil-berüñ düşdüm Serendīb kūhına
ʿĀşıḳ-ı dil-ḫasteni her dem sorar āhū gelür

Cānumı ḳurbān ḳılardum yolına ol dil-berüñ
Ol zamāne kim diyeler ol büt-i meh-rū gelür

5 Ey **Ḫaṭāyī** sen vücūdın çūyını pāk eylegil
Cū ki pāk ola aña ser-çeşmeden bir su gelür

57

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿĀşıḳ iseñ gel berü kim cān-ı cānān mendedür
Zāhidā pes ḫandasın kim nūr-ı īmān mendedür

Mendedür yir ile gögüñ ḥikmeti hem ḳudreti
Āb u āteş ḫāk u bād ser-cümle erkān mendedür

56-T 22b, PS 15a, L 26b, ŞR 27b, TN 63, G 14b, MŞ 18a

1-ot: od PS, L, ŞR, G, MŞ

2-b -L

2-b dem-be-dem Veys-i: Veys tek ḥadd-i PS // dem-be-dem: kim maña [sonradan eklenmiş] TN

3-a kūhına: dağına PS

3-b ṣorar: sürer T, PS / ṣoran ŞR, G, MŞ

4-a ḳılardum: ḳılaram PS / ḳılaydum ŞR, TN, G, MŞ

4-b Ol: Şol ŞR, G, Mş // zamāne: zamānda PS / zamāndan L / zamāneden ŞR, TN, G, MŞ // diyeler: dirler ŞR, TN, G, MŞ

5-a sen vücūdın: göñlünüñ sen PS

5-b Cū ki : Çünki PS, ŞR, G, MŞ //ola : olsa PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // ser-: her L, TN

57-T 23a, P 23a, PS 8b, L 18a, ŞR 18a, TN 33, TZ 30b, M 27b, GS 24b, G 10a, MŞ 12a

1-a ʿĀşıḳ iseñ gel: ʿĀşıḳā gel gel P, TZ // berü: beri PS, L, TN

1-b Zāhidā pes: Zāhid isen PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // pes: sen P, TZ // kim: -P, TZ // nūr-ı : nūr ile P, TZ

2-a gögüñ: gök hem P, TZ

2-b Āb u āteş ḫāk u bād ser-: Ḫāk u bād u āb u āteş P, TZ // erkān: yeksān P, TZ

Ḥaḳ teʿālā dört kitābı gökden indürdi yire
Men anı istemezem çün küll-i Furḳān mendedür

Kātibā aġ u ḳaraya baẖma seni azdurur
Aç ḳulaġ dinle sözüm āvāz-ı Ḳur'ān mendedür

5 Pehlevānlar çoẖ cihānda Rüstem-i Zāl olmışam
Hem Sikender ḥikmeti mülk-i Süleymān mendedür

Eyyuba çekdürdi çoẖ derd ü belā vü miḥneti
Gel meni isteş vireyüm derde dermān mendedür

Yaʿḳūbı gör zār u giryān Yūsuf-ı Kenʿān içün
Men ki künc-i ẖalvetem uş Mıṣr-ı sulṭān mendedür

Server-i Merdān ʿAlīnüñ āliyem evlādıyam
Ẕü'l-feḳār u tāc u Düldül Ḳanberem şān mendedür

Açaram dīn-i Muḥammed meẕheb-i Caʿfer yaḳīn
Lā fetā illā ʿAlī bu sırr-ı pinhān mendedür

10 Men şehā bu cānumı ṣıdḳ ile ḳurbān ḳılmışam
Ger ḳabūl ḳılsa velāyet ʿıyd-ı ḳurbān mendedür

Men Ḫaṭāyīyem şehüñ vaṣfını dāyim söylerem
ʿIşḳ ile bel baġlaram defterle dīvān mendedür

3-a kitabı: kitābuñ PS, L, TN, MŞ // yire: velī PS, L, TN

3-b Men anı istemezem: İltifāt itme muña P, TZ / İltifāt itmen aña PS, L, ŞR, TN, M, G, MŞ // Furḳān: bürhān PS, L, TN

4-ŞR, G, MŞ

4-a Kātibā: Ey kātib T // azdurur: uz virür T

4-b Aç: As P, PS, L, TZ, TN, M, GS

5-a çoẖ cihānda: dünyāda çoẖ P, TZ // Zāl olmışam; Zālam didi P,TZ

5-b Hem Sikender: Ḥikmet-i İskender P, TZ // ḥikmeti: ḥikmetem M, GS // mülk-i : ḥükm-i T, M, GS

6-a çekdürdi çoẖ derd ü belā vü miḥneti: virmiş idüm anca miḥnet ü derd ü belā P, TZ

6-b işteş: çaġır P, TZ // derde: aña P, TZ / vireyüm: dir kim ŞR, G /direm kim MŞ

7-a Yaʿḳūbı gör: Yaʿḳūbnı P, TZ // Yūsuf-i Kenʿān içün: eylerem Yūsuf içün TZ // giryān: efġān G, MŞ

7-b Men ki künc-i ẖalvetem uş Mıṣr-ı: Künc-i ẖalvet-gūşe Mıṣr ile P, TZ // ki: bir T / be- M

8-a Server-i Merdān ʿAlīnüñ āliyem evlādıyam: Men muḥibb-i Şāh-ı Merdānuñ ʿAlīnüñ āliyem T / Şāh-ı Merdānuñ ʿAlīnüñ āliyem evlādıyam PS, L, ŞR, TN, G / Şāh-ı Merdān ʿAlīnüñ āliyem evlādıyam MŞ

8-b Ḳanberem şān: üş nişānı T / üç nişānı P, TZ / üş nişān hem PS, L / üç nişān ŞR, G, MŞ

9-P, TZ

9-b bu: ol PS, L, ŞR, TN, G

10-a Men şehā bu cānumı ṣıdḳ ile: Cānumı rūz-ı ezel men şāha P, TZ // şehā bu: ne şehā PS, L, TN // ḳılmışam: itmişem M, GS

11-a Men: Çün T // şehüñ vaṣfını dāyim: ki şāhuñ vaṣf u medḥin P, TZ

11-b ʿIşḳ: Ṣıdḳ P, PS, L, TN, TZ // baġlaram: baġlayup P, TZ / baġladum: PS, L, ŞR, TN, M, G, MŞ

58

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Menem bir ten velīkin cān anuñdur
Ki her kim cān ḳıyar cānān anuñdur

Ṭabībümdür menüm rūḥum revānum
Żaʿīfem ḫasteyem dermān anuñdur

İşiginde anuñ men bir gedāyam
Ne kim luṭf eylese iḥsān anuñdur

Saʿādet burcınuñ dil-ḫʷāhıdur ol
Yir ile gök ile Keyvān anuñdur

5 Lebüñ yanında ḫaṭṭuñ Hıżra beñzer
Kenār-ı çeşme-i ḥayvān anuñdur

Ser-i zülf ü leb-i laʿlüñi gördüm
Tamāmı Türk ü Hindistān anuñdur

Seni sevmen diyenler kāfir oldı
Yüzüñi kim sever īmān anuñdur

Meger meşşāṭa zülfüñ şāne ḳılmış
Bu gelen nükhet-i reyḥān anuñdur

Ḫıṭāy u Mıṣr ilen Çīn ü Ḫorasān
Iraḳ u Fars u hem Kirmān anuñdur

58-T 32b, W 41, P33a, PS 19b, L 32a, ŞR 29b, V 9b, TN 82, TZ 44a, M 19a, GS 16a, G 18a, K 99, MŞ 22a

1-a bir ten velīkin: nem var bu tende V

2-a rūḥum: rūḥ u M / rūḥ-ı GS, G, MŞ

3-b Ne kim luṭf eylese: Neye kim luṭf ide PS / Ne kim luṭf eyleye L, TN

4-a dur ol: oldur P, PS, L, ŞR, V, TN, TZ, G, K, MŞ // dil-ḫʷāhıdur ol: dil-dārı oldur M, GS

4-b gök ile: gök ü PS, L / gök hem ŞR, TN, G, MŞ

5-a yanında: üzinde ŞR / devrinde G, MŞ

6-a zülf ü: zülfüñ W

6-b Tamāmı: Tamām-ı P, V, TZ, M, GS, K // Türk ü Hindistān: Hind ü Türkistān W, P, TZ, M, GS, K

7-a diyenler: diyerler P, TZ, M

8-a ḳılmış: ḳıldı ŞR, G, MŞ

8-b Bu: Ki ŞR, G, MŞ // gülneñ: güllen W, P, TZ / gelen L, TN / güller V / külli M, GS / munca ŞR, G, MŞ

9-a Ḫıṭāy vü: Ḫaṭāyī T, W // Mıṣr ilen Çīn: Çīn ilen Mıṣr W, P, V, TZ, K / Çīn ile mülk-i L, TN / Çīn ile Mıṣr ŞR, M, GS, G, MŞ

10 Başuñ top idegör dil-ber yolında
Çalınsun top ile çevgān anuñdur

Ḫaṭāyī cān fedā şol yāre ḳıl kim
Cihānda cümle cism ü cān anuñdur

59
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Menüm bu tendeki cānum ʿAlīdür
Menüm hem dīn ü īmānum ʿAlīdür

Gice gündüz gezerem ravżasında
Menüm ravża-i rıżvānum ʿAlīdür

Meni dīvāne dirler ḥażretinde
Menem dīvāne dīvānum ʿAlīdür

Menem Yaʿḳūb kimi Yūsufdan ayru
Menüm Yūsuf-ı Kenʿānum ʿAlīdür

5 Yüzüñ muṣḥafına bende **Ḫaṭāyī**
Beyān-ı ḫatm-i Ḳurʾānum ʿAlīdür

10-11-T, T1, W, K

10-a Başuñ: Başum M, GS // idegör: eyledüm M, GS // dil-ber: şāhuñ M, GS

11-b Cihānda: Cihān u P, PS, ŞR, TZ, M, GS, G, MŞ / Cihānı L, TN

59-T 23b, PS 6a, L 15a, TN 24, M 34b, GS 31b, MŞ 7b

2-a gezerem: gezerdüm PS / gezermen M, GS

3-a Meni: Menem T, PS, MŞ / Mene M, GS

Silsiletü'n-Nesebiyye'de bu şiir 7 beytlidir. Yukarıdaki şiirin ilk iki ve son beyti ile sonraki gazelin 2 ve 3. beyitleri birkaç kelime değişikliğiyle alıntılanmış ve iki farklı beyit ilave edilmiştir (Zâhidî 1343/1965: 69):

Menüm bu tendeki cānum ʿAlīdür
Menüm hem dīn ü īmānum ʿAlīdür

Gice gündüz gezerem ravżasında
Menüm ravża-i rıżvānum ʿAlīdür

Ḥasan ile Ḥüseynüñ bāġçasında
Menüm bülbül-i ḫoş-elḥānum ʿAlīdür

Menem bir ḳaṭre su şāhuñ yolında
Menüm deryā-yı ʿummānum ʿAlīdür

Ḥācılar ḥacc ider Ḥannān u Mennān
Menüm Ḥannān u Mennānum ʿAlīdür

Maña bu defter ü dīvān gerekmez
Menüm defter ü dīvānum ʿAlīdür

Yüzüñ muṣḥafına bende **Ḫaṭāyī**
Beyān-ı ʿilm-i Ḳurʾānum ʿAlīdür

60

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 Menem bir ten velī cānum 'Alīdür
Damarumda gezen ḳanum Alīdür

Maña bu defter ü dīvān gerekmez
Menüm defterle dīvānum 'Alīdür

Menem bir ḳaṭre su anuñ yanında
Menüm deryā-yı 'ummānum 'Alīdür

Menem Ya'ḳūb-ı ser-geşte cihānda
Menüm Yūsuf-ı Ken'ānum 'Alīdür

5 Bu söz 'Alī sözidür ey **Ḫaṭāyī**
Menüm bu sözde üstādum 'Alīdür

61

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Ey ḥaḳ ehli sen senüñ cismüñde beytu'llāhı gör
Ḫancaru 'azm eyleseñ levḥinde 'arşu'llāhı gör

Ādemüñ şānında *kerremnā* didi nuṭḳ-ı İlāh
Ehl-i ma'niyseñ ḥaḳīḳat *semme vechu'llāhı* gör

Ẕākirem ẕikr eylerem göñlümde Ḥaḳdan özge yoḫ
Nāṭıḳam nuṭḳ-ı hidāyet gel ḥabību'llāhı gör

Hāzihi cennātü 'adnin defterin şerḥ eyleyen
İblis olma gel sücūd eyle bu bābu'llāhı gör

5 Levḥ-i maḥfūẓuñ **Ḫaṭāyī** ebcedin ḳıldı beyān
Dīv degülseñ ḫātemüñ ḫatminde Fażlu'llāhı gör

60-P 16a, TZ 21a, M 40a, GS 37a

3-M

4-GS

61-T 23b, PS 8a, L 17b, V 18a, TN 31, M 36a, GS 33a, G 9a, MŞ 10b

1-b Ḫancaru: Ḳancarı M, GS // levḥinde: baḫ anda M, GS // 'arşu'llāhı: vechu'llāhı PS, L, TN, G, MŞ

2-a nuṭḳ-ı: luṭf-ı M, GS

3-a Ḥaḳdan özge: özge kimse L , TN

3-b gel: men M, GS

5-a maḥfūẓuñ: maḥfūẓa PS, TN, G / maḥfūẓnı L // ebcedin: ebcedi PS, L, TN, G // ḳıldı beyān: ḳıldum tamām M, GS

62

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Ezelden tā ebed Ḥaydar gelüpdür
Ādem evlādına server gelüpdür

ʿAlī şīr-i Ḫudādur Şāh-ı Merdān
Muḥammed Ḥaḳḳa peyġamber gelüpdür

ʿĀşıḳlar ḳıblesi yüzüñdür ey dost
Ḳaşuñ miḥrābına minber gelüpdür

Ki Ḥaḳdan Ẕü'l-feḳār oldı ʿAlīye
ʿAlī ḳulluġına Ḳanber gelüpdür

5 ʿAlī ḫışm ile doġradı Bu Cehli
Ḫamīr tek destine Ḫayber gelüpdür

Ala gözler menüm īmānum aldı
İki zülfüñ yine ʿanber gelüpdür

Ḥayāt ābı içün ẓulmāt içinde
Ḫaṭāyī Ḫıżr u İskender gelüpdür

63

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Şehā ol zülf-i müşkīnüñ ne zībā çīn-ber-çīndür
Ki her bir tārı ol zülfüñ bahā-yı Çīn ü Mā-çīndür

62-T 24a, PS 21b, L 34b, ŞR 33a, TN 90, M 26a, GS 23a, MŞ 24b
4-a oldı ʿAlīye: uş Düldül ile PS, L, TN, M, GS / u tāc u Düldül ŞR, MŞ
5-b tek: dek L
6-T, T1
6-a gözler: gözüñ M, GS
6-b yine: maña ŞR, M, GS
7-a Ḥayāt ābı: Su-yı ḥayvān T / Āb-ı ḥayāt L, TN / Ḥayāt-ı āb PS, ŞR, MŞ
63-T 24a, PS 13a, L 24a, ŞR 26b, TN 55, M 28b, GS 25b, G 14a, MŞ 17a
1-a zülf-i müşkīnüñ: müşk-bū zülfüñ PS / pür-çīnüñ M, GS
1-b tārı: pāre T / tār PS // Çīn ü: Çīn-i PS

Ḫaṭuñdur āyet-i Raḥmān ki Ḥaḳdan münzel olmışdur
Aña dirler kim ol sünbül sevād-ı nāfe-i Çīndür

Tükendi Yūsuf eyyāmı senüñ devrān-ı ḥüsnüñde
Ḫaberdür ḫūblar içinde yalandur bu ḫaber çındur

Şikārı āşikār eyler gözüñ bu bāz u şehbāzı
Göñüller ṣaydına yāruñ gözin şehbāz u laçındur

5 Gül-i sīr-āb-ı ḥüsnüñde ne nisbet ol siyeh ḫālüñ
Bu raʿnā beçҫe-i hindū gül-istān içre gül-çīndür

Ḫaṭāyī tā anı gördi özinden el yudı küllī
Anuñ çengāl-i çīnüñden şikār olmış gögerçindür

64
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā ḥüsnüñi ṣanīʿ āfitāb itmiş durur
Bilmezem niçün gözümden der-ḥicāb itmiş durur

Gel ḫumārum yaz menüm vaṣluñ meyinden ey perī
K'ol şarābuñ ḥasreti bağrum kebāb itmiş durur

Ġam yimen göñlüm çü maʿden boldı ʿışḳun gencine
Gerçi ol vīrāneni hecrüñ ḫarāb itmiş durur

2-a münzel: nāzil L
3-a Tükendi: Dükendi T// ḥüsnüñde: ḥüsnüñden T
3-b Ḫaberdür: Ḫaber vir PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // bu: yā ŞR, M, GS, G, MŞ
4-b yāruñ: yārā M, GS // gözin: gözi PS, L, ŞR, G, MŞ // şehbāz u: şehā ne PS, L, TN // alıcı ŞR, G, MŞ
6-b çengāl-i: çengāl ü ŞR, M, GS, G, MŞ // çīnüñden: çīnüñde PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ
64-T 24b, W 34, P 34a, PS 9b, L 19b, ŞR 15a, V 15a, TN 36, TZ 45a, M 23a, GS 20a, G 9a, K 98, MŞ 10b
1-b Bilmezem: Bilmenem M, GS // gözümden der-: gözüm andan ŞR, G, MŞ
2-a yaz: az PS, ŞR, G, MŞ
2-b K'ol: Şol T, PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ / Ol P, TZ, M, GS
3-a çü: ki T // mesken: maʿden W // boldı: buldı T / dutdı PS / oldı TZ// gencine: gencini T / gencide PS
3-b vīrāneni: vīrāneyi T, V, G/ vīrāneye TN //hecrüñ: hicrān PS, TN

Ḥāfıẓ-ı Ḳur'ān teki ʿuşşāḳ ezber ḳılmaġa
Ḥaḳ cemālüñ āyetin ümmü'l-kitāb itmiş durur

5 Ḫūblara baḫmaġda zāhid ger günāh oḫur velī
Ol günāhlar ʿāşıḳa ʿayn-ı ṣavāb itmiş durur

Tā yaman göz dikmeye ey māh ḥüsnüñ bāġına
Ḥaḳ teʿālā zülfüñi perr-i ġurāb itmiş durur

Ey meh-i nā-mihribān sorma **Ḫaṭāyī** ḥālını
Firḳatüñ ol ḫasteni taḫt-ı turāb itmiş durur

65

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Göñül tā kim ġamuñlan āşinādur
Ḳarār u ṣabrdan muṭlaḳ cüdādur

Göñül pend almadı sevdi yüzüñni
Aña bu derd ü miḥnetler sezādur

Gel ey hem-dem ḥazer ḳıl ʿışḳa düşme
Belādur ḫūbları sevmek belādur

4-L, TN

4-a ʿuşşāḳ: ʿāşıḳlar T, ŞR, G, K, MŞ

4-b Ḥaḳ: Çün K // āyetin: āyeti T, K

5-T, L, TN

5-a- Ḫūblara: Ḫūb yüze ŞR, G, MŞ / Ḫūblar yüzine V // baḫmaġda zāhid ger: baḫmaḫlıġı zāhid P, V, TZ, M, GS / baḫmaġı zāhidler PS, ŞR, G, MŞ / baḫmaḫlıġa zāhid K

5-b günāhlar: günāha P, TZ / kitābı PS /günāhı ŞR, V, G, K, MŞ // ʿayn-ı: Allāh PS, V, K / Tañrı ŞR, G, MŞ

6-PS

6-a ey: ol TN

6-b Ḥaḳ teʿālā: Bāġbān ol W, P, TZ

7-a sorma: sor bu V

7-b ḫasteni taḫt-ı: ḫastenüñ taḫtı W / ḫasteyi PS, ŞR, G, MŞ / ḫasteye TN // taḫt-ı: taḫte't PS, L, ŞR, TN, G, MŞ / taḫt u V

65-T 24b , W 45, P 37a, PS 20a, L 32b, ŞR 30b, TN 83, TZ 49b, M 20b, GS 17b, G 18b, K 26, MŞ 22b

1-a ġamuñlan: ġamuñla PS, L, ŞR, G, MŞ

1-b Ḳarār u: Ḳarārum TN

2-b sezādur: cezādur W, P, PS, L, TN, TZ, M, GS, G, MŞ / devādur ŞR

3-a Gel: Sen P, TZ, M, GS // Gel ey hem-dem ḥazer ḳıl ʿışḳa düşme: Yüz ü zülfüñ menüm īmānum aldı W

N'ola ʿāşıḳları öldürseñ ey dost
Lebüñ bir būsesi yüz ḫūn-bahādur

5 Göñül bir yāre virmişdür **Ḫaṭāyī**
İşiginde selāṭīnler gedādur

66
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Her ṣubḥ-dem ki kūy-ı ṣanemden ṣabā gelür
Ġam-gīn göñül maḳāmına yüz miñ ṣafā gelür

Şād u feraḥ bolup dil ü cānum zebānuma
Ehlen ve ḫayr-maḳdem ü ṣad merḥabā gelür

Bir būsesine cān ü dil ister bahā ṣanem
Gerçi birine yüz dil ü cānum bahā gelür

Maʿnide gerçi ʿāşıḳ u maʿşūḳ bir durur
Menden duʿā gider nişe senden cefā gelür

5 ʿAfv eyle bu **Ḫaṭāyī** günāhın eyā perī
Baḫş ide şāh nice ki ḳuldan ḫaṭā gelür

5-a Göñül: Lebüñ P // Göñül bir yāre virmişdür: Bugün bir yāri sevmişdür W

66-T 25a, W 36, P 23b, PS 17a, L 29a, ŞR 27b, V 10b, TN 72, TZ 31b, M 24b, GS 21b, G 18a, K 23

1-a ṣanemden: ṣanem ol T

2-a cānum: cān u P, TZ, M, GS

2-b ḫayr: sehlen ŞR, G, MŞ / ḫayr u V// maḳdem ü: maḳdeme ŞR, G, MŞ // ṣad: yüz W, M, GS

3-a bahā ṣanem: ṣanem bahā PS, L, TN

3-b cānum: cān tek W / cānuñ P, TZ, M, GS, K

4-a gerçi: çünki W

5-a Afv eyle bu: Bağışlagil V

5-b Baḫş ide: ʿAfv ide V // ide şāh nice: -endedür aġa ki TN // nice ki: her nice V / anca ki M, GS, G, MŞ

67

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Māhumı gördüm ki yüzinden niḳāb almış gider
Pertev-i nūrından anuñ āfitāb almış gider

Devr-i ḥüsninde anuñ ey yaşlu çeşmüm uymagil
Kim şeb-i zülfüñden anuñ rūz ḫᵛāb almış gider

Dil-berüm cām-ı şarāb içmiş işitdim nuḳl içün
ʿĀşıḳ-ı dil-ḫaste bağrından kebāb almış gider

Ol perī gidende ʿālem nice ḥayrān olmasun
ʿİşve vü kirişme vü nāz u ʿitāb almış gider

5 Ol ṣanem raʿnā gider yir üste çekmiş dāmenin
Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste ol yirden turāb almış gider

68

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tā ki düşdüm hecrüñe göñlüm fiġāna başlar
Geldi āhumdan menüm feryāda daġ u daşlar

Ḥüsnüñi yād eylesem ey serv boylu dil-berüm
Firḳatüñden çeşme tek aḫar gözümden yaşlar

67-T 25a, W 24, P 31b, PS 10b, L 20b, ŞR 24b, TN 41, TZ 42a, M 14b, GS 11b, G 11a, K 118, MŞ 13b

1-a yüzinden niḳāb: yüzden bī-niḳāb L // ki yüzinden: yüzinden ol K

1-b nūrından: yüzinden W, M, K

2-b şeb-i : ser-i P, TZ, K

3-a Dil-berüm: Ol ṣanem W, M, GS

4-b ʿİşve vü kirişme: Zehr-i çeşm ü L // ʿİşve-ger maʿşūḳadur M, GS

5-a Ol ṣanem: Dil-berüm W, M, GS // gider: gezer ŞR, G, MŞ // yir: nār PS // üste: üzre P, TZ // çekmiş: ṣalmış ŞR, G, MŞ

5-b ol: dil P, ŞR, TZ, G, MŞ

68-T 25b, W 29, P 26b, PS 11b, L 22a, ŞR 20b, V 15b, TN 47, TZ 35b, M 16b, GS 13b, G 12b, K 27, MŞ 15b

1-a düşdüm: düşdi V, K // hecrüne: ʿışḳuña P

Mihr-i rūyuñ ser-be-ser siḥr ile dutdı ʿālemi
Fitne vü ġavġāya ṣaldı ol göz ilen ḳaşlar

ʿIşḳa dil virdüñ diye cevr itme ey zāhid maña
Cān virür maʿşūḳa dāyim ʿāşıḳ-ı ḳallāşlar

5 Ḳanda kim Leylī olursa anda bir Mecnūn gerek
Ḳanda kim ḳallāş olursa çoḫ durur ḳalmaşlar

Nāṣıḥā ʿayb eyleme miskīn **Ḫaṭāyī** şiʿrine
Çün Ḥaḳa maʿlūm durur göñlinde sırr u fāşlar

69
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Göñül bir yāri sevdi kim perīdür
Cihān içre güzeller serveridür

Boyı bāġ içre serv-i nāza beñzer
Yañaġı hemçü verd-i aḥmerīdür

Yüzidür nisbet-i ḫūrşīd-i tābān
Felekde māh anuñçün Müşterīdür

Eger Ḫāḳān eger Faġfūr olursa
İşigi itlerinüñ kemteridür

5 Yüzi ṣaḥn-ı gül-istān içre güldür
Saçınuñ būyı müşk ü ʿanberīdür

3-b ġavġāya ṣaldı: ġavġāyı başlar PS, L, TN, G, MŞ / ġavġānı başlar ŞR
4-a diye: deyi P, V / diyüp PS, L, ŞR, TN / diyü M, GS // cevr: ṭaʿn P, ŞR, V // zāhid: dil-ber M, GS
4-b Cān: Baş V // ʿāşıḳ-ı: ʿāşıḳ ol V
5-T, W, PS, L, V, TN, M, GS
5-a Ḳanda: Ḫanda ŞR, G
5-b Ḳanda kim ḳallāş olursa: Anda kim münʿim bolursa ŞR, G, MŞ // ḳalmaşlar: ḳallāşlar ŞR, G, MŞ
6-a ʿayb: menʿP
6-b göñlinde: göñline P, TZ, M
69-T 25b, W 42, P 39b, PS 20a, L 33a, ŞR 31a, TN 85, TZ 53b, M 19b, GS 16b, G 19a, K 111, MŞ 23a
1-a yāri sevdi: yāra verdim P, TZ
3-b māh anuñçün: māh u encüm GS

Kim anuñ vaṣlına bir dem irişse
Cemi'-i mülk-i 'ālemden berīdür

Saçınuñ rengidür çün leyletü'l-ḳadr
Cemāli nūrı şem'-i ḫāverīdür

Ezelden anı sevdim cān ü dilden
Sağınmasun ki 'ışḳum serserīdür

Baḫup ḥayrān olur ḥüsnine 'ālem
Ḫaṭāyī ḫastenüñ ol dil-beridür

70

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Ey göñül vaḳt-i bahār ötdi ḫazān olmış durur
Su kenārında ṣanem serv-i revān olmış durur

Ey felek dünyā yüzinden devr-i hicrān geçdi çoḫ
Ol büt-i nā-mihribānum mihribān olmış durur

Şerḥ idenden berlü şekker leblerüñ evṣāfını
Murġ-ı cānum ṭūṭī-i şīrīn-zebān olmış durur

6-a irişse: irse P, TZ / irürse ŞR, G, MŞ
6-b -i 'ālemden berīdür: ü 'ālem dil-beridür T
7-PS, ŞR, G, MŞ
7-b nūr-ı: yüzi T, K // şem'-i: şems-i M, GS
8-a anı sevdim: sevdim anı W, M, GS
8-b Sağınmasun: Sağınmavun PS / Sağınmañuz ŞR, M, GS, G, MŞ
9-a ḥayrān olur ḥüsnine: ḥüsnine ḥayrāndur TN // olur: olan W
9-b ḫastenüñ ol: ḫaste-dilnüñ W, M, GS
70-T 26a , W 39, P 37b, PS 7b, L 17a, ŞR 14b, V 31a , TN 30, TZ 49b, M 28b, GS 25b, G 8b, K 43, MŞ 9b
1-ŞR
1-a ötdi: oldı W, P, TZ
1-b Su kenārında: Göñlüm ü gözüm M, GS // ṣanem: menüm P, TZ // serv-i : sarı M, GS
2-ŞR
2-a felek: göñül G, MŞ // hicrān: hecrüñ P // çoḫ: çün TN, M, GS, K, TN
3-PS, L
3-a şekker: şīrīn P, TZ
3-b şīrīn: şekker T, K //zebān: maḳāl W

Gerçi düşmen ṭaʿnesinden çoḫ cefā çekdüm velī
Şükr kim işüm be-ḳām-ı dostān olmış durur

5 Düzedi yüz dürlü ḫalı bezm içün ferrāş-ı ṣunʿ
Sāḳiyā gel kim cihān bāġ-ı cinān olmış durur

Sīm ü zerden şāḫlar doldurdı dest ü dāmenin
Meclis-i şābāş içün gevher-feşān olmış durur

Uġraşanda tā ki ʿışḳuñ ẕerre ḳılur daġları
Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste andan nā-tüvān olmış durur

71
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Bizüm ol dil-rubā cānānemizdür
Meger ol cān degül cānānemizdür

Yanarmen şemʿ-i rūyuñ ḥasretinden
Dimezsin ol bizüm pervānemizdür

Firāḳuñdan ne fikrüm vardur ey dost
Viṣālüñ her gice mihmānemizdür

Gözüñ ser-mestdür boyuñ ṣurāḥī
Sözüñ nuḳl u lebüñ peymānemizdür

5 Gülende dişlerüñ aġzında ey cān
Ṣadef içindeki dürdānemizdür

5-a Düzdi: Döşedi T, PS, L, ŞR, G, K, MŞ / Töşettiler P / Töşetti TZ / Töşedi M, GS // dürlü: türli T / türlü P, TZ / yün ŞR, G / yüz MŞ // ḫalı: ḫāyāli W / ḳalı ŞR, G, MŞ / ġalı TN

6-a dest ü: destün W / dostum PS / dostlar L, ŞR, G, MŞ

6-b Meclis-i: Meclise M, GS, K

7-a ḳılur: ḳıldı P, TZ, M, GS

71-T 26b, W 28, P 27a, PS 20b, L 33b, V 11a, TN 86, TZ 36a, M 15b, GS 12b, G 17b, K 119, MŞ 20a

1-a dil-rubā: meh-liḳā W, P, PS, L, TN, TZ, M, GS, G, MŞ

1-b Meger: Eger W, P, TZ, PS, V, M, GS, G, MŞ

2-a Yanarmen: Yanaram W, P, PS, TZ, M, GS // şemʿ-i: ʿışḳ-ı L, TN

3-P, TZ

3-b mihmānemizdür: hem-ḫānemizdür W

4-a mestdür boyuñ: mest ü boyuñdur P, L, TZ

Ser-i zülfüñ içinde dāne ḫālüñ
Göñül murġına dām u dānemizdür

Ḫaṭāyī didi kimdür bendeñüz de
Didi bir ʿāşıḳ-ı dīvānemizdür

72
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Eyā gün yüzlü çehreñ aya beñzer
Boyuñ bir serv-i ḫoş-bālāya beñzer

Ḫadengi cān fedādur ġamzeñ ey dost
Ḳaşuñ üste ḳurılmış yaya beñzer

Cihānda bülbül olsam men ʿaceb mi
Senüñ yüzüñ gül-i ḥamrāya beñzer

Ruḫuñ şevḳiyle yüzüñ ḥasretinden
Gözüm yaşı be-her-sū çaya beñzer

5 Melāyik ḥūrinüñ ger ḥüsni ḫūbdur
Yüzüñ andan daḫı zībāya beñzer

6-L, TN

6-b Göñül murġına: Biz ol ḳuşuz ki W /Göñül ḳuşına P, TZ, M

7-a Ḫaṭāyī didi kimdür bendeñüz de: Didüm kimdür Ḫaṭāyī bendeniz de W, P, V, TZ, M, GS, G, MŞ // Ḫaṭāyī didi kimdür: Didi kimdür Ḫaṭāyī PS

72-T 27a, W 43, P 34b, PS 22b, L 36a, ŞR 38a, TN 20 , TZ 46a, M 19b, G 20b, GS 16b, K 33, MŞ 27a

1-a gün: gül PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ

2-a Ḫadengi: Ḫadeng-i T, P, ŞR, TZ, M, GS, G, MŞ / Ḫadeng çün K

3-a Cihānda bülbül olsam men ʿaceb mi: Menem bir bülbül-i pür-zār u efġān W, M, GS

4-T

4-a Ruḫuñ: Yüzüñ P, PS, L, ŞR, TN TZ, G, MŞ // yüzüñ: laʿlüñ P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS, G, MŞ

5-P, TZ

5-a Melāyik ḥūrinüñ ger: Eger ḥūr u meleknüñ W, M, GS // ḥūrinüñ: ṣūretüñ L, TN / ṣūret ü PS

Ṣıfātuñ oḫısa meclisde muṭrib
Göñül feryādı çeng ü nāya beñzer

Ḫaṭāyī dil-beriñdür ḥūr-ı rıżvān
İşigi cennetü'l-me'vāya beñzer

73
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Dīn Muḥammed dīnidür ṣallu a'lā ṣāḥib-vaḳār
Kevs̱erüñ ṣuyın viren şāhum 'Alīdür şeh-süvār

Hem saḫīdür hem seḫādur kāyinātın 'aynıdur
Kimse ne bilür anuñ sırrın bilür Perverdigār

Didiler kim bu cihānın nūrı kimdür kim ola
Mīr Ḥasandur şāh Ḥüseynüñ āli oldı yādigār

Daş yarıldı çıḫdı Düldül eyer ü yügen ile
Ey münāfıḳ yola gelgil eyleme şāhdan kenār

5 Ḫanda varsañ ey **Ḫaṭāyī** sen bu lafẓı söylegil
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Ẕü'l-feḳār

6-a oḫısa: söyleyüp TZ / oḫıya PS // meclisde: gülşende T, P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, K, MŞ

7-b İşigi: Otağı T, PS, L, ŞR, TN, G, MŞ

73-T 27a, P 15b, PS 26b, L 40b, ŞR 29b, TN 96, TZ 20b, M 34b, GS 31b, G 26b, MŞ 34b

1-a vaḳār: cemāl T, T1 // āla't-tebār P, TZ, M, GS / tārik-medār ŞR

1-b ṣuyın: ṣuyu P, TZ / ṣuyı M, GS

2-a Hem saḫīdür hem seḫādur: Hem sakīdür hem sekādur T, ŞR, G / Hem sakā hem sāḳidür hem P, TZ, M, GS

2-b Kimse ne bilür anuñ sırrın: Kimsene sırrını bilmez hem P, TZ, M, GS / Kimse bilmez anuñ sırrın PS, L, TN / Kimsene bilmez sırrını hem ŞR, G, MŞ

3-b Mīr: Şāh M // şāh: mīr TZ // Ḥüseynüñ: Ḥüseyndür ŞR, M // āli: adı P, ŞR, TZ, M, GS

4-a eyer ü yügen: Ẕü'l-feḳār 'ayne'l-yaḳīn M, GS

5-a Ḫanda varsan ey Ḫaṭāyī sen bu lafẓı: Ey Ḫaṭāyī bize varsan sen bu sözi P, TZ // sen: bes PS, TN // lafẓı: ismi PS, L, TN, G, MŞ // vaṣfı ŞR [üstüne "ismi" yazılı], M, GS

74

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā cānumda derdüñ bir devā nisbetlüdür
Her cefā gelse maña senden vefā nisbetlüdür

Her cerāḥat cismüme oḫuñ gelende ün virür
Ol maña ehlen ve sehlen merḥabā nisbetlüdür

Ger maña nefrīn ider düşmen men andan ġam yimen
Kim münāfıḳdan gelen ḳarġış duʿā nisbetlüdür

Āb-ı çeşmümden ḫayālüñ bir zamān eksilmesün
Kim anuñ ʿaksi gözümde tūtiyā nisbetlüdür

5 ʿIşḳ ilen lāf itme ey miskīn **Ḫaṭāyī** ebsem ol
Kim bu menzilde selāṭīnler gedā nisbetlüdür

75

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bu ṣurāḥī bir dil-ārām u perī nisbetlüdür
Şekli bir maḥbūb-ı şūḫuñ peykeri nisbetlüdür

Oturur meclisde bir zerrīn-külāh sīm-ten
Asılu zülf-i müselsel ʿanberī nisbetlüdür

Yoḫsa bir şehzāde-i zerrīn-kemerdür pür-ḫuṭūṭ
Ol kemer üste elifler ḫançerī nisbetlüdür

74-T 27b, W 51, P 38a, PS 12b, L 23b, ŞR 24a, V 7b, TN 53, TZ 51b, M 21b, GS 18b, G 13a, K 35, MŞ 16a

1-a cānumda: cānuma W, K // bir devā: bī-nevā W / bī-devā K

1-b gelse maña senden: senden maña gelse ŞR, V, G, MŞ

2-a Her: Bu ŞR, V, G, MŞ / Yüz M, GS // oḫuñ: oḫı TN // gelende: öñinde P, M, GS / degende TZ, V // ün: el P, TZ / ol M, GS / ey K // virür: virüp W / ṣanem K

3-a ider: ḳılur P, ŞR, TZ, M, GS, G, MŞ // ġam yimen: incimen ŞR, G, MŞ

3-b Kim: Ol M, GS // ḳarġış: ḳarḳış W, P, PS, L, V, TN, TZ, M, GS

4-b gözümde: gözüme PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

75-T 28b, W 50, P 27b, PS 13a, L 24a, ŞR 23b, V 7b, TN 54 , TZ 37a, M 21b, GS 18b, G 13a, K 34, MŞ 16a

2-b asılu: asılup PS / açılur V, TN

Taḫt-ı sīmīn üste oturmış Süleymān ḥükm içün
Elde bir zerrīn ayaġ engüşterī nisbetlüdür

5 Her ṭarafdan görinür yüzinde yüzler ṣūreti
Fi'l-mes̱el āyīne-i İskenderī nisbetlüdür

Ṣıdḳ ilen bel baġlamış durmış fütūḥ-ı rezm içün
Ġāziler yanuñda anuñ leşkeri nisbetlüdür

Ḥavż-ı cennetdür cevāhirden tökilmiş ravżada
Selsebīl içinde āb-ı kevs̱erī nisbetlüdür

Yoḫsa doġmış ortada bir āfitāb-ı şem'-i bezm
Çeşm-i merdüm aña her sū müşterī nisbetlüdür

Bezl ider bezmin **Ḫaṭāyī** āb-ı kevs̱erden müdām
Şāh-ı merdān 'Alīnüñ Ḳanberi nisbetlüdür

76
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Nev-cevān ol pīr iken devrān ki cānān devridür
Şād bol ey ḫaste-dil kim derde dermān devridür

Ẓulmet-i hicrāne söyleñ ḥükmini terk eylesün
Bir güneş doġdı cihāna māh-ı tābān devridür

4-a üste: üzre G, MŞ // ḥükm içün: mertebet T
5-a yüzler: yüzlü W / ḫūblar P, L, TZ, M
6-W, M, GS, K
6-a Ṣıdḳ ilen: Ḳulluġa V // fütūḥ-ı: ḳapuñda P, TZ // rezm: bezm PS, ŞR, TN, G, MŞ
6-b Ġāziler: Mezesi ŞR, G, MŞ
7-a cennetdür: kevs̱erdür V // ravżada: ravżadan T, PS, L, TN, K / ravżaya M
8-a ortada: arada P, PS, L, ŞR, M, GS, G, MŞ / orada TN // şem'-i bezm: şem'-veş P, TZ, M, GS
8-b aña her sū: her sū aña L, TN
9-a Bezl: 'Azm P, TZ / Bezm ŞR, G, MŞ // bezmin: bezme P, TZ, M, K / bezm-i ŞR, G, MŞ / bezmi V
9-b Merdān: Merdāna P, TZ, M, GS, K / Merdānuñ L, V, TN
76-T 27b, 33a, W 53, P 36b, PS 13b, L 24b, TN 56, TZ 49a, M 22a, GS 19a, G 14a, K 88, MŞ 17a
1-a devrān: dil-ber PS, TN, G
1-b dil: göñül P, PS, L, TN, TZ, M, GS, G, MŞ
2-a söyleñ: söyle W, P, PS, L, TN, TZ, M, GS, G, MŞ // 2-b cihāna: arada W, PS, L, TN, G, MŞ / araya P, TZ

Lāl oturma söyle ey cān murġı geldi nev-bahār
Gitdi ḳış vaḳti aradan uş gül-istān devridür

ʿĀşıḳa mihr etdi dil-ber ḳalmadı devr-i raḳīb
Küfr aralıġdan arındı şimdi īmān devridür

5 ʿÖmr içün ġam çekme ey dil nūş ḳıl māʾüʾl-ḥayāt
Dil-berin şīrīn lebinden āb-ı ḥayvān devridür

Nā-ümīd olma cihānda ey gedā-yı bī-nevā
Dergeh-i sulṭāna gel kim luṭf u iḥsān devridür

Miḥnet-i dünyādan ey dil fāriġ ol sürgil murād
Ḫurrem ol ġam çekmegil kim ẓıll-ı Sübḥān devridür

Gezmegil ʿālemde ser-gerdān göñül pervāne tek
Uş münevverdür cihān şemʿ-i şebistān devridür

Dūd-ı āhuñdur **Ḫaṭāyī** gökde bulutlar ḳamu
Durmayup tök gözyaşın kim ebr-i bārān devridür

77

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ki ser-ḫoşdur dü-çeşmüñ leblerüñ peymānedür
Ol sebebden ʿāşıḳuñ dāyim yiri mey-ḫānedür

Nice ġavvāṣ olmayam yaşumda kim ol dil-berüñ
Lebleri laʿl-i Bedaḫşān dişleri dür-dānedür

3-a oturma: olma W // söyle: söyleş M
3-b ḳış: dey P, TZ // vaḳti: devri PS, L, G, MŞ
4-a mihr: meyl P, TZ // devr-i: cevrüñ W / cevr-i PS, L, TN, G, MŞ
4-b arındı: arıldı P, TZ
5-a māʾüʾl-ḥayāt: āb-ı ḥayāt P, TZ, M, GS
7-a dil: gül PS, G, MŞ // fāriġ ol: pāk olup W, P, K
7-b ol ġam çekmegil: olgil çekme ġam W / ol çoḫ çekme ġam P, TZ
8-a Gezmegil ʿālemde ser-gerdān göñül pervāne tek: Gezmeñüz ālemde ser-gerdān eyā pervāneler W, M, GS, K
8-b Uş: Ḫoş T, P, L, TN, TZ
9-a gökde bulutlar ḳamu: gök bulutlar da senüñ P, TZ // ḳamu: senüñ PS, L, TN, M, G, MŞ
9-b ebr: āb P, TZ // bārān: nīsān M, GS
77-T 28a, W 52, P 40a, L 69a, ŞR 18a, V 18a, TZ 54a, M 22a, GS 19a, G 23a, K 89, MŞ 30a
1-a dü-çeşmüñ: dudaġuñ P, TZ // peymānedür: mey-ḫānedür ŞR, G, MŞ
2-a olmayam: olmışam P, L, TZ // yaşumda: yaşuma W // yaşumda kim ol dil-berüñ: gözüm yaşından ol mehüñ ŞR, G, MŞ

Virmenem dünyā vü ʿuḳbā devletine ʿışḳuñı
Dünye vü ʿuḳbā maña bir yana ol bir yanadur

Ṣanma ey çeşmüm saña bīgāneden ümmīd ola
Gör neler ḳıldı göñül kim hem-dem ü hem-ḫānedür

5 Bu **Ḫaṭāyī** ḳılmagil zencīr-i zülfüñden ḫalāṣ
Ṣanma kim uṣlandı ol miskīn henūz dīvānedür

78
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bir perī ḫayrānıyam bilmen mekānı ḫandadur
Kimse bilmez dünyede nām u nişānı ḫandadur

Ḫūbları sevme diyüp ṭaʿn itme ey nāṣıḥ maña
Çünki bilmezsin maḳām-ı cāvidānī ḫandadur

Geldi *sübḥāne'l-lezī esrā bi-ʿabdih* şānuña
Levḥ-i maḥfūẓ üste ol ḥüsnüñ beyānı ḫandadur

Dün didüm bir būse vir dir cān virüp almaġ gerek
Bu mekān içre metāʿ-ı rāygānī ḫandadur

5 Men didüm yüzüñi göster didi ṭāḳat yoḫ saña
Bu su'āline cevāb-ı *len terānī* ḫandadur

3-a Virmenem: Virmezem ŞR, GMŞ // devletine: devletini T/ devletüñüz W / ʿışḳıñı: ʿışḳıña T, W, L, V / dişlerüñ L // ʿuḳbā devletini ʿışḳıña: ʿuḳbāya senüñ dīdāruñı ŞR, G, MŞ

5-a Bu Ḫaṭāyīni rehā ḳılma saçuñ zencīriden W, P, TZ, M, GS, K / Ḳılmagil zencīr-i zülfüñden Ḫaṭāyīni ḫalāṣ V // ḳılmagil zencīr-i zülfüñden ḫalāṣ: rehā ḳılmaz saçuñ zinciriden L / rehā ḳıl saçuñ zincirinden ŞR / rehā ḳıl saçuñ zincirinden G, MŞ

5-b Ṣanma kim uṣlandı: Ṣanma kim vaṣlındın T / Ṣanmagil uṣlandı P, ŞR, V, TZ, G, K, MŞ

78-T 28b, W 47, P 28a, PS 9a, L 18b, ŞR 19a, V 17b, TN 34, TZ 37b, M 20b, GS 17b, G 10a, K 87, MŞ 12a

2-a sevme diyüp: sevdüñ diyü M, GS / sevdüñ diyüp ŞR, G, MŞ // tāʿn: pend W // nāṣıḥ: zāhid P

3-b üste: içre P // ol: -W

4-a Dün: Men W, P, M, GS // būse vir dir: būsesine M, GS

4-b Mekān: Dükān W

5-a göster: görset P

Tā viṣālüñden cüdā düşdüm ḥayātum ḳalmadı
Dünye vü ʿuḳbāda sensiz zindegāni ḫandadur

Ḫanda kim yatsam cihānda uyḫu gelmez çeşmüme
Bu **Ḫaṭāyī** yatmaġa yār āsitānı ḫandadur

79

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tā menüm göñlümde cānā ḥasret-i cānānedür
Ḥaḳ bilür kim aġlamaġdan gözlerüm peymānedür

ʿĀrıżuñ gülşen durur cānum aña bülbül kimi
Ruḫlaruñ çün şemʿdür göñlüm aña pervānedür

Men saña her dem duʿālar ḳıluram ey bī-vefā
Ey ṣanem niçün senüñ her günde ḳaṣduñ cānedür

Gerçi ẓulmetdür saçuñ yüzüñ aña ḫūrşīd-var
Leblerüñ ṭuʿmı ne nisbet çeşme-i ḥayyānadur

5 Derd-i ʿışḳuñdan senüñ ger istesem ki dūr olam
Neylesün bu ḫaste göñlüm derd ilen hem-ḫānedür

Baġçe içinde gül-i aḥmer ne nisbet vechüñe
Ol yañaġuñ ḳatına cān lāle-i ḥamrā nedür

Bu **Ḫaṭāyī** başdan ayaġa üzülmişdür tamām
Nişe kim ol zülfüñe maḥrem hemīşe şānedür

6-b çeşmüme: ʿaynuma P, M, GS

79-T 29a, W 26, P 33b, PS 15b, L 27a, ŞR 33b, V 16b, 28b, TN 66, TZ 44b, M 15a, GS 12a, K 79, MŞ 24b

1-a göñlümde: göñlüme W

2-a kimi: teki W, P

3-a duʿālar: vefālar T, W, P, V, TZ, GS, K

3-b her günde ḳaṣduñ: ḳaṣduñ hemīşe GS

5-a ger istesem ki dūr olam: güle itsem dūr olmaya T // istesem: istemem V / ger istesem derd ü elem ŞR, MŞ

7-a başdan ayaġa üzülmişdür: hecr elinden rişte olmışdur M, GS // üzilmişdür: yara olmışdur V [23b ezilmişdür V] / yazılmışdur ŞR, MŞ

80

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1 Ne insānsan sen ey cān kim cemālüñ Ḥaḳḳa maẓhardur
Ḳaşuñlan ḳāmetüñ şekli maña miḥrāb u minberdür

Sen ey Türk-i perī-dil-ber 'acāyib ṣun'-ı Yezdānsın
Görelden berlü ruḫ-sāruñ sözüm Allāhu ekberdür

Göñül ṣaḥrā-yı hicrānda dilenmez nāfe-i āhū
Ayaġuñ topraġı cānā maña çün müşk ü anberdür

Ne burcuñ kevkebisen sen eyā mihr-i cihān tā kim
Cemālüñ āfitābından aña 'ālem münevverdür

5 Bugün iḫlāṣ u ṣıdḳ ile **Ḫaṭāyī** vālih olmışdur
Ki yüzi şem'-i envārī saçı anuñ mu'anberdür

81

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 'Işḳuñ ey dil-ber göñül taḫtında şāh olmış durur
Ṣūretüñ cān mülkine ḫurşīd ü māh olmış durur

80-T 29b, PS 14a , L 25a, ŞR 27a, V 15b, TN 58, M 12b, GS 9b, G 14b, MŞ 17b

1-a Ḥaḳḳa: Külli M, GS

1-b Ḳaşuñlan. Ḳaşuñla PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

2-a Sen: Pes PS, L

2-b Görelden: Görenden PS, L, ŞR, V, TN, M, GS, G, MŞ // ruḫ-sāruñ: dīdāruñ ŞR, G, MŞ

3-a dilenmez: dilemez M, GS

3-b çün müşk ü 'anberdür: maña miḥrāb u minberdür PS, L, TN

4-a mihr-i cihān tā kim: māh-ı cihān-tābum PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ / mihr-i cihān-tābum M, GS

4-b aña: iki PS, L, ŞR, V, TN, M, GS, G, MŞ

5-a vālih olmışdur: ḳuldur ol şāha PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

5-b Ki yüzi şem'-i envārī saçı anuñ mu'anberdür: Ki 'ālem pādişāhları aña ḳulluġda Ḳanberdür PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ // yüzi: nūrı M, GS // saçı anuñ: anuñ saçı M, GS

81-T 29b, W 32, P 32a, PS 7a, L 16b, ŞR 14a, V 14a, TN 27, TZ 42b, M 23b, GS 20b, G 7b, K 42, MŞ 9a

ʿIşḳuñı göñlümde men daḫı niçük pinhān idem
Rūy-i zerd ü eşk-i sürḫüm çün güvāh olmış durur

Müddeʿīlerden daḫı cānāne fikrüm var menüm
Bendeye sen kimi sulṭān çün penāh olmış durur

Baġçede ḥüsnüñ gezerken bülbül-i şeydā görüp
Aḫdı yaşı dāne dāne beñzi gāh olmış durur

5 Ḥüsnüñi her kim ki gördi vālih ü ḥayrān olup
İşi anuñ dünyede feryād ü āh olmış durur

Çün cemālüñ gördi düşmen ḳılmaduñ aña nigāh
Müddeʿīlernüñ maḳāmı bend ü çāh olmış durur

Bu **Ḫaṭāyī** yüzüñi tā gördi ey ḫūb-ı Ḫoten
Ol saçuñ tek Hind iline pādişāh olmış durur

82

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā hecrüñ yarasına lebüñ merhem düşer
Ol dişüñ incüsi tek deryāda bir dür kem düşer

2-M, GS

2-a göñlümde men daḫı: göñlüm evinde men ŞR, G, MŞ // niçük: nice PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

2-b zerd ü: zerdüm PS, L, V, TN, K

3-a cānāne fikrüm var menüm: cānā mezellet çekmezem M, GS

3-b kimi: teki PS, L, ŞR, V, TN, G // sen kimi sulṭān çün: bir sen teki sulṭān M, GS / senüñ kimi sulṭān K

4-TZ, M, GS

4-a gezerken: gülini PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

4-b beñzi: rengi PS, L, ŞR, V, TN, G, K, MŞ

5-a olup: olur W / bolup K

6-a ḳılmaduñ: ḳılmadı PS, L, V, TN, G, MŞ

7-b saçuñ tek: saçuñ da T / saçuñ ki W / Hıta vü PS, L, V, TN, G, MŞ // iline: ilinde P, TZ, M, GS // Hind iline: Çīn içinde K

82-T 30a, W 54, P 32b, PS 17b, L 29b, ŞR 32a, V 15a, TN 74, TZ 43a, M 23b, GS 20b, G 19b, MŞ 24a

1-b bir dür: dür hem P, ŞR, TZ, M, GS, G, MŞ / hem dür PS, L, TN

Men senüñlen dil-berā bir ʿahd ü peymān eylesem
Müddeʿīlernüñ içine dem-be-dem mātem düşer

ʿĀlemi gezdüm tamāmet görmedüm ḥüsnüñ teki
Dünyeni gezseñ ḫamu ḥüsn ile sen tek kem düşer

Yüzüñi ʿışḳ ehli ger görürse ey ḫūb-ı Ḫoten
Anlaruñ göñlinde ġam ḳayġu gider ḫurrem düşer

5 Bu **Ḫaṭāyī**nüñ kelāmını işitse her zamān
Ol Ḫıṭāylan Çīn ili her dem-be-dem berhem düşer

83
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Dü zülfüñden maña bir bū gerekdür
Senüñ vaṣluñdan ancaḳ bu gerekdür

Göñülden gitmez ol çeşmüñ ḫayāli
Belī mecnūnlara āhū gerekdür

Cefā vü cevrüñüzden incimez dil
Ki ḫūblar dāyimā bed-ḫū gerekdür

2-a senüñlen: senüñle PS, L, ŞR, TN, G, MŞ

2-b içine: içinde T, ŞR, M, GS, G, MŞ

3-a kimi: teki ŞR, G / gibi M, GS

3-b Dünyeni gezseñ ḫamu: Bir daḫı bu dünyāda ŞR, G, MŞ // ḫamu ḥüsn: ḫamusın T

4-a Yüzüñi ʿışḳ ehli: Sūd göñüller yüzüñi P, TZ / Serv ü güller yüzüñi PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // ger: tā PS, L, ŞR,TN, G, MŞ

4-b Anlaruñ: Olaruñ PS // göñlinde ġam: göñlinde hem PS, ŞR, G, MŞ // göñlinde ġam ḳayġu gider: ḳayġu gider hem göñlünde L, TN

5-a Ḫaṭāyīnüñ kelāmını işitse: kelāmı ger Ḫaṭāyīden işitsen PS // kelāmını işitse: kelāmın işidende ŞR, G, MŞ

5-b Ḫıṭāylan Çīn ili her: Ḫotenle Çīn ilinde PS / Ḫıṭāy vü Çīn iline ŞR, G, K, MŞ // Çīn ili her: çīn-be-çīn il P, TZ // dem-be-dem: ḳayr ile ŞR / ḳand ile G, MŞ // berhem: derhem PS, G, MŞ / merhem L, TN

83-T 30a, W 44, P 35a, PS 21a, L 34b, ŞR 32b, TN 89, TZ 46b, M 20a, G 19b, GS 17a, K 24

1-a maña: mene G // bū: mū PS, L, TN , M, GS

1-b Senüñ: Maña W

3-a Cefā: Ḫaṭā P

Gözüm yaşın tökermen ayaġuña
Belī serv ayaġında su gerekdür

5 **Ḫaṭāyī** sözlerin sem' itsün ol māh
Ki şehler gūşına lü'lü' gerekdür

84

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Tā ser-i kūyunda bu göñlüm muḳīm olmış durur
Dil maḳāmı bāġ-ı cennāt-ı na'īm olmış durur

Defter-i ḥüsnüñde şol ḥarf-i ḫaṭ ü ḫālüñ senüñ
Saṭr-ı bismi'llāhi raḥmānirraḥīm olmış durur

Ṣıdḳumuz ol vechedür kim ḥaḳ olur andan ẓuhūr
Kim ṭarīḳatda ṣırāṭ-ı müstaḳīm olmış durur

Şer'üñüz yolında biz ḳılsaġ ḫaṭā sen ḳıl kerem
Miñ bir aduñdan senüñ biri kerīm olmış durur

5 Ey **Ḫaṭāyī** çekme ġam ger hecr ilen bīmār isen
Çün saña ol Ḫālıḳıñ fażlı ḥakīm olmış durur

85

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Göreli ol meh yüzüñ başuma yüz sevdā düşer
Ruḫlaruñ mānendi ancaḫ bir gül-i ḥamrā düşer

4-a ayaġuña: anuñ içün P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G

4-b serv ayaġında: serv ayaġına M / servüñ ayaġuna GS

5-a sem' itsün ol mah: sem'ünde saḫla PS, L, ŞR, TN, G // māh: yār W, M, GS / ay P

5-b şehler: ḫūblar P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G

84-T 30b, P 35a, PS 6b, L 16a, ŞR 14a, V 14b, TN 26, TZ 46b, M 13a, GS 10a, G 7b, K 28, MŞ 8b

4-b ḳıl kerem: 'avf ḳıl M, GS

85-T 30b, W 55, P 26a, PS 14a, L 25b, ŞR 32a, V 15a, TH 4 [makta'], TN 59, TZ 34b, M 17a, GS 14a, G 15a, MŞ 18a

1-a ol meh yüzüñ: zülfüñi ey meh ŞR, G, MŞ

Ey göñül ʿaḳl ehli iseñ sevme ḫūblar yüzini
Ḫūbların derdine ancaḫ bu dil-i şeydā düşer

Ey ṣanem ḫūblar içinde sen düşüpsen ser-firāz
Öyle kim bāġ içre raʿnā serv-i ḫoş-bālā düşer

Ḥayf ola çeşmüñi cānā nergise nisbet ḳılam
Ḫansı nergis gözlerüñ tek mest ü hem şehlā düşer

5 Nice olmasun **Ḫaṭāyī** ʿışḳ ilen dīvāne kim
Göñline her dem senüñ tek bir perī-sīmā düşer

86
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿĀrıżuñ kim ol ruḫ-ı pür-nūr u tāb üstindedür
Şevḳe beñzer kim hemīşe āfitāb üstindedür

Ḥaḳ bilür kim ruḫlaruñ şānında olmışdur nüzūl
Āyet-i muṣḥaf ki evrāḳ-ı kitāb üstindedür

ʿĀlemüñ rūşenligi gerçi güneşdendür velī
Pertev-i mihr-i cemālüñ āfitāb üstindedür

Tāb-ı ʿışḳuñdan hemīşe gör ne ser-gerdān gezer
Āsumān dāyim ki yüzüñden niḳāb üstindedür

5 Mihr-i ʿışḳuñ naḳdine vīrāne göñlümdür maḳām
Kim belī gencin yiri her dem ḫarāb üstindedür

2-a göñül: gözüm P, TZ
2-b bu: bir P, TZ
3-a düşüpsen: sen teki bir PS, ŞR, TN, G, MŞ
86-T 31a, P 29b, PS 10a, L 20a, ŞR 20a, V 16b, TN 39, TZ 39b, M 10b, GS 7b, G 10b, K 21+85, MŞ 13a
1-a ʿĀrıżuñ: Zülflerüñ M, GS
1-b Şevḳe: Ebre M, GS / Suya PS, L, ŞR, TN, G, MŞ
2-a ruḫlaruñ: ʿārıżuñ PS / gül-ruḫuñ M, GS
3-a güneşdendür: münevverdür ŞR
4-PS, L, TN
5-M
5-a Mihr-i: Tāb u PS, TN
5-b belī: bu P, TZ // yiri: yirni P, TZ // her dem: dāyim K

Çün seni Ḥaḳḳuñ resūli bilmediler yā Nebī
Ol günehden tā ebed kāfir ʿazāb üstindedür

Ayaġuñ topraġıdur Ḥaḳ ehlinüñ başında tāc
Cismi dāyim bu **Ḫaṭāyī**nüñ turāb üstindedür

87
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tā kim ol zülfüñ niḳābı māhtāb üstindedür
Bir buluṭ nisbetdür ol kim āfitāb üstindedür

Gün teki yüzüñ cihānda ẓāhir olmışdur velī
Bu ʿacib kim bendeden dāyim ḥicāb üstindedür

ʿIşḳuñuz kim oldı bu vīrāne gönlüm meskeni
Gence beñzer kim yiri dāyim ḫarāb üstindedür

Zāhid-i güm-rāh kim dīvāra eyler secdeni
Ol güneh-kār öyle ṣanur kim s̱evāb üstindedür

5 Bu **Ḫaṭāyī**nüñ dilinde ʿışḳ-ı dil-sūzuñ senüñ
Oda beñzer kim hemīşe ol kebāb üstindedür

6-PS, L, TN
6-b seni: senüñ P, TZ
87-T 31b, P 26b, PS 9b, L 20a, ŞR 19b, V 16b, TN 38, TZ 35b, M 11b, GS 8b, G 10b, K 19, MŞ 12b
1-a kim: ki PS, L, ŞR, TN, G, MŞ
1-b nisbetdür ol: nisbetlüdür PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ
2-a yüzüñ: ḥüsnüñ PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ
2-b ʿacīb kim: ʿacībdür V
3-a meskeni: hem-demi PS, TN, M, GS
4-a güm-rāh kim: güm-rāhı gör PS, ŞR, V, TN, M, GS, G, MŞ
4-b s̱evāb: turāb T // ṣavāb ŞR, G, MŞ
5-b Oda: Nāra V // ol: şol M, GS

88

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1 Tā kim ol āhū gözün mülk-i Ḫotenden bāc alur
Şol hümāyūn zülfüñüz Faġfūr-ı Çīnden tāc alur

N'ola ger ḥüsnüñden alsa ẕerre nūr-ı āfitāb
Kim belī dāyim ġanīlerden nevā muḥtāc alur

Ni ‘aceb men miskinüñ göñlin eger yaġma ḳıla
Hindu-yı zülfüñ ki mülk-i Rūmdan tārāc alur

Tā ayaġuñ tozı tek ḳapuñda mesken dutmışam
Bu sa‘ādetden menüm baḫtumġa baḫdum tāc alur

5 Bu **Ḫaṭāyī** Ka‘be-i kūyuñda dapmışdur şeref
Ḥācı tek göñlüm ṭavāf-ı kūyuñuzdan ḥāc alur

89

Mef'ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün

1 Cānā senüñ cemālüñi cān āfitāb oḫur
Ḥüsnüñ kitābı şerḫini ümmü'l-kitāb oḫur

Ḫūblar yüzine baḫmaġı zāhid eydür günāh
‘Āşıḳlar ol günāhı hemīşe s̱evāb oḫur

88-T 31b, W 22, P 40b, PS 12a, L 22b, TN 49, TZ 54b, M 14a, GS 11a, G 12b, K 31, MŞ 15a

1-a kim: ki L, TN

2-a ger: gün G, MŞ

2-b nevā: gedā PS, TN, G

3-a Ni: Ne PS, L, TN, G, K, MŞ // eger yaġma ḳıla: alur yaġma ile PS, L, TN, G, MŞ

4-a tozı tek: tozınuñ P, TZ

4-b baḫtumġa: baḫtum ki P, L, TZ, TN, M, K // baḫtumġa baḫdum tāc: baḫtum melekden bāc PS / baḫtum felekden tāc G, MŞ / baḫtum ki taḫt u M, GS

5-a Ka‘be-i kūyuñda: ḫāk-i kūyuñdan M, GS // dapmışdur: dutmışdur PS, G, MŞ / tā dutmış L, TN / bulupdur yüz M, GS

89-T 32a, W 37, P 38b, PS 18a, L 30b, ŞR 34b, V 11a, TN 77, TZ 52b, M 25a, GS 22a, K 22, MŞ 25b

1-a cemālüñi: cemālüñe P, TZ // cān: çün T

2-a baḫmaġı: baḫmaġa T, P, L, TN, TZ // eydür günāh: günāh diyer P, TZ / günāh oḳur M, GS // eydür: oḫur PS, L, ŞR, TN, K, MŞ

2-b s̱evāb: ṣavāb T, TN

Bülbül oḫıdı gülşen-i ḥüsnüñ ṣıfātını
Dil gördi gül yüzüñi sözine cevāb oḫur

Her ḫaste-dil ki bāde-i ʿışḳuñla oldı mest
Çeşmüñi sāḳi laʿlüñi cām-ı şarāb oḫur

5 Miskīn **Ḫaṭāyī** yitdügi çün ḫāk-i pāyüñe
Her dem dilinde āyet-i *küntü turāb* oḫur

90

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Yañaġuñ ey perī cān menzilidür
Bu bülbülnüñ gül-istān menzilidür

Ayaġuñ basdıġı yir ey dil-ārām
Bu mūr içün Süleymān menzilidür

Saçınuñ ẓulmetinde teşne Ḫıżra
Dudaġuñ āb-ı ḥayvān menzilidür

Bitüpdür ḳāmetüñ çeşmüm öñinde
Ne ḫoş serv-i ḫırāmān menzilidür

5 Murād içün gelüpdür dil ḳapuña
ʿİnāyet ḳıl ki iḥsān menzilidür

3-a gülşen-i ḥüsnüñ: gülşende gül M, GS

4-a ḫaste: teşne P, TZ // ʿışḳuñla: laʿlüñden PS, L, TN // oldı: ola W

5-a yitdügi çün: yitmek içün T, P, PS, L, TZ, ŞR, TN, M, K, MŞ

5-b küntü turāb: küntü't-turāb ŞR, MŞ

90-T 32a, W 57, P 36a, PS 20a, L 33b, ŞR 30b, V 4b, TH 6, TN 84, TZ 48a, M 17b, GS 14b, G 18b, K 17, MŞ 23a

1-a Yanaġuñ: İşigüñ P, PS L, ŞR, V, TN, TZ, G, K, MŞ

1-b bülbülnüñ: bülbüller L / bülbüle TN, K

2-a dil-ārām: perī-rū P, L, ŞR, V, TN, TZ G, K, MŞ / perī-zād PS

3-4-T

3-a ẓulmetinde: ẓulmātına men V // Ḫıżra: Ḫıżram T, P, PS L, ŞR, V, TN, TZ, G, MŞ

4-a Bitüpdür: Boyundur P, TZ // öñinde: özinde PS, L, TN

4-b Ne ḫoş: ʿAceb V

5-a dil: ḳul V

Götürme aġ yüzüñden ḳara zülfi
Ki ʿaḳreb māh-ı tābān menzilidür

Ḫaṭāyī göñline yār mihri geldi
ʿİmāret ḳıl ki sulṭān menzilidür

91
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿĀrıżında sünbülin ʿanber-feşān itmiş durur
Ṣanasın kim ʿaḳreb ilen meh ḳırān itmiş durur

Āferīn ol gül yañaġlu dil-ber-i raʿnāya kim
Ḥüsn bāġında boyı serv-i revān itmiş durur

Ẕerre midür bilmezem yāḫūd dehānı dil-berüñ
Ṣunʿ ilen bir mū midur yāḫūd miyān itmiş durur

Ḳaş ilen göz midür ol ruḫ-sāruñ üste ey ṣanem
Yoḫsa devrān fitne-i āḫir zamān itmiş durur

5 Ey **Ḫaṭāyī** āhū-yı göñlüñ şikār itmeklige
Dest-i ḳudret kim seni ebrū-kemān itmiş durur

6-a Götürme: Götürgil V // zülfini: zülfüñ T, ŞR, G, MŞ

7-a geldi: düşdi T, PS, L, TN

91-T 32b, W 48, P 30a, PS 9b, L 19b, ŞR 15a, V 14b, TN 37, TZ 40a, M 21a, GS 18a, G 8b, MŞ 10a

1-a ʿĀrıżında: ʿĀrıżından M, GS // sünbülin: sünbüli PS, L, TN

2-a gül: meh W

2-b boyı: boyın W, P, ŞR, V, TZ, M, GS, G, MŞ

3-b miyān: dehān P, TZ

4-a ṣanem: güneş W, P, TZ, M, GS

5-a āhū-yı: āhū tek V, M, GS

5-b kim seni: dil-berüñ PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ / dil-beri: M, GS // ebrū: āhū T / ḳaşın G, MŞ

92
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā bu derdüme dermān iderseñ vaḳtidür
Men faḳīr üftādeye iḥsān iderseñ vaḳtidür

Nev-bahār oldı gözüm ister cemālüñ görmege
ʿAzm idüp gülşen saru seyrân iderseñ vaḳtidür

Çoḫ zamāndur ġonce tek bağrumnı pür-ḫūn eyledüñ
Leblerüñi gül teki ḫandān iderseñ vaḳtidür

Ẓulmet-i hecrüñ firāḳın çekmişem devrānda çoḫ
Vaṣluñı bu göñlüme mihmān iderseñ vaḳtidür

5 Ḫayli vaḳtdür kim **Ḫaṭāyī** ẓulmet-i hicrān çeker
Leblerüñi çeşme-i ḥayvān iderseñ vaḳtidür

93
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā ġam-gīn göñülni şād ḳılsañ vaḳtidür
Bu yıḫılmış göñlümi ābād ḳılsañ vaḳtidür

Ḫayli müddetdür ki göñlüm ʿışḳ ilen vīrānedür
Şimdi ol vīrāneni ābād ḳılsañ vaḳtidür

Ey şeh-i luṭf u kerem bir kez işid feryādumı
Bend içinden bendeni āzād ḳılsañ vaḳtidür

92-T 33b, W 64, P 30b, PS 10b, L 21a , ŞR 25b, TN 43, TZ 40b, M 11b, GS 8b, G 11b, K 41, MŞ 14a

1-b Men faḳīr üftādeye: Bu faḳīre luṭf ile P, PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, K, MŞ

2-b idüp: ider PS // saru: sarı M, GS

3-b Leblerüñi: ʿArıżuñı PS / Ruḫlaruñı ŞR, TN, G, MŞ

4-a Ẓulmet-i: Ġurbetüñ P / Ġurbet ü PS/ Ġurbet-i L, TN, ŞR, G, K, MŞ / Firḳat ü M, GS // hecrüñ: hicrān ŞR, G, K // firāḳın: firāḳuñ P, PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, K, MŞ

4-b Vaṣluñı bu: Bu ḫayālüñ P / Bu cemālüñ K

5-a vaḳtdür: demdür PS, L, ŞR, TN, M, G, MŞ // ẓulmet-i: firḳat-i P

5-b çeşme-i ḥayvān: ġonce tek ḫandān T, W

93-T 34a, P 29a, PS 11a, L 21b, ŞR 25b, TN 44, TZ 38b, M 11a, GS 8a, G 11b, K 38, MŞ 14a

1-a ġam-gīn göñülni: bu ġamlu göñlüm PS, L, ŞR, TN, G, MŞ

2-b viraneni: viraneyi MŞ // ābād: bünyād P, TZ

3-a şeh-i: şehā M // bir kez: birle M, GS

Firḳatüñ derdinde çekdüm miḥnet ü cevr ü cefā
Şimdi vaṣluñ yolına irşād ḳılsañ vaḳtidür

5 Çünki derd-i ʿışḳını olmaz nihān itmek anuñ
Ey **Ḫaṭāyī** derd ilen feryād ḳılsañ vaḳtidür

94
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿIşḳuñuz cānā bu göñlüm taḫtına sulṭān durur
Bu vücūdum mülkine ḫayl-i ḫayālüñ cān durur

Tā görüpmen ḥüsnüñi ey gevher-i yektā ṣanem
Bir gözüm ḳulzüm mis̱āli bir gözüm ʿummān durur

Rūz u şeb bes kim ḳılur bülbül figān u zārılıġ
Tā gül-istānda lebüñ tek bir gül-i ḫandān durur

Ehl-i ṭaʿat bes ki ẕikr ider ṣıfāt-ı ḥüsnüñi
Bildi kim yüzüñ ṣıfātı āyet-i Ḳurʾān durur

5 Dünyenüñ var u yoḫından ey **Ḫaṭāyī** ġam yime
Saḫlayan dāyim seni ṣol sāye-i Sübḥān durur

4-a Firḳatüñ: Mihnetüñ PS // miḥnet: firḳat PS //cefā: belā ŞR, G
5-a olmaz: itmek TZ // anuñ: degül P, TZ / onı: L, TN
94-T 33b, W 23, P 31a, PS 12a, L 23a, ŞR 21b, V 18b, TN 50, TZ 41a, M 14b, GS 11b, G 13a, K 30, MŞ 15b
1-b cān: ḫān PS, L, ŞR, TN, G, MŞ
2-a ṣanem: senüñ V
3-a Rūz u şeb bes kim: Bes ki rūz u şeb PS
3-b lebüñ: ruḫun P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, MŞ / yüzüñ V
4-b Ḳurʾān: bürhān P

95

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ol ṣanem kim gice gündüz cān anuñ ḥayrānıdur
ʿAḳl ü fehm andan berü ʿışḳ ile ser-gerdānıdur

Dil-berüm yārum ʿazīzüm ġam-güsārum mūnisüm
Cān-şikārum sevgü yārum cānumuñ cānānıdur

Dün ṣabā geldi maña ḫoş ḫoş muʿanber būy ile
Ġālibā ol meh-liḳānuñ zülf-i müşk-efşānıdur

Ey göñül hicrān ġamından çoḫ şikāyet ḳılma kim
ʿĀşıḳa cevr ü cefāsı luṭf ile iḥsānıdur

5 Bu **Ḫaṭāyī** şiʿrine ʿayb itme ey nākes ḥasūd
Cümle ʿuşşāḳ ehline hem-dem anuñ dīvānıdur

96

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey felek devrüñde niçün ol nigār elden gider
Ḳanum ilen ellerin ḳılmış nigār elden gider

Dün didi zāhid maña niçün göñül virdüñ aña
N'eyleyim görgeç yüzini iḫtiyār elden gider

Bülbülā gül devridür efġān ider çoḫ murġ-ı zār
Nāle ḳıl oturma vaḳt-i merġzār elden gider

95-T 34a, P 25b, PS 16a, L 27b, ŞR 35b, V 17a, TN 67, TZ 33b, M 17a, GS 14a, MŞ 26a

Sadettin Nüzhet "XVI ncı asır Osmanlı Şairlerinden Midillili Hitâbî'den Örnek Şiirler" başlığı altında yedi gazel, bir murabbaya yer vermiştir. V. gazel budur (1956: 223-226).

1-a Ol ṣanem: Ol perī V

3-b ol: şol M,GS

5-a ʿayb: taʿn L, V

96-T 34b, W 27, P 29a, PS 10b, L 21a, ŞR 25a, V 15b, TN 42, , TZ 39a, M 15b, G 11b, MŞ 13b

1-a nigār: bahār M, GS

Ey gönül hicrān ilen ʿömrüñ tükense ġam yime
N'eylerem ʿömr-i ʿazīzi çünki yār elden gider

5 Ey **Ḫaṭāyī** çünki yārüñ eyledi ʿazm-i sefer
Rūz u şeb āh it ki yār-ı ġam-güsār elden gider

97
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gitmesün ʿışḳuñ ki bir genc-i nihān elden gider
Bil ki sen gitseñ yanumdan tende cān elden gider

Ġāyib oldı gün yüzüñ çeşmümden ey māhum daḫı
Ḳorḫaram kim sünbül-i ʿanber-feşān elden gider

Cāndan oldum miḥnetüñden ey perī-veş Tañrı'çün
Ḳıl teraḥḥum kim bu cism-i nā-tüvān elden gider

Āhum odından kim oldı yir ü gök zīr ü zeber
İḥtiyāṭ it kim zemīn ü āsumān elden gider

5 Men yaman isem niçe sen yaḫşılıġ ḳıl ey ʿazīz
Nesne ḳalmaz dünyede yaḫşı yaman elden gider

Başmasun her yire kim bir dem ḳadem dutmaz ḳarār
Çün mekīn ile müşerrefdür mekān elden gider

Bu **Ḫaṭāyī** ey ṣanem bir dem cemālüñ görmese
Ṭāḳat itmez veh kim ey rūḥum revān elden gider

4-a tükense: tükene W / giderse: PS, L, TN / geçerse ŞR, V, M, GS, G, MŞ // yime: yimen M, GS

97-W 62, ŞR 23a, V 16a, M 30a, GS 27a, G 23b, MŞ 31a

2-a gün: gül V // gün yüzüñ: gitdi M, GS // ey: ol ey M, GS // daḫı: menüm ŞR, G, MŞ

3-a Tañrı'çün: dil-berüm M, GS

4-ŞR, G, MŞ

4-a Āhum: Āhumuñ V

5-a isem: itsem ŞR, G, MŞ

6-ŞR, G, MŞ

6-a Başmasun: Başmaduñ V

6-b Çün mekīn ile: Mesken eyle çün V

7-b kim: ol M, GS // ruḫum: rūḥ-ı ŞR, V, M, GS, G, MŞ

98
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey göñül yār vaṣlını ḳoyma ki yār elden gider
Sen bu işe ḳılma taḳṣīr iḫtiyār elden gider

Yıl-be-yıl sāʿat-be-sāʿat ḫoş geçürgil yār ile
Hafta hafta gün-be-gün ol rūzgār elden gider

ʿİşret ü ẕevḳ u ṣafāya ey göñül şād ol müdām
ʿIyş nihān olur görünmez āşikār elden gider

Āşināñı terk idüben yāda cān virme göñül
Yād ile biliş olınca āşnā yār elden gider

5 Ey **Ḫaṭāyī** ḳoyma yāruñ dāmenin elden müdām
Kim ki işin süst dutar her ne ki var elden gider

99
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Ol kimse kim bu dünye vü ʿuḳbāda şāhdur
Hem enbiyālar üste ulu pādişāhdur

Taʿrīf idüp ṣıfātını şīrüm didi Ḫudā
Bu doğrı söze ins ü melāyik güvāhdur

98-V 16a, ŞR 37b, M 32a, GS 29a , G 25b, MŞ 33b

1-a yār vaṣlını ḳoyma ki: vaḳtuña ġāfil olma ŞR, G, MŞ // Ey göñül yār vaṣlını ḳoyma ki: Yār ile vaṣl ol göñül kim vaṣl-ı M, GS

1-b Sen: Gel M // Sen bu işe ḳılma taḳṣīr: Olduğını taḳṣīr itme ŞR, G, MŞ

2-a Yıl-be-yıl: Il-be-ıl ŞR / Gün-be-gün M //geçürgil: geçür M // yār ile: demüñi ŞR, G, MŞ / eyyāmını M

2-b Hafta hafta gün-be-gün: Gün-be-gün hafta-be-hafta ŞR, G, MŞ // ol: çün M

3-a Ey göñül sevdāyı ḳoy zevḳ u ṣafā rāz u ʿışḳ M

3-b ʿIyş nihān olur görünmez: Nāgehān sırr-ı nihānuñ ŞR, G, MŞ / Ol nihān oldı görünmez M

4-a Āşināñı: Āşināyı V, ŞR, G, MŞ

5-a ḳoyma yāruñ dāmenin elden müdām: yāruñ dāmānın elden ḳoymagil ŞR / dāmenin yāruñ elden ḳoymagil G, MŞ

99-T 34b, P 7b, PS 26a, L 40b, ŞR 10b, TN 95, TZ 10b, M 33a, GS 30a, G 21a, MŞ 27b

1-b üste ulu: üstine ol PS, L TN

2-a didi: diyüp P, TZ

Hem baḥr-ı kānı kūy-i velāyetdür ol ʿAlī
Düşmen anuñ ḳatında ḳamu berg-i kāhdur

Olmaz ġanīmi Ḳanberine bebr ü ejdehā
Çün hem-demi o şāh-ı cihānuñ İlāhdur

5 Her kim anı severse Yezīdden ne fikri var
Çün ḳullarına ḫavf ü ḫaṭārdan penāhdur

Ol maʿden-i velāyet anuñ āsitānıdur
Kim işigüñde ins ü melek dād-ḫᵛāhdur

Ger burc-ı ʿarşuñ üste melek anı sevmese
Hārūt teki maḳāmı anuñ ḳaʿr-ı çāhdur

Burcında evliyālaruñ ol fi'l-mes̱el tamām
Kevkeb içinde nisbeti ḫūrşīd ü māhdur

Maḥşer güninde luṭfı anuñ dest-gīr ola
Miskīn **Ḫaṭāyī** ḫasteye kim pür-günāhdur

100
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Kūyuñ senüñ ki ravża-i dārü's-selāmdur
Miḥrāb ḳaşlaruñ aña çeşmüñ imāmdur

Hīç bilmezem bu dünyede eyyām-ı rūzgār
Rūy ile zülfüñüz maña ṣubḥ ile şāmdur

3-a baḥr-ı kānı: baḥr u kān u P, TZ // baḥr-ı kānı kūy-i: kūh-kān u baḥr-ı PS, L, ŞR, TN, G, MŞ
3-b ḳamu: ḫamu PS / heme L, TN
4-5-M, GS
4-a ġanīmi: ġanīm-i P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, MŞ
5-a Yezīdden ne fikri var: ʿÖmerden ne bīmi var ŞR / ʿÖmerden ne ḳayd var G, MŞ
7-b teki: tek PS, L, TN, M, GS
9-a luṭfı anuñ: luṭfuñ umar P, L, ŞR, TN, TZ, M, GS / luṭfı umar G, MŞ / luṭfuñ ona PS
100-T 35a, P 31b, PS 18a, L 30a, ŞR 35a, V 10b, TH 7, TN 76, TZ 41b, M 18a, GS 15a, K 113, MŞ 25b
2-a bilmezem: bilmedüm P, PS, L, T, V, H, TN, TZ, M, GS / görmedüm ŞR, MŞ // bu dünyede: cihānda bu ŞR, MŞ
2-b zülfüñüz: zülfüñ T / zülfüñi ŞR / zülfüñi ki MŞ

Bed-nām ḳılma göñlümi ʿāşıḳ diyüp ḥasūd
ʿĀlemde ʿışḳ adı bile ol nīk-nāmdur

Yār meclisinde bāde vü cām istemen müdām
Kim gerdeni ṣurāḫi anuñ laʿli cāmdur

5 Menʿ eyleme **Ḫaṭāyī** kelāmuñı ey raḳīb
Baḫ defterine sözleri naẓm u niẓāmdur

101
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gökdeki māhuñ liḳāsı dost dīdārındadur
Āfitābın yüzi ol ḫūrşīd-i ruḫ-sārındadur

Vaṣl ümīdine gezer miskīn göñül olmaz helāk
Yoḫsa çoḫ hicrān belāsı çeşm-i bīmārındadur

Āhu tek ʿāşıḳlaruñ göñlin niçük ṣayd itmesün
Ol ḳadar kirpük oḫı kim çeşm-i ḫūn-ḫʷārındadur

ʿĀḳıbet ṭufān ḳopar bir gün cihānı ġarḳ ider
Seyl-i bārān kim bu ʿāşıḳ çeşm-i ḫūn-bārındadur

5 Bu **Ḫaṭāyī** şiʿrine münkir neden sen zāhidā
Āteş-i ʿışḳuñ nişānı odlu güftārındadur

4-a bāde vü: bāde-i ŞR // cām: nuḳl P, TZ // istemen: içmen P
5-b defterine: defterinde P, TZ
101-T 35b, ŞR 22b, M 12a, GS 9a, G 23b, MŞ 30b
1-a liḳāsı: niḳābı M, GS
1-b yüzi: nūrı ŞR, M, GS, G, MŞ

102
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 İşüm 'ışḳuñda feryād eylemekdür
Viṣālüñ va'desin yād eylemekdür

Ḫarāb itdi dimen 'ışḳuñ göñülni
Besī vīrānı ābād eylemekdür

Bu göñlüm 'ādeti her şeb ġamuñda
Fiġān ü nāle bünyād eylemekdür

Virürmen ġam dile ümmīd-i vaṣluñ
Bu resm ilen anı şād eylemekdür

5 **Ḫaṭāyī** ḳulluġa maḳbūl düşse
Hezārān bende āzād eylemekdür

103
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 Menüm ol sevgü yārum geldi ḫoşdur
Elüme ol nigārum geldi ḫoşdur

Elüñden iḫtiyāruñ gitse gitsün
Elüme iḫtiyārum geldi ḫoşdur

Sen ol ṣaḥrāda çün gül-ı beyābān
Çemende gül-'iẕārum geldi ḫoşdur

102-T 35b, W 46, P 35b, PS 21a, L 34a, ŞR 31b, TN 87, TZ 47a, M 21a, , GS 18a, G 19a, MŞ 23b

2-a itdi dimen: itmek degül P, ŞR / itmek diler: PS, L, TN, G, MŞ

2-b Besī: Bes ol PS, L, ŞR, TN, G, MŞ

3-a 'ādeti: verzişi P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, MŞ // ḫamuñda: ġamuñdan PS, L, TN

3-b nāle: āh P, PS, L, ŞR,TN,TZ, G, MŞ

4-a Virürmen: Virür mi P, L, TZ / Vire mi PS, TN / Virür miyüz ŞR, G, MŞ // ümmīd-i vaṣluñ: 'ışḳuñ ümīdin P, L, TZ / 'ışḳuñ umūrun PS, TN / 'ışḳuñ ümmīd ŞR, G, MŞ

5-a düşse: ḳılsañ P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, MŞ

5-b Hezārān: Bugün yüz P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, MŞ

103-T 36a, W 49, M 39b, GS 36b

2-a iḫtiyāruñ: iḫtiyārum M GS

3-a Sen: Men M, GS

Ol imdi ḳış güni sermā elinden
Menüm tāze bahārum geldi ḫoşdur

5 Ġam ilen intiẓār içinde sen ol
Hemīşe intiẓārum geldi ḫoşdur

Sen ey Seyyid ʿAlī ẓulmet içinde
Bu rūşen rūzgārum geldi ḫoşdur

Ḫaṭāyī şükr ḳıl Allāha dāyim
Giden ṣabr u ḳarārum geldi ḫoşdur

104
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bu menüm cismümdeki zaḥmetlerimni cān bilür
Maña hicrān n'itdügin ol dil-ber-i cānān bilür

Tā ki hem-demdür ġam-ı ʿışḳuñ göñülde ġam yimen
Çün ḫayālüñi senüñ dil sevgülü mihmān bilür

İncimez bu ḫaste cānum derd-i hecrüñden senüñ
Cevr ü ḳahruñ geldügünce luṭf ile iḥsān bilür

Çünki birdür ʿāşıḳa ḳahr ile luṭfuñ maʿnisi
Dil firāḳuñı viṣāl ü derdüñi dermān bilür

5 Rūz u şeb bülbül teki eyler **Ḫaṭāyī** nāleler
Bāġ-ı ḥüsn içre yüzüñi çün gül-i ḫandān bilür

5-b Hemīşe: Ḫaṭāyī M, GS
6-W, M, GS
7-M, GS
104-T 36a, PS 17a, L 29a, ŞR 34a, V 28a, TN 71, M 10a, GS 7a, MŞ 25a
1-a zaḥmetlerimni: zaḥmetleri PS, TN / zaḥmetlerüñ L // cān: cānān V
1-b n'itdügin: itdigün PS, ŞR, V, M, GS, MŞ
2-b dil: ol ŞR, V, M, GS, MŞ
3-a cānum: göñlüm ŞR, M, GS, MŞ // derd-i: cevr-i PS, L, TN

105

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ṣanem niçün senüñ vaʿdüñ ḫilāf olmış durur
Mihrüñ az olmış velī ḳahruñ güzāf olmış durur

Göñlümi ʿışḳun ne itdi kim ḫalāṣ olmaz müdām
ʿĀleme andan ki emr-i nūn u kāf olmış durur

Ṣūretüñ *el-ḥamdu*dur vaṣf-ı cemālüñ *ve'ḍ-ḍuḥā*
Çün ṣıfātuñ sūre-i Ḳur'ānda ḳāf olmış durur

Āb-ı kevs̱erdür dudaġuñ bāġ-ı cennetdür yüzüñ
Kim maña laʿlüñ şarābı cām-ı ṣāf olmış durur

5 Men niçük hecrüñde vaṣluñ leẕẕetinden kām alam
Vaṣluñ ilen hecrinüñ işi muṣāf olmış durur

Ey göñül ḳılduñ sefer ʿazmin tevekkül pīşe ḳıl
Kim penāh itmek bize Ḥaḳdan kifāf olmış durur

Cevr ü ḳahrınuñ yolından ey **Ḫaṭāyī** dönmegil
Ger maḳāmı ol perīnüñ kūh-ı Ḳāf olmış durur

105-T 36b, W 20, P 22b, PS 16b, L 28b, V 18b, TN 70, TZ 30a, M 12b, GS 9b, G 8aMŞ 9b

1-b Mihrüñ az olmış velī : Mihrüñi az eyleyüp G, MŞ // ḳavlüñ PS, V, TN, G, MŞ // güzāf: izāf M, GS

2-P, PS, L, V, TN, TZ, G, MŞ

2-b ki: bu M

3-a el-ḥamdudur: ḥamd āyesi M, GS

3-b Ḳur'ānda: Furḳānda M, GS

4-P, PS, L, V, TN, TZ, G, MŞ

5-a hecrüñde vaṣluñ leẕẕetinden: vaṣluña hicrān elinden P, TZ

5-b ilen hecrinüñ: ile hecrüñi P, TZ

7-a Cevr ü ḳahrınuñ yolından: Cevr ü ḳahrından nigāruñ P, TZ / Cevr ile ḳahrından anuñ PS, L, V, TN, G / Cevr ü ḳahr ile yolında M, GS

106
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ṣanem ʿışḳuñda her dem bu göñül bīmārdur
Öyle kim bülbül daḫı bā-ʿışḳ-ı gülden zārdur

Ni ʿaceb yüz üste ol zülfüñ yatursa her zamān
Bu muḥaḳḳaḳdur ki genc üste nigehbān mārdur

Dün didi hem-dem maña kimdür senüñ göñlün alan
Men didüm bilmez misin ol gözleri ḫūn-ḫˇārdur

Mihnet-i hicrān elinden ey ṣanem ġam çekmenem
Derd-i ʿışḳuñ ey perī her dem maña ġam-ḫˇārdur

5 Nice terk itsün **Ḫaṭāyī** kūyuñuznuñ vaṣfını
Kim şikeste bülbülüñ dāyim yiri gül-zārdur

107
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gerçi gün ḫoşdur velī ruḫ-sāruñ andan yaḫşıdur
Ay daḫı tābān durur dīdāruñ andan yaḫşıdur

Nāfe-i müşk-i Ḫoten gerçi muʿaṭṭardur velī
Ey ṣanem ol ḫāl-i ʿanber-bāruñ andan yaḫşıdur

Naḳş-ı ṭāvus istemen andan cemālüñ yeg durur
Lafẓ-ı ṭūṭī diñlemen güftāruñ andan yaḫşıdur

106-T 36b, W 17, ŞR 22b, M 13b, GS 10b, G 16a, MŞ 19b
1-b gülden: güldür W // bā-ʿışḳ-ı gülden: gül ḥasretinden M, GS
2-a Ni: Ne ŞR, G, MŞ // yüz: nūr ŞR, G, MŞ
4-a çekmenem: çekmezem M, GS
4-b perī: ṣanem ŞR, G
5-a kūyuñuznuñ: gül yüzinüñ ŞR, G, MŞ // vaṣfını: vaṣfını kim ŞR, G, MŞ
107-T 37a, W 19, P 25b, PS 11a, L 21b, ŞR 26a, V 10a, TN 45, TZ 34b, M 16b , GS 13b, G 12a, MŞ 14b
1-W
1-b daḫı: eger ŞR, G, MŞ // durur dīdāruñ: dur ammā ḥüsnüñ PS
3-b Lafẓ-ı: Nuṭḳ-ı PS, L, ŞR, V, TN, M, GS, G, MŞ

İstemen Firdevs bāġınuñ gül-i ḫoş-būsını
Dünye bāġında gül-i ruḫ-sāruñ andan yaḫşıdur

5 Bu **Ḫaṭāyī** ḳatına kim ḳıldılar taʿrīf-i müşk
Çīn-be-çīn ol zülf-i müşgīn-bāruñ andan yaḫşıdur

108
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿAnberīn zülfüñ midür yā müşk-i Tataruñ durur
Gökde kevkeb ʿıḳdı hem lü'lü'-i şehvāruñ durur

Her seḥer ki ʿālem ü āfāḳı pür-nūr eyleyen
Gün degül ey dil-berüm ol ḥüsn-i dīdāruñ durur

Rūz-i maḥşer ḳoparan cānā ḳıyām-ı ḳāmetüñ
Fitneler ẓāhir ḳılan ol çeşm-i mekkāruñ durur

Ṭūbi kim dirler cihānda ḳadd ü reftāruñdur ol
Bāġ-ı rıżvān kim diyerler kūy-ı gül-zāruñ durur

5 Dünye vü ʿuḳbāda hergiz ġam yime aġyārdan
Ey **Ḫaṭāyī** çün senüñ luṭf-ı Ḫudā yāruñ durur

4-W

5-a ḳatına kim ḳıldılar: ḳatına tā kim ḳıldılar T / ḳatına kim ḳıldı ise W / ḳatına tā ḳıldılar ŞR, G, MŞ / ḳatına her kim ḳılur M, GS

5-b müşgīn: ʿanber P, V, TZ, M, GS

108-T 37a, P 32a, PS 14b, L 25b, ŞR 22a, V 28a, TN 60, TZ 42b, M 11a, GS 8a, G 15b, MŞ 19a

ŞR nüshasında redif olarak "durur" yerine "mıdur" kullanılmıştır. Cavanşir-Necef neşrinde de böyle (2006: 332-333). Cavanşir-Necef büyük ihtimallle Genceî neşrinde nüsha farkı olarak gösterilen (2013: 198) "mıdur" ibaresini tercih etmiştir. Lakin Genceî'nin P ve V nüshalarında "mıdur" ibaresinin bulunduğuna dair notu yanıltıcıdır. Çünkü P ve V nüshalarında da "durur" sözcüğü kullanılmıştır.

1-b ʿıḳdı hem: ʿıḳdıları ŞR // hem: yā PS, L, M, GS, G, MŞ

2-a pür-nūr: münevver P, TZ

2-b dīdāruñ: ruḫ-sāruñ ŞR, G, MŞ

3-b ol: şol P, TZ

4-a reftāruñdur ol: raʿnāñ durur ŞR, G, MŞ

5-b luṭf-ı: fażl-ı PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

109

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Teʿālā şānuhū ekber bu ne ḥüsn-i dil-ārādur
Cemālüñ ḫūriden yigrek boyuñ ṭūbīden aʿlādur

Gözüm yüzin görür her dem zihī nāẓır zihī manẓūr
Muʿanber kākülüñ cānā ʿaceb āşüfte sevdādur

Ḫuceste ḳāmetüñ gördüm senüñ ey server-i ḫūbān
Belādan dil ḫalāṣ olmaz ʿaceb himmetlü bālādur

Eger cevr ü cefā ḳılsañ eger mihr ü vefā ḳılsañ
Yoluñdan dönmegüm yoḫdur ki Ḥaḳ bīnā vü dānādur

5 **Ḫaṭāyī** ḫastenüñ virgil murādın *ḥasbeten li'llāh*
Ki ḫāk-i āsitānuñda işi dāyim temennādur

109-T 81a, W 59, PS 12b, L 23b, ŞR 24b, V 10a, TN 52, M 29a, GS 26a, G 13b, K 78, MŞ 16b

Sadettin Nüzhet "XVI ncı asır Osmanlı Şairlerinden Midillili Hitâbî'den Örnek Şiirler" başlığı altında yedi gazel, bir murabbaya yer vermiştir. III. gazel budur (1956: 223-226).

1-b Cemālüñ: Cemāli T, W // boyuñ: boyı T, W

2-a görür: diler V // her dem: dāyim PS, L, TN, K

2-b Muʿanber kākülüñ cānā: Göñül zülfüñ eyler her dem T, W, V PS, L, ŞR, TN, G // Göñül zülfüñ diler her dem M, GS // ʿaceb: zihī K

3-b himmetlü bālādur: ḳadd-i dil-ārādur ŞR, G, MŞ

4-a vefā ḳılsañ: vefā itseñ ŞR, G

4-b ki Ḥaḳ bīnā vü dānādur: Ḫudā dānā vü bīnādur PS, L, TN // bīnā vü dānādur: dānā vü bīnādur ŞR, M, G, K, MŞ

5-a ḫastenüñ: ḫasteye PS, L, TN

5-b işi: işüm K

110

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿIşḳ meydānında her kim cān ilen baş oynadur
Yār öñinde ġamzedür kirpük ilen ḳaş oynadur

Şāh-ı Merdānuñ yolında çoḫ kişi vardur velī
Āferīn ol başa kim miñ başa bir baş oynadur

Şāh ḳatında maḥrem olup cān u başından geçer
Ṣanma kim yāri öñinde degme ferrāş oynadur

Çoḫ kişi savaş gününde cān u başından geçer
Anı başında girev devrānda ḳolbaş oynadur

5 Dün menümlen rū-be-rū boldı nigār öldi raḳīb
Gözler ilen çoḫ işāretler ḳılur ḳaş oynadur

Ey **Ḫaṭāyī** ġam yime çün oldı düşmenüñ yüküş
Müddeʿī dāyim ıraḫdan kerpüç ü daş oynadur

111

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey güneş ḥüsnüñ ḫayāli tā ki göñlümden geçer
Ḳanlu yaşum yem teki dolmışdur andan ser-be-ser

Nāleler kim giceler tā ṣubḥ olınca eylerem
Ḳorḫaram hecrinden anuñ rāz-ı pinhānum açar

110-T 81b, W 61, P 39a, TZ 53a, M 29b, GS 26b, G 26a, MŞ 34a
1-a meydānında: meydānına T, G
1-b ġamzedür: ġamze vü P, TZ, G, MŞ
2-a Şāh-ı Merdānuñ yolında çoḫ kişi: Şāh meydānında çoḫ kimsler G, MŞ
2-b başa: şāha MŞ
3-a ḳatında: yolında G, MŞ // olup: olsun P, TZ / olan G, MŞ
3-b Ṣanma kim yāri: Ṣanmagil kim yār P, TZ, M, GS, G, MŞ
4-T, W, M, GS
4-a Çoḫ kişi savaş: Çok igitler sür G, MŞ
4-b Anı: Cānı G, MŞ // girev devranda: girevdür anda G, MŞ
5-P, TZ, G, MŞ
6-a çün: ger M, GS // oldı düşmenüñ: düşmenüñ oldı P, TZ, M, GS
6-b kerpüç ü daş: kirpük ü ḳaş G, MŞ
111-T 82a

Nice ser-ḫoş olmasun devrinden anuñ dil-berüm
Nergis-i mestāneñüz kim su kimi ḳanum içer

Leyl-i zülfüñüñ ġamı ḳıldı perīşān ʿaḳlumı
Öyle mecnūnam ki Mecnūn görse hem menden kaçar

5 Çoḫ yaşagil çün maña yār olmaduñ ey seng-dil
Bu **Ḫaṭāyī** oldı ḳahruñdan senüñ zīr ü zeber

112
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Büt-perest oldı göñül büt-ḫāneler küncindedür
Men bilürmen bu dil-i şeydā neler küncindedür

Genc-i ʿışḳuñ çün vücūdum şehrini ḳıldı ḫarāb
Nişe kim gencüñ yiri vīrāneler küncindedür

Yūsuf-ı Kenʿānı ṣalmışdur zenaḫdān çāhına
Zülfüñe baġlu niçe dīvāneler küncindedür

Cismini terk itdi dil kūyında dutmışdur maḳām
Kim ki cān terkin ḳılur cānāneler küncindedür

5 Nergis-i mest-i ḫumāruñ ḳanumı içmeklige
Ḳaşlaruñ miḥrābınuñ bu dāneler küncindedür

112-T 82b, W 63, P 24a, PS 9a, L 19a, ŞR 19b, TN 35, TZ 32a, M 30a, GS 27a, G 10b, MŞ 12b
1-a büt-ḫāneler: mey-ḫāneler W, ŞR, M
1-b Men: Ben M, GS
2-a Genc-i ʿışḳuñ: Kendü ʿışḳ içün P, TZ / vücūdum şehrini: vücūd-ı şehrümi W
3-a ṣalmışdur: gör ṣaldı P, TZ
3-b niçe: yatur P, TZ
4-G
4-a Cismini: Cismi P, ŞR, TZ // dil: veli P, TZ // dutmışdur maḳām: dutdı meskeni P, TZ
4-b Kim: Bes P, TZ
5-a Ḳaşlaruñ: Ḳaşları PS, L, TN // miḥrābınuñ: miḥrābını T / miḥrābına P, TZ, M / miḥrābı ol PS // miḥrāb onun L, TN / miḥrābıda ŞR, G, MŞ
5-b bu dāneler: mestāneler P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, G, MŞ

Dürr-i naẓmuñ ḥasretinüñ firḳatinden ey ṣanem
Baḥr-ı çeşmüm maʿdeninüñ dāneler küncindedür

Zāhid aydur ey **Ḫaṭāyī** raḫt u destāruñ ḫani
Ḳoymışam mey çün girev mey-ḫāneler küncindedür

113
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ṣabā bu ʿāşıḳ-ı dil-ḫasteden dil-dāra var
Bülbül-i zāruñ dilinden gülşen ü gül-zāra var

Söyle kim ol Türk-i mestī nice tīr-endāz imiş
Kim menüm bağrumda andan ṣad hezārān yara var

Ol zamāndan berlü kim gitdi veh ol şīrīn-zebān
Ṭūṭīnüñ telḫ oldı ağzı laʿl-i şekker-bāra var

Ḫaste-ḥāl oldum firāḳ u derd-i hecrinden anuñ
Lebleri derde ṭabīb ü gözleri bīmāra var

5 Ey **Ḫaṭāyī** çün saña Ḥaḳ fażlıdur ġam-ḫᵛār olan
Ġam yime derd ü belādan dur yüri ġam-ḫᵛāra var

6-W, PS, L, TN, G, MŞ

6-a Dürr-i: Dürlü P, TZ // naẓmun: naẓmum P, TZ // ḥasretinüñ: ḥasretinden P, TZ

6-b Baḥr-ı: Āb-ı P, TZ // maʿdeninüñ dāneler: bād-hā dendāneler P, TZ // maʿdeni dür-dāneler M

7-a ey: dün PS, L, TN

7-b çün: cān T // Ḳoymışam mey çün girev: Mey içün ḳoydum girev P, TZ

113-W 25, P 30b, PS 14a, L 25a, ŞR 28a, V 28b, TN 57, TZ 40b, M 15a, GS 12a, G 14b, MŞ 18a

1-a bu: men PS, L, TN // dil-dāra: ol yāra L, ŞR, V, TN, M, GS, G, MŞ

1-b dilinden: dilinde M, GS

2-a Söyle kim: Söylegil PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // mesti: meste PS, L, ŞR, G, MŞ / mestāne TN / mestüñ M, GS

3-a berlü: berlüdür P // gitdi veh: gitmiş P, TZ / gitmişdür PS, L, TN, M, GS / görünmez ŞR, G, MŞ / gitmişdi V

3-b Ṭūṭīnüñ: Ṭūṭī tek P, PS, L, ŞR, V, TZ, M, GS, G, MŞ // ağzı: ağzum P, PS, L, ŞR, V, TZ, M, GS, G, MŞ

4-a oldum: oldı M, GS

4-b ṭabīb ü: ṭabībüm P, ŞR, TZ, G, MŞ

114

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Dil-berā dilde senüñ mihr-i ruḫuñ cān kimidür
Şerbet-i laʿl-i lebüñ derdüme dermān kimidür

Bāġ-ı ḥüsnüñde boyuñ serv-i ḫırāmān didiler
Ẓulmet içinde yüzüñ çeşme-i ḥayvān kimidür

Tā ki senden düşeli ayru eyā rūḥ-ı revān
Gözümüñ yaşı menüm ḳaṭre-i bārān kimidür

Maña yüzüñ göreli firḳat-i hicrānda ne ġam
Zülf ü rūyun ṣanemā şemʿ-i şebistān kimidür

5 Bu **Ḫaṭāyī** düşeli ṣoḥbet-i vaṣluñdan ıraġ
Bağrı büryān kimidür hem gözi giryān kimidür

115

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bu ṣurāḥī fi'l-meśel bir dil-ber-i cānān durur
Rāh-ı rūḥ-efzā anuñ içinde nāzük cān durur

Meclis-i ʿuşşāḳı pür-nūr itse ol her şeb n'ola
Kim melāyik şemʿi gökde kevkeb-i raḫşān durur

114-W 30, P 27a, PS 17b, L 29b, ŞR 36a, V 19a, TN 73, TZ 36b, M 16a, GS 13a, G 20a, MŞ 26b

2-b yüzün: lebüñ PS, L, ŞR, TN, G, MŞ

3-a Gözümüñ: Gözlerüm ŞR, G, MŞ

4-a Maña yüzüñ göreli firḳat-i hicrānda: Gül yüzüñi göricek hecr ü firāḳuñdan PS // Maña yüzün: Rūy u mūyuñ L, ŞR, V, TN, G, MŞ // firḳat-i: firḳatde ŞR, G, MŞ

5-a ṣoḥbet-i: devlet-i PS

5-b büryān: büryāndur M, GS// kimidür: teki vü P, L, TN, TZ // kimidür hem gözi: kimi vü gözleri PS, ŞR, G, Mş / hem gözleri V, M, GS

115-W 35, P 28b, PS 16a, L 28a, ŞR12b, V 7b, TN 69, TZ 38a, M 24a, GS 21a, G 16a, K 18, MŞ 19b

1-b Rāh-ı rūḥ: Rūḥ-ı rāh W //-efzā anuñ: efzānuñ V // nāzük: ne nāzük V

2-a itse ol: eyleyüp PS, L, TN / eylese V, ŞR, G, MŞ

2-b melāyik: senüñ TN

Sebz-ḫaṭṭ sāḳīler andan doldurun peymāneler
Ḫıżr cāmı tek pür āb-ı çeşme-i ḥayvān durur

Bir perī serv-i sehī ḳaddür ki durmış raḳṣ içün
Yoḫsa cennet meclisinde ṭūbi-i rıżvān durur

5 Cām-ı Cemşīd ü Cemüñ devrānı ḫatm oldı tamam
Devr-i cām imdi anuñdur kim şeh-i devrān durur

Budur ol āyīne-i İskenderī gītī-nümā
Munda rūşendür cihānda her ne kim pinhān durur

Bu ṣurāḥīden mevālī dolduranda dost-kām
Ḳayġudan düşmen ḫavāric yüregi pür ḳan durur

Görmedi hīç kimse mun tek sīm-ten maḥbūb-ı şūḫ
Kāküli zencīr-i zerrīn tācı nūr-efşān durur

Yirde ʿaks-ı çarḫ pür-kevkeb düzülmiş āşikār
Nass-ı *zeyyennā semā*dan āyet-i bürhān durur

10 Böyle ḳıymetlü cevāhir ḫansı maʿdenden çıḫar
Kün-fe-kān mülkün bahā virseñ henūz erzān durur

Secde-i şükr eyleyüp her dem ayaġa baş içün
Çün görür yanında her dem sāye-i Sübḥān durur

Bu **Ḫaṭāyī** içdi andan der-ezel bir cürʿa mey
Tā ebed hüşyār olmaz mest-i cāvīdān durur

3-a sāḳiler andan: sāḳī elinden PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // doldurun: doldurur PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

3-b pür āb-ı: şarāb-ı PS, L, TN / şarābı ŞR, G, MŞ

5-b devrān: sulṭān L, TN

6-P , TZ

8-a kimse mun: kim munuñ M, GS

9-a kevkeb düzülmiş: kevkebdür olmış ŞR, M, G, MŞ

9-b zeyyennā semādan: zeyyena's-semevāt V / zeyyenna's-semā: PS / zeyyenne's-semā L, ŞR, TN, G, MŞ // bürhān: Ḳur'ān PS, L, ŞR, TN, G, MŞ

11-W , P, M, GS

11-a içün: urur PS, L, TN / ḳoyar ŞR, V, G, MŞ

11-b yanında her dem: her dem yanında PS, L, ŞR, TN, G // yanında her dem sāye-i: üstinde dāyim sikke-i V

116

Müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

1 Gördüm yüzüñi ey ṣanem bi'llāh ki ḫ̬oş cānānedür
Mānendi yoḫ̬dur ḥüsnüñüñ ḳıymetlü bir dür-dānedür

Pend ü naṣīḥat dutmaduñ niçün göñül virdüñ aña
Bi'llāh cezādur ey göñül hicrān odında yanadur

Yüzüñ çü māh-ı bedrdür yeldā şebi zülfüñ senüñ
ʿĀşıḳları mest eyleyen laʿl-i lebüñ peymānedür

Yüz gösterüben ʿāleme niçün açarsın vechüñi
Dil-ber yüzi fitne degül sen ey gül-i ḥamrā nedür

5 Ol dil-berüñ ruḫ̬-sārına virdi **Ḫaṭāyī** göñlüni
Āh ile tāb oldı işüm ol şemʿa yā pervānedür

117

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Bilmen ki yār cevr ü cefā kimden ögrenür
ʿIşḳında munca derd ü belā kimden ögrenür

ʿĀşıḳlarına cevr ü sitemdür işi müdām
Bes bilmenem ki resm-i vefā kimden ögrenür

Ol ay yüzini görmege yir gök bahā didi
Yā Rab ki bu metāʿa bahā kimden ögrenür

116-W 56, P 25a, V 17a, TH 5, TZ 33a, M 17b , GS 14b
1-a ḫ̬oş: ḫ̬ūb M, GS
2-b odında: odına P, TZ
3-a yeldā şebi zülfüñ: yoldaşı zülfüñdür W
4-b digil: degül P, V, TZ, M, GS // sen: sor V
5-b şemʿa yā: şemʿa tā P, TH, TZ, M, GS / şemʿaya V
117-W 58, P 33b, PS 15a, L 26a , ŞR 32b, TN 62, TZ 45a, M 18b, GS 15b, G 15a, K 145, MŞ 18b
1-b derd ü belā: cevr ü cefā PS, TN
2-b Pes: Hīç ŞR, G, MŞ // bilmenem: bilmezem ŞR, M, GS, G, MŞ

Bu ḫastenüñ ḳapuñda du‘ādur işi saña
Sor ol gedāya munca du‘ā kimden ögrenür

5 Cānā **Ḫaṭāyī** dünyede derdüñ çeker senüñ
Göñlüñe sor ki resm-i vefā kimden ögrenür

118
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

1 Menüm şāhum ‘Aliyyü’l-Murtażādur
Yüzüm dünyā vü ‘uḳbāda añadur

‘Alīni bilmeyen mel‘ūn münāfıḳ
Ḫavāricdür iki gözi ‘amādur

Olardan özge kim vardur maña di
Ḫudādur Muṣṭafādur Murtażādur

‘Alīdür şāh-ı merdān şīr-i Yezdān
Anı Ḥaḳ bilmeyen miñ kez ḫaṭādur

5 Ayağı tozına şāhum ‘Alīnüñ
Mevālīler gözine tūtiyādur

‘Alīdür ġāziler şāh u şehenşāh
Muḥammed Muṣṭafā ṣāḥib-liḳādur

Ḫaṭāyī cān u dilden şāha ḳuldur
‘Alīnüñ işiginde bir gedādur

4-a saña: müdām P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS, G, K, MŞ
4-b Sor ol: Söyle ŞR, G, MŞ
5-a çeker: diler P, TZ // senüñ: müdām M, GS // derdüñ çeker: çekdi ġamuñ K
5-b resm-i vefā: derde devā ŞR, G, MŞ // vefā: devā P, TZ, M, GS / cefā K
118-P 8a, TZ 11a, M 40a, GS 37a
5-a tozına: tozınuñ M, GS
6-b liḳādur: livādur M, GS

119
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Çü şāh-ı cümle-i merdān ʿAlīdür
Enīs ü hemdem ü Raḥmān ʿAlīdür

Cihān ehline ser-tā-ser yaḳīn bil
Delīl ü hādi vü bürhān ʿAlīdür

Niçe kim enbiyā vü evliyā var
Ḳamusı ḳaṭredür ʿummān ʿAlīdür

Be-rūz-ı rezm ān dergāh-ı merdī
Mis̱āl-i şīr-i der-cevlān ʿAlīdür

5 Zi behr-i dīn ü İslām ol ki ḳıldı
Niçe Ḫayber teki vīrān ʿAlīdür

Hezārān kāfiri çün ʿAmr u ʿAnter
Tüketdi vermeyüp amān ʿAlīdür

Kim anuñ tīġınuñ ḍarbından oldı
Zemīn ü āsumān lerzān ʿAlīdür

ʿAlīdür ḳāḍī-i bāz u kebūter
Ḥaḳ içün cān ḳılan ḳurbān ʿAlīdür

Viren dervīşe bir çörekden ötrü
Ḳaṭār-ı uşturān yeksān ʿAlīdür

10 Gine sāʾil içün kāfir elinde
Ḥasan Ḥüseyn girev ḳoyan ʿAlīdür

Özin ṣatup durur ḳullar yirine
Berā-yı ḫāṭır-ı mihmān ʿAlīdür

Otuz biñ üç yüz ıl ādemden öñdin
Be-ḳudret dīvi bend iden ʿAlīdür

Naṣīri ḳıldı yetmiş iki pāre
Yine dirgüzdi cān viren ʿAlīdür

119-P16a , TZ 21b, M 38b, GS 35b

Üç yüz ıldan ṣoñı kim ser-güzeşti
Be-deşt-i Erjene Selmān ʿAlīdür

15 Kemīne çākeridür Ḫıżr ü İlyās
Emīr-i Ḳanber ü Selmān ʿAlīdür

Ḫaṭāyī yirde gökde şīr-i Cebbār
Diyerler ḥayy-ı cāvidān ʿAlīdür

120
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Menüm yolumda yektālar gerekdür
Dini īmānı yaġmalar gerekdür

Menüm tek gevheri nādān ne bilsüñ
Meni bilmege dānālar gerekdür

Ne bilsüñ meni her bir yaşlu gözlü
Göñül gözinde bīnālar gerekdür

Men olmañ degme fikr ilen müyesser
Maña bir ince sevdālar gerekdür

5 Menem Sulṭān **Ḫaṭāyī** Ḥaydar oġlı
Menüm yolumda ġavġālar gerekdür

120-P 23b, PS 21a, L 34a, ŞR 33a, TN 88, TZ 31b, M 27b, GS 24b, G 19b , MŞ 24a

2-a gevheri: gevher PS, L, ŞR, TN

3-a Ne bilsüñ meni: Meni ḳanda görür M, GS // yaşlu gözlü: baş u gözler PS, L, TN / başı gözlü ŞR, G, MŞ / başda gözlü M, GS

4-M, GS

4-a Men: Ne ŞR

5-a Sulṭān: abdal P, TZ

5-b yolumda: yolında L, TN

121

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Dudaġuñ ḳand imiş bal anda n'eyler
Ne nāzük ḫaṭṭ imiş ḫāl anda n'eyler

Elife nisbet itdüm ḳadd-i dālüñ
Elif üste elif dāl anda n'eyler

Zāhidüñ giydügi ṣūf u sıḳarlāt
Faḳīrüñ giydügi şāl anda n'eyler

Kimüñ kim mālı mülki genci çoḫdur
Bu munca mülk ile māl anda n'eyler

5 **Ḫaṭāyī** ḳāl evinden ḥāle yitdi
Bu bir ḥāl evidür ḳāl anda n'eyler

122

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā ʿışḳuñ senüñ cismümde cānum cānıdur
Vaṣl-ı ruḫ-sāruñ ḫayāli gönlümüñ mihmānıdur

Firḳatüñ derdinde dāyim ḫaste cānum boldı zār
Şerbet-i laʿl-i lebüñ bu derdümüñ dermānıdur

121-P 24a , TZ 31b, M 38a, GS 35a

2-b Elif üste elif: Şol elif rāstdur M, GS

3-M, GS

4-a mālı mülki genci: māl u genci mülki TZ // Kimüñ kim mālı mülki genci çoḫdur: Anuñ kim yoḫdur genc-i nihānı M, GS

4-b Bu munca mülk ile: Genc ü mülk olmayan P, TZ

5-a yitdi: geldi M, GS

122-P 25a, PS 16a, L 28a, ŞR 36a, V17a, TN 68, TZ 33a, M 10b, GS 7b, G 20, MŞ 26a

1-G

1-a senüñ: ḳuru MŞ

2-a derdinde: devrinde ŞR, V, G // dāyim: ey cān PS / dil-ber L, TN, ŞR, V, G, MŞ // cānum: cismüm M, GS // boldı: oldı PS, L, V, TN // boldı zār: ḳalmadı ŞR / zārdur M, GS

2-b lebüñ bu: lebüñden L

Mihr ü ḳahrından anuñ āzürde göñlüm ġam yime
Kim maña cevr ü cefāsı luṭf ile iḥsānıdur

Nāṣıḥā virme naṣīḥat ʿışḳı terk itgil deyü
ʿĀşıḳuñ Allāh bilür kim sevgüsi raḥmānidür

5 Ey **Ḫaṭāyī** cevr ü ḳahrından cihānuñ incimez
Her ne kim bende yolına gelse Ḥaḳ fermānıdur

123
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā ʿışḳ-ı ruḫuñ dāyim bu cān üstindedür
Bir güle nisbetdür ol kim gül-sitān üstindedür

Şol münevver çehreñüz ḳatında kemter ẕerredür
Gerçi ḫūrşīdüñ maḳāmı āsumān üstindedür

ʿIşḳuña ṣayd olalı her dem bu cānum ḳaṣdına
Ḳaş u gözüñ dil-berā tīr ü kemān üstindedür

Gerçi dirler māh-tābı nūr alur ḫūrşīdden
Nūr-ı ḥüsnüñ āfitābı *kün fekān* üstindedür

5 Devlet-i vaṣluñ diler miskīn **Ḫaṭāyī** her zamān
Ḫāk-i pāyuñ tek maḳāmı āsitān üstindedür

3-a Mihr ü : Cevr ü PS, ŞR, V, G, MŞ // yime: yimen PS, TZ / yimez M, GS

4-a Nāṣıḥā: Vāʿiẓā PS, L, TN / Zāhidā ŞR, G, MŞ // deyü: diyi P, TZ / diyüp PS, G, MŞ / dime ŞR, V

4-b Allāh: ol Ḥaḳ ŞR, G, MŞ

5-a incimez: incime PS, L, TN

123-P 29b, PS 10a, L 20b, ŞR 20a, V16a, TN 40, TZ 39b, M 10a, GS 7a, G 11a, K 20, MŞ 13a

1-b Bir güle: Bülbüle ŞR, G, MŞ

2-a çehreñüz: çehrenüñ ŞR, G, MŞ // ẕerredür: ẕerreden PS

3-a ʿışḳuña: ʿışḳuñuz P, K

4-a māh-tābı: māh-tābān PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // alur ḫūrşīdden: ḫūrşīdden alur V

4-b kün fekān: māh-tābān PS, TN

5-b maḳāmı: miṣāl V // āsitān: lā-mekān V, K

124

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Ḥaḳun nüsẖalarında bir beyān var
Muḳarrer bil ki aña ḳana ḳan var

Başum ḳurbān yolında mürşid-i Ḥaḳ
Nice yüz miñ teki cāna ḳıyan var

Elüñ var yaẖşı ḳırduñ sen Yezīdi
Cihān-dār olasın tā kim cihān var

Henūz Şāh Ḥaydaruñ ḳanı ḳalupdur
Yezīde bir daẖı küllī ḳıran var

5 Yaḳīn iẖlāṣ gerek ʿışḳuñ yolında
Yüri münkir laʿīn sende gümān var

Saña münkir direm görmezsin anı
Güneşden ehl-i ḥaḳ ḳatına ʿayān var

Bu yola varmaġ olmaz reh-nümāsız
Nice kim olasaḥ sen söze ḳan var

Menüm ḥālüm şehe ʿarż itmek içün
Yüri bād-ı ṣabā sen bir zamān var

124-P 36a, PS 18b, L 31a, ŞR 17b, TN 80, TZ 48a, M 35a, GS 32a, G 17a

1-a Ḥaḳun nüshalarında bir: Kelāmında Ḥaḳḳın gör ne ŞR, G, MŞ // nüshalarında: ḥikmetlerinde GS

1-b bil ki aña: bilüñüz kim PS, L, ŞR, TN / bilgil anı M, GS

2-a yolında: saña ey PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ

2-b Nice yüz min: Ki yüz miñ men ŞR, G, MŞ

4-a ḳalupdur: dura yir P, TZ

5-a gerek ʿışḳuñ: gerekdür Ḥaḳ PS, L, TN

5-b Yüri: Git ey PS, L, TN / Ki ey M / Gid ey ŞR, G, MŞ

6-ŞR, M, GS, G, MŞ

7-a Bu yola varmaḳ olmaz reh-nümāsız: Tahāretsiz bu yola gitmek ilen P, TZ, M, GS / Bu yola reh-nümāsız gitmek olmaz ŞR, G, MŞ

7-b kim olasan sen: inkār idersin P, TZ, M, GS / inkār olasın PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // söze: yola PS, TN, G, MŞ / buyur ŞR

8-b Yüri bād-ı ṣabā sen bir zamān var: Gel ey bād-ı ṣabā bir laḥża sen var PS, L, TN // Eyā bād-ı ṣabā sen dur revān var ŞR, G, MŞ // Yüri: Eyā M, GS

Yüküş ḫavf eylemen ʿışḳun yolında
Refīḳüm ġāzilerden kārvān var

10 Müʾezzin gice gündüz çagırur hey
İmām geldi namāza dur uyan var

Sefer ḳıl dur oturma ey **Ḫaṭāyī**
Ki şehr-i Erdebīlde ḫānedān var

125
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Leblerüñ yādı bile dīdelerüm ḳan doludur
Aġlamaḳdan etegüm laʿl ile mercān doludur

Ser-i kūyuñda ne ġam nāle ḳılursa dil ü cān
Yüzi gül gülşen ara bülbül-i ḫoş-hᵛān doludur

Ger şikāyet edeyim ḳaşı yayın oḫıdın
Her yaña sançıla sīnemde bu peykān doludur

Bū-yı zülfinüñ irür bād-ı ṣabā vaḳt-i seḥer
Cān u dil bāġçasıda müşk ile reyḥān doludur

5 Ey **Ḫaṭāyī** özüñi ḥaḳ idegör pāk olasan
Menlik itme ki cihān ehline ʿirfān doludur

9-P, TZ, M
9-a eylemen ʿışḳuñ: itmegil şāhuñ ŞR, G, MŞ
10-P, TZ
10-a Müʾezzin: Ṣufiler M, GS
11-a Sefer ḳıl dur oturma ey Ḫaṭāyī: Ḫaṭāyī dur yüri sen bir sefer ḳıl P, TZ // ey: var PS
125-P 37b, ŞR 23a , TZ 50a, M 39a, GS 36a, G 23b, MŞ 31a
1-a bile: ile ŞR, G, MŞ
1-b laʿl ile mercān: laʿl-i dür-efşān ŞR, G, MŞ
2-a Ser-i kūyuñda: Ol ser-i kūda ŞR, G, MŞ
2-b Yüzi gül gülşen ara: Küyınuñ çevreleri ŞR, G, MŞ
3-a Ger şikāyet: Kime şekve ŞR, G, MŞ // ḳaşı yayın oḫıdın: ḳaşı yaya oḫıdın P, TZ / ḳaşı yay ile oḫına M, GS
3-b yaña sançıla sīnemde bu: yañadan bu tene sançılu ŞR / her gözüñden bu tene sançılu G, MŞ
4-a zülfinüñ irür bād-ı sebā vaḳt-i seḥer: zülfüñ getürür yāduma bād-ı seḥeri ŞR, G, MŞ
4-b Cān u dil: Dil ü cān ŞR, G, MŞ // müşk ile: sünbül ü ŞR, G, MŞ
5-b Menlik itme ki cihān ehline: Menligüñ maḥv idegör kim dil ŞR, G, MŞ

126
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Baġdaş ḳurup otursa nigārum fiġān ḳopar
Dursa otursa fitne-i āḫir zamān ḳopar

Şirvān ḫalāyıḳı ḫamu Tebrīze daşına
Mülk-i ʿAcem sorar ki ḳıyāmet ḫaçan ḳopar

Yitdükçe tükenür ʿArabuñ kūyı meskeni
Baġdād içinde her nice kim Türkmān ḳopar

Çıḫsa sarāydan bu cihān varı sin dutar
Bir mürşid-i ṭarīḳat-i pīr ü cevān ḳopar

5 Görmişdi tā **Ḫaṭāyī** ezelden yaḳīn munı
Nūḥuñ ʿalāmeti gelür andan ṭufān ḳopar

127
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey perī ḥüsnüñ senüñ cismümde cāndan yaḫşıdur
Bil ki ancaḫ cān degül cān u cihāndan yaḫşıdur

Gerçi Yaʿḳūbı żaʿīf itdi firāḳı Yūsufuñ
Żaʿf içinde ol daḫı men nā-tüvāndan yaḫşıdur

Ögmeñüz māh-ı feleknüñ pertev-i ruḫ-sāruñı
Ol perīnüñ ḥüsni māh-ı āsumāndan yaḫşıdur

ʿĀşıḳ-ı dīvāneden menʿ itme ey ʿaḳl ehli kim
Ḫaste-dil Mecnūna ṣaḥrā ḫānümāndan yaḫşıdur

5 Bu **Ḫaṭāyī** cū kenārında ne baḫsun serve kim
Ḳadd-ı dil-cūyı anuñ serv-i revāndan yaḫşıdur

126-P 39a, TZ 53b, M 39b, GS 36b
127-PS 11b, L 22a, ŞR 26a, V 10a, TN 46, G 12a, MŞ 14b
1-a cismümde cāndan: cān u cihāndan PS, L, TN
1-b cān u: cānı V
3-a Ögmeñüz: Ögmevün PS / Ögmen ki L, TN // pertev: ṭalʿat G, MŞ
4-a dīvāneden: vīrāneden L, TN / dīvāneyi ŞR, G, MŞ
5-b dil-cūyı: ṭūbīsi V

128

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Pertev-i ḥüsnüñden ey dil-ber cihān pür-nūr olur
Bī-nevādur kim viṣālüñden ḥabībüñ dūr olur

Ey perī-rū sen maña bir kez naẓar ḳılsañ be-nāz
Müddeʿī bu ġuṣṣadan ʿayne'l-yaḳīn rencūr olur

Zāhidüñ cevrinde ger vīrān olursa mülk-i dil
Ġam degül cānā çü vaṣluñdan yine maʿmūr olur

Ḥüsni devrinde baḫuñ hīç iltifāt itmez maña
Kim görüpdür mevsim-i gül bāġbān maʿẕūr olur

5 Teşne-dildür bu **Hatāyī** cān virüpdür laʿlüñe
Nice kim laʿlüñ ʿaseldür dil aña zenbūr olur

129

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Bugün men munda yārum anda n'eyler
Yüzi şuʿle nigārum anda n'eyler

Apardı ʿaḳl ile ṣabr u ḳarārum
Menüm ṣabr u ḳarārum anda n'eyler

Ḳatı müştāḳ idüm şīrīn lebüñe
Gözi mest ü ḫumārum anda n'eyler

128-PS 12b, L 23a, ŞR 24a, TN 51, M 28a, GS 25a, G 13b, MŞ 16b
1-b viṣālüñden ḥabībüñ: ki vaṣluñdan ḥabībüm ŞR, G, MŞ
2-a bir kez: hergiz L
3-a cevrinde: cevrinden ŞR, G, MŞ / cevriyle: M, GS // ger: er ŞR, G, MŞ // olursa: olupdur M, GS
4-a baḫuñ: baḫup ŞR, G, MŞ // Ḥüsni devrinde baḫuñ hīç: Ḥüsnüñi her kim görüpdür M, GS
4-b Kim görüpdür: Bu yaḳīndür M, GS // maʿẕūr: maḳdūr L / maʿmūr M, GS
5-a dildür: dil PS, L
5-b Nice: Nişe ŞR, G, MŞ
129-PS 22b, L 35b, ŞR 36b, TN 19, G 20a, MŞ 26b
3-a lebüñe: lebine ŞR, G, MŞ

Vaṭandan ayru düşdüm dād u feryād
Ġarībüm ġam-güsārum anda n'eyler

5 **Ḫaṭāyī** ḫaste düşdüm yārdan ayru
Ṭabīb ile tīmārum anda n'eyler

130
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Ne buyursan şehā fermān senüñdür
Yoluñda cān u baş ḳurbān senüñdür

Ḫaṭā menden ʿaṭā senden eyā dost
Mürüvvet kānısın iḥsān senüñdür

Susamış lebüñe Ḫıżr-ı zamāne
Suvargil çeşme-i ḥayvān senüñdür

Süvār ol devlet atına hemīşe
Saʿādet topına çevgān senüñdür

5 Melekler müşterīdür gül yüzüñe
Sür imdi ey ḳamer devrān senüñdür

Ezelden cānumı ḳurbāna virdüm
Kabūl eyle şehā ḳurbān senüñdür

İşiginde ḳuluñdur bu **Ḫaṭāyī**
Naẓar ḳıl ḥālına devrān senüñdür

4-a feryād: bī-dād ŞR, G, MŞ
5-a düşdüm: düşmiş ŞR, G, MŞ
130-V 9b, ŞR 30a, G 24b, MŞ 32a
2-b Mürüvvet: Ki mürvet V
3-a lebüñe: leblerüñ V
4-a atına: atını V
4-b topı vü: topına V / topı hem ŞR
5-a Felekler: Melekler V, ŞR // gün: gül V
5-b Sür imdi ey: Süvār imdi V
7-b devran: ḥayrān V

131

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 ʿĀşıḳuñ ʿāḳile dāyim sözi dīvāne gelür
ʿĀşıḳuñ her dem anuñçün sözi dīvāne gelür

Satma rāygān ṣanemā Ḫıżra dudaġuñ suyını
Ḫıżr eger su isteye çeşme-i ḥayvāne gelür

Esrimiş ḫūn-ı dilümden ṣanemüñ ḫūni gözi
Ger sen inanmaz iseñ gör ki ne mestāne gelür

Gāh u bi-gāh maña tevbe virür ol vāʿiz-i şehr
Vāʿiẓüñ tevbesi şāhā maña efsāne gelür

5 Āşinādur bu **Ḫaṭāyī** sözi ey cān bilene
Özini bilmeyene dime ki bīgāne gelür

132

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā mihrüñ ezelden ṣıdḳ ile cānumda var
Andan özge kimse yoḫdur kim bilür Perverdigār

Bu fenā-dārında ehl-iẕevḳ ilen ḳılgil ṣafā
Mülk ü māl ü taḫt u cāh olmaz cihānda pāyidār

Sāye-i ḳaddüñ göricek yir yüzi bulmış şeref
Sāyebānuñ rifʿatüñden nüh felek dutmış ḳarar

131-V 10b, ŞR 37b, M 30b, GS 27b, G 26a, MŞ 34a
1-b her dem: dāyim V
2-b su isteye: suyı sever ŞR, G, MŞ / susar ise M, GS
3-a ḫūnī: ḫūnīn ŞR, G / ḳanlu M, GS
3-b Ger sen inanmaz iseñ gör: Ger inanmaz iseñ görüñ ŞR / Eger inanmaz iseñ gör M, GS / Ger inanmaz iseñ aña gör G, MŞ
4-a maña tevbe virür: tevbe virür maña V// ol vāʿiz-i şehr: şehrüñ vāʿizi V / zāhid-i şehr M, GS
4-b Vāʿizüñ: Zāhidüñ M, GS
5-a bu: çi M, GS // bilene: bilegör ŞR, G, MŞ
5-b dime ki: dimek ne ŞR, G, MŞ
132-V 18b, ŞR 16a, G 9b, MŞ 11b
2-b ü māl ü taḫt u cāh olmaz cihānda: tāc u taḫt olmaz kimseye çün ŞR, G
3-a ḳaddüñ göricek: ḳaddüñde gerçi V / ḳaddüñ düşicek ŞR // bulmış: buldı V
3-b Sāyebānuñ: Sāyebān-ı V

Gelmemişdür sen teki ʿālemde ey sulṭān-ı ḥüsn
Ṣāḥib-i fażl u kemāl ü ʿizzet-i biʾl-iftiḫār

5 ʿĀrif iseñ ḳoymagil elden ḥaḳīḳat menzilin
Ġāfil olma dünye-i ġaddāra virme iḫtiyār

Naẓm-ı eşʿāruñ **Ḫaṭāyī** her biri dür-dānedür
Söylegil tā şāhlaruñ gūşında olsun gūş-vār

133
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bād-ı ṣubḥ ez sū-yı maşrıḳ āfitāb almış gelür
Ġālibā yāruñ cemālinden niḳāb almış gelür

ʿĀşıḳ-ı dil-ḫasteden defʿ-i ṣudāʿ itmek diler
Sünbülinden dil-berüñ bū-yı gül-āb almış gelür

Gözleri devrinde mest oldı dudağı bādeden
Zāhidi mey-ḫāneden gördüm şarāb almış gelür

Ṣūfi-i bī-çāre hem ḥālin görüp ol zāhidüñ
Ṣoḥbetin germ itmege çeng ü rubāb almış gelür

5 Her kişi almış gelür anuñ ġamından bir naṣīb
Bu **Ḫaṭāyī** çeşm-i pür-ḫūn dil kebāb almış gelür

4-b biʾl-iftiḫār: bā-iftiḫār V
5-b Ġāfil olma: ʿĀḳil iseñ V
133-V 19a, ŞR 27a, G 24a, MŞ 31b
2-a defʿ-i ṣudāʿ itmek diler: defʿ-i ṣenā itmek içün ŞR, G, MŞ
3-a Gözleri: Gözlerüñ V // dudağı bādeden: lebüñ çāhın görüp V
4-ŞR, G, MŞ
5-a yāruñ: anuñ V

134
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dāne-i ḫālüñ görende murġ-ı dil pervāz ider
Ġayb iken ol demde esrār-ı maʿānī bāz ider

Dāsitān-ı ḥüsnüñi ey dost der-faṣl-ı bahār
Gūşe-i gülşende bülbül ṣubḥ-dem āġāz ider

Görmedi bir kez günāh ol şāh-ı ḫūbān āh kim
Ögrenüpdür kim maña her laḥẓa yüz miñ nāz ider

Ey göñül ḳatlan viṣālüñ ister iseñ dāyimā
Her cefālar kim saña şol dil-ber-i ṭannāz ider

5 Ey **Ḫaṭāyī** āferīn ḳılmaḳ gerek idrāküñe
Böyle ter sözler meger kim Saʿdī-i Şīrāz ider

135
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Perīşān zülf-i müşkīnüñ gül-i ḫandāna düşmişdür
Ucından dürlü sevdālar ḫaṭ-ı reyḥāna düşmişdür

Meger ḫūrşīd imiş ḥüsnüñ ki ḳıldı ʿālemi rūşen
Kim ol raḫşende envārı meh-i tābāna düşmişdür

Ḳaşuñ yayını ḳurmışsın bize ez-ġamze her sāʿat
Eyā dil-ber anuñ sehmi yaḳīn kim cāna düşmişdür

Cemālüñ iştiyāḳından işitmezsin fiġānumnı
Viṣālüñ iftirāḳından göñül hicrāna düşmişdür

5 **Ḫaṭāyī** bendeye sāḳī içürmiş cām-ı Cemhādan
Görüñ mey-ḫāne küncinde ʿaceb mestāne düşmişdür

134-ŞR 13b , G 7a, MŞ 8b
5-a idrāküñe: ol yāre kim ŞR
135-ŞR 15b, G 9a, MŞ 11a

136
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Ez ḳīl ü ḳāl-i medrese ḫoşdur ki olsa dūr
Ey dil ḥazer ḳıl anda ki yoḫdur saña ḳuṣūr

Mey-ḫāne küncin iste diyer sāḳi-i laṭīf
Öz vaḥdetüñde ol ki çü Allāh imiş ġafūr

Efsāne sözlü vāʿizi görseñ melāmet it
Tā ḫalḳ içinde eylemeye rāzını ẓuhūr

Bolsun bu māl ü mülk ve ger hīç bolmasın
Niçün ki vaṣl-i yārdur ancaḳ maña żarūr

5 Senden **Ḫaṭāyī** mihr ü vefā iltimās ider
Yā Rab murādı ʿāşıḳ-ı bī-çārenüñ budur

137
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yandum ʿışḳuñdan eyā gül-yüzlü dil-dār uşta gör
Sensiziñ ʿālemde gezmek oldı düşvār uşta gör

Sīnemüñ sūzından ey dil-ber yanar ʿarş ile ferş
Aġlaram bülbül kimi bī-vaṣl-ı gül-zār uşta gör

Lāle tek beñzüm saralmışdur firāḳuñdan senüñ
Olmışam dil-ḫaste vü mecrūḥ u bīmār uşta gör

ʿAhd ü peymānuñı menden ey perī sındırmagil
Kim maña ẓulm eylemişdür cevr-i aġyār uşta gör

5 Bu **Ḫaṭāyī** şol büt-i tersā cemālin görgeçin
Rāhib-i deyr oldı vü baġladı zünnār uşta gör

136-ŞR 15b, G 9b MŞ 11a
137-ŞR 16a, G 9b, MŞ 11b
1-a eyā: ey ŞR // dil-dār: yārum ŞR

138
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Bir ḳaṭre-i ʿaraḳ ki yüzüñden nis̱ār olur
Ṣaḥn-ı zemīn bahār u gül ü lāle-zār olur

Tā şāne ḳıldı zülfüñi meşşāta-i ezel
Tābından açılur ki cihān müşk-bār olur

Raʿnā ḳadüñ ki serv-i sehīdür muḳābili
Yā Rab münāsibi ne sebebden çınār olur

Ruḫ-sāruñı görürse meh-i āsumān bugün
Ol dem yüzini yire dutup şerm-sār olur

5 Yāruñ **Ḫaṭāyī** kūyına cān vir be-ṣıdḳ-ı dil
Yāram diyen saña ḫaçan aġyāra yār olur

139
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Şemʿ-i ḥüsnüñ çevresinde cān u dil pervānedür
Yanmayan ol şemʿe ḳarşu bī-ḫaber pervā nedür

Ḳaşlaruñ miḥrāb u yüzüñ mescid-i beytü'l-ḥarām
Gözlerüñ mey-ḫāne vü laʿl-i lebüñ peymānedür

Ey müselmānlar meni ʿayb itmeñüz ʿāşıḳ diyüp
Kim meni vālih ḳılan ol nergis-i mestānedür

Dil-berüñ vaṣlından ayru bu dil-i mehcūrumuz
Fikr ü endūh u firāḳ u derd ile hem-ḫānedür

5 Ey **Ḫaṭāyī** ehl-i tevḥīdüñ ḳatında bilmiş ol
Vāʿizin bī-hūde güftārı ḳamu efsānedür

138-ŞR 17a, G 22b, MŞ 29b
1-b Ṣaḥn-ı: Rūy-ı ŞR
4-MŞ
139-ŞR 17a, G 22b, MŞ 29b

140

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sensiziñ göñlüm şehā bir külbe-i vīrānedür
Kimseye ʿarż itmezem kim bir yıḫılmış ḫānedür

Cāna cān itdüm yaḳīn öyle ezelden Ḥaḳ bilür
Cānumuñ cānı menüm şol dil-ber-i cānānedür

Gitdi ʿömrüm hīç diñlenmen viṣālinden anuñ
Şol meh-i nā-mihribānuñ meyli çün hicrānedür

Her gice tā ṣubḥ ḥüsnün şemʿine pervāne tek
Cümle ʿālemler figānumdan tutuşup yanadur

5 Ey **Ḫaṭāyī** sen yaḳīn bil kim bu fānī dünyede
Bī-vefālardan maḥabbet isteyen dīvānedür

141

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Maña cevr ü cefā ḳılmaḳ dükel cānānelerdendür
Yaman yoldaş ilen yār olma ki nādānelerdendür

Menüm tek āşināyı yād ḳılduñ ey teraḥḥumsuz
Felekden görmezem anı ḳamu bīgānelerdendür

Fedādur bil yaḳīn bi'llāh yoluñda cān-ı şīrīnüm
Cemālüñ şemʿine her dem yanan pervānelerdendür

Ḫaber dutmaz ḥaḳīḳatden riyāyī zāhidüñ fehmi
Anuñ fikri ʿacāyib ḳıṣṣa-i efsānelerdendür

5 **Ḫaṭāyī** naẓm-ı eşʿāruña yüz miñ āferīn gelsün
Ki ʿāḳiller ḫayālinden degül dīvānelerdendür

140-ŞR 18b, G 23a, MŞ 30a
3-a Gitdi: Geçdi ŞR
141-ŞR 19a, G 23a, MŞ 30b

142

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Ol giden yārum mıdur yā iḫtiyārumdur gider
Bilmezem cānum mıdur yā sevgü yārumdur gider

Tende cānum ḳalmadı anuñla olmışdur revān
Ol menüm rūḥ-ı revānum yā nigārumdur gider

Cānum añdan ayru tende bir dem eglenmez menüm
Ġam meni eyler helāk ol ġam-güsārumdur gider

4 Kalmadı hīç kār u bārı bu **Ḫaṭāyī** ḫastenüñ
Anuñ ile kār u bārum her çī varumdur gider

143

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 Boyuñ bir serv-i ra'nādur güli var
Semen üzre perīşān kākülī var

Ne nāzükdür cemālüñ gülşeni kim
Gül-i ter üzre nāzük sünbüli var

Ne gülşendür yüzüñ kim çevresinde
Hezārān 'andelīb ü bülbüli var

Nice mest ü ḫumār olmaya çeşmüñ
Öñinde leblerüñ kimi müli var

5 İnanma zülfi 'ahdine **Ḫaṭāyī**
Ki anun bir başı vü miñ dili var

142-ŞR 23a, G 23b, MŞ 30b
3-a Tende: Düşdi ŞR
143-ŞR 28a, G 24a, MŞ 31b
3-a çevresinde: her ṭarafdan

144
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Cihānda ʿāşıḳuñ çoḫ adı vardur
Ki her birisinüñ bir dadı vardur

Bugün sen ḫusrev-i şīrīn dehānsın
Senüñ tek Şīrinüñ Ferhādı vardur

Bu ʿışḳuñ öñine durmaz daġ u daş
Yavuz iti külüng fūlādı vardur

Her işi ʿışḳ ile dutgil cihānda
Ki ʿışḳ ile olan bünyādı vardur

5 Ne yirde bir gözi āhū olursa
Muḳarrerdür anuñ ṣayyādı vardur

Cemīʿ-i bendenüñ vardur niyāzı
Ḳamu göñüllerüñ murādı vardur

Udabilmez munı devr-i zamāne
Ki bir oynayıcı nerrādı vardur

Ẓuhūr oldı oyuncı rind ü ḳallāş
Vilāyetden anuñ irşādı vardur

Saġınmañuz **Ḫaṭāyī** derdini söz
Ki söyler söyledür üstādı vardur

144-ŞR 28b, G 24a, MŞ 31b

145

Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

1 Bize ẕātuñ ezelden var olupdur
‘Aliyyü’l-Murtażāya yār olupdur

Bu ḳudret sırrıdur çıḫdı cihāna
Nice ‘āşıḳlara iẓhār olupdur

Aluram ‘ilm oḫıyandan ḥisābı
Nice Manṣūrlarum ber-dār olupdur

Yezīd ü Şemr u Mervānuñ elinden
Yüküş ġāzīlerüm efgār olupdur

5 Mevālī leşkeri geldi cihana
Ḥüseyn-i Kerbelā ser-dār olupdur

Ḫavāric neslini ḳoymañ cihānda
Yaḳīn bil vaḳt-i Ẕü’l-feḳār olupdur

Ḫaṭāyī vaḥdet-i cān bülbülidür
Cemālüñ gülşen ü gül-zār olupdur

145-ŞR 33b, M 26a, GS 23a, G 24b, MŞ 32b

1-a ẕātuñ: ol nūr M, GS

2-a Bu ḳudret sırrıdur çıḫdı cihāna: Açıldı sırr u ḳudret uş beyānı M, GS

2-b Nice: Ḳamu M, GS // ‘āşıḳlara: ‘āşıḳları ŞR, G, MŞ

3-a Aluram: Alur G, MŞ // oḫıyandan: oḫıyanlardan G, MŞ // ḥisābı: ḥisābum M, GS

3-b Manṣūrlarum. Manṣūrları G, MŞ

4-a u Mervānuñ: ol Mervān M, GS

4-b Yüküş: Ki munca ŞR, G, MŞ // ġāzilerüm: ġāziler ŞR, G, MŞ // efgār: inkâr ŞR, G, MŞ

5-a Mevālī leşkeri geldi cihana: Cihānı ser-be-ser ṣāf leşker aldı ŞR, G, MŞ

5-b ser-dār: ber-dār ŞR

6-a ḳoyman: ḳoymaz ŞR, G, MŞ

6-b vaḳt-i Ẕü’l-feḳār: Ẕü’l-feḳār bīdār ŞR, G, MŞ

7-a Ḫaṭāyī vaḥdet-i cān bülbülidür: Viṣālüñ bülbüli cāndur Ḫaṭāyī M, GS

7-b Cemālüñ: Cemāli ŞR // gülşen ü: ne ‘aceb M, GS

146
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿĀşıḳ oldur kim sözi cān u dil ile yār bir
Bir durur ʿāşıḳ ezelden sevgülü dil-dār bir

Ehl-i ʿışḳuñ maʿni-i ẕāt u ṣıfātı bir durur
Ādeme ḳıl secde zāhid olmagil inkār bir

Cümlenüñ ḥālin bilen sensin yine bildürmeyen
Dime her nā-maḥreme ger ḳılmasa iḳrār bir

Olmadı bu sırra maḥrem her ḥasīs-i kec-süḫan
Derdümüñ dermānı doğru yār bir ʿaṭṭār bir

5 Pīr birdür sırr bir iḳrār bir güftār bir
İkilik sığmaz bu yolda sırr ile sır-dār bir

Sen bilürsin bendenüñ ḥālin ne bilsün bilmeyen
Bir midür yā yüz midür yā miñ midür bāzār bir

Āteş-i ʿışḳuñ tutuşdurdı vücūdum şehrini
Baḫaram ki ḥūr birdür nūr birdür nār bir

Ṣad hezārān ẓulm idersen dönmezem döndermezem
Yüzümi yā sözümi yā gözümi ġam-ḫᵛār bir

Cāna minnetdür ne gelse ġam yimen şükr eylerem
Cānı virdüm başı ḳoydum olmışam bīmār bir

10 Mest-i ʿışḳ itdüñ meni Mecnūn özümni bilmezem
Ey susamış ḳanuma her gözleri ḫūn-ḫᵛār bir

ʿÖmr birdür gün bugündür yitse dem sāʿat dimez
Bāḳi olmaz cān bu tende fānidür edvār bir

Hīç günāhsız bende olmaz hīç ḫaṭāsız kimse yoḫ
Sen günāhın göregörgil ʿafv iden Ġaffār bir

146-ŞR 35a, G 25a, MŞ 32b
3-b Dime: Degme ŞR // nā-maḥreme ger ḳılmasa: nā-maḥremüñ sen ḳılmadın ŞR
8-b yā sözümi yā gözümi: yā gözümi yā sözümi ŞR, G
10-a susamış: susaduñ ŞR

Bu dükān yüz miñ dükāndur Ḥaḳ dükānıdur velī
Şehr birdür kār birdür asılursan dār bir

Ey **Ḫaṭāyī** sen tevekkül Ḥaḳḳa ḳılgil çekme ġam
On sekiz miñ ʿāleme ḥükm eyleyen ser-dār bir

147
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey göñül hercāyi yāri iḫtiyār itmek m'olur
Yār-i hercāyī sözine iʿtibār itmek m'olur

Gül-i ḫoş-bū var iken elüm tikene sürtmezem
Kebk-i raʿnā var iken zāġı şikār itmek m'olur

Degme bir cāhil nigāruñ cevrini çekmek neden
Yâ ne her nā-kes ile ḳavl ü ḳarār itmek m'olur

Gerçi āhū gözlerüñ aṣlanları ṣayd eylemiş
Ey müselmān āhūlar şīri şikār itmek m'olur

5 Ey **Ḫaṭāyī** sırruñı sen degme yirde söyleme
Sırr-ı ʿışḳı degme yirde āşikār itmek m'olur

147-ŞR 37a, M 31a, GS 28a, G 25b, MŞ 33b

Bu gazeli Memmedov, Mezar-ı Şerif nüshasından alıntılamıştır. Şiirin redifi bu nüshada "itmek nedür" biçimindedir (1966: 265). Hüseynî de "itmek nedür" biçimindeki redif kullanımını tercih etmiş olmakla birlikte "Sultan el-Kurrai nüshasında redifler "itmek m'olur" yazılmışdır" notunu düşmüştür (1380: 177). M ve GS nüshasında da böyledir. G nüshasında ise redif "itmek n'olur" şeklindedir. G nüshası redif dışında MŞ nüshası ile örtüşmektedir.

2-a ḫoş-bū: hamīde M, GS

2-b sürtmezem: sunmazam ŞR, M, GS

3-b Yā ne her: Ger bir ŞR, G, MŞ

4-a Gerçi āhū gözlerüñ: Āhūlar gözlü sanem ŞR / Āhū gözlü bir sanem G, MŞ

4-b müselmān āhūlar: müselmān āhū ile M, GS / müselmānlar āhū G, MŞ

148

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey göñül her maʿnisiz cāhili yār itmek nedür
Maʿnisiz cāhil sözine iʿtibār itmek nedür

Çün anuñ ḳavli ḫaṭādur hem ḳarārı bī-vefā
Ey göñül nā-ehl ile ḳavl ü ḳarār itmek nedür

Ehl-i Ḥaḳḳa cān fedā ḳıl cehl ile olma refīḳ
Çün ʿanādil var iken zāġı şikār itmek nedür

Ḫanda kim bir ehl-i ʿirfān görseñ olgil ḫāk-i pā
Ey göñül nā-ehl olup andan kenār itmek nedür

5 Bir niçe gün yār olup bir kimsenüñ ḥālin duyup
Sonra anuñ gizlü sırrın āşikār itmek nedür

Her kim öz ʿaybı ile şübḥānına dutmuş yüzin
Kimsenüñ ʿaybın açuban şerm-sār itmek nedür

Ey **Ḫaṭāyī** ḳıl fedā cānuñ vefālu yār içün
Her vefāsız bī-vefā kimseni yār itmek nedür

148-ŞR 36b, G 25b, MŞ 33a

Memmedov neşrinde bu gazel mükerrerdir. Hem 164. sırada Mezar-ı Şerif nüshasından (1966: 266-267) hem de "İlaveler" kısmında 4. sırada İstanbul nüshasından (Ergun 1956: 172) alıntılanmıştır (1966: 563-564). İlkinde şiir "itmek nedür", ikincisinde "itmek m'olur" rediflidir. Bu şiir, Hüseynî neşrinde de mükerrerdir. Hem 70. sırada "itmek m'olur" (1380: 112) hem de 126. sırada "itmek nedir" (1380: 178) rediflyle yinelenmiştir. ŞR ve G nüshalarında redif, "itmek n'olur" şeklindedir. ŞR ve G nüshası redif dışında MŞ nüshası ile örtüşmektedir. AE ve OE nüshalarında da şiir "itmek m'olur" rediflidir. Sadeddin Nüzhet neşrinde de böyledir (1956: 172).

4-a ḫanda: ḳanda ŞR

149
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1 Men 'āşıḳam saña ṣanemā munca yıl durur
Cānum fedā yoluña vü ḳanum sebīl durur

Hem pādişāh-ı 'ālem ü hem pīr-i ma'rifet
Her bir sözüm bilenlere āyet delīl durur

Göñlüm çü Mıṣr-ı Yūsuf-ı Ken'ān içindedür
Gözüm yaşı firāḳ ile çün rūd-ı Nīl durur

Simurġı Ḳāfda dirler ü ḫūblar da hem vefā
Hīç görmemiş bu nev'ileri bir meṡīl durur

5 Her kim ki 'ārif oldı cihān terkin eyledi
Bu dünyenüñ metā'ı ḳatında ḳelīl durur

Her kim ki a'ma ola bu dergāha yüz ṭuta
Şāhuñ ayaġı tozı gözine kehīl durur

Her kim sorar **Ḫaṭāyīni** yā Rab ne yirlüdür
Şāh Ḥaydar oġlıdur maḳāmı **Erdebīl** durur

150
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 Ṣūfīlıḳ 'āleminden kim berīdür
Cehennem güşesi ilüñ yiridür

Mālın başın bu yola ḳoymayanlar
Ṣūfī dimeñ siz anı serserīdür

149-M 22b, GS 19b
Hüseynî, bu şiiri Sultan el-Kurrai nüshasından alıntıladığına dair Farsça dipnot düşmüştür: "Erdebil şehrinden bahsederek Hatâyî"nin doğum yerini göstermesi bakımından son derece mühim olan bu gazel, sadece merhum bilim adamı Mirza Cafer Sultan el-Kurrai'ye ait olan ve halihazırda sayın bilim adamı Muhammed Emin Sultan el-Kurrai'nin şahsî kütüphanesinde bulunan güzel ve değerli bir nüshada geçer. Bu nüsha görülmüş ve istinsah edilerek divana eklenmiştir" (1380: 86). Nüsha farkları vardır.

150-M 32b, GS 29b
Hüseynî, "Bu gazel de yalnız Sultan el-Kurrai nüshasında göründü" notunu düşmüştür (1380: 202).

Olar kim bu tarīḳa inkār oldı
Ḫavāricdür ġazā ḳılsañ yiridür

Cihāna ḫāliṣ ü muḫliṣ gelenler
Olar iki cihānuñ serveridür

5 Velī kim ism ile **Şāh İsma'īl**dür
Ḫaṭāyīdür 'Alīnüñ çākeridür

151

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Tevḥid ehli mü'minüñ īmānı bir iḳrārdur
Ḳābil-i raḥmet degül kim mürşide inkārdur

Var yaḳīn ehli bir erden iste bul maḳṣūduñı
Düş anuñ ayagına bil kim bu nāmūs 'ārdur

Cān u başdan geçmeyen irmez bu 'ışḳuñ remzine
Girmesün her serserī bu bir 'aceb bāzārdur

Pīri yolın varmayan olmaz mürīd ü merd-i rāh
Ol kemer kim baġlanupdur beline zünnārdur

5 Her kimüñ 'ālemde bir dil-ḫᵛāhı vardur dostdan
Zāhidüñ ārzūsı cennet 'āşıḳuñ dīdārdur

Olsa bir yol ehli cān nādān ḳatında vāh yazıḳ
Ḥaḳ anı göstermesün ol kimseye düşvārdur

Var cihān düşmen ola yüz miñ eger kār eylemez
Ey **Ḫaṭāyī** aña kim fażl-ı İlāhī yārdur

151-M 33a, GS 30a
Hüseynî neşrinde bu gazelin de Sultan el-Kurrai nüshasından başka hiçbir nüshada görülmediğine dair not düşülmüştür (1380: 203).
Nüsha farkları vardır.

152
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey müselmānlar bugün ol yār pinhān ayrılur
Uçdı rūḥum gitdi ʿaḳlum gövdeden cān ayrılur

Ayrılur ol yār-ı ser-dārum gider ḳoymış meni
Ṣad hezārān dād u bī-dād bendeden cān ayrılur

Ey göñül feryād u nāle vaḳtidür eyle fiġān
Şimdi şehrüñden senüñ ol şāh-ı sulṭān ayrılur

Zārı ḳıl bülbül kimi çāk it yaḳanı gül kimi
Şol ezelden yār-ı hem-dem ʿahd ü peymān ayrılur

5 Gözlerüm her demde mevc eyle ki firḳatdür bugün
Tök ṣadefler dürrini kim gevher-i kān ayrılur

Dost vedāʿ eyler menümlen aġlaram men zār zār
Gözlerümden her zamān gör baḥr-ı ʿummān ayrılur

Ey **Ḫaṭāyī** Tañrı sorsun bu şikeste göñlüñi
Zerd olupdur ʿārıżuñ andan meger ḳan ayrılur

153
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫandadur ol bī-miṡālüñ ibtidāsı ḫandadur
Kim bilür ol *küntü kenz*üñ intihāsı ḫandadur

Gel beyān itgil ṣıfāt-ı ẕātını şerḥ eyle kim
Men suʾāl itdüm aña ʿayn-ı liḳāsı ḫandadur

Kendü luṭfuñdan yaratdı ʿālemüñ mevcūdını
Cümlenüñ maḳṣūdı şāhdur üstüvāsı ḫandadur

152-V 19a
153-V 17b
Bu gazel sadece V nüshasında bulunmaktadır. Diğer nüshalarda bulunduğuna dair herhangi bir not yer almamakla birlikte 7-a dizesinin sonundaki "çün seni" ibaresinin yerine, Cavanşir-Necef neşrinde, herhalde anlama uygun düşsün diye Hüseynî ve İsmailzade neşrinde olduğu gibi yazmada olmayan "sen kimi" ifadesi kullanılmıştır (Cavanşir-Necef 2006: 346).

‘Arş u kürsī cennet ü hem nār u ṭūbā vü şecer
Ebr ü bād u mā’ u tīn ‘aṣl-ı şerāsı ḫandadur

5 Her kişi kim ẕikr-i Ḥaḳlan göñlüni itmez cilā
Ol ne bilsün bī-başar ‘ışḳuñ ṣafāsı ḫandadur

Ḫātem-i tevḥīdi her kim göñline mühr itmedi
Ol şehādet şerḥinüñ bilmez esāsı ḫandadur

Sen niyāz it ey **Ḫaṭāyī** kimse bilmez çün seni
Manṭıḳuñ inşāsınuñ ḥamd ü s̱enāsı ḫandadur

154
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

1 Nigārā gözlerüñ cellāda beñzer
Raḥımsız göñlüñüñ pūlāda beñzer

Özüñüz bizüm ile āşināsız
Velīkī sözlerüñüz yāda beñzer

Senüñ ẕikrüñ zebānumda hemīşe
Güzeller serveri avrāda beñzer

Senüñ şīrīn dudaġuñ ḥasretinden
Bu ‘āşıḳ ḫaste-dil Ferhāda beñzer

5 Cefā vü cevr-i ẓulmüñ şāh-ı ḫūbān
Ḫaṭāyīne yeñi bünyāda beñzer

154-TZ 30a
İsmailzade, “Bu gazeli birinci defa olarak Tebriz Milli Kitabhanası’nda elyazmalar fondunda sahlanılan nüshadan götürdük. Ayrı bir nüshada bu gazele rastlaşmadık.” dipnotunu düşmüştür (1380: 170.)

155
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ki müşgīn sünbülüñden ġonce bāz olmış durur
Ḳāmetüñ nāzı gerekce serv-i nāz olmış durur

Ravża-i ḥüsnüñ gül-istānında ḳaddüñ naḫli gör
ʿArʿar u şimşād ucından ser-firāz olmış durur

Sidre vü ṭūbī ḫayāli gitdi yādumdan menüm
Böyle raʿnā şol cihetden sidre az olmış durur

Defter ü evrāḳa sıġmaz anca kim şerḥ eyledüm
Ḳıṣṣa-i zülfüñ beyānı kim dırāz olmış durur

5 Sen ki Maḥmūd olduñ ey sulṭān-ı ḫūbān ḥüsnile
Bes revādur bu **Ḫaṭāyī** çün Ayāz olmış durur

156
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tā ki göñlüm ġamze-i ol çeşm-i fettān ārzular
Derd-mend olmış durur her laḥẓa dermān ārzular

Cān-ı şīrīnüm firāḳ u hecr ile bolmış ẓaʿīf
Şimdi yüz miñ ḥasret ile vaṣl-ı cānān ārzular

Sen ki münʿimsin bugün ḥüsn-i cemāl ehline kim
Sāyil-i dil ḥażretüñden luṭf u iḥsān ārzular

Tā ki düşmişdür cihānda gül viṣālüñden ıraġ
Bülbül-i ḥayrān hevā-yı bāġ u bustān ārzular

5 Bu **Ḫaṭāyī** ārzular yārüñ cemālin ey raḳīb
Nişe kim Yūsuf-liḳāsın pīr-i Kenʿān ārzular

155-ŞR 14b , G 8b, MŞ 10a
156-ŞR 16b

157

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Yā Rab ne dānedür ki anuñ zülfi dāmıdur
Ḫāl-i siyeh ki pīş-i leb-i laʿl-fāmıdur

Ol dil-berüñ ki ṣūreti envār-ı ẕāt imiş
Bir kimsedür ki ḥüsn ile ḫayru'l-enāmıdur

Cismümde cān u dil bu cihetden dutar ḳarār
Şīrīn ḥadīs̱üñ āyeti yuḥyi'l-ʿiẓāmıdur

Yūsufnı görgeçende didiler ki ḫūb imiş
Yūsuf daḫı senüñ teki şāhuñ ġulāmıdur

5 Tābende āfitāb kimi eyleyen ẓuhūr
Āfāḳ içinde uşbu **Ḫaṭāyī** kelāmıdur

158

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Men-i bī-çāre dili ʿışḳı anuñ yaḫasıdur
Rūz-ı maḥşerde menüm/elüm anuñ yaḫasıdur

Cevr ile derd ü ġam u miḥnet ü endūh u firāḳ
Ḥasret ü āh u nedāmet mi diyem yā ḫasıdur

Cān u dilden men anı sevdügümi cümle bilür
Ḥūr-ı cennet mi diyem ol güzeli yā ḫasıdur

Ṣabr ḳıl cevrine ḳatlan bu mes̱eldür didiler
Bir arıḫa su aḫupdur yine hem aḫasıdur

5 Ey **Ḫaṭāyī** rāzını kendü vücūduñda yaşur
Yoḫsa bu ʿışḳ seni ʿāleme hep çaḫasıdur

157-ŞR 16b, G 22b, MŞ 29a
158-M 27a, GS 24a

159
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 Menüm bu göñlüm alan dil-berīdür
Sağınmagil kim andan dil berīdür

Şehā her kim göñül virmez cihānda
Aña insān dimeñ dīv ü perīdür

Bu 'ışḳa 'ışḳ ilen merdāne girgil
Sağınmagil bu 'ışkı serseridir

Cemālüñ göricek kim secde ḳılmaz
Ne kāfir ol Yezīd-i Ḫayberīdür

5 **Ḫaṭāyī** şāh işiginde kemīne
Muḥibb ü muḫliṣ ü pür-kemterīdür

160
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Dil-berā mihr-i cemālüñ tende cān küncindedür
Diysi olmaz tendedür rūḥ-ı revān küncindedür

Zāhidüñ yiri mesācid ẕikr ü tesbīḥ itmege
'Āşıḳuñ mey-ḫānede ibni fülān küncindedür

Leblerüñ la'l-i Bedaḫşān dişlerüñ dür-dānedür
Ġonce-i bārīk-miyān piste dehān küncindedür

Bayḳunuñ meskenini vīrānede dirler olur
Bülbül-i ḫoş-ḫᵛānı gör bāġ-ı cinān küncindedür

5 Didiler ki ey **Ḫaṭāyī** ḫandadur yāruñ senüñ
Bes digil ki Mehdi-i ṣāḥib-zamān küncindedür

159-M 27a, GS 24a
160-M 32a, GS 29a

161

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Maẓhar-ı sırr-ı Ḫudānuñ cāvidānı şāhdur
Ẓāhir ü bāṭın ʿAlī ḳudret mekānı şāhdur

Girdi Ādem donına özini bildürmeklige
Ādemüñ cismindeki rūḥ-ı revānı şāhdur

Ādeme cümle melāyikler ki secde ḳıldılar
Bildiler ki Ādemin cisminde cānı şāhdur

Giydi Ādem donını döndi cihānı ser-be-ser
Bilgil ey ibn-i fülānı kim fülānı şāhdur

5 Şāh İsmaʿīl-i ġāzi şāh Ḥüseyn-i tāc-baḫş
Ḥaydar-ı leşker-şiken ʿilmüñ beyānı şāhdur

Ġāziler göñlünde iste Ḥaḳḳı ey dil nişe kim
Ġāziler göñlündeki sırr-ı nihānī şāhdur

Şāh-ı devrān Ḥaydar-ı ṣāḥib-ḳırān sulṭān-ı dīn
Hüccet ü bürhān idüp Ḳur'ān beyānı şāhdur

Ey **Ḫaṭāyī** ġam yime çün şāhdur yāruñ senüñ
Aña ne ġam kim anuñ ġam-ḫᵛār olanı şāhdur

162

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Şāh-ı Ḳanber sāye-i pür-nūr Sübḥān devridür
Faḫr-ı ʿālem şāh-ı ʿādil ḫān bin ḫān devridür

Ey zemīn altında pinhān mūr-ı pā-māl-i ḥaḳīr
Çıḳ bu ʿişret dānesin vir kim Süleymān devridür

Şāh-ı ʿālem ẓāhir oldı çekdi leşker ḥarb içün
Esb ü şemşīr gürz ü nīze merd-i meydān devridür

161-M 32b, GS 29b
162-M 37b, GS 34b

Ey yüz ıl mürdesi sen Allāha şükr it dur yüri
ʿĪsi-i dem-sāz geldi nefḫa-i cān devridür

5 Çün cihāna geldi Ḥaydar ey ġazāvāt leşkeri
Esb-i furṣat segridüñ meydāna Merdān devridür

Ey özin şīrüm diyen ṣaḥrāda rūbāh-ı ḫayl
Var evüñde mūş olgil çünki aṣlan devridür

Ḳulluġa geldi **Ḫaṭāyī** raḥm idüp ey nev-cevān
Ḥālına ḳılgil naẓar kim luṭf u iḥsān devridür

163
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā *şemsü'ḍ-ḍuḥā*dur āyet-i ruḫ-sāruñuz
Āyet-i Tāhā vü Yāsīn ṣūret-i dīdāruñuz

Ḳāmetüñ ṭūbī durur *nūn ve'l-ḳalem*dür ḳaşlaruñ
Hāzihī cennātü ʿadni laʿl-i şekker-bāruñuz

Sūre-i *ve'l-leyl* zülfüñ gözlerüñ *niʿme'l-baṣar*
Līk *sübḥāne'l-leẕī esrā* durur esrāruñuz

Sūre-i taʿvīz oḫurmen dem-be-dem iḫlāṣ ilen
Tā ki ḥüsnüñi belādan saḫlasun Cebbāruñuz

5 *Ḳul kefā bi'llāh* durur ẕikri **Ḫaṭāyī** ḫastenüñ
Ḥaḳ bilür kim *semme vechu'llāh* durur dīdāruñuz

163-T 37b, W 65, PS 27b, L 42b, ŞR 40a, V 19b, TN 101, M 41b, GS 38b, G 27b, K 46, MŞ 36a

1-a āyet-i: şuʿle-i PS, L, TN, ŞR, M, GS, G, MŞ

2-b Hāzihī: Bende-i ŞR

3-a Sūre-i: Āyet-i PS, L, TN, M, GS

4-a taʿvīz: tevḥīd PS, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ // oḫurmen: oḫuram PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

4-b saḫlasun: saḫlaya M, GS

164
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tā düşüpmen ʿışḳuña hecrüñde men zāram henūz
Dām-ı zülfüñ bendine murġ-ı giriftāram henūz

Tā ki men bülbül teki gül-zār-ı ḥüsnüñ görmişem
Tā ebed terk eylemen der-ʿışḳ-ı gül-zāram henūz

Şemʿ-i ruḫ-sāruñı tā kim görmişem ey meh-liḳā
Gökde yulduzlar kimi her gice bīdāram henūz

Tā yüzüñ gördüm senüñ men ey ṭabīb-i derd-i ʿışḳ
Ṣanma kim buldum şifā derd ile bīmāram henūz

5 Bu **Ḫaṭāyī** yār ilen *ḳālū belā*da ḳıldı ʿahd
Ḥaḳ bilür kim ber-ser-i ān ʿahd ü iḳrāram henūz

165
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḥasretüñden dil-berā ḳaldı dü çeşmüm ḫᵛābsız
Öyle yulduzlar olur her gice gökde ḫᵛābsız

Tā ṣadef aġzında yāruñ görmişem dür dişlerin
ʿIşḳı baḥrinde göñül ol maʿnide ġarḳ-ābsız

164-T 37b, W 66, P 41a, PS 27b, L 42a, ŞR 39b, V 19b, TN 100, TZ 55b, M 41b, GS 38b, G 27b, K 129

1-a düşüpmen: düşdüm M, GS, ŞR, G, MŞ // hecrüñde: hecrüñe P / hicrānda V

1-b bendine: ḳaydına PS, G, MŞ

2-a teki: kimi PS, L, ŞR, V, TN, M, GS, G, MŞ

3-b yulduzlar: kevkebler PS, L, ŞR, V, TN, M, GS, G, MŞ

4-a Tā yüzüñ gördüm: Yüzüñi görgeç PS, L, ŞR, V, TN, M, GS, G, MŞ

5-b ān: ol P, M, GS

165-T 38a, W 67, PS 27b, L 42b, ŞR 40b, V 19b, TN 102, M 42b, GS 39b, G 28a, MŞ 36b

1-a ḫᵛābsız: ābsız M, GS

1-b Öyle: Öyle kim PS, L, V, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ // olur her: olurlar T / olur PS, L, V, ŞR, TN, M, GS, G

2-b ʿIşḳı: ʿIşḳ W, PS, L, V, TN, M, GS // baḥrinde: baḥrinden PS, L, TN / maʿnide: maʿniden PS, L, V, ŞR, TN, M, GS, G,MŞ

Ẓulmet-i hicrānda ḳaldum bir meded ḳıl ḥālüme
Ey perī-veş çünki siz ruḫ-sār ile mehtābsız

Ehl-i Ḥaḳ ḳapuñdan özge hīç yire ḳılmaz sücūd
Ey ṣanem çün dāyimā ʿāşıḳlara miḥrābsız

5 Bu **Ḫaṭāyī**nüñ vücūdı oldı nūruñdan ẓuhūr
İki ʿālem ẕerredür ḫūrşīd-i ʿālem-tābsız

166

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Ḥāl-i dilümni bendeden ol yāre söyleñüz
Hecr oḫı baġrumı niçe bir yara söyleñüz

Aḥvālümi sorarsa menüm ol cefālu yār
Zār ü nizār u ḫaste vü āvāre söyleñüz

Gülgūn yañaġlaruñ ġam-ı cevr ü cefāları
Ḳıldı ḥavāle baġrumı ṣad ḫāre söyleñüz

Çoḫ miḥnet ü cefāsını çekdüm vefā ḫani
Ġam ḥadden ötdi dil-ber-i ġam-ḫᵛāre söyleñüz

5 Ṣaḥrāya ṣaldı āhū-yı çeşmüñ **Ḫaṭāyī**ni
Ol būy-i zülfi nāfe-i Tatara söyleñüz

3-a hicrānda: hecrinde M, GS

3-b siz ruḫ-sār ile: ruḫ-sār ile siz T, PS, L, TN, M, GS / ḥüsn-i rūy ile ŞR, G, MŞ

4-a Ḥaḳ: dil M, GS // ḳapuñdan: ḳapuñda T

5-a Ḫaṭāyīnüñ vücūdı: Ḫaṭāyī cüdā PS, L, TN / Ḫaṭāyī oldı ŞR, M, GS, G, MŞ // nūruñdan: yüzünden W, PS, L, V, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ // ẓuhūr: maẓhar V, M, GS / ey ṣanem PS, L, TN, M, GS / münevver ey ṣanem ŞR, G, MŞ

166-T 38a, 80b W 68 P41a, PS 27a, L 42a, ŞR 39b, TN 99, TZ 55b, M 40b, GS 37b, G 27b, K 45, MŞ 36a

2-a cefālu: ṣafālu P, TZ

3-a yañaġlaruñ: yañaġınuñ T, P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, K, MŞ / yanaġuñuz M, GS // ġam-ı: ġam u P, PS, ŞR, TN, TZ, M, GS, K, MŞ

3-b ṣad: yüz T, P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS, G, MŞ // ḫāre: pāre M, GS

4-a Çoḫ: Yüz ŞR, G, MŞ // cefāsını: cefāñuzı T, P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, K

5-b zülfi: zülf ŞR, K / zülf ü G, MŞ

167
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey senüñ yüzüñe baḫduḳ ḳıble oldı māhumuz
Ne ʿaceb ṣūret yaratdı ṣunʿ ile Allāhumuz

Çün irişdüm yüzüñe buldum ṣırāṭü'l-müstaḳīm
Āb-ı ḥayvāna irişdi vardıġumca rāhumuz

Dün saġınur kim ki görse zülfünüñ şeb rengini
Kim ḳaraya boyayupdur anı dūd-ı āhumuz

Ḫıżr-ı cāvidān elinden içmişem āb-ı ḥayāt
ʿİsī-i Meryem ḳatında ḳurmışuz ḫar-gāhumuz

5 Kaʿbe-i vaṣluña virdüm cānumı ḳurbān velī
Ḥacı oldum ḳan tökerem ḫani ḳurbān-gāhumuz

Ḳaşlaruñ ṭāḳını gördüm ḳıble-gāhum eyledüm
Çün ayaġuñ topraġında oldı menzil-gāhumuz

Bu **Ḫaṭāyī** kaʿbe-i ʿışḳuña iḥrām baġladı
Ol saʿatde ʿarşa çıḫdı ẕikr-i illā'llāhumuz

167-T 81a, W 69, ŞR 38a, V 19b, M 40b, GS 37b, G 26b, K 84, MŞ 34b

1-a Ey: Çün ŞR, V, G, MŞ / Tā V, M, GS // baḫduḳ: baḫdum ŞR, V, M,GS, G // ḳıble : kutlu ŞR, V, G, MŞ

1-b yaratdı: yaratmış ŞR, G, MŞ

2-a yüzüñe: vaṣluña V / yoluña G, MŞ

2-b vardıġumca: vardıġunca ŞR, V, M, GS, G, MŞ

3-a ki görse: görürse ŞR, G, MŞ

3-b Kim ḳaraya: Ol ġāyetde T, W, M, GS, K // boyayupdur: boyadupdur ŞR, G, MŞ

4-a içmişem: içmişüz V // āb-ı: cām-ı ŞR, G, MŞ

4-b ḳurmışuz: dutmışuz V

5-a virdüm: irdüm V, ŞR, G, MŞ // velī: ḳılam W / didüm V/ idüp ŞR, G, MŞ

5-b tökerem: tökermen M, GS // ḫani: uşta ŞR, G, MŞ

6-a ḳıble-gāhum eyledüm: ḳıble-gāh itdüm anı ŞR, G, MŞ / eyledüm men ḳıble-gāh M, GS

7-a ʿışḳuña: ʿışḳuñda V

168
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Biz ezelden tā ebed meydāna gelmişlerdenüz
Şāh-ı Merdān ʿışḳına merdāne gelmişlerdenüz

Yazmaġa Ḥaḳdan kelāmu'llāh-ı nāṭıḳ şerḥini
Rūḥ-ı ḳudsī ṣūret-i insāna gelmişlerdenüz

Kāyinātı ṣūret-i Raḥmāna tefsīr itmeġe
Kim beyān-ı ʿilm ilen Ḳur'āna gelmişlerdenüz

Bir muʿanber ṭurranuñ küfrine āmennā diyüp
Ḥaḳḳa teslim olmışuz īmāna gelmişlerdenüz

5 Sāḳi-i bāḳī elinden mest olup içmekdeyüz
Nergis-i mestüñ kimi mestāne gelmişlerdenüz

Ġayb-ı muṭlaḳdan temāşā-yı ruḫ-ı zībā içün
Bu şehādet mülkine seyrāna gelmişlerdenüz

Ey **Ḫaṭāyī** ʿıyd-ı ekberdür cemāli dil-berüñ
Biz bu ʿıyd-ı ekbere ḳurbāna gelmişlerdenüz

168-T 38b, W 70, P 40b, PS 27a, L 41b, ŞR 40a, TN 98, TZ 55a, M 42a, GS 39a, G 28a, K 108, MŞ 36b

2-a kelāmu'llāh-ı nāṭıḳ: kelāmu'llāh nuṭḳunuñ P, TZ

2-b ḳudsi ṣūret-i: ḳudsüñ rūḥıyüz P, TZ / ḳuds vaḥy ile PS, L, TN / ḳudsüz suret-i M, GS / ḳudsüz vahy ile ŞR, G, MŞ // insāna: Raḥmāna T

3-a Kāyinātı ṣūret-i: Kāyinātuñ ṣūretin P, TZ // ṣūret-i: sūre-i M, GS // tefsīr itmeġe: tefsīr itmişüz P, TZ / taġyīr olmışuz PS, L, ŞR, TN, G, MŞ / teşbīh eylerüz M, GS

3-b Kim: Bu P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, MŞ // beyān-ı: beyān u ŞR, G, MŞ // ʿilm ilen: ʿilmü'l- P, M, TZ, K

4-a Bir: Bu P, PS, L, ŞR,TZ, TN, G, MŞ // ṭurranuñ: zülfüñe P, TZ // āmennā diyüp: īmān diyübem P, TZ

4-M, GS nüshasında şöyle:
Ẕerre-i bī-ḳıymetüz dürdāne ölmek izterüz
Ebr-i gevher-bār tek ʿummāna gelmişlerdenüz

5-a içmekdeyüz: çekmekdeyüz M, GS, K

5-b Nergis-i mestüñ kimi: Naẓra vü destāne vü T / Ḳaṭre-i mestüz velī PS, L [L nüshasında "ḳaṭre" kelimesinin üstüne "nergis" yazılmış. TN nüshasında sah kaydı düşülmüş, "Nergis-i mestüñ kimi" ibaresi eklenmiştir] / Naʿra-i mestāne kim M, GS, K

6-a Ġayb-ı: Ġayr-ı P, TZ, GS, K // muṭlaḳdan: muṭlaḳdur ŞR // zībā: cānān M, GS

6-b şehādet: saʿādet P, TZ

7-b ʿıyd-ı ekbere: ʿıyda ʿıyd idüp K

169
Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1 Ḳabā-yı faḳr u fenādur ḳumāş-ı fāḫirümüz
Ġarīḳ-i bāde-i ……….. libās-i ẓāhirümüz

Ḳapuñda n'ola meh ü mihre baş egmez isem
Ferāz-ı küngüre-i 'arşdur şehā yirümüz

Ḫudāya şükr 'aceb rāḥat u ṣafāmız var
Bir oldı dost ġamuñdan derūn u żāhirümüz

Ġubār-ı dehr-i denīden keder-peẕīr olmaz
'İmāret eyledi luṭfuñ şikeste ḫāṭırumuz

5 N'ola dökersem işigüñde eşk-i ḫun-ālūd
Ḫaṭāyī sīm ü zere meyl ider ekābirümüz

170
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1 Sensin hemīşe ṣūret ü ma'nāda şāhumuz
Bilgil yaḳīn ki arada Ḥaḳdur güvāhumuz

Ey ḫūblaruñ güzīdesi rūşen yüzüñ kimi
N'ola eger sefīd ola baḫt-ı siyāhumuz

Vaṣluñdan ayru miḥnet ü hicrān içinde men
Eflāke düşdi ġulġule-i sūz-ı āhumuz

Bi'llāh inan bu doğru sözi egri ṣanma kim
Luṭfuñdan özge dünyede yoḫdur penāhumuz

5 Bende **Ḫaṭāyī** cānını saña fedā ḳılur
Ey āfitāb-ı ṭal'at u ṣun'-i İlāhumuz

169-PS 63b
Sıralı noktalı kısım orijinal metinde boş bırakılmıştır. Memmedov, 1966 yılında yayımladığı metinde bu kısmı boş bıraktığı halde daha sonra yaptığı Kiril harfli neşirde bu boşluğu "ġamdur" kelimesiyle tamir etmiştir (1975: 194). Birdoğan (1991: 351) ve Arslanoğlu (1992: 317) neşirlerinde de Memmedov'la uyumlu biçimde "ġamdır" kullanımı benimsenmiştir. Sonraki çalışmalarda; Hüseynî neşrinde (1380: 209), İsmailzade neşrinde (1380: 178) ve Cavanşir-Necef neşrinde (2006: 396) "vahdet" kelimesi tercih edilmiştir. Fakat araştırmacıların hiç biri, tercihinin nedenini izah etme gereği duymamıştır.
170-ŞR 38b G 27a, MŞ 35a

171

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1 Sensin cihān içinde bugün pādişāhumuz
Rūz-ı ezelde ḥażretüñ oldı penāhumuz

Cevr itme men şikeste dil ü bī-nevāya kim
Çün senden özge kimsene yoḫ dād-ḫᵛāhumuz

Her ḫanda kim sücūd ider isem be-i'tiḳād
Miḥrāb ḳaşlaruñda durur ḳıble-gāhumuz

Bir gün teraḥḥum eylemedüñ ḫāk-sāruña
Yā Rab ne ṣādır oldı ḳapuñda günāhumuz

5 Ġamdan **Ḫaṭāyī** derd ile inceldi çün hilāl
Bir māhdur görünmedi ol ḥüsni māhumuz

172

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Ey dudaġuñ şehd ü şekkerdür siyeh ḫālüñ meges
Olmasun 'ışḳuñdan ayru tende cānum bir nefes

Ey perī her-dem nigeh-bān ḳapuña ḥācet degül
Kim yeter küyında her şeb nāle vü āhum ceres

N'eylerem 'ışḳuñdan ayru dünyenüñ leẕẕātını
Kim ḥużūr-ı dil ġam-ı mihrüñ menüm göñlümde bes

171-ŞR 38b, G 27a, MŞ 35a

172-T 39a, P 41b, PS 28a, L 43a, ŞR 40b, TN 103, TZ 56a, M 42b, GS 39b, G 28b, MŞ 37a

1-a şekkerdür siyeh: şekker tek durur P, TZ

1-b 'ışḳuñdan: vaṣluñdan PS, L, TN // tende: ḫaste M, GS

2-a ḥācet: hācib P, ŞR, TZ

2-b vü āhum: vü zārum ŞR, G, MŞ

3-b -ı dil: içün PS, L, ŞR, TN // ġam-ı mihrüñ: ġamuñ mihri M, GS // mihrüñ: ışkuñ P // göñlümde: cānumda PS, L, ŞR, TN, G, MŞ

Çün ezelden ʿışḳuñuz cānumda Ḥaḳdandur naṣīb
Ḥaḳ bilür kim tā ebed göñlümde vardur ol heves

5 Ey **Ḫaṭāyī** ġam yime her sözde şükret Ḫālıḳa
Çün saña her işde dāyim Ḥaḳ durur feryād-res

173
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 ʿAceb dil-ber bugün ḫandān oturmış
Yañaġı güline reyḥān oturmış

Yüzine ḳarşu ġonce güldigiçün
Seher aġzına urmış ḳan oturmış

Senüñle ḥüsn içinde baḥs idenler
Nice maḥrūm ḳalup çendān oturmış

Senüñ sīmīn zenaḫdānuña ey dost
Ne ḥaddüm var diyem dendān oturmış

5 Dudaġuñ çevresinde ḳoşa ḫāllar
İki zengī durur derbān oturmış

4-a Çün: Tā PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ // ʿışḳuñuz cānumda Ḥaḳdandur naṣīb: ṭālibem kim vaṣluña irmeklige PS, L, ŞR, TN / ṭālibem men vaṣluña irmeklige M, GS / ṭālibem ol vaṣluña irmeklige G, MŞ // naṣīb: ṭaleb P, TZ

4-b ol: bu ŞR, G, MŞ

5-G, MŞ

5-a sözde: demde PS, L, TN, M, GS

5-b dāyim: vardur P, TZ

173-T 39a, P 41b, PS 28a, L 43a, ŞR 41a, TN 104, TZ 56b, M 43a, GS 40a, G 28b, MŞ 37a

1-a ʿAceb dil-ber: Yāri gördüm T, PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ

1-b güline: tāze gül P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS, G, MŞ

2-a Yüzine: Yüzüme PS

2-b urmış: çalmış P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS, G, MŞ

3-b Nice maḥrūm ḳalup: Peşīmān niceler PS, ŞR, G, MŞ // maḥrūm ḳalup: pişmān olup P, TN, TZ / bilmezem ḳalup L // çendān: ḥayrān P / ḫandān PS / giryān L

4-a sīmīn: sīm P, TZ / sīb-i PS, L, ŞR, TN, G, MŞ

5-P, TZ

5-a Dudaġuñ çevresinde ḳoşa ḫāllar: Kaşuñla kirpügüñ zülfüñ ḳaradur PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ

5-b durur: oña PS, L, TN

Senüñ Leylī cemālüñ görmek içün
Nice Mecnūnleyin ḥayrān oturmış

Ḫaṭāyī'ye naẓar ḳıl çeşmüñ ilen
Ḳapuñda ṣubḥ u şām giryān oturmış

174
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Ḥaḳ lebüñden ġonceni gülşende ḫandān eylemiş
Līk yüz nāzüklük ilen anı ḫandān eylemiş

Ḳāmeti tek gül kimi ṭarḥın götürmiş bāġbān
Bāġda 'aksinden anuñ serv-i ḫırāmān eylemiş

Dīv uġurlamışdı bir ẕerre dehānuñ naḳşını
Varmış andan ḫātem-i mühr-i Süleymān eylemiş

Ẓulmet-i zülfüñde içmiş leblerüñ ābını Ḫıżr
Ḥayy-ı bāḳī bulmış adın āb-ı ḥayvān eylemiş

5 Şāneden meşşāṭa ṣalmış bir saçuñ ḳılın yire
Ser-be-ser ḫāk-i cihānı 'anber-efşān eylemiş

6-b Nice Mecnūnleyin: Yoluñda Mecnūnī T, L, ŞR, TN / Nice Mecnūn yolın M, GS / Yine Mecnūn kimi PS / Yol üste Mecnūn G

7-a çeşmüñ: luṭfuñ ŞR, G, MŞ

7-b ṣubḥ u şām: şām u bām PS

174-T 39 b, P 42a, L 58b, ŞR 41b, V 14a, TZ 57a, M 43a, GS 40a, G 29a, MŞ 37b

1-b yüz: bu P, L, TZ // ilen anı ḫandān: ü luṭf ile iḥsān P, TZ // nāzüklük ilen anı: nāzüklügi luṭf ile L, ŞR, G // ḫandān: çendān L, ŞR, G, MŞ

2-a Ḳāmeti tek gül kimi: Ḳāmetüñ gülşenide P, TZ / Ḳāmetüñ gölgesi L / Ḳāmetüñ görmiş anuñ V / Ḳāmetüñ gölgesinüñ ŞR, M, GS, G, MŞ

2-b serv-i: servi L, M, GS

3-a uġurlamışdı bir ẕerre: aġırlamış uyurda T / uġrılamış uyur yirde L, V / uġurlamış uyur yirde ŞR, M, G, MŞ

4-a zülfüñde: zülfüñden L, V, ŞR, G, MŞ // ābını: āb-ı L, M / ābın V, ŞR

4-b bulmış: olmış M, GS // adın: andan L, V

5-a ṣalmış: olmış M, GS // saçuñ: müyı V // bir saçuñ ḳılın yire: zülfinüñ bir tārını ŞR, G, MŞ / her saçınuñ müyın yire M, GS

ʿĀrıżuñ bāġında bir murġ-i ḥarīm olmış Ḫalīl
Ol sebebden Ḥaḳ aña odı gül-istān eylemiş

Bu **Ḫaṭāyī** ḳanını tökmekde iken tökmedüñ
Anda her müftī ki menʿ itmiş besi ḳan eylemiş

175
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Zülf-i müşgīnüñ sevādı ẓulmet-i ḫūrşīd imiş
Ḥüsn-i ruḫ-sāruñ beyānı āyet-i tevḥīd imiş

Āsitānuñ çākeridür ḳayṣer ü faġfūr-ı Çīn
Rüstem ü İsfendiyār u Ḫusrev ü Cemşīd imiş

Leblerüñ peymānesinden Şiblī vü Manṣūr mest
Kim ki içdi şol şarābı ṣāḥib-i temcīd imiş

Ol ki idrāk eyledi yāruñ ṣıfāt u źātını
Dāyimā kirdārı anuñ dīd ile vādīd imiş

5 Ey **Ḫaṭāyī** ser-be-ser Ḳurʾān-ı muṭlaḳdur sözüñ
Maʿni-i ümmü'l-kitābuñ şerḥine teşnīd imiş

6-a bir: çün P, TZ
6-b Ol: Şol V
7-a tökmekde iken: tökmekde idüñ V, M, GS / tökmek dilerdüñ ŞR, G, MŞ
7-b ki menʿ itmiş besi: seni menʿ eylemiş P, TZ / ki menʿ itdi seni L, M, GS / ki menʿ itmiş seni ŞR, V, G
175-ŞR 41b, G 29a, MŞ 38a
2-a çākeridür: ḫāk-rūbı ŞR
5-ŞR

176
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ġonce aġzuñdan senüñ uş sırr-ı pinhān oldı fāş
La‘l-i nābuñ leẕẕetinden āb-ı ḥayvān oldı fāş

ʿĀrıżuñı göreli āyīne oldı göñlümüz
Küfr-i zülfüñi götürdüñ nūr-ı īmān oldı fāş

Tā dehānuñ ṣadefin açduñ sen ez-luṭf u kerem
Şekker elfāżuñdan ey cān dürr-i pinhān oldı fāş

Dürr-i ʿAdn yāḳūt-ı aḥmer ḳıymetin sındurmaġa
Bal dudaġuñdan ʿaḳīḳ ü laʿl ü mercān oldı fāş

5 Bu **Ḫaṭāyī** gizlemişken kiprigüñ peykānını
Żāhiren baġrında yüz miñ zaḫm-ı peykān oldı fāş

177
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Meclis ehli çaḫır içende dutar elde ayaġ
Ṣanasın bir şemʿdür kim üste yanar bir çerāġ

Gülşen-i meclisde bir şūḫ-ı perīdür dil-rubā
Ṣanasın bir lāledür baġrında anuñ dürlü dāġ

Dost-kām olsun müdāmī ol zi-ġam-ı düşmenān
Oldı meclisde müşerref būsesinden sol u saġ

176-ŞR 42a, G 29a, MŞ 38a

2-a ʿĀrıżuñı göreli āyīne oldı göñlümüz: ʿĀrıżı lemʿinden ol ruḫ-sārı görgeç dil-berüñ ŞR

2-b Küfr-i zülfüñi götürdüñ: Zülfinüñ küfrin götürdi ŞR

3-a luṭf u: rūy-ı G, MŞ

5-a kiprigüñ peykānını: nāvek-i müjgānuñı G, MŞ

177-T 39b, P 42a, PS 28b, L 43b, ŞR 42a, V 8b, TN 105, M 43b, GS 40b, G 29b, K 47, MŞ 38a

1-a çaḫır içende: çün şarāb içse PS, ŞR, G, MŞ / çün şarāb içre PS, L, TN / çün şarāb içer V, M, GS

1-b üste: üstinde ŞR, G, MŞ // yañar bir: rūşen ŞR, G, MŞ / rūşendür PS, L, V, M, GS, K

2-a dil-rubā: dil-firīb ŞR, V, M, GS, G, K, MŞ

2-b Ṣanasın bir lāledür baġrında anuñ dürlü dāġ: Lāle nisbetdür ki ol baġrına ḳoymışdur bir dāġ P [sah], M, GS / Lāle nisbetdür ki ol baġrına gelmiş dürlü dāġ PS, L, TN/ Lāle nisbetdür ki ol baġrına çekmiş dürlü dāġ ŞR, V, G, MŞ / Lāle nisbetdür kim ol baġrına çekmişdür budaġ K

3-a müdāmī: hemīşe P, PS,L, ŞR, V, M, GS, G, K, MŞ // zi-ġam-ı düşmenān: bir ġam-ı düşmenān P / uş bu cām-ı dost-kām PS, L, ŞR, V, TN, G, K, MŞ

3-b sol u saġ: şol ayaġ PS, L, TN

Müşk ü ʿanber micmeridür yoḫsa cām-ı Cem durur
Būy-ı ḫūbuñdan anuñ dāyim muʿaṭṭardur dimāġ

5 Mihr ilen yāri ki gelmişdür zi-gülşen yādigār
Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste-dildür ḫāk-i ān meh-rū-yı bāġ

178
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tā ki düşdüm ey ḥabībüm Kaʿbe kūyuñdan ıraġ
Senden ayru murġ-ı dil dutmaz vaṭan der-bāġ u rāġ

Lāle görmüş gül yüzüñ Mecnūn kimi şeydā olup
Daġ ara mesken dutup ḳoymış durur gögsine dāġ

Düşdügiçün gül yüzüñden ayru bülbül ġam yimez
Ḳorḫusı andan durur kim yirini bekleye zāġ

Nice bulsuñ bu göñül murġı rehā ḥālüñ görüp
Çeşm-i fettānuñ anuñ rāhında ḳurmışdur duzaġ

5 Sen perī-veş hecriden ger bu **Ḫaṭāyī** itse āh
Kim anuñ feryādın işitse gelür feryāda daġ

4-a Müşk ü: Şekker ü K // cām-ı Cem durur: cām-ı ḥamrādur T / cām-ı Cem midür P, M, GS / cām-ı Cem budur K

4-b Būy-ı: Būy u P

5-a Mihr ilen yāri ki gelmişdür zi-gülşen yādigār: Bir gül-i ḫandān durur bitmiş be-bāġ-ı huld-ı ḫūr PS, L, V, TN / Bir gül-i ḫandāndur ol bitmiş be-bāġ-ı huld-ı ḫūr ŞR, G, MŞ / Bir gül-i ḫandāndur ol bitmiş be-bāġ-ı huldda M, GS / Bir gül-i ḫandāndur ol bitmiş bu bāġ-ı huld-ı ḫūr K

5-b ḫaste-dildür ḫāk ān meh-rū-yı: ḫastenüñ göñli anuñ ʿışḳında bāġ ŞR, G // ḫāk ān meh-rū-yı: ḫāk an ṭarfında baġ PS, L, TN / ḫāk ān ṭarafında baġ V / ḫāk anuñ ṭarfında baġ M, GS / ḫāk ān yüzinde baġ K // ān: ol: P

178-ŞR 42b, G 29b, MŞ 38b

4-b rāhında: yolında G, MŞ

179

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ol perī-peyker maña yār olmadı ḥayf oldı ḥayf
Aldı göñlümni vefādār olmadı ḥayf oldı ḥayf

Saḫlar idüm mihrini göñlümde dāyim cān kimi
Sırrı fāş itdi vü settār olmadı ḥayf oldı ḥayf

Kim ki yüz miñ mekr ile ḳıldı meni senden cüdā
Yüz belāya ol giriftār olmadı ḥayf oldı ḥayf

Firḳatüñ odına yandı dil kebāb oldı kebāb
Kimse ḥālumdan ḫaberdār olmadı ḥayf oldı ḥayf

5 ʿIşḳ elinden ḫaste düşdi bu **Ḫaṭāyī**nüñ teni
Leblerüñ şerbetde tīmār olmadı ḥayf oldı ḥayf

180

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Getürdi şevḳe meni der-ezel bidāyet-i ʿışḳ
Bu sırrı kimseye keşf itmedi hidāyet-i ʿışḳ

Egerçi ʿışḳı güneh söyler ise ḳāḍī-i şehr
Yüzine baḫma anuñ çün ḳılur kināyet-i ʿışḳ

Ṣaḥīfe ṣadrda müstaġnidür kelām-ı ḳadīm
Men andan oḫımışam pür-ḥaḳīḳat āyet-i ʿışḳ

Ḫayāl-i ḫāl ü ḫaṭuñ ey nigār-ı lāle-ʿiẕār
Göñülden itdi menümle bugün ḥikāyet-i ʿışḳ

5 **Ḫaṭāyī** devlet-i vaṣlından ol yüzi güneşüñ
Senüñle hem-dem olupdur yaḳīn ʿināyet-i ʿışḳ

179-ŞR 42b, M 43b, GS 40b, G 29b, MŞ 38b

2-b Sırrı fāş itdi vü: Sırrumı fāş itdi M, GS /settār: sırdār M, GS

4-a yandı: yandum G, MŞ / dil: cān M, GS

5-b Leblerüñ şerbetde tīmār: Leblerüñden bir şeker-bār M, GS

180-ŞR 43a, G 30a, MŞ 39a

1-a bidāyet: hidāyet G, MŞ

1-b hidāyet: kifāyet G, MŞ

181
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Menüm cān u cihānum sensin ancaḳ
Meni öldürmegil hecrüñde elḥaḳ

Ḫaṭuñdan münfaʿildür ḫaṭṭ-ı reyḥān
Ġubār u s̱üls̱ ü tevḳīʿ ü muḥaḳḳaḳ

Yüzüñ devrinde ey gül-çehre gökden
Meh ü ḫūrşīd aṣılmışdur muʿallaḳ

Ne kim senden gelür ḫoşdur velīkin
Eyā dil-ber maña çoḫ dutmaġıl daḳ

5 **Ḫaṭāyī** ġavṭa ḳıl gevher derindür
Ne istersin göñül baḥrinde zevraḳ

182
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Men görmedüm zamānede ḥüsnüñ kemāli tek
Bu cāna mūnis olmadı mihrüñ ḫayāli tek

Ẓulmāt-ı hecr içinde bulunmaz susızlara
Şol çeşme-i dudaġınuñ āb-ı zülāli tek

Çeşmi aġardı nūh felegüñ ḳaddi oldı ḫam
Devr-i ruḫuñda görmedi ḳaşuñ hilāli tek

Miñ yıl yazarsa kātib-i taḳdīr-i lem-yezel
Bir ḥarf ü noḳṭa yazmaz anuñ ḫaṭṭ ü ḫāli tek

5 Yūsuf cemāli gelmedi yār tek **Ḫaṭāyī**ye
Yaʿḳūb-ı ḫaste çekmedi göñlüm melāli tek

181-ŞR 43b, G 30a, MŞ 39a
182-T 40b, P 43a, PS 30a, L 45b, ŞR 45b, V 20b, TN 122, TZ 58a, M 48b, GS 45b, G 31b, MŞ 41a
1-a kemāli: mis̱āli P, TZ, M, GS / cemāli PS, ŞR, TN, G, MŞ
2-a Ẓulmāt-ı hecr içinde: Ẓulmāt içinde bir su PS, L, ŞR, TN, G, MŞ
2-b dudaġınuñ: dudaġuñuz PS, L, TN, M, GS
3-a Çeşmi: Gözi ŞR, G, MŞ
3-b ruḫuñda: ḳamerde P, PS, L, ŞR, V, TN, TZ, M, GS, G, MŞ
4-b yazmaz anuñ ḫaṭṭ ü: yazmaya ḫaṭṭ ile ŞR, G, MŞ
5-a cemāli: cihāna P, PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ / cihānda V, TZ
5-b göñlüm: derdüñ V

183
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tā ḫayāl-i ʿārıżuñ geldi gözüme ḫᵛāb tek
Giceler her dem gözine görinen meh-tāb tek

İḫtiyārumlen menüm düşmezdi cānum ʿışḳuña
N'eyleyim çekdi ḫayāl-i zülfüñüz ḳullāb tek

Ger namāzum fevt ola zāhid maña ṭaʿn itme kim
Yār ḳaşıdur maña mescid teki miḥrāb tek

Ol zamāndan berlü kim çeşmüm yüzüñi görmedi
Yaş gözümden cāri oldı dem-be-dem seyl-āb tek

5 Yāra ger ʿālem naẓar ḳılsa **Ḫaṭāyī** ġam yime
Baḫmaġ olmaz yüzine ḫūrşīd-i ʿālem-tāb tek

184
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Firḳatüñ çekdüm nigārā vaṣl-ı ruḫ-sāruñ gerek
Ḫaste-ḫālem dil-berā laʿl-i şeker-bāruñ gerek

Baḫmanam gül yüzine ḥüsnüñ var iken ey perī
Neylerem nergisni men ol çeşm-i bīmāruñ gerek

183-T 41b, P 47a, PS 30b, L 46a, ŞR 45b, V 20a, TN 110, TZ 63a, M 44b, GS 41b, G 31b, MŞ 41b

1-a geldi: gelmedi V

1-b gözine: gözüme P, TZ, M, GS // görinen: görinür P, PS, L, ŞR, V, TN, TZ, M, GS, G, MŞ

2-a İḫtiyārumlen: İḫtiyārumla PS, L, V, TN, M, GS / İḫtiyār ilen P, TZ / İḫtiyār ile ŞR, G, MŞ // düşmezdi: düşmez bu PS, L, V, TN

2-b ḫayāl-i: göñlini M, GS // zülfüñüz: zülfüñe V

3-a maña ṭaʿn: meni menʿ V // itme kim: eyleme M, GS

3-b Yār: Mihr P, PS, L, ŞR, V, TN, TZ, M, GS, G, MŞ // teki: daki P, TZ, M, GS / deki V

5-b Baḫmaġ olmaz: Baḫabilmez P, TZ

184-T 41b, P 44a, PS 29b, L 44b, ŞR 44b, V 20b, TN 119, TZ 59a, M 45a, GS 42a, G 31a, K 116, MŞ 40a

1-b ḫālem: cānum P, TZ, M, GS, K // dil-berā: doġrusı P, TZ / dil-rubā M, GS // şeker-bāruñ: güher-bāruñ M, GS

2-a Baḫmanam: Baḫmazam ŞR, G, MŞ

2-b nergisni men ol: men nergisi ol L // men nergisi çün ŞR, G, MŞ

Baḥr-ı çeşmüm aġlamaġdan ebr tek barān töker
Bu perīşān göñlüme lafẓ-ı güher-bāruñ gerek

Murġ-ı bāġ-ı ʿışḳ iseñ ebsem oturma cān ḳuşı
Dil-berüñ kūyında dāyim nāle-i zāruñ gerek

5 Ey **H̱aṭāyī** gülşene var ḫāk-i pāyın gör anuñ
Ger saña ol āhū gözlü müşg-bū yāruñ gerek

185

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 İstemen cismümde cān ol lebleri cānum gerek
Bir daḫı ol ay yüzin görsem ki īmānum gerek

Çoḫ belā vü derd ü ġam çekdüm yoluñda ṣabr idüp
Derd-i hicrān ḥadden ötdi şimdi dermānum gerek

Dil ġamuñ ṣaḥrāsıda laʿlüñden ister ḳaṭre ṣu
Ẓulmet-i firḳatda ḳaldum āb-ı ḥayvānum gerek

Ey felek ḳılduñ meni dil-berden ayru keʾl-ʿadem
Men hevāda ẕerreyem ḫūrşīd-i tābānum gerek

5 Bu **H̱aṭāyī** ḳulluġa baġlandı ḫidmet ḳurşaġın
Ol gözüm nūrı ṣanem ol sevgülü cānum gerek

4-b Dil-berüñ: Dil-berüm PS, L, TN

5-a gör: öp ŞR, G, MŞ

5-b saña: maña PS

185-T 42a, P 42b, PS 29b, L 47a, ŞR 44b, V 21a, TN 120, TZ 57b, M 45a, GS 42a, G 31a, K 77, MŞ 40b

1-a İstemen: İstemem PS, L, TN // lebleri: dil-rubā P, PS, L, ŞR, V, TN, TZ, G, K, MŞ

1-b yüzin: yüzüñi P, V, TZ, K / yüzini PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ // īmānum: cānānum P, TZ, K

2-a yoluñda ṣabr idüp: cihānda sensizin P, TN, TZ, K

3-a ṣaḥrāsıda: ṣaḥrāsına P, PS, L, V, TN, TZ

3-b firḳatda: hicrānda P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, K, MŞ // āb-ı ḥayvānum: şimdi yārānum P, TZ

4-a keʾl-ʿadem: nā-tüvān PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ

5-b cānum: yārum PS, L, V, TN, M, GS

186
Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

1 Yüzüñdür ‘ālemüñ içre felekde māh-ı tābān tek
Bitüpdür ḥüsn bāġında boyuñ serv-i ḫırāmān tek

Viṣālüñi bulan diller ḥayāt-ı cāvidān dapdı
Saçuñ ẓulmātınuñ içre lebüñdür āb-ı ḥayvān tek

Meger kim vahy-i münzeldür ḳaşuñlan kirpügüñ zülfüñ
Yüzüñ evrāḳınuñ üste yazılmış saṭr-ı Ḳur'ān tek

‘Aceb mi olsa ey dil-ber vücūdum ‘ışḳuña maḥkūm
Oturmış ḥükm ider dāyim göñül taḫtında sulṭān tek

5 Müşevveş ḫāṭır olmışdur **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil dāyim
Senüñ ol gül yüzüñ üstindeki zülf-i perīşān tek

187
Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ūlün

1 Cihānda görmedüm zībā senüñ tek
Bu ‘ālem içre ḥüsn-ārā senüñ tek

Bu ḫūblar gülşeninde yoḫ durur hīç
Yañaġı çün gül-i ḥamrā senüñ tek

186-T 42a, P 45a, PS 30a, L 45b, ŞR 45a, V 20a, TN 109, TZ 60b, M 45b, GS 42b, G 31b, MŞ 41a

1-a ‘ālemüñ: bu cihān PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ / ‘ālem M, GS // felekde: kevn ü felekde M, GS

2-a Viṣālüñi bulan diller ḥayāt-ı cavidān dapdı: Viṣālüñ dileyen dirler ḥayāt-ı cavidān buldı P, TZ / Viṣālüñe iren dirler ḥayāt-ı cavidān buldı PS, ŞR, V TN, G, MŞ / Viṣālüñi bulan dirler ḥayāt-ı cavidān buldı L, M, GS

2-b lebüñdür: bulupdur M, GS

3-b saṭr-ı: ḥarf-i P, TZ / ḫaṭṭ-ı M, GS

4-a olsa: ola PS, L, ŞR, TN, G // mi olsa ey: midür kim ol P, TZ // maḥkūm: muḥkem P, TZ, M, GS

4-b taḫtında: içinde P

5-a ḫaste-dil: dilini P, TZ

5-b üstindeki: üste ser-i P, PS, L, ŞR, V, TN, TZ, G, MŞ

187-T 42b, W 71, P 44a, PS 30a, L 45a, ŞR 45a, TN 121, TZ 59b, M 46a, GS 43a, G 31, MŞ 40b

2-a yoḫ durur: görmedüm ŞR, G, MŞ

2-b çün: bir PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ

Olamaz doġrusı cān bāġı içre
Ḳadi çün serv-i ḫoş-bālā senüñ tek

Çü ḫūblar çoḫ durur insān içinde
Hīç olmaz ey perī raʿnā senüñ tek

5 Zamāne şāʿirinde görmedüm hīç
Ḫaṭāyī bülbül-i gūyā senüñ tek

188
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey diyen kim ʿāḳilem dīvāna ḫoş gelmek gerek
Kim ḳılur lāf-ı hüner meydāna ḫoş gelmek gerek

Ger ʿazīz-i Mıṣr-ı ʿışḳ olmaġ dilersen ey göñül
Yūsuf-ı Mıṣrī kimi zindāna ḫoş gelmek gerek

Zāhidā lāf itme kim maʿnāda lāf iden kişi
Maʿrifet meydānına merdāne ḫoş gelmek gerek

Ey göñül vird eyle dāyim ẕikr ü fikr-i rūy-ı dost
Ehl-i İslāmam diyen īmāna ḫoş gelmek gerek

5 ʿĀşıḳam dirsin dilā şarṭı budur ʿāşıḳlaruñ
Her ne kim cānāne ḳılsa cāna ḫoş gelmek gerek

3-a Olamaz: Bulınmaz P, TZ / Uzalmaz ŞR
4-a Çü: Ki PS, ŞR, TN, G, MŞ // insān: ʿālem P, TZ
4-b raʿnā: sīmā P, TZ
188-T 43a, P 46b, PS 29a, L44b, ŞR 44a, V 21a, TN 108, TZ 62b, M 46b, GS 43b, G 30, K 37, MŞ 40a
1-a ʿāḳilem: ʿāşıḳam P, PS, L, ŞR, V, TN, G, MŞ
1-b lāf-ı hüner: lāf urmaġa PS, L, TN
2-a Ger: Çün PS, ŞR, TN, G, MŞ // Mıṣr-ı ʿışḳ: Mülk-i ʿışḳ P / Mıṣrdan L // olmaġ dilersen ey göñül: işinde dönme kim PS, TN // ey göñül: dāyima ŞR, G, MŞ
2-b Mıṣrī: Kenʿān ŞR, G, MŞ // kimi: teki P // zindāna: meydāna T / fettana V
3-a Zāhidā : Ey göñül P, PS, L, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ // lāf itme kim: lāf eyleme M, GS
3-b –P, TZ
4-a –P, TZ
4-a Ey göñül: Zāhidā PS, L, TN // ẕikr ü fikr-i rūy-ı dost: ẕikr-i rūy u mūy-ı dost T / ẕikrüñ olsun fikr-i dost ŞR, G, MŞ
4-b Ehl-i İslāmam: Ehl-i küffāram T, K
5-a dilā: göñül P, PS, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ
5-b cānāne ḳılsa cāne: cānān ḳılur cānāna P

Ey dil ol şeh ḳatına dāyim git evṣāfından ayt
Kim ḳuluñ her bir sözi sulṭāna ḫoş gelmek gerek

ʿĀşıḳam dirseñ göñül ʿışḳ āteşinden dönme kim
Şemʿ odına yanmaġa pervāne ḫoş gelmek gerek

Kim ki ġarḳ olmaḳ diler der-baḥr-ı ʿışḳ-ı bī-kenār
Keştisiz bu lücce-i ʿummāna ḫoş gelmek gerek

Ey **Ḫaṭāyī** şiʿrüñi ol yār ister diñleye
Dil-rubālar gūşına dür-dāne ḫoş gelmek gerek

189
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tā vücūdum ʿışḳuñuz yolında bolmışdur helāk
Ayaġuñ tozından ayru oldı cānum derd-nāk

Tā ola her dem menüm baş üste ḳāyim devletüm
Āsitānuñda yaturmen dāyimā ber-rūy-ı ḫāk

Her nice cehd itdüm elüm dāmenüñe yetmedi
Pāy-būsuñ ḥasretinden eylerem yaḫamnı çāk

Ḫāliṣ oldum tā ki men ḳan yaş aḫıtdum dīdeden
Yumayınca ḳan ilen olur mı merdüm yüzi pāk

5 Bir perīni sevdi bu miskīn **Ḫaṭāyī** göñli kim
ʿIşḳına maḳbūl olupdur *ez-semek tā ber simāk*

6-P, TZ
6-a Ey dil ol şeh ḳatına dāyim git: Ey göñül ḳatında dāyim kendü V
7-PS
7-a dönme kim: dönmegil PS, ŞR, TN, G, MŞ
8-P, TZ
8-a der-baḥr-ı ʿışḳ-ı: deryā-yı ʿışḳa PS, ŞR, TN, G, MŞ
8-b bu: ol ŞR, G, MŞ // lücce-i: Dicle PS, ŞR, TN, G, MŞ / Dicleye V
189-T 43b, W 72, P 43b, PS 31b , ŞR 48a, V 30a, TN 116, TZ 59a, M 47a, Gs 44a, G 33b, MŞ 43b
1-a Tā: Ey PS, ŞR, TN, G, MŞ
3-b eylerem: eyledüm PS, ŞR, TN, G, MŞ
5-b maḳbūl: meftūn PS, ŞR, TN, G, MŞ // göñli kim: göñliden M, GS

190
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ki ʿışḳuñdan olupdur cān ü dil ġamdan helāk
Sen ne maẓhārsan cihānda ey cemāli nūr-ı pāk

Ey perī ʿışḳuñda maña çoẖ cefālar ḳılma kim
Ḫaste vü ḥayrānuñam oldum ġamuñdan derd-nāk

Dāmenüñi ḳoymañam elden eger çıẖsa revān
Gerçi hicrānuñ eli ḳıldı yaẖamnı çāk çāk

Cümle ʿālem ger ḥasūd olsa yanumda bir ceve
Sen menümlen dost bolsañ cevr-i düşmenden çi bāk

5 Bendeñi luṭf u kerem birle naẓardan ṣalmagil
Ey **Ḫaṭāyī**nüñ penāhı *leyse li ḥubbi siwāk*

191
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yazmışam bu ruḳʿanı ol yāra göndermek gerek
Rāz-ı aḥvālüm menüm dil-dāra göndermek gerek

Laʿlüñüzden cām-ı mey her kimseye virmek neden
Leblerüñ şerbetini bīmāra göndermek gerek

Ḳaşlaruñ miḥrābına çoẖ secde-i şükr eylerem
Şeyẖ-i Ṣanʿān tek meni zünnāra göndermek gerek

190-T 44b , W 76, P 46a, PS 31b , ŞR 48a, TN 115, TZ 62a, M 48a, GS 45a, G 33a, K 66, MŞ 43b
1-a ʿışḳuñdan: ʿışḳuñda W // olupdur: bolupdur P, ŞR, TN, TZ, G, MŞ
2-a maña çoẖ: çoẖ cevr ü ŞR, G, MŞ
2-b ḥayrānuñam oldum: ḥayrānam ol demden P // ġamuñdan: ġamuñla PS, TN
4-a Cümle ʿālem ger. Cümle-i ʿālem P, PS, ŞR, TZ, TN
4-b bolsañ: olsañ ŞR, G, MŞ // çi: ne P, PS, ŞR, TZ, M, GS, G, MŞ
5-a Bendeñi: Bendeñe P, TZ, M / Bendeye: ŞR, G, MŞ // birle: ḳılgil ŞR, G, MŞ // ṣalmagil: ṣalma kim ŞR, G, MŞ
5-b penāhı: dest-gīri P, PS, ŞR, TN, TZ, G, MŞ // li: fi T
191-PS 29a, L 44a, ŞR 43b, V 20b, TN 107, M 48a, GS 45a, G30b, MŞ 39b
1-a ruḳʿanı: ruḳʿai ŞR, V, G, MŞ
2-a virmek: virdüñ ŞR, G, MŞ
2-b Leblerüñ şerbetini: Leblerüñden şerbeti ŞR, V, M, GS, G, MŞ // şerbetini: şerbetleri L
3-a Ḳaşlaruñ: Kaşuñuz PS
3-b Ṣanʿān tek: Ṣanʿānam ŞR, G, MŞ

Çün tecellī nūrını görmek temennā eylerem
Şimdi Manṣūram meni ber-dāra göndermek gerek

5 Çeşm-i mestler gör nice ḳanum tökerler dem-be-dem
Bu ġarīb ü ḫasteni tīmāra göndermek gerek

Ey **Ḫaṭāyī** andan özge kimseye yoḫdur ümīd
Nāle-i zārum menüm ol yāra göndermek gerek

192

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her kimüñ kim derdi var dermāna göndermek gerek
Her kimüñ kim derdi yoḫ vīrāne göndermek gerek

Her kimüñ cānında ḫūblar ḥasreti vardur müdām
Dünyede ʿār itmesün dīdāra göndermek gerek

Dinmeyen dindirmeyen girmek gerek öz küncine
Her kimüñ sevdāsı var seyrāna göndermek gerek

Her kim iḳrār ehlidür yoḫdur nizāʿ ḳoy diñlesün
Her kimüñ daʿvāsı var dīvāna göndermek gerek

5 Bu **Ḫaṭāyī**dür bugün meydānda ḍarb-ı dest ilen
Her kimüñ sevdāsı var meydāna göndermek gerek

193

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Göñlüm firāḳ içinde cemālüñ diler senüñ
Baḫmaz çınāra ḳadd-i şemālüñ diler senüñ

4-a görmek: Ḥaḳdan ŞR, G, MŞ / gördüm V // temennā eylerem: temennādur işüm PS / temennā eyledüm ŞR, V, G, MŞ

5-PS, L, V, TN

5-a mestler: mesti M, GS // tökerler: töker her M, GS

6-a andan: Ḥaḳdan V // kimseye: kimseden V

192-V 21b

193-T 41a, P 45b, PS 32a, ŞR 48b, TN 117, TZ 61b, M 45b, GS 42b, G 33b, MŞ 43b

Nev-māhı gökde ister ise ḫalḳ ʿıyd içün
Çeşmüm hemīşe ḳaş-ı hilālüñ diler senüñ

Yā Rab zevālüñ olmasun ey āfitāb-ı ḥüsn
ʿĀşıḳ cihānda ḥüsn-i kemālüñ diler senüñ

Dünyāda gerçi olmadı vaṣluñ maña nasīb
Göñlüm gözinde ḫayl-i ḫayālüñ diler senüñ

5 Tā kim **Ḫaṭāyī** gördi yüzüñ ey meh-i Ḫoten
Ṣaḥrā-yı dilde çeşm-i ġazāluñ diler senüñ

194
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Tā nice ḫᵛāb içinde ḫayālüñ görem senüñ
Vaḳti durur ki şimdi cemālüñ görem senüñ

Derd-i firāḳ içinde ḳatı zāram ey ṣanem
Bir gün ola ki rūz-ı viṣālüñ görem senüñ

Yetdi kemāle ey ġam-ı hicrān cefālaruñ
Şimdi maḥallidür ki zevālüñ görem senüñ

Cānumnı ʿıyd-ı vaṣluña ḳurbān idem revān
Bir gün ola ki ḳaş-ı hilālüñ görem senüñ

5 Yā Rab **Ḫaṭāyi** göre mi ey miḥnet ü firāḳ
Yetüp viṣāle defʿ-i melālüñ görem senüñ

2-a māhı: ayı PS
3-b ḥüsn-i: ḫansı P, TZ / ḥüsn ü M // kemālüñ: cemālüñ PS, TN, M
4-b gözinde: gözümde PS
194-T 40b, PS 32a, ŞR 48b, V 21b, TN 118, M 48b, GS 45b, G 33b, MŞ 44a
1-a Tā: Yā V
2-a içinde: elinde V // ḳanı: ḳatı PS, ŞR, V, G, MŞ
3-b maḥallidür: mecālidür T / maḥal durur V
4-a idem revān: senüñ idem T
4-b Bir gün ola ki: Ol dem ki yüz ü T, M, GS
5-a göre mi ey: görmesün ol PS / görmedi coz ŞR, G, MŞ / görmedi ey TN // firāḳ: cefā M, GS
5-b Yetüp viṣāle: Yetsem kemāle PS / Yetdüm kemāle ŞR / Yetem kemāle V, TN / Yetdi kemāle G, MŞ / Ġamlu göñlüme M

195
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Tā ki sen ey ġonce-leb la'lüñi ḫandān eyledüñ
Derde ṣalduñ lāle tek bağrum ḳara ḳan eyledüñ

'Işḳuñuz ḳıldı musaḫḫar bu vücūdum şehrini
Tā ki mihrüñi göñül taḫtında sulṭān eyledüñ

Göñlüme cem' oldı yüz miñ dürlü sevdā-yı siyāh
Gül yüzüñ üstinde tā zülfüñ perīşān eyledüñ

Tā ki gülşen geştine çıḫduñ eyā gül-ruḫ ṣanem
Bāġça içinde boyuñ serv-i ḫıramān eyledüñ

5 Ḳahr u cevrüñ luṭf ḳıldı bu **Ḫaṭāyī** ḫasteye
Merḥabā ḫoş geldüñ ey cān luṭf u iḥsān eyledüñ

196
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Ol güneş bir zerredür nūr-ı cemālinden anuñ
Utanupdur serv ü ar'ar ḳadd ü bālinden anuñ

195-T 41a, P 46a, PS 30b, L 46a, ŞR 46b, V 20b, TN 111, TZ 61b, M 44b, GS 41b, G 32a, MŞ 42a

1-a ġonce-leb: andelīb P, PS, V, TN, TZ, M, GS

1-b bağrum ḳara: bağrumnı pür P, PS, L, ŞR, V, TN, TZ, M, GS, G, MŞ

2-a 'Işḳuñuz: 'Işḳuñı P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, MŞ // musaḫḫar: musallaṭ ŞR, G, MŞ // şehrini: şehrine P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, MŞ

3-a Göñlüme cem' oldı yüz miñ: Ger göñül cem' oldı vü doldurdı PS

3-b üstinde: üstine PS, L, TN

4-b Bāġça: Bāġ ŞR, V, G // içinde boyuñ: içre yüridüñ PS, TN / içinde yüridüñ ŞR, V, G, MŞ // serv-i: servi ŞR, V, G, MŞ

5-a Ḳahr u cevrüñ luṭf ḳıldı bu: Mihr ile luṭf eyledüñ ey meh ŞR, G, MŞ / Ḳahr u cevr itdüñ nigārā bu V // Ḳahr u cevrüñ: Cevr ü ḳahruñ P, TZ // ḳıldı: ḳılduñ P, PS, TN, TZ // ḫasteye: ḫastenüñ P / göñline PS

196-T 42b, P 43a, PS 31a, ŞR 47a, V 20a, TN 114, TZ 58a, M 46a, GS 43a, G 32b, MŞ 42b

1-a Ol: Çün G, MŞ // nūr-ı : nūrı P, TZ, M, GS

1-b Utanupdur serv ü ar'ar: Utanur serv-i sehī ŞR, G, MŞ // ḳadd ü: ḳadd-i ŞR, M, GS, G, MŞ // bālinden: ālinden T, V/ dalından P, TZ, M, GS / yālından PS / nihālinden ŞR, G, MŞ

Ol zamāndan berlü kim yüzüñ görüpdür gökde māh
Gizlenüpdür yeñi ay ḳaş-ı hilālinden anuñ

Gül yañaġından ḳızardı dāyim oldı şerm-sār
Rū siyehdür müşk ü ʿanber ḫaṭṭ u ḫālinden anuñ

Yirde bir ay nūr yüzin ʿālem aña ḥayrān olup
Ay ü gün bir lemʿādur ḥüsn-i kemālinden anuñ

5 Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil kim derdinüñ dermānı yoḫ
Bir meded ola meger kim zü'l-celālinden anuñ

197
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā māhum menüm ferruḫ cemālüñdür senüñ
Gün daḫı şol ṭalʿat-ı ferḫunde-fālüñdur senüñ

Özgeler ger göge baḫar görmege bu māhını
ʿIyd içün men baḫduġum ḳaşı hilālüñdür senüñ

2-a yüzüñ görübdür: yüzüñi gördi PS, V / yüzüñi görse TN / gördi yüzüñi ŞR, G, MŞ // gökde māh: māh-ı nev ŞR, G, MŞ

2-b Gizlenüpdür yeñi ay: Bulud içre gizlenür ŞR, G, MŞ // yeñi: gökde P // ḳaş-ı : ḳaşı P, TN, TZ, M

3-a yañaġından: ḫacāletden V // ḳızardı: saraldı M, GS

4-a Yirde: Gökde V // nūr yüzin: nūrdan P / nūrıdur PS, ŞR, TN, M, GS, G, MŞ / ile gün V / yüzlü var TZ // olup: olur PS, ŞR, TN, V, G

4-b lemʿādur: ẕerredür ŞR, G, MŞ // ḥüsn-i kemālinden: ḥüsn ü cemālinden P, TZ, M, GS

5-a ḫaste-dil kim: ḫastenüñ çün PS, ŞR, TN, G, MŞ / ḫastenüñ kim V, M, GS

197-T 43a, P 43b, PS 31a, L 46b, ŞR 46b, V 21b, TN 112, TZ 58b, M 46b, GS 43b, G 32b, MŞ 42b

1-a Dil-berā: Dil-rubā G, MŞ // menüm: senüñ P, TZ

1-b Gün: Ol PS

2-a Özgeler ger: Özge gözler PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // ger göge baḫar görmege bu māhını: göge baḫarlar gerçi māhı görmege V // ger göge baḫar: göge baḫarlar P, TZ, M, GS // görmege bu māhumı: görmege māh-ı nevi P, TZ / görmek içün māh-ı nev PS, L, ŞR, TN, G, MŞ / görmege nev māhını M, GS

Diñlemen āheng-i ḳumrī bülbülüñ ṣavtın ki var
Gūş u dilde her dem-ā-dem ḳīl ü ḳālüñdür senüñ

Munca demdür dil-berüñ gördüñ viṣālin ey raḳīb
Çün kemāle yetmedüñ imdi zevālüñdür senüñ

5 Ḳahıma mülk-i Süleymānda **Ḫaṭāyī** ḫasteye
Çünki bir mūr-ı żaʿīf pāymālüñdür senüñ

198
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Didi ol meh gün nedür didüm cemālüñdür senüñ
Ay dahı şol ṭalʿat-ı ferhunde-fālüñdür senüñ

Rūz-ı miʿrāc-ı Nebī vaṣluñ günidür ey melek
Ḳābe ḳavseyn ol dü-ebrū-yı hilālüñdür senüñ

Dil-berüñ vaṣl-ı kemālin çoḫ görüpsen ey raḳīb
Ey kemāle yetmemiş şimdi zevālüñdür senüñ

Aġzumı telḫ eyledi hecrüñ tekellüm ḳıl maña
Ṭūṭi-i şekker-şiken şīrīn-maḳālüñdür senüñ

3-ŞR, G, MŞ

3-a bülbülün ṣavtın ki var: bülbül ü ṣavt nedür P, V, TZ / ṣavt-ı bülbül yā hezār PS / bülbül ü ṣavt-ı hezār L, TN / ṣavt-ı bülbülden hezār ŞR, G / ṣavt-ı bülbül der-çemen M, GS

3-b Gūş u: Gūş-ı P, TZ, M, GS

4-a Munca demdür dil-berüñ gördün: Ḫayli vaḳtdur göreli V // gördün viṣālin: çekdüñ firāḳın ŞR, G, MŞ / gördüñ cemālin M, GS

4-b Çün: Ey PS // yetmedüñ imdi: yetdüñ imdi git P, TZ / yetmemiş şimdi PS / irmedüñ şimdi V / yetdüñ imdi bil M

5-a Ḳahıma: Ḫātem-i P, TZ / Sürmegil: PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // Süleymānda: Süleymāndan ŞR, V, M, GS, G, MŞ // ḫasteye: ḫasteyi V / ḫasteni M, GS

198-T 44a, W 74, P 45b, PS 31a , L 46b, ŞR 47a, V 21b, TN 113, TZ 61a, M 47b, GS 44b, G 32b, MŞ 42a

1-a Dedi ol meh gün nedür: Dedi ol meh gün durur M, GS / Yār aydur gün ḫansıdur P, PS, L, ŞR, TN, V, TZ, G, MŞ // didüm: -TN, G / aytdum PS, ŞR, V / ferruḫ G, MŞ

2-a Rūz-ı: Rāz-ı W// vaṣluñ günidür: zülfüñ şebidür P, PS, L, V, TN / vaṣluñ şebidür ŞR, G, MŞ // ey melek: ey perī P, TZ

3-a kemālin: kemāli T / cemālüñ PS // görüpsen: görürsen ŞR, G, MŞ

3-b şimdi: vaḳt-i L, TN

4-P, PS, L, ŞR, V, TN, TZ, G, MŞ

5 Ey Süleymān-ı zamāne ʿāşıḳun sor ḥāli ne
Kim ḳapuñda mūr nisbet pāy-mālüñdür senüñ

Arı yüzün ṣafḥasıdur āyet-i *fetḥün ḳarīb*
Ḥarf u noḳṭa ol yüz üste ḫaṭṭ u ḫālüñdür senüñ

Dañla dirler dīde-i müʾmin-liḳāyı Ḥaḳ görür
Bu **Ḫaṭāyī** ḫasteye rūz-ı viṣālüñdür senüñ

199

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Cānā ġamuñda ḳısmı cefādur **Ḫaṭāyī**nüñ
Līkin dilinde mihr ü vefādur **Ḫaṭāyī**nüñ

Laʿlüñ eger virürse şifā derd-mendine
Bir būsesine cānı bahādur **Ḫaṭāyī**nüñ

Merdüm ki ḫāk-i pāyuñı dir tūtiyā-yı çeşm
Giryān gözine ʿayn-ı şifādur **Ḫaṭāyī**nüñ

Tā görmişem yüzüñ güneşin ey ḳamer-liḳā
Her dem dilinde *şemsü'ḍ-ḍuḥā*dur **Ḫaṭāyī**nüñ

5 Göñlün alup bahāsını virsen viṣāl aña
Mürvet senüñ bu işde rıżādur **Ḫaṭāyī**nüñ

5- PS, L, TN, TZ

5-a ḥāli ne: ḥālini M, GS

6-a Arı yüzün: Ay yüzinüñ P, PS, V, TN, TZ, M, GS / Gül yüzinüñ ŞR, G, MŞ // āyet-i: sūre-i P, PS, V, TN

6-b yüz üste ḫaṭṭ u ḫālüñdür: dü-ebrū-yı hilālüñdür M, GS

7- W

199-T 44b, W 75, P 44b, PS 32a, ŞR 49b, TN 123, TZ 60a, M 47b, GS 44b, G 34a, K 44

1-b mihr ü vefādur: ẕikr ü duʿādur K

3-ŞR

3-a pāyuñı: pāyuña M, GS, G

4-a güneşin: güneşi P, TZ, M, GS

4-b Her dem: Dāyim PS, TN // dilinde: gözinde PS

5-a Göñlün: Göñül PS, TN // viṣāl: bahā W

Tā aġ yüzünde çīn-i saçuñdur maḳām-ı dil
İḳlīm-i Rūm u Çin ü Ḫıṭāydur **Ḫaṭāyī**nüñ

Geldi **Ḫaṭāyī** ḳapuña virgil murād aña
Ḥüsnüñ ḥaḳına ẕikri duʿādur **Ḫaṭāyī**nüñ

200
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḳarşudan dün geldüñ ey serv-i revānum sen midüñ
Zinde ḳılduñ uş bu cānsız cism ü cānum sen midüñ

Dün ḫayāl ilen perī tek ʿazm ḳılduñ sūy-ı men
Bes revān geçdüñ eyā rūḥ-ı revānum sen midüñ

Sırrumı pinhān iderdüm ḫalḳa çün gördüm seni
Ḥalḳa fāş oldı ḳamu sırr-ı nihānum sen midüñ

4 Munca ʿışḳuñ bārı çekdi bu **Ḫaṭāyī** cevr ilen
Sormaduñ bir ḳatla ḥāl-i pehlevānum sen midüñ

201
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Beşāret göñlüme şān sen mi geldüñ
Bu ḳuru cismüme cān sen mi geldüñ

Meni derdlü ḳoyup gitdüñ bu yirden
Yine derdlüye dermān sen mi geldüñ

6-ŞR
7-a murād aña: murādını P
7-b ḥaḳḳına: ḥaḳḳında ŞR, G
200-T 43a, P 46b, TZ 62b, M 49b, GS 46b
1-a sen midüñ: ṣalmaduñ P / ṣanmaduñ TZ
2-a sūy-ı men: men sarı TZ
3-b sırr: rāz P, TZ
4-a Munca: Nice M, GS
4-b pehlevānum: nā-tüvānum M, GS
201-P 42b, TZ 57a, M 49b, GS 46b
1-a şān: şāh P, TZ

Elüñ ḳanlu gözüñ kinlü ne ḥāldur
O şehr içre ṣalup ḳan sen mi geldüñ

Yūsuf şehrine geldüñ Mıṣrdan mı
Ḥüseyn ey şāh-ı Kenʿān sen mi geldüñ

5 Bu ḳul bī-çāreye şāh sen yetersin
Ey devlet elçisi şāhdan mı geldüñ

202
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Od yanar sīnemni sapdı dürlü peykān oḫlaruñ
Su yirine sönmedi geldi firāvān oḫlaruñ

Yavru ḳuşlardur ṣanasın kim uçar feryād ilen
Çıḫsa yaydan bes ḳılur her laḥẓa efġān oḫlaruñ

Sīnemün meydānıda ṣaf çekdi ḳoşun baġladı
Pādişāhum sen buyurduñ kim virür san oḫlaruñ

Ölürem bu derd ilen kim göñlüm āhenden degül
Bu cānumda ḳalmadı cismümde perrān oḫlaruñ

3-b O şehrde ḳan idüp andan mı geldüñ P, TZ / Uş anda ḳan idüp andan mı geldüñ M, GS
4-M
4-b Ḥasan Ḥüseyn şeh-i Kenʿān mı geldüñ P, TZ / Ḥasan Ḥüseyn şeh-i Merdān mı geldüñ GS
Bu şiirde mahlas bulunmamaktadır ve kafiye kullanımı sorunludur. Bakü Elyazmaları Enstitüsü No. 2679-4304'te kayıtlı bulunan ve muhtemelen 20. yüzyılın başında Azerbaycanlı araştırmacılar tarafından hazırlanan müsvedde hâlindeki *Hatâyî Dîvânı* metninde şiirin farklı bir versiyonu vardır (s.123). Nüshadaki hâliyle şiirde kafiye sorunu çözülmüş, diğer yazmalarda görmediğim mahlas mısrası eklenmiştir:
Beşāret göñlüme şān sen mi geldüñ
Bu ḳuru cismüme cān sen mi geldüñ

Meni derdlü ḳoyup gitdüñ bu yirden
Ben derdliye dermān sen mi geldüñ

Elüñ ḳanlı gözüñ ḳanlı ne ḥāldur
O şeh de eyledi ḳan sen mi geldüñ

Yūsuf şehre gelmiş mi Mıṣrdan
Cemāl-i Ḥüseyne Kenʿān sen mi geldüñ

Bu ḳul bī-çāreye şāh sen yetersin
Ḫaṭāyī-i zāra şādān sen mi geldüñ

202-P 45a, TZ 60b, M 50a, GS 47a
3-b virür: vire M, GS

5 Bu **Ḫaṭāyī** sīnesin ḳılsañ müşebbek yoḫ ʿaceb
Cübbe vü cevşen söker pūlād ḳalḫan oḫlaruñ

203
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿĀḳıbet ey meh meni ʿālemde ḥayrān eyledüñ
Çeşmümi giryān ḳılup baġrumı büryān eyledüñ

Ḫāṭırum mecmūʿ iken āşüfte ḳılduñ ey perī
Sen anı zülfüñ kimi ġamdan perīşān eyledüñ

Şol güneş tek hecriden ey tilbe göñlüm n'oldı kim
Ġonce tek başdan başa çāk-ı girībān eyledüñ

Dil ara ʿāşıḳlıḳum pinhān iken sen ey perī
Ḫalḳ ara sen anı yüz dillerde destān eyledüñ

5 Cevr-i ʿışḳuñ ey ḥabībüm öyle ḥaddeñ ötdi kim
Bu **Ḫaṭāyī** hasteye mātemni āsān eyledüñ

204
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sünbülüñi ʿārıżuñ devrinde efşān eyledüñ
Ḫāṭır-ı mecmuʿumı ġamdan perīşān eyledüñ

Ḫoş maḳām-ı aʿzam olmışdur bu göñlüm gūşesi
Bilmezem yā Rab neden cevr ile vīrān eyledüñ

İster idüm sāye-i vaṣluñda ey cān diñlenem
Uşta ẓulm itdüñ maña vaṣluñı hicrān eyledüñ

5-a yoḫ ʿaceb: ne ʿaceb P, TZ
203-ŞR 46a, G 32a, MŞ 41b
204-ŞR 46a, G 32a, MŞ 41b
2-b vīrān: nālān ŞR

Çeşm-i mestüñden hezārān fitne ṣalduñ göñlüme
Türk-i yaġmacı kimi bi'llāh yüküş ḳan eyledüñ

5 Bu **Ḫaṭāyī**ni çıḫarduñ mı göñülden ey ḥabīb
Di meger özgeler ilen ʿahd ü peymān eyledüñ

205
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ḫaṭ u ḫālüñle zülfüñdür delīli ehl-i ʿirfānuñ
Ki andan āşikār oldı beyānı ʿilm-i Ḳur'ān'uñ

Götürdüñ perde yüzüñden bi-ḥamdi'llāh ki ey dil-ber
Seni gördi ḫacāletden ḳaraldı yüzi şeyṭānuñ

Ruḫuñ yā Rab ne güldür kim fiġāna düşdi bülbüller
Ki şevḳinden anuñ her dem ḥużūrı var gül-istānuñ

Eyā sulṭān-ı ʿādil kim işüm sensiz geçer müşkil
Budur senden murādum kim gedādan kesme iḥsānuñ

5 Cenāb-ı āsitānuñda dirīġā ḳıymetüm yoḫdur
Viṣālüñ özgeler gördi meni yandurdı hicrānuñ

Ḳaşuñla kiprigüñ ʿaynuñ ne siḥr-i Sāmirīdür kim
Olaruñ mekr ü alından cihānı dutdı destānuñ

Ḫaṭāyī çeşm-i mestinden ḥabībüñ iḥtirāz eyle
Eger ḳanuñ döker her dem çün oldur cān-ı cānānuñ

4-a ṣalduñ: ṣaldı ŞR
205-ŞR 47b, G33a, MŞ 43a

206

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 Meni efgār iden ol ḫaṭṭ ü ḫālüñ
Bikirdir çeşme-i la'l ü zülālüñ

Ne Ḫıżr anı görüpdür ne Mesīḥā
'Acāyib ḫalḳı vardur Zü'l-celālüñ

Ne cānsan sen menüm cānumdan artuḫ
Göñülden gitmedi bir dem ḫayālüñ

Muḳadderdür maña rūz-ı ezelden
Diyem 'ālemde dāyim vaṣf-ı ḥālüñ

5 **Ḫaṭāyī**nüñ du'āsıdur dem-ā-dem
Ki yā Rab olmasun hergiz zevālüñ

207

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 Sataşdı tā maña mestāne çeşmüñ
Yazupdur adumı destāne çeşmüñ

Meger kāfirdür ol miḥrāb içinde
Oturmış gelmez hīç īmāna çeşmüñ

Giyüpdür ḳaranı zāhid kimi ol
Mey içmekdür işi rindāne çeşmüñ

İçer ol ḳanumı dirsem inanmaz
Ne diyem men aña inana çeşmüñ

206-ŞR 47b, G 33a, MŞ 43a

3-a Ne cānsan sen: Cānum sensin ŞR

207-ŞR 49a, M 49a, GS 46a, G 34a, MŞ 44a

MŞ nüshasında bu gazelin ilk dört beyti mevcuttur. Onun için Memmedov neşrinde de bu şiir dört beyitlidir (1966: 318). Hüseynî neşrinde gazelin tam metninin Sultan el-Kurrai nüshasından alıntılandığı belirtilmiştir (1380: 350).

2-M, GS

4-a İçer ol: İçüpdür ŞR, G, MŞ

4-b Ne diyem men aña: Diyem men kim saña ŞR, G

5 Emānetdür didüm zinhār zinhār
Sitemler sürmesün mihmāna çeşmüñ

Ḳılavlu ġamzesi elmāsa beñzer
Yaman ḳaṣd eylemişdür cāna çeşmüñ

Men-i dutsaḳı sen virdüñ bu cāna
Çeker her dem meni dīvāne çeşmüñ

İçer her dem ḳanum fettāne çeşmüñ
Ya Rab o gün ola mı ḳana çeşmüñ

Ḥaḳa ḳulam diyen ḥaḳḳı itürmez
Himāyetçidür ol erkāna çeşmüñ

10 Diler dil uġru tek öpe yüzüñden
Yine men ḳorḫaram uyana çeşmüñ

Ḫaṭāyī derd-mendi ṣaldı derde
Selām virür şeh-i merdāne çeşmüñ

208
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ṣanem yüzüñde müşgīn zülfüñi daġıtmagil
Baġrımuñ yüz dāġı üste bir daḫı dāġ itmegil

Tā yüzüñi görmişem dīvāne oldum derd ile
Zülfüñüzden özge daḫı boynuma baġ itmegil

Şol ḳara yüzlü raḳībi ḳoyma küyun gerdine
Ḫaste bülbülnüñ maḳāmın mesken-i zāġ itmegil

6-ŞR, G
7-b Men-i dutsaḳı sen virdüñ bu: Menüm sen dutsaġum dirmen bu ŞR, G
8-G, M, GS
10-b men: dir ŞR, G
208-T 43b, P 47a, PS 32b, ŞR 50b, V 22a, TN 124, TZ 63b, M 50b, GS 47b, G 35a, K 48
1-a ṣanem: perī PS, ŞR, V, TN, TZ, G, K
1-b daḫı: daġı P, ŞR, TZ, G
2-a yüzüñi: üzüñi ŞR, G // oldum: boldum PS, L, ŞR, V, G, K
3-Bu beyt TN nüshasında mükerrer yazılmıştır.
3-a ḳara: yaman M, GS
3-b maḳāmın: maḳāmı P, ŞR, TN, TZ, K // mesken-i: menzil-i P, PS, V, TN, TZ, K

Ey perī ʿāşıḳlaruñ dīvāne ḳılma göñlini
ʿĀşıḳuñ Mecnūn mis̱āli menzilin daġ itmegil

5 Ey Mesīhā bendeñi kūyında yād it bir nefes
Bu **Ḫaṭāyī**nüñ yirin hecrüñde topraġ itmegil

209
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Aḫan ol servüñ yanında su degül yaşumdur ol
Ayaġ altında yatan başmaġ degül başumdur ol

Tā ḫayālüñle senüñ defʿ-i melāl eyler göñül
Gitmesün dilden ki ḫoş hem-rāz u sırdaşumdur ol

Men didüm kim çeşm ü ġamzeñ siḥri dutdı ʿālemi
Anlaruñ ser-fitnesi kimdür didi ḳaşumdur ol

Gözümüñ yaşın ki ṣaldum içdigüm sudur maña
Baġrumuñ ḳanın ki gördüm aġulu aşumdur ol

5 Cān fedā ḳıldı **Ḫaṭāyī** dimedi ol bī-vefā
Ḥayf geçdi ʿāşıḳ-ı serbāz u ḳallāşumdur ol

4-b menzilin: meskenin PS, ŞR, V, TN, G, K

5-a bendeñi: bendeler M, GS // yād it: yatup M, GS // bir: her ŞR, V, G

209-T 81b, P 48a, PS 33b, L 62b, ŞR 51b, V 22b, TN 128, TZ 64b M 51a, GS 48a, G 35b, K 100

1-a aḫan: ahar P, TZ / servüñ: servüm V // su: cū TN, M, GS, K

1-b Ayaġ: Ayaġuñ P / Ayaġı TN, G / GS // altında yatan: altındaki P

2-b dilden ki ḫoş: göñlümden ol M, GS

3-b Anlaruñ: Ollaruñ T // siḥri dutdı: dutdı siḥri TN // siḥri: hecri TZ

4-a Gözümin yaşın ki ṣaldum içdigüm sudur maña: Kaşınuñ yayını gördüm urdı nāvek cānuma P, TZ // ṣaldum: tökdüm L / ahar PS / silme V / sildüñ M, GS / silenden G / sildüm K

4-b ḳanın ki gördüm: gördüm ḳanını P /gördüm: töker PS /gördüñ M, GS / tökdüñ G

5-b ʿāşıḳ-ı : ʿāşıḳum P

210
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey melek ḥüsnüñ senüñ nūr-ı Ḫudādur bilmiş ol
Sidredür boyuñ ne sidre müntehādur bilmiş ol

Men senüñ derd ü ġamuñdan incimen ey bī-vefā
Her ne cevr itseñ maña ʿayn-ı vefādur bilmiş ol

Yoḫ durur eşyā içinde kimsene Ḥaḳdan cüdā
Cilve ḳılan ʿāleme nūr-ı Ḫudādur bilmiş ol

Gerçi çoḫ geldi nebī bu devr-i Ādemden berü
Ḫatmi cümle enbiyānuñ Muṣṭafādur bilmiş ol

5 Ger vefā ḳıl bu **Ḫaṭāyī** bendeñe yā ḳılma kim
Rūz u şeb virdüm saña ẕikr ü duʿādur bilmiş ol

211
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Āh u vāveylā ki ol gül-ruḫ perī yārum degül
Men aña yār oldum ol yār-ı vefā-dārum degül

Men saña bir bendeyem ey yār-ı dil-ḫᵛāhum menüm
Bi'llāh iḳrārum durur bu sözler inkārum degül

210-T 44a, P 48a, PS 33a, L 62b, ŞR 51b, V 22b, TH 8 , TN 127, TZ 64b, M 50a, GS 47a, G 35b
1-a Ey melek ḥüsnüñ: Melek ḥüsnüñ çün PS
1-b boyuñ: kūyuñ P, TZ
2-a derd ü ġamuñdan: cevrü cefañdan PS, ŞR, G // bī-vefā: dil-rubā P, TZ
3-b Cilve: Cümle P, TZ // ḳılan: Ḳur'an P, TZ / viren PS, ŞR, G
4-a nebī bu: risālet P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS, G
4-b Ḫatmi: Ḫatm-i P, L, ŞR, TZ, G
5-a yā: ger ŞR, G // ḳılma kim: ḳılmagil P, TZ // yā ḳılma kim: yāḫūd cefā M, GS
5-b virdüm: virdi ŞR, M, GS, G
211-T 44a, P 47b, PS 33a, L 62a, ŞR 50b, V 22a, TH 9 , TN 126, TZ 64a, M 50b, GS 47b, G 34b
1-a perī: ṣanem ŞR
1-b yār-ı: yār u T, PS
2-b sözler: sözde P, V / söze PS, L, TN, TZ, M, GS

Nāṣıḥ aydur dün maña terk eyle anuñ ʿışḳını
Veh nidem kim ol menüm hem-rāz-ı esrārum degül

Sevgülü yāruñ viṣāli ḫoşdur ammā n'eyleyim
Mihnet-i hicrān gününde bir meded-kārum degül

5 Dil-ber aydur ey **Ḫaṭāyī** miḥnetümden çekme ġam
Kim durur ʿışḳumda ol zār u dil-efgārum degül

212
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Riştedür cismüm menüm kirpüklerüñ sūzen miṣāl
Yaġlıġuñ yanına dutar nā-tüvān göñlüm ḫayāl

Gül gül oldı ʿārıżuñ şevkin görüben şemʿ-i dil
Düşse zülfüñ ʿaksi şol gül yaġlıġ üste dāl dāl

Dem-be-dem yaġlıġ arasında ḥabībüm ḳaşlaruñ
Ṣanasın kim görinür íl gözine gökden hilāl

Nā-tüvān göñlüm düşer yaġlıġ miṣāl elden ele
Tā meger laʿl-i lebüñden tapa ey dil-ber viṣāl

5 Raḥm ḳılgil yaġlıġuñ götür yüzüñden ey ṣanem
Ġuṣṣadan bolmış **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil āşüfte-ḥāl

3-b Veh: Vay ŞR, G // ol: dil PS, L, TN // hem-rāz-ı esrārum: hem-rāz u sır-dārum ŞR, G
4-a viṣāli: ḫayāli P, ŞR, TZ, G
5-a miḥnetümden: firḳatümden P, M, GS / miḥnetümde PS, L, TN / firḳatüñden TZ
5-b ʿışḳumda: ʿışḳuñda P, TZ
212-T 44b, PS 33b, L 63a, ŞR 52b, V 29b, TN 129, M 51a, GS 48a, G 36a
1-b yanına: yanında PS/ yād ile L, ŞR, M, GS, G / yanıda TN // dutar: dartar ŞR, V, M, GS, G // ḫayāl: miṣāl PS / melāl L, TN
2-a oldı: olur ŞR, G / alur M, GS // şavkın: naḳşın L / naḳşını M, GS // görüben: görüp PS / göricek ŞR, G / görgeç ŞR // şemʿ-i: başmaḳ PS // şemʿ-i: naḳş-ı ŞR, G / şavk-ı Mai GS
2-b üste: olur PS / olsa L, TN
3-a arasında: arasından ŞR, V, M, GS, G
3-b íl gözine: ol ay ile M, GS // gökden: gökde PS, L, ŞR, V, TN, G
4-a düşer: düşen T // miṣāl: ṣıfāt ŞR, V, M, GS, G
4-b tapa ey: tapmaġı T / tapıla L / tapga ey V // dil-ber: bir: bu cān PS, L, TN / bir cān T
5-a ḳılgil: ḳıl M, GS // yaġlıġuñ götür yüzüñden ey ṣanem: dil-berā götür yüzüñden yaġlıġuñ ŞR, G / yaġlıġuñ gider yüzüñden ey peri V / götür yüzünden sen niḳābı ey ḥabīb M, GS
5-b Ġuṣṣadan bolmış: Bolmasun ġamdan V // bolmış: olmış M, GS

213
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Kim ki ser-mest oluban ʿāşıḳ-ı dīdār degül
Sen aña yār dime yār degül yār degül

Rūz-ı maḥşerde dutup dāmenüñi saña direm
Bu daḫı ol mı durur dünyā-yı gaddār degül

Zāhid ol yüzini dīvāra dutup el götürür
ʿĀşıḳuñ maḳṣūdı dīdār ola dīvār degül

Şāhumuñ göñli bilür ol ki ġanīdür hemişe
Münkir oldur ki bu sözlerüme iḳrār degül

5 Leşkerüm ġāzīlerüm ṣūfīlerüm pīrelerüm
Cān ile başı bu yolda maña inkār degül

Ḳır Yezīd ile ḫavārici tüket ḳalmaya hīç
Nişe kim Caʿferī mezhebe ṭaleb-kār degül

Ey **Ḫaṭāyī** bu cihān mülkine sen ḳalmayagör
Çünki hīç kimseye ḳalmadı saña yār degül

213-T 44b, PS 32b, L 62a, ŞR 50a, V 22a, TN 125, M 51b, GS 48b, G 34b
1-L
1-b dime: dimegil
2-a direm: didüm PS, L, ŞR, TN / diyem V
2-b ol mı durur: ey güzelim ŞR, V, G // daḫı ol mı durur: ḳıyāmet günidür M, GS // dünyā-yı: dünyā vü T
3-a el götürür: secde ḳılur M, GS
4-a Şāhumuñ: Şāhınuñ M, GS
4-b sözlerüme: sözlerümñe L // bu sözlerüme: menüm sözüme ŞR, G
5-b ile başı bu yolda maña inkār: u baş virse bo yolda olara ʿār ŞR, G
7-a ḳalmayagör: ḳalmasaña V / ḳılma vefā M, GS
7-b ḳalmadı: ḳalmaz ŞR, G // saña: saña da ŞR, G

214
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bu ezilmiş cān u dilden āh āh eksük degül
Gice gündüz muttaṣıldur gāh gāh eksük degül

Başa çizginsem velīkin ġam degüldür dil-berüm
Ol saʿādet ehlidür andan külāh eksük degül

Çengi aldum men be-kef bir dem ferāgat ḳılmadum
Ḥażretinden Ḫālıḳuñ hīç rū-siyāh eksük degül

İşigüñden gitmezem anca ki cānum tendedür
Çetr ü ḫar-gāh-ı hümāyūn bār-gāh eksük degül

5 Çün **Ḫaṭāyī** göñlini virmez vefāsız dil-bere
Ḳul olana ṣıdḳ ile kim pādişāh eksük degül

215
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Görklü yüzüñ ʿāşıḳı bi'llāh Ḫudādur yā Resūl
Şol mübārek ḫulḳuña cānlar fedādur yā Resūl

Geldi Cebrāʾīl saña her dem getürdi Ḥaḳ sözin
Baʿzı peyġamberlere gelen nidādur yā Resūl

İsmüñi ẕikr eyleyen maḥşer gününde ġam yimez
Vāy ḳıyāmet aña kim senden cüdādur yā Resūl

214-P 47b, TZ 63b, M 52b, GS 49b
1-b gāh gāh: kārgāh TZ
2-a çizginsem: çizginem TZ
3-a ḳılmadum: bulmadum P, TZ
3-b Ḫālıḳuñ: Ḫālıḳa P, TZ
4-a İşigüñden: Başuñ üste P, TZ
215-ŞR 51a, V 2a, M 51b, GS 48b, G 35a
Hüseynî neşrinde "Gazel yalnız Sultan el-Kurrai nüshasında göründü ve göçürüldü." notuyla yer almaktadır (1380: 243).
1-a bi'llāh: ḥażret M, GS // yüzüñ ʿāşıḳı ḥażret: yüzüñe senüñ ʿāşıḳ hem V
2-a Geldi Cebrāʾīl: Cebrāʾīl geldi V
2-b peyġamberlere: peyġambere ŞR

Her ḳavim adını işidüp ṣalavāt virmedi
Anlaruñ yiri hemīşe damudadur yā Resūl

5 Ey **Ḫaṭāyī** ḳullaruñ ümmīdi vardur raḥmete
Sırr-ı settārın naẓarı ḳamudadır yā Resūl

216
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Sünbülüñ küfrinden ey şeh-zāde īmān münfa'il
Ḫaṭṭ-ı sebzüñ revnaḳından berg-i reyḥān münfa'il

Ẓulmet ü nūr oldı zülfüñler yüzüñden şerm-sār
Leblerüñ şevḳinden ol la'l-i Bedaḫşān münfa'il

Pertev-i ḥüsnüñ żiyāsından ḳamer oldı ḫacīl
Ṣūretüñ tābından ol ḫurşīd-i tābān münfa'il

Ey ṣabā bi'llāh dilümden söyle kim çoḫ düşmesün
Māh-tāb üstinde ol zülf-i perīşān münfa'il

5 Ġayretinden bir naẓar fānūs üzin göstermedi
Meclisinde yandurur çün şem'-i pinhān münfa'il

Ol zamān kim dil-berüm bustāna girdi seyr içün
Ḳāmetinden oldı her serv-i ḫırāmān münfa'il

Uş **Ḫaṭāyī** sözlerinden ehl-i 'irfān oldı şād
Cāhil ü nādān raḳīb-i nā-müselmān münfa'il

4-a ḳavim : ḳavm kim ŞR/ ḳavm ki G
5-a Ey Ḫaṭāyī ḳulların: Bu Ḫaṭāyī ḳulunuñ ŞR, G
5-b ḳamu: ḫamu V
216-ŞR 51a, V 30b, G 35a
3-a ḳamer oldı: Ŝüreyyādur V
5-a üzin: yüzin V
7-b raḳīb-i: raḳīb ü V

217

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her ne varın şāh yolına virmeyen bizden degül
Sevdügüne cān u başın ḳıymayan bizden degül

Ana ata ḳavm u ḳardaş ehl-i ʿışḳ ḳayda imiş
Nām u neng ü cān u başdan geçmeyen bizden degül

Yetmiş iki millet oldı ser-be-ser ehl-i şumār
Ġayr-ı milletden özini seçmeyen bizden degül

Ey münāfıḳ *sümme vech*üñ maʿnisin fehm itmedüñ
Yoldaşını cān u başdan sevmeyen bizden degül

5 Ey **Ḫaṭāyī** ehl-i ʿışḳuñ pīşesi menlik degül
Bu ṭarīḳ-i ʿışḳ içinde men diyen bizden degül

218

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Ḳıldı meni lebüñ ḳadehi mest-i lā-yezāl
Ġam gitdi ḫāṭırumdan u hem ḳalmadı melal

Devr-i ruḫuñda şükr-i İlāh eylesem revā
Vaṣluñ güni irişdi firāḳ oldı pāy-māl

Bir kez görürse ḳāmetüñi serv nāz ile
Gül-zār içinde eylemeye lāf-ı iʿtidāl

Tā bulmışam cenāb-ı refīʿüñde kāmumı
Her günde bir merātib ü her demde bir cemal

5 Her dil ki ʿāşıḳ oldı ḥabībüñ cemāline
Fikr ü taṣavvur eylese mensūḫ olur ḫayāl

217-ŞR 49b, G 34b
İsmailzade (1380: 200-201) ve Cavanşir-Necef neşrinde (2006: 252) benim gördüğüm iki nüshadan farklı kullanımlar dikkati çekmektedir. Adı geçen araştırmacılardan biri veya her ikisi de İbrahim Arslanoğlu neşrinde "Şüpheliler" kısmında 60. sırada (1992: 279) yer alan şiiri oradan aynen alıntılamıştır.
218-ŞR 52a, G 35b

Ḥüsnüñ ḳatında zühre vü pervīn ne nesnedür
Ay u güneş ḫacālete düşdi zi-infiʿāl

Bī-çāre dil **Ḫaṭāyī** gedā-yı şikesteden
Döndürmegil ʿināyetüñ ey şāh-ı pür-kemāl

219
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Lāle tek gülgūn niḳābı ey ṣanem yüzüñden al
ʿĀşıḳ-ı bī-çāreni ancaḳ ġam-ı hicrāna ṣal

Ey göñül ḳayġu evinden çıḫ ki gül devrānıdur
Görmedüm hergiz çemende bülbül-i āşüfte-ḥāl

Vaʿde-i vaṣluñ yolında çoḫ cefā çekdüm velī
Derd-i ʿışḳuñdan vücūdum olısar şekl-i hilāl

Zülf ü ruḫ-sāruñ ḳatında ṣol ḫaṭ u ḫālüñ senüñ
Ḫoş melāḥatdur düşüpdür al yañaġ üstinde ḫāl

5 Bu **Ḫaṭāyī** and içer ey dil-ber-i şīrīn-zebān
Āb-ı ḥayvān olmaya laʿlüñ şarābından zülāl

220
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Yolından azana şāh sen delīl ol
Aña yol gösterüp aġzına dil ol

Dilersen günehüñden ḳurtulasın
Yüri şāh dergāhında sen sebīl ol

Görürsen düşmişi dutgil elini
Sen aña gökden inmiş Cebraʾīl ol

219-ŞR 52a, G 36a
220-M 52a, GS 49a

Nerede yaramaz söz işidürsen
Ḳulaġa alma sen anı ḳatīl ol

5 Teraḥḥum ḳıl faḳīre derd-mende
Şehüñ virgüsine sen varugil ol

Muḥibb-i ḫānedān olmaḳ dilerseñ
Ḥüseyn-i Kerbelāya var daḫīl ol

Ḫaṭāyī ḫanda görseñ sen Yezīdi
Amān virme cānın al ʿAzraʾīl ol

221
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā yüzüñi görsem māh-ı tābānum direm
Boyuñı görgeç budur serv-i ḫırāmānum direm

Kirpügüñ ḳaşuñ görüp tīr ü kemānum söylerem
Zülf ilen vechüñ görüp şemʿ-i şebistānum direm

Zaḥmet-i derdüñ göñülde ʿayn-ı dermāndur maña
Cān dimen mihrüñi tende bil ki cānānum direm

Bülbül-i bāġ-ı viṣālam ey gül-endāmum menüm
ʿĀrıż u ruḫ-sāruñı görsem gül-istānum direm

5 ʿIşḳuñuz göñlünde yā dutmış **Ḫaṭāyī**nüñ maḳām
Men anı vīrān içinde genc-i pinhānum direm

221-T 45a, P 50b, L 58b, ŞR 59a, TH 12, TZ 68a, M 53a, GS 50a

2-a görüp: senüñ M, GS // kemānum söylerem: kemān nisbetlüdür M, GS

3-a dermāndur maña: dermānum durur M, GS

3-b dimen: direm ŞR // mihrüñi: mihrine P, TZ / ḳahruñı M, GS

4-5-TH

4-a viṣālam: viṣālüñ P, TZ // menüm: senüñ P, TZ

4-b ʿĀrıż u: ʿĀrıżuñ M, GS // gül-istānum: ki īmānum T

5-a ʿIşḳuñuz göñlünde yā dutmış Ḫaṭāyīnüñ maḳām: ʿIşḳ dutmışdur Ḫaṭāyīnüñ göñlünde maḳām ŞR // yā: çün P, TZ / tā M, GS

222

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā ḥüsn-i ruḫuñ gül-zār-ı cennet bilmişem
Her ne kim zaḥmet görürsem ʿayn-ı raḥmet bilmişem

Nice kim cevr ü cefā ḳılsañ bu ġam-gīn göñlüme
Ol ġamuñdan aġrıman cānumda minnet bilmişem

Tende cān olduġça gitmen āsitānuñdan senüñ
Ayaġuñ topraġını baş üste devlet bilmişem

Her ne kim senden gelürse ḫaste göñlüm nūş ider
Ḳahruñı rāḥat sanup cevrüñi raḥmet bilmişem

5 Men **Ḫaṭāyī** bendeyem bir pādişāh ḳatına kim
İşigüñde ḳulluġın sulṭānca ʿizzet bilmişem

223

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Teʿālā şānuhū ekber ki bir nūr-ı Ḫudā gördüm
Kaşuñı ḳıble-gāh itdüm yüzüñ *şemsü'ḍ-ḍuḥā* gördüm

Menüm pervīn teki çeşmüm giceler uyḫusuz ḳaldı
Saʿādet āsumānında yüzüñ bedr-i dücā gördüm

222-T 45a, P 49b, L 59a, ŞR 58a, V 13a, TZ 66b, M 53a, GS 50a
1-b ne kim: nice P // raḥmet: rāḥat M, GS
2-b ġamuñdan: ġam ile ŞR // aġrıman: incimen M, GS // cānumda: cānumḳa ŞR / cānumġa V
3-a gitmen: gitmem V
4-a göñlüm: cānum P, M, GS
4-b sanup: görüp ŞR / bilüp V
5-a Men: Bu V // bendeyem: bendedür V // pādişāh: pādişāhuñ T, ŞR, M, GS // ḳatına: ḳatında ŞR, V // kim: -M, GS
5-b ḳulluġın: ḳulluġı P, TZ
223-T 45b, P 50b, PS 34b, L 64a, ŞR 54b, TN 133, TZ 68b, M 53b, GS 50b, G 37b, K 51
2-a teki: kimi P, TZ, K
2-b yüzün: çü bir P, ŞR, TZ, G // bedr-i dücā: bedrü'd-dücā PS, L, TN

Menüm derdüm ʿilācı şol hekīm-i lem-yezeldür kim
İçenden şerbet-i laʿlüñ vücūdumnı şifā gördüm

Şeb-i hicrānda ey sālik hidāyet şemʿine yetdüm
Yüzinüñ āfitābında yüz envār-ı ṣafā gördüm

5 Görenden berlü dīdāruñ **Ḫaṭāyī** ḫastedür ḥayrān
Anuñ kim āsitānında salāṭīnler gedā gördüm

224
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil saña ḥayrān olupdur tā cemālüñ görmişem
Tā göz açup ol ruḫ-ı ferḫunde-fālüñ görmişem

Rūz u şeb dünyā içinde mest ü ḥayrānam müdām
Giceler uyḫu içinde tā ḫayālüñ görmişem

Dünye vü ʿuḳbāda men evṣāf-ı ḥüsnüñ söylerem
Bāġçada andan berü ḳadd-i şemālüñ görmişem

Bir perīnüñ yüzine ḥayrān u zāram cān ilen
Şol leb ü zülf ü ruḫ u hem ḫaṭṭ u ḫālüñ görmişem

5 Bu **Ḫaṭāyī**nüñ gözi seyyāre tek bī-ḫᵛābdur
Gül yüzin üstinde tā ḳaş-ı hilālüñ görmüşem

3-a hekīm-i: ṭabīb-i P, TZ
3-b laʿlüñ: laʿli PS, L, TN // vücūdumnı: vücūdumda PS, ŞR, G / vücūduma M, GS
4-a ey sālik: ol yāruñ P, TZ // yetdüm: yandum P, PS, L, ŞR, TN, TZ,G
4-b ṣafā: żiyā P, L, TN, TZ, M, GS
5-a dīdāruñ: dil-dārı PS, L, ŞR, TN, G // ḫastedür: ḫaste vü P, TZ // ḫastedür ḥayrān: ḫaste ḥayrāndur PS
5-b Anuñ ki: Ki anuñ PS, L, TN, K / Kim anuñ ŞR, M, GS, G
224-T 45b, P 51b, PS 35a, L 65a, ŞR 56b, V 12b, TN 136, TZ 69b, M 53b, GS 50b, G 38b, K 102
2-b uyḫu: uhu V / uygu M, GS // ḫayālüñ: cemālüñ L, M, GS
3-a men: - PS, L // ḥüsnüñ: cemālüñ PS, L, TN
4-a perīnüñ yüzine: perīne yüz gezer T, M, GS / perī yüzine men V // yüzine: yüz görür P, TZ
5-b ḳaş-ı: ḳaşı P, V, TZ

225

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫayli demdür ey perī ol meh cemālüñ görmezem
Dünyede bir daḫ mis̱āl-i ḫaṭṭ ü ḫālüñ görmezem

Her zamān dirsin maña kim ḫāṭıruñ ḳılma melūl
Nice olam şādmān kim cüz melālüñ görmezem

Ḫayli müddetdir cihānda firḳatüñle hem-demem
Hecr ilen ʿömrüm tükendi hīç viṣālüñ görmezem

Gözümi yaş itdi hicrān vaṣl-ı rūyuñ görmedüm
Ḳāmetüm ham ḳıldı ġam ḳadd-i şemālüñ görmezem

5 Dil müşevveşdür **Ḫatāyī** ey saʿādet kevkebi
Tā senüñ ol ṭalʿat-ı ferḫunde-fālüñ görmezem

226

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey perī ḥüsnüñ senüñ māh-ı münevver görmişem
Ol yüz üste ebr tek zülfüñ muʿanber görmişem

Gerçi maḥşer bir olur ehl-i cihāna ey ṣanem
Firḳatüñüñ her günin men rūz-ı maḥşer görmişem

225-T 46a, P 53a, L 59a, V 13b, TZ 71b, M 54a, GS 51a, K 140
1-a ol: şol L // ol meh: bir dem P
1-b daḫ mis̱āl-i: daḫı mis̱l-i P, L, TZ /daḫı mis̱li V
3-a kim: çoḫ V // firḳatüñle hem-demem: kim firḳatüñ çekmişem T, L, V, M, GS, K
4-a yaş: ḳan V // hicrān: dil-ber P, TZ / hecrüñ L, V
4-b Ḳāmetüm ham ḳıldı ġam: Ḳāmetümni ḳıldı ham M, GS
5-b senüñ: saña P, TZ
226-T 46a, P 53b, L 59b, ŞR 56b, V 13a, TZ 72a, M 54a, GS 51a
1-a Ey perī ḥüsnüñ: Dil-berā yüzüñ P, TZ
2-a cihāna: cihānda T
2-b Firḳatüñüñ: Firḳatüñ P, L, ŞR, V, TZ, M, GS // her: bir L //günin: günini P, L, ŞR, V, TZ, M, GS

Bes ki bülbül tek cihānda ʿışḳ ilen feryād idem
ʿĀrıżuñ bāġ-ı güli çün verd-i aḥmer görmişem

Bes menüm mülk-i cihānda tāliʿüm efrūz ola
Tā senüñ yüzüñ kimi bir saʿd-ı ekber görmişem

5 Bu **Ḫaṭāyī**nüñ maḳāmı āsitānuñdur müdām
Çün seni şāh-ı kerem özümni Ḳanber görmişem

227

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ol perī kim çeşmi sāḳī laʿli cāmumdur menüm
Ḳaşı miḥrāb u yüzi beytü'l-ḥarāmumdur menüm

Dil-berüñ vaṣlından ayru istemen her ṣubḥ u şām
Yüzi ṣubḥumdur velīkin zülfi şāmumdur menüm

Ol perī-peyker niçük cānum ḳuşın bend itmesün
Dānedür ḫāli perīşān zülfi dāmumdur menüm

Vālihem bir ḳaddi ṭūbā laʿli kevs̱er yāra kim
Āsitānı ravża-i dārü's-selāmumdur menüm

5 Bu **Ḫaṭāyī**nüñ sözine münkir olma zāhidā
Bir perīnüñ ḥüsni vaṣfında kelāmumdur menüm

3-a Bes. Men ŞR // idem: iden L
3-b güli: gülin L, ŞR, M, GS // çün: men M, GS
4-a ola: idi P, TZ
4-b kimi: gibi P, L, TZ
5-a maḳāmı: maḳām-ı L // āsitānuñdur: ḫāk-ı pāyuñdur P, TZ / āsitānuñda L, ŞR // müdām: şehā ŞR
5-b kerem: cihān V
227-T 46b, P 54b, L 60a , ŞR 61a, V 11b, TZ 73a, M 54b, GS 51b
1-a çeşmi sāḳi laʿli cāmumdur: çem-i mesti laʿl-i cāmumdur ŞR
1-b miḥrāb u: miḥrābum P, L, ŞR, V, TZ, M, GS
3-a niçük: niçün M, GS
3-b Dānedür: Dāne-i V
4-a kevs̱er: şekker ŞR // yāra kim: yāra men V // kevs̱er yāra: gevher-bāra M, GS
5-b vaṣfında: vaṣf-ı Ḥaḳ V

228

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çıḫmadı ʿışḳuñ senüñ bir laḥẓa cānumdan menüm
Mihr-i ḥüsnüñ yeg durur rūḥ-ı revānumdan menüm

Gül yüzüñi yād idende ey per-ruḫ ġonce-leb
Od çıḫar sūsen teki her dem zebānumdan menüm

ʿAks-i sāyeñdür vücūdum ey boyı serv-i revān
Gitmesün sāyeñ senüñ bir laḥẓa yanumdan menüm

Pertev-i ḫūrşīd-i rūyuñı görende ẕerre tek
Bulmaya hīç kimsene nām ü nişānumdan menüm

5 Firḳati ḳaṣd itmedin miskīn **Ḫaṭāyī** ḫasteye
Bir ḫaber vir ey ṣabā ol gül-sitānumdan menüm

229

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bāṭınum hecrüñde cānā dopdolu ḳandur menüm
El yüzine ẓāhirüm gül kimi ḫandāndur menüm

Zecr ü hecrüñ leşkerinden kişver-i cāna ne ġam
Çün ḫayālüñ göñlümüñ taḫtında sulṭāndur menüm

228-T 46b, P 54a, L 59b, ŞR 62b, V 12b , TZ 72b, M 54b, GS 51b

1-b ḥüsnüñ: rūyuñ L, ŞR / yüzüñ V

2-b teki: kimi L

3-a boyı: boyuñ P, TZ, M, GS

4-b Bulmaya: Tapmaya M, GS

5-a itmedin: itmedi M, GS

5-b vir ey: virgil V

229-T 47a, P 52a, L 60a, ŞR 62a, V 12a , TZ 70b, M 55a, GS 52a

P nüshasında bu gazel mim "م" harfiyle biten şiirler içinde yer almasına karşın redif "maña" şeklindedir. Gazel, "maña" redifli biçimiyle neşirlere alınmıştır.

2-ŞR

2-a Zecr ü: Zehr-i P, TZ / Zecr-i M // Zecr ü hecrüñ: Hecr-i zecrüñ L, V

Bülbül-i zāram yüzüñ bāġ u gül-istānum durur
Ol gül-istān üstine zülfüñ şebistāndur menüm

Çeşm-i mestüñ giceler niçün uyanmaz ḫᵛābdan
Kim işüm her ṣubḥ u şām āh ile efġāndur menüm

5 Bu **Ḫaṭāyī**ye raḳībüñ fitnesi kār eylemez
Dāyima çün dest-gīrüm fażl-ı Sübḥāndur menüm

230
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tā meni ayırdı devrān sevgü yārumdan menüm
İncidi gökde melāyik āh u zārumdan menüm

Ṣūretüñ gördüm nigārā vālih ü sevdā-yı men
Firḳatüñ dūr eyledi ṣabr u ḳarārumdan menüm

Ey perī-peyker seni andan berü kim görmişem
Ḥüsnüñ ayırdı ḳarār u iḫtiyārumdan menüm

Ḥasretem Yaʿḳūb tek Yūsuf yüzine ey ṣabā
Tañruñ içün bir ḫaber algil nigārumdan menüm

5 Ey **Ḫaṭāyī** her tüğüñ titrer ḫazān yaprağı tek
Tā meni dūr etdi bu devrān bahārumdan menüm

3-a bāġ u: bāġı L, V / bāġ-ı ŞR
3-b şebistāndur: sünbülistāndur ŞR
5-a fitnesi: ṭaʿnesi M, GS
230-T 47a, W 77, P 49a, L 60b, ŞR 63a, V 12b, TZ 66b, M 56a, GS 53a
1-b melāyik: melekler ŞR
2-a sevdā-yı men: sevdāyiem P, TZ / şeydā-yı men ŞR, M, GS
3-a peyker: veş men ŞR
3-b Ḥüsnüñ: ʿIşḳuñ ŞR, V
4-b Tañrınuñ: Tañrı T, P, ŞR, V, TZ // algil: virgil V, M, GS
5-a tüğüñ: tüğüm M, GS
5-b bu devrān: devrān nev- V, M // bu devrān bahārumdan: devrān sevgü yārumdan ŞR

231
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ol perī ʿışḳına men cāndan giriftār olmışam
Kim firāḳ u miḥnetinde rūz u şeb zār olmışam

Tā ki düşdüm ol nigāruñ meh yüzi hicrānına
Derd ilen seyyāre tek her gice bīdār olmışam

Tā ki gül-zār-ı cemālüñden cüdāyam ey ṣanem
Her zamān bülbül teki der-ʿışḳ-ı gül-zār olmışam

Çünki ʿışḳuñ gencini göñlümde pinhān eyledüm
Rūz u şeb ol gence men her dem nigeh-dār olmışam

5 Tā seni gördi raḳīb ilen **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil
Dem-be-dem yanar vücūdum ser-be-ser nār olmışam

232
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey perī şīrīn lebüñ ʿışḳında Ferhād olmışam
Tā saña ḳul olmışam ʿālemde āzād olmışam

Tā ki senden ayru düşdüm ey dil-ārāmum menüm
Dem-be-dem der-nāle vü efġān u feryād olmışam

Gerçi ġam-gīnem ġam-ı hecrüñde ey ārām-ı cān
Tā seni gördi gözüm ġam-gīn iken şād olmışam

231-T 47b, P 52b, PS 35b, L 65b, ŞR 57b, TN 138 , TZ 70b, M 55a, GS 52a

1-a Ol: Ey PS, L, ŞR, TN // ʿışḳına: ʿışḳuñla P / ʿışḳuñda PS, L, ŞR, TN, TZ // cāndan: çendān P, PS, L, ŞR, TN, TZ / zār u TZ

1-b firāḳ u: firāḳuñ PS, L, ŞR, TN // miḥnetinde: miḥnetinden P, PS, L, ŞR, TN / ḥasretinden TZ

2-a nigāruñ: nigārum TZ

2-b tek: -TZ

4-a Çünki: Tā ki PS, L, TN

232-T 47b, W 81, P 52a, ŞR 57b, V 13a, TZ 70a, M 55b, GS 52b

3-a hecrüñde: hecrüñden V

3-b gördi: gördüm T

Ey ṣanem bu miḥnet ü hecr ü firāḳuñdan senüñ
Ger ḫarāb idüm velī vaṣluñdan ābād olmışam

5 Tā seni gördi **Ḫaṭāyī** bilmez özin ḫandadur
Tā saña men āşinā boldum özüm yād olmışam

233
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sen misin yanumda cānā yoḫsa ḫᵛābumdur menüm
Kim felekden yire inmiş māh-tābumdur menüm

İşigüñde dem-be-dem bārān degüldür su sepen
Çeşme-i dilden çıḫan çeşm-i pür-ābumdur menüm

Ey raḳībā orta yirde her dem olmagil ḥicāb
Ḥüsni anuñ dünyede bir āfitābumdur menüm

Ṣanmañuz kim keştidür deryālar üste seyr iden
Gözlerüm yaşında bu çeşm-i ḥabābumdur menüm

5 Aytdum ey dil-ber **Ḫaṭāyī**ye cefālar ḳılma çoḫ
Dedi ki ġam çekmegil nāz u ʿitābumdur menüm

4-a firāḳuñdan: firāḳuñda P, TZ

4-b idüm: oldum W // vaṣluñdan: vaṣluñla M

233-T 48a, W 78, P 55a, L 60b, V 12b, TZ 73b, M 56a, GS 53a

1-b Kim: Yā

2-b çıḫan: aḫan V // pür-: ḫūn V

3-a Ey: Git L // orta yirde her dem olmagil: sen bulut tek arada olma P, TZ, M, GS / orta yirden her dem olmagil L

4-a iden: ider V

4-b çeşm-i: cism-i L

234
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ol perī-peyker ṣanem cismümde cānumdur menüm
Gitmesün göñlümden ol rūḥ-ı revānumdur menüm

Sorsam aġzuñ ẕerre mi yā ġonce mıdur yā dehān
Bu sözüm yoḫsa ḫayālüm yā gümānumdur menüm

Göreli āhū gözüñ ʿışḳ ile mecnūn olmışam
Ol sebebden kūh u ṣaḥrā ḫānümānumdur menüm

Serve beñzetdüñ boyını ey raḳīb-i kec-naẓar
Nice dirsin serv anı ʿömr-i cevānumdur menüm

5 Zülfini müşk oḫudum aydur ki ebsem söyleme
Müşk daḫı pür turāb-ı āsitānumdur menüm

Göz midür yā çeşm-i āhū yoḫsa nergis mestidür
Yüz midür ol yoḫsa māh-ı āsumānumdur menüm

Sordılar kim ey **Ḫaṭāyī** nice sevdüñ yāri sen
Didi yoḫdur iḫtiyārum dil-sitānumdur menüm

234-T 48a, W 79, P 54a, 54b, L 61a, ŞR 61b, V 11b, TZ 72b, M 56b, GS 53b

2-a Sorsam: Sordum V, ŞR

4-a beñzetdüñ boyını ey raḳīb-i kec-: beñzer boyı gördüm anuñ içün bir naẓar P, TZ / beñzetmiş boyını görmeyen kec-naẓar V

4-b anı: aña ŞR

5-a Zülfini müşk: Zülfi müşgīn P, TZ / Zülfi müşk V // aydur: didi M, GS

5-b Müşk daḫı pür: Müşk-i Çīn daḫı P, TZ

7-a Sordılar: Didiler L, ŞR, V

235
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Ey cān men cemālüñi gördükçe cān virem
Görsetme kim cemālüñi görsem revān virem

Bir şemme ger getürse ṣabā būy-ı zülf-i yār
Baş ile cān u ʿaḳl u göñül tercemān virem

Vaḳt-i ecel gelürse melek cān içün maña
Yüzüñi görmedin aña cānum ḫaçan virem

Her kim ki gün yüzüñ ḫaberini getürse yār
Men aña müjde yir ü gök ü āsumān virem

5 Didi **Ḫaṭāyī** dil-bere luṭfuñ nedür maña
Didi yüzümde ʿāşıḳa miñ gül-sitān virem

236
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Ey gül yañaglu ḳaddüñe serv-i revān direm
ʿIşḳuñ yolında cānumı virsem revān direm

Dil āhusına itmege peyveste ey perī
Kirpüklerüñ oḫına ḳaşuñı kemān direm

Bir ẕerrece cemālüñi ʿarż eylesen maña
Cān u cihānı cümle saña tercemān direm

235-T 48b, W 82, P 49a, TZ 66a, M 55b, GS 52b
Bu gazelin redifi, T ve W nüshasında "virem", diğer nüshalarda ve neşirlerde "direm" dir.
1-b Görsetme kim: Görset kim ol P, TZ / Görsetmedüñ M, GS
2-a şemme ger: şemmeyi W / şemmeñü TZ / şemmece M, GS
2-b cān u ʿaḳl: ʿaḳl u cān M, GS
5-b yüzümde: yüzüme P, TZ
236-T 52b, ŞR 59a, M 63a, GS 60a
1-b direm: virem T
2-a āhūsına: āhūsını T
2-b oḫına ḳaşuñı: oḫına vü ḳaşuñ T
3-b direm: virem T

Ḳaddüñ ḳıyāma gelse ḳıyāmet nişānıdur
Fettān gözüñe fitne-i āḫir zamān direm

5 Sorsa **Ḫaṭāyī** kimdür işigümde ol perī
Bir bī-nevā-yı ḫaste-dil ü nā-tüvān direm

237
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Tā ki gördüm men seni 'ālemde ḥayrān olmışam
Nāle vü efġān idermen dīde-giryān olmışam

Tā firāḳuñdan göñül mecrūḥ olupdur her zamān
Dem-be-dem der-nāle vü feryād u efġān olmışam

Gül yüzüñ evṣāfını tā kim işitdüm ey perī
Ḥüsnüñüñ bāġında bir murġ-ı gül-istān olmışam

Nice cem' olsun bu göñlüm sensiz ey ārām-ı cān
Kim ser-i zülfüñ kimi ġamdan perīşān olmışam

5 Bu **Ḫaṭāyī** tā hilāl-i ḳaşlaruñ gördi senüñ
Şol mübārek tal'atuñ 'ıydına ḳurbān olmışam

237-T 48b, W 80, PS 35b, L 65a, ŞR 57a, V 13b, TN 137, M 56b, GS 53b, K 72
T 49a, P50a, V 13b, TZ 67b, M 57a, GS 54a nüshalarında bulunduğu hālde PS, L, ŞR, TN nüshalarında yer almayan;
Tā ki düşdüm dil-berā 'ışḳuñda ḥayrān olmışam
Rūz u şeb āh eyledüm hem çeşmi giryān olmışam
matla'lı gazelin 3. ve 4. beyitleri;
Tā dudaġuñ cur'asından ḳılmışam bir ḳaṭre nūş
Ḫıżr tek sīr-āb-ı nūş-ı āb-ı ḥayvān olmışam

Ey 'azīzüm firḳatüñden çıḫmazam ġam-ḫāneden
Sen teki Yūsufdan ayru pīr-i Ken'ān olmışam
bu gazelin 5-6. beyitleri olarak [iki beyitte birer nüsha farkıyla (çeşmesinden: cur'asından // ötrü: ayru)] kaydedilmiştir. Memmedov neşrinde ikinci şiire yer verilmemiş, ilki 7 beyitli olarak kaydedilmiştir (1966: 360-361). Cavanşir-Necef neşrinde ise bu şiirler farklı iki gazel olarak yer almış ve PS, L, ŞR, TN nüshalarındaki karışıklık da tekrarlanmıştır (2006: 255-256).

2-a her zamān: ey ṣanem PS, L, TN, ŞR

3-b Ḥüsnüñü Ḥüsnüñüz V // gül-istān: ḫoş-elḥān V, M, GS, K

5-a hilāl-i: hilālī ŞR, V, M, GS, K

238

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tā ki düşdüm dil-berā ʿışḳuñda ḥayrān olmışam
Rūz u şeb āh eylerem hem çeşmi giryān olmışam

Dil-berā tā gül yañaġuñ görmişem gülşende men
Dem-be-dem destān ilen murġ-ı gül-istān olmışam

Tā dudaġuñ çeşmesinden ḳılmışam bir ḳaṭre nūş
Ḫıżr tek sīr-āb-ı nūş-ı āb-ı ḥayvān olmışam

Ey ʿazīzüm firḳatüñden çıḫmazam ġam-ḫāneden
Sen teki Yūsufdan ötrü pīr-i Kenʿān olmışam

5 Tā **Ḫaṭāyī**yem bugün ḥüsnüñ ṣıfātın söylerem
Cümle ʿuşşāḳ içre men ʿālemde destān olmışam

239

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā men senden ayru kūh iken kāh olmışam
Hem-nişīn-i māteməm hicrāna hem-rāh olmışam

Āteş-i endūh ile baġrum olupdur çün kebāb
Hem-demüm ġamdur nigārā peyrev-i āh olmışam

Bilmenem niçük ola āḫir ser-encāmum menüm
Ḳısmetüm ḫālıḳ yazupdur yoḫsa güm-rāh olmışam

238-T 49a, P 50a, V 13b, TZ 67b, M 57a, GS 54a

Hüseynî neşrinde "Bu gazel aynen Sultan el-Kurrai nüshasından münhasır olarak götürüldü." notuyla yer almaktadır (1380: 250).

1-a ʿışḳuñda: ʿışḳuña P, V, TZ, M, GS

1-b eylerem: eyledüm V

2-b Dem-be-dem destān ilen murġ-ı gül-istān: Hemçü bülbül rūz u şeb mest ü gazel-hān TZ // gül-istān: seḥer-hān M, GS

4-a çıḫmazam ġam-ḫāneden: gice gündüz aġlaram M, GS

4-b ötrü: ayru V, M, GS

5-b içre men: eylese P / üstine TZ

239-M 61a, GS 58a

Hüseynî neşrinde "Bu gazel yalnız Sultan el-Kurrai nüshasında görülüp götürüldü." notuyla yayımlanmıştır (1380: 251). Nüsha farkları vardır.

Sabr-ı Eyyūb eyledüm şāhā ʿināyet vaḳtidür
Dem-be-dem men intiẓār-ı luṭf-ı Allāh olmışam

5 Yā İlāhī sen meni maḥrūm-ı dergāh eyleme
Fażluña ümmīd-vāram ḫāk-i dergāh olmışam

Dün ü gün hecrüñ ile göñlüm perīşāndur menüm
Tāliʿüm Yaʿḳūba beñzer Yūsuf-ı çāh olmışam

Ey **Ḫaṭāyī** ebsem ol sen rāzuñı fāş eyleme
Ḫālıḳ eydür men senüñ rāzuñdan āgāh olmışam

240
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Göñülde ʿışḳuñı cān tek dilerdüm
Saçuñ küfrini īmān tek dilerdüm

Göñül bīmār olanda hecr odında
Viṣālüñ derde dermān tek dilerdüm

Men-i dil teşne ṣaḥrālarda dāyim
Lebüñi āb-ı ḥayvān tek dilerdüm

Ḳalanda ẓulmet-i hicrān evinde
Cemālüñ şemʿ-i tābān tek dilerdüm

5 **Ḫaṭāyī** varsa vaṣluñ gülşenine
Boyuñ serv-i ḫırāmān tek dilerdüm

240-T 49a, L 61a, ŞR 55a, M 57a, GS 54a, G 38a
2-a olanda: oluben L // odında: evinde L, ŞR, M, GS, G
3-a Men-i : Menem L, ŞR, G
5-a varsa: irse L

241

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dünye vü ʿuḳbāda sen tek yār-ı ġam-ḫ̬ār isterem
Ḥalḳ ider dīvāre secde men de dīdār isterem

Ṭūṭi tek telḫ oldı aġzum isterem şekker lebüñ
Bülbül-i ser-geşteyem her günde gül-zār isterem

Her vefāsız dil-bere virmen göñül ey dil-rubā
Bir senüñ tek dil-beri yār-ı vefādār isterem

Çün sen ey derde ṭabībüm ḳılmasañ dermānumı
Bu vücūd-ı zārumı her günde bīmār isterem

5 Bu **Ḫaṭāyī** bende ol ḳaşuñ ḳulıyam ṣıdḳ ilen
Ḳılmışam bir ḳatla iḳrārı ne inkār isterem

242

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Senüñ tek dil-ber-i cānāna yetdüm
Zi-hicrān ölmiş iken cāna yetdüm

Saçuñ küfrine olmışdum giriftār
Yüzüñi görgecin īmāna yetdüm

İşigüñ itlerine hem-nişīnem
Ne devletlü ḳulam sulṭāna yetdüm

Göñül ḳalmışdı hicrān ẓulmetinde
Lebüñden çeşme-i ḥayvāna yetdüm

241-T 49b, P 51a, L 61b, TZ 68b, M 57b, GS 54b
1-b men de: ben de T, P1, TZ, M, GS
2-b gül-zār: dīdār P, TZ
4-a derde ṭabībüm: derdüm ṭabībi P, TZ // ḳılmasañ: itmeseñ P, TZ
5-a bende: ḫaste P, TZ // ḳaşuñ: şāhuñ L
5-b iḳrārı ne: iḳrār yine P, TZ, M, GS
242-T 49b, P 55b, PS 34b, L 64b, ŞR 55a, TN 134, TZ 74b, M 57b, GS 54b
1-a Senüñ tek dil-ber-i: Viṣālüñden senüñ P, TZ, GS // Bugün bir PS, L, ŞR, TN, GS
1-b Zi-: Ki P, TZ, M // olmış: bolmış P, TZ, M, GS // iken: idüm M, GS
2-a küfrine: küfriyle PS, L, TN
3-a itlerine: itlerüñle P, TZ / itleriyle PS, L, ŞR, TN
4-a ẓulmetinde: zaḥmetinde PS, TN
4-b Lebüñden: Lebüñ tek ŞR

5 Ġamuńdan gözlerüm kevkeb kimidür
Şükür kim bir meh-i tābāna yetdüm

Mis̱āl-i ḳaṭre idüm ḳaṭre ḳıldum
Bi-ḥamdi'llāh yine ʿummāna yetdüm

Ḫaṭāyī ḫastedür vaṣluń gedāsı
Ḳapuńdan vāye vü iḥsāna yetdüm

243
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Men seni cāndan severem ey dil-ārāmum menüm
Şol sebebden zār ü giryān geçdi eyyāmum menüm

Gicem ilen gündüzüm farḳ edebilmen ey ṣanem
Rūy ilen zülfüń olupdur ṣubḥ ilen şāmum menüm

Rūz u şeb bülbül teki feryād ü zārīdür işüm
Tā yüzüńden ayru düşdüm ey gül-endāmum menüm

Munca kim cevr ü cefā çekdüm mańa yār olmadı
Ol ṣanemsiz bilmenem n'olur ser-encāmum menüm

5 Bu **Ḫaṭāyī** dünyede hüşyār olmaz bir zamān
Tā kim ol peymāne-i laʿlüń durur cānum menüm

5-a bir: sen P, TZ, M

6-a Misāl-i: Viṣālüń P, TZ // ḳaṭre: ẕerre PS, TN // idüm: imiş P; TZ // ḳıldum: irdüm P, TZ / itdüń PS, ŞR, TN

6-b yine: bugün ŞR

7-a ḫastedür vaṣluń gedāsı: ḫaste bir tıf gedādur P, TZ // gedāsı: gedāyı M, GS

7-b Ḳapuńdan: Dapuńda P, TZ / Ḳapuńda PS, L, ŞR, TN, M, GS // vāye vü: vāye-i P, TZ, TN, M, GS

243-T 50a, L 61b, ŞR 62a, V 12a, M 63b, GS 60b

1-a severem: severmen V // dil-ārāmum: gül-endāmum M, GS

1-b Şol: Ol V // zār ü giryān geçdi: zār birle geçer ŞR

2-a Gicem: Gice ŞR, V, M, GS

3-a teki: kimi ŞR / gibi M

3-b gül-endāmum: dil-ārāmum M, GS

4-a Munca kim cevr ü cefā çekdüm: Anca kim çekdüm cefāsın ol V // olmadı: olmaduń V

4-b Şol: Ol V // bilmenem: bilmezem ŞR, V // n'olur ser- ŞR / n'ola ser- V, M, GS

5-a olmaz: bolmaz V

244
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1 Derd ü firāḳ u ḥasret ilen cāna gelmişem
Küfr-i saçuñla vechüñe īmāna gelmişem

Zülfüñ şebinde teşneyem ol āb-ı la'lüñe
Ẓulmāt içinde çeşme-i ḥayvāna gelmişem

Bir 'andelīb-i kūy-ı firāḳ idüm ey ṣanem
Yüzüñi görmege bu gül-istāna gelmişem

Ḫoş 'āḳilem ki dünyede is̱bāt-ı 'ışḳ içün
Dīvāne gelmişem veli dīvāne gelmişem

5 Ḳapuñdan ayru oldı **Ḫaṭāyī** şikeste-ḥāl
Ümmīd ilen işigüñe dermāna gelmişem

245
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 Cemālüñ gülşeni'çün merġ-zāram
Neden kim ḥasretüñden murġ-ı zāram

Bu ma'nīden helāk olman ġamuñdan
Viṣālüñden senüñ ümmīd-vāram

Cemālüñ verdini gülşende gördüm
Firāḳuñdan saçuñ tek bī-ḳarāram

244-T 50b, P 48b, ŞR 58a, TZ 65b, M 58a, GS 55a
1-a cāna: yana ŞR
1-b saçuñla: saçuña M, GS
3-a kūy-ı: kūh-ı P, TZ
4-T
4-a 'āḳilem: 'ālemī ŞR // is̱bāt-ı: esbāb-ı ŞR
5-a oldı: düşdi ŞR // şikeste-ḥāl: ḫaste-dil P, TZ
245-T 50b, P 51b, ŞR 59b, TZ 69b, M 58a, GS 55a, K 132
1-a gülşeni: rūşeni K
1-b Neden kim: Nedîm-i P, TZ / Ne diyem ŞR // ḥasretüñden: ḥasret-i ol T / hasret ile ŞR // murġ-ı: āh u P, TZ
2-a helāk olman: ḫalāṣ olmaz P, ŞR, TZ, K
2-b Viṣālüñden: Viṣālüñe M, GS

Yüzüñi görmege cān virmedüm çün
Bu işümden be-ġāyet şerm-sāram

5 **Ḫaṭāyī** ʿömri ḫatm oldı henūz āh
Cemālüñ görmek içün intiẓāram

246
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Viṣālüñden senüñ dūr oldı göñlüm
Ḳatı bī-zār u bī-zūr oldı göñlüm

Dil-i vīrānuma tā geldi ʿışḳuñ
Ṣanasın beyt-i maʿmūr oldı göñlüm

Cemālüñ tā ki gördüm ey perī-rū
Yüzüñ şevḳiyle pür-nūr oldı göñlüm

Cefā vü miḥnetüñ tā geldi cāna
Belālardan ḳamu dūr oldı göñlüm

5 Gözüñden çün ıraġ oldı **Ḫaṭāyī**
Ḳatı bīmār ü rencūr oldı göñlüm

4-a görmege: görgeçin P, ŞR, TZ, M, GS // virmedüm çün: virdüm ey cān K // çün: men ŞR
5-a Ḫaṭāyī ʿömri ḫatm oldı henūz āh: Ḫaṭāyīyem ki ḫatm itdüm kelāmı ŞR // āh: -T
246-T 51a, P 50a, ŞR 61a, TZ 67b, M 58b, GS 55b
1-a senüñ: saña P
1-b bī-zūr: bī-nūr ŞR
2-a Dil-i vīrānuma: Bu göñlüm şehrine ŞR
2-b Ṣanasın: Ṣafā vü ŞR
3-b şevḳiyle: şevḳine P, TZ
4-a Cefā vü: Cefā-yı P, TZ
5-a çün: tā P, ŞR, TZ
5-b bīmār ü rencūr: bī-zār u bī-zūr P

247

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā tā kim viṣālüñ gitdi yanumdan menüm
Dürlü miḥnetler geçer her laḥẓa cānumdan menüm

Ger vücūdum ḳabr içinde yüz miñ ıl ḳalsa müdām
Çıḫmaya bu nār-ı ʿışḳuñ üstüḫᵛānumdan menüm

Ḫānümān aḥvālini menden firāḳuñ sormasun
Geçmişem senden cüdā öz ḫānümānumdan menüm

Ḳabrüm üstine ṣabā luṭf eylegil ḳılgil güẕār
Bir ḫaber virgil maña cān u cihānumdan menüm

5 Ḥaḳ bilür seyyāre tek gözüme uyḫu gelmedi
Tā felek ḳıldı cüdā ol mihribānumdan menüm

Nev-cevān iken meni hicrān güni pīr eyledi
Tā ki düşmişem cüdā ʿömr-i cevānumdan menüm

Ḳaddi ḫam oldı ġamından bu **Ḫaṭāyī** ḫastenüñ
Tā cüdā düşdi göñül ḳaşı kemānumdan menüm

247-T 51a, P 53a, L 69a, V 11b, TZ 71b, M 58b, GS 55b

1-a Dil-berā tā kim: Tā kim ey dil-ber P, V, TZ

2-a Ger vücūdum: Tā ki cismüm P, L, TZ // miñ: -P, L, TZ // il: yıl V // ıl ḳalsa müdām: illar ḳalsa M

3-a aḥvālini: aḥvāline P, L, TZ

3-b öz: uş P, TZ / ol M, GS

4-a eylegil: eyleyüp P, TZ

4-b virgil: algil T

6-a hicrān güni: hecr-i ruḫuñ P, TZ, L [sah kaydı] // güni: bugün V

7-a oldı: boldı L, V

7-b ḳaşı: ebrū V

248

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gice gündüz istegüm dil-dār-ı yārum bulmışam
Cān u dil ḳurtuldı ġamdan ġam-güsārum bulmışam

Gökde isterdüm men ol māhumnı buldum yirde uş
Ḥamdüli'llāh kim göñülde intiẓārum bulmışam

Hīç ḳarārum yoẖ idi ṣabrum tükenmişdi velī
Ber-ḳarāram kim enīs-i rūzgārum bulmışam

Baẖt-yāram baẖt elinden şādmānam dil-feraḥ
Çün menüm cān u göñülden iẖtiyārum bulmışam

5 Var iken göñlüm açıldı ser-bülendüm nişe kim
Servi boylu ġonce leblü gül-ʿiẕārum bulmışam

Ẓulmet-i hicrān yine efrūz boldı gitdi ġam
Tāliʿüm ferẖunde māh-ı tāb-dārum bulmışam

Ey **Ḫaṭāyī** şükr ḳıl Ḥaḳ virdügine rūz u şeb
Ṣunʿ-ı sāniʿ ḳudret-i Perverdigārum bulmışam

248-T 51b, PS 35a, L 64b, ŞR 56a, V 13b, TN 135, M 59b, GS 56b, G 38b

1-a istegüm: isteyen ŞR, G

2-a buldum yirde: yirde buldum ŞR, V, M, GS, G

4-a Baẖt-yāram: Baẖt-vāram T, M, GS // şādmānam: şādmān u ŞR, G

4-b Çün menüm: Çünki men V //cān u : cānı V

6-a yine: maña PS, L, ŞR, V, TN, G // gitdi ġam: ġam meni M, GS

6-b ferẖunde: burcında ŞR, V, M, GS, G

7-a virdügine: virgüsine V

249

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tā ki gördüm men cemālüñ ey peri-veş dil-berüm
Manẓar-ı ḫūrşīd tek yaş ile doldı gözlerüm

Bülbül-i zāram yüzüñden ayru ṭāḳat ḳılmazam
Kim yüzüñdür bu cihān bāġında verd-i aḥmerüm

Men daḫı yād eylemen dünyā vü cennet bāġını
Leblerün tā kim olupdur şekker-āb u kevs̱erüm

Şerbet-i hecrüñle ḳılma dil-berā aġzumnı telḫ
Ṭūṭiyem laʿlüñ durur ḳand u nebāt u şekkerüm

5 Niçe gündür kim **Ḫaṭāyī** āsitānuñ yastanur
Sormaduñ bir gün ki ḳanī ol ġulām-ı kemterüm

250

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ol perī raʿnā giden serv-i revānumdur menüm
Sāye ṣanmañ sürünen yanınca cānumdur menüm

Bülbül-i zāram ki ḥüsnüñ gülşenidür meskenüm
Ḥalḳa-i zülfüñ şikenci āşiyānumdur menüm

Mū teki bilüñ ḫayāli ince fikrümdür müdām
Ẕerrece aġzuñ sözi rāz-ı nihānumdur menüm

249-T 51b , P 52b, V 22b, TZ 71a, M 59b, GS 56b

1-b tek: kimi P, TZ

3-a eylemen: eylemem V

3-b şekker: müşk T

4-a hecrüñle: hecr ile V, M, GS // dil-berā: dāyimā V

250-T 52a, P 51a, ŞR 61b, V 12a, TZ 69a, M 59a, GS 56a

1-a Ol: Şol ŞR, V // perī: boyı ŞR, V, TZ, M, GS

1-b ṣanmañ: ṣanma T, ŞR, V, M, GS

Men n'ola kevkeb kimi her şeb ġamuñda olmayam
Çün cemālüñ gökde māh-ı āsumānumdur menüm

5 Didüm ey dil-ber **Ḫaṭāyī** kim durur kūyuñda zār
Didi bir ḥayrān u vālih nā-tüvānumdur menüm

251
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Ey cemālüñde senüñ nūr-ı İlāhidür tamām
Ol ṣıfātuñ ẕikridür fikrüm hemīşe ṣubḥ u şām

Ol şehenşāh-ı cihānsın kim ḳul olup ḳapuña
Ḳanberinüñ ḫidmeti çün Ḳayṣer ü Cemdür ġulām

*Hel etā*da Ḥaḳ saña çün sāḳi-i muṭlaḳ didi
Āb-ı kevs̱erden senüñ destüñdedür yāḳūt u cām

Ol 'Alīsin kim hamu peyġambere sensin şefī'
Cümle bu ümmīd ilen ḳapuña gelür ḫāṣ u 'ām

5 Çün senüñ evṣāfına yetmez **Ḫaṭāyī**nüñ sözi
Uş bu ebyāt üste ḫatm oldı kelāmum ve's-selām

4-a Men n'ola: N'ola men M, GS // ġamuñda: ġamuñdan P, TZ, M, GS // olmayam: uymanam P, TZ, M, GS // Men n'ola kevkeb kimi her şeb ġamuñda olmayam: Gözüme gelmez yuḫu her gice kevkebler kimi ŞR / N'ola her şeb men yoluñda zār olam yulduz kimi V

5-a kūyuñda: ḥayrān u M, GS

251-T 52a, P 10b, TZ 14b, M 60a, GS 57a

1-a cemālüñde: cemālüñden P, TZ

1-b Ol: Şol P, TZ

2-b ḫidmeti: ḫādimi M, GS

4-b gelür: geldi P, TZ, M, GS

5-a senüñ: şāhuñ M, GS

5-b üste: ile P, TZ / içre M, GS

252

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Pür-şarāb olsun hemīşe uş bu cām-ı dost-kām
Meclis içre düşmesün ol dost elinden mey müdām

Sāḳiyā ol cāmı sen doldur tamāmet sun bize
ʿÖmri noḳṣān olsun anuñ kim didi anı ḥarām

Bādeden pürdür ṣurāḥi dāmeninde ol müdām
Ṣanasın güller biter pehlū-yı serv-i ḫoş-ḫırām

Ḥüsni gül-zār-ı muṣaffā bezmi eyler pür-ṣafā
Ol bize eyler tevāżuʿ biz aña her dem selām

5 Ẕikr ü fikrüm her dem ol sulṭān-ı ʿālemdür menüm
Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste anuñ Ḳanberine bir ġulām

253

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yoḫ idi bu yir ü gökler men ezelden var idüm
Gevherüñ yek-dānesinden ileri pergār idüm

252-T 52b, P 49b, ŞR 63b, V 8a, 22b, TZ 67a, M 60a, GS 57a

1-a olsun: oldı TZ

1-b mey müdām: ṣubḥ u şām ŞR

2-a Sāḳiyā: Sāḳi ŞR // cāmı sen: cām-ı meyi ŞR // tamāmet: pey-ā-pey ŞR // sun bize: vir maña M, GS

2-b ʿömri: ʿömrni TZ // olsun anuñ: anuñdur TZ // didi: diyer ŞR, V // didi anı: ele alur M, GS

3-a ol müdām: dil-berüñ ŞR // ol: mey V // dāmeninde ol müdām: daşrasından gör ḥarām M, GS

4-a Ḥüsni: Zihī T // bezmi eyler: zihī bezm-i T // Zihī gül-zār-ı muṣaffā zihī bezm-i: Ol durur gül-zār-ı meclis oldurur bezm-i V/ Meclis içre mest olmış yār olupdur pür-ṣafā TZ / Bu ne gül-zâr-ı muṣaffā bu ne bezm-i pür-safā M, GS

4-b bize eyler: ider bize V

5-b ḫaste: bende ŞR, V / ḫaste anuñ: ḫastenüñ T

253-T 53a, ŞR 53b, M 62b, GS 59b, G 37a

1-a gökler men: gök men T / gök hīç yirde kim men M, GS // ezelden: -T

1-b Gevherüñ yek-dānesinden ileri pergār: Gevher-i yek-dānesi sülbünde men hem-vār ŞR, G // ileri: ilerü M, GS

Gevheri āb eyledüm dutdı cihānı ser-be-ser
Yiri gögi ʿarş u kürsi yaradan Settār idüm

Gāh Ḥüseynī vü Nesīmī gibi soydı ḳādılar
Gāh Manṣūr donına girdüm ene'l-Ḥaḳ dār idüm

Girdüm ādem cismine kimsene bilmez sırrumı
Men bu beytu'llāh içinde tā ezelden var idüm

5 On sekiz miñ ʿāleme men gerdiş ile gelmişem
Ol sebebden Ḥaḳ ile sırdār idüm serdār idüm

Dünyesinden men anuñ sırrın bilürdüm ol meni
Baḥr-ı raḥmet içre men bir lü'lü'-i şehvār idüm

Men **Ḫaṭāyī**yem Ḥakı ḥaḳ tanımışam bī-gümān
Anuñ içün ol yaratdı men aña der-kār idüm

254
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gözleri mey-ḫᵛāredür mey-ḫāneye göndermişem
Lebleri peymānedür peymāneye göndermişem

Dil-berüñ aġzı ṣadefdür didiler hey dil-berā
Dişleri dürdānedür dürdāneye göndermişem

2-3-ŞR, G
2-b Yiri gögi ʿarş u kürsi: Yedi yiri gögi ʿarşı M, GS
3-a Gāh Ḥüseynī vü Nesīmī gibi soydı ḳādılar: Gāh Ḥüseynlen bile postumı soydı bu ḳādılar T
4-a cismine: sülbüne ŞR / donına M, GS
4-b beytu'llāh içinde: beytu'llāhda hem M, GS
5-a On: Ol T // men gerdiş ile: gerdiş ile men M
6-a bilürdüm: bilürem M, GS // meni: menüm ŞR, M, GS, G
6-b Baḥr-ı raḥmet içre men bir lü'lü'-i şehvār idüm: Deryānuñ altındaki sac ḳızdıran al nār idüm T // Baḥr-ı raḥmet içre men: Deryānuñ altındaki ŞR, G
7-a ḥaḳ tanımışam: men tā bilmişem ŞR / Ḥaḳ ile hem-nişīnem M, GS
254-T 53b, ŞR 58b, M 61b, GS 58b
ŞR nüshasında redif "-eyi göndermişem" biçimindedir.
1-a mey-ḫᵛāredür: mey-ḫānedür T, ŞR
2-a hey: ey ŞR, M, GS

Gözleri fettānedür saẖla özüñ fettāneden
Ol ḥadeng-i ġamzeni fettāneye göndermişem

Cānumuñ cānānesidür şol nigāruñ ġamzesi
Cānuma nūş eyledüm cānāneye göndermişem

5 Āb-ı ḥayvāndur dudaġuñ sormayan virmez ẖaber
Āb-ı ḥayvān isteyen ẓulmāneye göndermişem

Yandurur gör dem-be-dem ʿışḳ od ilen dil-ẖasteni
Nūr-ı vāḥiddür bugün pervāneye göndermişem

Bu **Ḫaṭāyī** söyledi ẓulmāt içindedür yaḳīn
Yār maña hem-ẖānedür hem-ẖāneye göndermişem

255

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ol perī-veş ḥüsn-i gencüm yār senden küsmişem
Lebi şekker dişi incüm yār senden küsmişem

Ayda yılda bir gezer gözüm görür yüzüñ senüñ
Ey menüm görk ü güvencüm yār senden küsmişem

Gökde isterdüm seni men yirde gördüm bī-gümān
Tuḥfe ḳudret māh u encüm yār senden küsmişem

Yār yāri böyle sorar ey vefāsız bī-vefā
Ḥadden ötdi derd ü rencüm yār senden küsmişem

5 Bu **Ḫaṭāyī** ẖaste kūyuñdan diler dūr olmaya
Varabilmen çoẖ üşencüm yār senden küsmişem

3-a Gözleri: Gözlerüñ M, GS

5-T

5-a sormayan: sorana M, GS

6-a od ilen: odına M, GS

6-b vāḥiddür: aḥaddur T // Nūr-ı vāḥiddür bugün: Şemʿ-i rūşendür aña ŞR / Yār-ı vāḥiddür bugün: M, GS

7-b maña: saña M, GS

255-T 53b, ŞR 55b, G 38a

1-a Ol: Ey ŞR, G

2-a gözüm görür: görür gözüm ŞR, G

2-b görk ü: görki T

256

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Adum İsmaʿil ibn-i Ḥaydarīyem
ʿAlīnüñ çākerinüñ çākeriyem

Ḥüseynī mez̠hebem men dīn içinde
Mevālī olanuñ men reh-beriyem

Menüm ġāzīlerüme ḥürmet eyleñ
Göñül evinde anlaruñ biriyem

Meni anlardan ayru ṣanmañuz siz
Velīkīn anlaruñ men serveriyem

5 Menem hem pīr ü hem sulṭān-ı ʿālem
Ḫaṭāyīyem şehüñ bir kemteriyem

257

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Adum Şāh İsmaʿil Ḥaḳḳuñ sırrıyem
Bu cümle ġāzīlerüñ serveriyem

Anamdur Fāṭıma atam ʿAlīdür
Bu on iki imāmuñ peyreviyem

Atamuñ ḳanını aldum Yezīdden
Yaḳīn bilgil ki naḳd-i Ḥayderīyem

Ḫıżır zinde ile Īsī-i Meryem
Zamāne ehlinüñ İskenderiyem

256-T 54a, PS 33b, L 63a, ŞR 52b, TN 130, M 61a, GS 58a, G 36b

1-a İsmaʿil: İsmaʿildür M, GS // Ḥaydarīyem: Ḥaydar M, GS

2-b Mevālī olanuñ: Ḥaḳīḳat ehlinüñ M, GS

3-b anlaruñ: olaruñ PS, L, TN

257-P 13b, PS 34a, L 63b, ŞR 53a, TN 131, TZ 18a, M 63b, GS 60b, G 36b

1-a Adum: Menem PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

1-b Bu cümle: Ki munca PS, L, ŞR, TN, G

2-PS

2-b Bu oniki imāmuñ peyreviyem: On iki imāmuñ men daḫı pīriyem P / Bu on iki imāmuñ men pīriyem L, TN, M, GS

3-PS

3-a aldum Yezīdden: Yezīdden aldum L, TN

3-b bilgil: bilüñ ŞR, G

4-a zinde: İlyas M, GS

5 Yezīd ü müşrik ü melʿūnı gör kim
Münāfıḳ ḳıblesinden men berīyem

Nübüvvet mendedür sırr-ı velāyet
Muḥammed ümmetinüñ reh-beriyem

Cihānı tīġ ile ḳıldum musaḫḫar
ʿAliyyü'l-Murtażānuñ ḫançeriyem

Ulu babam Ṣafī atam Cüneyddür
Şecāʿat ehlinüñ ḥaḳ Caʿferiyem

Ḥüseynīyem Yezīde laʿnetüm var
Ḫaṭāyīyem ʿAlīnüñ çākeriyem

258

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Bugün men bir büt-i meh-pāre gördüm
Elinde yüregüm ṣad-pāre gördüm

Meni senden sorar olsa ṣabā di
Żaʿīf ü ḫaste vü āvāra gördüm

Ḳara zülfüñ görende ey ḥabībüm
Göñül meyl eyledi zünnāra gördüm

Çemende geşt ider gördüm ḥabībi
Teraḥḥum ḳılmadı yalvaragördüm

5 Nice miskīn **Ḫaṭāyī** ḳanın içmiş
Şol iki nergis-i ḫūn-ḫᵛāre gördüm

5-a müşrīk ü melʿūnı: melʿūn u müşriki PS, L, TN // melʿūnı: Mervānı ŞR, G // gör kim: ṭaʿn it PS

6-b ümmetinüñ reh-beriyem: Muṣṭafānuñ peyreviyem P / Muṣṭafānuñ gevheriyem PS, L, ŞR, TN / Muṣṭafānuñ çākeriyem M, GS

7-a ḳıldum: ḳıldı PS, TN

7-b ḫançeriyem: peyreviyem PS, L, ŞR, TN, G / Ḳanberiyem M, GS

8-a atam Cüneyddür: atamdur Ḥaydar P, TZ / atam Cüneyd L, TN

8-b ehlinüñ ḥaḳ: ehliyem hem PS, L, ŞR, TN, G / ḥaḳ: hem M, GS

9-a Yezīde laʿnetüm var: bugün meydān içinde PS, L, TN

9-b ʿAlīnüñ: şāhuñ bir P, TZ // çākeriyem: Ḳanberiyem ŞR, G

258-P 48b, TZ 65b

2-b āvāra: bī-çāre TZ

259

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Yüzüñ görende ey ṣanem Allāha şükr idem
Sürtdüm yüzümni toprağa dergāha şükr idem

Gerçi yüzüñden ayruyam ammā ḫayālüñe
Hicrān şebinde göge baḫup māha şükr idem

Ger rind ü ger melāmetem ü ʿāşıḳam velī
Her dem baḫanda zāhid-i güm-rāha şükr idem

Rūz-ı ezelde gördi seni bir naẓar gözüm
ʿÖmrümce baḫuban o naẓar-gāha şükr idem

5 Bende **Ḫaṭāyī** düşmiş idi yārdan ıraġ
Yetdüm çü āsitān-ı şehenşāha şükr idem

260

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ḥabībüm sen teki zībā nigārı sevmişem
ʿAḳlı kāmil ḥüsne bay bir doġrı yārı sevmişem

Sevmişem bir lāle-ruḫ bir cādu gözlü dil-beri
Ḥoḳḳa-i mercān tek aġzı ḫaṭṭ u ḫāli sevmişem

Yüzi gülgül zülfi sünbül gözleri ḥayrān kimi
Ḳaşları şol yaya beñzer ol hilāli sevmişem

Laʿl-i mey-gūnun senüñ bir meclis içre dem-be-dem
Sāḳinüñ çenginde ol āb-ı zülāli sevmişem

5 Ḫayli demdür kim **Ḫaṭāyī** yārınuñ vaṣfın yazar
Birine miñdür anun dīdārı ḥāli sevmişem

259-P 55a, TZ 74a, M 63a, GS 60a, K 135

3-a rind ü ger: rindem ü P, TZ

3-b Her dem baḫanda: Bağrum yaḫanda P, TZ

4-b o: bu M, GS

260-P 55b, TZ 74a

Gazelin matlaʿ beyti ile diğer beyitleri arasında kafiye bakımından uyumsuzluk vardır. İlk mısrada "nigār" yerine "nihāl", ikincisinde "yār" yerine "bāl" kelimesini koyarak metin tamiri yoluyla kafiye sorununu gidermek mümkündür.

261
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Gönül virdüm cefāsın bilmez idüm
Belī didüm belāsın bilmez idüm

Saçuñ pür-çīn didüm bendine düşdüm
Bu çın sözüñ ḫaṭāsın bilmez idüm

Lebüñe cān didümse tökme ḳanum
Sorup senden bahāsın bilmez idüm

Viṣālüñden doyınca almadum kām
Anuñ rūz-ı cezāsın bilmez idüm

5 **Ḫaṭāyī** ṭalʿatın Ḥaḳdan dilerdi
Ḳabūl olmış duʿāsın bilmez idüm

262
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bu cihān mülkinde men sen yāra muḥtāc olmışam
Her zamān ol yār ile dīdāra muḥtāc olmışam

Bülbül-i mestem şehā bīmār u zāram rūz u şeb
Ārzū-yı gül ġamından hāra muḥtāc olmışam

Girmişem bāzār-ı ʿışḳa bir ḫarīdār isterem
İstemen sūd u ziyān kirdāra muḥtāc olmışam

ʿIşḳ içinde vālih u ser-mest ü ḥayrānam velī
Gör nice Manṣūr teki men dāra muḥtāc olmışam

5 Söz içinde bu **Ḫaṭāyī**nüñ cihān muḥtācıdur
Bir nefes senden şehā güftāra muḥtāc olmışam

261-P 48b, TZ 65a
262-P 56a, TZ 75a

263

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḥüsnüñi men Yūsuf-ı Kenʿāna nisbet ḳılmışam
Ḳılmışam nisbet velī şāhāna nisbet ḳılmışam

Cānumı ṭarḥ itmişem yoluñda ey ārām-ı cān
Göñlüm içinde ḫayālüñ cāna nisbet ḳılmışam

Dişlerüñ incü lebüñ mercāndur ey baḥr-ı kerem
Ḥalḳa-i devr-i dehānuñ kāna nisbet ḳılmışam

Ey şeh-i ḫūbān-ı ʿālem bāġ içinde men senüñ
Boyuñı serve saçuñ reyḥāna nisbet ḳılmışam

5 Bu **Ḫaṭāyī** bir ḳuluñdur āsitānuñda senüñ
Mürvet eyle men seni sulṭāna nisbet ḳılmışam

264

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Ḫayālümdür menüm yā düşde gördüm
Bi-ḥamdi'llāh cemālüñ uşta gördüm

Sözüñ her biri gevher olduġı'çün
Asılmışdur hemīşe gūşda gördüm

Nice kim bilicisin ebsem olgil
Saʿādet olmaġı ḫāmūşda gördüm

Belāsından bu ʿışḳuñı saḫıngil
Yüküş ʿāşıḳları ser-geşte gördüm

5 Senüñ ol zülfinüñ her bir ḳılını
Ḫaṭāyī boynına bir rişte gördüm

263-P 56b, TZ 75a, M 64a, GS 61a
264-P 56b, TZ 75b
3-b Saʿādet: Selāmet TZ

265

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Menem kim bu cihāna şimdi geldüm
Revān oldum Revāna şimdi geldüm

Şehā men ʿāşıḳ u ḥayrān u mestem
Muḥibbem ḫānedāna şimdi geldüm

Şehe müştāḳ idüm ġāyetde bi'llāh
Şükür kim āsitāna şimdi geldüm

Yezīd ü müşrikünñ kökin keserem
Çerāġa yana yana şimdi geldüm

5 Ezelden gelmişem şāh emri ilen
Sağınmagil cihāna şimdi geldüm

Muḥibbem on iki şāha ezelden
Velīkīn bu dükāna şimdi geldüm

Süleymān ḫātemi Mūsī ʿaṣāsı
Cihāna Nūḥ ṭufāna şimdi geldüm

Muḥammed muʿcizi şāh Żü'l-feḳārı
Elümdedür nişāne şimdi geldüm

Ḫavāric aṣlını ḳoyman cihāna
Ḫaṭāyīyem cihāna şimdi geldüm

265-P 57a, PS 34a, L63b, ŞR 53b, TN 132, TZ 76a, M 62b, GS 59b, G 36b

1-a cihāna: zamāna P, TZ

2-a çün: -L, TN // Şehā men ʿāşıḳ u ḥayrān u mestem PS / ʿĀşıkam mest ü ḥayrān şāha çün men P, TZ / Mürīd ü mest ü ḥayrānam şehā men M, GS // ʿāşıḳ u ḥayrān u mestem: mest ü ḥayrānam şehā men ŞR, G

2-b Muḥibbem: Muḥibb-i PS / Muhabbet L, TN

4-a kökin keserem: ḳanın tökerem PS, L, ŞR, TN, M, G / ḳanın tökermen GS

4-b Çerāġa: Çerāġam PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

5-PS, L, ŞR, TN, M, GS,G

6-PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

7-a ḫātemi: ḫani PS, L, TN // Mūsī: Mūsīnüñ PS, L, TN

7-b Cihāna: ʿĀleme P, L, TZ // Nūḥ ṭūfāna: Nūḥ u ṭūfānam L, TN

9-a aṣlını: neslini M, GS // cihāna: cihānda PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

9-b Ḫaṭāyīyem: Ḫaṭāyī PS // cihāna: bürhāna PS / ki bürhāna L, ŞR, TN, G

266

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Avlaḫda bugün avlar iken yāra yoluḫdum
Bir aydan arı gün kimi dīdāra yoluḫdum

Bī-çāre göñül gözgüsi açıldı ṣafādan
Hey hey ne ʿaceb āhū-yı Tatara yoluḫdum

Dün varmış idüm bāġçaya gül dirmege ammā
Sundum elümi bir güle ṣad ḫāra yoluḫdum

Çoḫ mihr ü vefā umar idüm yārdan ammā
Bir cevri yüküş yār-ı cefā-kāra yoluḫdum

5 Şāh işigüñe secde ḳılupdur bu **Ḫaṭāyī**
Baḥr-ı Necefe irdüm ü şeh-vāra yoluḫdum

267

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-rubānuñ firḳatüñden gözlerüm nemdür menüm
Gice gündüz aġlaram hiç bilmezem nemdür menüm

Bī-devā derdümni men ʿarż eyledüm dil-ber didi
Olma ġam-gīn kim saña laʿl-i lebüm emdür menüm

Ḫūblaruñ cevrin çekermen ey perī peyveste kim
Ḳısmetüm rūz-ı ezelden miḥnet ü ġamdur menüm

266-V 29b, ŞR 55b, G 38a

1-b kimi: teki ŞR, G

2-a gözgüsi açıldı ṣafādan: bir ʿayn-ı ġazāle ŞR, G

2-b ne: ki ŞR, G

3-b ṣad: yüz ŞR, G

4-a Çoḫ mihr ü vefā umar idüm yārdan ammā: Mihr ile vefā ister idüm dāyim o yārdan ŞR, G

5-a işigüñe: ḳapusına ŞR, G

5-b irdüm: daldum ŞR, G

267-ŞR 63b, TH 25, M 61b, GS 58b

Hüseynî neşrinde "Bu gazel yalnız Sultan el-Kurrai nüshasında görülüp göçürüldü." notu yer almaktadır (1380: 293).

2-a Bī-devā derdümni men: Bī-devādur derdümi M, GS // men: çün ŞR

3-a çekermen: çekersin ŞR

Ḳaşlaruñla çünki men baḥs̱ eyledüm ey māh-ı nev
Ol sebebden ey perī bu ḳāmetüm ḫamdur menüm

5 Ḥaḳ bilür kim ḥüsn içinde bu **Ḫaṭāyī** dil-beri
Cümle ḫūblar arada ʿālemde görkemdür menüm

268
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Āh kim ol dil-ber ü dil-dārı gitdüm görmedüm
Gördüm aġyārı velīkin yārı gitdüm görmedüm

Fikr-i endūh-ı firāḳ u miḥnet-i hicrān ile
Cāna yetdüm ġamdan u ġam-ḫ˘ārı gitdüm görmedüm

N’eyleyem bī-iḫtiyār ayrıldum andan vā dirīġ
Ol menümlen hem-dem ü serdārı gitdüm görmedüm

Ol perī-ruḫ-sār içün ʿālemleri terk eyledüm
Ḳoydum elden cümle-i pür-kārı gitdüm görmedüm

5 Ey **Ḫaṭāyī ölmegüñ** farż oldı şol ṭūṭī kimi
Lebleri şehd ü şeker-güftārı gitdüm görmedüm

269
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bendeye ḥaḳdur ölüm sen pādişāhı görmişem
Dem-be-dem ol ḳudret-i ṣunʿ-ı İlāhı görmişem

Ol ser-i kūyuñda gezmekden ne ḥāṣıldur maña
Sen büt-i şūḫuñ kerāmātın kemāhī görmişem

Meskenüm yoḫdur eger miñ secde ḳılsam her yire
Ḳaşlaruñ ṭāḳında ruḫuñ ḳıble-gāhı görmişem

4-a Ḳaşlaruñla: Ḳaşlaruña ŞR// men baḥş: çünki secde ŞR
5-a ḫūblar arada ʿālemde: ʿālem ara maḥbūb u ŞR // arada: ārā M, GS
268-ŞR 54b, G 37b
269-ŞR 56a, G 38b

Göñlüme yüz miñ ḫayālāt-ı müşevveş nūr virür
Ol büt-i ārām-ı cānı gāh gāhī görmişem

5 Muʿcizātum āşikār olmazdı ʿālem ḫalḳına
Her gice bir vechile ḫᵛābımda şāhı görmişem

Bu **Ḫaṭāyī** dir meni dīvānalıḳ efkār ider
Her zamān ol dil-ber-i çeşm-i siyāhı görmişem

270
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Laʿlüñ ḳatında vaṣf-ı Bedaḫşān ne söyliyem
Yāḳūtı men berāber-i mercān ne söyliyem

Nāz u ʿitāb-ı ġamzelerüñ dime cāhile
Ḥayfum gelür dimek saña nādān ne söyliyem

Göz gördi vü şikeste göñül düşdi dile
Yūsuf kimi be-çāh-ı zenaḫdān ne söyliyem

Cevr ü cefāñı bülbül-i şeydāya ḳılmagil
Vācib degüldür ey şeh-i ḫūbān ne söyliyem

5 ʿĀrif gerek **Ḫaṭāyī**ni idrāk eyleye
Güftāruñı be-merdüm-i nādān ne söyliyem

271
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Yüzüñdür Kaʿbe laʿlüñ āb-ı zemzem
Ki sensin ḳıble-gāh-ı her dü-ʿālem

Be-ḥaḳḳ-ı sūre-i Ṭāhā vü Yāsīn
Muʿaẓẓamsın muʿaẓẓamsın muʿaẓẓam

270-ŞR 58b
271-ŞR 59b

Hezārān āferīn ey ḳudretu'llāh
Saña devrān-ı ḥüsn oldı müsellem

Firāḳuñdur dil-i bīmāra nāfiʿ
Viṣālüñdür devāsız derde merhem

5 Senüñ tek gelmedi hergiz cihāna
Zi rūz-ı Ādem ü tā devr-i Ḫātem

Meni sürme ḳapuñdan āşināyam
Ki yād olmaz saña yüz ılda maḥrem

Ḫaṭāyī cümle ḫūblardan ḥabībā
Senüñ tek dil-beri buldum muḳaddem

272
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Şāhā ġamunda āteş-i sūzāna yanaram
Pervāne-vār şemʿ-i şebistāna yanaram

Çün bülbül-i faṣīḥ-zebān medḥ eylerem
Āh u firāḳ sen gül-i ḫandāna yanaram

Yaʿḳūb-ı ḫaste-dil kimi giryān u derd-mend
Pür-iştiyāḳ Yūsuf-ı Kenʿāna yanaram

Men bī-nevāyı miḥnet ü hicrāna ṣaldı ʿışḳ
Oldum esīr-i miḥnet ü hicrāna yanaram

5 Yanmaḳdan ey **Ḫaṭāyī** gel incitme cānuñı
Çün söyledüñ ki āteş-i cānāna yanaram

273
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Ġarībem ʿāşıḳam tenhā vü zāram
Dilerem bir daḫı ol yāra varam

272-ŞR 60a
273-ŞR 60a

Yāre ısmarış itdüm dañ yelinden
Geleydi ki be-ġāyet intiẓāram

Durup oturmaġa ṣabrum daḫı yoḫ
Ḳatı ser-geşteyem hem bī-ḳarāram

Arardum geh o yanı geh bu yanı
Fiġān u āh idüp seni araram

5 Bu derdümüñ devāsın ḳılmasa yār
Ölümden özge daḫı yoḫ müdāram

Gehī firḳat gehī miḥnet gehī zār
Gehī ġam-ḫāne küncinde duraram

Menüm bu āb-ı dīdem oldı ʿummān
Henūz çeşmümi açmazam yumaram

Didüm al cānumı bir ḳanla bārī
Didi öldürmezem seni sınaram

Ḫaṭāyīyem elif tek doġrı yolda
Gül-istān bāġıda serv ü çınāram

274
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çeşme-i laʿlüñden ey cān teşneyem āb isterem
Ḫasteyem hecrüñ beyābānında ʿunnāb isterem

Devlet-i ẕātuñdan ey ẕātı münezzeh bī-gümān
Zīnet-i esbāb-ı ʿuḳbā genc-i nā-yāb isterem

3 Nev-bahār-ı ḫaṭṭ u reyḥānuñdan ayru düşmişem
ʿĀrıżuñ tek lāle-i gül-berg-i sīr-āb isterem

274-ŞR 60b
Mahlas beyti yok. Bu haliyle eksik gazel olabilir. Fakat müstensih, kafiye ve redifi dikkate almadan sonraki beyitleri üstteki gazele ekleyerek tek bir şiir gibi yazmıştır.

275

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yār işiginde raḳībi sürdiler dūr ez-ḥarem
Veh ki nā-maḥrem ḥaremde ḫaçan olur muḥterem

Evvel ü āḫirde kendü sırrını fāş itmege
Gördi şol ḳudret yüzüñ levḥinde çekmişdür raḳam

3 Bu **Ḫaṭāyī**nüñ murādı dāyimā Ḥaḳdan budur
Ey ʿazīzüm cism ü cānuñdan ıraġ olsun elem

276

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 N’ola ey dil-ber eger sen cānum olsayduñ menüm
Ġam yimezdüm dünyede cānānum olsayduñ menüm

Çeşm-i bīmāruñ meni ḳılmazdı ġamdan nā-tüvān
Ey ṭabībüm derdüme dermānum olsayduñ menüm

Dünyeden naḳl itdügüm çaġumda gelseñ başuma
Şol maḥalde dīn ü hem īmānum olsayduñ menüm

İsterem ḥüsnüñ kitābından bugün ders oḫıyam
Sen delīl ü ḥüccet ü bürhānum olsayduñ menüm

5 Bu **Ḫaṭāyī** āsitānuñ çākeridür ṣıdḳ ile
Sen daḫı bir n’ola ger sulṭānum olsayduñ menüm

275-ŞR 61a

276-ŞR 62b

Orijinal metinde “ġam-ḫᵛārum” yazılı olduğu hâlde kafiye ve anlama uygun biçimde metin tamiri yapılmıştır.

277
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey dirīġā gitdi gelmez ol gül-endāmum menüm
Ne ḳarārum var ne ṣabrum u ne ārāmum menüm

Bir yañadan ṭaʿn-ı düşmen bir yañadan cevr-i yār
Bilmezem n'olasıdur āḫir ser-encāmum menüm

Dil yüzüñ gördi giriftār oldı zülfüñ dāmına
Bülbül-i şūrīde tek zār oldı eyyāmum menüm

4 Fīle yüklersen götürmez men çeken bār-ı ġamı
Ṣūretā gerçi **Ḫaṭāyī** didiler nāmum menüm

278
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Cānā men isterem ki esīr-i kemend olam
Bīmār u zār u ḫaste-dil ü müstmend olam

Bülbül kimi çemende hezārān fiġān idüp
Hem-sāye-i saʿādet ü serv-i bülend olam

ʿAşḳuñ yolında cān ile baş eyleyem fedā
Senden ki tā maḥabbet ile behre-mend olam

Menden götürmegil naẓar ey şeh-süvār-ı ḥüsn
[Çün] dergehüñde ẓulm ola kim nā-pesend olam

5 Ḥaḳdan budur **Ḫaṭāyī** murādı ki dāyimā
Zülfüñ ucında murġ-ı hevā tek be-bend olam

277-ŞR 63a
278-ŞR 64a

279

Mefāʿīlün mefāʿīlün fāʿīlün

1 Gel ey dil-ber tenümde cān olupsan
Ne cānam belki hem cānān olupsan

Ḥadīs̱-i Muṣṭafādur *ekremū'z-zayf*
Göñül mülkinde ḫoş mihmān olupsan

Ezelden kevkeb-i raḫşān idüñ sen
Bu devrānda meh-i tābān olupsan

Göñül tā gül yañaġın gördi anuñ
Oḫı kim bülbül-i ḫoş-ḫᵛān olupsan

5 **Ḫaṭāyī** göñlin alduñ ḫande birlen
Eyā gül bergi sen ḫandān olupsan

280

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Firḳatüñ çekdüm nigāra şimdi yār olmaz mısan
İḫtiyārum gitdi elden iḫtiyār olmaz mısan

İntiẓārum ḥadden ördi hicr ilen boldum helāk
Ġamlu göñlüm ḥālına bir ġam-güsār olmaz mısan

Düşmedüm sevdā elinden bülbül-i cān oldı lāl
Vaḳt-i güldür çehreñ açup nev-bahār olmaz mısan

279-T 43a, W 96, P 63a, PS 37b, L 47a, ŞR 75b, TN 150, TZ 83a, M 69b, GS 66b, G 41b

2-b mülkinde: taḫtında M, GS

4-a tā gül yañaġın gördi anuñ: tā gördüñ anuñ gül yañaġın P, TZ // gördi: gördüñ ŞR, M, GS, G

5-a alduñ: alup ŞR, G

5-b bergi: böyle P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G // sen: mi PS, ŞR, TN, G

280-T 44a, W 73, P 61a, PS 38a, L 47b, ŞR 75b, TN 152, TZ 81b, M 72b, GS 69b, G 41b

2-a boldum: oldum P, TZ

2-b ḥālına: cānuma P, TZ

3-a Düşmedüm sevdā elinden: Düşmiş idüm ṣabr olalı P, TZ / Düşmen dem-i serd PS, L, ŞR, TN, G / Düşmen-i bed-baḫt M, GS

3-b Vaḳt-ı güldür: Vaḳtidür gül W, P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS, G

Munca miḥnet çekdüm ey dil ẓulmet-i hicrān şebi
Ol mehüñ vaṣlına yetdüñ bah̬tiyār olmaz mısan

5 Ger günāhuñ çoh̬dur ey miskīn **H̬aṭāyī** ġam yime
Raḥmetine H̬ālıḳuñ ümmīd-vār olmaz mısan

281
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā derd-i firāḳuñ ḳoymadı cismümde cān
Anca ah̬dı ḳanlu yaşum ḳalmadı bağrumda ḳan

Tā ser-i zülfüñ senüñ yüz üste gördüm ey perī
Sen meni sevdāya ṣalduñ ey meh-i nā-mihribān

Kim senüñ yüzün durur h̬ūrşīd-i h̬āver nisbeti
Ḳaşlaruñlan gözlerüñdür fitne-i āh̬ir zamān

Dün dimişsin kim saña yüz gösterüben cān alam
Yüzüñi göstermedüñ alduñ revānumdan revān

5 Rūm-ı rūyuñda **Haṭāyi** tā görüpdür rūy-ı Ḥaḳ
Cümle-i ʿālem gözinde rūy-ı ḥakḳuñdur nişān

4-a Munca: H̬ayli P, TZ // miḥnet: minnet W // çekdüm: çekdüñ PS, L, ŞR, TN, M, GS, G // şebi: ilen P, TZ, M, GS
4-b Ol: Şol M, GS
5-a çoh̬dur ey: çoh̬ ise P, TZ
281-T 54a, ŞR 71a, TH 13, M 65a, GS 62a, G 42b
1-TH
1-a cismümde: cānumda M, GS
1-b bağrumda: cismümde M, GS
3-a Kim: Hem ŞR, G // Çün: M, GS
4-a dimişsin: demişdüñ ŞR, G
5-a Rūmī: Nūr ŞR, G / Rūy-ı M, GS
5-b rūy: nūr M, GS // ḥakḳuñdur: ḥaḳdandur ŞR, M, GS, G

282
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gel ki cānā senden özge tende men cān istemen
Tā ki sen varsın menüm cānumda cānān istemen

Ger ʿilāç eyler maña ʿālem ṭabībi ser-be-ser
Şerbet-i laʿlüñden özge derde dermān istemen

Göreli ḥüsnüñ gülini olmışam çün ʿandelīb
Bāġçalarda senden ayru verd-i ḫandān istemen

Tā ezel günden senüñ ʿışḳuña iḳrār itmişem
Senden özge yār ilen men ʿahd u peymān istemen

5 Öyle ṣanma kim **Ḫaṭāyī** mihr-i rūyuñ terk ide
Var iken dilde ḫayālüñ özge mihmān istemen

283
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Göñlüm ister vaṣluñı ey sevgü cānān yeñiden
Āb-ı laʿlüñden ḳılam bu derde dermān yeñiden

Yüzüñe şeyṭān kimi tā ḳılmadı zāhid sücūd
Muṭlaḳā kāfirdür ol getürsün īmān yeñiden

ʿIşḳ geldi göñlüme ḥükm itdi cānum mülkine
Şükr kim öz taḫtına uş geldi sulṭān yeñiden

282-T 54b, P 58b, ŞR 66b, V 30b, TH 16, TZ 80a, M 66a, GS 63a
1-b sen varsın menüm cānumda: mihrüñ cānumda daḫı ŞR // cānumda: yanumda P, TZ
3-b ayru: özge ŞR, V // verd-i: berg-i ŞR / verd ü M, GS // ḫandān: reyḥān M, GS
4-b ilen: iken M
5-a ide: ider ŞR, V, M, GS
5-b dilde: cānda ŞR, V
283-T 54b, P 59b, ŞR 68b, TH 14, TZ 79a, M 65a, GS 62a, G 39a
1-a sevgü: cān-ı ŞR, G
1-b ḳılam: ḳılın P, TZ

Gel vefā resmin aradan sen götürme men daḫı
Ḳılalı pür-ṣıdḳ ilen bir ʿahd ü peymān yeñiden

5 Zülf ilen ḫaṭṭ u lebüñi kim ki gördi söyledi
Ḫıżr ilen ẓulmāta girmiş āb-ı ḥayvān yeñiden

Māh ruḫ-sāruñ görüp iḳrāra geldi müddeʿī
Çün ẓuhūr oldı yüzüñden nūr-ı Raḥmān yeñiden

Ḳapuña geldi gedā tek bu **Ḫaṭāyī** dil-berā
Sen aña ḳıl ey ṣanem bir luṭf u iḥsān yeñiden

284
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gel ki derd-i bī-devā dermāna gelsün yeñiden
Ten Mesīḥā leblerüñden cāna gelsün yeñiden

Ẓulmet-i zülfüñde kāmun tapmadı ḥükm eyle kim
Tā Sikender çeşme-i ḥayvāna gelsün yeñiden

Ġam ki dün meydān-ı ʿışḳuñda menümlen ḳıldı rezm
Anda maʿlūm olmadı meydāna gelsün yeñiden

Çün raḳīb emrüñe ṭāʿat ḳılmadı merdūd ḳıl
Ṭavḳ-ı laʿnet tā kim ol şeyṭāna gelsün yeñiden

5 İşigüñ ḳulluğına gelsün selāṭīnler ḳamu
Ḳul tekebbür ḳılmasun sulṭāna gelsün yeñiden

Aytdum ey dil-ber dimişdüñ gösterem şemʿ-i ruḫum
Dir ḳabūl itmen anı pervāne gelsün yeñiden

4-a men daḫı: ey perī M, GS
4-b Ḳılalı: İdelüm P, TZ
5-b girmiş: girdi P, TZ
7-b Sen: Bes P, TZ
284-T 59a, P 63b, TZ 84a, M 69a, GS 66a, K 39
4-a merdūd: sen emr M, GS // ḳıl: bil P, TZ, K
5-TZ
6-a Aytdum: Didüm M, GS

Ḫayli demdür kim **Ḫaṭāyī** gözleri ḳan aġladı
Seyl-i ḫūnīn bir daḫı ʿummāna gelsün yeñiden

285
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çün senüñ tek yār buldum özge men yār istemen
Senden ayru cümle-i ʿālem daḫı var istemen

İsterem kim men çekem derd ü firāḳuñ zaḥmetin
Menden özge ʿışḳuñuzda kimse bīmār istemen

İsterem kūyuñda āvāz itmeye nākes raḳīb
Öz ünümden özge anda nāle vü zār istemen

Dün dimişsin isterem bir būseme yüz cān bahā
Ol metāʿa menden özge hīç ḫarīdār istemen

5 Ol sebebden bu **Ḫaṭāyī**nüñ sözi ḥaḳḳānīdür
Ḥaḳdan özge dünyede men yār-ı ġam-ḫᵛār istemen

286
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Senden özge dil-berā hīç kim maña yār olmasun
Cevr-i ʿışḳuñdan menüm tek kimse bīmār olmasun

Kāfirüñ raḥmi gelür men derd-mendüñ ḥālına
Līk kāfir sen teki yār-ı sitem-kār olmasun

285-T 55a, P 60a, ŞR 66b, TH 16 , V 30a, TZ 80a, M 65b, GS 62b, K 137
1-a men yār: dil-dār P, ŞR, V, TZ, M, GS / dermān TH
1-b ʿālem daḫı: ʿālemde men P, ŞR / ʿālemni men V, TZ
2-a derd ü: derd-i P, ŞR, TZ //zaḥmetin: zaḥmeti T, V
2-b Menden özge ʿışḳuñuzda: ʿIşḳda bir menden özge ŞR / ʿIşḳuñuzda menden özge V, K // kimse: daḫı P, TZ
3-a İsterem kūyuñda āvāz itmeye nākes raḳīb: İsterem ki men çekem itlerüñ içre bir fiġān M, GS
3-b nāle vü: nāle-i M, GS
4-a dimişsin isterem: dimişdüñ ey ṣanem V, ŞR// būseme: būseye P, ŞR, V, TZ, M, GS
5-b yār-ı: yār u ŞR, TH
286-T 55a, P 60b, L 69b , ŞR 72b, TZ 80b, M 65b, G 43a, GS 62b, K 69
1-b ʿışḳuñdan: ʿışḳuñda ŞR, G

İstemez bu ḫaste göñlüm özgelernüñ minnetin
Cānuma vaṣluñdan özge nesne ġam-ḫᵛār olmasun

Gerçi bülbüller ḳamu gül-zār ister zār zār
Senden özge göñlüme ʿālemde gül-zār olmasun

5 Bu **Ḫaṭāyī** ḫasteni dīvāne zāhid mest oḫur
ʿIşḳuñuz cānumdan ol bir laḥẓa hüşyār olmasun

287

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çıḫmaz ey dil-ber senüñ ḫayl-ı ḫayālüñ yāddan
Göñlümüñ şehrini yıḫdı ʿışḳuñuz bünyāddan

Tā ki düşdüm ey perī-peyker firāḳnuñ derdine
Tutdı āvāzum cihānı āh ilen feryāddan

Anca kim dünyā yüzinde ḫaste cānum tendedür
Çıḫmadı derd-i firāḳnuñ bu ḫarāb-ābāddan

Tā ki çeşmüm ḳarşusından ayru düşdüñ ey ṣanem
Gitmedi hergīz ḫayālüñ ḫāṭır-ı nā-şāddan

5 Bu **Ḫaṭāyī** sözine daḳ dutma ey ẓāhir-perest
Tā ezel taʿlīm alupdur ol ḥakīm üstāddan

3-a İstemez: İstemen P, L, TZ // özgelernüñ: özgelerden TZ

3-b özge: ayru P, L, TZ // nesne: kimse P, L, ŞR, TZ, M, G, GS, K

4-a ḳamu: kimi P, L, TZ / gül ü ŞR, G // gül-zār: gül-zāra P, L, M, GS / gül-zārı ŞR, G // ister: ağlar P, L, TZ, M, GS

5-a Bu Ḫaṭāyī ḫasteni: Ey Ḫaṭāyī çün seni P, L, TZ, K

5-b cānumdan: cānumda L

287-T 55b, P 60b, ŞR 70b, TZ 81a, M 66a, GS 63a, G 42a, K 59

Sadettin Nüzhet "XVI ncı asır Osmanlı Şairlerinden Midillili Hitâbî'den Örnek Şiirler" başlığı altında yedi gazel, bir murabbaya yer vermiştir. II. gazel budur (1956: 223-226). Ayrıca bk. (Köksal 2001: 2041; Gıynaş 2014: II, 962).

1-b Göñlümüñ şehrini: Kişver-i göñlümni ŞR, G, K

3-b Çıḫmadı: Çıḫmaya P, ŞR, TZ, G, K

4-a çeşmüm ḳarşusından: çeşmüñden senüñ men G // düşdüñ: düşdüm ŞR, G /düşdi M, GS // ṣanem: perī ŞR, M, GS, G

4-b Gitmedi: Çıḫmaya P, TZ, K

5-a dak dutma: ṭaʿn itme ŞR, G // ẓāhir-perest: nā-kes ḥasūd P, TZ / zāhid yeter ŞR, G, K

5-b Tā: Der- M, GS

288
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ki çoẖ düşdüm firāḳuñdan fiġān u vāya men
ʿIşḳ-ı zülfüñden müdāmī düşmişem sevdāya men

Tā senüñ gülgūn yañaġuñ görmişem ey meh-liḳā
Gülşen içre baẖmazam hergiz gül-i ḥamrāya men

Ḥüsn-i rūyuñdan kim ol ẖūrşīd-i ʿālem nūr alur
Ḥayf ola nisbet ḳılam mihr-i ruẖuñı aya men

Bāġ ilen bustān içinde serve ḳılman iltifāt
Tā ki ḳıldum bir naẓar şol ḳāmet-i bālāya men

5 Tā göñül oldı senüñ rūz-ı viṣālüñden cüdā
Bu **Ḫaṭāyī** dil-şikeste ʿışḳ ilen hem-sāye men

289
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Görmek ister yüzüñi ʿışḳ ile bu cān şimdiden
Ey perī vaṣl ile ḳılgil derde dermān şimdiden

Zāhid-i güm-rāha göster yüzüñ ey nūr-ı İlāh
Tā kim ol kāfir getürsün Ḥaḳḳa īmān şimdiden

Ġamda zülfüñ tek perīşān oldı ol nikbet raḳīb
Yüz saʿādet bendeye görsetdi devrān şimdiden

288-T 55b, L 67b, ŞR 64b, TN 145, M 66b, GS 63b
2-b hergiz: serv ü ŞR
3-a ʿālem: tābān M, GS // alur: olur TN
4-b ḳāmet-i: ḳāmet ü L, TN
5-b dil-şikeste: kimi oldum ŞR // ʿışḳ ilen: derd ile L, TN
289-T 56a, W 83, ŞR 69b, M 66b, GS 63b, G 39b
2-b vaṣl ile ḳılgil: vaṣluñla ḳıl ŞR, G
3-a ol nikbet: nikbetden ŞR, G // oldı ol nikbet: eyledi ol M, GS
3-b görsetdi: gösterdi ŞR, M, GS, G

Ṭıfl iken dil-ber diler kim ref' ide yüzden niḳāb
Ẕerreni gör kim olur ḫūrşīd-i tābān şimdiden

5 Ey **Ḫaṭāyī** fikr-i bikrüñ eyledün eş'āra ṣarf
Dutdı 'irfān meclisin defterle dīvān şimdiden

290
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Dil-berā gözden cemālüñ bir nefes dūr olmasun
Yaşlu çeşmümde yüzüñden ayru hīç nūr olmasun

Tā ki 'ışḳuñlan senüñ ma'mūr olupdur dil evi
'Işḳuñ ol vīrāneden bir laḥẓa ma'ẕūr olmasun

Ebr-i nīsān tā cemālüñ gülşenine ṣu virür
Ḳaṭre-i eşkümden özge anda yağmur olmasun

Tā ki senden ayru düşdüm görmedüm ṣabr u ḳarār
Hīç 'āşıḳ dil-berinden zār u mehcūr olmasun

5 Tā seni sevdi **Ḫaṭāyī** boldı destān 'āleme
Kimsene anuñ teki 'ışḳuñda meşhūr olmasun

4-a Ṭıfl iken: Luṭf ider M, GS

4-b Ẕerreni: Ẕerreyi ŞR, G // olur: alur M

5-a fikr-i bikrüñ: fikr ü ẕikrüñ M, GS // ṣarf: sen ŞR, G

5-b meclisin: meclisi M, GS

290-T 56a, W 86, P 59a, PS 36b, L 66b, ŞR 72b, TH 18, TN 140, TZ 78b, M 67a, GS 64a, G 40b

2-b vīrāneden bir laḥẓa ma'ẕūr: ol ma'mūre gencinden demī dūr ŞR / vīrāne gencinden demī dūr G // ma'ẕūr: ma'mūr P, TN, TZ / mūrūr PS

3-a tā: tek PS

3-b eşkümden: yaşumdan PS, L, ŞR, TN, G

4-b zār u mehcūr: bir zamān dūr M, GS

5-b teki: kimi TZ

291
Mef'āīlün me fā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1 Yüzüñdür sūre-i Yūsuf dudaġuñ āb-ı kevs̱erden
Boyuñ ṭūbā durur ammā saçuñdur sünbül-i terden

Cemālüñ *hazihi cennet* didi Ḥaḳ *fedḫulū fihā*
Te'ālā şānuhū ekber yañaġuñ verd-i aḥmerden

'İẕāruñ nūrıdur Yāsīn anuñ şānuñdadur el-ḥamd
Lebüñ yāḳūt-ı aḥmerdür dişüñ lü'lü'-i gevherden

Ḳaşuñdur *ḳābe ḳavseyn* ü saçuñ ẓıll-ı İlāhīdür
Ziyād olmış durur cānā cemālüñ şem'-i ḫāverden

5 Yüzüñi sūre-i En'ām oḫıdı ḳudretu'llāhdan
Ḫaṭāyī bolmadı bir dem ḫalāṣ Allāhu ekberden

292
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 'Āşıḳ-ı dil-ḫaste gör dil-dāra döndermiş yüzin
'Ālemi ṭarḥ eylemiş sen yāra döndermiş yüzin

Ḥāşeli'llāh kim gönül yüzin ḳapuñdan döndere
Bülbül-i bī-çāredür gül-zāra döndermiş yüzin

Dönderüp zāhid yüzin dīvāra her dem yaş döker
'Āşıḳuñ dīvārı yoḫ dīdāra döndermiş yüzin

Yāra döndermiş yüzin görgeç raḳībe söyledüm
Ol gül-i ḫandānı gör kim ḫāra döndermiş yüzin

291-T 56b, W 87, P 57a, ŞR 69a, TH 20, TZ 76b, M 71b, GS 68b, G 39b
3-a nūrıdur: yüzidür T, P
3-b dişüñ: dişüñdür ŞR, G // gevherden: terden ŞR, G
4-a kavseyn ü: kavseynī T, TH // ü saçuñ ẓıll-ı İlāhidür: uş saçuñdur sūre-i ve'l-leyl M, GS
5-a oḫıdı: oḫıdum P, ŞR, TZ, M,GS, G
292-T 56b, W 84, P 60a, PS 36a, L 66a, ŞR 71b, TH 19, TN 143, TZ 80b, M 67a, GS 64a, G 40a
1-b ṭarḥ: terk W // eylemiş: eyleyüp PS, L, TN
3-a yaş töker: baş urur M, GS
4-a rakibe: raḳībi ŞR, G

5 Dünyede maḳṣūdına her kimse yüzin dönderür
Bu **Ḫaṭāyī** sen büt-i ʿayyāra döndermiş yüzin

293
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gözlerüm her dem-be-dem ruḫ-sāra döndermiş yüzin
ʿĀşıḳ-ı bīmārı gör tīmāra döndermiş yüzin

Gözüñ içmiş ḳanını ʿāşıḳlaruñ olmış ḫumār
Bāġçada gör nergisi gül-nāra döndermiş yüzin

Vaṣla vāṣıl olmaḳ içün ʿāşıḳ-ı dil-ḫasteler
Ṣıdḳ ile el götürüp Cebbāra döndermiş yüzin

Virmişem dellāl-ı ʿışḳa cānumı behr-i meẓād
Sen ḫarīdār olmaġa bāzāra döndermiş yüzin

5 Bu **Ḫaṭāyī** ḫastenüñ maḳṣūdı şāhuñ yüzidür
Zāhid-i bed-baḫtı gör dīvāra döndermiş yüzin

294
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ki ḥayrāndur göñül sen dil-ber-i dil-dār içün
Ḳāmeti serv-i revān u ruḫları gül-zār içün

Ey ṭabīb-i ehl-i ʿirfān bir devā ḳıl derdüme
Ḫaste-ḥāl oldı göñül sen gözleri bīmār içün

5-a maḳṣūdına her kimse: her kim ki maḳṣūdına PS, L, TN // Dünyede maḳṣūdına her kimse yüzin dönderür: Der-ezel her kimse maḳṣūda dönderdi yüzin ŞR, G

293-M 71a, GS 68a

Hüseynî neşrinde "Gazel tekçe Sultan el-Kurrai nüshasından yazılmıştır, başka nüshalarda görünmedi." notu yer almaktadır (1308: 361).

294-T 57a, W 85, P 63b, ŞR 75a, TH 17, TZ 84a, M 67b, GS 64b, G 41b

1-a dil-ber-i dil-ber ü P, TH, TZ / dil-rubā ŞR, G

1-b Ḳāmeti: Kametüñ P, TZ, M, GS // u ruḫları: ruḫlaruñ P, TZ, M, GS

2-b sen: men ŞR, G

Zāhidā çoẖ ṭaʿne ḳılma meẕheb-i ʿāşıḳlara
Sen çü dīvār ehlisin men ʿāşıḳam dīdār içün

Ey göñül ol dil-rubānuñ miḥnetinden incime
Kimse kim gül ister ol ḳayırmaz illā hār içün

5 Bu **H̱aṭāyī**nüñ kelāmın ḳıl ḳabūl ey görke bay
Ẕikridür her dem duʿā sen ḥüsn-i ber-ḫūrdār içün

295
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Cemālüñ göreli cān buldum ey cān
Yüzüñi nūr-ı īmān buldum ey cān

Yüzüñ derdinde gerçi ḫaste idüm
Viṣālüñ derde dermān buldum ey cān

Senüñ mihr-i cemālüñ şükrüli'llāh
Göñül taḫtında sulṭān buldum ey cān

Bi-ḥamdi'llāh ki hicrān ẓulmetinde
Lebüñi āb-ı ḥayvān buldum ey cān

5 **H̱aṭāyī**yem ayaġuñ topraġında
Bugün mülk-i Süleymān buldum ey cān

3-b ʿāşıḳam: ʿāşıḳ-ı ŞR, G

4-a dil-rubānın: dil-berüñ P, TZ / mihribānuñ M, GS // miḥnetinden: miḥnetlerinden P, TZ

4-b Kimse kim gül ister ol ḳayırmaz illā hār içün: Kimse kim gül dir gül ister ol ḳayırmaz hār içün TH / Her kime gül dermek ister ol ḳayırmaz hār içün P, TZ / Kimseden kim gül dilersin ol ḳayırur hār içün ŞR, G / Kimse kim gül dermek ister ol ḳayırmaz hār içün M, GS

5-a görke bay: dil-rubā ŞR, G / meh-liḳā M, GS

5-b ḥüsn-i: ḥüsni W

295-T 57a, W 88, P 62a, PS 36a, L 66a, ŞR 71b, TH 21, TN 139, TZ 83a, M 67b, GS 64b, G 40a

1-b Yüzüñi: Yüzüñde PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

2-a Yüzüñ: Gözüñ P, TZ, M // derdinde: devrinde W, P, TZ, M, GS / görende PS, L, ŞR, TN, G

4-a ẓulmetinde: ẓulmetinden PS, L, TN

5-a H̱aṭāyīyem: H̱aṭāyī çün P, TZ // topraġında: topraġından P, PS, L, TN, TZ

296

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Senden özge yārum olsa ey perī-veş sīm-ten
Āsitānuñ çevresinde ḳoy ki ḫāk olsun beden

Ol raḳībler ṭaʿnesinden iḥtirāzuñ tā nedür
Bendeye hīç iltifātuñ yoḫ durur yā Rab neden

Ol yüzi gül zülfi sünbül ḳāmeti serv-i revān
Rūz u şeb dutmış durur çeşmüm kenārında vaṭan

Sorsam ol şīrīn dudaġuñ piste midür yā nebāt
Yā Rab ol nāzük vücūduñ yā semīndür yā semen

5 Çīn-i zülfüñde **Ḫaṭāyī** tā dutupdur meskeni
Yā Rab ol gülgūn yañaġuñ gül midür yā nesteren

297

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Müşgīn saçına tā ki melek çaldı şānesin
Ṣad pāre ḳıldı cān ḳuşınuñ āşiyānesin

Laʿline cān bahā didi virdüm revān aña
Ol bī-vefāyı gör ki gidermez bahānesin

ʿIşḳuñ ki geldi mihr ile şehr-i vücūduma
Mihmāndur ol ki cān ü göñül dutdı ḫānesin

296-T 57b, W 89, P 61b, ŞR 68a, TH 22, TZ 82a, M 68a, GS 65a, K 139

1-a yārum olsa: dil-berüm yoḫ ŞR

2-a Ol raḳībler: Müddeʿiler ŞR // iḥtirāzuñ tā: iḥtirāzuñdan P, TZ / muḥterizsin M, GS

3-M ve GS nüshasında 3. beytin ilk dizesi ile 4. beytin 2. dizesi bir beyt haline getirilerek diğer mısralar atlanmıştır.

5-a meskeni: meskenin P, ŞR, TZ

297-T 57b, W 90, P 57b, PS 37a, L 68b, ŞR 74a, TH 23, TN 148, TZ 77b, M 68a, GS 65a, G 40b, K 57

1-a melek: felek P, TZ / ṣanem L, ŞR, TN, G // melek çaldı: ḳıldı ṣanem PS

2-a revān aña: aña revān PS / aña veli L, TN

3-b Mihmāndur ol: Mihmān durur PS, L, TN

Anca ki gözyaşın tökerem bolmanam ḫalāṣ
ʿIşḳuñ göñülde yıġdı tükenmez ḫızānesin

5 Tā kim **Ḫaṭāyī** gördi anuñ çeşm-i mestini
Ḥayrān durur ki göz de bilemez zamānesin

298

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ṣūretüñ gördüm nigārā mest ü ḥayrānam bugün
Ol ḳara zülfüñ teki ġamdan perīşānam bugün

Dünyede her kim ki yüzüñ gördi ʿālem şāhıdur
Tā yüzüñi görmişem men daḫı sulṭānam bugün

Ger meni ḳulluġa maḳbūl eylegil yā eyleme
Āsitānuñda şenüñ ey şāh derbānam bugün

Āsitānuñ itlerinden tā ki bulmışam şeref
Ey perī ʿışḳuñda men mihr ile seg-bānam bugün

5 Dir **Ḫaṭāyī** tā ezelden ḳulluġa ḫaṭ virmişem
Her ne kim ḥükm eyleseñ emrüñde fermānam bugün

4-a Anca: Munca PS, L, ŞR, TN, G // bolmañam: bolmazam P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS, G
4-b yıġdı: yıḳdı P, M / yaʿni PS, ŞR, TN, G
5-b Ḥayrān durur ki: Ḥayrāndur ol ki PS, L, ŞR, TN, G // göz de bilemez: gözine gelmez M, GS
298-T 58a, W 92, P 59a, ŞR 65b, TZ 79a, M 68b, GS 65b, K 138
1-a Ṣūretüñ: Gül yüzüñ ŞR
1-b Ol: Şol ŞR
2-b yüzüñi: cemālüñ M, GS // men daḫı: ʿālemde M, GS
3-a eylegil yā eyleme: eyleseñ ya eylemeseñ ŞR
5-a Dir Ḫaṭāyī tā: Bu Ḫaṭāyīni ŞR // ḫaṭ virmişem: ḳılduñ kabūl ŞR
5-b emrüñde: emrüñe ŞR / emrine M, GS

299
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Uş yine güller açıldı ḫ̮āra söyleñ gelmesün
Ṣoḥbet-i ḫ̮āṣdur bugün aġyāra söyleñ gelmesün

Gelmesün mey-ḫ̮āne-i vaḥdetde hergiz müdde'i
Āb-ı kevs̱erden içen ḫ̮ummāra söyleñ gelmesün

Bir ḥaremdür bu ki iḳrār ehlidür maḥrem aña
Munda nā-maḥrem düşer inkāra söyleñ gelmesün

'Iyş u 'işretdür bu dem 'ışḳ ehline ḳıluñ ṣalāḥ
Şekl-i bedīd şekl-i bed-kirdāra söyleñ gelmesün

5 Çünki ṣarrāfuz bu bāzār içre gevher görmeñüz
Almazuz her mühreden bāzāra söyleñ gelmesün

Ser-ḫ̮oşuz rūz-ı ezel peymāne şehden içmişüz
Bu ḳadeḥden içmeyen hüşyāra söyleñ gelmesün

Çün **Ḫ̮aṭāyīdür** bugün gül-zār-ı vaḥdet bülbüli
Daḫ̮ı ol zāġ-ı siyeh gül-zāra söyleñ gelmesün

299-T 58a, W 93, P 59b, PS 36b, L 67a, ŞR 66a, TN 141, TZ 79b, M 68b, GS 65b, K 142

1-a güller açıldı: açıldı güller PS, L, ŞR, TN // gül-zār açıldı M, GS

1-b Ṣoḥbet-i: Ṣoḥbeti L, TN // ḫ̮āṣdur bugün: ḫ̮āṣ itmişüz P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS

2-a Gelmesün mey-ḫ̮āne-i vaḥdetde hergiz müdde'i: Müdde'ini ḳoymañuz gelmesün bugün mey-ḫ̮āneye K // vaḥdetde: vaḥdete PS, L, ŞR, TN // hergiz: ḳoyma T, P, TZ, M, GS / ḳoymaz PS, L, TN // hergiz müdde'i: ḳoymazlar raḳīb ŞR

2-b kevs̱erden içen T, W: kevs̱er içmeyen PS, L, TN, M, GS / kevs̱er içmesün ŞR // kevs̱erden: gafletden P [sah kaydı]

3-a iḳrār: Ḳur'ān ŞR // aña: saña P, TZ

3-b düşer: aymaz ŞR

4-T, P, TZ, M, GS, K

4-a 'işretdür bu dem: 'işret demidür PS, L, TN // 'ışḳ ehline: ehl-i 'ışḳa ŞR // ḳılun: idüñ PS, L, TN / ayıt ŞR

4-b Şekl-i bedīd şekl-i: Yüzi çirkin huyı PS, L, ŞR, TN

5-a Çünki: Merd-i PS, L, ŞR, TN // görmeñüz: görmege W / gözlerüz P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS

5-b her: hor/har P, TZ, ŞR, M, GS // mühreden: mühreyi P / mühreni PS, L, ŞR, TN

6-M, GS, K

6-a Ser-ḫ̮oşuz rūz-ı: Çünki ser-mestüz T, W

6-b hüşyāra: tarrāra ŞR

7-PS, ŞR

7-a gül-zār-ı vaḥdet: vaḥdetde gülşen L, TN

300
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Cān durur cismümde ʿışḳuñ cānum elden gitmesün
Cān giderse ġam degül cānānum elden gitmesün

Zülfüñi ruḫ-sāruñ üste ṣalma cānā Tañrı'çün
Küfr-i īmānum dutup īmānum elden gitmesün

Ḫaṭṭ ü ḫālüñ dutmış ol laʿlüñ kenārında maḳām
Öyle ḳıl kim çeşme-i ḥayvānum elden gitmesün

Tā ki ʿışḳuñ dutdı bu göñlüm evinde meskeni
Üns dutmışam aña mihmānum elden gitmesün

5 Bu cihānda gitse gitsün mülk ü māl u taḫt u cāh
Ey **Ḫaṭāyī** ġam yime īmānum elden gitmesün

301
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Men saña dāyim çü yāram sen maña aġyārsın
Menden özge cümle-i ʿuşşāḳa sen dil-dārsın

300-T 58b, W 94, P 61b, PS 36a, L 66b, ŞR 72a, TN 144, TZ 82b, M 70b, GS 67b, G 40a, K 70

1-b cānānum: dil-dārum PS

2-a ṣalma cānā Tañrı'çün: ṣalma cānumı Tañrı içün P, TZ / ṣalmagil Tañruñ içün M, GS

2-b Küfr-i: Küfrüm P, TZ, M / Küfrüñ PS, L, ŞR, TN, G

3-a dutmış: dutdı P, TZ // ol: bu P, TZ // laʿlüñ kenārında: laʿl-i lebüñ üzre M, GS // maḳām: vaṭan ŞR, G

3-b kim çeşme-i: ey çeşme kim P, TZ

4-a meskeni: meskenin P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G

4-b Üns dutmışam aña: Hemdem olmışam aña P, TZ / Üns dutmışdur aña M, GS / Üns dutmış aña dil ŞR / Üns dutmış aña ol G

5-a Bu cihānda gitse gitsün: Gitse gitsün bu cihānda ŞR, G // mülk ü māl: māl u mülk P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS, G // cāh: raḫt PS, TN

5-b īmānum: Sübḥānum T, W, P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, K

301-T 58b, W 91, P 58b, PS 37a, L 68b, ŞR 74b, TH 24, TN 149, TZ 78a, M 69a, GS 66a, G 41a, K 123

1-b dil-dārsın: ġam-ḫᵛārsın PS

Göreyim Allāh seni bād-ı fenādan ṣaẖlasun
Kim cihān bāġında sen bir serv-i ẖoş-reftārsın

Çün ki ol māhuñ cemālin istemezdüñ görmegi
Her gice çeşmüm neden kevkeb kimi bīdārsın

Ey perī çün kim ṭabīb-i derd-i ʿışḳ olmış lebüñ
Bes nedendür sen hemīşe gözleri bīmārsın

5 Bu **Ḫaṭāyī** saçlaruñ çīninde çīn çīn baġludur
Olmañam çīnden perīşān çün maña ġam-ẖᵛārsın

302
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Ey ẖūblar içre ṭalʿat u ẖüsn ile bay olan
Ol serv-ḳaddi sāyesi ẓıll-ı hümāy olan

Cānlar şikārın itmege ṣayyād gözleri
Kirpügi oẖ u ḳaşları peyveste yay olan

Bāġ-ı ruẖuñ suvarmaġ içün bāġbān kimi
Her bir yañaya ḳanlu yaşum dürlü çay olan

Āh vāy ki kām u vāyemi virmez tükendi ʿömr
ʿIşḳında gice gündüz işüm āh u vāy olan

5 Ḳılsañ bu ẖāk-i pāyuña bir kez naẓar n'ola
Ṣalmaz mı ẖāke yüzini ẖūrşīd ü ay olan

2-b ẖoş-reftārsın: ber-hurdārsın PS, L, ŞR, TN, G
3-a istemezdüñ: istemezsin M, GS // görmegi: görmege W, PS, L, ŞR, TN, G
3-b bīdārsın: seyyārsın ŞR, G
5-b Olmañam: Olmazam ŞR, G
302-T 59b, W 95, P 58a, PS 37a, L 68a, ŞR 74a, TN 147, TZ 77a, M 69b, GS 66b, G 40b, K 36
1-W
1-a bay: ay P, TZ, M, GS
2-W
3-a ruẖuñ: ruẖnı W
3-b dürlü: deri PS, TN / dur ki ŞR, G
4-a Āh: Ey W, M, GS // ki kām u vāyumı: ki dost kāmımı PS, L, TN / ile ki kāmumı vire ŞR / ile ki kāmumı virdüñ G
5-b ẖāke: ẖāk T, W, P, TZ, M, GS // yüzini: tozını P, TZ, M / nūrını PS, L, ŞR, TN, G

Vaṣluñ nevāsın istese cānum ʿaceb degül
Muḥtāc olur hemīşe ġanīye gedāy olan

Alduñ şikeste göñlini miskīn **Ḫaṭāyī**nüñ
Çīndür vefālu bolmaġı ḫūb-ı Ḫıṭāy olan

303

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dün didüm terk it yolında mende cāndur sen diyen
Līk bu cismüm içinde lā-mekāndur sen diyen

Yāra sordum ki dehānuñ ġoncedür yā ẕerredür
Yār aydur daḫı bilmen bī-nişāndur sen diyen

Men didüm gördüm şebistān perdeden ol çehreñi
Yār aydur yār degüldür tende cāndur sen diyen

Men didüm manẓarda gördüm pür cemālüñ her gice
Yār aydur tek durur māh āsumāndur sen diyen

5 Bu **Ḫaṭāyī** didi kim yüzüñde gördi Ḥaḳ yüzin
Dir ḫayālüñdür senüñ gözden nihāndur sen diyen

6-a istese: siteye ŞR, G // cānum: göñlüm PS

7-b bolmaġı: bolmaġa PS, L, TN

303-T 59b, ŞR 70a, TH 28, M 73b, GS 70b, G 42a

M ve GS nüshasında redif "dirsin neden" biçimindedir.

1-a didüm terk it yolında: didüñ kim terkin it yolumda ŞR, G / didüñ terk it yolumda bende cāndur TH / didüñ terk it yolumda tende cān M, GS

2-a Yāra sordum ki dehānuñ ġoncedür yā ẕerredür: Men didüm yārā dehānuñ ẕerredür yā ġoncedür M, GS // ġoncedür: ġonce mi ŞR, TH, G

2-b men: ben M, GS

3-a perdeden ol: içre bir kez ŞR / içre bir dün TH / içre dün gün M, GS

3-b yār degüldür tende cāndur: yāruñ degüldür bī-nişan T [önceki beytin ikinci dizesini T nüshası sehven yinelemiştir.] //Yāruñ degüldür pāsbāndur TH

4-a manẓarda gördüm pür-: manzūr gördüm meh- TH// pür: meh ŞR, G, M, GS // her: dün ŞR, G

4-b durur: diyen ki ŞR, G / devrüñe TH / gündür ki M, GS// māh: māh-ı TH, M, GS

5-a gördi: gördüm TH, M, GS // Ḥaḳ yüzin: yüzini TH / Ḥaḳ nūrun M, GS

5-b gözden: gözde M, GS

304

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey meni hicrān elinde zār ü giryān eyleyen
Çeşmümi giryān idüp bağrumnı büryān eyleyen

Gerçi bu derde meni sen ṣalduñ ey ārām-ı cān
Hem yine derdüñ durur bu derde dermān eyleyen

Gerçi ʿıyd oldı cemālüñ ḥalḳa ey ebrū-hilāl
Bendeyem ol ʿıyd içün cānumnı ḳurbān eyleyen

Gerçi ġamzeñ tīġ olupdur ḫayl-i ʿuşşāḳa velī
Çeşm-i ḫūn-ḫᵛāruñ durur her dem-be-dem ḳan eyleyen

5 ʿIşḳınuñ ser-bāzları çoḫdur velī yoḫdur daḫı
Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste tek āheng-i meydān eyleyen

305

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Ulu lāf eyleyen meydāna gelsün
Muḫannet gelmesün merdāne gelsün

Erenler menzili Ḥaḳ menzilidür
Erenler ṣāḥib-i ʿirfāna gelsün

304-T 60a, P 63a, ŞR 67a, TZ 83b, M 71a, GS 68a, K 136

1-b idüp bağrumnı: idüpsen meni T / olup sīnemni P / idüp sīnemni TZ, K

2-a Gerçi bu: Tā ki bir ŞR, M, GS

2-b derdüñ: laʿlüñ ŞR

3-b cānumnı: cānını ŞR

4-a Gerçi: Tā ki M, GS // ġamzeñ tīġ: ġamzeñden ŞR // olupdur: alupdur M, GS // ḫayli: ḳatl-i P, TZ, M, GS / ḳatli ŞR // ʿuşşāḳa: ʿāşıḳuñ ŞR

4-b her dem-be-dem ḳan: her laḥẓa fettān ŞR // her demde yüz ḳan M, GS

305-T 60a, P 62b, L 67a, ŞR 73b, TH 29, TN 142, TZ 111a, M 64b, GS 61b, G 43b

1-a Ulu lāf eyleyen: Ulu kim lāf ider L / Ol lāf eyleyen TN

1-b Muḫannet: Muḫanneṣ TZ, GS

Ḳılavdur Ẕü'l-feḳārum ḳında durmaz
Kim inkār ehlidür īmāna gelsün

Ezelden Ḥaḳ diyen ehl-i ṭarīḳat
O kāndan sürülüp bu kāna gelsün

5 Aralıḫdan küdūretler arındı
Sürülsün la'net ol şeyṭāna gelsün

Güneh-kāruñ günāhından geçerler
Yüz üste sürünüp sulṭāna gelsün

Aḫan çaylar aḫan arḫlar bulaḫlar
Yirinden mevc urup 'ummāna gelsün

Rivāyetdür ḥadīs̱-i Muṣṭafādan
Ölüp miñ yıl yatanlar cāna gelsün

Ḫaṭāyī ḫastedür kān-ı seḫāvet
Ḫaber vir derdlüler dermāna gelsün

306

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 Bugün geldüm cihāna serverem men
Yaḳīn bilüñ ki naḳd-i Ḥaydaram men

Ferīdūn Ḫusrev ü Cemşīd ü Ḍaḥḥāk

3-ŞR, G
3-a Ḳılavdur: Cūş itdi T, PL, TH, TN, TZ // ḳında: ḳanda L, TN, TZ
3-b inkār ehlidür: ol güm-rāhīdür L
4-b O kāndan sürülüp: Sürülsün o kandan T, TH / O kāndan sürünüp ŞR, G
5-L, TN, M, GS
5-a küdūretler arındı: götürüldi küdūret P // arındı: arılsun ŞR / irülsün G
6-b Yüz üste sürünüp: Sürünü yüz üste T // sürünüp: sürülüp P, ŞR, G / süzünür L / sürünür TH / sürünü TN
7-ŞR, G
7-a çaylar: sular M, GS // arḫlar: çaylar M, GS
9-TZ
9-b derdlüler: derdlü P, M / derd olan GS
306-T 60b, P 64a, L 68a, ŞR 65a, TN 146, TZ 85a, M 70a, GS 67a
1-b naḳd-i: ibn-i P, TZ
2-a Ḫusrev: Ferruḫ ŞR // Ḍaḥḥāk: Ḫusrev ŞR

Ki Rüstem Zāl u hem İskenderem men

Ene'l-Ḥaḳ sırrı uş göñlümde gizlü
Ki Ḥaḳḳ-ı muṭlaḳam ḥaḳ söylerem men

Mevālī meẕhebem şāhuñ yolında
Müselmānam diyene reh-berem men

5 Nişānumdur menüm tāc-ı sa'ādet
Süleymān eline engüşterem men

Muḥammed nūrdandur 'Alī sırdan
Ḥaḳīḳat baḥri içre gevherem men

Ḫaṭāyīyem şehā eksüklü ḳulam
Ḳapuñda bir kemīne kemterem men

307
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Her gelen dünyā menüm dir sen ḳadīm bünyādsın
Cümlenüñ göñlin alupsan ne 'aceb ṣayyādsın

Herkese bir yüz ile virdün murādın dünyede
Ḫıżr olan buldı ḥayātı bildi kim ẓulmātsın

2-b Rüstem Zāl u hem: Rüstem Zālam u T / ibn-i Zāl hem P, TZ, M, GS
3-b Ḥaḳḳ-ı: Ḥaḳḳam T, L, TN // Ḥaḳḳ-ı muṭlaḳam: Ḥaḳḳuñ sırriyem ŞR
4-T, L, TN, M, GS
4-a şāhuñ yolında: men dīn içinde ŞR
5-b eline: barmağında T, L, ŞR, TN
6-M, GS
6-a nūrdandur: nūrından T, ŞR, TN / nūrınuñ L // sırdan: sırrından T, L, ŞR, TN
6-b baḥri içre: baḥr içinde P, TZ
307-T 61a, P 62a, ŞR 70b, V 30a , TZ 82b, M 72a, GS 69a
1-b göñlin alupsan: virdün murādı V // ne 'aceb: sen ne ḫoş P, TZ / ne ḳadīm M, GS
2-a Herkese bir yüz ile: Her kime bir nev' ile ŞR / Her kimüñ bir nev' ile V, M
2-b olan: ilen P, TZ // buldı: aldı M, GS // ḥayātı: ḥayāt u V / ḥayātın M, GS // bildi: bilmedi ŞR // ẓulmātsın: dādsın ŞR

Her kimüñlen oynaduñ çekdüñ çevirdüñ çarḫını
Hīç ʿārif naḳşuñı duymaz ʿaceb nerrādsın

Dünyenüñ mālı vü genci zerḳine aldanma kim
Evvelī zerḳ u neşātdur āḫiri şehmātsın

5 Ey **Ḫaṭāyī** sen cihānuñ cevrine şād ol müdām
Çünki sevgüñ dost iledür ʿışḳ ile üstādsın

308
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Ḳızıl gül bāġ u bustānum ne dirsin
Fedā olsun saña cānum ne dirsin

Ḳarār u ṣabr u ārāmum tükendi
Kesildi külli fermānum ne dirsin

Eridi iligüm ḳaldı sümügüm
Bu teni terk ider cānum ne dirsin

Ḫamu derdlülere dermān bulundı
Devāsız derde dermānum ne dirsin

5 Ḫamunuñ küfr ile īmānı vardur
Menüm küfr ile īmānum ne dirsin

3-a Her kimüñlen oynaduñ: Her kimüñ adına ŞR
3-b duymaz: izmez M, GS
4-ŞR
4-a Dünyenüñ: Bu cihānuñ V //mālı: māl V // vü genci zerḳına: vü mülki gencine P, TZ / u mülk ü gencine V // kim: çün V
4-b zerḳ: ẕevḳ V, M, GS // neşātdur: neşāt u V // şehmātsın: keşmātsın P, V, TZ
5-a sen: bu V // şād ol: ḳatlan M, GS
5-b dost: yār V
308-T 61a, PS 37b, L 47a, ŞR 74b, TN 151, M 73b, GS 70b, G 41a
2-a Ḳarār u ṣabr u ārāmum tükendi / Tükendi ḳalmadı ṣabr u ḳarārum M, GS
2-b Kesildi külli fermānum: Ahar göz yaşıyla ḳanum ŞR, G
3-M, GS
3-a sümügüm: sümükler ŞR, G
3-b Bu teni terk ider: Gider tende cānum T / Vaṭanın terk ider ŞR, G

Senüñ maḳṣūduñ oldur kim men ölem
Ḥelāl olsun saña ḳanum ne dirsin

Eger yatsam miñ ıl toprağ içinde
Dürüstdür ʿahd ü peymānum ne dirsin

Ḫaṭāyī çün seni cān ile sevdi
Seven ölsün mi sulṭānum ne dirsin

309
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Ḳuluñam bende şāhuñ göñli bilsün
Bu göñlüm sende şāhuñ göñli bilsün

Şehi görende şād olur sevinür
Bu cānum tende şāhuñ göñli bilsün

Hezārān türlü türlü senden ötrü
Ki vardur mende şāhuñ göñli bilsün

Cihān ḫūblarınuñ içinde gördüm
Seni tavrında şāhuñ göñli bilsün

5 Niçe miskīn **Ḫaṭāyī** kimi göñli
Olur pür-ḫande şāhuñ göñli bilsün

6-b maḳṣūduñ: maḳṣūdı T
7-a Eger yatsam miñ ıl: Miñ ıldur yatmışam M, GS
7-b Dürüstdür: Dürüst ü PS, TN / Bütündür M, GS
8-a çün seni cān ile: cān ile çün seni PS, L, ŞR, TN, G
8-b mi: -L, TN
309-P 57b, TZ 77a

310

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 [Çün] vücūdum şehride buldum dür ü dür-dāne men
Men anı ʿarż etmenem her cāhil ü nādāna men

Küfr ü īmān sırrını bildüm ki maʿnīde nedür
Yüzümü döndermişem andan berü Raḥmāna men

Gör nice zārī virür ol laʿneti şeyṭān maña
Dün ü gün laʿnet oḫurmen laʿnetī şeyṭāna men

Virse idi kāmumı ol şāh u sulṭānum menüm
Cānumı ḳurbān ḳılayum ol şehe sulṭāna men

5 Men **Ḫaṭāyī** çekmenem ġam çünki eneʾl-Ḥaḳ didüm
Çekmişem Ḥaydar teki meydāna hū merdāne men

311

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Şol menüm çoḫ sevdügüm ʿālemde sulṭāndur bugün
Yār eger ḳabūl ider cānumı ḳurbāndur bugün

Ādem eger ʿāḳil isen dünyeye virme göñül
Dünyeye viren göñül bu yolda nādāndur bugün

ʿAlini ḥaḳ bilmeyenler kāfir-i muṭlaḳ durur
Dīni yoḫ īmānı yoḫ ol nā-müselmāndur bugün

310-P 61a, TZ 81b, M 74b, GS 71b

Birinci beytin ilk mısranın başına, yazma nüshaların hiçbirinde olmadığı halde Memmedov (1966: 421) ve Genceî (1959: 118) dışındaki neşirlerde [Tā] veya [Çün] kelimesi eklenmiştir. Anlaşılan o ki ilk kelimedeki imale ve zihafı telafi etmek için Memmedov, Kiril harfleriyle yaptığı neşirde metin tamiri yoluna giderek baştaki ibareyi “Tā vücūdum şehrini” biçimine dönüştürmüştür (1975: 308). Türkiye’deki neşirlerde de bu kullanıma uyulmuştur. Hüseynî “Tā” yerine “Çün” kelimesini ekleyerek “Çün vücūdum şehride” biçiminde bir kullanımı benimsemiştir (1380: 327). İsmailzade [Tā] kelimesini parantez içine alarak Hüseynî neşrindeki kullanımı tercih etmiş (1380: 256), Cavanşir-Necef de İsmailzade neşrine bağlı kalmıştır (2006: 291).

1-a şehride: şehrinde P, M, GS

311-P 64a, ŞR 67a, TZ 84b

1-a Şol: Ey P, TZ

1-b ḳabūl ider: ḳāyil olur ŞR

2-a Ādem eger: Ey ādem sen P, TZ

3-a durur: olur P, TZ

Bir göñül avlar isen yüz Mekke varmış kimidür
Bir göñül incitseñüz yüz Kaʿbe vīrāndur bugün

5 Ey **Ḫaṭāyī** sen ġanīmet bil bu dirlik devrini
Dañla çün ölmek gerek cān tende mihmāndur bugün

312
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Cānumı ġarḳ eyledüm çün ʿışḳ deryāsında men
Olmazam ʿālem ḫarāb olursa pervāsında men

Dünyenüñ esbābını dīdāra ṣatmışam yaḳīn
Gice gündüz yanaram yā dost sevdāsında men

Cān u dilden ol ḥabībi sevmişem gerçek velī
Rāstam hem ʿāşıḳam meydān ġavġāsında men

Tīr-i müjgānın dirīġ itmez cigerden ol ṣanem
Bildi ḳurbān olmışam çün ḳaşları yāsında men

5 Ger maña ʿarż-ı cemāl olmazsa dil-berden naṣīb
Durmazam bir laḥẓa hīç firdevs-i aʿlāsında men

Şeş cihetden ʿāleme çün ol ṣanemdür secde-gāh
Ger sücūd itsem n'ola Ḥaḳḳuñ kilīsāsında men

4-a avlar isen: avlasañuz ŞR // yüz Mekke varmış kimidür: yüz Kaʿbeye varmışca var ŞR
4-b incitseñüz yüz Kaʿbe: yıḫar isen yüz Mekke P, TZ
5-a sen ġanīmet bil bu dirlik devrini: cān ġanīmetdür özini tanı gör P, TZ
5-b çün ölmek gerek: kün olacaġuz P, TZ
312-V 6b, ŞR 64b, M 72b, GS 69b
Hüseynî neşrinde "Gazel Sultan el-Kurrai nüshasındandır." notu mevcuttur (1380: 322).
1-b Olmazam ʿālem: Olmaz ʿālemler ŞR
2-b yā: şol M, GS
3-ŞR
3-a gerçek velī: rūz-ı ezel M, GS
3-b Rāstam: Rastī V // ġavġāsında: daʿvāsında M, GS
4-a tīr: tīġ ŞR
4-b çün: ol M, GS
5-b firdevs-i: firdevsin V
6-ŞR
6-a çünkim: şerḥin ŞR

Ḥikmetüñ esrārını keşf eylerem çünkim tamām
Bil ki üstād olmışam bu ʿışḳ fetvāsında men

Kes̱retüñ endīşesinden bulmadı göñlüm feraḥ
Bulmadum vaḥdet anuñ şerr ile ġavġāsında men

Ol **Ḫaṭāyī**yem ki ṣūret ʿālemin ḳıldum ḳabūl
Pādişāh-ı vaḳtam uş bu göñlüm eşyāsında men

313
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ṣanem göñlüñ senüñ nā-mihribān olmış neden
Zülf ü çeşmüñ fitne-i āḫir zamān olmış neden

Ger senüñ ḥüsnüñ görüp āvāre bolmaz ey perī
ʿĀşıḳ-ı bī-çāre dil bī-ḫānümān olmış neden

Firḳatüñ ger ḳılmaya baġrumda yüz miñ pāreler
Bes menüm gözüm yaşınuñ rengi ḳan olmış neden

Aġzuñuz bir zerredür her yirde dirler kim dehān
Belüñüz bir ḳılcadur adı miyān olmış neden

5 Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil vālih degüldür ḥüsnüñe
Gice gündüz işigüñde pāsbān olmış neden

7-a tamām: ʿıyān M, GS

8-a feraḥ: ḫalāṣ M, GS

313-ŞR 69b, TH 27, M 71b, GS 68b, G 39b

Hüseynî neşrinde “Bu gazel yalnız Sultan el-Kurrai nüshasında tapıldı.” dipnotu mevcuttur (1380: 354).

2-a āvāre: dīvāne ŞR, G // bolmaz: olmaz ŞR, G

2-b bī-çāre dil: bī-çāreler ŞR, G

3-a baġrumda: baġrumı M, GS

3-b yaşınuñ rengi: yaşı rengiyle M, GS

5-b Gice gündüz işigüñde: İşigüñde gice gündüz M, GS

314
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Merḥabā ey āfitāb-ı ʿālem ü dünyā vü dīn
Revnaḳ-ı bāġ u bahār u zīnet-i rūy-ı zemin

Būy-ı zülfüñden ṣabā ḳıldı muʿaṭṭar ʿālemi
Ṣad hezārān āferin bād āferin bād āferin

Āsitān-ı rāhuñuz oldı ṣırāṭ-ı müstaḳīm
Uş saña virdi hidāyet fażl-ı Rabbü'l-ʿālemīn

Bāġ-ı cennetdür yüzüñ yā ravża-i dāru'n-naʿīm
Āb-ı kevs̱er mi lebüñ yā nefḥa-i rūḥü'l-emīn

5 Ṣafḥa-i sīnemde ʿışḳuñ bir kitābet yazdı kim
Yazamaz bir ḥarfin anuñ miñ kirāmen kātibīn

Cennetü'l-me'vā imiş çün ey **Ḫaṭāyī** kūy-ı dost
Daḫı niçündür taʿallül *fedḫulūhā ḫālidīn*

314-ŞR 72a, TH 26, M 70a, GS 67a, G 42b

Hüseynî neşrinde "Bu gazel bütünlükle Sultan el-Kurrai nüshasından göçürüldü ve başka nüshalarda görünmedi." dipnotu mevcuttur (1380: 348).

3-ŞR, G

3-a rāhuñuz: dergehüñ M, GS

4-b Āb-ı kevs̱er mi lebün: Rūḥ-ı ḳudsīdür demüñ ŞR, G// kevs̱er mi: kevs̱erdür M, GS

5-M, GS

5-a kitābet: rubāʿī ŞR / müsennā G

5-b ḥarfin anuñ miñ: ḥarfini anuñ ŞR, G

315
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḥaḳ teʿālā ḫūb yaratdı bu teni ol cān içün
Bir ʿaceb ḫalvet-serāy açmışdur ol mihmān içün

Ḥāżır olgil ol serāya ġayr aña daḫl itmesün
Bezegil her ziynet ile taḫtuñı sulṭān içün

Bā-edeb tepren ziyāde yār şikāyet ḳılmaya
Ḥaḳ özi verdi saña ol gevher-i īmān içün

Ḫālıḳ insānı yaratdı yaʿni özin tanıya
Cümle eşyāyı yaratdı ḫāṣṣa-i insān içün

5 Ey **Ḫaṭāyī** ger ḫaṭālar ṣādır olsa sehv ile
Ġāfirü'ẕ-ẕenb oldı peydā ġam yime ʿiṣyān içün

316
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tāc geyeni gezer isen ṣūfīyem diye revān
Ṣūfī oldur Ḥaḳ yolına göstere dīnden beyān

Degmenüñ ḥaḳḳı degüldür ṣūfīlik daʿvī ḳıla
Başını yolda ḳoyuban cānına gelsin ḳıyan

315-ŞR 75a, TH 30, M 72a, GS 69a, G 41a

Hüseynî neşrinde "Bu gazel hiç nüshada, Sultan el-Kurrai nüshasından sonra görünmedi." dipnotu mevcuttur (1380: 360).

1-a yaratdı bu teni ol: yaratmış ṭūbīni sen M, GS

1-b Bir: Bu M, GS // serāy açmışdur: serāyı baṣdı TH / serāyı yasamış ŞR, G / serāy baṣmış sen ol M, GS

2-a olgil: ol kim ŞR // ġayr ana: ġayrısı ŞR

2-b dil: dīn ŞR // taḫtuñı: taḫt-ı dil ŞR

3-a tepren ziyāde yār: deprengil ötgil TH / teprengil anda tā ŞR / gelgil oturgil sen şikāyet ḳılmagil M, GS

3-b ol gevher-i īmān: şol ḫāneni mihmān M, GS

5-a sehv ile: ġam yime M, GS

5-b oldı peydā: adını gör M, GS

316-SK (Hüseynî 1380: 305)

Hüseynî neşrinde "Bu gazel Sultan el-Kurrai nüshasından götürüldü.» notuyla verilen bu şiir gerçekten de diğer nüshalarda yoktur.

Mürşidüñ yolın gidüben ehl-i taḥḳīḳ olgilen
Yoḫsa vardur şāh bilür cümle içün bir Ḳurān

Mürşid olmış Ḥaḳ bizüm'çün gel göñül Furḳānı gör
Gümreh olup yüz çevürmez Ḥaḳ yolından ġāziyān

5 Ey **Ḫaṭāyī** kim ki tutmaz mürşid-i Ḥaḳdan ḫaber
Şek degül kim ol Yezīddür özine ḳılmış ziyān

317
Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1 Yüzüñdür 'arş-ı er-Raḥmān ki her dem Cebra'īl andan
Kelāmu'llāh indürürdi bürhān u delīl andan

Ne mıṣbāḥ-ı ḳadīmīdür mübārek ṭal'atuñ nūrı
Melāḥat ehlinüñ gör kim cemālidür cemīl andan

Ruḫuñ cennāti 'Adn olmış ki tecri taḥteha'l-enhār
Revān Ceyḥūn teki 'aynen tüsemmā selsebīl andan

Viṣālüñ iştiyāḳından hezārān ġuṣṣalar çekdüm
Dirīġā bī-devā derdüm ki artar il-be-il andan

5 Zihī bülbül ki şevḳinden ne ṣabrı var ne ārāmı
Düşüpdür gülşen içinde hezārān ḳāl u ḳīl andan

Egerçi mūra beñzerdüm bi-ḥamdi'llāh ki ḳurtuldum
Senüñ bār-ı ġamuñ çekmekden oldum zinde bil andan

Dilerseñ gitmeye ḳuluñ **Ḫaṭāyī** āsitānuñdan
Maña mihr ü vefā göster gözüm yaşı sebīl andan

317-ŞR 65b

318
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 La‘l-i nābuñdan maña her dem ‘ināyetdür bugün
Ḥaḳ durur şükr eylesem bī-ḥadd ü ġāyetdür bugün

Zülf ü ḫālüñden açıldı göñlüme yüz dürlü bāb
Bilmişem ‘ayne’l-yaḳīn senden hidāyetdür bugün

Kim ki ḳurbān eyledi cān-ı ‘azīzin yār içün
Ehl-i ‘irfān ḳatıda ṣāḥib-kifāyetdür bugün

Ḥaḳ bilür mihr-i viṣālüñ ey perī men ‘āşıḳa
Ẓāhir ü bāṭında genc-i bī-nihāyetdür bugün

5 Ey **Ḫaṭāyī** dil-berüñ şānında şīrīn sözlerüñ
Āyet ü bürhān u te’vīl-i rivāyetdür bugün

319
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sen maña cevr ü cefānı bī-ḥisāb itmekdesin
Göñlümi ābād iken dāyim ḫarāb itmekdesin

Yüzüñi göstermek içün sen cihānuñ ḫalḳına
Dürlü dürlü ṭa‘neler ber-āfitāb itmekdesin

Āteş-i ‘ışḳuñda her dem şerḥa şerḥa doġrayup
Sīnemi büryān u baġrumnı kebāb itmekdesin

Ḳutlu günler geldi ‘ıyduñdur mübārek şükr kim
Ellerüñi ḫūn-ı dilden çün ḫıżāb itmekdesin

5 Ey **Ḫaṭāyī** şol büt-i tersā cemālin görmege
Her du‘ālar kim ḳılursın müstecāb itmekdesin

318-ŞR 66a
319-ŞR 67b

320

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā sensiz çeker cānum cefā bilmez misin
Ḳalmışam kūy-ı ġamuñda mübtelā bilmez misin

Bir devāsız derde düşdüm hīç devāsın bilmezem
Ey vefālu yār n'oldı bir devā bilmez misin

Didüm ey cān sende var mı bir devā dir bilmezem
Ey cefā-cū çün cefā bildüñ vefā bilmez misin

Mihr-i rūyuñ ḥasretinden her gice ṣubḥa degin
Olmışam ġamdan helāk ey meh-liḳā bilmez misin

5 Bu **Ḫaṭāyī**den niçük bī-gānesin ey seng-dil
Senden özge kimsenem yoḫ āşinā bilmez misin

321

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Göñül sen iḥtirāz eyle özüñi saḫla cāhilden
Bu maʿnīden ki ṭālibsen alursın ism-i ʿāḳilden

Yüri sen bir il ol yola ki ola maḳṣaduñ ḥāṣıl
Nice Firʿavn ġarḳ itdi geçürdi Mūsī'yi Nīl'den

Ḥaḳıla ol Ḥaḳı bir bil yapışma bāṭıla zinhār
Aña ʿārif direm dāyim ki seçe ḥaḳḳı bāṭıldan

4 **Ḫaṭāyī** bir gedāyuñdur n'ola virseñ murādını
Ki sāyil bī-nevā gitmez senüñ tek şāh-ı ʿādilden

320-ŞR 67b
321-ŞR 68a

322

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Neler çeker bu cānum yār elinden
Ol iki gözleri ḫūn-ḫ̮ār elinden

Menümlen hem-dem olmazsa ḥabībüm
Anuñçün ḳurşanam zünnār elinden

Ḳarınca çekebilmez fīl yükini
Nice āh itmesün ol bār elinden

ʿĀşıḳlıḳ bülbülüñ ḥaḳḳı degüldür
Bu maʿnīden ki aġlar ḫār elinden

5 Eyūb tek ṣabr ile sulṭān **Ḫaṭāyī**
Giyesin ḫilʿatı Settār elinden

323

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ruḫ u zülfüñ ki bāç almış bugün Keşmīr ü Kābilden
Getürmiş ʿanberin būyı Ḫıṭā vü Çīn ü Zābilden

Dü zülfüñ muʿciz-i Mūsā vü siḥr-i Sāmirī ʿaynuñ
Hezārān men teki Hārūt aṣupdur çāh-ı Bābilden

Meger aṣḥāb-ı fīl oldum ḳılarsın gündüz ü leylī
Ki hicrān daşını atar maña ṭayr-ı ebābīlden

Ḥabībüñ isterem ḥüsn-i cemālin dem-be-dem görmek
Bu göñlüm iḥtirāz eyler raḳībān-ı ne-ḳābilden

5 Yüzüñ şemʿinde rūşendür ʿAliyyü'l-Murtażā nūrı
Ne bilsüñ bī-ḫaber Hābīl ki ne gelürdi Ḳābīlden

Ḫaṭāyī çın seḥer āh u fiġānuñ nālesi ḫoşdur
Pür eṭrāf-ı çemen her dem maḳālāt-ı belābilden

322-ŞR 68b
323-ŞR 69a, G 39a

324
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1 Nergislerüñ ki yıḫdı meni mekr ü ālden
Devrinde hīç ḳurtulabilmen zevalden

Göñlüm ḫayāli ḳaddüñe düşse ʿaceb midür
ʿUşşāḳı ehl-i dil üzebilmez ḫayālden

Öñden berü ki yüzüñe baḫdum be-her ṭarīḳ
Bi'llāh ki şerm-sār olubam infiʿālden

Cānum durur ʿayıblamavuñ dostlar meni
Dönmez gözüm müşāhade-i ḫaṭṭ u ḫālden

5 Yegdür **Ḫaṭāyi** sözleri efġānlar eylese
Gül-zār içinde bülbül-i şīrīn-maḳālden

325
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Nāgehān içdüm lebüñden kevs̱er-i māʾ-i maʿīn
Bilmezem yā ol mey-i engūrdur yā engübīn

Şöyle mest oldum ki pervā ḳılmazam ʿālemlere
Cümle-i ins ü melek oldı menümle hem-nişīn

Hīç peyġamber saña yetmez melāyikler daḫı
Çünki sensin ẕāt-ı pāk-i evvelīn ü āḫirīn

Levḥaşa'llāh ḫanı ol günler neşāṭ u ʿıyş ile
Yār ile bir niçe müddetler çıḫardum erbaʿīn

5 Ḥaḳ teʿālā sırrını ey zāhidā sen ḳılma fāş
Bu **Ḫaṭāyī** ẓāhir ü bāṭında bilmişdür yaḳīn

324-ŞR 70a, G 42a
325-ŞR 71a, G 42b

326
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Sensin cihān içinde bugün şeh-süvār-ı ḥüsn
Devr-i ḳamerde oldı saña āşikār ḥüsn

Noḳṣān irişmesün saña bir ẕerre ey güneş
Yā Rab görem hemīşe seni ber-ḳarār-ı ḥüsn

Yūsuf egerçi zīnet-i ḥüsn ile şāhdı
Ol gitdiyise ḳaldı saña yādigār ḥüsn

Ṣarf eyledüm yolında ḳamu iḫtiyārumı
Niçük elümde ḳoymadı hīç iḫtiyār ḥüsn

5 Māt eyledi **Ḫaṭāyī** maḳālāt-ı bülbüli
Feryād idende ber-ṭaraf-ı murġ-zār-ı ḥüsn

327
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Muḥibb ü çāker-i Ḥaydar rivāyet dinle Ḥaydardan
Şeh-i Merdān Şīr-i Yezdān o Kerrār-ı mükerrerden

ʿAlī oldur ki ʿifrītüñ iki elini bend itdi
Ādemden Ḫāteme degin o bendi ḳaldı ber-gerden

ʿAlī oldur ki Selmāna ʿaceb bir deste nergisni
Hemān-dem tāze gösterdi üç üz yıl dirdügi yirden

ʿAlī oldur ki mehd içre aña bir ejdehā geldi
Anı dutdı dehānından iki yardı ser-ā-serden

5 ʿAlī oldur ki Düldül Ẕü'l-feḳār virildi ḳudretden
Birin mindi birin çaldı dīn açdı cümle kāferden

ʿAlī oldur ki peyġamber didi ʿilmüm ḳapusıdur
İşidgil bu diyenlerden ḫaber sorgil bilenlerden

326-ŞR 73a, G 43b
327-M 74a, GS 71a
Bu şiir M. Fatih Köksal'ın şahsi kütüphanesindeki cönk ve mecmualarda tespit edip yayımladığı Ḫaṭāyī mahlaslı şiirler arasında da yer almaktadır (Köksal 2012: 61-62). Köksal neşrinde 15 beyitli olan gazelle bu şiir arasında oldukça fazla nüsha farkı vardır.

ʿAlī oldur ki üç yüz miñ dürüst tapmayile fūlād
Yasanmışdı ḳapusında ḳopardı bāb-ı Ḥayberden

ʿAlī oldur ki Fażlı ḳurtaruban küfr dâmından
Anuñ borcun edā ḳıldı aluban şāh-ı şepperden

ʿAlī oldur ki üç yüz miñ aġaç yol var idi geldi
Yarım günden gün ötmişdi güni dönderdi aḫterden

10 ʿAlī oldur ki Cümcümden Furātuñ yolını sordı
Yedi arḫadan ün geldi ki Cümcüm ibn-i Gergerden

ʿAlī oldur ki bir sāyil temennā ḳıldı bir teh nān
Hem ol saʿat revān geçdi ḳaṭār u māl-ı Ḳanberden

ʿAliyyu'llāh veliyyu'llāh esedu'llāh ʿibādu'llāh
İnüpdür on yedi āyet aña Allāhu ekberden

ʿAlī şāh-ı velāyetdür aña münkir olan kāfir
Ḳoyuñ taḳlīd-ile olsun geçüben dīn-i ebterden

Gel ey **Sulṭān Ḫaṭāyī** sen anı vaṣfın güzel şāhuñ
Ḳaradur münkirüñ ḳalbi üregi seng-i mermerden

328
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā gördüm yüzüñ ḥayrānam ol demden berü
Göz yaşında ḳan ilen ġalṭānam ol demden berü

Tā ayaġuñ topraġından men saʿādet bulmışam
İşigüñde rūz u şeb derbānam ol demden berü

Ẕerre idüm gün yüzüñ mihrine düşdüm nāgehān
ʿĀlem içre şöhre-i devrānam ol demden berü

Tā senüñ rūz-ı ezelden ʿışḳuña didüm belī
ʿAhdi bozman ber-ser-i peymānam ol demden berü

328-T 71a, W 117, P 64b, PS 43b, L 48b, ŞR 76a, V 24b, TN 178, TZ 85b, M 75a, GS 72a, G 43b, K 117

1-b yaşında: yaşından PS, L, TN

4-a ʿışḳuña: ʿışḳ ile P, TZ

5 Tā senüñ āhū gözüñ gördi **Ḫaṭāyī** ey perī
Mecnūnam vīrānelerdür cāyum ol demden berü

329
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Nigārā n'eyleyem men senden ayru
Bu göñlüm ḫāli olmaz ġamdan ayru

Viṣālüñ ḥasretinden ey dil-ārām
Gözümde nesne gezmez nemden ayru

Ḳuşum pervāz ider her dem ḳafesden
Ḳarār itmez meger vaṣlüñdan ayru

Ki senden ayru hīç yoḫdur ḥayātum
Ḳarār ider niçük cān tenden ayru

5 **Ḫaṭāyī** gül yüzüñ ḥayrānı bolmış
Ḫaçan bülbül durur gülşenden ayru

5-a ey peri: ḫaste-dil P, ŞR, TZ, G

5-b Mecnūnam: Meskenüm W // vīrānelerdür: vīrānelerde PS, L, TN / vīrānede ŞR, G // cāyum: ḫānem P, PS, V, TN, TZ, M, GS, K / mihmānam ŞR, G

329-T 71a, W 115, P 65a, ŞR 77b, TZ 86a, M 75a, GS 72a, G 44b

2-b Gözümde: Gözümden ŞR, G / Gözüme M, GS // nesne gezmez: hīç gelmez ŞR, G // nesne görmez P / nesne görinmez TZ / nesne gelmez M, GS

3-a ider: urur ŞR, G // ḳafesden: ḳafesde W, ŞR, G

4-P, TZ // M, GS nüshasında 4. beyt şöyle:
Tenüm topraḳ olup göñlüm su diler
Niderem men suyı laʿlüñden ayru
ŞR ve G nüshasında ise şöyle:
Tenüm topraġ olup cānum su diler
N'eylerem men suyı lebüñden ayru

5- P, ŞR, TZ, M, GS, G nüshalarında şöyle:
Meger ḳısmet güninde ḳısmet oldı
Düşe miskīn Ḫaṭāyī senden ayru

330
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Yüzüñ gördüm senüñ ey yār-ı meh-rū
Göñüller āfeti yā nūr mıdur bu

Dudaġuñ ḥasretinden ḫaste-ḥālem
Aḫıtdı gözlerüm yaşın be-her sū

Ḥabeşdür kim misāfir Rūma düşmiş
Yüzüñ ṣaḥnındaki o ḫāl-i Hindū

Gözüñden āhū tek daġlara düşdüm
Ne siḥr itdi maña ol iki cadū

5 **Ḫaṭāyī** dir yüzüñ ḫūrşīde nisbet
Sözi rūşen didüm yüzüñe ḳarşu

331
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Kim olam gönderem sen yāre ḳarşu
Ki artar ḥasret ile yāre ḳarşu

Ḳarārum ḳalmadı ṣabr ötdi ḥadden
Dü çeşmüm nergis-i bīmāra ḳarşu

Ger uymaz gözlerüm hecrüñ ġamından
N'ola āh eylesem bīdāra ḳarşu

330-T 71b, W 116, P 65a, PS 44a, L 48b, ŞR 76a, V 24b, TN 180, TZ 86b, M 75b, GS 72b, G 44a, K 130
1-b āfeti: gülşeni ŞR, G // nūr: yüz P, ŞR, TZ, G, K
2-a ḫaste: teşne PS, L, ŞR, TN, G // ḥālem: cānum W, P, PS, L, ŞR, TN, TZ, M, GS
2-b Aḫıtdı: Aḫıtdum PS, L, ŞR, TN, G, K // gözlerüm yaşın: gözlerümden yaş PS
3-b ṣaḥnındaki: ṣafḥıdaki PS / safḥındaki L / üstindeki ŞR, G
4-a daġlara: ṣaḥrāya W
4-b iki: çeşm-i W
5-b didüm: direm P, TZ
331-T 71b, ŞR 76b, M 75b, GS 72b, G 44a
1-a olam: ola ŞR, M, GS, G
1-b Ki artar ḥasret ile: Sīnemdür ḥasretinden ŞR / Ki sīnem ḥasretinden G
2-a Ḳarārum ḳalmadı ṣabr ötdi ḥadden: Göñülde ḳalmadı ṣabr u ḳarārum ŞR, G
3-a Ger: Bu ŞR, G / Ki M, GS // ġamından: ġamında ŞR, G

Ki sensiz olmışam bülbül-i şeydā
N'ola feryād idem gül-zāra ḳarşu

5 Yüzüñde zülfüñi gördüm didüm ki
İmānı bağlama zünnāra ḳarşu

Asıldum ʿankebūt tek ey dil-ārām
Muʿanber ṭurra-i ṭarrāra ḳarşu

Demidür eylegil luṭf u ʿināyet
Yazuḫdur niçebir yalvara ḳarşu

Menüm çündür eger ḳılsañ beşāret
Hemīşe ġonce nāz aġyāra ḳarşu

Ḫaṭāyī ḫastedür ister viṣālüñ
Dem-ā-dem ḳıl naẓar bīmāra ḳarşu

332
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Yüzüm sürüp varuram yāra ḳarşu
Ḥabīb ü mūnis ü dil-dāra ḳarşu

Firāk-çīn gözlerüñ göñlüm apardı
Ṭabībüm baḫgilen bīmāra ḳarşu

Meger ḳoynuñ senüñ cennet bāġıdur
İki hayvā bitüpdür nāra ḳarşu

4-a bülbül-i şeydā: bülbül kimi zār ŞR, G

5-b bağlama: bağlamış ŞR, G

8-ŞR

8-a Menüm çündür eger: Eger vaṣla meni G // beşāret: işāret M, GS

9-a ister viṣālüñ: vaṣluñ gedāsı ŞR, G

332-T 72a, PS 43b, L 48a, ŞR 77a, TN 179, G 44a

1-b dil-dāra: ġam-ḫʷāra ŞR

2-a Firāḳ-çīn: Ḳaraḳçı ŞR, G // gözlerüñ: gözlerüm ŞR, G

2-b Ṭabībüm baḫgilen bīmāra ḳarşu: İki havyā bitüpdür nāra ḳarşu T, PS / İki havyān bitüpdür nāra ḳarşu L, TN

Boyuñ serv aġacı bustān içinde
Ḳızıl güller açılmış ḫāra ḳarşu

5 Raḳībi göreyim nā-bīnā olsun
Otursun ol müdām dīvāra ḳarşu

Lebüñden şerbet içdi bu **Ḫaṭāyī**
Dāyim ser-mest gezer dīdāra ḳarşu

333
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Ḳılur ġamzeñ cefālar dürlü dürlü
Virür laʿlüñ ṣafālar dürlü dürlü

İşigüñde senüñ her gice ey şāh
Sürer yüz miñ ṣafālar dürlü dürlü

Aṣılmış zülfinüñ her bir telinde
Menüm tek mübtelālar dürlü dürlü

Raḳībden çekdügüm cefālar içün
Ḳılurmen bed-duʿālar dürlü dürlü

5 Ḫayāl-i zülfüñüz boynumda her şeb
Olupdur ejdehālar dürlü dürlü

4-a serv aġacı: bir servdür PS
5-b ol müdām: dāyimā ŞR, G
6-b ser-mest: esrük ŞR, G
333-P 64b, PS 44a, L 48b , ŞR 77a, TZ 85b, M 76a, GS 73a, G 44b
2-Bu beyt, ŞR ve G nüshalarında hem M hem de P nüshasıyla benzerlikleri olan iki ayrı beyt olarak 2. ve 5. sırada yer almıştır.
2-a İşigüñde: Cemālüñden PS, L, ŞR, M, GS, G // şāh: māh M, GS
2-b Sürer: Düşer PS, L, ŞR, M, GS, G // ṣafālar: ḫayāller PS, L // żiyālar ŞR, M, GS, G
3-M, GS
3-a telinde: mūyında P, PS, L, ŞR, TZ, G
4-a Raḳībden: Raḳībler P / Raḳībüñden PS, L, ŞR, M, GS, G // çekdügüm cefālar içün: cefālar gördügümce PS, L, M, GS / cefālar çekdügüm içün ŞR, G
4-b Ḳılurmen: Ḳılursın ŞR / Ḳıluram G
5-P, PS, L, TZ
5-a zülfüñüz: zülfüñ ŞR, G / zülfüñi M, GS // boynumda: boynuma M, GS

Senüñ evlādıña her bir ṭarafdan
Gelüpdür ney-nevālar dürlü dürlü

Ḫarābe göñlümüñ içinde ʿışḳuñ
Dutupdur çoḫ binālar dürlü dürlü

Ḫaṭāyī işigüñde kemterüñdür
Umar senden ʿaṭālar dürlü dürlü

334
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Cānum tükendi ḥasret-i cānāneyem yine
Şemʿ-i ruḫına ʿışḳ ile pervāneyem yine

Ẓāhirde gerçi derd-i firāḳ oldı hem-demüm
Bāṭın yüzinde yār ile hem-ḫāneyem yine

Dünyā yüzinde ʿışḳ ile zaram direm ṣanem
Bir söylegil ki ʿuḳbāda cānāneyem yine

Dāyim göñül ḳuşı ki düşer dām-ı zülfine
Başdan ayaġa yaralu çün şāneyem yine

5 Tā kim **Ḫaṭāyi** āhu teki düşdi bendüñe
Ṣaḥrāda derd-i ʿışḳ ile dīvāneyem yine

6-P, TZ, L, TZ

6-a evlādına: evṣāfına ŞR, G

7-a Ḫarābe: Ḫızāne M, GS

7-b Dutupdur çoḫ: Yasayupdur ŞR, M, GS, G

8-L

8-a Ḫaṭāyī işigüñde: İşigüñden Ḫaṭāyī PS, M, GS

P, TZ nüshalarında 3. sırada -P nüshasında sonradan derkenāra eklenmiş- şu beyt var:
Ya Rab bu ne ṭūṭīdür ḳandi yaşıl
Yir lebüñ şekkerler dürlü dürlü

334-T 61b, W 99, P 67b, PS 40b, L 51b, ŞR 83b, TN 163, TZ 88b, M 76b, GS 73b, G 48a, K 109

1-b ʿışḳ ile: ʿāşıḳ u L, TN / ʿāşıḳ-ı PS

2-a Ẓāhirde gerçi: Ẓāhir güninde ŞR / Ẓāhir deminde G // derd-i: derd ü W

3-b ʿuḳbāda: men saña ŞR, G

335

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gül yüzüñ kim düşmiş ol zülf-i perīşān üstine
Bir bulutdur kim düşüpdür māh-ı tābān üstine

ʿĀrıżuñ üste düşüpdür ḳaṭre ḳaṭre şol ʿaraḳ
Ṣanasın şebnem durur düşmiş gül-istān üstine

Zülfi çīn olmış durur her dem düşer şol ʿārıża
Ẓulmet-i devrānı gör kim düşmiş īmān üstine

Şol raḳīb-i dīvi gör kim kūyına ḥükm eylemiş
Şöyle kim ḳaṣd eyler o mülk-i Süleymān üstine

5 Bu **Ḫaṭāyī** yüzin üste zülfüñi görgeç didi
Ẓulmeti gör kim düşüpdür āb-ı ḥayvān üstine

336

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ger menümlen ol meh-i nā-mihribānum söyleşe
Ḫaste cismümde bu cān-ı nā-tüvānum söyleşe

Men ölenden sonra ḳabrüm üste ger ʿazm itse yār
Ḳabr içinden dura anuñlan īmānum söyleşe

Bu ḳarārı yoḫ göñül bilmen ḫaçan ārām ide
Yā meger bir gün menümlen dil-sitānum söyleşe

335-T 61b, W 97, P 68a, PS 42a, L 53b, ŞR 85a, TN 170, TZ 113a, M 76b, GS 73b, G 49a

3-a Zülfi: Küfri P, ŞR, G / Küfr ü PS, TN

3-b gör kim: görün PS

4-b eyler: ider M, GS

5-b gör kim: görüñ W, P, M, GS

336-T 62a, W 98, ŞR 83a, M 77a, GS 74a, G 47b, K 67

1-a Ger mahalde bir kez ol şāh-ı cihānum söyleşe ŞR / Ger laʿlinde bir kez ol şāh-ı cihānum söyleşe G

2-M, GS

2-b içinden: içinde T, ŞR, M, GS, G

3-a Bu ḳarārı yoḫ göñül: Yoḫ ḳararı göñlümüñ ŞR, G

3-b Yā: Tā M, GS

Zehr-i hicrān birle daḫı tāliʿüm telḫ olmaya
Ger menümlen bir kez ol şīrīn-zebānum söyleşe

5 Ġamlu göñli bu **Ḫaṭāyī**nüñ cihānda şād ola
Ger menümlen bir gün ol nā-mihribānum söyleşe

337

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ger menümlen bir gün ol şāh-ı cihānum söyleşe
Dilde nuṭḳum ḳalmaya anuñla cānum söyleşe

N'ola bir kez ḫastesini sorsa ol rūḥ-ı revān
Gövdede rūḥum revān olup revānum söyleşe

Ger yüz ıldan sonra bir kez ḳabrüm üste gelse yār
Yār ile ḳabrüm içinde üstühānum söyleşe

Dañla ḳāḍı ḳatıda daʿvī men itmem ḳanumı
Men eger söyleşmişem ol demde ḳanum söyleşe

5 Pīr iken bende **Ḫaṭāyī** nev-cevān olam yine
Ger menümlen bir kez ol ʿömr-i cevānum söyleşe

4-a tāliʿüm: kām-ı dil M, GS

4-b kez: gün M, GS

5-a göñli: göñlin ŞR, G

5-b nā-mihribānum: ʿömr-i cevānum T / ġam-ḫʷār-ı cānum ŞR, G, K / şīrīn-zebānum M, GS

337-P 71b, ŞR 83a, TZ 114b, M 77a, GS 74a, G 48a

Hüseynî neşrinde "Bu gazel tekçe Sultan el-Kurrai nüshasında ilk defa görülüp göçürüldü." notuyla yer almıştır (1380: 379).

1-a şāh-ı cihānum: sulṭān-ı ʿālem P, TZ / şāh-ı cevānum M, GS

2-a sorsa ol: soruşa ŞR, G // rūḥ-ı: rūḥ u P, TZ

2-b Gövdede: Görmedin M, GS / Gide ol ŞR, G // rūḥum revān olup: rūḥ ile bu cānum ŞR, G

4-P, TZ

338
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gerçi hecrüñden żaʿīf ü nā-tüvān oldum yine
Pīr iken yüzüñi gördüm nev-cevān oldum yine

Devr-i ḥüsnüñden güneş tek olmış idüm āşikār
Hecr ṣaḥrāsına düşdüm bī-nişān oldum yine

ʿĀḳil idüm dünyede Leylī cemālüñ görmedin
ʿIşḳ ilen Mecnūn teki bī-ḫānümān oldum yine

Tā ki āsīb-i felekden görmeye ḥüsnüñ zevāl
İşigüñde gice gündüz pāsbān oldum yine

5 Bu **Ḫaṭāyī**nüñ dilinde ʿışḳuñuz pinhān iken
Cümle-i ʿālem dilinde dāsitān oldum yine

339
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dāne-i ḫāl-i siyeh kim düşdi ruḫ-sār üstine
Lāle-i pür-dāġdur kim düşdi gül-zār üstine

Ḥalḳalanmış zülfüñüz ruḫ-sārüñ üste ey ṣanem
Gence beñzer kim anuñ yatmış durur mār üstine

Tā ki zāhid gördi yüzüñ ḳılmadı hergiz nigāh
Kāfir-i muṭlaḳdur ol kim gelmez iḳrār üstine

338-T 62a, W 100, P 69b, PS 40a, L 51b, ŞR 82b, TN 162, TZ 90a, M 77b, GS 74b, G 47b, K 110
1-a Gerçi: Ey ki L, PS, ŞR, TN, G // hecrüñden: hicrāndan L, TN
2-a ḥüsnüñden: ḥüsnüñde P, PS, L; ŞR, TN, M, GS,G
3-a dünyede: zāhidā PS, L, TN // zühd ile ŞR, G
3-b teki: olup PS, L, ŞR, TN, G
4-a āsīb-i: āşūb-ı P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G, K
4-b İşigüñde gice gündüz: Gice gündüz işigüñde PS, L, ŞR, TN, G
339-T 62a, W 101, P 65b, PS 42a, L 54a, ŞR 85a, TN 171, TZ 68b, M 77b, GS 74b, G 49a
1-b dāġdur kim: dāġ daḫı P
2-b kim anuñ yatmış durur: öyle kim ol geldi bir P
3-P
3-a ḳılmadı: itmedi M, GS
3-b muṭlaḳdur ol: muṭlaḳ durur M // gelmez: gelmiş M, GS

Ṣanasın kim çeşme-i ḥayvānuñ üste geldi Ḫıżr
Düşdi tā ḫaṭṭuñ senüñ laʿl-i şeker-bār üstine

5 Firḳatüñ şevḳinde bu cān-ı ciger-sūzum menüm
Bir kebāba beñzer ol kim çizginür nār üstine

Tā ki vaṣluñ oldı vāṣıl bu **Ḫaṭāyī** ḫasteye
Bir ṭabībe beñzer ol kim geldi bīmār üstine

340
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Mevsim-i ḳış gitdi devr-i nev-bahār oldı yine
Meclis-i geşte ʿacāyib rūzgār oldı yine

Mevsim-i gül geldi vü gülşen bezendi bezm içün
Daġ u ṣaḥrā cümle yek-ser lāle-zār oldı yine

Sāḳiyā vaḳt-i ṭarabdur elde ṭutgil cām-ı mey
Kim benefşe mest olup nergis ḫumār oldı yine

Geldi nevrūz u bahār u ʿıyd u devr-i dost-kām
Yār eli tek yiryüzi naḳş u nigār oldı yine

5 Ebr-i nīsān cūşa geldi tökdi raḥmet yaġmurın
Gökyüzinden yiryüzine dür nis̱ār oldı yine

Bāġçaya seyrāna çıḫdı geşt içün ol gül-ʿiẕār
Gül ḫacāletden ḳızardı şerm-sār oldı yine

4-b Ḫıżr: mūr M, GS
5-T, W, P, PS, L, TN, TZ, M, GS
6-a ḫasteye: cānına PS
340-T 62b, W 102, P 67b, PS 39b, L 51a, ŞR 87a, TN 160, TZ 88b, M 78a, GS 75a, G 50a
1-a gitdi devr-i nev: gitdi vü faṣl-ı ŞR, G
1-b keşte keşt ü: L, PS, ŞR, TN, M, GS, G
2-TN
2-a vü: gül P
2-b Dāġ: Bāġ P, M // Kūh PS, L, ŞR, G
3-a cām-ı mey. cām-ı Cem PS, L, TN
6-a gül-ʿiẕār: gül-sitān T, W, P, TZ, M, GS, G / dil-sitān ŞR, G
6-b ḳızardı: ḳızarup PS, L, ŞR, TN, G

Ḳāmetüñlen baḥs̱ iderdi dāyimā ol serv-i bāġ
Gör ḫacāletden aña menzil kenār oldı yine

Gül yüzini göreli artdı fiġānı ḳuşlaruñ
Lāl iken bülbüllerüñ ṣavtı hezār oldı yine

Ey **Ḫaṭāyī** şād olup beytü'l-ḥazenden çıḫ bugün
Bāġ u bāġça suyına vaḳt-i güzār oldı yine

341
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Yā İlāhi sen meni bī-'ışḳ-ı cānān eyleme
'Işḳ ilen şādam göñül derdine dermān eyleme

Müdde'īlen va'de ḳılma ḳavline ḳılmaz vefā
Her yalancı yār ilen sen 'ahd ü peymān eyleme

Ger viṣālüñden meded ḳılmazsan ey ārām-ı cān
Gözümi giryān idüp baġrumnı büryān eyleme

Lebleri devrinde ol gül yüzlü yāruñ dem-be-dem
Ġonceñi ey bāġbān gülşende ḫandān eyleme

5 Bu **Ḫaṭāyī** ḫastenüñ ḳılma müşevveş ḫāṭırın
Aġ yüz üste ol ḳara zülfüñ perīşān eyleme

7-L, TN. PS'de bu beyt derkenārdadır.
8-a artdı: artıldı // fiġānı: efġānı P, L, M, GS // ḳuşlaruñ: bülbülüñ L
8-b bülbüllerüñ: bülbül kimi L, PS, TN [L nüshasında sah kaydı var]
9-b Bāġ u bāġça: Bāġ-ı cennet PS, L, TN / Bāġ u ṣaḥrā ŞR, G
341-T 63a, W 103, P 67a, PS 39a, L 49b, ŞR 81a, TN 156, TZ 88a, M 78a, GS 75a, G 46b
1-a meni: bizi M, GS
1-b 'Işḳ: Derd PS // göñül: daḫı L, PS, TN // derdine: derdüme P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G
2-a ḳavline: 'ahdine ŞR, G // ḳılmaz: itmez ŞR
2-b yalancı: vefāsız PS, L, ŞR, TN, G // Her yalancı yār ilen sen: Yārdan özge kimse ilen P
3-b Gözümi: Çeşmümi PS, L, ŞR, TN, G
4-a yāruñ: yārum P
4-b Ġonceni: Ġoncenüñ P
5-a ḫāṭırın: ḫāṭırı P
5-b zülfüñ: zülfi P, PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

342

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Derd-i ʿışḳuñ dil-berā tā geldi bu cān üstine
Ṣanasın kim geldi ʿİsā cism-i bī-cān üstine

Tā cihān bāġını bünyād itdi dest-i lem-yezel
Sen teki bir gül ḫaçan bitdi gül-istān üstine

Server-i Hindūdur ol kim geldi Rūm iḳlīmine
Ol siyeh ḫālüñ ki düşmiş rūy-ı ḫandān üstine

Rāḥat-ı vaṣluñ umarken geldi hecrüñ zaḥmeti
Ey perī niçün ḳoyarsın derdi dermān üstine

5 Tā cemālüñ mihri düşdi bu **Ḫaṭāyī** göñline
Ṣanasın Yūsufdur ol kim geldi Kenʿān üstine

343

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Göñlümi çekdi şehā dāġ-ı ġamuñ dāġ üstine
Yine ol māhuñ firāḳı çekdi bir dāġ üstine

Zülf ü rūyuñ ḫaṭṭı tek hiç kimse defter yazmadı
Tā ki ʿālemde yazılmışdur ḳara aġ üstine

342-T 63b, W 104, P 70a, ŞR 85b, V 23a, TN 175, TZ 90b, M 78b, GS 75b, G 49a

1-a tā: çün P, TN, TZ

1-b geldi ʿİsā cism-i bī-cān: Ḫıżr geldi āb-ı ḥayvān P, ŞR, TN, G

2-a Tā: Bu P, TN

3-a kim: çün ŞR, G // geldi: düşdi P / dutdı: ŞR, G // Rūm: ḥüsn M, GS

3-b Ol: Yā P / Şol ŞR, G // rūy-ı ḫandān: zenaḫdān P, ŞR, G

4-a umarken: dilerdüm P, ŞR,TN, G // hecrüñ ẓulmet: hicrān zaḥmeti P, ŞR, TN, M, GS, G

4-b niçün: nişe P // derdi: derde P

5-a Tā: Çün P, ŞR, G // cemālüñ: ḫayālüñ G // düşdi bu: bu ḫaste P

343-T 63b, W 105, P 70b, PS 42b, L 54b, ŞR 85b, V 23a, TN 174, TZ 114a, M 78b, GS 75b, G 49b

1-a Göñlümi: Göñlümüñ T, W / Göñlüme PS, M, GS // Göñlümi çekdi şehā: Çekmiş idi göñlüme ŞR, G

2-a rūyuñ: ḫālüñ P, L, ŞR, TN, G / ḫāl ü PS // yazmadı: yazmamış P, L, TN // defter yazmadı: bir hat görmedi M, GS

Gerçi güller çoḫ biter ʿālem gül-istānında līk
Gül yüzüñ tek bitmemiş hīç gülşen ü bāġ üstine

Aġ yüzüñ üstinde ol zülf-i siyāhuñı götür
Bilmezem ḥamrā gülüñ niçün ḳonar zāġ üstine

5 Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil her dem ümīd-i vaṣl içün
Döşemişdür yüzini ḳapuñda topraġ üstine

344
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ki hecrüñ bendeni zār itdi ḳayġular bile
Çeşm-i fettānuñ görüp ḥayrānam āhūlar bile

İstemez göñlüm meşāmı zülfüñüzden özge müşk
Müşki n'eyler kimse kim ögrendi ol būlar bile

Tā gözüm ol fitnelü ḳaş u gözüñ gördi senüñ
Geçdi ʿömrüm āh idüp ol çeşm ü ebrūlar bile

Anca aḫdı gözlerümden ḳanlu yaşum sū-be-sū
Aḫdı çeşmüm zevraḳı her sūya ol sular bile

5 Şiʿr içinde nisbet olmaz ey muḥaddiṡ bilmiş ol
Bu **Ḫaṭāyī**nün kelāmı her Ḫıṭāylular bile

3-ŞR, G
3-a gül-istānuñda līk: gül-istānda velīk P
5-a ḫaste-dil her dem ümīd-i vaṣl içün: cismi yolında anuñ topraġ olur M, GS
5-b Döşemişdür yüzini ḳapuñda: Tā ayağın başa ol dil-ber bu M, GS
344-T 64a, W 106, P 70b, PS 38b, L 49a, ŞR 80b, TN 154, M 79a, GS 76a, G 46a
2-a müşk: bū W, P, PS, L, ŞR, TN, M, GS, G
4-a sū-be-sū: su kimi ŞR / su teki G
4-b ol: bu M, GS
5-a muḥaddiṡ bilmiş ol: muḥaddiṡ ehli bil M, GS
5-b kelāmı: kelāmın PS, L, TN

345
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Aytdum ḳaşuna ʿişve ḳıl aydur ki göz üste
Baḫdum ki görebilmez anı çeşmüñ üz üste

Bir tār-ı mūyuñdur kemerüñ alta miyānuñ
Nāzüklük ile kim diye bir söz bu söz üste

Ey dil yüzüñi ḫāk idegör yār işigüñde
Tā dāmen-i dil-berden anuñ düşe toz üste

Mey-ḫᵛāre lebüñ istedi tā nuḳl u kebābı
ʿIşḳ odını yaḫup cigerüm ṣaldı köz üste

5 Yār aytdı maña ʿāşıḳ isen ḫaste **Ḫaṭāyī**
Bu cevr ü cefā kim ḳıluram şimdi düz üste

346
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tā yüzüñ üstine zülfüñ sāye ṣalmışdur yine
ʿĀrıżuñ rengi gül-i ḥamrāya ṣalmışdur yine

345-T 64a, W 107, P 69a, PS 42a, L 54a, ŞR 86a, V 23a, TN 172, TZ 113a, M 79a, GS 76a, G 49b

1-a ʿişve: secde P, ŞR, G // ḳıl aydur ki: ḳılam dedi PS, ŞR, G

1-b Baḫdum ki görebilmez anı çeşmüñ üz üste: Baḫdum ki görebilmen anı çeşmi üz üste P, TZ / Baḫdum ki göreyüm ol gözi didi ki yüz üste PS / Baḫdum ki görmez ol gözi didi ki yüz üste L, TN / Baḫdum ki görebilmenem ol çeşmi yüz üste ŞR / Didüm ki görünmez göze ḳaş u göz ü yüz üste G / Baḫdum ki görem görmedüm anı bu yüz üste M, GS

2-a tār-ı: tāre L, TN / ẕerre P // mūyuñdur: mūyuñ L, PS, ŞR, TN, G // kemerüñ alta: kemer altında P, M, GS / kemteri tek ile PS, L, TN / ʿöşri degül mūy-ı ŞR, G

3-a Ey dil yüzini ḫāk ide: Sen yüzüni ḫāk eyleye ŞR, G // yüzini: yüzinüñ P // ḫāk: ferş PS

4-a lebüñ: lebi L, M, GS // istedi tā: āteşine PS, ŞR, TN, G

4-b odını: odına L, PS, TN, ŞR, G // ṣaldı: geldi M // köz: duz P, M / üz L

5-b Bu: Her ŞR, G

346-T 64b, W 108, P 70a, ŞR 80a, V 23b, TZ 114a, M 79b, GS 76b, G 45b

1-a üstine: üstinde P, ŞR, M, GS

1-b rengi: rengin ŞR, G / reng-i M, GS

ʿIşḳ-ı rūyuñdan göñül ister ḫalāṣ olmaġ velī
Cānumı zülfüñ siyeh sevdāya ṣalmışdur yine

Çeşmüñe ḥayrān olaldan berlü göñlüm ey perī
Āhu nisbet ʿaḳlumı ṣaḥrāya ṣalmışdur yine

Ṣādam andan berlü kim hecrüñde olmışmen muḳīm
Yüz melāmet bu dil-i şeydāya ṣalmışdur yine

5 Bu **Ḫaṭāyī** cānını ḳurbān ider ol māha kim
Pertev-i mihr-i cemālüñ aya ṣalmışdur yine

347
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yār ʿışḳuñ baġrımuñ tā çekdi yüz dāġ üstine
Āteş-i hecrüñ bu dāġuñ çekdi bir dāġ üstine

Men żaʿīf üste firāḳuñ yükledi bir dagı kim
Ol yüke ḳılmaz taḥammül ḳoysalar dag üstine

Yüzüñ üste zülfüñi gördükçe muṣḥafdur direm
Bu ne ḥikmetdür ki yazılmış ḳara aġ üstine

Şol ḫaṭ u ḫālüñ kenārında ruḫuñ ey dil-rubā
Ol güle beñzer ki düşmiş tāze yapraġ üstine

5 Bu **Ḫaṭāyī** çeşmi yolında anuñ topraġ olur
Tā ayaġın basa ol dil-ber bu topraġ üstine

2-b zülfüñ: vaṣluñ P, V, TZ / zülf-i M, GS
4-a andan: ol günden ŞR, G // olmışmen: olmışam ŞR, G
347-T 64b, W 109

348

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey göñül ʿışḳında yāruñ nāle vü āh eyleme
Degme her nā-maḥremi sırruñdan āgāh eyleme

ʿĀşıḳuñ īmānıdur yāruñ cemāli ey raḳīb
Tañrı'çün git ḳarşudan maʿşūḳı güm-rāh eyleme

Çün menüm üstüme doġdı āfitābum ey ḳamer
Gezme her evc-i felekde aduñı māh eyleme

Çün senüñ ʿışḳ-ı mecāzuñdan ḥaḳīḳat bulmışam
Şimdi sen ḫᵛāhī vefā ḳılgil maña ḫᵛāh eyleme

5 Menzil-i raḥmānilerdür āsitānı dil-berüñ
Gitgil ey şeyṭān raḳīb āheng-i dergāh eyleme

Çün viṣālüñ ḫırmenüñden bir cev olmaz ḥāṣılum
Dāne ḳılma yaşumı çehremni çün kāh eyleme

Ey **Ḫaṭāyī** içdügüñ mey āb-ı kevs̱erdür müdām
Nūş-ı cān it bādeden bir laḥẓa ikrāh eyleme

349

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Ḫayālüñ meskenidür cān içinde
Yine Yūsuf n'ider zindān içinde

348-T 65a , P 68b, PS 38b, L 49b, ŞR 80b, V 23b, TN 155, TZ 89a, M 79b, GS 76b, G 46a
1-a yāruñ: anuñ ŞR / sırruñdan: sırruña ŞR
2-b Tanrıçün : Şükr içün PS, TN // ḳarşudan: aradan P // maʿşūḳı: yārı ŞR, G
3-a üstüme: üstümde P // doġdı: düşdi ŞR, G
3-b Gezme her: Gezmegil PS, ŞR, TN, M, GS, G // evc-i: degme P, TZ // adını: üzini ŞR, G
4-a ʿışḳ-ı: ʿışḳuñ PS, L, ŞR, TN, G
4-b maña: vefā ŞR
5-b āheng-i : yirüñi ŞR // āheng-i dergāh: mekr ile sen rāh G
6-a ḫırmenüñden: ḫırmenüñde L, TN // ḥürmetinden ŞR, G
7-b it: ḳıl L, PS, ŞR, TN, G // bādeden: bādeyi L, PS, TN
349-T 65a, P 69b, PS 41b, L 52b, ŞR 84a, V 9a, TN 167, TZ 90a, M 80a, GS 77a, G 48b
1-a Ḫayālüñ: Cemālüñ V / Ḫayāli L // meskenidür: nisbetidür P
1-b Yine: Gine P // n'ider: mıdur PS, ŞR, TN, G [n'eyler L sah kaydı] / nedür M, GS

Gözüm içinde ol ʿaks-i cemālüñ
Güher nisbetlüdür ʿummān içinde

Yüzüñ sehminden ol şekker dudaġuñ
Gül-istāndur gül-i ḫandān içinde

Raḳībi ḳoymagil ḳapuñda n'eyler
Bu kāfir cennet-i rıżvān içinde

5 **Ḫaṭāyī** görmemişdür ḳāmetüñ tek
Ḫırāmān serv hīç bustān içinde

350

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gel göñül pīr isteyelüm bu ḳadīm erkān ile
Gerçek oldur Ḥaḳ yolına vara baş u cān ile

Cānı terkin ḳılmayan cānāna vāṣıl olmadı
Ḳul gerek kim maḥrem ola ḥażret-i sulṭān ile

Ḳahrına şükr eylegil kim Ḥaḳ saña raḥm eyleye
Hem ḳarīn olmış ezelden küfr ü dīn īmān ile

Öldüren sen dirgüren sen saḫlayan sensin ḥakīm
Yoḫ imiş bir senden özge āyet-i Ḳur'ān ile

5 Bu **Ḫaṭāyī** tā ezelden ʿışḳuña yoldaş idi
Göñlini şād eyleyendür sen keremlü ḫān ile

2-a Gözüm içinde: Gözüme irişe P, M, GS // içinde ol: içindedür L // cemālüñ: ḫayālüñ L, TN / dāne ḫālüñ PS
2-b nisbetlüdür: nisbet durur P
3-a sehminden: ṣaḥnında P, ŞR, M, GS, G / ṣafḥasında PS / ṣafḥında L, TN
3-b Gül-istāndur gül-i ḫandān: Güle ḫandān durur bustān içinde P
4-a ḳoymagil: ḳovgilen ŞR, G // ḳoymagil ḳapuñda n'eyler: ḳoyma ḳapuñdan gidergil P
4-b Bu kāfir cennet-i: Neyler kāfirlere P
5-b hīç: bir P, ŞR, G
350-T 65b, PS 38a, L 49a, ŞR 83b, V 23b, TN 153, M 80b, GS 77b, G 48a
1-a Gel: Ey V // isteyelüm: isteyeli T, V, M, GS
1-b Ḥaḳ: şāh ŞR, G
3-a eyleye: eylesüm M, GS
3-b küfr ü: küfr-i ŞR, V, G
4-a dirgüren: dirilden PS, V, TN, M, GS / diriden L
5-b eyleyendür sen: eyleyüpdür sen PS, L, V, TN, M, GS / eylemiş dirsin ŞR / eylemişdür sen G

351
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yāra yār olmaġ dilersen ġayrısın yār isteme
Cān ü dilden geçmemişsen yüri dil-dār isteme

Var u varlıġ virmeyince şāha varılmaz imiş
Sen özüñi şāha dapşur daḫı gel var isteme

ʿĀşıḳuñ maʿşūḳını hem ḳıblesi hem Kaʿbesi
Sen yüzüñi şāha dönder ḳıble dīvār isteme

Bu cihānuñ bāġçasında ḫārsız gül mi olur
Tikeninden ḳorḫar iseñ yüri gül-zār isteme

5 Ey **Ḫaṭāyī** yār yolına cānuñı itgil fedā
Geç bu dünyā şöhretinden sen anı var isteme

352
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Meni ser-geşte ḥayrān eyleyen şāh
Göñül taḫtını vīrān eyleyen şāh

Meni rüsvā idüp ṣaldı cihāña
Ġam ilen zār u giryān eyleyen şāh

351-T 65b, PS 39a, L 50a, ŞR 87b, V 5a, TN 157, M 80b, GS 77b, G 50b

1-a ġayrısın yār: ġayrı dil-dār ŞR

2-a Var u varlıġ virmeyince şāha varılmaz imiş: Varlıġından geçmeyenler şāha yār olmaz imiş M, GS // Var u varlıġ: Her ne varın ŞR // virmeyince: varmayınca T // varılmaz: varmaz var T, L

3-a maʿşūḳını hem: maʿşūḳ yüzi PS, G / maʿşūḳ yüzidür L, V, TN, M, GS / yārı yüzi ŞR // ḳıblesi: ḳıblesi vü PS

3-b yüzüñi şāha: yüzüñ ḳıbleye V

4-b ḳorḫar iseñ: ḳorḳmaz anuñ M, GS // iseñ: mısın T

5-a yār: şāh V

5-b şöhretinden: lezzetinden M, GS

352-T 66a, P 65b, PS 43a, L 55b, ŞR 78b, V 8b, TN 177, TZ 87a, M 87a, GS 84a, G 45b

1-b taḫtını: şehrinde P, TZ, M, GS / şehrine PS, L, TN / taḫtında ŞR / taḫtına G // vīrān: seyrān P, PS, L, V, TN, TZ, M, GS / sulṭān ŞR, G

2-a ṣaldı: ṣalduñ P, PS, L, V, TN, TZ, M, GS

2-b Ġam ilen: Dīdemni P, PS, L, V, TN, TZ, M, GS / Gözümni ŞR / İşümni G

Musaḫḫar eyledi cümle cihānı
Yezīd ḳavmin Müselmān eyleyen şāh

Özi bülbül olup gül-zāra girdi
Meni der-bend-i hicrān eyleyen şāh

5 Ene'l-Ḥaḳ çağıran Manṣūr donında
Yine Manṣūrı ʿuryān eyleyen şāh

Ḥasan ilen Ḥüseyni Kerbelāda
Yezīd eliyle ḳurbān eyleyen şāh

Çıḫaran Yūsufı çāh-ı belādan
Mışır taḫtında sulṭān eyleyen şāh

Güneş tek ẓāhir olmışdur gözinde
Cihān bāġın gül-istān eyleyen şāh

Ḫaṭāsız gözlere yüzi güneşdür
Yine güneşni pinhān eyleyen şāh

10 Be-deşt-i Erjene bend-i girāndan
Salup der-bend ü zindān eyleyen şāh

Ḫaṭāyī senden efġān idesidür
Gene maḥşerde dīvān eyleyen şāh

3-a eyledi: eyleyen P, PS, L, ŞR, TN, TZ, G / eyledüñ V / eyleyüp M, GS
3-b Yezīd: Yezīdüñ ŞR // Müselmān: İslām ŞR
4-P, TZ
4-a gül-zāra: bāġçaya PS, L, TN, M, GS
4-b Meni der-bend-i hicrān: Meni daşḫaruda zār T / Meni daşḫaru ḥayrān PS, L, TN / Ḳapusında meni zār V
5-a çağıran: çağırup P, ŞR, TZ, G / çağırur V, M, GS // donında: dilinde T / diyende P, TZ
5-b ʿuryān: berdār T, P, PS, L, ŞR, V, TN, M, GS
6-b eliyle: elinde PS, L, ŞR, V, TN, G
7-a Çıḫaran: Çıḫardı P // belādan: Bābilden P
7-b taḫtında: şehrinde P, TZ
8-T
9-P, TZ
9-a yüzlere: gözlere PS, L, TN, M, GS
10-a bend-i girāndan: Selmân Fārisi P, PS, L, TN,TZ, M, GS
11-a Ḫaṭāyī senden efġān idesidür: Ḫaṭāyī ṣubḥ u şām sen şāhı çağır P, PS, L, TN,TZ, M, GS
11-b Gene maḥşerde: Ḥaşr dīvānında T / Ḥaşr güninde ŞR, V

353
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 Cihānı bāġ u bustān eyleyen şāh
Gül ü gülşen gül-istān eyleyen şāh

Yanaġuñ şevḳine gül ile lāle
Yine bülbülni destān eyleyen şāh

Budur fażl-ı tebārek ṣun'-ı ḳudret
Yine faṣl-ı zemistān eyleyen şāh

Budur burc-ı mehi ez nūr-ı ferruḫ
Bahārı ḫurrem elvān eyleyen şāh

5 Şerī'at yolına s̱ābit **Ḫaṭāyī**
Ṭarīḳat 'ilmin iḥsān eyleyen şāh

354
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Yine bī-pervālıġı yād itdigüñ ya'ni ki ne
Olur olmaz sözi bünyād itdigüñ ya'ni ki ne

Her seḥer tā şām olınca dapmazam çün rāḥatı
Bendeni ḳayġudan āzād itdigüñ ya'ni ki ne

353-PS 43a, L 55a, ŞR 79a, V 8b, TN 176

Karşılaştırılan yazmalarda 5 beyit olan bu şiir, Memmedov neşrinde 7 beyittir (1966: 586-587). Diğer neşirlerde de böyledir. Böyle olmasının nedeni Memmedov'un, Erdebil nüshasında bir önceki şiirden bu gazele karışmış aşağıdaki iki beyti bu şiirde 5 ve 6. beyit olarak tekrar kopyalamış olmasıdır:

Ḫaṭāsız gözlere yüzi güneşdür
Yine güneşni pinhān eyleyen şāh

Özi bülbül olup bāġçaya girdi
Meni daşharu ḥayrān eyleyen şāh

1-b Gül ü gülşen gül-istān: Yine faṣl-ı zemistān ŞR

2-a Yanaġuñ şevḳine: Dudaġuñ ẕevḳiyle PS, L, ŞR, TN

2-b bülbülni: bülbüli ŞR, V

3-a Budur fażl-ı tebārek ṣun'-ı ḳudret: Zihī ṣun'-ı tebārek ḳulhuva'llāh ŞR // Budur: Yine V

3-b Yine faṣl-ı zemistān: Gül ü gülşen gül-istān ŞR

4-a mehi ez nūr-ı: meh ez envār-ı ŞR

5-b Ṭarīḳat 'ilmin: Ṭarīḳ-i 'ilm V // iḥsān: erkān V

354-T 66b, W 112, ŞR 88a, V 28b , M 81a, GS 78a, G 51a

2-b dapmazam çün: çünki tapman ŞR, G // olınca: -M, GS

Ġuṣṣa vü derd-i firāḳ ilen eyā Şīrīn-mis̱āl
ʿĀşıḳı daġlarda Ferhād itdigüñ yaʿni ki ne

Yüz kez ölsem dünyede bir dem maña yoḫdur viṣāl
Firḳatüñde ʿömrümi bād itdigüñ yaʿni ki ne

5 Seng-dil yāruñ elinden āh idüben dem-be-dem
Yaḫa yırtup baş açup dād itdigüñ yaʿni ki ne

Ölmişem hecrüñde kecden çürimişdür üstüḫᵛān
Dirligi de maña bir ad itdigüñ yaʿni ki ne

Tā ki feryāduña yetmez luṭf idüp ol şāh-ı ḥüsn
Ey **Ḫaṭāyī** munca feryād itdigüñ yaʿni ki ne

355
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ġonce tek laʿlüñi ḫandān itdigüñ yaʿni ki ne
Lāle tek baġrumnı pür ḳan itdigüñ yaʿni ki ne

Ḳara zülfüñ aġ yüzüñ üstinde efşān eyleyüp
Göñlümi ġamdan perīşān itdigüñ yaʿni ki ne

Ḳılmañ içün tāze ḥüsnüñ bāġın ey serv-i revān
Gözümi kūyuñda giryān itdigüñ yaʿni ki ne

Tökmek içün ḳanumı başum kesüp her dem-be-dem
Şeh-süvārım ʿazm-i meydān itdigüñ yaʿni ki ne

4-a kez: ıl M, GS // ölsem: öldüm ŞR, G / olsam M, GS // dem: kez G
4-b bād: yād W
5-a dem-be-dem: ey göñül ŞR, G
6-a Ölmişem: Ölmiş idüm ŞR, G // hecrüñde: hecrden ŞR / hecrde G // kecden: -ŞR, G / çoḳdan M, GS // çürimişdür: çürimişdi ŞR, G
6-b Dirligi: Diriligi M, GS // Dirligi de maña bir ad: Dirligümde maña pervā W / Dirligi bir de iʿāde ŞR
7-a Tā ki: Çünki ŞR, G // luṭf: raḥm ŞR, G
355-T 67a, W 110, ŞR 89a, M 81b , GS 78b, G 52a
3-a Ḳılmañ: Ḳılmaḳ ŞR, M, GS, G
4-a Tökmek: Görmek M, GS // başum kesüp: yaşum kimi ŞR, G // ḳanumı başum kesüp: başumı ḳanum gibi M, GS

5 ʿĀşıkuñ vaṣl ile bir dem göñlüñi şād itmeyüp
Bu ḫarāb-ābādı vīrān itdigüñ yaʿni ki ne

Gülşen içre cilvelenmişsin yine geşt itmege
Cān ḳuşın dutmaġa seyrān itdigüñ yaʿni ki ne

Bī-tevaḳḳuf her belā oḫın ki atsañ her yaña
Sen meni ḳarşuda ḳalḫan itdigüñ yaʿni ki ne

Ger yüz ıl küyında cān vir meyli yoḫ her dem saña
Ey göñül sen munca efġān itdigüñ yaʿni ki ne

Ayaġuñ tozında dirlik istedüm men ol didüñ
Müşkilümni böyle āsān itdigüñ yaʿni ki ne

10 Dil ḳuşına dāne-i ḫāl üste dām itmiş saçuñ
Yā Rab anı bend-i zindān itdigüñ yaʿni ki ne

Çünki ḳılurduñ maña miñ tavr ilen cevr ü cefā
ʿIşḳuñı göñlümde mihmān itdigüñ yaʿni ki ne

ʿĀrıżuñı zülfüñüz birlen ḥicāb idüp müdām
Ey güneş yüzüñi pinhān itdigüñ yaʿni ki ne

Mihr ilen raḥm itmeyüben ḳahr birlen öldürüp
Bendeye luṭf ile iḥsān itdigüñ yaʿni ki ne

İstemişdüñ ḳatlümi cān müjde virdüm merdüme
Göz ü göñlümni peşīmān itdigüñ yaʿni ki ne

15 Ġonce gül ḫandān olup nergisle sūsen bitmege
ʿĀrıżuñ bāġın gül-istān itdigüñ yaʿni ki ne

Perdesinden keşf idüp ey verd-i aḥmer yüzüñi
Bülbüli ʿālemde destān itdigüñ yaʿni ki ne

5-a vaṣl ile bir dem göñlüñi: vaṣluñla her dem göñlini ŞR, G // göñlüni her dem vaṣl ile M, GS // itmeyip: eyleyüp ŞR, G / itmesen M, GS

9-a tozında: yüzinde T / tozına ŞR, G // istedüm men ol didüñ: ister idüm ben evvel M, GS

11-a tavr: tarz M, GS

13-a öldürüp: aldayup M, GS

14-a İstemişdüñ: İstemişsin W, ŞR, M, GS, G

15-a bitmege: itmege M, GS

16-a keşf: kesb ŞR, G // verd-i: gül-i M, GS // yüzüñi: rengini ŞR, G

Çünki cān virmezsin ey ʿömrüm bu cānsız cismüme
Su-yı laʿlüñ āb-ı ḥayvān itdigüñ yaʿni ki ne

Vargil ey bād-ı ṣabā ol ʿanber-efşān zülfe di
Bu ḳamer devrinde devrān itdigüñ yaʿni ki ne

İsterem geldükçe ġamdan ḳurtarasın raḥm idüp
Gün-be-gün derdüm firāvān itdigüñ yaʿni ki ne

20 Leşker-i ʿışḳun göñül çek üstüme ey dil-rubā
H̱āne-i göñlümni talan itdigün yaʿni ki ne

H̱ālüñi fülfül yüzüñ gül leblerüñ mül ey ṣanem
H̱aṭlaruñdan deste reyḥān itdigün yaʿni ki ne

Baḥre döndi çevreñüz eşkümden ey āyīne-rū
Gözyaşından böyle ʿummān itdigüñ yaʿni ki ne

Seyr iderken murġ-i dil bāġ-ı ruẖuñda bend idüp
Anı der-çāh-ı zenaẖdān itdigüñ yaʿni ki ne

Çalmaġ içün başumı top eyleyüp meydān ara
Hāv idüp zülfüñi çevgān itdigüñ yaʿni ki ne

25 Çünki ẓulmetden çıẖarmaz göñlümi şemʿ-i ruẖuñ
Sen anı şemʿ-i şebistān itdigüñ yaʿni ki ne

Men gedāya çünki yoẖdur raḥmuñ ey cān ʿışḳuñı
Göñlümüñ taẖtında sulṭān itdigüñ yaʿni ki ne

ʿIyd-ı yüzüñ çün şehā müjgān oẖıylan cānumı
Ḳaşlaruñ yayına ḳurbān itdigüñ yaʿni ki ne

17-a cismüme: ẖasteye ŞR, G // cānsız cismüme: cān virenlere M, GS
18-M, GS
18-a zülfe di: zülfine ŞR, G
19-W
20-a her dem dil-berā: ey dil-rubā W, ŞR, M, GS, G
20-b göñlümni: mülkümni W
22-a çevreñüz eşkümden: çevreñüzde eşküm ŞR, G // çevreñüz eşkümden ey āyīne-rū: cevrüñüzden eşkümüz ey meh-rū M, GS
23-b çāh-ı: bend-i ŞR, G
25-a şemʿ-i ruẖuñ: ol şāh-ı ḥüsn M, GS
26-a yoẖdur: çoḳdur M, GS

Ma'den-i yüzüñde bir ḥoḳḳa dehānuñ dür dişüñ
Leblerüñ ṭarfını mercān itdigüñ ya'ni ki ne

Aldı zemzem Ka'be-i vaṣluñ ṣafāsından gözüm
Ṭarf-ı dil derdine dermān itdigüñ ya'ni ki ne

30 Her sütūnuñ ḳaṣr-ı bāġ-ı dilde cān miḳdārını
Nisbet-i Ḥannān u Mennān itdigüñ ya'ni ki ne

Bu **Ḫaṭāyī** göñlini ey nergis-i cādū nigār
Özüñe siḥr ile ḥayrān itdigüñ ya'ni ki ne

356
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Ey göñül kūyında me'vā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne
İtlerin kūyında ġavġā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Sākin olmaġ Ka'be-i kūyında yegdür dil-berüñ
Her gerekmez yire pervā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Ḳanlu yaşumnı yüzüm üste revān idüp müdām
Rāz-ı pinhānuñ hüveydā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Göñlümi ḳılduñ müşevveş bir tükenmez fikr ilen
Bu perīşān zülfi sevdā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

5 Eşk-i ḫūnīn baḥre döndi çeşmesinden çeşmümüñ
Sū-be-sū yaşumnı deryā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Vechüñ eyyāmında bu baḫt-ı siyāhumuñ şehā
Nisbetini leyl-i yeldā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

28-a ḥoḳḳa: fitne W // dişüñ: senüñ ŞR, G / şehā M, GS
28-b ṭarfını: 'aksini ŞR, G / ṭarḥını W
29-a gözüm: müdām M, GS
30-a miḳdārını: miḳdārıdur ŞR, G
356-T 68b, W 111, ŞR 88a, M 82b, GS 79b, G 51a
1-b İtlerin kūyında: İtleri öñinde ŞR, M, GS, G
4-M, GS
5-b yaşumnı: eşkümni ŞR, G
6-a siyāhumuñ: siyāhumnı ŞR, M, GS, G
6-b Nisbetini: Nisbetin M / Nisbeti bir ŞR, G // leyl-i: şeb-i ŞR, G

Her dem ey Leylī nigārum bendeni Mecnūn teki
Vālih ü ġamgīn ü şeydā ḳıldıġun yani ki ne

İstedüm kūyuñda cān virem şehā te'hīr idüp
İnne emhilhüm rüveydā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Ḫāk-i pāyuñda meni ednādan ednā eyleyüp
Özüñi a'lādan a'lā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

10 Öldürem dirdüñ bugün dañla meni çıḫduñ ḫilāf
Bilmezem imrūz u ferdā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Levḥ-i dilde bile teskīn dapmış iken ġamları
Bir daḫı yañlışdan inşā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Çünki raḥmuñ yoḫ mezārum üstine bir daş idüp
Ey vefāsız anı ṭuġrā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Gül yüzüñ evrāḳını gülşende ḫandān eyleyüp
Bülbül-i maḥzūnı gūyā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Asmaġ içün cānumı bir ḳıl ilen ey nev-nihal
Serv tek ḳaddüñi peydā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

15 Çünki dilden yoḫ durur meylüñ men-i dil-ḫasteye
Merḥabā ehlen ve sehlā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Çāk idüp gün tek giribānuñı her dem gözine
Ṣubḥ-dem yüzüñi peydā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Çünki devr itmez ayaġı meclis-i 'uşşāḳ ara
Leblerüñ cām-ı muṣaffā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

7-b ġamgīn: Mecnūn W / rüsvā ŞR, G
8-b rüveydā: hüveydā ŞR, G
9-ŞR, M, GS, G
10-a çıḫduñ: çıḫdı ŞR, G // çıḫduñ ḫilāf: öldürmedüñ M, GS
11-a mezārum: bu ḳabrüm ŞR, G // üstine: altına M, GS
13-M, GS
14-a ḳıl: mūy ŞR, G // nihal: bahār W, M, GS / bī-vefā ŞR, G
15-ŞR
16-ŞR
16-a gün tek: her dem M, GS // her dem: gün tek M, GS // gözine: gözüme M, GS
17-a ayaġı: ayaġın ŞR, G

Ḳudretidür sāni'-i pāküñ aña insān dime
Sen anı mānend-i eşyā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Leyli zülfinüñ ḫayāli 'ışḳ ilen Mecnūn teki
Meskenüñi kūh ü ṣaḥrā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

20 Secde ḳılmaġçün dilersen ḳaşları miḥrābını
Özüñi sen ehl-i taḳvā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Vālideynüñ ma'nisin yād eyleyüp her dem-be-dem
Cāhidū lafẓında ifnā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Ayaġı tozında ol serv-i revānuñ ey göñül
Virmek içün cān müheyyā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Sidre birlen müntehāya ḳaddüñi teşbīh idüp
Ḳadrini *ve'ṭ-ṭūr-ı Sīnā* ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

İster idüm ḳurtulam geldikçe bir bir ġuṣṣadan
Gün-be-gün derdüm müs̱ennā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

25 İşigüñde bī-nevāya iltifātuñ kem ḳılup
Ḥüsn ilen özüñi ġarrā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

Ey **Ḫaṭāyī** ḫāk ilen yeksān olup ol māh içün
'Azm-i sevdā-yı S̱üreyyā ḳıldıġuñ ya'ni ki ne

19-b Meskenüñi: Meskenümi ŞR, G
20-M, GS
20-a miḥrābını: miḥrābına ŞR, G
21- ŞR, M, GS, G
21-b lafẓında: elfāẓında T
22-M, GS
22-a tozında: tozına ŞR, G
24-b derdüm müsennā: derdümi inşā ŞR, G
26-a olup ol māh içün: idüp ol meh seni M, GS

357

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey yüzüñ güldür lebüñ çün ġonce ḫandāndur yine
Būy u mūyūñ ʿāşıḳa küfr ile īmāndur yine

Anca efġān itdüm ey dürr-i melāḥat sensizin
Çeşme-i çeşmümden aḫan baḥr-ı ʿummāndur yine

Tā ġam-ı hicrānuña düşdüm viṣālüñden ıraġ
Ġamlu göñlüm hecr ile çün beyt-i aḥzāndur yine

Yüzüñi zāhid neden *sebʿaʾl-meṡānī*dür dimez
Ṣafḥasında yazılu hem nūr-ı Ḳurʾāndur yine

5 Şol perīşān zülfüñi tā görmişem ey rūḥ-ı ḳuds
Derd ü ḥasretden menüm göñlüm perīşāndur yine

Anca çekdüm firḳatüñ bārını ey gül yüzlü yār
Yüregümdür ġonce-nisbet dopdolu ḳandur yine

Dün dimişdüñ menden özge yāra virmişsin göñül
Men **Ḫaṭāyī** ḫaste-ḥāle bu ne bühtāndur yine

357-T 70a, P 69a, PS 40a, L 51a, ŞR 82a, TN 161, TZ 113b, M 86a, GS 83a, G 47a

1-a yüzüñ: yüzi P, TZ // gonce: gonce-i P, TZ

1-b Būy: Rūy P, PS, TZ

2-T, PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

4-a dimez: dimen P, TZ

4-b Ṣafḥasında yazılu hem nūr-ı Ḳurʾāndur: Ṣafḥa-i ḥüsnüñe yüz yıl nūr-ı īmāndur P, TZ // hem: çün ŞR, G

5-a görmişem: gördüm M, GS // ey rūḥ-ı ḳuds: rūḥüʾl-ḳuds P, TZ, M, GS

6-T, PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

7-a dimişdüñ: dimişsin M, GS

7-b Men: Bu M, GS // ḥāle: ḥālem P, TZ

358
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Egildüm secde ḳıldum ḫānedāna
Nūş itdüm şerbetinden ḳana ḳana

Zihī devlet beşāret men gedāya
Yüridüm uġradum dürli dükāna

Bilür ṣarrāf olan gevher bahāsın
Mübāḥ olmış durur pīr ü cevāna

Erenler āsumānuñ diregidür
Direk yirden dayanur āsumāna

5 Ululuġ ister isen ḳulluġ eyle
Ayaġ bir bir baṣarlar nerdübāna

Cihānı açdı sulṭān Ḥaydaroġlı
İrişdi ġāziler kevn ü mekāna

Yüridüm bāġına ḳıldum teferrüc
Erenler yatağı naḳş-ı cihāna

Sürer Düldül çalar şāh Ẕü'l-feḳārı
ʿAlīden ḳaldı bu ḍarb u nişāne

Ḫaṭāyīyem bugün meydān içinde
Şehüñ medḥin oḫuram dervīşāne

358-T 70b, PS 39a, L 50a, ŞR 79a, TN 158, K 86
2-b Yüridüm: Şükür ki ŞR // dürlü dükāna: bir dürlü kāna ŞR
3-a Bilür ṣarrāf olan: Ṣarrāf olan bilür T, L, TN / Ṣarrāf olan kişi K // gevher bahāsın: gevherni tanır K
5-K
5-b baṣarlar: baṣallar ŞR
6-b İrişdi ġāziler: Ġāziler uġradı K // kevn ü: dürlü PS, L, TN
7-K
7-a Yüridüm: Yoluḳdum PS
8-a Sürer: Miner PS, L, ŞR, TN, K
8-b bu: bir PS, L, TN
9-b medḥin: vaṣfın ŞR / vaṣfı K

359
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Çeşmüñ atanda ġamze meger cān diler yine
Cellādı gör ki tökmek içün ḳan diler yine

İster raḳīb vaṣf-ı dehānuñ ḫayālini
Ol dīvi gör ki mühr-i Süleymān diler yine

İster göñül ki nūş ide laʿlüñ zülālini
Ol Ḫıżrı gör ki çeşme-i ḥayvān diler yine

Zülfüñ yüzüñ kenārını dutmış durur meger
Kāfir çerisi ġāret-i īmān diler yine

5 Miskīn **Ḫaṭāyī** ḳapuña geldi ʿināyet it
Ḥüsnüñ gedāyı vāye-i iḥsān diler yine

360
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sāḳiyā ol bāde-i ṣāfī ṣafānuñ ʿışḳına
Doldurup virgil ʿAlīyyü'l-Murtażānuñ ʿışḳına

Ṣad hezār laʿnet Yezīde çünki ol şeh-zādeye
Bir içim su virmedi ḳādir Ḫudānuñ ʿışḳına

359-W 113, PS 40b, L 54a , ŞR 84a, TN 164, M 86a, GS 83a, G 48b
1-a Çeşmüñ: Çeşmüm ŞR, G // atanda: ḳatında ŞR, M, GS, G
1-b diler: töker W
2-a vaṣf-ı: vaṣl-ı PS, L, TN
2-b mühr: mülk PS, L, ŞR, TN, G
3-PS
4-a meger: veli PS, L, TN
4-b Kāfir çerisi: Kāfir-i haris PS // Kāfirdür ol ki ŞR, G
5-b Ḥüsnüñ: Vaṣluñ PS, L, ŞR, TN, M, GS, G // gedāyı: gedāsı PS, L, ŞR, TN, M, GS, G // vāye-i: vāye vü ŞR
360-ŞR 86a, TH 31, M 84b, GS 81b, G 50a
1-a ṣāfī: ṣāf-ı ŞR, G
2-a Yezīde çünki ol şehzādeye: ḥaḳ ol Yezīdüñ cānına ŞR, G

Kerbelāda geçmiş idi çoḫ belā şāh oġlına
Sen daḫı oynat başuñı ol belānuñ ʿışḳına

Āyet-i *naṣrun min Allāh*dan maña oldı nüzūl
Kim yedi iḳlīmi fetḥ idem Rıżānuñ ʿışḳına

5 Ey Mevālīler bilüñ ṣāḥib-zamānuñ vaḳtidür
Çalaram men ḳılıcı ṣāḥib-zamānuñ ʿışḳına

Toḫm-ı Mervān u Yezīdüñ kökini men ʿāḳıbet
Yiryüzinden ḳazuram āl-i ʿābānuñ ʿışḳına

Ey **Ḫaṭāyī** çün senüñ ceddüñ çoḫ itmişdür ġazā
Sen daḫı başla ġazānı ol ġazānuñ ʿışḳına

361
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Yine ʿazm eyledi göñlüm gider ol şāh-ı aʿlāya
Vücūdum ʿışḳa maḥv oldı semek tek düşdi deryāya

Vücūdum şehrine girdi velāyet şāhını gördi
İkilik ḳalʿasın yıḫdı ulaşdı ẕāt-ı yektaya

Gel ey göñlüm sefer eyle bugün yevmü'l-hidāyetdür
Cihān u cānı ḳoy fi'l-cümle gitsün külli yağmaya

Gözi yağmacılar geldi meni yağmaladı küllī
Elümden varlıġum aldı götürdi anı ṣaḥrāya

3-a geçmişidi çoḫ belā: çoḫ sitem geçmiş idi ŞR, G // şāh oġlına: şeh-zādeye M, GS
3-b başuñı ol belānuñ: başuñ ol Kerbelānuñ M, GS
4-a dan maña oldı nüzūl: maña olmışdur nüzūl M
4-b idem: itdi ŞR / itdüm G
5-a Mevālīler: Rıżāīler ŞR // bilüñ: bugün ŞR, G
6-a Mervān u: Mervānı ŞR, G / Mervānuñ M, GS
361-P 66a, TZ 111b, M 88b, GS 85b
1-b ʿışḳa: ʿışḳı P, TZ
4-a meni: menüm M // külli: gitdi M, GS
4-b anı: meni M, GS

5 Şehā minnet şehā minnet bugün yevmü'l-ḥisāb oldı
Ma'ārifler ḥisāb virdi münāfıḳ ḳaldı ferdaya

Ḫaṭāyī tā seni gördi vücūduñ ser-be-ser gezdi
Çü şāhuñ ḳulları gördi yüzin ḫāk itdi ol pāya

362

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Ḥaḳ te'ālā çaldı bir ṣayḳal bu gözgüm pasına
Göñlümüñ sevdāsı yoḫdur 'alemüñ ġavġāsına

Niçeler dünyāya geldi niçeler daḫı gelür
Bir beḳā yurdın dutuben yuf digil fenāsına

Cān ile başdan geçen bu baḥrda ġavvāṣ olur
'Āḳıbet bir gün tumar ol gevherüñ deryasına

Ey göñül itgil tevāżu' ġāzilerden al du'ā
Şāh diyüpdür yarlıġaram ḳul ḳuluñ du'āsına

5 Cānuñı şükrāne virüp başuñ ile çarḫ oynagil
Tanıyup nefsüni çalgil ka'beteynüñ tāsına

362-P 66b, PS 41b, L 53b, ŞR 86b, TN 169, TZ 112a, M 86b, GS 83b, G 50a

1-a çaldı bir ṣayḳal: bir ṣayḳal çaldı P, TZ // gözgüm: göñlüm M, GS

1-b Göñlümüñ: Göñlümi GS [M nüshasında sah kaydı var] // 'alemüñ: bu cihān PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

2-a dünyāya geldi: geldi cihāna ŞR, M, GS, G // gelür: gele M, GS

2-b yurdın dutuben: yurdını dutup P,TZ // digil: gelür PS, L, TN / ḳıluñ ŞR, G // fenasına: dünyāsına ŞR, G

3-PS, L, ŞR, TN, G // Bu beyt P, TZ nüshalarında ise şöyle:
Cān u baş terkin ḳılup tecrīd ol ġavvāṣ ilen
Elbette kim uġraşur ol gevherüñ deryāsına

3-a baş: dil TZ

4-a itgil tevāżu': ta'rīf eyle P, TZ / tevāżu' idüp PS, L, TN / ta'ẓīm idüp ŞR, G // ġāzilerden al du'ā: al ġāzilerden du'ā PS, L, TN / algil dil ehlinden du'ā ŞR, G / ṣūfīlerden al du'ā M, GS

4-b diyüpdür: eydür kim ŞR, M, GS, G // ḳul ḳuluñ: ḳulı ḳul ŞR, M, G

5-PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

Nesne kim Ḥaḳdan gelendür andan olgil bī-günāh
Ey göñül var şād-kām olgil Ḥaḳuñ cefāsına

Ey **Ḫaṭāyī** gel bu fāni dünyenüñ terkini ḳıl
Geç anuñ ḳāl u ḳīlinden şāh digil ṣafāsına

363
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 'Aynu'llāham 'aynu'llāham 'aynu'llāh
Gel imdi Ḥaḳḳı gör ey kör güm-rāh

Menem ol fā'il-i muṭlaḳ ki dirler
Menüm ḥükmümdedür ḫurşīd ile māh

Vücūdum beyt-i Allāhdur yaḳīn bil
Sücūdum aña dur şām u seḥer-gāh

Yaḳīn bil ehl-i iḳrāruñ ḳatında
Yir ü gök cümle Ḥaḳdur olma güm-rāh

5 Velāyet bāġınuñ bir meyvesidür
Ḫaçan yüze anı her dest-i kūtāh

Dilersen Ḥaḳḳı ḥaḳḳa vāṣıl itmek
İrişdür *fi'l-maḳāmi lī ma'allāh*

Ulūfet bāġını seyrān iderken
Ḫaṭāyī uġradı bir gence nā-gāh

6-a Nesne kim Ḥaḳdan gelendür: Her ne kim gelürse Ḥaḳdan PS, L, TN / Her ne kim Ḥaḳdan gelürse ŞR, M, GS, G // andan olgil bī-günāh: oña uyun bī-gümān PS, L, TN / oña uy bī-gümān ŞR / sen oynagil bī-gümān M, GS / şükr ḳıl olma melūl G

6-b var: sen PS, L, ŞR, TN, M, GS // olgil: ol PS, TN // Ḥaḳuñ: dil-rubā L // cefāsına: rıżāsına M, GS

7-a gel bu fāni: bu yalancı PS, L, ŞR, TN, M, GS, G // terkini ḳıl: terkin ḳılup M, G

7-b şāh digil: şād ol PS, L, ŞR, TN, G

363-P 66b, TZ 87b, M 85a, GS 82a

4-a ḳatında: yanında P, TZ

6-a itmek: oldgil M, GS

6-b İrişdür: İrişdi P, TZ

7-a Ulūfet bāġını: 'Ulūḳı pāk üze P, TZ

364
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çiy düşüpdür çīn saçuñdan yüz tümen çīn üstine
ʿAnberīn çīn çīn düzetmiş müşk-i pür-çīn üstine

Bir ḫırāmān serv-ḳāmet girdi nesrīn dermege
Avcuñı doldur benefşe saç bu gül-çīn üstine

Bir perī peykerni gördüm cān fedā ḳıldum aña
Öyle nāzükdür ki dutmış rengi bā-çīn üstine

Ger dilersen Leylī tek yüzüñ gören Mecnūn ola
Ay teki ḳaldur niḳābuñ gün tek açın üstine

5 Bu **Ḫaṭāyī** göñlini yaġmaya virdi ḥüsn içün
Çīn çerisi başdı Rūmı geldi Mā-çīn üstine

364-P 67a, PS 42b, L 54b, ŞR 85b, TN 173, TZ 112b, M 88a, GS 85a, G 49b

1-a Çiy: Çīn PS, M, GS / Mey ŞR, G // çīn: çiy ŞR, G // saçuñdan: saçuñ ol PS, L, ŞR, TN, G // tümen çīn: Çīn-i Mā-çīn M, GS

1-b ʿAnberīn: ʿAnber-i P, TZ // düzetmiş: düşüpdür M, GS / düzelmiş ŞR, G

2-a nesrin: reyḥān PS / semeñ L, TN / nergisni M, GS // dermege: derer M, GS

2-b Avcuñı: Avcʾilen P, TZ/ Avucı ŞR, G // doldur: doldurdı ŞR, G // saç bu: saçdı ŞR, G G

3-a peykerni: peykeri P, TZ// cān fedā ḳıldum aña: cānı ḳıldum aña ṣarf P / cān fedā ḳıldı maña ŞR,

3-b Öyle: Şöyle PS, L, TN, M, GS // dutmış: ḳılmış PS, L, TN, M, GS // rengi bā-çīn: Çīn ü Mā-çīn PS, L, TN / iki Mā-çīn TZ / saçını çīn M, GS // Öyle nāzükdür ki dutmış rengi bā-çīn: Sunaya beñzer ki gele bāz u lāçīn ŞR, G

4-a Leylī tek: Leylīnüñ M, GS // gören: gözüñ M, GS // ola: ṣıfāt M, GS

4-b teki: tek L, TN, M, GS // ḳaldur: götür ŞR, G // tek: teki PS, L, TN, M, GS / düşer ŞR, G // açın: açıl P / çīn PS, L, ŞR, TN, M, GS, G

5-a Bu: Ey P, TZ // göñlini: göñlüñüz P, TZ//: virdi: P, TZ // ḥüsn içün: ḥüsn ile P/ çīn içün PS, L, TN / çīn ile TZ / ḥüsn-i çīn M

365
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Gül aġaçdan bitdi geldi şāha yoldaş olmaġa
Sırr-ı şāh idi ezelden geldi sırdaş olmaġa

Yüregi dāġ olmayınca baġrı ḳanlu la'l tek
Hīç kiminüñ ḥaddi yoḫdur kim Ḳızılbaş olmaġa

Küntü kenzüñ sırrı devrinde Muḥammed nūrıdur
Ḳırmızı tāc ile geldi 'āleme fāş olmaġa

4 İsmi İsma'īl ü hem ẕātı emīrül-mü'minīn
Yüzini görgeç ḫavāric rāżıdur daş olmaġa

366
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 Şehā ḳılgil teraḥḥum men gedāya
İşigüñde yetürgil bī-nevāya

N'ola ḥüsnüñ zekātı būse virseñ
Ża'īfem derd-mendem men gedāya

Dişüñ incü gözüñ nergis lebüñ la'l
Senüñ ol ḫoş cemālüñ beñzer aya

Hümāyūn ḳaṣruñuzdan şāh-ı ḫūbān
N'ola ṣalsañ menüm üstüme saye

5 Senüñ cevrüñden ey sulṭān-ı 'ālem
Ḫaṭāyī baş alur varur Ḫıṭāya

365-P 68b, TZ 89b, M 89a, GS 86a

Resul İsmailzade bu gazelin Sultan el-Kurrai nüshasından göçürüldüğünü ifade etmiş ve büyük itimalle Şah İsmail'in müritleri tarafından söylenmiş olduğuna dair dipnot düşmüştür (1380: 57). Fakat Sultan el-Kurrai nüshasından ilk defa yararlanan Hüseynî neşrinde nedense bu şiir yoktur.

1-a bitdi: çıḫdı TZ, M, GS

2-a Yüregi: Yüzüñi P

366-P 71a, TZ 91a, M 89a, GS 86a

1-a bī-nevāya: bir nevaya P, TZ

4-a ḳaṣruñuzdan: ḳayserüñüzden TZ

367
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Ḳatı müştāḳ idüm sen meh-liḳāya
Göñül gördi yüzüñ düşdi ḫaṭāya

Şu demden kim senüñ gördüm cemālüñ
Giriftār olmışam yüz miñ belāya

Düşüpdür ʿanber-efşān kākülinden
Senüñ tā ol gül-i ḥamrāya sāye

Menüm vāyemi tā virmezsin ey dost
Ṣalupsan ʿāşıḳı āh ile vāya

5 Ḫaṭālu ḳuluñam raḥm eyle ey yār
Ḫaṭāyīni bıraḫmağıl ḫaṭāya

368
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çeşmüme geldi şehā naḳş-ı ḫayālüñ bu gice
Ḳıldı āşüfte meni zülf ile ḥālüñ bu gice

Düşde gördüm men-i sevdā-zede çīn çīn yapuşur
Boynuma silsile-i zülf-i çü daluñ bu gice

Rişte-i cānumı şevḳ odına pervāne kimi
Yaḫdı tā vaḳt-i seḥer şemʿ-i cemālüñ bu gice

Ḳıldı sevdā ile peyveste żaʿīf ey māh-ı nev
Tenümi şol ḫam-ı ebrū-yı hilālüñ bu gice

5 Gözlerüm yaşını her sūya çü su ḳıldı revān
ʿİşve vü nāz ile ol serv-i nihālüñ bu gice

Munca kim āh u fiġān eyledi bir gün ṣanemā
Sormaduñ ḫaste **Ḫaṭāyī** nice ḥālüñ bu gice

367-P 71a, TZ 91a
1-b yüzüñ: gözüñ P
368-P 71b, M 89b, GS 86b
1-a ḫayālüñ: cemālüñ M, GS
6-a bir: her M, GS

369

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Nefesi ehl-i dilüñ gevher-i cāndur bilene
Nuṭḳumuz ḳudret-i Ḥaḳ rūḥ-ı revāndur bilene

Maʿrifet gevherinüñ kānına maʿden olagör
İşte bu ʿilm ü hüner genc-i nihāndur bilene

Şerbet-i Ḥaḳdan içen ʿışḳ eri āzāde olur
Öyle ser-mest olanuñ küfri īmāndur bilene

İstedi āb-ı ḥayāt çeşmesine irdi Ḫıżır
Ol virür doğrı ḫaber cümle ʿıyāndur bilene

5 Ele girmez ḫani ol esrük ü dīvāne ʿāşıḳ
Derdi ol maʿşūḳanuñ rāḥat-ı cāndur bilene

Ḳavli yalancı ile olma muṣāḥib çek elüñ
Hem-dem olmaġ dīv ile külli ziyāndur bilene

Ey **Ḫaṭāyī** sen Ḥaḳı tanı özüñde sākin ol
Daḫı söz var söyleme söz bu hemāndur bilene

369-PS 39b, L 50b, ŞR 81a, TN 159, M 85a, GS 82a, G 46b

1-a Nefesi: Her demi ŞR, G // cāndur: kāndur M, GS

2-a maʿden olagör: bir yol tapa gör PS

2-b ʿilm-i: genc-i PS, L, TN // genc-i: ʿilm-i PS, L, TN

3-b Öyle: Şöyle ŞR, M, G

4-a İstedi: İşte ol PS, L, TN // çeşmesine: çeşmesi kim PS, L, TN / çeşmesini M

5-PS, ŞR, G

5-a ol: bir M, GS

5-b Derdi: Līk ol L / Ey ki TN // rāḥat-ı cāndur: derdi dermāndur PS, TN

7-a sen Ḥaḳı tanı özünde sākin ol: Ḥaḳı sen ister isen özüñi bil M, GS // tanı özünde: özüñde tanı ŞR, G

7-b var söyleme söz bu: söyleme var bu söz L, ŞR, TN, G / söz bu: bir ḥarf M, GS

370

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Eyā göñül ḳuşı dirler bahār imiş maña ne
Bisāṭ-ı ʿıyş ʿaceb rūzgār imiş maña ne

Diyerler oldı dili Leyli zülfine Mecnūn
Deminde ol daḫı bir bī-ḳarār imiş maña ne

Aḫıtdı yaşumı devrān baturdı ḳanuma el
Raḳīb elindeki dest-i nigār imiş maña ne

Lebüñ zülāline susuz tükendi ʿömr-i azīz
Ḥayāt-ı Ḫıżr eger pāydār imiş maña ne

5 Bu baḫt-ı bed ki menümdür **Ḫaṭāyī** ol şūḫı
Ġam ehline diyeler ġam-güsār imiş maña ne

371

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Biz ol cān-ı yegāneyüz yegāne
Ne bilür bizi her nāşī bīgāne

Bize sāḳī dolu sundı ḳadehni
İçüben esriyüp olduḫ divāne

Ṭalibüñ menzili bize degindür
Nişān bizüz hem olur bī-nişāne

Divāneyüz divāneye ḳalem yoḫ
Bize ne saç u saḳal u ne şāne

5 **Ḫaṭāyī**nüñ nefesin işidenler
Saʿādet anlaradur bī-kerāne

370-PS 41a, L 52a, TN 165, G 52b
L, TN nüshalarında redifdeki "imiş" kelimesinin yerine "olmış" kelimesi kullanılmıştır.
371-PS 41a, L 52b, TN 166, M 86b, GS 83b, G 53a
1-a cān-ı: cāna M, GS
1-b her: -M, GS // nāşī: nāşī vü M, GS
3-b hem olur: kim oldur M, GS
4-PS, G
5-a nefesin: kelāmın M, GS
5-b bī-kerāne: ger ināna PS, G / kim ināna M, GS

372

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Menem sulṭān-ı ʿālem cān içinde
Yirüm vardur ḳamu cānān içinde

Oḫurlar üñümi baḥr ile berde
Irāḳ u Rūm u hem Şirvān içinde

Gelüñ cānlar meni bilüñ ġanīmet
Menüm tek gelmeye devrān içinde

Gel ey ṭālib maña cānuñ fedā ḳıl
Ki geçmişdi günüñ hicrān içinde

5 Göñülde küfr ü īmān dopdoludur
Yaḳīn bil küfri var īmān içinde

Şerīʿatdur ṭarīḳatdur ḥaḳīḳat
Güzīndür maʿrifet bu cān içinde

Bugün çevgān-ı ʿışḳ aldum elüme
Gelüben top çalam meydān içinde

Ḫaṭāyīyem özüm Şāh Ḥaydar oġlı
Bu remzi saḫlagil sen cān içinde

372-ŞR 84b, V 9a, M 88a, GS 85a , G 48b

2-a Oḫurlar: Oḫullar ŞR, G // üñümi: ismümi ŞR / adumı M, GS

3-V

4-a cānuñ: cānum V

4-b geçmişdi günüñ: geçmiş vaḳt-i gün M, GS

5-a Göñülde: Bu yolda ŞR, G

6-a Şerīʿatdur ṭarīḳatdur ḥaḳīḳat: Ḥaḳīḳatdur şerīʿatdür tarīkat ŞR, G

6-b Güzīndür maʿrifet bu: Maʿrifet ber-güzīndür V / Güzīn-i maʿrifetdür bu ŞR, G

7-a Bugün : Yine M, GS

7-b Gelüben: Gelmişem V / Gelüp ŞR, G // çalam: çalaram ŞR, G

8-a özüm: bugün ŞR, G / yaḳīn M, GS

8-b Bu remzi saḫlagil sen cān içinde: Göreyüm mühr ile sindān içinde ŞR, G / Bu mühri göre mi sindān içinde V

373
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Günāhum çoḫ Ḫudā içün bağışla
Muḥammed Muṣṭafā içün bağışla

Bilürdüm ḥadden aşupdur günāhum
ʿAliyyü'l-Murtażā içün bağışla

Ḥasandur pādişāh-ı her-dü-ʿālem
Ḥüseyn-i Kerbelā içün bağışla

İmām Zeynü'l-ʿibād Bāḳır u Caʿfer
İmām Kāẓım Rıżā içün bağışla

5 Muḥammed Taḳidür maḳṣūd u maẓhar
Ḥasan ʿAsker liḳā içün bağışla

Ḥasan u ʿAskerī ehl-i ʿatādur
Muḥammed Muḳtedā içün bağışla

Muḥammed Mehdi-i ṣāḥib-zamānuñ
İşigüñde gedā içün bağışla

Ḫaṭāyīyem ene'l-Ḥaḳ çağıruram
Günāhum çoḫ ʿatā içün bağışla

373-ŞR 91b, M 87b, GS 84b, G 53b

Bu şiir OE nüshasında (v 101a) 6 bendli münâcâta dönüşmüştür. Neşirlerde (Sadeddin Nüzhet, Birdoğan, Arslanoğlu) "Günāhum çoḫ" yerine "Ḫaṭā itdüm" ibaresiyle başlamaktadır. Sadeddin Nüzhet neşrinde 7 beyitli bir gazel olarak yer alan şiiri (1956: 140), Arslanoğlu aynen alıntılamıştır (1992: 253). Birdoğan neşrinde ise şiir 8 beyitlidir ve diğerlerinden nüsha farkları vardır (1991: 167). *İmam Cafer Buyruğu*'nda da "Pir dâr'daki çerağcıya şu duayı verir" cümlesinden sonra 9 beyitli bir gazel biçiminde bu şiire yer verilmiştir (Korkmaz 1997: 99). Şiir önemli kelime ve ifade farklılıklarına rağmen adı geçen neşirlerdeki metinlerle örtüşmektedir.

2-a Bilürdüm: Bilürem M, GS

3-a Ḥasandur pādişāh-ı her-dü-ʿālem: Ḥasan ʿışḳına meydāna girüpdür M, GS

5-a dür maḳṣūd u maẓhar: vü ʿAliyyü'n-Naḳī M, GS

5-b Ḥasan ʿAsker liḳā: ʿAliyy-i Muḳtedā ŞR, G

7-ŞR, G

8-a Ḫaṭāyīyem ene'l-Ḥaḳ çağıruram: Ḫaṭāyī çün bular nūr-ı Ḫudādur M, GS

8-b Günāhum çoḫ ʿatā içün bağışla: Sen ol nūr-ı Ḫudā içün bağışla M, GS

374

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 N'eylerem men cenneti içinde dīdār olmasa
Ḳoy anı vīrāne ḳalsun bāġçada yār olmasa

Ġaflet ehli ḳaldı Ḥaḳdan şöyle bil kim bī-naṣīb
H̱anda dīdārı görür ol bunda bīdār olmasa

Dünyede ʿāşıḳ olan giydi melāmet donını
Her yeten ʿāşıḳ olur mı derd aña kār olmasa

Doġrı vargil bu yola kim doġrılıḳ dost ḳapusı
Egri dīvānda utanur anda iḳrār olmasa

5 ʿĀşıḳuñ meydānda başı top yirine çalınur
Başını meydāna ḳoymaz kim ki serdār olmasa

Ey **H̱aṭāyī** gevheri ḫarc eyleme nādāna sen
Gevherüñ ḳadrini bilmez kim ḫarīdār olmasa

375

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Görmek yüzüñi derde devādur H̱aṭāyiye
Ḳarşuña durmaḳ imdi revādur H̱aṭāyiye

Ḳaşuñ gözüñle kirpügüñ ol nāz u şīveler
Her biri cāna dürlü belādur H̱aṭāyiye

374-M 87a, GS 84a

Memmedov, Sadeddin Nüzhet neşrindeki metni (1956: 141) esas almış, "م" simgesiyle Mezar-ı Şerif nüshasındaki farkları göstermiş ve bu gazelim T, P, PS, L, E [Erdebil] ve V nüshalarında bulunmadığına dair not düşmüştür (1966: 89-90). İsmailzade de Memmedov neşrinden alıntıladığı hâlde onun gördüğü nüshaları görmüş gibi davranmıştır (1380: 56). Oysa bu şiir Mezar-ı Şerif nüshasında yoktur. Muhtemelen Memmedov, Sadeddin Nüzhet neşriyle bu şiiri ihtiva eden bir mecmuayı karşılaştırmıştır. Nitekim eserinin nüshaları tanıttığı bölümünde Mezar-ı Şerif yazmasının içeriğine dair bilgi verirken sonu (ه) ile biten şiirlerin nüshada yer almadığını belirtmektedir (1966: 42).

2-a ḳaldı Ḥaḳdan şöyle bil kim: şöyle kim ḳalur dīdārdan M, GS

2-b H̱anda dīdārı görür ol bunda bīdār: Ol dīdārı ḫanda görür çünki dīdār M, GS

3-M, GS

375-M 84a, GS 81a

Hüseynî neşrinde "Bu gazel ilk defa olarak Sultan el-Kurrai nüshasında görüldü." notu mevcuttur (1380: 433).

La'l-i lebüñ şarābını bir kez dadupdur ol
Derd-i diline bil ki şifādur Ḫaṭāyiye

Her demde ḳılmaḳ ey şeh-i ḫūbān revā degül
Cevr ile ẓulm munca revādur Ḫaṭāyiye

5 Dār aġacı tikilmiş ü 'ālem nezārede
Aydur ki gelsün imdi ṣalādur Ḫaṭāyiye

Ger mihr ü ger cefā vü sitem sendedür ḫamu
Her nesne var ḳılursa rıżādur Ḫaṭāyiye

Sensiz dirilmek 'āşıḳa yüz miñ belā imiş
Ölmek senüñ yoluñda ṣafādur **Ḫaṭāyi**ye

376
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Aytdum ey dil-ber ḫayālüñ āşinādur göñlüme
Her ne kim senden gelür ṣıdḳ u ṣafādur göñlüme

Göñlüme sen düşdügünce gözlerüm ḳan yaş töker
Ayaġuñ topraġı şāhā kīmiyādur göñlüme

Gözüme uyḫu yürünmez göñlüme düşdi ḫayāl
Bilmezem āḫir ḫayālüñ ne belādur göñlüme

Derdüme dermān bulunmaz çāre senden yā ḥakīm
Ey ḥabībüm leblerüñden vir şifādur göñlüme

5 Reh-nümādur bu **Ḫaṭāyī**nüñ kelāmı reh-nümā
Men kuca zāhid kuca sözi ḫaṭādur göñlüme

376-M 85b, GS 82b
Hüseynî neşrinde "Bu gazel yalnız Sultan el-Kurrai nüshasında ilk defa olarak görülüp göçürüldü." notu mevcuttur (1308: 406).

377

Mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün

1 Çekdüm yed-i ḳudretden cān ṣafḥasına ḫ̮āme
Yazdum ḫ̮aṭ u ḫ̮ālüñden vaṣfuñı ʿaceb nāme

Ey murġ-ı dil-i ṭāmıʿ fehm eylemedüñ dāmı
Bir dāne içün düşdüñ sen ʿāḳıbeti dāma

Andan berü kim gördüm bir laḥẓa ḳarārum yoḫ̮
Ḥayrān olubam bi'llāh ol mihr-i gül-endāma

Ḳaṣdumda durur çeşmüñ bilmen ne diler menden
Ögrenmege kāfirler ẓulm eyleye İslāma

5 Rūmī yüzüñe düşgeç ol zülf-i semen-sāyı
Bir müyını virmezmen Mıṣr u Ḥaleb ü Şāma

Beş gün özüñi ḫ̮oş gör çün dünye beḳāsızdur
Ger ʿārifiseñ ey dil şükr eyle bu eyyāma

Uş bende **Ḫ̮aṭāyī**nüñ maḥbūbı ʿaceb cāndur
Cibrīl-i emīn ḳuldur küyındaki ḫ̮uddāma

378

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çeşm-i mestüñ ey perī çün susamışdur ḳanuma
Dem-be-dem yüz ḳaṭre ḫ̮ūn-efşān ider dāmānuma

Böyle mekkār u sitem-kār u vefāsız görmedüm
Bir devā ḳılmaz lebinden derd-i bī-dermānuma

Senden oldı ikilik bāzārı ey nā-mihribān
Durmışam men çün ezelden ʿahd ile peymānuma

Ḥaḳ meni yā Rab ne bir miskīn yaratmış dünyede
Baḫ̮duġınca ġamdan özge görmedüm her yanuma

5 Bu **Ḫ̮aṭāyī** şād olurdı ġamdan u hem ġuṣṣadan
Gün kimi sen tā ki düşdüñ revzen-i eyvānuma

377-ŞR 78a, G 45a
378-ŞR 78a, G 45a

379

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ṣabā aḥvālümi ʿarż eylegil cānāneye
ʿĀşıḳa her dem cefā gösterdügüñ cānā neye

Men gedānuñ ḥāceti senden budur ey şāh-ı ḥüsn
Āsitānuñ resmini bildirmegil bigâneye

Ey göñül hüşyār oturmaġıl ne ḥāṣıl dünyede
Kim ki mest olmaḳ diler gelmek diler mey-ḫāneye

Aytdum ey dil dām-ı zülfünden ḥaẕer ḳıl dil-berüñ
Ḥāẕır ol gel ḳuş kimi olma esīr [bir] daneye

5 Ey Ḫaṭāyī şiʿrüñi iẓhār idersen vaḳtidür
Tuḥfe içüñ her birin göndermege bir yaneye

380

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Elā ey ṣubḥ-dem menden selāmı ber-fülān söyle
Selām oḫı ṡenā ḳılgil peyāmı baʿd-ez-ān söyle

Digil bir zār u bī-çāre senüñ hecrüñden āvāre
Meni gönderdi sen yāre özidür nā-tüvān söyle

İşigünde şikāyet ḳıl şikāyetler be-ġāyet ḳıl
Menüm derdüm rivāyet ḳıl ne vaṣfum var çünān söyle

Beli ġamdan bükülmişdür gözi nūrı tökülmişdür
Ḳamu bendi sökülmişdür işi āh u fiġān söyle

5 Digil göñlin telāş almış gözi nūrını yaş almış
Döger gögsine daş almış ṣanem dir her zamān söyle

Viṣālüñden baʿīd olmış anuñ derdi cedīd olmış
Özinden nā-ümīd olmış seni ister hemān söyle

Ḫaṭāyī ḫaste firḳatde ne firḳat belki ʿusretde
Gözi nem göñli ḥasretde işi ḳatı yaman söyle

379-ŞR 79b, G 45b [G nüshasında gazelin sadece 4-5. beyitleri var]
380-ŞR 80a, G 45b

381
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Yüzüñ ḫūrşīd-i tābāndur felegüñ māhı yanında
Dudaġuñ āb-ı ḥayvāndur yañaġuñ çāhı yanında

Cemālüñ iştiyāḳından müdām ey nūr-ı sübḥānī
Ḳızıl beñzi saralmışdur firāḳuñ kāhı yanında

Ezelden çünki hem-rāhım olursın dönmezem senden
Ki cennāt ehlidür her kim olur hem-rāhı yanında

Senüñ rūy-ı sefīdüñden cüdā tā mübtelā boldum
Ḳaraldı ḳubbe-i ḫaḍrā bu göñlüm āhı yanında

5 Digil görseñ ḥabībümni eyā peyk-i seḥer-gāhī
Raḳībi ḳoymasun bir dem ḥarem dergāhı yanında

Naẓar ḳılġıl **Ḫaṭāyī**ye sözin sındurmaġıl cānā
Ḳuluñ çoḫ nāzişi vardur senüñ tek şāhı yanında

382
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Şehā baġrum kebāb olsun mı böyle
Gözüm yaşı şarāb olsun mı böyle

Firāḳuñdan senüñ ey şāh-ı ḫūbān
Menüm ḥālüm ḫarāb olsun mı böyle

Senüñ mestāne çeşmüñden nigārā
Maña nāz u ʿitāb olsun mı böyle

381-ŞR 82a, G 46a
382-ŞR 82b, M 88b, GS 85b, G 47b
1-a Şehā baġrum: Şehā ʿazm-i M, GS
1-b Gözüm yaşı: Yaşum hemçün M, GS
2-a Firāḳuñdan senüñ: Viṣālden ıraḳ M, GS // şāh-ı ḫūbān: şāh-ı cihān M, GS
3-a Senüñ mestāne çeşmüñden nigārā: Ḥarāmi gözlerinden dāyim ey dost M, GS

Götürgil aġ yüzüñden ḳara zülfi
Arada bu ḥicāb olsun mı böyle

5 **Ḫaṭāyī**nüñ senüñ hecrüñde ey dost
Teni yirde turāb olsun mı böyle

383
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Ey bende ger cihānda penāhuñ İlāh ola
Kemter ḳuluñ maḳāmı senüñ pādişāh ola

ʿĀşıḳ odur ki daʿvā iderse bu sözine
Ḳanlu yaş ile çehre-i zerdī güvāh ola

Miḥrābı var o zāhidüñ ammā ki ʿāşıḳa
Maʿşūḳınuñ ayaġı izi ḳıblegāh ola

Bed-ḫᵛāhum ola cümle cihān çekmezem melāl
Çün ol ṣanem menümlen eger nīk-ḫᵛāh ola

5 Başdan ayaġa bende **Ḫaṭāyī** ḫaṭāludur
Zāhid ḫaçan ki ḫūbları sevmek günāh ola

4-a aġ: ay M, GS // ḳara zülfi: şol niḳābı M, GS
4-b bu: bes M, GS
5-a Ḫaṭāyīnüñ senüñ hecrüñde ey dost: Yatup kūyında dāyim bu Ḫaṭāyī M, GS
5-b Teni yirde: Teni dāyim M, GS
383-T 66b, PS 4a, L 12b, ŞR 90b, V 24a, TN 8, M 81a, GS 78a, G 2b, K 65, MŞ 3a
1-a cihānda penāhuñ: penāhuñ cihānda TN
2-a daʿvā: maʿnī PS, L, ŞR, TN, G, MŞ // iderse bu: eger olsa PS, ŞR, G, MŞ / eger ola L, TN
2-b yaş ile: yaşına PS, L, TN
3-a o: -PS / ki L, TN, MŞ
3-b izi: tozı PS, L, ŞR, V, TN, G, K / yiri M, GS
5-a bende: bolsa PS, G, MŞ / bu L, TN, K / gerçi ŞR

384

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her kime kim sencileyin bir perī-veş yār ola
ʿAḳl u hūş u ḫānümānından daḫı avar ola

Başına her kimsenüñ düşse saçuñ sevdāları
Terk idüp dünyānı ʿömrinden daḫı bīzār ola

Sen teki ʿālemde olmaz ger olursa dil-berā
Bu gözi cādū-ṣıfat hem ḳaşları mekkār ola

Derd ü ġam geldükçe senden şād olurmen dil-berā
Göreyüm añlar menüm göñlümde ber-ḫūrdār ola

5 Ḳıla dönmişdür vücūdum miḥnet-i cevrüñ çeke
Saġ gezen düşmenlerüñ bende teki bīmār ola

Hem-demüñ dāyim raḳīb olmışdur ey gül yüzlü yār
Ḫanda bir gül bitse lāzımdur yanında ḫār ola

ʿIşḳuña her kim giriftār oldı ey kāfir-beçe
Şeyḫ-i Ṣanʿānuñ beline baġlayan zünnār ola

Vaṣl ilen şād eyle ḳurtar dürlü ġamlardan meni
Derd-i hicrānuñ çeken key bu dil-i efgār ola

Var mıdur bir kimse yā Rab ehl-i ʿuşşāḳ içre yār
Bu **Ḫaṭāyī** ḫaste-dil tek ʿāşıḳ-ı dīdār ola

384-T 69b, W 114, ŞR 91a, V 24a, M 83b, GS 80b, G 53a
1-a sencileyin: senciliden M, GS
1-b ḫānümānından: ḫānümānın M // avar: bīzār ŞR, G / aña bir yār M, GS
2-a Başına: Şāne tek M, GS // kimsenüñ: kimse kim M, GS // sevdāları: sevdāsına M, GS
2-b dünyānı: dünyāyı W
3-a olmaz: olsa ŞR // dil-berā: ey melek ŞR, G
3-b Bu: Bir W, V / Sen ŞR, G // ḳaşları: gözleri ŞR, G
4-a olurmen: oluram ŞR, G
4-b añlar: olar V
5-M, GS
5-a Ḳıla: Mūya ŞR, G // cevrüñ: derdüñ ŞR, G // çeke: çeküp ŞR, G
5-b düşmenlerüñ bende teki: düşmenler teki göreyim ŞR, V, G
6-a olmışdur ey: olmış eyā M, GS
6-b bitse: biter ŞR, G
8-a şād eyle ḳurtar dürlü: ḳurtar meni şād eyle M, GS // meni: tamām M, GS
8-b key bu: kimi ŞR, G
9-a yār: zār ŞR, M, GS, G

385
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey göñül ṣıdḳ ile her kim şāh ilen yoldaş ola
Yüz gerek döndermeye her nice kim yol daş ola

Yolı ger daş ola ger yay ola ger oḫ u ḳılıç
Mürşidinden dönenüñ maʿnīde ismi lāş ola

Ḳul gerek tanıda öz doġrulıġın Ḥaḳ yolına
İʿtikādın irmeye ger bay ger ḳallāş ola

Ey göñül cehd eylegil doġrı olagör şāha sen
ʿĀḳıbet ḳalbi çıḫar her kimse kim ḳalmaş ola

5 Ey **Ḫaṭāyī** ṣıdḳ ile bu şāh ayaġına gelen
ʿAḳıbet bir gün gümānsız ḫalḳ içinde baş ola

386
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Men ol mest-i liḳāyam geldüm imdi
Hemīşe bā-Ḫudāyam geldüm imdi

Cihān içinde bir ʿāḳil meni bil
Men ol ṣıdḳ u ṣafāyam geldüm imdi

Meni zinhār sen bir ġayrı bilme
Hemān ol dil-rubāyam geldüm imdi

385-T 70a, PS4a, L 12b, ŞR 90b, V 24a, TN 9, M 84b, GS 81b, G 2b, MŞ 3a
2-a Yolı ger: Yol eger V, M, GS // yay: yār T, V, MŞ / nār PS / yay L, TN / bāz ŞR, G / yaz M, GS
3-a tanıda: tanıya PS, L, TN / bildüre M, GS // doġrulıġın: doġrulıġını ŞR // Ḥaḳ yolına: şāhına ŞR / şāh yolına M, GS // yolına: yolını PS
3-b irmeye ger: irse ger V // ger: eger V
4-a eylegil: eyle kim ŞR // olagör: olasın ŞR, M, GS
4-b ḳalmaş: evbāş ŞR
386-T 72a, W 120, P 75a, PS 44b, L 70a, ŞR 95a, V 24b, TZ 94a, M 89b, GS 86b, G 55b
2-a bir: ey PS, L, ŞR, M, GS, G // ʿāḳil: ġāfil PS, L, ŞR, G
2-b Men: Hem P
3-PS, L, ŞR, G
3-a bir ġayrı: ġayr ile M, GS

Münāfıḳ cānuña bā-ḍarb-ı şemşīr
Bugün Ḥaḳdan belāyam geldüm imdi

5 Muḥibbüñ cānına ey ehl-i diller
Bugün bir cān-fedāyam geldüm imdi

Zi-ġayr-ı ḥaḳ meni bīgāne bilgil
Be-ḥażret āşināyam geldüm imdi

Meni bilgil hemīşe vāṣıl-ı Ḥaḳ
Zi-ġayr-ı Ḥaḳ cüdāyam geldüm imdi

Meġārib ehli çün evc-i felekden
Bu maʿni çün hümāyam geldüm imdi

Yüküş cānlar içün cān almaġa men
Ḫaṭāyī cān-fedāyam geldüm imdi

387
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā ʿışḳuñı tende saḫlaram cānum kimi
İsterem mihrüñi cān taḫtında sulṭānum kimi

Yāsemen tek ruḫlaruñ gördüm eyā rūḥ-ı revān
Yaşlarum gözden revān oldı yine ḳanum kimi

Ḳaddüñi cān bāġçasında isterem her dem-be-dem
Çeşme-i çeşmümde bit serv-i ḫırāmānum kimi

4-a Münāfıḳ: Ḫavāric PS, L, ŞR // cānuña: boynına PS/ ḥaḳḳına L
5-a Muḥibbüñ cānına: Muḥibler ḥaḳḳına PS, L, ŞR, M, GS, G
6-ŞR, G
6-a bilgil: bilmiş P / bilüñ PS, M, GS / bilmen L [L nüshasında ”bilgil” sah kaydı]
7-PS, L, M, GS
7-a bilgil: bilüñ ŞR, G// vāṣıl-ı Ḥaḳ: Ḥaḳḳa vāṣıl ŞR, G / vaṣl-ı vāṣıl V
8-a Meġārib ehli çün: Muḳarreb ḥaḳḳına PS, ŞR, M, GS, G / Muḳarrebin ḥaḳḳına L
8-b Bu maʿni çün: Muʿayyen bir PS, L, ŞR, M, GS, G
9-a Nice cānsızlara cān olmaḳ içün M, GS // olmaġa: almaġa P
387-T 72b, W 121, P 73a, PS 51b, L 76b, ŞR 97a, TN 197, TZ 92a, M 90a, GS 87a, G 59a
1-a ʿışḳuñı tende: ʿışḳuñ tenümde PS, L, TN
2-b Yaşlarum gözden: Gözlerümden yaş PS, L, ŞR, TN, G
3-b bit: şol PS, L, ŞR, TN, G

İncimen derdüñden ey göñlüm alan nāzük ṣanem
Var durur mihr-i lebüñ göñlümde dermānum kimi

5 Ey **Ḫaṭāyī** işidüp her dem menüm feryādumı
Nāle ḳıldı nüh felekler āh u efġānum kimi

388
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Aṣdı zülfüñ tek ġamuñ şol ḳadd ü bāládan meni
Rūy göster māh-ı men ḳurtar bu sevdādan meni

Mihr-i rūyın meh teki ḳarşumda dutmış ol perī
Ey felek dūr itmegil ol ḥüsn-i zībādan meni

Zāhidā virme naṣīḥat ʿışḳı men terk eylemen
Vaʿz ilen ḳorḫudmagil imrūz u ferdādan meni

Gözyaşum rūd-ḫānesi aḫdı ġamuñdan oldı baḥr
Vaṣl ilen dutġıl elüm ḳurtar bu deryādan meni

5 Bu **Ḫaṭāyī**nüñ yiri oldı ġamuñdan dāġ-ı hecr
Ḳurtara vaṣlun meger bu kūh u ṣaḥrādan meni

4-b lebüñ: ruḫuñ P
388-T 73a, W 123, P 78a, PS 53b, L 79a, ŞR 102b, V 25b, TN 207, TZ 118a, M 90b, GS 87b, G 61b, K 146
1-b Rūy göster māh-ı men: Meh yüzüñ göster maña PS // Rūy: Üzi ŞR // māh-ı men: māhumı P
2-b itmegil: eyleme ŞR, G
3-a eylemen: eyleyem T
3-b Vaʿz ilen: Vaʿizā P
4-a ġamuñdan: ġamdan PS / ġamumdan P, TN
4-b elüm: -L, TN [L nüshasında sah kaydı olarak eklenmiş]
5-a yiri: - L, TN [L nüshasında sah kaydı olarak eklenmiş] // dāġ-ı hecr: zār ḳıldı PS
5-b vaṣluñ: luṭfuñ M, GS

389

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫaste cānum olmayasın sevgülü cānān kimi
Ḥoḳḳa-i laʿlüñi gördüm derdüme dermān kimi

Öyle kim ẓulmāt içinde āfitāb olur ʿıyān
Küfr-i zülfüñ arasında ruḫlaruñ īmān kimi

ʿĀrıżınuñ nisbetin vaṣfın cihānda söylerem
Gülşen-i cennetde bitmiş şol gül-i ḫandān kimi

Külbe-i Yaʿḳūba nisbet meskenüm boldı ḫarāb
Tā ki senden ayru düşdüm Yūsuf-ı Kenʿān kimi

5 Bu **Ḫaṭāyī** virdi evṣāf-ı ḥaḳīḳatden ḫaber
Tā gözüm gördi cemālüñ ṣūret-i Raḥmān kimi

390

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā hecrüñde kimdür dīde-giryān olmadı
Āteş-i ʿışḳuñda her dem baġrı büryān olmadı

Gül yüzüñ ʿazmine dün gitdüm gül-istān geştine
Senden ayru ḫār boldı gül gül-istān olmadı

389-T 73a, W 118, P 73b, PS 51b, L 76b, ŞR 98a, V 25a, TN 198, M 90b, GS 87b, G 59b, K 96

1-a olmayasın: bolmayasın P, ŞR, G

1-b gördüm: görem T // derdüme: derd ü V

2-b Küfr-i: Rūy-ı PS, L, ŞR, TN, G // ruḫlaruñ: küfr ile PS, L, ŞR, TN, G

3-a ʿĀrıżınuñ: ʿĀrıżuñ tek PS, L, ŞR, TN, G // nisbetin: nisbeti T, M, GS / nisbet PS, L, ŞR, TN, G

3-b Gülşen-i: Gül-istān P // cennetde: içinde P / ḥüsninde M, GS // şol: ol P, M, GS

4-a boldı: oldı L, M, GS // boldı ḫarāb: beytü'l-ḥazen ŞR, G

390-T 73b , W 119, P 77a, PS 50a, L 74b, ŞR 96a, V 25a, TN 190, TZ 117a M 91a, GS 88a, G 55b

1-a Dil-berā: Dil-berüñ P, PS, L, ŞR, TN, M, G // hecrüñde: ʿışḳuñda ŞR // kimdür dīde: kimdür kim ki PS / her kim dīde T, TN

1-b ʿışḳuñda her dem: ʿışḳı içinde V // ʿışḳuñda: ʿışḳuña ŞR

2-a ʿazmine: şevḳuña P // gitdüm: gitdi V // geştine: seyrine M, GS

2-b ayru: özge L, TN

Tā senüñ h̬ūrşīd-i ruh̬-sāruñı gördüm çeşmüme
Bir bulut oldı ḳamer ol māh-ı tābān olmadı

Munca kim gördi seni zāhid yüzüñi sevmedi
Lā-cerem ol kāfirüñ göñlinde īmān olmadı

5 Bu **H̬aṭāyī** ʿışḳına niçün h̬alāyıḳ ṭaʿn ider
Ol mehi kim gördi ḥüsn ile ki ḥayrān olmadı

391
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā gül görmedüm gülşende ruh̬-sāruñ kimi
Mihr ü māh olmaz felek yüzinde dīdāruñ kimi

Ger siyehdür dünyede leyl ile ẓulmāt u şebe
Olmaya bunlar şiyāh ol ṭurra-i ṭāruñ kimi

Al ilen aldı menüm göñlümni menden duymadum
Siḥr içinde görmedüm ol çeşm-i mekkāruñ kimi

Sormışam ḳand ile şekker lezẕeti h̬oşdur velī
Ol dah̬ı şīrīn degül laʿl-i şeker-bāruñ kimi

5 Bu **H̬aṭāyī** h̬asteye niçün vefālar ḳılmaduñ
Yoh̬ durur mihrüñ teki göñlüñde iḳrāruñ kimi

3-b boldı: oldı L, ŞR, TN, G // ol: şol P

4-a gördi seni zāhid: zāhid seni gördi P, PS // seni: -L, TN [L nüshasında sah kaydı olarak eklenmiş]

5-a Bu: Ey P // niçün: -PS

5-b Ol: Şol P // ḥüsn ile ki: kim ḥüsnine W, P, L, ŞR, TN, G / ʿışḳına PS / h̬aste vü M, GS

391-T 73b, W 122, PS 51a, L 76a, ŞR 97b, V 25a, TN 196, M 91a, GS 88a, G 59b

1-a ruh̬-sāruñ: dīdāruñ M, GS

1-b dīdāruñ: ruh̬-sāruñ T, W, PS, L, V, TN, M, GS

2-ŞR, G

2-a leyl ile : leylinde M, GS // ẓulmāt: ẓulmātuñ M, GS // şebe: şebi M / siyeh PS

2-b bunlar: böyle PS, L, TN // ṭāruñ: yāruñ PS, TN

3-a göñlümni: göñlini L / göñlümi ŞR, G // duymadum: dönmedüm L, ŞR, TN, G

5-a vefālar: teraḥḥum M, GS

5-b Yoh̬ durur: Var durur PS, ŞR, TN, G // mihrüñ teki: mihr-i lebüñ ŞR, G // mihrüñ: senüñ V //teki: meger L // dah̬ı V / senüñ M, GS // göñlüñde: göñülde PS / göñlümde ŞR, G / dilüñde M, GS // iḳrāruñ: dermānum TN / bīmāruñ ŞR, G

392

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tā menüm gül yüzlü yārum ʿazm-i seyrān eyledi
Lāle tek hecri yarası bağrumı ḳan eyledi

Tā ki ḳıldı bir naẓar ol dil-rubā yārum menüm
Nice ʿuşşāḳ ehlini ser-mest ü ḥayrān eyledi

Tā ki dün gül-zār içinde bir tebessüm ḳıldı yār
Ağzı beste ġonceni gülşende ḫandān eyledi

Dāma ṣaldı cān ḳuşın ṣad-pāre ḳıldı dilleri
Tā ḳamer yüzinde ol zülfin perīşān eyledi

5 Āferīn ol dil-rubā-yı nāzenīn dil-dāra kim
Bu **Ḫaṭāyī**ye viṣālin luṭf u iḥsān eyledi

393

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Cānā cihānda olmaya meh-rū senüñ kimi
Meh-rūda daḫı gelmeye nikū senüñ kimi

Ḳandur menüm susızlığum ey āb-ı laʿl-i yār
Girmez elüme dünyede bir su senüñ kimi

392-T 74a, W 124, P 76a, PS 50a, L 74b, ŞR 96b, V 25b, TN 189, TZ 95a, M 91b, GS 88b, G 55b

1-b hecri: hecrin L, TN, M, GS / hicrān PS, ŞR, G

2-a menüm: maña PS, ŞR, G / gerek TN

2-b Nice: Munca PS, L, ŞR, TN, G

3-a Tā ki dün: Dün gice P / Nāgehān PS, L, ŞR, TN, G

3-b gülşende: gül-berg-i ŞR

4-a Dāma: Dām T, W // ḳuşın: ḳuşı P / ḳuşını ŞR // ṣad-pāre: ṣayd ŞR // dilleri: göñlümi M, GS

4-b yüzinde: devrinde P / yüzinden ŞR // zülfin: züfi PS, L, TN

5-a dil-dāra: cānāna ŞR

5-b viṣālin: viṣālüñ P

393-T 74a, W 125, P 73a, ŞR 98b, V 25b, TZ 92b, M 91b, GS 88b, G 60a

1-b Meh-rūda: Meh-rū ŞR, G // gelmeye: bulınmaya ŞR, G / olmaya M, GS

2-a menüm susızlığum: meni susamışam ŞR, G

2-b bir: her P

Aḥsen cemāl-i ḥüsnine kim bāġbān-ı ḥüsn
Gülşende görmedi büt-i gül-rū senüñ kimi

Ey zülf-i dost dünyede derhem oturma kim
Düşmez dimāġa anber-i ḫoş-bū senüñ kimi

5 Gitme **Ḫaṭāyī** çeşmidin ey ʿaks-i ḳadd-i yār
Nem-nāk yirde bitmeye ḳarġu senüñ kimi

394
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Tā gördi gözlerüm seni ey ḥüsn ilen ġanī
Mecnūn mis̱āli ʿaḳlum ilen görmedüm seni

Kūyuñdan özge murġ-ı göñül dutmadı maḳām
Bülbül ne yire vara görüp tāze gülşeni

Yüzümni ḫāk-i pā ḳıluram āsitānuña
Tā kim dege yüzüme saʿādetlü dāmeni

Ḫūblar cihānı cümle dutarsa eyā ṣanem
Cān oldıġınca men dahı terk eylemen seni

5 Gitmez **Ḫaṭāyī** cevr ile ḳapuñdan ey perī
Gülşen bilürmen ol ser-i kūyuñda külḫanı

3-a kim: ey ŞR, M, GS, G // bāġbān-ı: āfitāb-ı ŞR, G
3-b görmedi: görmedüm V, ŞR, M, G // gül: meh W
4-a dost: yār ŞR, G // derhem oturma kim: dur hem oturma kim P / sen derhem olmagil ŞR, G
5-a çeşmidin: çeşmüñden V
5-b bitmeye: yetmeye ŞR, G
394-T 74b, W 126, P 75a, PS 54a, L 81b, ŞR 102b, V 25b, TN 209, TZ 93b, M 92a, GS 89a, G 61b, K 91
1-b mis̱āli: mis̱āl PS, L, ŞR, TN, M, GS, G // ʿaḳlum ilen: gulguleme ŞR // seni: meni P, ŞR, M, GS, G
2-a Kūyuñdan: Kūyuñda T // maḳām: ḳarār P, PS, L, ŞR, TN, M, GS, G
2-b yire: yirde ŞR, M, GS, G // görüb: göre PS, L, ŞR, TN, G / görür M // tāze: tā ki V
3-a Yüzümni: Yüzini PS // ḳıluram: ḳılurmen V
3-b saʿādetlü: saʿādetle PS, TN
4-PS
4-b men: -P

395

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dil-berā ʿışḳuñda men tek kimse meşhūr olmadı
Yā senüñ tek ḥüsnine hīç kimse maġrūr olmadı

Ḥūr ilen bāġ-ı behişti ḳıldılar taʿrīf līk
İşigüñ tek cennet ü ḥüsnüñ kimi ḥūr olmadı

Tā ki ʿışḳuñ gelmedi şāhā bu göñlüm taḫtına
Ey ṣanem şehr-i vücūdum beyt-i maʿmūr olmadı

Nūr-ı ʿışḳuñ dil-berā göñlüme tā kim düşmedi
Ẓulmet-i göñlüm evi ʿālemde pür-nūr olmadı

5 Ḫāk-i pāyuñı **Ḫaṭāyī** tā ki çekdi çeşmine
Görmedin bu devleti düşmen gözi kör olmadı

396

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tā ki aḫşam vaḳti gördüm ey büt-i meh-rū seni
Gündüzin tā şām olınca isterem her sū seni

Tā ki sen gitdüñ menüm ḳarşumdan ey serv-i revān
Dem-be-dem ister revān olup gözümden su seni

395-T 74b, W 127, P77b, PS 50b, L 75b, V 29a, TN 193, TZ 95b, M 92a, GS 89a, G 64a, K 90

1-a Dil-berā: Dil-berüñ V

1-b Yā: Tā M, GS // Yā senüñ: Yār sen V

2-a Ḥūr ilen bāġ-ı behişti: Dünye vü ʿuḳbāda ḥūrlar P // behişti: behişte L, TN // taʿrif līk: taʿrif-i müşk P

2-b kimi: teki P

3-a taḫtına: mülkine M, GS

3-b Ey ṣanem şehr-i vücūdum: Bu vücudum şehri hergiz P, PS, L, TN

4-b göñlüm evi: göñlüme ol T / göñlümde ol W

5-b Görmedin: Görmedi PS, TN, G // bu: ol L, PS, TN // düşmen: dutmış P

396-T 75a, W 128, P 72b, PS 53b, L 79a, ŞR 101b, TN 206, TZ 115a, M 92b, GS 89b, G 61a, K 93

1-b Gündüzin tā şām: Giceler tā ṣubḥ ŞR

2-a serv-i revan: ārām-ı cān PS, L, ŞR, TN, G

Geldi yüz miñ dürlü sevdā-yı perīşān başuma
Ḫanda gördi gözlerüm ey ṭurra-i Hindū seni

Yā Rab ol çihreñ ne tāze verd-i aḥmerdür senüñ
Gül ḳızarmış ḫacletinden lāl idüpdür süseni

5 Ey **Ḫaṭāyī** sen ne bülbülsin ki bāġ-ı ravżada
Görmemişdür bāġbān der-gülşen-i mīnū seni

397
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Ol dil-rubā ki tende çekermen cefāsını
Virmen cihāña şemmece zülfi bahāsını

Munca duʿā ḳılur bu göñül ḳılmaz iltifāt
Ol bī-vefā meger kim işitmez duʿāsını

Ḥayrān u vālih oldı bu göñlüm ʿaleʾd-devām
Bir ḳatla tā ki gördi anuñ ḫūb liḳāsını

Ey dil ṭabībe sorma ʿilācın bu derdümüñ
Dünyā ḥakīmi bilmeye ʿışḳun devāsını

5 İḫlāṣ-ı dilde āyet-i taʿvīz oḫur müdām
Yād eylegeç **Ḫaṭāyī** cihānda ḫaṭāsını

397-T 75a, W 129, P 76b, PS 54a, ŞR 102a TN 210, TZ 95a, M 96b, GS 93b, G 61b, K 92
1-a tende: bende PS // cefāsını: kabāsını W
1-b şemmece: şikenc-i P / şemme-i M, GS // zülfi: zülfüñ ŞR, M, GS
3-a bu göñlüm: göñül çün ŞR, G
3-b tā ki gördi: gördi tā ki ŞR // ḫūb: ḫoş PS, G
4-a ṭabībe: ṭabībi PS
4-b bilmeye: bilmedi M, GS
5-a dilde: dilden P, M, GS / dilinde PS, TN

398

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yoḫ durur ʿālemde bir daḫ ḥüsn ilen yārum kimi
Yā cemāl ehlinde kim var ol cefā-kārum kimi

Ḥasretinden ḳaddinüñ öyle żaʿīf olmış sögüt
Yel esende titreşür bu cism-i bīmārum kimi

Tā ki dün meclisde ney feryād ü nālem dinledi
Ağlaşur bağrın delüp bu nāle vü zārum kimi

Ebr-i nīsāndan soruñ aḥvālümi kim ol daḫı
Ḳaṭre ḳaṭre yaş töker bu çeşm-i ḫūn-ḫᵛārum kimi

5 Ey **Ḫaṭāyī** gerçi ḫūblar çoḫ durur ʿālemde līk
Olmaya bir dil-ber ol şūḫ-ı sitem-kārum kimi

399

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey meni ḥayrān iden der-ḫᵛāb gördüm men seni
Ne perī ne ādemī mehtāb gördüm men seni

Göreli mihr-i ruḫuñ çeşmüm münevverdür menüm
Dünyede ḫūrşīd-i ʿālem-tāb gördüm men seni

398-T 75b, W 130, P 77a, PS 52a, L 77a, ŞR 98a, TN 199, TZ 117b, M 97a, GS 94a, G 59b, K 95

1-a dah: de PS, ŞR, G

1-b cemāl: vefā P, ŞR, G // kim var: vardur M, GS // ol: ola PS // cefā-kārum: vefā-dārum P, L, ŞR, TN, G / dil-dārum PS

2-a ḳaddinüñ öyle żaʿīf olmış sögüt: ḳaddüm olmış miṡl-i tār-ı ʿankebūt M, GS // öyle: şöyle P // olmış: oldı PS, L, TN

2-b bu cism-i bīmārum: şol gövdede yārum P

3-a nālem: zārum P, PS, L, TN // diñledi: añladı W

3-b bağrın: bağrum P / bağrı M // delüp: dolup P, M, GS // bu: şol P

4-b ḫūn-ḫᵛārum: güher-bārum P, PS, L, ŞR, TN, G // ḫūn-bārum M, GS

5-a ḫūblar çoḫ durur: çoḫdur dil-rubā PS, L, TN

5-b Olmaya: Bulmadum P

399-T 75b, W 133, P 74b, PS 53b, L 79b, ŞR 102a, TN 208, TZ 116a, M 97a, GS 94a, G 61a

‘Işḳınuñ deryāsına ġarḳ olmışam ġavvāṣ tek
Baḥr-ı dilde lü’lü’-i sīr-āb gördüm men seni

Yüzüñ üste göz ilen ḳaşuñı tā kim görmişem
Ḳıble-i ‘uşşāḳ içün miḥrāb gördüm men seni

5 Ey **Ḫaṭāyī** dil-berüñ ḫūrşīd-i tābāndur meger
Kim baḫanda dīdesi pür-āb gördüm men seni

400
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1 Ey melek ṣūretlü insān ey güneş yüzlü perī
Görmedi ‘ālemde merdüm bir senüñ tek dil-beri

Ṣanma ancaḫ müşge virdi bu siyeh-rūlıġ saçuñ
Meh yüzüñ ḳıldı ḫacīl bāġlarda verd-i aḥmeri

‘Işḳuña düşen göñüller ṣanma kim ābād ola
Anlaruñ şehrin ḫarāb itdi firāḳuñ leşkeri

Oldı ṣaḥrāda yürüm insān içinden dūr olup
Tā ki gördi gözlerüm sen āhū gözlü dil-beri

5 Uş bu ma‘nīden **Ḫaṭāyī** ḫūr söyler ḥüsnüñi
Kim lebüñ peymānesi baḫş eyler āb-ı kevs̱eri

3-a olmışam: olmasun PS / olmışuz L, TN
4-b Ḳıble-i: Cümle-i PS, L, ŞR, TN, G
5-a Ey: Bu PS // dil-berüñ: dil-beri PS
5-b baḫanda: baġduġınca P / baḫduġumca PS, L, TN / baḫduġınca ŞR, G // dīdesi: dīdeden P, PS, L, TN / dīdede ŞR, G / dīde-i M, GS
400-T 76a, W 134, ŞR 94b, M 92b, GS 89b, G 58a
1-a insān: ḫūrī ŞR, G
1-b merdüm: hīç kim ŞR, G
2-a siyeh-rūlıġ: senüñ ḳara ŞR, G
2-b Meh: Hem ŞR, G
3-a ‘Işḳuña düşen göñüller ṣanma kim ābād ola: ‘Işḳsız ṣanma göñüller mihrideñ rūşen ola ŞR, G
3-b şehrin: şehri W
5-a ma‘nīden: ma‘nīde ŞR, G
5-b eyler: etdi ŞR, G / ider M, GS

401

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ṣanem yoluñda bu ʿālem fedādur cān daḫı
Belki ḳuldur ḥüsnüñe ʿālemde her sulṭān daḫı

Ey perī ḥüsnüñe insān nice ḥayrān olmasun
Gökde ser-gerdān olupdur ol meh-i tābān daḫı

Ey güneş ḥüsnüñ senüñ bir evce yetmişdür bugün
Ayaġun altında toprag kimidür keyvān daḫı

Mevc-i ʿışḳuñdan senüñ ġarḳ olmışam bir baḥre kim
Gözlerüm yaşı ḳatında ḳaṭredür ummān daḫı

5 Nice yanmasun **Ḫaṭāyī** ʿāriżuñ hecrinde kim
Ġarḳa-i ḫūn oldı cevrinden gül-i ḫandān daḫı

402

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bu ṣurāḥī dil-ber-i raʿnā kimidür ḳāmeti
Rūḥ tek her kim ki rāhın içer artar rāḥatı

Vaṣfınuñ şerḥin dimekde nuṭḳı yoḫdur kimsenüñ
Ḥaḳ hümāyūn eylemiş bezm içre ṣāḥib-devleti

Laʿl ü cevherdür muraṣṣaʿ ḳılmış anı Ḥaḳ tamām
Bu saʿādetden müdāmī kimsenüñ yoḫ minneti

401-T 76a, W 135, ŞR 100a, M 93a, GS 90a, G 63b

1-a ṣanem: perī ŞR, G

1-b her: hem ŞR, G

2-a perī: ṣanem ŞR, G // insān: senüñ M, GS

4-a Mevc-i: Derd-i M // ġarḳ olmışam bir baḥre kim: deryāya döndi gözlerüm M, GS

5-b Ġarḳa-i: Ġarḳ-ı ŞR, M, GS, G // ḫūn oldı: ḫūndur hār-ı ŞR, G // cevrinden: vücūdı bu M, GS

402-T 76b, W 131, P 74a, PS 52b, L 78a, ŞR 101a V 8a, TN 203, TZ 93a, M 93a, GS 90a, G 60b, K 97

1-b Rūḥ tek: Rūḥnı PS // rāhın içer artar rāḥatı: içer artar anuñ rāḥatı PS, L, TN // içer: içse P

2-a Vaṣfınuñ: Vaṣfuñı T/ Vaṣfın u M, GS // dimekde: diyende PS, L, TN // nuṭḳı: ḥaddi P, PS, L, TN

3-a cevherdür: cevherden P, PS, L, ŞR, TN, M, G // tamām: müdām M, GS

3-b müdāmī: maḳāmı P // den müdāmī kimsenüñ: Ḥaḳdan almış kimseden M, GS

Giceler meclis içinde oturur ol ser-firāz
Öyle mihmāndur k'anuñ her yirde vardur ʿizzeti

5 Ey **Ḫaṭāyī** dimegil anuñ şarābın sen ḥarām
Sīnesine nūr tek dolmış İlāhuñ raḥmeti

403
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dem-be-dem yol gözlerem ol sevgü yārum gelmedi
Ḳalmışam ḳış miḥnetinde nev-bahārum gelmedi

Ḫayli müddetdür ki tā men ayru düşdüm yārdan
Görmek içün ḥadden ötdi intiẓārum gelmedi

Tā ki gördüm uyḫuda men ol perīşān zülfüñi
Yirine andan berü ṣabr u ḳarārum gelmedi

İḫtiyārum gitdi elden cān u dilden el yudum
Ol menüm cān u göñülden iḫtiyārum gelmedi

5 Ḫastedür miskīn **Ḫaṭāyī** bir mis̱āl-i ʿandelīb
Ḥüsn bāġında cemāli gül-ʿiẕārum gelmedi

4-a Giceler meclis içinde oturur ol ser-firāz: Oturur meclis içinde her gice ol ser-firāz P [L nüshasında da der-kenārda sah kaydı olarak yazılmış] // içinde: içre L, TN

4-b Öyle: Şöyle P // ʿizzeti: ḳıymeti M, GS

403-T 76b, W 132, P 76a, PS 50b, L 75a, ŞR 96b, V 29a, TN 192, TZ 116b, M 93b, GS 90b, G 58b

1-a ol sevgü: sevgülü ŞR, G

2-a tā men: men tā PS, L, ŞR, TN, G // tā men ayru düşdüm yārdan: men yārumdan ayru düşmişem M, GS

4-a elden: menden P, V // el yudum: geçmişem M, GS

4-b Ol: Çün P / Bu V // göñülden: dilümden L, TN / dilümdür PS / dil ile ŞR, G

404

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿAks-i sāyeñdür vücūdum ey saçı ẓıll-ı hümāy
Nişe kim sen pādişāhsın men ḳapuñda bir gedāy

Kevkeb olmışdur menüm çeşmüm cemālüñ görmege
Bir naẓar doġgil gözüm ḳarşusına ey yüzi ay

Ol mehüñ ʿışḳına düşdüm ṭaʿne ḳılma zāhidā
Kaçmazam ʿışḳuñ yolından çün maña Ḥaḳ ḳıldı tay

Tā ezelden var menüm gūşumda ʿışḳ āvāzesi
Çalma ey muṭrib daḫı meclisde ʿūd u çeng ü nāy

5 Bu **Ḫaṭāyī** oldı Mecnūn ṭaġa düşdi āhū tek
Nāṣıḥā dağdan anı ürkütme ḳılma hūy u hāy

405

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Hīç senüñ tek görmedüm bir dil-ber-i ḥūrī perī
Serv boylu lāle yüzlü ġonce-leb meh-peykeri

Tā seni gördi gözüm oldum özümden bī-ḫaber
Ḫanda gördi gözlerüm bilmen senüñ tek dil-beri

404-T 77a, W 136, P 72a, PS 55b, L 80 a, V 26a, TN 217, TZ 115a, M 97b, GS 94b, G 65a
1-L
2-a menüm çeşmüm: gözüm ister P
2-b doġgil: durgil PS, L, TN / ḳılgil V //gözüm ḳarşusına: menüm ḳarşuma W
3-b Kaçmazam ʿışḳuñ yolından: Dönmezem ʿışḳı yolında P // Ḥaḳ ḳıldı tay: bu oldı pay M, GS
4-b ʿūd u çeng ü nāy: çeng ü ʿūd u nāy PS, L, TN, M, GS, G
5-a oldı Mecnūn: Mecnūn oldı P // āhū tek: āḳıbet W
5-b anı: bunı L, TN // ürkütme ḳılma: ürkütmegil bā- M, GS
405-T 77a, W 137, P 76b, PS 55a, ŞR 94a, V 26a, TN 214, TZ 117a, M 97b, GS 94b, G 58a, K 106
1-a ḥūrī perī: ḥūr u perī P, TN, ŞR, M, GS, G
1-b Serv: Servi ŞR, TN // lāle yüzlü ġonce-leb: ġonce leblü lāle yüz PS, TN/ ġonce leblü lāle ruḫ ŞR, G
2-a oldum: oldı PS, TN
2-b gözlerüm bilmen: göz bilmen bir PS, TN

İşigüñ rıżvān özüñ ḥūr u cemālüñ ravżası
Ruḫlaruñ cennet boyuñ ṭūbā dudaġuñ kevs̱erī

Merḥabā ey dil-ber-i Şīrāz u şūḫ-ı mülk-i Çin
Söyledi her kim seni gördüyse Allāh ekberi

5 Ḳaşlaruñ ḳanumnı tökdi su kimi öttüñ revān
Ḫancaru gidersen ey ḫūn-ḫˇāre dil-ber ḫançeri

Ey **Ḫaṭāyī** şol Ḫoten Türkī saçınuñ şemmesi
Nāfe-i ṣaḥrāya ṣaldı belki müşk ü ʿanberi

406
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Maña derd ü belālar yaḫşı geldi
Saña ẕevḳ u ṣafālar yaḫşı geldi

Saña ḫoş oldı yārun yād boldı
Maña ol āşinālar yaḫşı geldi

Sen ölgil derd ilen ġamdan ki maña
Besī derde devālar yaḫşı geldi

3-a ḫūr u: ḫūrī ŞR, M, GS, G // ravżası: perī PS // ravżası: ruḫ-baḫş ŞR, G / mā u tīn M, GS

3-b cennet: Muṣḥaf ŞR, G

4-a Şīrāz: şīrīn M, GS // Çin: ḥüsn M, GS

5-a Ḳaşlaruñ ḳanumnı tökdi su kimi öttüñ revān: ʿĀşıḳı öldürdüñ ey cān su kimi olduñ revān P, PS / ʿĀşıḳı öldürdüñ ey dost su kimi olduñ revān TN / ʿĀşıḳı göz ḫançeriyle öldürüben durmayup ŞR, G / ʿĀşıḳuñ ḳanını tökdüñ su teki öttüñ revān M, GS // öttüñ: olduñ V

5-b Ḫancaru: Ḫanceri V, ŞR // ḫūn-ḫˇāre dil-ber ḫançeri: ey katil ki baḫmazsın geri M, GS

6-a Türkī: Türkün W //mülki V // saçınuñ şemmesi: saçı aṣlu görüp ŞR, G // saçuñ bir şemmesi M, GS

6-b Nāfe-i ṣaḥrāya ṣaldı belki müşk ü ʿanberi: Āhū-yı Çīn görince ṣaḥrāya ṣaldı ʿanberi ŞR, G / Nāfe-i ṣaḥrāyadan yeg belki müşk-i ʿanberi V

406-T 77b, W 138, P 75b, PS 51a, L 75b, ŞR 97a, V 26a, TN 194, TZ 94b, M 98a, GS 95a, G 59a, K 121

1-a Maña: Saña V

1-b Saña: Maña P

2-a Saña: Maña M, GS [L sah kaydı var] // yād: yār P, PS, ŞR, TN, G // boldı: oldı P, PS, ŞR, TN, G

2-b Maña: Saña M, GS // ol: şol P, PS, L, TN

3-T, W, V, M

Senüñ yüz ḳıymetin bir pula düşdi
Bu dürr-i pür-bahālar yaḫşı geldi

5 Sen ol pervāne tek ḥasret odında
Maña şem'-i żiyālar yaḫşı geldi

Saña cevr ü cefā bolsun müsellem
Maña ehl-i vefālar yaḫşı geldi

Ḫaṭāyī vaṣla yetdi çın u taḥḳīḳ
Saña yārdan ḫaṭālar yaḫşı geldi

407

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Ey cemālüñdür senüñ İlāhi nūruñ maẓharı
Uşta beytu'llāh ḳaşuñ miḥrāb u ḳaddüñ minberi

Sen niçük ṣun'-ı Ḫudāsın ey melek yüzlü beşer
Yüzüñi görgec oḫur 'uşşāḳ Allāh ekberi

Tā yaratdı yir ilen gökni te'āla şānuhū
Görmedi hīç kimse sen tek dil-ber-i meh-peykeri

Çīn çerisi ṣanasın kim dutdı Rūm iḳlīmini
Tā yüzüñ gerdine düşdi zülf-i müşk-'anberi

4-a Senüñ yüz ḳıymetin bir pula düşdi: Senüñ dişüne yetmez dürr ü güher M, GS // Senüñ: Menüm ŞR // ḳıymetin: ḳıymetüm P, ŞR

4-b dürr-i: derde PS, ŞR, TN, G // Bu dürr-i: Maña bu L

5-a Sen ol: Men ol L, PS, TN, ŞR, G, M // pervāne tek: pervāneyem PS

5-b Maña: Saña L, PS, TN, ŞR, M, G // şem'-i: şem' ü P, ŞR, V, G

6-a Saña: Maña L, PS, M, GS, G // cevr ü : derd ü V //bolsun: olsun L, TN / oldı ŞR, G

6-b Maña: Saña L, PS, TN, M, GS, G

7-P

7-a yetdi: yandı

7-b Saña: Maña L

407-T 77b, W 140, PS 54b, ŞR 94b, V 26a, TN 213, M 98a, GS 95a, G 58a

1-a İlāhi nūruñ: Allāh u nūruñ PS, ŞR, G / Allāhu ekber M, GS

1-b beytullāh: beytullāhdur M // ḳaşuñ: saçuñ V

2-a yüzlü beşer: ṣūretlü yār ŞR, G

3-Bu beyt TN nüshasında 6. beyit olarak yinelenmiştir.

3-a gökni te'āla şānuhū: göklerni Ḥaḳ şübḥānehū ŞR / gökleri Ḥaḳ sübḥānehū G

4-a Çin çerisi ṣanasın kim: Ṣanasın kim Çin çerisi M, GS

4-b müşk: müşk ü PS, ŞR / müşgīn G

5 Rūz u şeb ay u güneş gird-i felekni devr ider
Şeb-çerāġ olmışdur istersen büt-i nīk-aḫteri

Ḳāmetüñ pest eyledi servi çemende ey ṣanem
ʿArızuñ ḳıldı ḫacīl bāġlarda verd-i aḥmeri

Dünyede her kim ḳılur bir pādişāhuñ ḫidmetin
Bu **Ḫaṭāyī** bendedür ṣıdḳ ile şāhuñ çākeri

408
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Ey gül yañaġlu leblerüñe cān disem yiri
Zülfüñe küfr ü yüzüñe īmān disem yiri

Sordum ṭabībe derdüme dermān bulınmadı
Bu derd-i ʿışḳa laʿlüni dermān disem yiri

Kim işigüñi yaslana devlet bulur müdām
Ol āsitāna sāye-i Sübḥān disem yiri

Bir mūr-ı ḫastenüñ ki ḳapuñda maḳāmı var
Men ol maḳāma mülk-i Süleymān disem yiri

5 Buldı **Ḫaṭāyī** ẕikr-i cemālüñde nūr-ı Ḥaḳ
Ṣaḥn-ı ruḫuñı ṣafḥa-i Ḳurʾān disem yiri

5-b olmışdur istersen: olmış durur ister M

6-a ey ṣanem: bir naẓar V, M, GS // ey perī ŞR, G

7-b bendedür: ḫastedür ŞR, G

408-T 78a, W 139, P 73b, PS 55b, ŞR 95a, V 26b, TN 216, TZ 115b, M 98b, GS 95b, G 26a, K 83, MŞ 34a

G ve MŞ nüshalarında bu gazelin redifi “disem olur” şeklindedir. Dolayısıyla “ر” harfiyle biten gazeller arasındadadır.

1-b yüzüñe: nūrına PS / vechüñe ŞR

2-a Sordum: Didüm G, MŞ

2-b laʿlüni: derdüni PS

3-a Kim işigüñi yaslana: Her kim ki yastanur PS, TN // işigüñi: işigüñde ŞR // yaslana: yasdana P, ŞR, G, MŞ / yastana M, GS

4-a Bir: Bu PS, ŞR, TN

5-b ruḫuñı: ruḫına PS, ŞR

409
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tā seni gördüm nigārā dil maña yār olmadı
Gerçi yār oldı velīkin yār-ı ġam-ḫᵛār olmadı

Gerçi şīrīn leb cihān mülkinde çoḫdur bī-şümār
Ḥoḳḳa-i laʿlüñ kimi hergiz şeker-bār olmadı

Gül gül-istānda bugündür nāzük ü raʿnā velī
ʿĀrıżuñ tek ey ṣanem hīç gülde ruḫ-sār olmadı

Ḫanda kim maʿşuk ola kūyında vardur çoḫ raḳīb
Ḫansı güldür kim anuñ yanında bir ḫār olmadı

5 Tā seni gördi **Ḫaṭāyī** vālih ü şeydāyidür
Ḫansı gözdür Ḥaḳ yüzin görgeç ki bīdār olmadı

410
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

Ġamuñdan gözlerüm ʿummān degül mi
Viṣālüñ cān içinde cān degül mi

Yazılmış ḫaṭṭ ü ḫālüñ bī-mürekkeb
ʿAcāyib ṣūret-i Raḥmān degül mi

Eger Tevrāt eger İncīl ü Zebūr
Be-ḥükm-i enbiyā Ḳur'ān degül mi

409-T 78b, W 141, P 72b, PS 50a, L 75a, ŞR 96a, TN 191, TZ 92a, M 99a, GS 96a, G 58b
1-a gördüm: gördi ŞR // dil: ol PS, L, TN
2-a şīrīn leb: şīrīnler M, GS
3-a bugündür: yüküşdür M, GS // da bugündür nāzük ü raʿnā: içre çoḫdur nāzük ü zībā: P, PS, L, TN / içre çoḫdur nāzük ü raʿnā ŞR, G
3-b ey ṣanem hīç gülde: hīç gülde hemçün L [L nüshasında sah kaydı var] // ruḫ-sār: gül-zār P, M, GS
4-a çoḫ: bir M, GS
5-a şeydāyidür: şeydā durur L, TN, G / şeydā olup PS, ŞR
5-b görgeç: gördükçe P / gördi PS, M, GS
410-T 78b, W 142, PS 52b, L 77b, V 26b, TN 202, M 99a, GS 96a, G 64b
2-b ṣūret-i: sūre-i PS, G
3-a Tevrāt: Tevrīt T, W, L
3-b Ḳur'ān: Furḳān PS, L, TN, M, GS, G

Eger dervīş eger mīr ü selāṭīn
Bu beş gün dünyede mihmān degül mi

5 Cihāna ʿışḳ ilen ʿuryān gelenler
Gidende hem yine ʿuryān degül mi

Bugünüñ furṣatın dañlaya viren
Yoluñda cāhil ü nādān degül mi

Günüñi ḫoş geçür miskīn **Ḫaṭāyī**
Gelen devrān ʿaceb devrān degül mi

411
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Menüm göñlüm alan dil-ber degül mi
Lebi mercān dişi gevher degül mi

Yüz ü zülfüñ menüm īmānum aldı
Zihī dīn düşmeni kāfer degül mi

Meni ḥayrān iden ol ḥūr-zāduñ
Boyı ṭūbā lebi kevs̱er degül mi

Şarāb-ı ʿışḳ içen ʿuşşāḳa ey dost
Lebüñ nuḳl u sözüñ şekker degül mi

5 **Ḫaṭāyī** şāh-ı ʿālem işigüñde
Ġulām-ı kemter ez-Ḳanber degül mi

4-a dervīş eger: dervīş ü ger TN
6-a viren: ḳoyan PS, L, G
7-a miskīn: sulṭān PS, L, TN, G
7-b Gelen: Ki bu PS, L, TN, G
411-T 79b, W 143, P 74a, PS 52a, L 77a, ŞR 101a TH 32 [2 beyt], TN 200, TZ 93a, M 99b, GS 96b, G 60b
2-a Yüz: Göz P, PS, L, ŞR, TN, G
4-a içen: içün M, GS
4-b nuḳl: ḳand W, M, GS
5-b Ġulām-ı: Mülāzım M, GS

412
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Bu ʿālem ḥüsnüñe ḥayrān degül mi
İki ʿālemde şāh sulṭān degül mi

Cemālüñ şuʿlesi dutdı cihānı
Özi ḳudret sözi Ḳur'ān degül mi

Muḥammed giydi ḳudret ḫırḳasını
Aña ümmet olan insān degül mi

ʿAlīdür evliyālar sırrı içre
Mevālīlere ol īmān degül mi

5 **Ḫaṭāyī** cümlesinüñ kemteridür
Özin bilene yol āsān degül mi

413
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Vücūduñ ravża-i rıżvān degül mi
Cemālüñ maẓhar-ı insān degül mi

Budur ʿarş-ı mecīd *ḳul huva'llāh*
Kişi kim bilmeye ḥayvān degül mi

Vücūd-ı Muṣṭafādan oldı Ādem
Risālet ḳapusı Ḳur'ān degül mi

ʿAlī sırrın ne bilsün her münāfıḳ
Münāfıḳ ḳıblesi şeyṭān degül mi

5 **Ḫaṭāyī** sırrıdur Ṭāhā vü Yāsīn
Durupdur ortada mīzān degül mi

412-PS 52a, L 77b, TN 201, M 104a, GS 101a, G 64b
2-b Ḳur'ān: bürhān M
5-a cümlesinün kemteridür: cümlesinden kemter oldı PS, L, TN, G
413-PS 53a, L 78b, TN 205, G 64b
3-a oldı: boldı L, TN
5-b ortada: özinde L

414
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dünye vü ʿuḳbāda birdür yār dutman yār iki
Yār isen ey ġamlu göñlüm dutmagil zinhār iki

Zülfüñi yüz üste gördüm ḥalḳalanmış söyledüm
Genc birdür üste niçün yatmış ol şeh-mār iki

Murġ-ı dil gāhī ruḫuñ geh ʿārıżuñ mesken dutar
Bülbül-i dil-ḫaste birdür n'eylesün gül-zār iki

Ḳurşanur göñlüm ser-i zülfüñ ḫayālin der-meyān
Gör niçün kāfirdür ol kim baġlanur zünnār iki

5 Eylemez miskīn **Ḫaṭāyī** sırr-ı Ḥaḳḳı ḫalḳa fāş
Çünki birdür ḥaḳḳı anuñ ṣaḫlamaz serdār iki

415
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sırr-ı ʿışḳuñdan senüñ her kim ki āgāh olmadı
Ḳaldı maḥrūm tā ebed maḳbūl-ı dergāh olmadı

Bilmeyen kendü vücūdın Ḥaḳḳı bilmez lā-cerem
Kim ki ol bildi yaḳīn ʿālemde güm-rāh olmadı

414-T 79b, W 144, P 78b, PS 54b, ŞR 103a V 31a, TN 212, TZ 96a, M 99b, GS 96b, G 62a
1-b zinhār: dil-dār M, GS
2-a yüz: nūr PS, ŞR
2-b ol: -P, PS
3-b dil-ḫaste: ser-geşte P
4-a Ḳurşanur: Ḳarşanur P / Baġlanur PS, TN
4-b niçün: nice ŞR, G / niçük M, GS // baġlanur: baġlamış P // ḳurşanur PS, ŞR, TN, G
5-a miskīn: hergiz P, PS, ŞR, TN, M, GS, G
5-b ḥaḳḳı: sırrı P, PS, ŞR, TN, M, GS, G // ṣaḫlamaz: ṣaḳlamaz T
415-T 80a, W 146, P 72a, PS 44a, L 70a, ŞR 95b, V 31a, TH 33, TZ 91b, M 93b, GS 90b, G 56a
1-a senüñ: şehā P, PS, L, ŞR, TH, M, G
1-b tā: -PS, ŞR, G
2-a Bilmeyen: Bilmedin PS, ŞR, TN, G / Bilmedi L
2-b ol bildi yaḳīn: bildi nefsini P, PS, L, ŞR TH, M, GS, G

Gözgüsi pāk olmayanuñ çāre yoḫdur pasına
Ḳaldı maḥrūm tā ebed fażl aña hem-rāh olmadı

Her ne ḳılsañ nīk ü bed āḫir saña ol tuş olur
Çekmedi şermendelik her kim ki bed-ḫᵛāh olmadı

5 Sonki pīşmān aṣṣı ḳılmaz ey göñül yār istegil
Ḫansı ḫoş gün geldi gitdi soñı ġam āh olmadı

Ey şāha ḳulum diyenler daʿvīye maʿnī gerek
Maʿnisini bilmeyenler ṭālib-i rāh olmadı

İrmiş idi Eyyūba ol yedi yıl derd ü belā
Andan özge hergiz aña bir daḫı āh olmadı

Çün ḳul olduñ ey **Ḫaṭāyī** bende fermān ol yaḳīn
Bende fermān olmayanlar lāyıḳ-ı şāh olmadı

416
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Vechüñe baḫgeç görindi gözüme meh-pāresi
Olmışam rūz-ı ezelden firḳatüñ bī-çāresi

Derdüme dermān gerek ḳapuña geldüm ey ḥabīb
Bilmişem sende yaḳīndür uş bu derdüm çāresi

3-b maḥrūm: nā-pāk PS, L, ŞR, TH, M, GS, G // tā: -PS, ŞR, G

4-b bed-ḫᵛāh: āgāh P

5-V, P, TZ

5-a Sonki pīşmān aṣṣı ḳılmaz ey göñül yār istegil: Zerḳine aldanmagil mekri yüküşdür dünyenüñ PS, L, ŞR, TH, M, GS, G

5-b gün geldi gitdi soñı ġam āh: gün ḫoş geçdi kim soñı ġam u āh PS, TN, M / gün ḫoş geçdi kim soñra ġam u āh ŞR, G

6-T, W, P, PS, L, ŞR, V, TH, TZ, G

7-T, W, P, PS, L, V, M, GS

7-a İrmiş: Virmiş ŞR, G // ol yedi yıl: evvel ġam u ŞR, G

7-b Andan: Andın ŞR

8-a yaḳīn: şaha

416-T 80b, W 147, PS 54a, ŞR 103a, V 31a, TN 211, M 94a, GS 91a, G 62a

1-a meh: cān G

2-a gerek ḳapuna geldüm ey ḥabīb: bulınmaz çāre senden yā ḥakīm M, GS

2-b sende: senden M, GS // uşbu: uşda T, M, GS // derdüm: demdür PS / derdüñ ŞR, G / derde M, GS

Göreli Şīrīn lebüñ ʿışḳında Ferhād olmışam
Olmışam Mecnūn kimi ol Leylinüñ āvāresi

Dilegüm bu idi Ḥaḳdan ey ḥabībüm ṣubḥ u şām
Yār elinden ola yāre cānda ʿışḳuñ yaresi

5 Ey **Ḫaṭāyī** firḳatüñ çek tā viṣālüñ bulasın
Bes yavuḳ ḳılmış viṣālüñ birle hicrān arası

417
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Şehā senden ṣafā ister **Ḫaṭāyī**
Kerem luṭf u ʿatā ister **Ḫaṭāyī**

Ayaġuñ topraġını ey şehenşāh
Gözine tūtiyā ister **Ḫaṭāyī**

Dilemez āsitānuñdan cüdālıġ
Cefā ḳılma vefā ister **Ḫaṭāyī**

Götürgil aġ yüzüñden ḳara zülfüñ
Niḳābuñ aç liḳā ister **Ḫaṭāyī**

5 Şehā bu doġru yola varmaġ içün
Senüñ tek reh-nümā ister **Ḫaṭāyī**

Yezīd ü kāfir ü Mervāna her dem
Ġazīlerüñ ġazā ister **Ḫaṭāyī**

3-a Göreli Şīrīn lebüñ ʿışḳında Ferhād olmışam: Gördigüm didüm Şīrīn çün ʿışḳ-ı Ferhādum bilen W, T

4-b yāre: tāze M, GS / dil ü TN // ola yâre: yāre ola ŞR, G / yaralu dil PS

5-b yavuḳ ḳılmış: yaḳīn imiş PS, ŞR, TN, G / yavuẖ itmiş V // hicrān: hecrüñ ŞR, G

417-W 145, P77b, PS 56a, L 80b, ŞR 104a TN 219, TZ 96a, M 104b, GS 101b, G 62a

1-a ṣafā: vefā PS, L, TN

2-a şehenşāh: şāh-ı ʿālem PS, L, TN / şāh-ı şāhān P, ŞR, M, GS, G, SK

3-a Dilemez: Dilemen M, GS

3-b ḳılma: ḳılmaz TN, G

4-PS

4-a aġ: ay P // zülfüñ: zülfi P, L, ŞR, TN, M, GS

6-a Mervāna: Mervānı M // her dem: dāyim P, ŞR, G

6-b Ġazīlerüñ: Ġazīlerden PS, L, ŞR, TN, G / Ġazīlere M, GS, SK

Muḥammed ü ʿAlīnün ḥürmeti'çün
Yaḳīn bil kim Ḫudā ister **Ḫaṭāyī**

418
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Yaḳīn bil kim Ḫudāīdür **Ḫaṭāyī**
Muḥammed Muṣṭafāīdür **Ḫaṭāyī**

Ṣafī nesli Cüneyd ü Ḥaydar oġlı
ʿAliyyü'l-Murtażāīdür **Ḫaṭāyī**

Ḥasan ʿışḳına meydāna gelüpdür
Ḥüseyn-i Kerbelāīdür **Ḫaṭāyī**

İmām Zeynü'l-ʿibād Bāḳır u Caʿfer
Kāẓım Mūsā Rıżāīdür **Ḫaṭāyī**

5 Muḥammed Taḳīdür ʿAlī Naḳī hem
Ḥasan ʿAsker liḳāīdür **Ḫaṭāyī**

Muḥammed Mehdī-i ṣāḥib-zamānuñ
İşigüñde gedāīdür **Ḫaṭāyī**

Velīkin ad ile Şāh İsmaʿīldür
Taḫalluṣı **Ḫaṭāyī**dür **Ḫaṭāyī**

7- W
7-b Yaḳīn bil kim: ʿAceb midür SK
418-P 17a , PS 47b, L 74a, V 4a, TN 187, TZ 23a, M 102b, GS 99b
1-a bil kim: bilüñ PS, L, TN, M, GS / bilgil V
1-b ʿAliyyü'l-: ʿAliyy-i P, TZ
2-a gelüpdür: girüptür P, TZ / girüpdür V
3-a İmām: ʿAlī P, TZ
5-a Taḳīdür: Taḳī vü PS, L, TN, M, GS // Naḳī hem: Naḳīye PS / Naḳīni L, TN / ʿAliyyü'n-Naḳī M, GS
5-b liḳāīdür: livāīdür PS, L, TN, M, GS
6-b İşigüñde: Ḳapusuñda P, TZ
7-a Velīkin ad ile: Menüm adum velī P, V, TZ
7-b Taḫalluṣı: Ḫaṭāyīdür P, V, TZ

419

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Bugün ʿālemde sulṭāndur **Ḫaṭāyī**
Ḫaṭāyīni bilüñ cāndur **Ḫaṭāyī**

Şehüñ göñlinde gizlü nesne yoḫdur
Yaḳīn bil ehl-i ʿirfāndur **Ḫaṭāyī**

ʿAlīnüñ Ẕü'l-feḳārı şarḳa ġarba
Yüridi çün Süleymāndur **Ḫaṭāyi**

Ne beñzer ʿadli Nūşrevān-ı ʿadle
Ki devr içinde devrāndur **Ḫaṭāyī**

5 Bu ẓulmetde ḳalan derd-i dil içün
Yaḳīn bilüñ ki dermāndur **Ḫaṭāyī**

Ḫaṭāyī sözleri bilmez ne bilsün
Bilene sözi burhāndur **Ḫaṭāyī**

420

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey boyuñ Ṭūbā dudaġuñ āb-ı ḥayvān nisbeti
Āb-ı ḥayvān dimen anı çeşme-i cān nisbeti

Ḳāmet ü ruḫ-sāruñı her kim ki gördi söyledi
Biri güldür birisi serv-i ḫırāmān nisbeti

İşigüñ topraġına her kim ḳul oldı ṣıdḳ ile
Pādişāhdur dünyede Faġfūr u Ḫāḳān nisbeti

419-V 4b

420-P 74b, PS 53a, L 78b, ŞR 101b, TH 36 [1 beyt], TN 204, TZ 116a, M 105a, GS 102a, G 61a, K 107

1-a ḥayvān: kevṣer M, GS

2-b Biri: Bū-yı P, TZ // birisi: boyı P, TZ

3-b dünyede: bende P, L [L nüshasında "dünyede" sah kaydı] / bendesi TZ

Baḥr-ı ʿışḳ içre senüñ çün nice ġavvāṣ olmışam
Dişlerüñ dürdür dudaġuñ āb-ı ḥayvān nisbeti

5 Bu **Ḫaṭāyī** sebze-i ḫaṭṭuñ yüzüñde göreli
Gözlerinden yaş töker bārān-ı nīsān nisbeti

421
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sen büt-i Leylī elinden olmışam Mecnūn kimi
İştiyāḳuñdan dem-ā-dem aġlaram maḥzūn kimi

Çeşme-i çeşmüm suyından seyl dutupdur ʿālemi
Munca gelmişdür Fırāt u Diçle vü Ceyḫūn kimi

Çün cemālüñ ʿaksini gördi felek evcinde gün
Şol ḫacāletden ḳızardı ġayretinden ḫūn kimi

Dest-i ḳudret tā ki çekdi ʿārıżuñ levḥinde ḫaṭ
Ḫansı kātib yazabildi şol ḫaṭ-ı mevzūn kimi

5 Bu **Ḫaṭāyī** bir gün almışdı lebüñden būseler
Geldi çoḫ günler velīkin gelmedi ol gün kimi

4-a ʿışḳ: eşk ŞR, G // içre: üste PS, L, TN // ʿışḳ içre senüñ çün nice: ʿışḳuñda senüñ mānend-i M, GS

4-b āb-ı ḥayvān: laʿl ü mercān M, GS

5-a Bu Ḫaṭāyī sebze-i ḫaṭṭuñ yüzüñde göreli: Bu Ḫaṭāyī evc-i zülfüñ tā ki gördi meh yüzüñ P, TZ / Bu Ḫaṭāyī tā ki üzüñ üstede gördi zülfüñi PS / Bu Ḫaṭāyī evc-i zülfüñ göreli yüzinde tā L, TN / Bu Ḫaṭāyī tā zülfüñ göreli yüz üstide ŞR / Bu Ḫaṭāyī evc-i zülfüñ göreli yüz üstine G. / Bu Ḫaṭāyī evc-i zülfüñ gördi yüzüñde tā K

421-P 79a, PS 51a, L 76a , ŞR 97b, TH 34, TN 195, TZ 119a, M 103b, GS 100b, G 59b

P ve TZ nüshalarında şiirin redifi "teki"dir.

1-a Sen: Bir M, GS

2-a dutubdur: dutdı P, PS, ŞR, TZ, G

2-b Fırāt u: hevādan M, GS

3-a Çün: Ger PS, L, ŞR, TH, TN, M, G // gördi felek evcinde gün: evcinde gördi ay u gün P, TZ / gördüm felek evcinde gün ŞR, TH, G // evcinde: burcında M, GS

3-b Şol: Bu M, GS

4-a Dest-i ḳudret tā ki: Ḫāme-i ḳudret ki P, TZ // ḳudret: ġayret ŞR, G // levḥinde: devrinde PS, L, ŞR, TN, G // ʿārıżuñ levḥinde ḫaṭ: ʿārıżınuñ ḫaṭṭını M, GS

5-a Bu: Şol P, TZ

5-b velīkin: velī gün P, TZ

422
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Neler geldi gelesidür meded hey
Cihān ehli ölesidür meded hey

Gelür ḥükm-i İlāhī İsrafīle
Ulu Ṣūrı çalasıdur meded hey

Güneh-kārlar günāhuñ ṣormaġ içün
Ulu dīvān ḳurasıdur meded hey

Ḳurulur ʿadl içün mīzān terāzū
ʿAmeller tartılasıdur meded hey

5 Peyem-berler ḳaçarlar ümmetinden
Ki nefsā nefs olasıdur meded hey

Ṣora ṣora iletürler ṣırāta
Niçeler sıyrılasıdur meded hey

Bu bed-bāḫt Ādem oġlından tamāmet
Yedi damu dolasıdur meded hey

Ḫaṭāyī derdine dermān bulınmaz
Ya Rab ḥāli n'olasıdur meded hey

422-P 79b, TZ 119b, M 107a, GS 104a
2-b çalasıdur: olasıdur P, TZ
3-b ḳurasıdur: durasıdur P, TZ
4-a içün: ile M, GS
5-a ḳaçarlar ümmetinden: ḳaçar ümmetlerinden P, TZ
6-a iletürler: aparurlar M, TZ

423

Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Ḳara zülfüñ boyuña mindi düşdi
Senüñ sevgüñ göñüle imdi düşdi

Ezelden sevgüñüz var idi cānda
Sen öyle ṣanmagil kim imdi düşdi

Ṭuṭī yārum durup bāġçaya gezer
Utandı serv aġacı indi düşdi

Diler dal boyuña don biçe ḫayyāṭ
Gözinden yaş elinden sındı düşdi

5 Bugün ulaşdılar ḫūblar ḫūbānı
Bize ḫūblar ḫūbānı imdi düşdi

Güzel yarum bize yüz-be-yüz oldı
Vücūdum şehrine cān imdi düşdi

Ne ḳayġum var raḳībüñ fitnesinden
İşitdüm ḳuyı ḳazan kendi düşdi

Ḫaṭāyī sen güvenme māla gence
Niçeler māla gence mindi düşdi

423-P 80a, M 107b, GS 104b

1-a zülfüñ boyuña mindi: zülfüñe boynuñ Hindi P

2-a sevgüñüz: sevgüñ ki P

2-b ṣanmagil: ṣanmañuz M

6-a oldı: olsa P

6-b Vücūdum şehrine cān imdi: Aña mescid maña mey-ḫāne P

424
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Yüzüñ bedr aya beñzer beñzemez mi
Saçuñ sevdāya beñzer beñzemez mi

Faḳīrem ḥüsn içinde ol ġanīdür
Ġanīdür baya beñzer beñzemez mi

H̱adeng-i kirpügüñ oẖdur ki ḳaşuñ
Ḳurulmış yaya beñzer beñzemez mi

Zāhidüñ ḳarġışı ʿāşıḳ ḥaḳında
Yalan daʿvāya beñzer beñzemez mi

5 **H̱aṭāyī** firḳatüñden aġlamaḳdan
Dü çeşmüm çaya beñzer beñzemez mi

425
Mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Yapışgil dāmenine ḳoyma şāhı
Ki senden zāyil eyler çoḳ günāhı

Tażarruʿ eylegil dergāhuña çoẖ
Bes andan yüzine ḳılgil nigāhı

Günāhum çoẖ durur ḳılgil şefāʿat
Çü sensin ey güneh-kārlar penāhı

424-P 80a, L 69b, ŞR 104b, TH 35, TZ 120a, M 103b, GS 100b, G 62b

1-a Yüzüñ: Ruẖuñ P, L, TZ

2-a ḥüsn içinde ol ġanīdür: ol güzeldür ḥüsn içinde P, L, TZ // ol ġanīdür: sen ġanīsin M, GS / şāh ġanīdür ŞR, G

4-a ḥaḳında: cānına M, GS / ḥaḳına ŞR, G

4-b daʿvāya: duʿāya M, GS

5-a firḳatüñden aġlamaḳdan: ḥasretinden aġlamaġda TH, M / ḥasretinden aġlamaḳdan ŞR, G

5-b çeşmüm: çeşmi ŞR, TH, M, GS

425-PS 55a, TN 215, M 104a, GS 101a, G 65a

Hüseynî neşrinde "Bu gazel yalnız ilk defa olarak Sultan el-Kurrai nüshasında görüldü." notu vardır (1380: 495).

2-a Tażarruʿ: Taẓallum PS, TN, G

2-b andan: anuñ M, GS

3-M, GS

Saña hem aṣluña ṣad bāreka'llāh
Ki senden tu'me itmiş mūr u māhī

5 Ṭarīḳ-i vaṣl olan 'āşıḳlık imiş
Dilersen vāṣıl olmaḳ ḳoyma rāhı

Günüzin aluben göñlini ḫalḳuñ
Gicesi eksük itme āh u vāhı

Ḫaṭāyī kimseye sağınma yaman
Ki düşdi ol kişi kim ḳazdı çāhı

426
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 Bahār oldı ki 'ālem gülşen oldı
Gözüñ aç gör cihān tā rūşen oldı

Bezendi her bir ağaç bir gül ile
Ağaçlar cümle gül pīrāhen oldı

Açıldı yazılar bitdi çiçekler
Gül ilen şol benefşe bürhen oldı

Dilerdi gül yüzüñlen baḫş ideydi
Dili dönen ḳafaya sūsen oldı

5 İrişdi va'desi bād-ı ḫazānuñ
Be-her sū gül hezārān ḫırmen oldı

Maña ol dost bolsa dost ancaḳ
Çi ġam ger cümle ālem düşmen oldı

4-a hem aṣluña: aṣlan didi M, GS
4-b itmiş: ider TN / almış M, GS
6-a Günüzin: Gözin PS / Gündüzin M, GS
6-b Gicesi: Gice sen M, GS
7-a sağınma: sen ṣanma M, GS
426-PS 56a, L 80a , TN 218, M 104b, GS 101b, G 65a
2-b tā: ne L, M, GS
3-b şol benefşe bürhen: şol benefşe derhem PS / şol benefşe berhem L, TN / yāsemen encümen G
6-M, GS
6-a Çi: Ne L, TN

Çoḫ eglendüñ Gīlānda ey **Ḫaṭāyī**
Meger saña bu yirler mesken oldı

427
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gel ki cānā senden ayru gözlerüm ḳan ağladı
Cigerüm yandı tutuşdı cān içün cān ağladı

Firḳat ü hicrān elinden şöyle āh itdüm bugün
Gökdeki cümle melāyik yirde insān ağladı

Kim ki ʿāşıḳ olmadı aḥvāl-i ʿaşḳı bilmedi
Dil-berüñ şīrīn lebinden āb-ı ḥayvān ağladı

Āteş-i ʿışḳa düşen pervāne tek yanmaġ gerek
Şöyle kim tersā içün ol Şeyḫ-i Ṣanʿān ağladı

5 Her zamān zārī ḳılur miskīn **Ḫaṭāyī** yār içün
Öyle kim Yūsuf içün ol pīr-i Kenʿān ağladı

428
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey şehā men senden özge sevmedüm sevmen daḫı
Māh-ı rūşen senden özge sevmedüm sevmen daḫı

Her kimüñ bir āhu gözlü dil-beri seyrāndadur
Göz daḫı ceyrandan özge sevmedüm sevmen daḫı

Cigerüm ṣad-pāredür ġamzeñ oḫından ey ṣanem
Kiprügi müjgāndan özge sevmedüm sevmen daḫı

7-a Gīlānda: gelende PS, L, TN / küyında G
427-V 29a, ŞR 100b, G 64a
1-b tutuşdı: tutaşdı V, G
4-a yanmaġ: yanmaḳ ŞR
5-b ol pīr-i Kenʿān: Yaʿḳūb-ı Kenʿān V
428-V 29b

Ey ḥaḳīḳat meclisinde men senem sen daḫı men
Öyle ṣanma senden özge sevmedüm sevmen daḫı

5 Dil-ber eydür ey **Ḫaṭāyī** bir daḫı sevdüñ meger
Ḥaḳ bilür kim senden özge sevmedüm sevmen daḫı

429

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1 Göñül bu sırruñı saḫla ki bilmez bī-ḫaber ṣūfī
Bu deryādan derin sırrı ne bilsün değme bir ṣūfī

Bu sırrı saḫla yā ṣūfī ki oldur ṣūfi-i ṣāfī
Revādur kim aña disen zihī ṣāḥib-naẓar ṣūfī

Bir ol ki nefsini bilmez bir ol tanımaz özini
Ḳalupdur *lā*da *illā*da görüñ ne zerḳ ider ṣūfī

Sevüpdür sīm-i dünyāyı ḳoyupdur vaṣl-ı dil-dārı
Ḥaçan kim doğru söz disem olur ḫışm ile ner ṣūfī

5 **Ḫaṭāyī** pīr ü mürşidsin elüñi dutsa bir ṣūfī
Gel ey 'ārif sen insān ol kerem ḳıl olma ḫar ṣūfī

429-ŞR 104b

Bu şiir ŞR nüshası dışında sadece İstanbul yazmalarında (AE, OE) vardır. Sadeddin Nüzhet neşrinde de yer almaktadır (1956: 147-148). Memmedov, Sadeddin Nüzhet neşrinden, diğer neşirler de ondan alıntılamıştır. AE (v 7a) ve OE (v 93 a) nüshalarında şiir şöyledir:

Ḥaḳı göñlünde sır saḳla özünden bī-ḫaber ṣūfī
Bu deryādan derin sırrı ne bilsün deng-i ser ṣūfī

Tanımamış o nefsini nice bilsün ki Rabbini
Ḳalupdur lāda illāda görün ne zerḳ ider ṣūfī

Sevüpdür sīm ile zeri ḳoyupdur vaṣl-ı dildārı
Eger doğrısını dirsem olur ḫışm ile ner ṣūfī

Özini bilen er ṣūfī hem oldur ṣūfi-i ṣāfī
Disen revā durur ana gel ey ṣāḥib-naẓar ṣūfī

Ḫaṭāyī mürşid ü pīrler elini tutup 'ār itme
Eger 'ārif isen añla kerem ḳıl olma ḫar ṣūfī

2-a Tanımamış o (AE): Tanımamışdur OE // ki Rabbini (AE): Rabbisini OE
3-b ner (AE): ter OE

430

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Sen menüm rūḥ-ı revānumsın tenümde cān kimi
Kim görünürsün maña sen dīn ile īmān kimi

Men gedā-yı derd-mendem pür-faḳīr-i bī-nevā
Eylenüpsün göñlümüñ taḫtında bir sulṭān kimi

Ey sözi datlu yüzi gökcek güzeller serveri
Bu cihānda ḫūblaruñ içinde sen ḫāḳān kimi

Müddeʿīni ḳoymagil ḳapuña nā-maḥrem durur
Cānına her demde yüz laʿnet anuñ şeyṭān kimi

5 Bu **Ḫaṭāyī** dem-be-dem evṣāfuñı oḫur senüñ
Mest-i cāvīdān olupdur vālih ü ḥayrān kimi

431

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ger dilersen vaṣl-ı Ḥaḳ terk it göñül vesvāsını
Sil çerāġ-ı ʿışḳ ile vaḥdetde gönlüñ pasını

Sen seni iḫlāṣ ile ṭayyib ü ṭāhir eyle kim
Aynası ṣāf olmayan görmez Ḥaḳuñ liḳāsını

ʿĀlem-i maʿnīde ol müʾmin degüldür muṭlaḳā
Her şey ol ʿaynında mevcūd görmese Mevlāsını

Baḥr-ı ḥikmet gevherin bulmaḳ dilersen ṭālibā
Zevraḳ-ı ʿirfān minüp seyr it bu ʿışḳ deryasını

5 Gel göñül ʿilminden oḫı geç bu ḳīl ü ḳālden
Ey faḳīh kimdür tanı ʿışḳ devrinüñ ustasını

430-M 100a, GS 97a

Hüseynî neşrinde "Bu gazel yalnız Sultan el-Kurrai nüshasında ilk defa olarak göründü." notu mevcuttur (1380: 384).

5-a dem-be-dem evṣāfuñı: evṣāfuñı dem-be-dem M, GS

431-M 101b, GS 98b

Hüseynî neşrinde "Bu gazel yalnız Sultan el-Kurrai nüshasında ilk defa olarak göründü" notu mevcuttur (1380: 401). Nüsha farkları vardır.

Bu fenā mülkine her kim aldanur ʿārif degül
ʿĀrif oldur terk ide işbu cihān ġavġāsını

Ey **Ḫaṭāyī** faḳr evinde kim ki buldı genc-i ṣabr
Ḳayluġa virmez ele ol köhne-i ʿabāsını

432
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 *Lā fetā illā ʿAlī*dür ol erenler serveri
Seyfe illā Ẕü'l-feḳār bilinde tīġ-ı Ḥayderī

Evvel ü āhir ʿAlīdür ẓāhir ü bāṭın ʿAlī
Ḥükm idüp ṣaldı ayaġa Rūm u Şām u Berberi

Cebra'īli tercümāna çekdi şāh-ı evliyā
Tercümāna Cebra'īl getürdi sīb-i aḥmeri

Almanı çār-pāre ḳıldı pīrini gördi ḥabīb
Uçıvardı ḥażrete çaġırdı Allāh ekberi

5 Biri Fāṭma biri Düldül ol çehār-pārenüñ
Biri oldı Ẕü'l-feḳār biri ʿAlīnüñ Ḳanberi

Şāh-ı merdān ʿAlīnün ḳulları çoḳdur velī
Bu **Ḫaṭāyī** cümlesinüñ kemterinüñ kemteri

432-ŞR 103b, G 62b
Bu şiir OE nüshasında 9 beyittir (v 97a). Arslanoğlu neşrinde "Cân Ḫaṭâyî" mahlaslı şiirler arasında yer almaktadır (1992: 434). OE nüshası ile ŞR, G nüshaları arasında ciddi farklar vardır. Arslanoğlu neşrinde ve OE nüshasında beyit sayıları aynı olmakla birlikte nüsha farkları çok fazladır.

433
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tā seḥer gülşende bülbül söz ilen sāz eyledi
Dāsitān-ı ḥüsnüñi ol dem ser-āġāz eyledi

Zāġa düşmez nāle vü feryād ḳılmaḳ bī-ḥayā
Özini çün nisbet-i murġ-ı ḫoş-elḥān eyledi

Ṭūṭinüñ güftārı şīrīn olduġıyçün dāyimā
Pādişehler ḥażretinde maḥrem-i rāz eyledi

Göñlümi ṣayd itmek içün ġonce tek ol serv-i nāz
Bī-ḥicāb aldı yüzinden perdeyi bāz eyledi

5 Ḥaḳ teʿālā ḥüsnünüñ bāġında ez-rūz-ı ḳadīm
Sāye-i ṭūbīden ol ḳaddi ser-efrāz eyledi

Dil-berüñ luṭfı menümlen çoḫ idi ġāyetde kim
Bilmezem yā Rab neden ol mihrini az eyledi

Ey **Ḫaṭāyī** şākir ol mihr ü vefādur ġam degül
Her cefālar kim saña ol Türk-i ṭannāz eyledi

434
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Tā naḳş-ı ruḫuñ dīde-i giryānuma düşdi
Bir yanar oduñ sīne-i büryānuma düşdi

Ser-māyesi vü sūd u ziyānı dü-cihānuñ
El-minnetü li'llāh ki menüm şānuma düşdi

Şükr eylerem ol nāvek-i müjgāna ki her dem
Yaġmalıḳı zībā ṣanemüñ ḳanuma düşdi

4 ʿIyd oldı bugün cān-ı **Ḫaṭāyī** saña ḳurbān
Vaṣluñ mededi çün şeb-i hicrānuma düşdi

433-ŞR 99a, G 60a
4-b aldı yüzinden perdeyi: atıldı yüzinden yire ŞR
434-ŞR 99b, G 63a

435

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1 Muḥabbetüñ ṣanemā cān içinde yir dutdı
Derūn-ı sīne-i sūzān içinde yir dutdı

Bu göñlüm āyīnesi āh ilen dutulmış iken
Çerāġ-ı şem'-i şebistān içinde yir dutdı

İrişdi maḳṣad-ı maḳṣūd ile murāda bugün
Gedā ki ḥażret-i sulṭān içinde yir dutdı

Yüzüñ kitābı ki heft āyetüñ beyānıdur
Miyān-ı ṣūret-i raḥmān içinde yir dutdı

5 Demīde şol ḫaṭ-ı müşgīn ü zülf-i ruḫ-sāruñ
Ne fitnedür ki bu devrān içinde yir dutdı

Ṣıfāt-ı gülşen-i nāz u na'īm-i ḫuld-ı berīn
Zebān-ı bülbül-i ḫoş-ḫ˘ān içinde yir dutdı

Ṭılısm-ı a'ẓamı aġzuñ beyān ḳılmaḳ içün
Nigīn-i mühr-i Süleymān içinde yir dutdı

Yazıldı 'āleme yāruñ ḥikāyeti mevzūn
Beyāż-ı defter ü dīvān içinde yir dutdı

Ḫaṭāyī sözleri göñül içinde gizlü iken
'Irāḳ u Mıṣr u Ḫorāsān içinde yir dutdı

436

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Tā ki düşdi göñlüme rūz-ı viṣālüñ bir daḫı
Dīdeler naḳş eyledi naḳş-ı cemālüñ bir daḫı

Çoḫ zamāndur ben de müştāḳam cemālüñ şem'ine
N'ola görsem yā Rab ol şem'-i cemālüñ bir daḫı

Yāduma geldükçe feryādumdan insān eylemez
Ey perī-peyker senüñ ḫaṭṭ ile ḫālüñ bir daḫı

435-ŞR 99b, G 63a
436-ŞR 100a, G 63b

Ṣaldı āhū tek meni ṣaḥrāya hem ṣayd eyledi
Dām-ı zülfüñ ġamze-i ʿayn-ı ġazāluñ bir daḫı

5 Bāġ-ı ḥüsnüñden maña bād-ı ṣabā göndermedüñ
Esmedi kūyuñdan ol bād-ı şimālüñ bir daḫı

Māh-ı nev tek ḳāmetüm inceldi oldum çün hilāl
Ez-ġam-ı ʿaks-ı dü-ebrū-yı hilālüñ bir daḫı

Ey **Ḫaṭāyī** bī-zevāl olduñ sen ez-fażl-ı İlāh
Nisbet-i bedr-i mükemmeldür kemālüñ bir daḫı

437
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Ey bād ṣubḥ-dem yüri var ol nigāra di
Ey boyı serv ü yüzi gül ü gül-ʿiẕāra di

Di senden ayru ḥāli nedür ḫaste ʿāşıḳuñ
Doġrar firāḳ yüregini pāre pāre di

Sensin cihānda maḥrem-i ʿuşşāḳ-ı nā-tüvān
Peyġāmını getür bu men-i bī-ḳarāra di

Yār olduġınca ḥālini ol yāra ʿarż ider
Zinhār ḥālümi menüm ol yāra yāra di

5 Ḫaste **Ḫaṭāyī** ayrılalı senden ey ḥabīb
Öldi ġamunla bir daḫı ol gül-ʿiẕāra di

437-ŞR 100b, G 64a

438

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gevher-i ẕāt-ı ḳadīm-i kibriyāsın yā ʿAlī
Enbiyāya evliyāya pīşvāsın yā ʿAlī

Kimse bilmez maʿnī-i ẕāt u ṣıfātuñı senüñ
Lā-mekān baḥrında dürr-i müntehāsın yā ʿAlī

Ḳābiliyyet sende görmişdi resūl-i Hāşimī
Şükrü li'llāh hem-dem-i ḫayrü'n-nisāsın yā ʿAlī

Her ḫavāric sırruña bildüm ki idrāk eylemez
Ẓāhir ü bāṭında sen muʿciz-nümāsın yā ʿAlī

5 Muṣṭafā gördi seni aṣlan ṣıfātlu der-felek
Ṣāḥib-i miʿrāc u hem-tāc u liyāsın yā ʿAlī

Ẕü'l-feḳār ile ḳamu ḳılduñ musaḫḫar ʿālemi
Bilmişem taḥḳīḳ ile kim lā-fetāsın yā ʿAlī

Bu **Ḫaṭāyī** dīn ü īmānı ki sendendür dürüst
Nūr-ı çeşm-i ḫānedān-ı Muṣṭafāsın yā ʿAlī

439

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Senden ister her veli himmet hidāyet yā ʿAlī
Sendedür ʿayne'l-yaḳīn ʿayn-ı ʿināyet yā ʿAlī

Olmışam iḫlāṣ ile bir bende-i çāker saña
Dutmışam āstānuña ṣıdḳ u irādet yā ʿAlī

Sen bilürsin senden özge yoḳ ḥekīmüm reh-berüm
Bir faḳīrem luṭf idüp ḳılgil ʿināyet yā ʿAlī

438-V 2a, M 102a, GS 99a

Hüseynî neşrinde "Bu gazel ilk defa olarak Sultan el-Kurrai nüshasında görülüp göçürüldü." notu düşülmüştür (1380: 474).

2-a Kimse bilmez: Kim ne bilsün V

3-a görmişdi: görmişdür V

6-b kim: sen V

439-M 105a, GS 102a

Menzile irdi olar kim yoluña baṣdı ḳadem
Çünki sensin vāli-i mülk-i velāyet yā ʿAlī

5 Ḳurşanan cān u göñülden sen şehe Ḳanber-ṣıfat
Eksük olmaz ol ḳuluñdan hem kerāmet yā ʿAlī

Vaṣfuñı söyler **Ḫaṭāyī** şükr idüp eyler niyāz
Ol zamāndan kim aña ḳılduñ işāret yā ʿAlī

440
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Ey şāhbāz-ı her dü-cihān Murtażā ʿAlī
Ey ṣāḥib-i şecāʿat u kān-ı seḫā ʿAlī

Bī-keslerüñ ümīdisin ey şāh-ı lā-mekān
Mü'min olan getürdi saña ilticā ʿAlī

Men kim olam ki ḳulluġına laf uram saña
Ḳanber ġulāmı ḫāk-i pāyuña cānum fedā ʿAlī

Ẓulmāt içindeyüz bizi ḳurtar zi-rūy-ı luṭf
Çün senden özge yoḳ daḫı müşkil-güşā ʿAlī

5 Sensin **Ḫaṭāyī**nüñ ümīdi cümle ʿālemüñ
Yā şāh-ı dīn velāyet ü yā Murtażā ʿAlī

440-M 106b, GS 103b

MUSAMMATLAR

1 [Müseddes]
Fe'ūlün fe'ūlün fe'ūlün fe'ūl

I

Yaradan be-ḳudret gök ilen yiri
Melāyik hem ādem dīv ilen perī
Erenler güzīni cihān serveri
Nebīler içinde odur bihterī
'Alīdür 'Alīdür 'Alīdür 'Alī
'Aliyyü'l-'azīmü'ş-şefī'ü'l-velī

II

Hemīşe Ḫudā ile hem-dem olan
Sırında Muḥammedle maḥrem olan
Ẓuhūr-ı ṣıfāt ile ādem olan
Hem evvel hem āḫirde ḫātem olan
'Alīdür 'Alīdür 'Alīdür 'Alī
'Aliyyü'l-'azīmü'ş-şefī'ü'l-velī

III

Velāyet sırını ẓuhūr eyleyen
Bu 'ālem ẕünūbın ġafūr eyleyen
Peyamberler içre umūr eyleyen
Cihānı ẓuhūrında nūr eyleyen
'Alīdür 'Alīdür 'Alī'dür 'Alī
'Aliyyü'l-'azīmü'ş-şefī'ü'l-velī

1-T1 4b, W 148, P 11a, PS 47b, L 56a, V 5b, TN 188, TZ 14b
I-d bihterī: mihterī P, TZ, PS
II-a Hemīşe Ḫudā ile: Velāyet ile şāha PS, TN
II-b Sırında: Sırından P, TZ
II-c ṣıfāt ile: ṣıfātında P, TZ, L, V
III-a sırını: nişānın PS, L, TN

IV
Per-i Cebra'īli bulan ser-be-ser
Yoḫ iken nişān-ı maḳām u maḳarr
Ṣıfātı kelām içre ḫayru'l-beşer
Anuñ hem-demi çün Ḥaḳ idi meġer
ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlī'dür ʿAlī
ʿAliyyü'l-ʿazīmü'ş-şefīʿü'l-velī

V
O Ṭāhā vü Yāsīn gelen şānına
Yir ü gök yetişmez hem eyvānına
Delīl oldı el-kehf bürhānına
Be-coz Ḥaḳ kes irmez hem iḥsānına
ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlī
ʿAliyyü'l-ʿazīmü'ş-şefīʿü'l-velī

VI
Bu İslām ḳapuşın açan ʿāleme
Sen anı Ḫudā bilgil ādem dime
Viren muʿcizātı benī Meryeme
Getüren beşāret beni Ādeme
ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlī
ʿAliyyü'l-ʿazīmü'ş-şefīʿü'l-velī

VII
Var imdi aña eyle sırrı behem
Getüren vücūdı beri ez-ʿadem
Anuñlan şerīf oldı Beytü'l-ḥarem
Maḳām-ı velāyet mekān-ı kerem
ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlī
ʿAliyyü'l-ʿazīmü'ş-şefīʿü'l-velī

IV-a bulan: yolan PS, L, TN
IV-d Anuñ hem-demi çün: Anuñ ile hem-dem P, TZ, PS // çün Ḥaḳ idi: Ḥaḳ idi hem V
V-b hem irişmez P, TZ / irişmez hem PS, L, TN, V
VII-a iken [P sah kaydı idi], TZ // idi: PS, L, TN, V // aña eyle: İlāh ile PS, L, TN, V
VII-b vücūdı beri: vücūda bizi P, TZ, L, TN , V
VII-c şerīf oldı: şeref buldı P, şeref oldı TZ, V

VIII
Ḥaḳ idi nüzūl itdi gökden yire
Ki ḫalḳ-ı cihāna özin göstere
Şefā ʿat ol eyler bu ʿālemlere
Olan *laḥmüke laḥmi* peyġambere
ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlī
ʿAliyyü'l-ʿazīmü'ş-şefīʿü'l-velī

IX
Adı miñ ṣıfātı hezārān hezār
Döner ḥükmi birlen bu leyl ü nehār
Kim ismi ʿAlīdür özi Kirdgār
Dutupdur sözinden yir ü gök ḳarār
ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlī
ʿAliyyü'l-ʿazīmü'ş-şefīʿü'l-velī

X
Sıfātı Elif-lām ü Yāsīn velī
Kim oldı anuñ lā-mekān menzili
Buraḳ u kerāmet anuñ maḥmili
Açup rūşen iden ḳamu müşkili
ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlī
ʿAliyyü'l-ʿazīmü'ş-şefīʿü'l-velī

XI
Maḳāmāt-ı Raḥmān yiri lā-mekān
Ol ervāḥa menzil ḳarār-ı cihān
Vücūdı muḫalled özi cāvidān
Gehī āşikārā gehīdür nihān
ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlī
ʿAliyyü'l-ʿazīmü'ş-şefīʿü'l-velī

VIII-a idi: itdi V // nüzūl itdi: sözi yindi PS // itdi: indi V
IX-a Adı miñ: Ḥaḳuñdur PS, L, TN
IX-c Bir P, TZ // Ger PS, L, TN, V
IX-d sözinden: söz ile PS, L, TN
X-d iden: itdi P, TZ
XI-b Ol ervāḥa menzil: Ezel rūḥ menzili V // ervāḥ-ı P, TZ, PS, TN
XI-d gehīdür: vü gāhī P, TZ, L / dur geh PS/ dur gehīdür TN

XII
Kelāmuñ delīlinde bürhān olan
Bu dünyā vü ʿuḳb*ā*da sulṭān olan
Felekler anuñ çün nüh eyvān olan
Kemīne maḳāmātı Keyvān olan
ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlī
ʿAliyyü'l-ʿazīmü'ş-şefīʿü'l-velī

XIII
Odur tevbe ber-ḳalb-i Ādem viren
Zī-ġarḳ-āb-ı Nūhı çeküp ḳurtaran
Hem Eyyūba derd ü şifā gösteren
Dem-i ġamda Yaʿḳūba feryād iren
ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlī
ʿAliyyü'l-ʿazīmü'ş-şefīʿü'l-velī

XIV
Ḳılan Yūnusı hem balıġdan rehā
Kelīmüñ ʿasāsın ḳılan ejdehā
Mesīḥe yetüren dem-i cān-fezā
Varan bā-Muḥammed be-bezm-i Ḫudā
ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlī
ʿAliyyü'l-ʿazīmü'ş-şefīʿü'l-velī

XV
Hemīşe odur ḥayy u bāḳī olan
Minüp Düldül atın Burāḳı olan
Ḥaḳ ile müdām ittifāḳı olan
O kevs̱er suyı üste sāḳī olan
ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlīdür ʿAlī
ʿAliyyü'l-ʿazīmü'ş-şefīʿü'l-velī

XII-c Felekler anuñ çün: Feleklerdür anuñ çün W

XIII-c derd ü: derdi P, TZ

XIII-d Dem-i ġamda Yaʿḳūba: Demī Yaʿḳūb-ı ġam-dīde T1

XIV-a Ḳılan Yūnusı hem: Ḳılan bu Yūnusı T1 / Ḳılandur Yūnusı L / Ḳılan hem Yūnusı V // hem: -T1, W, TN

XIV-b ʿasāsın: ʿasāsı T1, P, L, TZ

XV-a odur: özi T1, PS, L, TN, V

XV-b Minüp Düldül atın: Minen Sündüs adlu T, V / Mine Düldül ile P, TZ / Minen Refref adlu PS, L, TN

XVI

Kemīne **Ḫaṭāyī**ni ḳul eyleyen
Cemī'-i murādın ḥuṣūl eyleyen
Diline ṣafā-yı nüzūl eyleyen
Ḥasūdı *ẓalūmen cehūl* eyleyen
'Alīdür 'Alīdür 'Alīdür 'Alī
'Aliyyü'l-'azīmü'ş-şefī'ü'l-velī

XVI-c Diline: Dilinde P, TZ, V // ṣafā-yı: ṣıfātın W, P, PS, TN, TZ / ṣıfātın nüzūl V // nüzūl: ẓuhūr: W

XVI-d Ḥaṣūdı: Ḥaṣūdın P, TZ, V

MESNEVİLER

1
Mesnevi Fi'l-Münācāt
Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

1 Ya İlāhe'l-'ālemīn sen ġafūrsun
'Alīm ü hem şekūr u hem ṣabūrsun

Menem bir bende-i miskīn ḳapuñda
Gezermen kū-be-kū vaṣluñ tapuñda

Seni yād eyleyüben ẕikr iderem
Ki senden ḳorḫubeni fikr iderem

Senüñ ḳorḫuñ menüm gönlümde dāyim
Bu ḳorḫudan ḳılurmen fikri ḳāyim

5 Senüñ çoḫdur ḳuluñ men bir faḳīrem
Saña lāyıḳ işüm yoḫ men ḥaḳīrem

Eger çoḫdur günāhum ḥażretüñde
Ümīdüm andan artukdur katuñda

Şād oldı gerçi şeyṭān menden artuk
Ki bir dirmin seni yoḫ senden artuk

Bugün dergāha geldüm eyle raḥmet
Maña çekdürmegil sen dañla zaḥmet

Bu tevḥīde bağışlagil meni sen
Bu tevḥīddin utuzmagil meni sen

10 Şerī'atdan meni dönderme zinhar
Ḫaṭā üste meni gönderme zinhar

Şerī'at yolına cānum fedā ḳıl
Hevā-yı cānı cānumdan cüdā ḳıl

1-P 80b , TZ 120b, GS 111b
4-b ḳāyim: dāyim P, TZ
5-a Senüñ çoḫdur ḳuluñ men bir faḳīrem: Saña lāyıḳ ḳuluñ çoḳ men faḳīrem GS
6-b katuñda: ḳapuñda GS

Meni öz yoluña ṣalgil yürütgil
Yaman işi bu nefsümden eritgil

Viren īmānı sen ayırma menden
Umaram luṭfuñı dermānde senden

Derūnum ḳayġuludur pür-ṣafā ḳıl
İlāhī ḥācetümni sen revā ḳıl

15 Bedāʿatdur anuñ rūy-ı menāhi
Menüm başuma ḳoy devlet külāhı

Hidāyetdür maña taḥḳīḳ ü taṣdīḳ
Nasīb itgil maña bir rāh-ı taḥḳīḳ

Be-ḥaḳḳ-ı enbiyā-yı nūr-ı dīde
Be-ḥaḳḳ-ı evliyā-yı ber-güzīde

Be-ḥaḳḳ-ı ʿārifān-ı ẕāt-ı pākest
Be-ḥaḳḳ-ı ʿāşıḳān-ı derd-nākest

Ki men dermāndenüñ suçına baḫma
Maña ḳahr eyleyüp duzaḫda yaḫma

20 Maña cennetde virgil yaḫşı yirler
Ki ḫamı yirden anı yaḫşı dirler

Ḫaṭāyīye eyi yir vir ḳuluñdur
Behiştde bāġbān u bülbülüñdür

İlāhī sen murādum ḥāṣıl eyle
Meni sen Muṣṭafāya vāṣıl eyle

Ayırma men faḳīri Muṣṭafādan
Iraġ itme meni ṣāḥib-livādan

Ḫaṭāyī çoḫ ḫaṭāludur **Ḫaṭāyī**
Ḫaṭāyīden dirīġ itme ʿatāyı

13-b dermānde senden: kem itme menden GS

15- Göz nuru nebilerin hakkı için! Seçkin velilerin hakkı için!

16-Mübarek zat olan ârifler in hakkı için! Dertli âşıkların hakkı için!

19-a suçına: yaşına GS

21-b u: it GS

2

Feʿūlün feʿūlün feʿūlün feʿūl

1 Be-nām-ı Ḫudāvend-i ḥayy u kerīm
Kerīm ol tuvānā be-ẕāt-ı ḳadīm

Doḳuz āsumānı muʿallā ḳılan
Zemīn ṣafḥasını muṣaffā ḳılan

Ḳılan ṣarṣarı hemçü bād-ı semūm
Ḳıyāmet yel ilen iden daşı mum

Kimini ḳamudan zeber-dest iden
Kimini muʿallaḳ kimin pest iden

5 Kimini Süleymān kimin itdi mūr
Kimini muḥaḳḳar kimin ehl-i zūr

Kimini zeber-dest iden ʿāleme
Kimini penāh eyleyen ādeme

Kimin ʿālem içre iden şehriyār
Kimin gül ḳıluban kimin itdi ḫār

Kimin ehl-i taḫt u kimin tāc iden
Kimini yarım pula muḥtāc iden

Kimini be-heybet çü Rüstem iden
Kimini möcekden daḫı kem iden

10 Kimini cihānda ciger-dār iden
Kimini cigersiz ü mūrdār iden

Kimine virüpdür ḳılıç yaḫşı at
Kimini ḳılupdur bisāṭ içre māt

Kimini dutar sed Sikender gibi
Kimini kaçar kaçagan ner gibi

Ḳamunı yaradan bir Allāhdur
Cemīʿüñ işinden ol āgāhdur

2-P 82a, TZ 96b, GS 108b
7-b ḳıluben: idüben GS
13-a Ḳamunı: Ḳamudan TZ

Yaratmadı tek elde beş barmağı
Ki herkesle bile yolın varmağı

15 Eger cümle ʿālem berāber ola
Ḫaçan ʿālem işi müyesser ola

Çü erden ere farḳ vardur yaḳīn
Berāber imez āsumān u zemin

Kişi öz kemālini bilmaġ gerek
Elinden gelür işi ḳılmaġ gerek

Yabanda sıçan dir ki şīrem velī
Berāber olanda itürür yolı

Bularnı sınamadın inanmagil
Muḫanneṡ dīvārına dayanmagil

20 Ki Ḥaḳdur cihānda meded-kār olan
Ḳulına yaman günde ġam-ḫˇār olan

Ḳamu Rūm u Çīn ü Horāsān u Şām
Açar bir beg igit bularnı tamam

Ere leşker ilen varan er midür
Ġanīmi baṣanlar o leşker midür

Erenler baṣarlar savaşda eri
Çerīde beg olur bir er serveri

Men olam neheng ile ceng eylerem
Neberdi be-bebr ü peleng eylerem

25 Men olam kim uġraşa Efrāsyāb
Başına urup gürzi deng eylerem

Men olam ġanīme varup ḳorḫusuz
Sağınma ki baḫup direng eylerem

14-b herkesle: her kişi GS

15-a Eger cümle ʿālem beraber: Egerçi ki ʿālem birāder TZ

15-b müyesser: beraber TZ

21-b bularnı: ḫamusın GS

24-29. beyitler arasındaki tegazzül GS nüshasında yoktur.

Yıḫam ḳal'a-i Ḥayberi muşt ilen
Çi pervā-yı top u tüfeng eylerem

Alup Şām u Rūmı musaḫḫar ḳılup
Pes andan hevā-yı Fireng eylerem

Menümlen ġanīm olup Efrāsyāb
Anunlan uruşmaġa neng eylerem

30 Savaşda eger gelse iş başuña
Dönüp ḳaçma hav eyle yoldaşına

Dirīġā ger olsaydı Rüstem diri
Göreydi özünden o yigrek eri

Dirīġā bu dem olsa İsfendiyār
Ne taḫtın ḳoyaydum ne mülk ü diyār

Dirīġā bugün olsa Efrāsyāb
Ḳılıc ile vireydüm aña cevāb

Dirīġā ger olsa bu devrānda Gīv
Görineydüm aña çü bir nerre dīv

35 Dirīġā bu demde diri olsa Zāl
Göreydi niçükdür ġanīmlıġda ḥāl

Dirīġā bu dem olsa Suhrāb yel
Daḫı urmayaydı ḳılıç ile el

Dirīġā ki bend oldum avratlara
Yoluḫdum muḫanneṣle nā-merdlere

Dirīġā ki ḳalmadı er ḳıymeti
Yel-i ṣāf-şiken şīr-i ner ḳıymeti

Menem Rüstem olmazdı Bīcen maña
Ḥükūmet ḳılur oldı bir zen maña

40 N'olaydı olaydı bir ulu savaş
Çıḫaydum ġanīm ile men başa baş

39-a olmazdı: olmaz u P, TZ

Bileler ki doğmış anadan bir er
Duya her kişi erdeminden ḫaber

İgit erlik ilen yiyer ekmegi
Dimişdür bu sözi erenler begi

Yigit dāyimā ceng ʿazmindedür
Her ekmek bir ejdernüñ aġzındadur

Yüri ejdehāyı aradan götür
Ol ekmekni aġzından alup getür

45 İlahi ḳılıcum iti ḳıl menüm
Ki kessün öñümden gelen düşmenüm

Cıdamnı elümden ser-efrāz kıl
Ḳaçarsam uzun ʿömrümi az ḳıl

Cıdamnı elümden ḥaṣūda yügürt
Yüzüme tükürtme leşüme tükürt

Ġanīm eyle maña otuz miñ eri
Ki Rüstem tek ola anuñ her biri

Çü meydān hevāsına āheng idem
Olar gelse yalġuz aña ceng idem

50 Ḳılıcdan geçürem anuñ cümlesin
Ne āheng bile ne hūd ḥamlesin

Erenler çeker mi ölümden melal
Yimemiş dutayum kepek bir çuval

Dimez kimse erdür ḥamiyyetsize
Ölüm yig yalancıya gayretsize

Meni ḳılma yoldaş nā-merd ilen
Ki ʿavrat refīḳ olamaz merd ilen

42-GS
43-a Yigit dāyimā ceng ʿazmindedür: Yimek ekmegi rāygān ḫandadur P, TZ
53-b Ki ʿavrat refīḳ olamaz: Ki ʿavratdan eksük durur P, TZ

Ḳılıcum uzatgil yetem düşmene
Dağıdam önümden ṣaf u meymene

55 Hem İsfendiyāra ḳılam yiri teng
Ki ḍarbuma durmaz hizebr ü peleng

Maña yārī virgil sen ey şehriyar
Ki ger Rüstem olsa ḳılam tarumar

İlāhi ḳabūl eyle ḥācātumı
Ḳapuñdan niyāz u münācātumı

Be-ḥaḳḳ-ı Resūlī ki āyet-i kelam
Be-ḥaḳḳ-ı ʿAliyy-i imām-ı tamam

Ḳaçuben çevürmediler yüzlerin
Bu yolda fedā ḳıldılar özlerin

60 Olaruñ ṣafından ḳopargil meni
Ḳılıçla iderler zebūn düşmeni

54-60-GS

TUYUGLAR

1
Yā ʿAli cānum saña olsun fedā
*Ḳul kefā*dur şānuña Ḥaḳdan nidā
Bu **Ḫaṭāyī** göñline ḳılduñ nüzūl
Merḥabā ey şāh-ı ʿālem merḥabā

2
Muṣṭafā faḫr-ı cihān sen hem-demi
Ẕātuñuz hem laḥmı anuñ hem demi
Ey **Ḫaṭāyī** bil ʿAlīdür bī-gümān
*Ḳābe ḳayseyn*üñ hem rumūzı maḥremi

3
Zāt-ı ḥaḳ mefhūm-ı naṣṣ-ı lā-fetā
Ḳullara senden gerek luṭf u ʿaṭā
Bendeden kesme ʿināyetlen naẓar
Bu **Ḫaṭāyī** bir ḳuluñdur pür-ḫaṭā

4
Bu **Ḫaṭāyī** bendenüñ gör ḥālını
Kim yolında ḳoydı baş u mālını
Pür-günāhum ṭaʿne ḳılma zāhidā
Bendesinüñ Ḥaḳ bilür aʿmālını

5
Men Ḥüseynī meẕhebem şāhuñ ḳulı
Yaʿni ki maʿnīde Allāhuñ ḳulı
Ey **Ḫaṭāyī** pādişāh olmaz kişi
Olmayınca uşbu dergāhuñ ḳulı

1-T1 83a, PS 56b , L 80b, ŞR 106a, TN 1, G 65b
1-a saña olsun fedā: fedā olsun saña PS, L, TN
2-T1 83a, PS 56b, TN 2
2-b anuñ: oldı PS, TN
3-T1 83a, PS 56b , L 81a, ŞR 106a, TN 3, G 65b
4-T1 83b, PS 56b , L 81a, ŞR 106b, TN 4, G 66a
5-T1 83b, L 82a, ŞR 106b, TZ 123a, G 66a
5-a meẕhebem: meşrebem TZ

6

Zātuñ Allāh maẓharıdur yā ʿAlī
Kibr ü kīn senden berīdür yā ʿAlī
Bu **Ḫaṭāyī** Ḳayser ü Ḫāḳān u Cem
Ḳanberinüñ ḳanberidür yā ʿAlī

7

Sāye-i ḫūrşīd-i ṣübḥāndur ʿAlī
Ehl-i faḳra şāh-ı Merdāndur ʿAlī
Ey **Ḫaṭāyī** giymiş aṣlan kisvetin
Lā-mekān ḳaṣrında der-bāndur ʿAlī

8

Ol ʿAlīdür ʿāleme ümmīd olan
Ol ʿAlīdür dünyeden tecrīd olan
Ol ʿAlīdür ey **Ḫaṭāyī** bī-ḫaṭā
Dünye ilen ʿuḳbāda cavīd olan

9

Ger ʿAlīnüñ mülk-i insāndur yiri
Der-ḥaḳīḳat ʿarş-ı Raḥmāndur yiri
Ey **Ḫaṭāyī** kimde var mihr-i ʿAlī
Raḥmet-i Ḥaḳ bāġ-ı rıżvāndur yiri

10

Men Mevālī meẕhebem rāhum ʿAlī
Ḥācetüm ẕikrüm naẓar-gāhum ʿAlī
Oldı ʿankā tek **Ḫaṭāyī** bī-vücūd
Ḳāf-ı ḳudret sırru li'llāhum ʿAlī

6-T1 83b, PS 56b, L 81a, TN 5
7-T1 83b, PS 57a , L 81b, ŞR 106a, TN 6, G 66a
7-b faḳra: faḳrı T1 / faḳr u ŞR
8-T1 84a, PS 57a, L 81b, ŞR 106a, G 66a
8-b dünyeden: dünyede T1, PS, L
9-T1 84a, PS 57a, L 81b, ŞR 106b, G 66a
10-T1 84a, PS 57a, L 81b, TZ 123a, ŞR 106b, G 66a
10-a meẕhebem: meşrebem TZ

KIT‘A

‘Işḳ deryāsında ġavvāṣ olasın merdane-vār
Geçme nā-merd köprüsünden ḳoy aparsın su seni
Dün benefşe seyr idegördüm nihānī geşt ider
Dil-berüm egnine giymiş bir ḳabā-yı süseni

MATLA‘

Derd-mend oldum nigārā derdüme bir çāre ḳıl
Cevr-i hecrüñlen meni ġamdan yeter āvāre ḳıl

Kıt‘a PS 64a
Matla‘ TH 11

FARSÇA ŞİİRLER

1

باز کرد ای جان که جسمم بی تو در افکندکی است
مرده را یکبار دیکر آرزوی زندکی است

Ey can, dön ki vücudum sensiz yok olmuştur; ceset,
yeniden hayat bulmak arzusundadır.

گر منم اینجا دلم آنجاست در خدمت مقیم
گرچه زان حضرت تنم دوراست جان در بندکی است

Vücudum burada, gönlüm uzakta sevgilinin hizmetindeyse ne çıkar;
gerçi bedenim yüce sevgiliden uzaktadır ama canım onun kölesidir.

پیش مهر عارضت مه خود نماگر شد چه شد
هر چراغی را به قدر نور خود تابندگی است

Ay, yanağının güneşi yanında gösteriş yaptı da ne oldu,
her çerağ kendi ışığı kadar parlar.

عاشقان را رخنه ها ازگریه بر رخ شد پدید
رخنه بر دیوارهای خانه از بارندگی است

Âşıkların ağlamaktan yaralı oldukları yanaklarındaki izlerden bellidir,
yağmurda evlerin duvarlarında yarıklar açılması gibi...

نرگس از چشمان مستت لاف زد اینک به بین
سرمه پیش افکنده با صد عذر ازین شرمندگی است

Gör ki nergis, senin baygın gözünden dem vurmada;
sürme ise yüz bahaneyle mahcubiyetle baş eğmiştir.

1-*Hatâyî Dîvânı*'nın Memmedov (1966: 1550-1556), Hüseynî (1381/2002: 680-695) ve İsmailzade (1380/2002: 677-688) neşirlerinde Farsça şiirlere yer verilmiştir. Bu neşirlerde yazma nüshalarda bulunmadığı halde ikincil kaynaklarda Hatâyî'ye atfedilen şiirler de alıntılanmıştır. *Hatâyî Dîvânı*'nın yazma nüshalarında bulunmayan şiirler metne dahil edilmedi.

پیشه کن افکندگی تا بر سر آیی همچو می
ای خطایی سر فرازی دانه را زافکندگی است

Sen de baş eğmeği iş edin ki şarap gibi yücelesin; ey Hatâyî,
tanenin (tohumun) yükselmesi baş eğmesindendir .

2

ز عشق یار لیلی وش شدم مجنون و حیرانم
بجز نوش لب لعلش دوای خود نمی دانم

Sevgilinin aşkıyla Leyla gibi deli divane oldum;
onun kırmızı dudağının şarabından başka ilaç bilmiyorum.

حدیث خط و خالش را چه می گویم من مسکین
به نزد اهل دین ای دل کلام الله می خوان

Ben miskin, onun beni ve ayvatüyleri hakkında ne söyleyeyim;
ey gönül, din ehli yanında Kuran okuyorum.

مشو منکر به حال من برو زاهد به کار خود
که تو مغرور و خودبینی و من سرمستی و حیرانم

Ey zâhid, benim halime münkir olma, işine git;
sen mağrur ve kendini beğenmişsin; ben sarhoş ve hayranım.

به زهد و توبه و تقوی مراد ما نشد حاصل
بجز عشق پری رویان کزو دلشاد و خندانم

Zühd, takva ve tevbeden muradımız hasıl olmadı,
peri yüzlülerin aşkından başka beni mutlu edecek bir şey yoktur.

سلیمانم در این حشمت چو لقمانم در این حکمت
چو سلمانم در این خدمت علی را بنده فرمانم

Haşmette Süleyman, hikmette Lokman gibiyim,
hizmette Selmân gibi Ali'nin kölesiyim.

2-**PS 64a**

به صورت شاه و سلطانم به سیرت رند می مانم
علی جویم علی گویم علی خوانم علی دانم

Görünüşte şah ve sultanım, sirette meydanın rindiyim;
Ali'yi ararım, Ali'yi söylerim, Ali'yi okurum, Ali'yi bilirim.

علی داده مرا فرصت علی داده مرا قوت
علی داده مرا همت که هفت اقلیم بستانم

Bana Ali fırsat verir, gücü de o verir;
Ali bana himmet eder, böylece yedi iklimi ele geçiririm.

خطایی از رخ خوبان علی الله می خوانم
که جز خال و خط و عارض نباشد حور رضوانم

Hatâyî! Güzellerin yüzünden Ali'yi okurum;
onun yanağı, ayvatüyleri ve beninden başka cennet hurim yoktur .

3

چند روزی مانده از حسن تو نادانی مکن
از برای سیم و زر آلوده دامانی مکن

Güzelliğinden kaç gün kaldı, cahillik etme,
Altın ve gümüş için eteğini bulaştırma.

زر رود از کف پشیمانی بماند سالها
جان من کاری که بازآرد پشیمانی مکن

Altın elden gider, pişmanlık yıllarca kalır,
Canım, pişmanlık getiren işi yapma,

با پریشانان مرو هر سو پریشان روز و شب
شد پریشان خاطر یاران پریشانی مکن

Sen da perişan olanlarla, perişan olarak gece gündüz gitme.
Senin dostların senin yüzünden perişan oldular, perişan olma,

3-Hüseyni ve İsmailzade bu şiiri Sultan el-Kurrai nüshasından alıntılamışlardır. Kurrai nüshasından başka M (62a) ve GS (59a) nüshalarında da mevcuttur.

نقد مردی به زر بر باد دادن مشکل است
کارهای این چنین مشکل به آسانی مکن

Hayat nakdini altın için harcamak zordur,
Böyle zor işleri kolayca yapma.

مال دنیا را نگیرند اهل همت اعتبار
ای خطایی اعتبار از دنییی ی فانی مکن

Himmet ehli dünya malını itibar ile ele geçiremedi,
Ey Hatâyî, sen de geçici dünyaya itibar etme.

4

I

تو آن گلی که خراب تو گلعذارانند
اسیر بند کمند تو شهسوارانند
به بند دانه و دامت چو من هزارانند
غلام نرگس مست تو تاجدارانند
خراب باده لعل تو هوشیارانند

Gül yüzlülerin senin yüzünden harap oldukları gülsün;
Hükümdarlar (saçının) kemendinin esirdir;
Bülbüller saçının tuzağı ve beninin tanesiyle benim gibi inlemekte;
"Senin sarhoş nergislerine padişahlar kuldur, köledir;
Lâl dudaklarının sarhoşları akıllılardır ."

4-Hâfız'ın gazeli, Bahâiddin Hurremşâhî'nin hazırladığı *Dîvân-ı Hâfız*'da 9 beyitlidir (İntişârât-ı Nilüfer, Tahran 1375, 193). Gölpınarlı çevirisinde de öyledir (MEB Yayınları, İstanbul 1992). Hâfız'ın gazelinin tercümesi Abdülbaki Gölpınarlı'nın *Hafiz Divanı* çevirisinden alıntılanmıştır (1992: 121-122).

II

تو با کرشمه و ناز و گدا به عجز و نیاز
کنونکه صاحب حسنی به حسن خویش بناز
ترا رقیب و مرا شد غم تو محرم راز
ترا صبا و مرا آب دیده شد غماز
وگرنه عاشق و معشوق رازدارانند

Sen naz ve işveyle, dilenci acz ve yalvarmayla (bilinirsiniz)
Şimdi güzellik sahibisin güzelliğinle övün
Gamın ve rakib bana sırdaş oldu;
"Senin sırrını sabah yeli yaydı, benim aşkımı gözyaşı;
Yoksa âşık da sır saklar maşuk da."

III

چو آفتاب رخت نیست ماه در خاور
نهاده پیش قدت سرو سرکشی از سر
ندیده دیده چو روی تو ای پری پیکر
به زیر زلف دو تا چون گذر کنی بنگر
که از یمین و یسارت چه بیقرارانند

Ayın güneş gibi doğuda yeri (yatağı) yoktur,
Servi, senin boyun karşısında serkeşlik etmede,
Ey peri yüzlü sevgili, hiçbir göz senin yüzün gibisini görmedi,
"Buradan geçerken iki kat zülfünün altından bak da gör;
Sağda solda ne gamlılar ne matemliler var!"

IV

سپاه خال و خطت می کنند غارت دین
نشسته ابرو و چشمت زگوشه ها به کمین
کشیده صف زخطا تابه روم لشکر چین
گذرفکن چو صبا بر بنفشه زار و به بین
که از تطاول زلفت چه سوگوارانند

Hattının ve beninin ordusu dini yağmalamada;
Kaşın ve gözün pusuya yatmış;
Çîn ordusu Rum'a saldırmak için Hıtay'da saf tutmuştur;
"Seher yeli gibi menekşeliğe bir uğra da bak;
Zülfünün zulmünden *nice kararsız yaslılar var."*

V

زجور مغبچه ی تند خوی عهد شکن
دل رمیده ی وحشی گرفته شد ز وطن
بهند می برم این بار از ختا و ختن
تو دستگیر شو ای خضر پی خجسته که من
پیاده می روم و همرهان سوارانند

Kötü huylu meyhanecinin cevrinden verdiği sözünde durma;
İsyankâr gönül vatanından ayrıldı,
Bu defa onu Hata'dan ve Hoten'den Hind'e götürürüm,
"Ey kademi kutlu Hızır, elimi tut;
Yoldaşların hepsi atlı, sade ben yaya yürüyorum."

VI

رسید موسم گل عیش و کامرانی کن
گذشت عمر گرامی به من جوانی کن
خلاف زاهد مکاره تا توانی کن
درا به میکده و چهره ارغوانی کن
مرو به صومعه کانجا سیاه کارانند

Gül mevsimi geldi, eğlenmene bak,
Benim için değerli ömür geçti, sen gençliğini yaşa,
Sen o düzenbaz zahidin aksine, elinden geleni yap,
"Meyhaneye git de çehreni kızıl (erguvani) hale getir;
Zahitlerin ibadet yerlerine gitme, oradakilerin hepsi iki yüzlüdürler."

VII

به بین که مردم چشمت چو آهوی صیاد
زخال دانه و زنجیر زلف دام نهاد
زخال دانه خطایی چنین به دام افتاد
خلاس حافظ ازآن زلف تابدار مباد
که بستگان کمند تو رستگاراند

Avcının ahusu gibi senin gözlerin,
Beninin tanesi ve zülfünün zinciriyle tuzak kurmuştur,
Hatayî de beninin tanesinden böyle tuzağa düştü.
*"**Hafız** o parlak zülüften halas olmasın;*
Senin kemendine bağlananlar herşeyden kurtulmuşlardır."

5

بیستون نالۀ زارم چو شنید ازجا شد
کرد فریاد که فرهاد دگر پیدا شد

Bîsütûn Dağı acıklı inleyişimi işitince telaşlanıp
"Başka bir Ferhat ortaya çıktı" diye bağırdı.

خبر از کوتهی بخت ندارم زیراک
سایه افکن به سر آن سرو سهی بالا شد

Bahtsızlığımdan haberim yoktur zira o güzel boylu servinin
gölgesi başıma düştü.

گر خطایی کنی و خون خطایی ریزی
من بر آنم که صواب از تو خطا از ما باشد

Eger yanlışa düşersen ve **Hatâyî**'nin kanını dökersen,
benim niyetim odur ki doğru (savab) senden hata benden olsun .

5-Bu şiirin ilk beyti PS nüshasının sonunda (64a) yer almaktadır. Memmedov da oradan (PS nüshasından) alıntılamıştır (1966: 555). İsmailzade ise alıntıladığı kaynağı belirtmeden iki beyt daha ilave etmiştir (2004: 686).

HATÂYÎ DÎVÂNI

TIPKIBASIM

İstanbul Araştırmaları Enstitüsü
Şevket Rado Yazmaları No. 51

SCHAH ESMAEL I
de la dynastie des Sophis
(1501-1523)

مولود فرزند ... [illegible]

[illegible] فرزند سعادتمند [illegible]

[illegible]

مولود فرزند سعادتمند [illegible]

[illegible]

مولود فرزند سعا

[illegible]

احقر [illegible]

قدیم اولسون بو درگاهنگ الطافی　　الحمد دایم اولسون پادشاهی

کلوب بو درگاهه بو رسوای بی تاب

بو کیدر کونکل پاره قالمر گناهی

مشقه الکاتب علی الملک الکاهی

فی شهنا

بمن مسکین کلو بیر لنر ازانافه زم

عمرلر بودی الار قوم توقود اندریم تنغ

سونکلاری آلو قاچیلنیز ایلاز

تیغ اوی نا پاینی یا ندیری ایرواز

کر علینک ملک انسان دریری
درحقیقت عرش رحمن دبیری

ای خطایی کیمده وار مهر علی
رحمت حق باغ رضوان دریری

بو خطایینک کورحالینی
کیم بولنکده قویدی باش و مالینی

کرچه مسلم طعنه قیلدی زاهدا
بنده سینک حق بیلور حالینی

من موالی مذهبم بر اسم علی
حاتم ذکرم نظرکاهم علی

اولدی عشقاتک خطایی وجود
قاف قدرت سر اللهم علی

من حسینی مذهبم شاهنک قولی
یعنی که معنیده اللهنک قولی

ای خطایی پادشاه اولمز کشی
بلمینجه اوشه درکاهنک قولی

یا علی جانم سنکا اولسون فدا قل کفی درشانکا حقدن ندا

بو خطایی کوکلنه قیلدنک نزول
مرحبا ای شاه عالم مرحبا

سایه خورشید پناه در علی اهل فقر و شاه مردان در علی

ای خطایی کیمشر آصلان کیسوتن
لامکان قصر نده دربان در علی

ذات حق مفهوم نص لافتی قوللره سندن کرک لطف و عطا

بنده دن کسمه عنایتله نظر
بو خطایی بیر قولنکدر پر خطا

اول علیدر عالمه امید اولان اول علیدر دنیادن تجرید اولان

اول علیدر ای خطایی بیخطا
دنیا ایله عقبیده جاوید اولان

کشید رخت خطا تا بروم لشکر چین — گذار کن چو صبا در بنفشه زار و ببین

که از تطاول زلفت چه سوگوارانند

رسید موسم گل عیش و کامرانی کن — گذشت عمر دلا یکدمی جوانی کن

خلاف زاهد مکار تا توانی کن — دلا بمیکده رو چهره ارغوانی کن

مرو بصومعه کانجا سیاه کارانند

ز دست خویش بسی تند خوی عهدشکن — دل رمیده عاشق گرفته شد ز وطن

ز لا میروم این بار تا خطا و ختن — تو دستگیر شو ای خضر پی خجسته که من

پیاده میروم و همرهان سوارانند

بیا که آهوی چشمت چو مردم صیاد — ز خال دانه و ز زلف خویش دام نهاد

بدام و دانه خطای چنین بدام افتاد — خلاص حافظ از آن زلف تابدار مباد

که بستگان کمند تو رستگارانند

خطائی هر و مرشدسن الکی دو دسته هر صوفی
گل ای عارف پس انسان اول کرم قبل اوحمه صوفی

تو آن گلی که خراب تو گلعذار انند | اسیر خم کمند تو شهسوار انند
به بند دانه و دام تو چو من هزار انند | غلام نرگس مست تو تاجدار انند

خراب باده لعل تو هوشیار انند

توی کرشمه و ناز و که از عذر بیار | [illegible] که صاحب چشمی بچشم خویش بناز
ترا رقیب و مرا شد سرشک محرم راز | ترا صبا و مرا آب دیده شد غماز

وگرنه عاشق و معشوق رازدار انند

چو آفتاب رخت نور نیست در خاور | نهاده پیش قدت سرو سروری از سر
ندیده دیده چو روی تو ای پری پیکر | بزیر زلف دوتا چون گذر کنی بنگر

که در یمین و یسارت چه بیقرار انند

سیاه خال و خطت میکنند غارت دین | نشسته ابرو و چشمت زگوشها بکمین

محمد و علی ننک حرمتیچون
عجب ممید رخدا الیتر خطائی

یوزنک بدر آیه بنکزر بنکزر مرآتی
ساچینک سودایه بنکزر بنکزر مرآتی

فقیرم حسن الچینده شاه غنیدر
غنیدر زبانه بنکزر بنکزر مرآتی

خدنک کیپروکنک اوخورکه قاشنک
قورولمش یایه بنکزر بنکزر مرآتی

زاهدنک قارشی عاشق حقیقه
یا الله دعایه بنکزر بنکزر مرآتی

خطائی حسرتنکدن اعلامقدر
دو چشمی جایه بنکزر بنکزر مرآتی

کونکل بو سرتلی ساخلا که بیلمز حضرت صوفی
بو دریادن در سیرنه بیلسون دکمه بر صوفی

بو سیری ساخلایا صوفی له ولدر صوفی صافی
روادر کیم آنکا دینسه کز نهی صاحب نظر صوفی

بیراول که نفسنی بیلمز بیراول تانیمز اورتی
قالو پدرلا والاده کونک نه زرق ایدر صوفی

سوپدرسیم دنیایی قو بو پدر وصل ایدر
خاچان کیم دوغروسوز دیسم اولور چشملره بر صوفی

خطا

منم یار وفادارم گل آپهی
ملک صورتلو دلدارم گل آپهی

فراقنک جانمی یاخدی غایت
جلیبسم اینچیم یارم گل آپهی

منم بلبل تکی نالان و گریان
دهانی غنچه گلزارم گل آپهی

قاشنک قارشو سینه جانم برآ
منم تیر و کماندارم گل آپهی

خطائی ناتوان اولدی غمنکدن
لبی لعل شکربارم گل آپهی

شهاسیندن صفا استر خطائی
کرم لطف و عطا استر خطائی

ایاغنک تپراغین ای شاه شاهان
کوزینه توتیا استر خطائی

دله مز آستانکدن جدالق
جفا قیلمه وفا استر خطائی

کوتور گل آغ یوزنکدن قاره زلفی
لقا بنک آچ لقا استر خطائی

شهابو دوغری یولیه وار هیچون
سننک تک رهنما استر خطائی

یزیدو کافرو مروانه دایم
غازیلردن غزا استر خطائی

زلفنکنی نوز اوچیته کوردم حلقلنمش سولدم — کنج بیر دراوچیته یاتمش اول شه مار ایکی

مرغ دل کامی سر خنک که عارضنک مسکن دوتا — بلبل دلخسته بیر در بلیسون گلزار ایکی

قورشانور کونکلم سر زلفین جنابین درمیان — کورنیچه کافر دراول کیم قورشانور زنار ایکی

یلمز مرکز خطایی سر حقی حلقه فاش
چونکه بیر در سرّ ری انینک ساخلم سردار ایکی

لا فتی الا علی اولدر ارنلر سروری — سیف الا ذوالفقار بیلندی تیغ حیدری

اوّل و آخر علیدر ظاهر و باطن علی — حکم ایدیب صالدی یاغه روم و شام و بربری

جبرئیلی ترجمانه چکلدی شاه اولیا — ترجمانه جبرئیل کتوردی سیب احمری

آلمانی چارپاره قیلدی بیری کوردی حبیب — اوچی واردی حضرته چاغردی الله اکبر

بیری فاطمه بیری دلدل اول چارپاره‌نینک — بیری اولدی ذوالفقار بیری علی‌نینک قنبری

شاه مردان علی‌نینک قوللری چون حیدر ولی
بو خطایی جمله سینینک کمترینینک کمتری

منیم

گوینکدن اوزکه مرغ کونکل ذوقه ترپر — بلبل نه بیرده وار گوره تازه گلشنی

یوز و منجانک پابیلورم آستانکا — یکیم دکه یوز ز مه سعادتلو دامی

خوبلر جهانی جمله ده تارسه ایا صنم — جانان ولد و غنچه من داخی ترک ایلمیسی

کیم خطائی جور بیله قاپوکدن ایری
کاشن بیلورمن اول ایرکو ئیلده کلجی

وجهنکا باغلچ کوروندی کوزومه پاره سی — اولمشم وز ازلدن فرقتنک بیچاره سی

درد ه درمان ایرکاپونکا کلدم حبیب — بیلمیشم سینده یقین دراوش بونک درد چاره سی

کوره لی شیرین لبنک عشقنکده فرهاد اولمشم — اولمشم مجنون کبی سن لیلی نک آواره سی

دیلکم بوایدی حقدن ای حبیبم صبح و شام — یار الندن یارینه ولهٔ عشقنک یاره سی

ای خطائی فرقتین چک تا وصالین بوله سن
پس یقین ایمش وصالنک بیرله هجرنک آره سی

دینی و عقبی ده بیر دریار دو ئمنک یارانکی — یار ایپنک ای عملو کونکلم دوئکل زنهار انکی

مونجه دعا قیلور بو کونکل قیلم التفات
اول بیوفا مگر که ایشیتمز دعاسینی

حیران و واله اولدی کونکل چون علی الدوام
بیر قاتلا کوردی تا که آنینک خوب لقاسینی

ای دل طبیبه سورمه علاجین بو دردمنینک
دنیا حکیمی بیلمیه عشقینک دواسینی

اخلاص ولده آیت تعویذ او خیر مدام
یاد ایله کیچ جهانینک خطائی خطاسینی

آصدی زلفینک تیک غمناک کونکل قد و بالادین منی
اوزی کوپتر ماه من قوتار بو سودادین منی

مهر رونینک تیغی قارشومده دوشمش اول کبی
ای فلک دور ایلمه اول حسن بیادین منی

زاهدا بیرمه نصیحت عشقی مین ترک ایلمین
وعظ ایلب قورقوتمه کل امروز و فردادین منی

کوز یاشم رودخانه سی اقدی غمینکدین اوکی
وصلینکده تکل الم قوتار بو دریادین منی

بو خطائی نینک ییری اولدی غمینکدین داغ هجر
قوتاره وصلینک مگر بو کوه و صحرادین منی

تا کوردی کوزلریم سنی ای پسته غنچه
مجنون مثال غلغله کوردم منی

تا که سن گیتدینک منم قارشومدن آی عالم | دمبدم ایتیر روان اولوب گوزومدن سوینی
گلدی یوز زمین در یوسودا پریشان باشمه | خانه ده گوردی گوزلرم ای طره هندوسینی
یارب اول چهرنک نه تاری قرداخمدر سنک | گل قیزرمش خجلتندن لالا ایدپر سینی

ای خطایی سن نه بلبل سن که باغ روضه ده
گورمش سر باغبان ور گلشن مینوسینی

ای منی حیران ایدن در خواب گوردم من سنی | ای پری آدمی مهتاب گوردم من سنی
عشقنک دریاسده غرق اولمشم ای غوص تک | بحر ده لولوی سیراب گوردم من سنی
یوزنک اوسته گوزیله قاشنکی تا من گورمشم | جمله عشاق ایچون محراب گوردم من سنی
گورلی مهر رخنک چشمم منور در منم | دنیاده خورشید عالمتاب گوردم من سنی

ای خطایی دلبرنک خورشید تابان در مگر
باخدو غنچه دیده بر آب گوردم من سنی

اول دلربا که تن ده جگرمدن جان سینی | ویرمن جهانه شمه جه زلفنک بهاسینی

وصفینک شهر چین دیمکیده سیننک
حق همایون ایلمیش بزم ایچره صاحب دولتی

لعل و جوهردن مرصع قیلمیش اونی جامنی
بو سعادتدن مدامی کیمسیدن یوق منتی

کیچه لر مجلس ایچینده اوتورور اول سرورا
ایله مهماندار آنینک مهر یوده وار رغبتی

ای خطایی دیمکل آنینک شهر ایسن چرام
سینه سینه نورنک دولمش آیهنک حجتی

ای بو نینک طوطی دوداغینک آب حیوان نسبتی
آب حیوان دیمنک انکا چشمه جان نسبتی

قامت و رخسارینکی هر کیم که کوردی سویلدی
سروی گل دربیری سیر و خرامان نسبتی

ایشیکینک تیراغنه هر کیم قول اولدی صدق ایله
پادشه در دنیاده فغفور و خاقان نسبتی

بحر اشک ایچره سیننکسیز غواص اولمشم
دیشلارنک دردودا اغنک آب حیوان نسبتی

بو خطایی تار زلفنک کوره لی یوزا و سیده
کوزلریدن یاش کیده ربار ان نیسان نسبتی

تا که اقشام وقتی کوردم ای بت مه روسینی
کیچه لر تا صبح اولنجه ایسترم مه روسینی

دی سپندن آیر جانی نه در خسته عاشقنک | دوغر فراق یورکنی یاره یتردی
پس سن جهانده محرم عشاق ناتوان | پیغامنی کتور بو منی بیقراره دی
یار اولدو غنچه جالینی اول یاره عرض ایده | زنهار حالمی منم اول یاره یتردی

خسته خطائی آیرالی سندن ای حبیب
اولدی غمنله یردخی اول کلعذاره دی

منم کوکلم الآن دلبر دکلمی | لبی مرجان دیشی کوهر دکلمی
کوزو زلفنک منم ایمانم الدی | ازیمی دین دشمنی کافر دکلمی
منی حیران ایدن اول حور زادنک | بوبی طوبی سنی لیکی کوثر دکلمی
شراب عشق ایچن عشاقه ای دوست | لبننک نقل و سوزنک شکر دکلمی

خطائی شاه عالم اتشکنده
غلام کمتر از قنبر دکلمی

بو صراحی دلبر رعنا کیمی در قامتی | روح تک سرکیمه راحین ایچر آرمیر راحتی

ای صنم حسنینکا انسان نیچه حیران اولمسون
کوکده سپهر گردان اولوبدر اول مه تاباندا

ای کشی حسنینک سنینک پیرا و نیچه تیمشید بولکون
ایاغینک آلتینده تپراغ کیمدر کیوان دا

موج عشقینکدین سنینک غرق اولمیشم بحر کرم
کوزلرم یاشی قاتینده قطره در عمان دا

نیچه یالماسون خطایی عارضینک بحرینده کیم
غرق خون در خار جوربندن کل خندان دا

کل که جانا سیمدین آیرو کوزلرم قالدی
جکرم یاندی تقی توشدی جانیم چون جان اغلادی

فرقت و هجران الیندن سو بیله اینام بولکون
کوکده جمله ملایک یرده انسان اغلادی

کیمکه عاشق اولمدی احوال عشقی بیلمدی
دلبرنک شیرین لبیندن آب حیوان اغلادی

آتش عشقه دوشن پروانه تک یانمق کرک
شبلیه کیم ترسا بچون اول شیخ صنعان اغلادی

هر زمان تاری قیلور مسکین خطایی یار چون
ایله کیم یوسف ایچون اول پیر کنعان اغلادی

ای باد صبحدم سیری اول نگاره دی
ای بوی سپر و یوزی کل کلعذاره دی

یازلدی عالمه یارنک حکایتی موزون
بیاض دفتر و دیوان ایچنده یتردوکی

خطایی سوزلری کونکل ایچینده کیزلو ایکن
عراق و مصر و خراسان ایچینده یتردوکی

تا که دوشدی کونکلم روز وصالنک بیرداغی
دیده لر نقش ایلدی نقش جمالنک بیرداغی

چرخ زماندر بنده مشتاقم جمالنک شمعنه
تولوکو ییسم یار اول شمع جمالنک بیرداغی

یاده کلدوکجه فریاد مدن انسان الماز …
ای پری پیکر سننک خطینه خالنک بیرداغی

صالدی آهو تک منی صحرا غمه صیّاد …
دام زلفنک غمزه عین غزالنک بیرداغی

باغ چمننکدن منکا باد صبا کوندردی …
ایسمدی کونکلدن اول باد شمالنک بیرداغی

ماه نو تک قامتم اینکلدی اولدم چون هلال
از غم عکس دو ابروی هلالنک بیرداغی

ای خطایی بیزوال اولدی بس از فضل الله
نسبت بدر ملکلدر کمالنک بیرداغی

ای پری بولینکده بو عالم فدادر جان داغی
بلکه قول درچنکا عالمده هم سلطان داغی

تا نقش رخنک دیدهٔ گریانمه دوشدی / بیر یانار اودنک سینهٔ بریانمه دوشدی

سرمایه سی و سود زیانی دو جهاننک / المنة لله که منم شانمه دوشدی

شکرم ایلرم اول ناوک مژگانه که بردم / یغمالقی زیبا صنمنک قاتمه دوشدی

عید اولدی بوکون جان خطایی سنکا قربان / وصلنک عیدی چون شب هجرانمه دوشدی

محبتنک صنما جان الچنده یر دوتدی / درون سینهٔ سوزان الچنده یر دوتدی

بو کونکلم آیینه سی ایلن دوتلمیش ایکن / چراغ شمع شبستان الچنده یر دوتدی

ایرشدی مقصد مقصود دیله مراد بولون / گدا که حضرت سلطان الچنده یر دوتدی

بو زنک کتابی که منت آیتناب بیانی در / میان صورت رحمان الچنده یر دوتدی

دمیده شول خط مشکین و زلف رخسارنک / نه فتنه در که بو دوران الچنده یر دوتدی

صفات گلشن و ناز و نعیم خلد برین / زبان بلبل خوشخوان الچنده یر دوتدی

طلسم اعظمی آغزنک بیان قیلمقچون / نگین مهر سلیمان الچنده یر دوتدی

هجرانینک اودینه کیجه کوندوز
غم قیلیشی منکا جفالر ایله

دل نیجه یا یار سین قال ایمدی
ای نازنین بهار سین قال ایمدی

اولمز بو خطایی یادکارینک
تا دوتیه قرار سین قال ایمدی

تا سحر کاشنده بلبل سوز بیلن ساز ایلدی
داستانین چنکی اول دم سر آغاز ایلدی

زاغ دوشنغه ناله و فریاد قیلیبمو نحیا
اوزنی چون پیسته مرغ خوش الحان ایلدی

طوطی نینک کفتاری شیرین اولدو غنچه دین
یاد ایتیب لر حضرتنده محرم راز ایلدی

کونکلی صید ایتکیچون غنچه نینک اول سرو ناز
بی حجاب آدلمی یوزیدن بیره باز ایلدی

حق تعالی چنینک باغنده از روز قدیم
پیاله طوبیدن اول قدی سرافراز ایلدی

دلبرنینک لطفی منکا جو خیدی غایتده کیم
بیلمزم یاربیدن اول مهرنی آز ایلدی

ای خطایی شاکر اول مهر و وفادر غم دکل
مرحبا لر کیم سینکا اول ترک طناز ایلدی

عشقی ناله طوطی غنچه بلبل زاغ آواز صباح همیشه سلطان محمد [illegible]

تا که دون مجلسده نی فریاد و زارم دینگلدی
آغلاشور باغرین دلوبی ناله زارم کیمی

ابر نیساندن صورونک اچ اللی کیم اول داغی
قطره قطره یاشنی توکر چشم گهربارم کیمی

ای خطایی گرچه خوبلر چوقدر عالمده ولیک
اولمیه بیر دلبر شوخ ستمکارم کیمی

جانا جهانده اولمیه بیر سرو بالانک کیمی
سرو داغی بولمیه نیکو سیننک کیمی

قاذ زمنی سوسانشمی ای آب لعل تر
کورمیه دنیاده بیر سو سیننک کیمی

احسن جمال و حسنده ای آفتاب حسن
گلشنده کورمدم بت گلرو سیننک کیمی

ای زلف یار دنیاده چین و ختن اولمز
دوشمز دماغه عنبر خوشبو سیننک کیمی

گتمز خطایی چشمیدن ای عکس قد یار
نمناک بیرده بیتمیه قارو سیننک کیمی

ای سوکوکنگا رسن قال ایمدی
ای فتنه لو یاریسن قال ایمدی

وصلنکدن ایراغ آه ایدرم
دلخسته و زاریسن قال ایمدی

گر جمالینگ عکسینی کوردم فلک اوجینده کون
شول خجالتدن قرار دهی غیرتیندن خون کبی

دست غیرت تا که چکدی عارضنگ دورنده خط
خانی کاتب یازه بیلدی شول خط موزون کبی

بو خطایی بیر کون اولمشدی لبنکدن بوسه گیر
کلدی جوخ کونلر ولیکن کلمدی اول کون کبی

خسته جانم بولمایه سن سوکلو جانان کبی
تحفهٔ لعلینی کوردم درده درمان کبی

ایله کیم ظلمات ایچنده آفتاب او نور عیان
روی زلفنک آرا ایچنده کفر ایله ایمان کبی

عارضنک تک نسبت وصفنده جهان سوزرم
کلشن ایچنده بیتیم شول کل خندان کبی

کلبهٔ یعقوبه نسبت مسکنیم بیت الحزن
تا که پندن آیرودوشدم یوسف کنعان کبی

بو خطایی ویردی اوصاف حقیقتدن خبر
تا کوزیم کوردی جمالینک صورت رحمان کبی

بو خدر عالمده بیر ده چینیله یارم کبی
یا وفا اهلنده کیم وار اول وفادارم کبی

حسرتندن قدینک یله ضعیف اولمش سوزوم کبی
ییل ایچنده تیرشوربو جسم بیمارم کبی

یاسمین تک خطرینک کوردم ایا روح روان
کوزلریدین باش وان اولدی یسه قائم کیمی

اینجمین دردیکدین ای کونکلم الآن نازک صنم
وار دُر مهر لبینک کوزی نکلمده در قائم کیمی

قدینکی جان باغچه سینده ایستریم مردم مدام
چشمه چشمیمده شول سرو خرامانم کیمی

ای خطائی اشتیب هردم منیم فریادیمی
ناله قیلدی بو فلک لر آه و افغانم کیمی

دلبرا کل کوردم کلشن ایچره رخسارینک کیمی
مهر و ماه اولمز فلک یوزنده دیدارینک کیمی

آیلاله آلدینک منیم کونکلیمی سیندن دمادم
سحر ایلچیده کوردم اول چشم مکارینک کیمی

صورمشم قند بیله شکر لفظی خوش دوری
اول داخی شیرین دکل لعل شکربارینک کیمی

بو خطائی چشمینه نیچون وفا قیلمادینک
وار دُر مهر لبینک کوزی نکلمده بیمارینک کیمی

پس بیت لیلی الیندن اولمشم مجنون کیمی
اشتیاقیندن دمادم آغلارم محزون کیمی

چشمه چشمیم سویندن سیل دوتدی عالمی
موجه کلمشدر فرات و دجله جیحون کیمی

اختیارم کیتدی الدن جان و دلدن آیریلدم
اول جانانیم و دلیله اختیارم کلماری

خسته در مسکین خطایی بر مثال عندلیب
چمن باغنده جمال گلعذارم کلماری

منکا درد و بلالر بخششی کلدی
سینکا ذوق و صفالر بخششی کلدی

سینکا خوش اولدی یار رنک یار اولسی
منکا اول آشنالر بخششی کلدی

بس اول گل دردله غمدن که منکا
بیسی درد و دوالر بخششی کلدی

سینکا جور و جفا اولدی مسلم
منکا مهر و وفالر بخششی کلدی

منم یوز قیتیم بیر پوله دوشدی
بو درده پربهالر بخششی کلدی

من اول پروانه تک حسرت اوده
سینکا شمع و ضیالر بخششی کلدی

خطایی وصله تیدی چین و تحقیق
سینکا یاردن عطالر بخششی کلدی

دلبرا عشقینکنی تازه ساخلرم خاتم کیمی
ایسترم مهرینکنی جان تختنده سلطانم کیمی

خانه‌ده کیم معشوق اوله گوینده وار در چوخ رقیب
خانسی گل در کیم آنک یانینده بیر خار اولمیه

تا پسنی گوردی خطائی واله و شیدا اولوب
خانسی گوز در حق یوزین گورکج که بیدار اولمیه

تا منم گل یوزلو یارم عزم سیران ایلدی
لاله تک هجران یاریسی باغرمی قان ایلدی

تا که قیلدی بیر نظر اول دلربا یارم منکا
مونجه عشاق اهلنی سرمست و حیران ایلدی

داه صالدی جان و حشتنی صید قیلدی دلربی
تا قمر یوزیندن اول زلفین پریشان ایلدی

تا کهان گلزار ایچنده بیر تبسم قیلدی اول
آغزی چین غنچه‌نی گلبرگ خندان ایلدی

آفرین اول دلربای نازنین جانانیکیم
بو خطائیه وصالین لطف و احسان ایلدی

دمبدم یول گوزلرم سو گلو یارم گلمدی
قالمشم قیش محنتنده نوبهارم گلمدی

خیلی مدت در که من تا آیرودوشدم نگاردن
گورمکیچون جان اوتدی انتظارم گلمدی

تا که گوردم اویخوده من اول پریشان زلفکی
یرینه انکدن وصبر و قرارم گلمدی

اصلام

هرزه قلبنک نیک و بد آخر سنکا اول لنکش اولدی
چکمدی شرمنده لوک هر کیمکه بدخواه اولمدی

چونکه قول اولدنک خطائی بنده فرمان اول یتیش
بنده فرمان اولمیانلر لایق شاه اولمدی

دلبرنک عشقنده کیمدر دین کریبان اولمدی
آتش عشقینه مردم باغری بریان اولمدی

کل یوزنک غمزینده دون کیدم کلشن تماشاسینه
چیمندن آیرو خار اولدی کل کل پیمان اولمدی

تا پننک خورشید رخسارنکی کوردم چشم‌ده
بیر بلوت اولدی قمر اول ماه تابان اولمدی

مو بجه کیم کوردی سنی زاهد یوزنکی سومدی
لاجرم اول کافرنک کوکلنده ایمان اولمدی

بو خطائی عشقنه نیچون خلایق طعن ایدر
اول مهی کیم کوردی کیم چشنیه حیران اولمدی

تا سنی کوردی نکارا اول منکا یار اولمدی
کرچه یار اولدی ولیکن یار غمخوار اولمدی

کرچه شیرین لب جهان ملکنده چوقدر بیشمار
حقه لعلنک کبی هرکز شکربار اولمدی

کل کلستان ایچره چوق خندان نازک و رعنا ولی
عارضنک تک ای صنم هیچ کلده رخسار اولمدی

مني بيلكل هميشه حقه واصل
زغير حق جدا ايم كلدم ايمدي

خوارج حقنه بير ضرب شمشير
بو كون حقدن بلا ايم كلدم ايمدي

جهان ايچنده اي غافل مني بيل
من اول صدق و صفا ايم كلدم ايمدي

محبلر حقنه اي اهل دللر
بو كون بير جان فدا ايم كلدم ايمدي

مقرب حقنه اوج فلكدن
معين بير هما ايم كلدم ايمدي

يوكوردش جابلار يچون جان آلمقه من
خطايي جان فدا ايم كلدم ايمدي

سر عشقدن شها بير كيم كه آكاه اولمادي
قالدي محروم ابد مقبول دركاه اولمادي

بيلمدين كندو وجودين حقي بيلمز لاجرم
كيمكه بيلدي نفسني عالمده كمراه اولمادي

كوزكوسي پاك اولمايانينك چاره يوخدر پاسنه
قالدي ناپاك ابد فضل آلله همراه اولمادي

زرقه آلدانمقل مكري بو كوشدر دنيانينك
خانسي كون خوش كيچدي كيم صونكره غم و آه اولمادي

وير مشيدي ابو به اول غم و درد و بلا
آنكدين اوزكه سر كز آنكا بيرداخي آه اولمادي

تا یاراتدی بیر ایله کوکلرنی حق سبحانه
کورمدی هیچ کیم سنینک تک دلبری پیکری

روز و شب آهی و کونش کرد فلکنی دور ایدر
شب چراغ آلمشدر ایسترسن بتینک اخگری

قامتنک پست ایلدی سروی چمنده ایری
عارضنک قیلدی خجل باغلارده ورد احمری

دنیاده هرکیم قیلور بیر پادشاهنک خدمتین
بو خطائی خسته درصد قیله شاهنک چاکری

ای گل ینکا علو لبلرنکا جانم دسیم بری
زلفنکا کفر و چهرنکا ایمان دسیم بری

صوردم طبیبه دردمه درمان بولورمی
بو درد عشقه لعلنکی درمان دسیم بری

بو مور خسته تنکه قاپونکده مقامی وارمی
من اول مقامه ملک سلیمان دسیم بری

کیم ایشیکنکده پاسبانه دولت بولورمی
اول آستانه سایه سبحان دسیم بری

بولدی خطائی ذکر جمالنکده نور حق
صحن رخنکا صفحه قرآن دسیم بری

من اول مست لقایم کلدم ایمدی
همیشه باخدایم کلدم ایمدی

عاشقنی کوز خنجری بیله اولدروبن دوریا تو | جانجری کهند سن ای خونخواره دلبر جانجری

ای خطایی شول ختن ترکی ساچی آسلو کوزی
آهوی چین کو رنجه صحرایه صالدی عنبری

ای ملک صورتلو حوری ای کونش یوزلو پری | کورمدی عالمده هیچ کیم سیننک تک دلبری
صانمه آنجه مشکه بیردی بو سیننک قارا ساچینک | هم یوزینک قیلدی خجل باغلارده ورد احمری
عشق تیغین صانمه کونکل لر نکار جون اوله | انکلارینک شهرین خراب ایتدی فراقینک لشکری
اولدی صحراده یوریم ایبان انجیلین آواره | تاکه کوردی کوزلرم سن آهوکوزلو دلبری

اوشبو معنیده خطایی خوررسویلر چینکی
کیم لبینک پیمانه سی بخشش ایتدی آب کوثری

ای جمالینکده سیننک الله نوری زلفینک مظهری | اوشبو بیت الله قاشینک محراب اوقدرینک منبری
پس نیچوک صنع خدا سن ای ملک صورتلو یار | یوزینکی کوریج اوخیر عشاق الله اکبری
چین حرسی صانه سن کیم دوتدی روم اقلیمنی | تا یوزینک کردینده دوشدی زلف مشک و عنبری

تا یار اثر

چون امام جعفره جاندن محب صادق اونْ — لاجرم آنگاه اولدوق غیری مذهبلردن بری

موسی کاظم بولنده صادق اخلاصن اونك — اولمشوز امام رضانك چاکری نك چاکری

اول محمد کو تقی در وصف آنکا تقوی ایله — راستی بیلنك آنی جود و عنایت مظهری

اول علی کیم هم لقب کلدی نقی کونکلدن انگا — منبع الطاف و احسان خلایق رهبری

اولیا چون سپهسالار اولوبهم مشوا — کوییا بیر کوکب علوی اولوبدر عسکری

حجت القایم محمد مهدی صاحب زمان — کیزلودر اما اولوبدر عالمنك روشنکری

خاندان مصطفی و مرتضی سودوکچون
بو خطایی شیر چیره جاندن مشتری

هیچ پسنك تك کورمدم بیر دلبر حوری — سرو بویلو غنچه لبلو لاله رخ مه پیکری

تا سنی کوردی کوزم اولدم اوزوم نیچه بری — خانه ده کوردی کوزلرم بیلمین سننك تك دلبری

ایشیکنك رضوان اوزنك حوری لنك روح مجسم — رخلرنك مصحف بوینك طوبی و دغنك کوثری

مرحبا ای دلبر شیراز و شوخ ملك چین — سویلدی هر کیم سنی کوردی به الله اکبری

دیدهٔ بینا ایچنده روشن اولمش آشکار
لمعهٔ نور رخنک خورشید تابان یا علی

دوستدارنک منزلی اولمشدر چرخ برین
دشمنک اولمش قرا طپراغه یکسان یا علی

مصطفی معراجه چیقدیغی لیلة الاسراده هم
ناکهان کوردی سنی پر شکل اصلان یا علی

جمله موجودات عالم انس و جن ملکنده در
شرق و غرب و طول و عرض و مربع ارکان یا علی

روز و شب تکرار ایدرلر حمد و شکرنی سنک
عندلیب و طوطی و قمری خوشخوان یا علی

کمترین قولنک خطایی در انکا ایله نظر
عالمه چون ایلیسن ایدرسن لطف و احسان یا علی

طاهر اولدی گرچه مهر خاتم پیغمبری
حق ولایت سروری قیلدی امام حیدری

اهل حق جانبنه دوشدی خاندانک سوکوسی
هرکیمکه کیتدی علی المرتضینک دفتری

قرة العین رسول اولدی حسن هم که حسین
فضل دریاسنده دربولدق هم اول گوهری

فاضل اولدی هم سجوده ایلنده زین العابدین
پس محمد باقری بیلدوک مراتب مظهری

صاف اولوب در قلبمز هم مذهب پاکدر
کیم موالی مذهبوز دلدن امام جعفری

مای

چون

ذو الفقارینک هیبتیدن تیترشور ارض و سما — مرغ و ماهی قورقودن چون بید لرزان یا علی

منبع مهر و وفا در دُرّ دریای کرم — معدن لطف و سخا و جود و احسان یا علی

سایبان چرخ گردان سایه سیندد کلمه دیش — بیر سینینک تک شهسوار روز میدان یا علی

حق تعالی حضرتیدن لیلة الاسرا نقش — جبرئیل ایندوردی اسمینک شاه مردان یا علی

ایاغینک تیراغینه آی ایله کون ایلر سجود — المیشتا او خیبرینکا بو چرخ و کیوان یا علی

خاک رامنک توتیای چشمدر خیالنک مونسیم — ذکر و فکرینک کونکلم بحره راحت جان یا علی

اولمیش ایدی خاتمینک اوستیده اسم اعظمینک — خاتمده بولوردی تعظیمی سلیمان یا علی

گر حلیله اولمیش ایدی لطف و مهرینک همنشین — آتش سوزانی اولمردی گلستان یا علی

گر ازلدن اولمیش ایدی لطف و احسانینک — نوح بولمردی نجات هول طوفان یا علی

یونسی سین صالادینک دریاده بالغ قارنینه — سن چیقاردینک یوسفنی از چاه کنعان یا علی

حق بیلور کیم مرد و اسیر درده درمان سینده در — حکمتی هم سینده حاصل قیلدی لقمان یا علی

چشم آهو شم سپید عالی نسب — شاه قنبر مهر بوز در جان سلیمان یا علی

عنتر نینک باشین کسن خیبر فاتح قوت بازن
جنک ایچینده قاتل کفار سن سن یا علی

اول و آخرده سن سن ظاهر و باطنده سن
عقل کامل دانش یار سن سن یا علی

اول و آخرده اسلام دینی فاش ایلدین
کونکله مسجد لله اقرار سن سن یا علی

آدم خاکی منور اولماشیکن ماء و طین
بو جهان اهلی یوق ایکن وار سن سن یا علی

انبیا نینک محرمی سن اولیا نینک مهتری
غازیلر نینک سروری سرداری سن یا علی

لا فتی الا علی شانینکدا اولمشدر نزول
صف ایچینده سکه دینار سن سن یا علی

چیقدی معراجه محمد دیدی دوشلک کلام
سری حقنینک محرمی اسراری سن سن یا علی

بو خطائی بنده نینک سن سن مراد و مقصدی
خانده یا جسم کوزونک دیداری سن سن یا علی

ای موز خط و خالینک شرح قرآن یا علی
وی رخ فرخنده فالینک ماه تابان یا علی

حق تعالی امری ایله ای شه کون و مکان
انس و جنه [illegible] ایله ویرسن جان یا علی

جمله مؤمنلر نینک کونکلنده روشن در یقین
عنبرین زلفینک [illegible] ادی [illegible] یا علی

سرور دار الشفا کلدی چو زین العابدین حقدن — که مرضمی آنکا دارو کوزینه روشنا کلدی

محمد باقری سویله که اولدر کوزلرم نوری — طریق دین عشاقه امام و رهنما کلدی

چو جعفر صادق المحکم صراط المستقیم اوسته — آنک مدح و ثناسندن بو جامعه سنا کلدی

الهنک امرینه چون قائل اولدی موسی کاظم — ملکلردن آنک شانینه یوزمین مرحبا کلدی

علی موسی رضانک خدمتینه باغلابیل دائم — که آنک شانینه حقدن کرم بیرله عطا کلدی

محمد تقی متقی چو آنکدن صونکره مرشددر — حقنک درکاهینه باشده دائم بی ریا کلدی

نقی و عسکری مهری شفادر جمله بیماره — اولارنک خاک پایندن کوزومه توتیا کلدی

محمد مهدی دربیلنک که سر اولیا عشقک — طریق دین اسلامه بیزه اول رهنما کلدی

خطائی بینوا یارب ولهی حضرته لایق
امام لر یولینه تحقیق جان و دل فدا کلدی

پرده کوکده حیدر کرار سن یا علی — روز محشر ساقی ابرار سن یا علی

خمسة الاسما و خورا آدک یا ابو الحسن — ابن عم احمد مختار سن یا علی

کنا هسیم چوخ خدا ایچون یاغشلا
محمد مصطفی ایچون یاغشلا

بیلور دم حقدن آتشو پدر کنا هسیم
علی المرتضی ایچون یاغشلا

حسن در پادشاه هر دو عالم
حسین کربلا ایچون یاغشلا

امام زین العباد باقر و جعفر
کاظم موسی رضا ایچون یاغشلا

محمد تقی در مقصود و مطهر
علی مقتدا ایچون یاغشلا

حسن عسکری ابلی عطا در
محمد مهدی ایچون یاغشلا

خطاییم انا ایچون چاغیرورم
کنا هسیم چوخ عطا ایچون یاغشلا

شفیع المذنبین حقدن محمد مصطفی کلدی
جهان اهلینه فخر اولسون آنک تک محبت کلدی

دینک عشقینه قوی جانن ارنلر سروری شاه منک
الینه ذوالفقار المش علی المرتضی کلدی

عدودن چکدیلر اینجه بلالر هر قاتللر
شهادت شربتینه نوش حسن خلقی صفا کلدی

یازلمشدی حسیننک آلنینه خط شهادت کیم
یاخوب اول یازو چکلدیکه کوکلینه صفا کلدی

ای کوکل جهد ایله کیم دوغری اوله شاهه سن | عاقبت قلبی چیچر پر کیمسه کیم اوباش اوله

ای خطائی صدق ایله بو شاه ایاغینه کلن
عاقبت بیر کون کجان سنیر خلق ایچنده باش اوله

هر کیمه کیم سنچلاین بیر پریوش یار اوله | عقل و هوش و جان و ایماندن داخی بیزار اوله

مو به مو دونمشدر وجودم محنت و دردنک حلقه | پای اغیر گزن دشمنلرنکی کوریم بیمار اوله

باشینه هر کیمسه‌نک دوشسه سیاچاک سوداسی | تنک ایدر بو دنیایی غمیندن داخی بیزار اوله

پس نجه عالمده اولسه کر اولورسه پادشاهی ملک | پس کم زنجی دو صفت مستم کوزلری مکار اوله

درد و غم کلدیکجه سندن شاد اولورم دلربا | کوره‌یم انکلار منم کوکلمده بر خوددار اوله

همدمنک دایم رقیب اولمشدر ای کل یوزلو یار | خانه‌کیم بیر کل تیر یانینده دایم خار اوله

عشقکا هر کیم گرفتار اولدی ای کافربچه | شیخ صنعان تک بیلینه باغلاین زنار اوله

وصلیله شاد ایله قورتار درلو غملردن منی | درد هجران تک چکن کیمی دلی افکار اوله

وار میسه کیمسه یار ایله عشاق ایچره زار زار | بو خطائی خسته دل تک عاشق دیدار اوله

مرتپونینک قصر باغ دا ده جان مقدی ور	نسبت جنان و منان ایتیدکینک نعتی که

بو خطایی کونکلنی ای نرکس جادو نکار
اوز نکا سحر ایله حیران ایتیدوکینک نعتی که

ای بندم کر جهان پناه منکا آکه اوله	کمتر قولنک مقامی سنینک پادشاه اوله
عاشق او درکه معنی اکر اولسه سوزینه	قالمو یاشیله چهره زردی کواه اوله
محرابی وار زاهد نک اما که عاشقه	معشوقی نینک اباغی توزی قبلکاه اوله
بدخواه اوله اکر دو جهان حاکم ملال	چون اول صنم منمله اکر نیکخواه اوله

باشدن یا غه کرچه خطایی خطا اودر
زاهد خاچان که خوبلری سومک کناه اوله

ای کونکل صد قبیله بیر کیم شاه ایله یولداش اوله	یوز کرک دوندرمیه بیر نیچه کیم یولداش اوله
یولی کرداش اوله کر باز اوله کر اوق و قلیچ	مرشدیندن دونه نینک معنیده اسمی لاش اوله
قول کرک تا ینده او زدو غرو لو علی شاهینه	اعتقادیندن ارمایه کر بایی کیم قلاش اوله

ای کونکل

وار کل ای باد صبا اول عنبر افشان زلفینه — بو قره وزنده دوران ایتدوکنک یعنی که نه

ایشترم کلدوکیچه غمدن قوتارهسن رحم ایت — کونکلون دردم فراوان ایتدوکنک یعنی که نه

شکر عشقنکی چکوب بتیمه ای دلربا — خانه کونکلمنی تالان ایتدوکنک یعنی که نه

خالنکی فلفل یوزینک کل لبلرینک مل ای صنم — خطلرنکدن دستیه ریحان ایتدوکنک یعنی که نه

بحره دوندی چشم رنکرده اشکلم ای آینه رو — کوز یاشیمدن بیله عمان ایتدوکنک یعنی که نه

سیر ایدرکن مرغ دل باغ رخنکده آب ایدو — آنی دربند زنخدان ایتدوکنک یعنی که نه

چالمقیچون باشمی توپ ایلیوب میدان ارا — ها وایدوب زلفنکی چوکان ایتدوکنک یعنی که نه

چونکه ظلمتدن چیقارمز کونکلمی شمع رخنک — پس آنی شمع شبستان ایتدوکنک یعنی که نه

من کدایه چونکه یوخدر رحمنک ای جان عشقنکی — کونکلمنک تختنده سلطان ایتدوکنک یعنی که نه

عید یوزنک ای شها مژکان او خیله جانمی — قاشلرنک یانینه قربان ایتدوکنک یعنی که نه

معدن یوزنکده بر حقه دهانک در سنتاب — لبلرنک عکسینی مرجان ایتدوکنک یعنی که نه

اولدی فخر مزلم کعبهٔ وصالنک صفاسن کورم — طوف دل دردینه درمان ایتدوکنک یعنی که نه

کلشن ایچره جلوه قیلمش سن نه کشت ایتمکه — جان قوشین دو تماغه سیران ایتدوکنک یعنی که نه

بی توقف سیر بلا اوچین که آت سینکنک سیر ایتمکا — پس منی قارشوده قلجان ایتدوکنک یعنی که نه

کر یوز ایلکو ینده جان ویرمیسلی یوق بیردم سنکا — ای کونکل پس مونجه افغان ایتدوکنک یعنی که نه

ایاغنک توزینه دیرلک ایستدیم پس اول دیدی — مشکلمنی بیله آسان ایتدوکنک یعنی که نه

دل قوشینه دانه خال اوستیده ایمس تیابا حیک — یارب آنی بند و زندان ایتدوکنک یعنی که نه

چون قلور دنک مینکا یوز مینک طوبالیق حور و حقا — عشقنکی کونکلمده مهمان ایتدوکنک یعنی که نه

عارضینی زلفلر بیرله حجاب ایدی مدام — ای کونکلش یوزنکی پنهان ایتدوکنک یعنی که نه

مهر ایله رحم ایتمون قهر بیرله الدروب — بندیه لطفیله احسان ایتدوکنک یعنی که نه

ایستمش سن قیلی جان مژده ویردم مژده — کوزکونکلنی پس پشیمان ایتدوکنک یعنی که نه

غنچه کل خندان اولوب نرکسله سوسن تمکه — عارضنک باغین کلستان ایتدوکنک یعنی که نه

بیرده پیندن کسب ایدیب ای رد احمر یکی — بلبلی عالمده دستان ایتدوکنک یعنی که نه

چونکه جان ویرسنک سن ای عمرم بو جان سن خسته بیر — سوی لعلنک آب حیوان ایتدوکنک یعنی که نه

سجده قیلمقچون دیلر سن قاشلری محرابینه — اوزنکی سن اهل تقوی قیلدوغنک یعنی که نه

آیاغی توزینه اول سرو روانینک ای کونکل — ویرمکیچون جان مهیا قیلدوغنک یعنی که نه

سدره ایله منتهیا قدینکی تشبیه ایدب — قدرینی بیر ایله طور سینا قیلدوغنک یعنی که نه

ایستریدیم قوزغوم کلدوکیجه عرصه دن — کون تکوبن دمی انشا قیلدوغنک یعنی که نه

ایشیکینکده بینوا ایله التفاتینک کم قیلو — حبس ایله وزنکی غرا قیلدوغنک یعنی که نه

ای خطایی خاک ایلن یکسان اولوب اول ماه چون

عزم سودای ثریا قیلدوغنک یعنی که نه

غنچه تک لعلنکی خندان ایتدوکنک یعنی که نه — لاله تک باغرمنی پر قان ایتدوکنک یعنی که نه

قاره زلفنک آغ یوزنک اوستیده افشان ایلیب — کونکلی غمدن پریشان ایتدوکنک یعنی که نه

قیلمقیچون تازه حسننک باغینی ای سرو روان — کوزمی کونکیده کریان ایتدوکنک یعنی که نه

توکمکیچون قانمی یاشیم کبی هر دم بدم — شهسوار عزم میدان ایتدوکنک یعنی که نه

عاشقینک وصلنکا هر دم کونکلنی شاد ایلاب — بو خراب آبادی ویران ایتدوکنک یعنی که نه

اشک خونین بحره دوندی چشم سیمینک — سو بسو اشکنی دریا قیلدوغنک یعنی که

وهمنک ایا منده بو نجه پیدا همی تنها — نیستی برتو پیدا قیلدوغنک یعنی که

مردم ای لیلی نگارم بندنی مجنون کبی — واله و رسوا و شیدا قیلدوغنک یعنی که

ایستدم کوینکده جان ویریم شها تا بر آب — آن اهلهم مویدا قیلدوغنک یعنی که

اولدورم دیردنک بو کون دا انکلامی حسرت چلاپ — بیلرم امروز فردا قیلدوغنک یعنی که

لوح دلده بیله تکلین تامت شیکین عمری — بیرداخی ینکلشدن ایشا قیلدوغنک یعنی که

چونکه رحمنک یوقتی بو قبرم اوستیه بیرداش — ای وفا پیشرآنی طغرا قیلدوغنک یعنی که

گل یوزنک اوراقی گلشنده خندان — بلبل محزونی گویا قیلدوغنک یعنی که

آتیمقچون جانمنی بیرموی ایلین ای بیوفا — سروتک قدنکنی پیدا قیلدوغنک یعنی که

چونکه دور ایتمز ایاغنک مجلس عشاق ارا — لبلری چاهین مصفی قیلدوغنک یعنی که

قدرتی در صانع پاکنک انکا انسان دیمه — پس آنی مانند اشیا قیلدوغنک یعنی که

لیلی زلفنک خیالی عشقیده مجنون کبی — مسکنی کوه و صحرا قیلدوغنک یعنی که

بننی بی پروالقی یاد ایتدوکنک یعنی که نه | توتلوز اوله سوزی بنیاد ایتدوکنک یعنی که نه

هر سحر تا شام اولنجه چونکه یاتمن راحتی | بندنی قیقودن آزاد ایتدوکنک یعنی که نه

غصه و درد و فراق ایلن ایا شیرین مثال | عاشقی داغلارده فرهاد ایتدوکنک یعنی که نه

یوز کز الدم دنیاده منکا یوخدر وصال | فرقتنکدن عمرمی برباد ایتدوکنک یعنی که نه

سینکدن یازنک الندن آه ایدوبن ای گوکل | یاقه یرتوب باغش آچوب داد ایتدوکنک یعنی که نه

المشیدم سحردن چون ز پشیدی اسیجوان | دیرلکی بیرده اعاده ایتدوکنک یعنی که نه

چونکه فریادنکا تیمز رحم ایدب اول شاه حسن

ای خطائی بونجه فریاد ایتدوکنک یعنی که نه

ای کونکل کوینده ماوا قیلدوغنک یعنی که نه | ایتلری اوکنده غوغا قیلدوغنک یعنی که نه

سپاکن اولمو کعبه کوینده بیکدر دلبرنک | سرکرمیزیرده ماوا قیلدوغنک یعنی که نه

قانلو یاشمنی یوزم اوسته روان ایتدی مدام | راز پنهانم هویدا قیلدوغنک یعنی که نه

کونکلمی قیلدی مشوش بیر تو کیم فکر ایله | بو پریشان زلفی سودا قیلدوغنک یعنی که نه

دنیانینک سوکوسی آخر یوکمش منداین ایشیت
منکا یوک ایتمه آنی کل سوکلین جار استیمه

کل بو بونی بوینکا عالمنینک یا غنده چوب
ابسم اول بیهوده کل سنیر یرده کلر استیمه

جیفه دردنیا آننیک طالبی آدی در کلاب
اولمه کلب آننیک کیمی آدنکی مردار استیمه

آری کفتاری کبی کل کیم جیک لرننیک نطقنده در
مردلی اکر یده بوخدر آری کفتار استیمه

سرمه محرم بولوبمز ای خطایی خسته دل
خلقه فاش ایتمه بو رازی کشف اسرار استیمه

یاره یار اولمق دیلر سین غیری دلدار استیمه
جان ودلدن کیچمیش سین بیری دلدار استیمه

مزه وارین ویرمینجه شانه وارلمازمش
سین اوزنکی شانه تا پشوداخی کل وار

عاشقنک یاری یوزیدیر قبله سی هم کعبه سی
سین بو زنکی شانه دوندر قبله دیوار استیمه

بو جهاننک باغچه سینده خارسیز کلی یوق
ییکا نندن قورخار سینک بیری کلزار استیمه

ای خطایی یار یولنده جانکی ایتکل فدا
کیچ بو دنیا شهرتندن سین آنی وار استیمه

ینه

موسم قیش کیتدی و فصل بهار اولدی ینه
مجلس کشت و عجایب و نکار اولدی ینه

موسم کل کلدی و کلشن بزندی بر چمن
کوه و صحرا جمله یکسر لاله زار اولدی ینه

ساقیا وقت طرب در الده دو تکل جام می
کیم بنفشه مست اولوب نرکس خمار اولدی ینه

کلدی نوروز و بهار عید و دور دوستکام
یارلی تک یر یوزینی نقش و نکار اولدی ینه

ابر نیسان جوشه کلدی توکدی رحمت معمورین
کوک یوزندن یر یوزینه دُر نثار اولدی ینه

کل یوزینی کوردی آرتدی فغانی و شنکر
لال ایکن بلبل لرنک صوتی هزار اولدی ینه

باغچه سیر ایچند کشت ایچون اولدی احسان
کل اچیلمقدن قزاروب شرمسار اولدی ینه

قامتنکله بحث ایدردی و ایما اول سرو باغ
کور اچیلمقدن انکا منزل کنار اولدی ینه

ای خطائی شاد اولوب بیت الحزندن چیخ بو کون
باغ و صحرا سوینه وقت کذار اولدی ینه

پس منکا کر یار پنکه وار ای کونکل یاراسیمه
یاره چون دلدار اولدنک اوزکه دلدار استیمه

بیوفا در چونکه یار نکیمدن استیر پس وفا
بیوفا عالمده پس یار وفادار استیمه

کربلاده چوخ ستم کچمیشدی شاه اوغلینه
پس داخی اوینات باشلنکی اول بالا عشقینه

صد هزاران لعنت حق اول یزیدک جانینه
بیرا چوم سوو یرمدی قادر خدانک عشقینه

آیت نصر من الله دن منکا اولدی نزول
کیم بدی اقلیمی فتح ایتدی رضانک عشقینه

ای ضیائی لر بوکون صاحب زمانک وقتیدر
چالارم من قلیچی صاحب زمانک عشقینه

تخم مروانی یزیدنک کوکنی من عاقبت
بیر یوزندن قازرم آل عبانک عشقینه

ای خطائی چون پسینک جانک چوخ ایتمیشدر غزا
پس داخی باشله غزانی اول غزانک عشقینه

حق تعالی چالدی بر صیقل بو کوزکوم پاسینه
کوکلمنک سوداسی بوخدر بو جهان غوغاسینه

نیچه لر کلدی جهانه نیچه لر داخی کلور
بیر بقا یوریتین دو توبان بو فنالنک دنیاسینه

ای کوکل تعظیم ایدب الکل دل اهلندن دعا
شاه ایدر کیم یارلقارم قوللی قول دعاسینه

هر نه کیم حقدن کلورسه آنکا اوی سکان
ای کوکل پس شاد کام اول کل حقک جفاسینه

ای خطائی بو یالانچی دنیانک ترکینی قیل
کیچ آنک قال و قیلندن شاد اول صفاسینه

موسم

بیر خرامان سرو قامت کیردی نسرین درکه — آوجی ولدوردی بنفشه ساچدی گلچین اوستینه

کیردیلر سین لیلی تک اوزنک کوزین مجنون اوله — آیی تکی کوتوزلقابنینک کون دوش‌سیر چین اوستینه

بیر پری پیکرنی کوردم جان فدا قیلدی منکا — صوینه بنگزر که کلیه بازو لاچین اوستینه

بو خطائی کونکلنی یغمایه بیردی حسن ایچون — چینی قیردی یا صیدی غم؟ کلدی ماچین اوستینه

ایتدم قاشنکا سجده قیلم دیدی که کوز اوستینه — یا خادم که کوره بیلمیم اول چشمی یوز اوستینه

بیر تار مونینک عشری دکل موی میانینک — نازکلیکیله کیم دیه بیر سوز بو سوز اوستینه

سین یوزینکنی خاک ایلیه کوریار ایشکینده — تا دامن دلبردن آنینک دوشه یوز اوستینه

مینجوالبنینک آتشینه نقل وکبابی — عشق آدینه یا خوب جگرم صالدی کوز اوستینه

یار ایتدی منکا عاشقینک خسته خطائی — هر جور و جفا کیم قیلورم شمدی کوز اوستینه

ساقیا اول باده صاف صفانک عشقینه — دولدور بیر کل علی المرتضانک عشقینه

درد عشقنک دلبرا تا کلدی بو جان اوتینه
سایه پسین کیم خضر کلدی آب حیوان اوتینه

تا جهان باغینی بنیاد ایتیلدی بیت الم
پیس تکی هر کل چاچان بیتدی کلستان اوتینه

سرو هندودر اول چون دوتدی روم اقلیمنی
شول سیمه خالنکه دوشمشدر زنخدان اوتینه

راحت وصلنک دیلردم کلدی هجران آتشی
ای پری نیچون قویرسین دردی درمان اوتینه

چون جمالنک مهری دوشدی بو خطائی کونکلینه
سایه پسین یوسفدر اول کیم کلدی کنعان اوتینه

چلمشیدی کونکلمه دراغ غمنک داغ اوستینه
سینه اول ماهنک فراغی چلدی بیر داغ اوستینه

زلف و خالنک خطی تک هیچ کمسه دوشمادی
تا که عالمده یازلمشدر قرا آغ اوستینه

آغ یوزنک اوستنده اول زلف سیاهی کوکو
بیلمزم حمراکلنک نیچون قوز داغ اوتینه

بو خطائی چشمه دل هر دم امید وصلچون
دوشه مشدر یوزنی قاپونکده تپراغ اوستینه

می دوشوپدر حی ساچینک اول یوز اوتی
عنبرین چین چین دور دولمش مشک پرچین اوستینه

گل یوزنک کیم دوشمش اول زلف پریشان اوستینه
پر بولوتدر کیم دوشوبدر ماه تابان اوستینه

عارضنک اوستیده دوشوبدر قطره قطره شول عرق
سایه پس شبنمدر دوشمش گلستان اوستینه

کفر چین اولمشدر مردم دوشر شول عارضه
ظلمت دورانی کور کیم دوشمش ایمان اوستینه

شول رقیب دیو یوزی کور کیم کوینکا حکم ایلمش
شو یله کیم قصد ایلر اول ملک سلیمان اوستینه

بو خطای یوزنک اوستیده زلفنکی کوریج دیدی
ظلمتی کور کیم دوشوبدر آب حیوان اوستینه

دانه خال سیه کیم دوشدی جعد اوستینه
لاله برداغدر کیم دوشدی گلزار اوستینه

حلقلمش زلفنکر رخسارنک اوستیده ای صنم
گنجه بنکزر کیم آننک یاتمشدر مار اوستینه

سایه پس کیم چشمه حیواننک اوستیده کلدی خضر
دوشدی تا خطنک سنینک لعل شکربار اوستینه

تا که زاهد کوردی یوزنک قیلدی مهر کرکانه
کافر مطلقدر اول کیم کلمز اقرار اوستینه

فرقتنک شوقنده بو جان جگر سوزر منم
بیر کبابه بنکزر اول کیم چرکنو نار اوستینه

تا که وصلنک اولدی واصل بو خطای خسته یه
بیر طبیبه بنکزر اول کیم کلدی بیمار اوستینه

رقیبی قاوکلن قاپوکده بیلر | بوکافر جنت رضوان ایچنده

خطایی گورمشدر قامتنک تک
خرامان سرو بیر بوستان ایچنده

منم سلطان عالم جان ایچنده | یرم واردر قاموجانان ایچنده
اوخوللر اسمی بحر ایله بر ده | عراق و روم و هم شیروان ایچنده
کلن جانلر منی بیلنک غنیمت | منمتک کلمیه دوران ایچنده
کل ای طالب منکا جانک فدا قیل | که کچمیشدی کونک هجران ایچنده
بویولده کفر وایمان دیدولو | یقین بیل کفر وار ایمان ایچنده
حقیقت در شریعت در طریقت | گزن معرفتیدر جان ایچنده
بوکون چوکان عشق آدم اولمه | گلوب توپ چالارم میدان ایچنده

خطاییم بوکون شاه حیدر اوغلی
گوره یم مهر ایله پیشمدان ایچنده

کل

دایم کونکل قوشی که دوشر دام زلفنکا — باشدین ایاغیه یار چون شانه ام نه

تا کیم خطایی آهو تکی دوشدی بندیکا
صحراده درد عشقیله دیوانه ایم نه

چشمی قاتیده غمزه لرینک جان دیلریز — جلادی کور که توکمکیچون قان دیلرینه
ایستر رقیب وصف دهانینک حیاتینی — اول دیوی کور که ملک سلیمان دیلرینه
ایستر کونکل نوش ایده لعلینک زلالینی — اول خضری کور که چشمه حیوان دیلرینه
زلفینک یوزینک کناری دومشده رهبر — کافر در اول که غارت ایمان دیلرینه

مسکین خطایی قاپونکا کلدی عنایت ا
وصلینک کداسی وایه واحسان دیلرینه

خیالینک مسکنی در جان ایچینده — نیه یوسف میدر زندان ایچینده
کوزوم ایچینده اول عکس جمالینک — کوهر پنهان بولور درعمان ایچینده
یوزونک صحنینده اول شکر دوداغینک — کل پنهاندر کل خندان ایچینده

دانکله قاضی قاتینده دعوی من ایتیم قانی
من اکر سوکشمیم اول دماره قانم سوسه

پیر ایکن بنده خطایی نوجوان اوللم نیه
کر منمله بیر کز اول عمر جوانم سوکشه

کل کونکل بر اتیه لیم بو قدیم ارکان ایله
جانی بر کین قیلمین جانانه وصل اولمدی
قهر نه شکر ایلکل کیم حق نینک کا رحم ایله
الدرن سن دیر کوزن سن ساخلین سن حلیم

کرچک اولدر شاه یولینده ان باش و جان ایله
قول کرک که محرم اوله حضرت سلطان ایله
همقرین اولمش ازلدن کفر دین ایمان ایله
یوغ ایمش بیر سیندن اوزکه آیت قرآن ایله

بو خطایی تا ازلدن عشقنکا یولداشیدی
کونکلینی شاد ایلمش دیرسن کرملو خاینله

جانم بو کندی حسرت جانانه ام نیه
ظاهر کونینده کرچه فراق اولدی همدمم
دنیا یوزنده عشقیله زارم دیرم صنم

شمع رخینه عشقیله پروانه ام نیه
باطن یوزنده یار ایله همخانه ام نیه
بیر سویلکیل که منینکا جانانه ام نیه

کوتورکل آغ یوزنکدن قاره زلفنی | آراده بو حجاب اولسون می بیله

خطائی‌نینک سنینک هجرنکده ای دوست
تنی یرده تراب اولسون می بیله

گر محلده بیرگز اول شاه جهانم سولشه | خسته جسمده بو جان ناتوانم سولشه

من الندن چانکره قبرم اوپته گر عزم ایتسه یار | قبر ایچیده دوره انکله ایمانم سولشه

یوخ قراری کونکلمنک بیلین جاجانم آرام ایده | یا مگر بیرکون منیمله دلستانم سولشه

زهر هجران بیرله مردم طالعم تلخ اولمیه | گر منیمله بیرکون اول شیرین زبانم سولشه

غملو کونکلین بو خطائی‌نینک مگر شاد ایلیه
گر منیمله بیرکون اول غمخوار جانم سولشه

گر منیمله بیرکون اول شاه جهانم سولشه | دلده نطقم قالمیه انکله جانم سولشه

نوله بیر گر خسته سینی سور روشه روح روان | کیده اول وحیله بو جانم روانم سولشه

گر یوز ایلدن چانکره بیرگز قبرم اوپسه گلیب یار | یار ایله قبرم ایچیده استخوانم سولشه

شول پریشان زلفنکی تا کوردیم ای روح قدس | درد و حسرتدن منم کونکلم پریشان دربنه

دون دمیشا تنک منیدن اوزکه یاخ پریش سن کونکل
من خطایی چه حاله بونه بهتان دربنه

ای که هجرنکده ضعیف و ناتوان اولدم ینه | پیر ایکن بو زینکی کوردم نوجوان اولدم ینه
دور حسننکده کنش تک اولمشیدم آشکار | هجر صحراسینه دوشدم بی نشان اولدم ینه
عاقلیدم زلف لیلی جمالینک کوریب | عشق ایله مجنون اولوب بی خانمان اولدم ینه
تا که آشوب فلکدن کورمینه چشمنک زوال | کیجه کوندز ایشکنکده پاسبان اولدم ینه

بو خطایی تنک دلنده عشقنکز پنهان ایکن
جمله عالم دلینده داستان اولدم ینه

شها با غم کباب اولسون مینیله | کوزم یاشی شراب اولسون مینیله
فراقکدن سنینک ای شاه خوبان | منم حالم خراب اولسون مینیله
سنینک مستانه چشمنک دن نگارا | منکا ناز و عتاب اولسون مینیله

کوتورکل

وصلینه حبیب ننک خطایی

امیددور تا رحمه الله

یوزینک خورشید تاباندا فلکنینک ماهی یانینده
دوداغینک آب حیوان دریکاغنک چاهی یانینده

جمالینک اشتیاقیدن مدام ای یوزی پرتابی
قزل نکزی سیار المشتری رفراقینک کاهی یانینده

ازلدن چونکه همراهیم اولوپ سن دور هم دم سندین
که جانیت تابلی دریم کیم اولوریم لبی یانینده

سینینک روی سفیدینکدن جدا تا مبتلا بولدیم
قاتار الدی قبه خضرا اوکونکلم آهی یانینده

دیکل کوز پنکینک جلیتمنی ابا پیک سحر کاهی
رقیبی و مسیونکب سیردم حرم درکاهی یانینده

نظر قیلکل خطاییه سوزین سینپدر مکل جانا
قولینک چوخ نازیشی وار دیر سنینک تک شاهی یانینده

ای یوزینک گلدور لبینک چون غنچه خنداندیر ینه
بوی موینک عاشقه کفر ایله ایماندیر ینه

تا غم هجرانکا دوشدم وصالینکدن ایراغ
عملو کونکلم هجر ایله چون بیت احزان دیر ینه

یوزینکی زاهدندن سبع المثانی دردیم
صفحه سینده یازیلو چون نور قرآن دیر ینه

ایچدی آب حیات چشمه سینه ایردی خضر
اول ویرور دوغرو خبر جمله عیان دربلینه

شربت حقدن ایچن عشق اری آزاده اولور
شویله سرمست اولانک کفری ایماندر بلینه

قولی یالانجی ایلین اولمه مصاحب آلانک
همدم اولمق دیو ایله کلی زیاندر بلینه

ای خطایی سن حقی اوزنکده تانی ساکن اول
داخی سوز سویلمه وار اوسوز نهاندر بلینه

میل ایلدی یاره رحمة لله
دل تاپدی قرار رحمة لله

دمیش که وصاله قایل اولدی
اول اپو کونکار رحمة لله

مرهم ایده لر جکرده داغه
اول لاله عذار رحمة لله

قیلسون دیمش اشکمده اول سرو
یاشینی نثار رحمة لله

هرکونده هزار شکر بر حق
مردمده هنر ارحمة لله

فتح اولمقی بیلمیشم محقق
دلدن بو غبار رحمة لله

قوللوغنه بنی قبول قیلمش
اول عالی تبار رحمة لله

وصلینه

چون وصالینک حرمتیدن بیر جواب الماز حاصلیم | دانه قیلمه یاشیمی چهر منی چون کاه ایلمه

چون سینینک عشقینک مجازیدن حقیقت بولمیشیم | شمعی سین خواهی فنا قیلغیل و فا خواه ایلمه

ای خطایی ایچیدو کنک می آب کوثر در مدام

نوش جان قیل باده دین هر لحظه اکراه ایلمه

یا آهی پس منی بی عشق جانان ایلمه | عشق ایله شادم داغی درد و درمان ایلمه

گر وصالینکدین دیلمنیس ای آرام جان | چشمنی گریان ایدیب باغرمنی بریان ایلمه

مدعی وعده قیلمه عهدینه ایتیم وفا | مهر و فا پیشه یار ایله عهد و پیمان ایلمه

بلدی دور زینده اول کل یوزلو یارنینک دمبدم | غنچه دیک ای باغبان کلشنده خندان ایلمه

بو خطایی خسته نینک قیلمه مشوش خاطرین

آق یوزاو پیته اول قرا زلفی پریشان ایلمه

مردمی اهل دلنینک کوهر جان دربلینه | نظم قدرت جوهر روح روان دربلینه

معرفت کوهرنینک کانینه معدن اوله کور | اوشته بو علم و هنر گنج نهان دربلینه

خطایی چیست فرقده نه فرق بلکه حسرتده
کوزوم کونکلی حسرتده ایشی قاتی یمان سویله

ای که هجرنک بندینی زار ایتدی قیقولر بله
چشم فتانک کوروب حیرانم آهولر بله

ایستمز کونکلم مشامی زلفنکدین اوزکه بو
مشکی نیلر کیمسه کیم اوکرندی اول بولر بله

تا کوزم اول فتنه لو قاش و کوزنک کوردی
کیچدی عمرم آه ایدب اول چشم و ابرولر بله

اینجه آخدی قالبو یاشم کوزلرمدن سو کبی
آخدی چشمم زورقی هر سویه اول سولر بله

شعر ایچینده پست اولمز ایچ شبیلش اول
بو خطایی نینک کلامی هر خطالولر بیله

ای کونکل عشقیده اینک ناله و آه ایلمه
دیمه بیر نامحرمی سیرینکا آگاه ایلمه

عاشقنک ایمانیدر یارنک جمالی ای رقیب
تنکری چون قارشودن کیت یاری کمراه ایلمه

چون منم اوستومه دوشدی آفتابم ای قمر
کزمکل اوج فلکده اوزنکی ماه ایلمه

منزل رحمانیلردر آستانی دلبرنک
کیت کل ای شیطان رقیب بیزنکی درگاه ایلمه

تا یوزنک اوستینده زلفنک سایه سالمشدرینه
عارضنک رنکین کل حمرایه سالمشدرینه

عشق تورینکدن کوکل استر خلاص اولمقلیغ ولی
جانمی زلفنک کبی سودایه سالمشدرینه

شادم اول کوندن بری میخانه‌ده اولمیش مقیم
یوز ملامت بو دل شیدایه سالمشدرینه

چشمنکا حیران اولاندن بری کوکلم ای پری
آهو نسبت عقلمی صحرایه سالمشدرینه

١

بو خطایی جانینی قربان ایلدی اول ماه کیم
پرتو مهر جمالین آیه سالمشدرینه

الا ای صبحدم مندن سلامی اول فلان سویله
سلام اوچی نثار قیل کل پاسی بعد ازان سویله

دیکل بیزار و بیچاره سیننک هجرنکدن آواره
منی کوندردی سین یاره و زید زار و ناتوان سویله

ایشیکنده شکایت قیل شکایتلر نه غایت قیل
منم دردم روایت قیل نه صنعم و ارجان سویله

بیلی غمدن بوکولمشدر کوزی یولده تورکولمشدر
قامو بندینی سوکولمشدر ایشی آه و فغان سویله

دیکل کونکلینی یاس آلمش کوزی نوری ریسی پاس آلمش
دو کر کوکسینده آتش آلمش ضعیف دیر زمان سویله

وصالنکدن جدا اولمش آنک دردی جانه تولمش
اوزندن نا امید اولمش سنی ایستر همان سویله

اولوق ایشیر پینک قوللوق ایله — ایاغ بیر بیر باصلار یر دبانه

جهانی آچدی سلطان حیدر و علی — ایرشدی غازیلر کون و مکانه

یریدم باغنه قیلدم تفرج — اریلر یا تاغی نقش جهانه

مینر دلدل چالار شاه ذوالفقاری — علیدر قالدی بو صرب و نشانه

خطاییم بو کون میدان ایچنده — شاهنک صفیدن اوخیرم درویشانه

ای صبا احوالمی عرض ایلگل جانانه — عاشقه مردم جفا کوستردوکنک جانانه

من گدانک حاجتی سندن بو درگاه شاهانه — آچمانک رسمنی بیلدر مکل بیگانه

ای کوکل هشیار اول تورماکل نه خال دانه — کیمسه مست اولمز دیلر کلمک دیلر میخانه

ایتدم ای دل دام زلفندن حذر قیل دلبرنک — آخر اول کل قوشی کیبی اولمه اسیر دانه

ای خطایی شعر کی اظهار ایدرسن وقتیدر

تحفه ایچون هر برین کوندر مکه بیرانه

ما بویکه

خطایی سیندن افغان ایده پیدر
حشر گوننده دیوان ایلین شاه

جهانی باغ و بستان ایلین شاه
ینه فصل زمستان ایلین شاه

دو داغنگ ذوقیله گل ایله لاله
ینه بلبلی دستان ایلین شاه

زهی صنع تبارک قل هو الله
گل گلشن گلستان ایلین شاه

بو دربرج مه از انوار فرخ
بهاری خرم الوان ایلین شاه

شریعت یولنه ثابت خطایی
طریقت علمین احسان ایلین شاه

اکلدم سجده قیلدم خانه‌نا
نوش ایتدم شربتندن قانه قانه

زهی دولت بشارت من گدایه
شکر کاو غردم بیردر لوکانه

بیلور صراف اولن گوهر بهاسین
مباح اولمشدرر بیرو جوانه

ارنلر آسماننگ دیر کیدرر
دیرکی بیردن دیانور آسمانه

بو خطانی شاه اولوردی غمدن و هم غصه دن
کون کیمی پیچ و تاب که دوشدنک روزن ایویمه

منی سرگشته حیران ایلین شاه
کونکل تختنده سلطان ایلین شاه

منی رسوای ایدب سالدی جهانه
کوز منی زار و گریان ایلین شاه

مسخر ایلین جمله جهانی
یزیدنک قومین اسلام ایلین شاه

اوزی بلبل اولوب گلزاره گیردی
منی دربند هجران ایلین شاه

انا الحق چاغرب منصور دوننده
نیچه منصوری عریان ایلین شاه

حسن ایله حسینی کربلاده
یزید الینده قربان ایلین شاه

چیخارن یوسفی چاه بلادن
مصر تختنده سلطان ایلین شاه

کورن کوزن کونش کیمی مظاهر
جهان باغین گلستان ایلین شاه

بدشت ارژنه سلمان فارسی را
رها از دست اصلان ایلین شاه

دیرام منی مین ایل اثرلو
صالوب دربند زندان ایلین شاه

خطا

چلدم ید قدرتدن جان صفحه سینه جامه
یازدم خط و خالنکدن وصفنکی عجب نامه

ای مرغ دل طامع فهم ایلدیک دامی
بیر دانه ایچونک دوشدنک عشق قفسی دامه

آنکدن یوق و کیم کوردم بیر لحظه قرارم یوق
حیران اولیم بالله اول مهر کل اندامه

قصد ایده دُر چشمنک بیلن نه دیر مندن
او کرنمکه کافرلر ظلم ایلیه اسلامه

رومی یوزینکا دوشکاچ اول زلف سمن سایی
بیر مویینی ویرر من مصر و حلب و شامه

بیش کون اوزنکی خوش کور چون دنیانی بقاسیز در
کر عارف چشمنک ای دل شکر ایله بو ایامه

اوش نوله خطایی نینک مجنونی عجب جانیز
جبرئیل امین قولدر کوینده کی خدامه

چشم مستینک ای پری چون سوسامشدر قانیمه
دمبدم یوز قطره خون افشان ایلدی دامانیمه

بیله مکار و ستمکار و وفاسیز کورمدم
بیر دوا قیلمز لبیندن دردی بی درمانیمه

سیندن اولدی اکیلک یازدی ای نامهربان
دور چشم من چون ازلدن عهد ایله پیمانیمه

حق منی یاربنه بیر بیکین آتش دنیاده
باخد و غنچه غمدن اوزکه کورمدم مهمانیمه

آصلمش زلفنک هر بیر مویدین — منم تک مبتلالر درلو درلو

ایشیکنکده سیننک هر کیچه ای شاه — اولوریوز مین صفالر درلو درلو

سیننک وصالنکا هر بیر طرفدین — کلوپدور بینوالر درلو درلو

رقیبنکدین جفالر چیکدوکیمچون — قیلور سین بد دعالر درلو درلو

خرابه کونکلنک ایچنده عشقنک — بیاپیدور بنالر درلو درلو

خطایی ایشیکنکده کمترینک در — اومارسیندین عطالر درلو درلو

نکارا نیلیم من سیندن آیرو — بو کونکلم خالی اولمز غمدن آیرو

وصالنک چیرتندی ای دلارام — کوزمدن هیچ کلمز نمدن آیرو

تنم تیراغ اولوب جانم سودیلر — نیلرم من سوی لبنکدن آیرو

قوشم پروازا وررمردم قفسده — قراراتیم مگر وصلنکدن آیرو

مگر قسمت کونده قسمت اولمش — دو شه چیکین خطایی سیندن آیرو

چیکدیم

خطایی خسته در وصلینک گدایی
دمادم قیل نظر بیماره قارشو

بوزرم سوروب واورورم یاره قارشو
حبیب و مونس و غمخواره قارشو

قراقچی کوزلرم کونکلم آپاردی
طبیبم باخ کلن بیماره قارشو

مگر قونینک سننک جنت باغیدر
ایکی چیقوا بیتوپدر یاره قارشو

بونینک سرو و آغچی شه بستان ایچیده
قزل گل لر آچیلمش خاره قارشو

رقیبی کوریم یابینا اوسون ان
اوتورسون دایما دیواره قارشو

لبنکدن شربت ایچدی تو خطایی
دایم اسروک گزر دیداره قارشو

قیلور غمزنک جفالر درلو درلو
ویرور لعلنک صفالر درلو درلو

جمالنکدن سنینک میرکیجه ای شاه
دوشر یوزیمین ضیالر درلو درلو

خیالی زلفنک بونیمده هر شب
اولوپدر اژدهالر درلو درلو

دو داغنگ حسرتندن تشنه جانم
آختدم گوزلرم یاشین بهرسو

جسندر کیم مسافردر وه دوشمش
یوزنگ اوپتندکی اول خال هندو

گوزنگدن آهو تک داغلاره دوشدم
نه سحر ایتدی منگا اول ایکی جادو

خطائی دیر یوزنگ خورشیده نسبت
سوزینی باشدن ایدم یوزنگا قارشو

کیم اولا گوزم اول یاره قارشو
پتیمز حسرتندن یاره قارشو

گونگلده قالمدی صبر و قرارم
دو چشم نرگس بیماره قارشو

بو اویمز گوزلرم هجرنگ غمنده
نولا آه ایلیسم بیداره قارشو

چو بینمیز اولمشم بلبل کیمی زار
نولا فریاد ایدم گلزاره قارشو

یوزنگده زلفنگی گوردم دیدم کیم
ایمانی باغلامش زناره قارشو

آصلدم عنکبوت تک ای دلارام
معنبر طرهٔ طرار قارشو

دمیدر ایله کل لطف و عنایت
یازو خذر نیچه بیر یاواره قارشو

خطا

حدیث مصطفی در اکرم الضیف
کونکل ملکنده خوش مهمان اولوبسن

ازلدن کوکب رخشاندن سیما
بو دوزانده مه تابان اولوبسن

کونکل تا کل بتکاغدین کوردنك آینه
اوخی کیم بلبل خوش خوان اولوبسن

خطایی کونکلین آلوب خنده بیرله
ایا کل بیله سی خندان اولوبسن

دلبرا کوردم یوزنک حیرانم اولدم درو
کوزیاشنده قاتیله غلطانم اولدم درو

تا ایاغنک تپراغندن من سعادت توتیم
تیشکنده روز و شب دربانم اولدم درو

ذره ایدم کون یوزنک مهرنه دوشدم ناکهان
عالم ایچره شهره دورانم اولدم درو

تا سنینک ور زلدن عشقنکا دوشدم بلی
حق بیلور کیم بر پریشانم اولدم درو

تا سنینک آهو کوزنک کوردی خطایی خسته دل
مجنونم ویرانه ده مهمانم اولدم درو

یوزنک کوردم سنینک ای یار ره رو
کونکلر کلشنی یا یوزمیدر بو

ای طبیب اهل عرفان بیر دوا قیل دردمه
چشمه حال اولدی کونگل من کوزلری بیمار چون

زاهدا چوخ طعنه قیلمه مذهب عاشقلره
بیس خوج دیدار اهلی بیس من عاشق دیدار چون

ای کونگل اول دلربانینگ محنتیندن اینجیمه
کیمسه دین کیم گل دیلر بیس اول قاییدخار چون

بو خطایی نینگ کلامین قیل قبول ای دلربا
ذکر ایلر بیر دم بیپی فرخنده برخوردار چون

فرقتینگ چکدیم نگارا شمدی یار اولمیش کیمی
اختیارم کیتدی الدن اختیار اولمیسن

انتظارم حددن اوتدی هجر ایله بولدیم ملال
غملو کونگلم حالینه بیر غمگسار اولمیسن

قیشمن دم سرد الندن بلبل جان اولدی لال
وقتیدر گل چهرینگ آچ نوبهار اولمیسن

مونچه محنت چکدینگ ای دل ظلمت هجران ایچره
اول مهینگ وصلینه سیدینگ بختیار اولمیسن

گر گناهینگ چوخ ایسه ای خطایی غم یمه
رحمتینه خالقینگ امیدوار اولمیسن

گل ای دلبر تنمده جان اولوبسن
نه جانیم بلکه هم جانان اولوبسن

کوریم الله سنی باد وفادن یا خلاصون
کیم جهان باغنده سن بر سرو برخوردارسن

چونکه اول ماهنک جمالین استیم دینک کورمکه
بر کیجه چشم ندن کوکب کبی سیارسن

ای پری چون کیم طبیب عشق اولمشدر لبینک
پس ندندر سن همیشه کوزلرم بیمارسن

بو خطایی ساچلرینک چلینسنده چین چین باغلودر
اولمزم چیندن پریشان جوانمنک غمخوارسن

حق تعالی خوب یاراتدی بو تنی اول جان الحون
بر عجب جلوت سرای یاپمیش مهمان الحون

حاضر اول کیم اول سرایه غیر آنکا کلم آسوتسون
بر که کل هر زینت ایله تخت دین سلطان الحون

با ادب تیز کل اونده یا شکایت قیلمیه
حق اوزی ویردی سنکا اول گوهری ایمان الحون

خالق انسانی یاراتدی غنی اوزین تاپنیه
جمله اشیایی یاراتدی خاصه انسان الحون

ای خطایی کر خطالر صادر اولسه سهو ایله
غافر الذنب اولدی بیل غم یمه عصیان الحون

ای که حیران در کونکل سن دلربا دلدار الحون
قامتی سرو روان و رخلری گلزار الحون

تا کیم خطائی کوردی آننک چشم مستینی
حیران در اول که کوزده بیلمز زمانه پسین

قزل کل باغ و بستانم نه دیرسین
فدا اولسون سنینکا جانم نه دیرسین

قرار و صبر و آرامم توکندی
آخر کوز یاشیله قانم نه دیرسین

ایردی ایلکیم قالدی سومکلر [?] آرا
وطنیم ترک ایدر جانم نه دیرسین

قامو دردلولره درمان بولوندی
دوا چینر دردده درمانم نه دیرسین

قامونینک کفر بیله ایمانی واردر
منیم کفر بیله ایمانم نه دیرسین

سنینک مقصودینک اولدرکیم من اولم
حلال اولسون سنینکا قانم نه دیرسین

اکر یاتسم مین ایل تپراغ ایچنده
درست در عهد و پیمانم نه دیرسین

خطائی جانیله چون سینی سودی
سون اولسونمی سلطانم نه دیرسین

من سنینکا دایم خواریم سین منینکا اغیارسین
مندن اوزکه جمله عشاقه تپین دلدارسین

کوریم

ای خوبلر ایچره طلعت و حسن ایله بای اولن ای سرو قدی سایه سی ظل همای اولن

جانلر شکارین ایتمکه صیاد کوزلری کیرپوکی اوق و قاشلری پیوسته یای اولن

باغ رخین سوارقیچون باغبان کیبی مربینکایه قانلو یاشم درکه چای اولن

آه و وای ایله که کامی ویره تو کندی عمر عشقنکده کیجه کوندز ایشم آه و وای اولن

قیلسنک بو خاک پاینکا یر کر نظر تولطف صالمغی خاککه نورینی خورشید وای اولن

وصلنک نو ایستینه جانم عجب دکل محتاج اولور همیشه غنیسی گدای اولن

آلدنک سنکه کونکلنی مسکین خطای نینک
چین دروفا اولمغه خوب خطای اولن

مشکین سیاچینه ناکه صنم جالدی شانه سین صدپاره قیلدی جان قوشینینک آشیانه سین

لعلینه جان بها دیدی ویردم وان انکا آن اول بیوفا کورکه کیدرمز بهانه سین

عشقنک که کلدی مهر ایله شهر وجودمه مهمان در که جان و کونکل دوتدی خانه سین

مونجه که کوز یاشین توکرم بولمزم خلاص عشقنک کونکلده معنی توکتمز خزانه سین

نقصان ایرشمسون سنکا بیر ذرّه ای کونش — یارب کوریم همیشه سنی برقرار حسن

یوسف اکرچه زینت حسن ایله شاهدی — اول کتدیسه قالدی سنکا یادکار حسن

صرف ایلدم یولنده قمو اختیاری — نیچونکه المده قویمدی هیچ اختیار حسن

مات ایلدی خطایی مقالات بلبلی — فریاد ایدیدره بر طرف مرغزار حسن

اولولاف ایلکن میدانه کلسون — مخنّث کلمسون مردانه کلسون

ارنلر مجلسی حق مجلسیدر — ارنلر صاحب عرفانه کلسون

ازلدن حق دین اهل طریقلا — اوکاندن سوزینوب یوکانه کلسون

ارالقدن کدورتلر آریلسون — سورولسون لعنت اول شیطانه کلسون

کنهکارنک کناهندن کیچیلر — یوز اوسته سورلوب دیوانه کلسون

روا ایدر حدیث مصطفی دن — مبین ایل اوکوب یاتنر جانه کلسون

خطایی خسته درکان سخاوت — خبر دردر دوالر درمانه کلسون

ار ضحد

کرچه بلبلر کل کلزاری اپتر زار زار
پسندن اوزکه کونکلمه عالمده کلزار اولمسون

بو خطایی خسته نی دیوانه زاهد مست اوخیر
عشقنکبر جامدن اول بیر لحظه هشیار اولمسون

شها کونکلنک همیشه بی غم اولسون
المنکده دایما جام جم اولسون

سینی سوینلره ذوق و تماشا
سینی سومینه غم همدم اولسون

کنوز کل باده نی چون همدم اولدق
ایچه لیم تا بو دم صبح دم اولسون

دف و چنک و چغانه نی و طنبور
دوزولسون آنه زیل و بم اولسون

منی کر درد هجران الدر ریه
سنینک عمرنک طنابی محکم اولسون

رقیب مندن سوزر زنند و سنینک یار
عزیزم در امیدم در نم اولسون

خطایی خسته دل هجر ایله یاندی
قاپونکده قوی آنی نا محرم اولسون

پس سن جهان ایچنده بوکون شهسوار حسن
دوعو قمرده اولدی سنینکا آشکار حسن

خط و خالنک دوتمش اول لعلنک کنارن وطن
ایله قیل کیم چشمهٔ حیوانم الدن کتمسون

کسه کیتسون یوخ جهانده مال و ملک و تخت و جاه
ای خطایی غم یمه سبحانم الدن کتمسون

دلبرا کوزدن جمالنک بیر نظر دور اولمسون
یاشلو چشمیمده نورنکدن آیری هیچ نور اولمسون

تا که عشقنکده سینک معمور اولوبدر دل ایوی
عشقنک اول معمورن کنجندن دمی دور اولمسون

ابر نیسان تا جمالنک کلشنینه سو ویرور
قطرهٔ یاشمدن اوزکه آنده یغمور اولمسون

تا که سیندن آیردوشدم کورمدم صبر و قرار
هیچ عاشق دلبریندن آیرو مهجور اولمسون

تا سنی کوردی خطایی اولدی رسوای عالمه
کیمسه آنک کیمی عالمده مشهور اولمسون

سیندن اوزکه دلبر هیچ کیمسه منکا یار اولمسون
جور عشقنکده منم تک کیمسه بیمار اولمسون

کافرنک رحمی کلور من دردمندنک حالینه
هیچ کافر سن تکی یار ستمکار اولمسون

ای ستمبر یوخ چته کونکلم اوزکه لرنک منتین
جانمه وصلنکدن اوزکه کیمسه غمخوار اولمسون

یاره دوندرمش یوزین کورکج رقیبی یلکه
اول گل خندانی کورکیم خاره دوندرمش یوزین

درازل هر کیمسه بیر مقصوده دوندردی یوزین
بوخطایی سن بیت عیاره دوندرمش یوزین

مرحبا ای آفتاب عالم دنیا و دین
رونق باغ و بهار و زینت روی زمین

بوی زلفنکدن صبا قیلدی معطر عالمی
صد هزاران آفرین بادا آفرین بادا آفرین

باغ جنت در یوزنک یار روضه دار النعیم
روح قدس پیدا دهنک یا نفخه روح الامین

صفحه سینمده عشقنک بیر باغی باردر کیم
یازه دور هر حرفی آنینک کرام الکاتبین

جنت المأوا ایش چیزان ای خطایی کوی دوست
داخل بیخون در تعلل فادخلوها خالدین

جاندر جسمیمده عشقنک جانیم الدن کیتمسون
جان کیدر سه غمده کل جانانیم الدن کیتمسون

زلفنکی رخسارنک اوسته صالبه جانیم چیکرون
کفرنک ایمانیم دو توبه ایمانیم الدن کیتمسون

تاکه عشقنک دوتدی بوج کونکلم اوینده مسکن
اونس دوتمش آنکا دل مهمانیم الدن کیتمسون

دون دمیشدنک من سنکا نور کوسترن جانم
یوزنکی کوسترمدنک آلدنک روانمدن روان

نور رونیکده خطای تا کوریدر روی حق
جمله عالم کوزینده روی حقدن نشان

جمالنک کوره لی جان بولدم ای جان
یوزنکده نور ایمان بولدم ای جان

سیننک مهر جمالنک شکر لله
کوکل تختنده سلطان بولدم ای جان

یوزنک کورنده کرچه چشمه ایدم
وصالنک درده درمان بولدم ای جان

بحمد الله که هجران ظلمتنده
لبنکنکی آب حیوان بولدم ای جان

خطایم ایاغنک تپراغنده
بو کون ملک سلیمان بولدم ای جان

عاشق دلخسته کور دلداره دوندرمش یوزین
عالمی طرح ایلمش اول یاره دوندرمش یوزین

حاشا لله کیم کونکل یوزین قاپوکدن دونده ره
بلبل بیچاره کور کلزاره دوندرمش یوزین

دوندروب ایدر یوزین هر دم دیواره باش دوکر
عاشقنک دیوارینی یوخ دیداره دوندرمش یوزین

هر کیمنینک آدینه چکدینک چو پردن بر حرف خفی
هیچ عارف نقشنکی دویمز عجب بر آسن

ای خطائی سن جهانینک جز نه شاد اول مدام
چونکه سوکینک دوستله در عشقیله استاسن

ناکهان ایچدیم لبینکدن کوثر مای معین
بیلمزم یا اول می انکور دریا ایکمکین

شویله مست اولدم که پر قیلدم عالمله
جمله انس و ملک اولدی منیمله همنشین

هیچ پیغمبرنکا تیمز ملایکلار آه وحی
چونکه سن سن ذات پاک اولین و آخرین

لو حشا الله حاشا اول کونلر بساط و عیشلر
یار ایله بیر نچه مدتلر چیقاردم اربعین

حق تعالی سیرنی ای ایدر ایسن قیلیه فاش
بو خطائی ظاهر و باطنده بیلمشدر یقین

دلبرا درد فراقینک قویمدی جسمده جان
اینچه آخدی قانلو یاشم قالمدی تاغمده قان

تا سر زلفینک سینینک یوزی اوزره کوردم ای پری
سن منی سودایه صالدینک ای ماه مهربان

هم سینینک یوزینکدر خورشید خاور نسختی
قاشلرینکله کوزلرینک در فتنه آخر زمان

من دیدم منظرده کوردم مه جمالینگ دو کیچه
یار ایدر تنگ دین که ماه آسمان درپیش دین

من دیدم کوردم شبستان ایچره بیر کیچه
یار ایدر یار رنگ دکلدار پاسبان درپس دین

بو خطائی دیدی کیم بو رنگده کوردم حق یوزین
دیر خیالینگ دیر پیشینگ کوزدن نهان درپس دین

چینچه ای دلبر پیشینگ خیل خیالینگ یاددن
کشوری کونگلیم بخدی عشقینگ بنیاددن

اینچه کیم دنیا بوزنده خسته جانم زنده دور
چینچه کیم درد و فراقینگ بو خراب آباددن

تا که دوشدم پیکری فراقینگ دردینه
دوتیدی آوازم جهانی آه ایلیم فریاددن

تا که چشیم قارشو پیشیندن ابرو دوتیم
کیتمدی هرگز خیالینگ خاطر ناشاددن

بو خطائی سوزینه طعن ایتمه ای زاهد تیر
تا ازل تعلیم آلوبدر بیر حکیم استاددن

هر کلی دنیا منیم دیر پیش قدیم بنیاد سن
جمله نینگ کونگلی آلوب سن نه عجب بنیاد سن

هر کیمه بیر نوع ایله ویردینگ مراد دنیاده
خضر اولان بولدی خطائی جلدی کیم داد سن

طفل ایکن دلبر دیلر کیم رفع ایده یوز دن نقاب
ذره یه گوز کیم اولور خورشید تابان شمسی دن

غمزه زلفنک تک پریشان اولدی نکته بان قب
یوز سعادت بیلدیه گوچتر دوران شمسی دن

ای خطایی فکر یلکرک ایلدنک اشعاره سن
دوتدی عرفان مجلسین قرله دیوان شمسی دن

نرگس لرنک که یخدی منی مکر و آلده
دورنده هیچ قورتوله بیلمز زوالدن

گونکلم خیالی قدرنکا دوشتی عجب مدد
عشاق اهل دل اوزره بیلمز خیالدن

اونکدن بری که یوزنکا خادم بهر طریق
مانند که شرمسار اولوبم انفعالدن

جانم رقیبله مونک دوستلز امنی
دونمز گوزم مشاهده خط و خالدن

یکدر خطایی سوزلری افغانلر ایلیسه
گلزار ایچنده بلبل شیرین مقالدن

دون دیدنک کیم ترکین ایتی بو حکمده رس دن
لیک بو جسیم ایچنده لامکان درسدن

یار صوردم کیم دهانک غنچه می یا ذره در
یار ایدر من داخی بیلمن نی نشان درسدن

عذارینک نوریدر یاسین آنینک شانینده الحمد
لبینک یاقوت احمر دیشینک لولوی تردن

قاشینک قاب و قوسین و ساچینک ظل الله آیه
زیاد اولمیشدور جانا جمالینک شمع خاوردن

یوزینکدر سورهٔ انعام و خیدم قدر ایردن
خطایی بولمدی بیردم خلاص الله اکبردن

ای صنم کونکلینک سنینک یا مهربان اولمیشدن
زلف و چشمینک فتنهٔ آخر زمان اولمیشدن

کرسنینک چشمینک کوروب دیوانه قیلمز ای پری
عاشقینک چاره‌لری خان و مان اولمیشدن

قدینک کر قیلمیسه یا غمزه یوزمین یاپیر
پس منیم کوزم یاشینک رنکی قان اولمیشدن

آغزینک بیر ذره در بیر پرده دیرلر کیم دهان
بیلینک بیر قیلچه در آدی میان اولمیشدن

بو خطایی خسته دل واله دکولدر جنکا
کیجه کوندوز آتشینکده یابان اولمیشدن

کورمک ایستر یوزینکنی عشق ایله بو جان شیمدی
ای پری وصلینکه قیل بو درده درمان شیمدی

زاهد کرامه کوستر یوزینک ای نور آله
تاکه اول کافر کوتورسینک حقه ایمان شیمدی

ماه رخسارنگ کوروب آقراره کلدی مهسی
چون طلوع اولدی یوزنگدن یوز چمن ایکلدی

قاپونگا کلدی گدا اتک بو خطایی دلبرا
پس آنگا قیل ای صنم بر لطف و احسان ایکلدن

رخ و زلفنگ که باج آلمش بو کون کشمیر و کابلدن
کتورمش عنبرین بویی خطا و چین و فرزانلدن

دو زلفنگ معجز موسی و سحر سامری عینینگ
تیرلر آن من کی هاروت آصوپدر چاه بابلدن

مگر اصحاب فیل اولدم قیلورسن کیدندن لیلی
که بیجارانی آتشی آتینگا طیر ابابیلدن

جبینگ ایسترم حسن جمالین دیمیدم کوکب
بو کونکلم احترازیلا رقیبان نه قائلدن

یوزنگ شمعنده روشندر علی المرتضی نوری
نه بیلسونک نیجه بابیل که نه کلوردی قابیلدن

خطایی چون سحر آه و فغانینگ نالهسی خوشدر
براطراف چمن هر دم مقالات بلابلدن

یوزنگدر سوره یوسف دوداغنگ آب کوثردن
بوینگ طوبی در اما ساچنگدر سنبل تردن

جمالنگ فاده جنات دیدی حق فادخلوا فیها
تعالی شانه اکبرینگا عنک ور داحمردن

خطایی بیرگدا اینک درنوله ویرسنک مرادینی
که سایل بینوا اکثر سیننک تک شاه عادلدن

نلر چکر بو جانم یارالندن
اول ایکی گوزلری خونخوارالندن

منم ملهمدم اولمز سنه خستیم
انکچون قورشانم زنارالندن

قارینجه چکه بیلمز فیل اوکنی
نیجه آه ایتمیسون اول یارالندن

عاشقلق بیلنک حقی کونلدن
بومعنیدن که آغلار خارالندن

اوی بگ صبر ایله سلطان خطائی
کیمه چکس خلقی تیمارالندن

گونکلم استر وصلنکی ای جان ایکن کلدی
آب لعلنکدن قلم بو درده درمان کلدن

یورنکا شیطان کیمی قیلمدی سجود
مطلقا کافر اول گشور زمایان کلدن

عشق کلدی کونکلمه حکم ایتدی جانم ملکنه
شکر کیم جان تختنه اوشل کلدی سلطان کلدن

اولیا و انبیا جمع اولدی قدی علی
طالبه اولسون خبر آچلدی ارکان کلدن

مهر رونیک حسرتندن میر کیجه صبحه دکین
اولمشم غمدن هلاک ای مه لقا بیلمزمیسن

بو خطایی دن نچوک بیکانه سن ای سنک دل
سندن اوزکه کیمسنم یوق آشنا بیلمزمیسن

سندن اوزکه دلبرم یوق ای پری وش سیمتن
آستانک چون ره سنده قویکه خاک اولسون بدن

مدعیلر طعنه سندن احترازنک یاندر
سندیه هیچ التفاتنک یوخدر یاربدن

اول یوزی کل زلفی سنبل قامتی سرو روان
روز و شب دور و تمنادر چشمم کنارن وطن

سوز پسم اول شیرین دوداغی پسته غنچه قند ریا نبات
یارب اول نازک وجودنک یاسمیندر تن

چین زلفنده خطایی یادو تو پیدر مشک
یارب اول کلگون یکاغنک کل میدر یا نسترن

کونکل سن احترازایله اوزنکی ساخلا جاهلدن
بو معنیدن که طالبسن آگوسن اهل عاقلدن

بیری پن بیر ایل اول یوله که او مقصدنک حاصل
نیجه فرعون غرق ایتدی کیچوردی موسی نیلدن

حیله اول حقی بیر بیل باشیمه باطله زنهار
آنکا عارف [illegible]یرم دایم که سبحه حقی باطلدن

گرچه عمر ایلکدن اولوپدر قتلی عاشقنک ولی
چشم خونخوارنکدر هر لحظه فتان ایلین

عشقنک پس بازلری چیخدر ولی بوخیدردی
بو خطائی خسته‌یه تنگ آهنگ میدان ایلین

پس منکا جور و جفانی بیحساب ایتمکده‌سن
کونکلمی آباد ایکن دایم خراب ایتمکده‌سن

یوزنکی کوسترمکیچون پس جهلنک خلقینه
درلو درلو طعنه‌لر بر آفتاب ایتمکده‌سن

آتش عشقنکده هر دم شرحه شرحه دوغرتوب
سینه‌می بریان و باغرمنی کباب ایتمکده‌سن

قوتلو کونلر کلدی عید ایتکدر مبارک ایلکیم
اللرنکی خون دلدن چون خضاب ایتمکده‌سن

ای خطائی شول لب ترسا حمائلین کورمکه
هر دعالر کیم قیلورسن مستجاب ایتمکده‌سن

دلبرا سن بیر جکر جانم جفا بیلمزمیسن
قالمشم کوی غمنکده مبتلا بیلمزمیسن

بیر دوا اپیز درده دوشدیم هیچ دوا اسلمزام
ای وفالو یار نولدی بیر دوا بیلمزمیسن

دیدم ای جان سنپده وارمی بیر دوا بیلمزام
ای جفاجو چون جفا بیلدنک وفا بیلمزمیسن

مهر

دون دیلیشدینک ای صنم بیر بوسه‌یه یوز جان بها | اول متاعه مندن اوزگه بیر خریدار ایستمن

اول سببدن بو خطایی نینک سوزی جانیندر
حقدن اوزگه دنیاده من یار و غمخوار ایستمن

شول منم چوخ سودوکم عالمده سلطاندر بوگون | یار اگر قایل اولور جانیمی قربان در بوگون

علی نی حق بیلمیینلر کافر مطلقدر | دینی یوخ ایمانی یوخ اول یا مسلماندر بوگون

بیر کونکل اولا اینسنکر یوز کعبه و اوز حجه‌وار | بیر کونکل اینجیتسنکر یوز کعبه ویراندر بوگون

آدم اگر عاقل ایسنک دنیایه ویرمه کونکل | دنیایه کونکل ویرلر بیلکه نادان در بوگون

ای خطایی سن غنیمت بیل بو دیرلیک دورنی
دانکله چون اولمک گرک جان تنده مهماندر بوگون

منی هجران الینده زار و گریان ایلین | چشمیمی گریان ایدب باغریمی بریان ایلین

تا که بو دردده منی سن صالدینک ای آرام جان | هم سنینک لعلینک در بو دردده درمان ایلین

گرچه عید اولدی جمالینک خلقه ای ماه هلال | بنده‌ام اول عید ایچون جانیمنی قربان ایلین

مرد صراف اوزیو بازار ایچره گوهر ارزدور
آلمنوز خز مهرنی بازاره سویلینک کلمسون

سرخوش و تازل پیمانه شاهدن ایچمیشوز
بو قدحدن ایچمین طرّار سویلینک کلمسون

کلکه جانا سیندن اوزکه تنده من جان استمن
تاکه وار مهرنک جانمده داخی جانان استمن

کر علاج ایلر منکا عالم طبیبی سربسر
شربت لعلنکدن اوزکه درده درمان استمن

کوره لی حسننک کلیسی و المشیم چون عندلیب
باغچه ده بیر سیندن اوزکه برک خندان استمن

تا ازل کوندن سینینک عشقکا اقرار ایتمیشم
سیندن اوزکه یار ایله من عهد و پیمان استمن

ایله صانمه کیم خطائی مهر رونینک کیم ایدر
واریکن جانمده خیالنک اوزکه مهمان استمن

چون سینینک یار بولدم اوزکه دلدار استمن
سیندن اوزکه جمله عالمده من وار استمن

ایسترم کیم من چکیم درد فراقن حسرتین
عشقده بیر مندن اوزکه کیمسه بیمار استمن

ایسترم کوینکده آوازه یتیمیه ناکس رقیب
اوز ایمدن اوزکه اکنده ناله زار استمن

بو خطایینی ازلدن حق للوغه قیلدنک قبول
هر نه کیم حکم ایلسنک امرنکا فرمانم بو گون

لعل یانکدن منکا هر دم عنایت در بو گون
حقدر شکر ایلیسم بیحد و غایتدر بو گون

زلف و خالنکدن آچیلدی کونکلیمه بو درلو باب
بیلمیشم عین الیقین سنیدن هدایتدر بو گون

کیمکه قربان ایلدی جان عزیزین یار ایچون
اهل عرفان قاتیده صاحب کفایتدر بو گون

حق بیلور مهر وصالنک ای پری من عاشقه
ظاهر و باطنده گنج بی نهایتدر بو گون

ای خطایی دلبرنک شاننده بو شیرین سوزلرنک
آیت و برهان و تأویل روایتدر بو گون

اوش بنه آچیلدی گللر جان سوی یلنک گلمسون گلن
صحبت خاص ایتمیشوز اغیار سوی یلنک گلمسون گلن

گلمسون منجا به وحدته قویمزلر رقیب
آب کوثر ایچمسون خمار سوی یلنک گلمسون گلن

بیر حرم در اول که قرآن اهلیدر محرم آنکا
مونکده نامحرم ایمز انکار سوی یلنک گلمسون گلن

عیش ایله عشرت دمیدر اهل عشقه ایت اصلاح
نور حق کیم خوبی بدکردار سوی یلنک گلمسون گلن

یوزنکدر عرش الرحمن که هر دم جبرئیل آیدین
کلام الله ایندردی برهان و دلیل آیدین

نه مصباح قدیمی در مبارک طلعتنک نوری
ملاحت اهلی نینک کورکیم جمالی در جمیل آیدین

نه خنک جنات عدن اولمش که تجری تحتها الانهار
روان چون چشمه عینا تسمی سلسبیل آیدین

وصالنک اشتیاقیدین هزاران غصه کردم
دریغا بی دوا دردم که آرتار ایل بایل آیدین

زهی بلبل که شوقیدین نه صبری و نه آرامی
دو شب دیر گلشن ایچینده هزاران قال و قیل آیدین

اگرچه موره بیکز دم مجردلیک کورولدوم
پرینک بازغمنک چکمکدین اولدم من زبیل آیدین

دیلرسن کیم تیله قولنک خطایی آستانکدین
منکا محشر دونکا کوستر کوزم یا سبیل آیدین

کل یوزنک کورردم نکارا مست و حیرانم بوکون
شول قرا زلفنک کیمی عمدین پریشانم بوکون

دنیاده هر کیمکه یوزنک کوردی عالمده شادمی
تا یوزنکی کورمیشم من داخی سلطانم بوکون

کرمنی قوللوغه مقبول ایلسنک یا اینک
آستانکده سینک ای شاه دربانم بوکون

آستانک ایتلرندن تا که بولمیشم شرف
ای پری عشقنکده من مجنون ایله دربانم بوکون

قامتینگ گلگون ینکاغیک گوردم ای مه لقا
گلشن ایچره باخرم سرو و گل حمرایه من

حسن و ینکدن کیچم اول خورشید عالم آنور
حیف اوله نسبت قیلیم مهر رخنکی آیه من

باغیله پستان ایچینده سرو قیلمس التفات
تا که قیلدم بیر نظر اول قامت بالایه من

تا کونکل اولدی سنینک وزوصالنکدن جدا
بو خطائی کیمی اولدیم عشقیله همسایه من

بو کون گلدم جهانه سرورم من
یقین بیلینکه نقد حیدرم من

فریدون فرخ و جمشید و خسرو
که رستم زال و هم اسکندرم من

انا الحق سری اوش کونکلمده گیزلو
که حقنک سری یم حق سویلرم من

موالی مذهبیم من دین ایچینده
مسلمانم دینه رهبرم من

نشانه درمنم تاج سعادت
سلیمان یارمغینده انگشترم من

محمد نوریندن علی سریندن
حقیقت بحری ایچره گوهرم من

خطائیم شهها اکسو کلو قولم
قاپونکده بیر کمینه کمترم من

ناظر و منظور چه قدر خانه‌ده کیم قیلمیشم نظر
او خیرم چونکه بو سیری عشق پیمانه‌ده من

ای خطایی سرّ حقّی مظهر و جهنکده در
آنکه رمزی بیلنه گوردم کشی قاطعرا شنده من

جانمی غرق ایلدم چون عشق دریاسینده من
اولمز عالملر خراب اولورسه پروانه‌ده من

دنیانینک اسبابنی بداره صالمیشم یقین
کیجه گوندوز یانارم یا دوست سیوداسینده من

تیغ مژگانین دریغ ایتم جگردن اول صنم
بیلدی قربان اولمشم چون قاشلری یاسینده من

گرمنکا عرض جمالی اولمسه دلبردن نصیب
دوزخم هر لحظه هیچ فردوس اعلاسینده من

حکمتنک اسرارنی کشف ایلدم سیرّ چون تمام
بیلکه ابتدا اولمشم بو عشق سوداسینده من

کثرتنک اندیشه‌سیندن بولمدی گونکلم فراغ
بولمدم وحدت آتینک شیرینله غوغاسینده من

اول خطاییم که صورت عالمین قیلدیم قبول
پادشاه وقتم اوشبو گونکلم آشیانه‌ده من

ای که چرخ دوشدم فراقنکدن فغان و وایه من
زلف عشقندن مدامی دوشمشم سودایه من

باده دیکی چه صراحی دیمسنده دلبرنک | صانه پس کللر بو پهلوی سرو خوش خرام

ذکر و فکرم هردم اول سلطان عالمدر منم
بو خطایی بنده آنک قنبرینه بیر غلام

جانا من ایسترم که اسیر کمند اولام | بیمار و زار و خسته دل و مستمند اولام

بلبل کبی چمنده هزاران فغان ایدب | همسایهٔ سعادت و سرو بلند اولام

عشقنک یولنده جان ایله باش ایلیم فدا | پسندن که تا محبت ایله بهره‌مند اولام

مندن کوزو مکل نظر ای شهسوار حسن | دارکا منکده ظلم اولاکیم پایبند اولام

حقدن یوزدر خطایی مرادی که دایما
زلفنک اوجنده مرغ هوا تک بند اولام

کورمشم انوار حق اول روی زیباسنده من | بولمشم سر الهی عشق سوداسنده من

مظهر حقدر جمالی دیر ایسم ایدر نولا | کورمشم حقنک ظهوری عالم اشیاسنده من

کلمشم حقدن انا الحق دیمکه منصوروار | کورنه بردار اولمشم زلف سمن ساسنده من

ای پری وش من سنی آندین بوکه کورمیشم منیم
عشقینک آیردی قرار و اختیارمدین منیم

ای خطائی هر تو کنک تیر ججران یراغی تک
تا منی ویرانه دی وران سوکو یارمدین منیم

دلربانینک فرقتیندین کوزلریم نمدیر منیم
کیچه کوندوز آغلاریم هیچ بیلمزیم نمدیر منیم

بی دوا دردیمنی چون عرض ایلدیم دلبرگه
اولمه غمگین کیم سینینگ لعل لبیم امدیر منیم

خوبلرنینک جوریدین چکسین ای پری بیر پسته کیم
قسمتیم روز ازلدین محنت و غمدیر منیم

قاشلرینکا چونکه سجده ایلدیم ای ماه‌رو
اول سببدین ای پری قامتیم خمدیر منیم

حق بیلور کیم حسن ایچیده بو خطائی دلبری
جمله عالم آرا محبوب و کوزلمدیر منینکا

پر شراب اولسون همیشه اوشبو جام دوستکام
مجلس ایچره دوشمسون اول دوست الیندین صبح و شام

ساقی اول جام میدین ولد ریائی صو بیره
عمری نقصان اولسون آنینک کیم دیر آنی حرام

چونکی کلزار صفا بزمی ایلر پرصفا
اول بیره ایلر تواضع نیر آنکا دیرم سلام

باده دل

عکس سانینک در وجودم ای پری سرو روان
کیمستون سانینک سینک بیر لحظه یانمدن منم

پرتو خورشید رونیکی کورنن ذرّه تک
بولمیه هیچ کیمسنه نام و نشانمدن منم

فرقتی قصد ایتمدی پیکین خطایی خسته‌یه
بیر خبر ویر ای صبا اول کلچپانمدن منم

ای دریغا کیتدی کلّر اول گل اندامم منم
نه قرارم وار نه صبرم نه آرامم منم

بیر یکادن طعن دشمن بیر یکادن جور یار
بیلمزم بولا سیدر آخر سر انجامم منم

دل یوزینک کوردی گرفتار اولدی زلفینک دامینه
بلبل شوریده تک آرا ولدی ابامم منم

قیله یو کلرسن کو یورمزلن چاکین یارا غمی
صورته گرچه خطایی دیدیلر نامم منم

تا منی آیردی دوران سیوکو یارمدن منم
اینجیدی کوکده ملکلر آه و زارمدن منم

صورتنک کوردم نکارا واله و شیدا منم
فرقتنک دورایلدی صبر و قرارمدن منم

حسرتم یعقوب تک یوسف یوزینه ای صبا
تنکری یحون بیر خبر الکل نکارمدن منم

کیچه ایله کوندزم فرق ایده بیلمن ای صنم
رو یله زلفنک اولوبدر صبح ایله شامم منیم

مونچه کیم جور و جفا چکدم منکا یار اولمدی
اول صنم سیر ایلزم نولو سر انجامم منیم

بو خطایی دنیاده هشیار اولمز بیر زمان
تا کیم اول پیمانهٔ لعلنک درد جامم منیم

نوله ای دلبر اگر سن جانم اوپیدانک منیم
غم ییمزدم دنیاده غمخوارم اوپیدانک منیم

چشم بیمارنک منی قیلمزدی غمدین ناتوان
ای طبیبم دردمنک درمانم اوپیدانک منیم

دنیادن نقل ایتدوکم چاغمده گلسنک باشیمه
شول محلده دین و هم ایمانم اوپیدانک منیم

ایسترم حسننک کتابیدن اوقوین بیر آیتیم
سن دلیل و حجّت و برهانم اوپیدانک منیم

بو خطایی آیتماننک چاکریدر صدقیله
سن داخی بیر نوکر سلطانم اوپیدانک منیم

چینچهری عشقنک سینکنک بیر لحظه جاندن منیم
مهر روینک بیلدرر روح روانمدن منیم

گل یوزنکی یاد ایدن ای پری رخ غنچه لب
اولدی خنجر سوسن تکی هردم زبانمدن منیم

عکس

بلبل زارم که چیننگ گلشنی در مسکنیم
حلقه زلفینک شکنجی آشیانم در منیم

موتکی بیلنک خیالی اینچه فکرمدر منیم
ذره تک آغزینک سوزی ازنهانمدر منیم

کوزه کلمز بو خوبیر کیچه کوکبلر کیبی
چون جمالینک کوکده ماه آسمانمدر منیم

دیدم ای دلبر خطایی کیمدر کوینکده زار
دیدی بر حیسه دان قوالله تا توانامدر منیم

باطنم بحرنده جانا دوپدولوقی بدر منیم
بس گوزینی ظاهرم گلکیمی خنداندر منیم

بلبل زارم یوزینک باغ گلستانمدرر
اول گل چهار او سینه زلفینک سنبلستاندر منیم

چشم مستینک کیچه‌لر چیچون او یاماز خواندر منیم
کیم اتیشم هر صبح و شام آه ایله افغاندر منیم

بو خطا ایله رقیبینک فتنه‌سی کارایلمز
دایما چون دستگیرم فضل سبحاندر منیم

من سنی جاندن سیورم ای دلارام منیم
شول سببدن زار ایله کیچر ایامیم منیم

روز و شب بلبل کیمی فریاد و زاری دستانم
تا یوزینکدن آیرو دوشدم ای گل اندام منیم

والهم بر قدی طوبی لعلی شکربار کیم　　آستانی روضهٔ دار السلامدر منیم

بو خطائی تنك سوزینه منکر اولمه زاهدا
بیر پری تنك حسنی وصفنده کلامدر منیم

اول پری پیکر صنم جسمده جاندر منیم
سوردم آغزنك ذره‌می یا غنچه میدر یا دهان
کورلی آهو کوزنك عشقیله مجنون اولمشم
سرو بکزر قدنك بوینی ای قیت کج نظر
زلفنی مشك اوخیدم دیدی که سهوم اولمشم
کوز میدر یا چشم آهو یوخسه نرکس مستیدر

کیمسون کوکلمده اول روح روانمدر منیم
بو سوزم یوخسه خیالم یا کمانمدر منیم
اول سببدن کوه و صحرا خانمانمدر منیم
نیجه دیر چمن سرو آنکا عمر جوانمدر منیم
مشك داخی بیر تراب آستانمدر منیم
یوز میدر اول یوخسه ماه آسمانمدر منیم

دیدیلر کیم ای خطائی نیجه بسو دنك یاری سن
دیدی یوخدر اختیارم دستانمدر منیم

شول بوی رعنا کیدن سرو روانمدر منیم　　پای صانمه سورون نیجه جانمدر منیم

ململ

اول آخره كند و سيريني فاش ايتمكه
كوردي شول قدرت يوزنك لوح حسنده چكمشدر رقم

بو خطايي زنك مرادي ايما حقدن بو در
اي عزيزم جسم و جانكدن ايراغ اولسون الم

وصالنكدن سيننك دور اولدي كونكلم
قاتي بيزار و بي نور اولدي كونكلم

بو كونكلم شهرنه تا كلدي عشقنك
صفا و بيت معمور اولدي كونكلم

جمالنك تا كه كوردم اي پري رو
يوزنك شوقيله پرنور اولدي كونكلم

جفا و محنتنك تا كلدي جانه
بلالردن قامو دور اولدي كونكلم

كوزنكدن تا ايراغ اولدي خطايي
قاتي بيمار و رنجور اولدي كونكلم

اول پري كيم چشم مستي لعل جامدر منم
قاشي محرابم يوزي بيت الحرامدر منم

اول پري پيكر كبي جانم و تنيمده ايمسون ايمن
دانه در خالي پريشان زلفي دامدر منم

دلبرنك وصلندن ايرو استيمس هر صبح و شام
يوزي صبحدر وليكن زلفي توزي شامدر منم

دوربا و تورتمه صبرم داخی یوق
قاتی سرگشته ام هم بیقرارم

آرازدم که اویانی که بو یانیه
فغان و آه ایدرب سنی آرارم

بوزدمنک دو پسین قلمسه یار
المدن اوزکه داخی یوخ مدارم

کهی فرقت کهی محنت کهی زار
کهی غمخانه کنجنده دو رارم

منم بو آب دیدم اولدی عمان
هنوز چشمی آچارزم یومارم

دیدم آل جالمی نیبرقاتکه یار
دیدی الدرمزم سنی سنیارم

خطایم الفتنک دوغری لیده
گلستانها عیده سرو و چنارم

چشمه لعلندن ای جان تشنه ام آب استرم
خسته ام هجرنک بیابانده عناب ایسترم

دولت ذاتنکدن ای ذاتی منزه بی گمان
زینت اسباب عقبی کنج ماناب استرم

نوبهار خط ریحانکدن آیرو دو شمشم
عارضنک تک لاله گلبرگ سیراب استرم

یار ایشیکنده رقیبی سور دیلر دور ازحرم
وه که نامحرم حرمده حاجیان اولور محرم

سننک تک کلمدی بیر کز جهانه
زروز آدم و تا دور خاتم

منی سورمه قاپوکدن آشنایم
که یاد اولمز سنینک قاپوزایلده محرم

خطائی جمله خوبلردن حبیبا
سننک تک دلبری بولدم مقدّم

شاها غمکده آتش سوزانه یانارم
پروانه وار شمع شبستانه یانارم

چون بلبل فصیح زبان مدح ایلرم
آه و فراق پس کل خندانه یانارم

یعقوب خسته دل کیمی کریان و دردمند
بیر اشتیاق یوسف کنعانه یانارم

من بینوائی محنت هجرانه صالدی عشق
اولدم اسیر و محنت و هجرانه یانارم

یانمقدن ای خطائی کل ایتمه جانکه
چون سویلدنکه آتش جانانه یانارم

غریبم عاشقم تنها و زارم
دیلرم بیر داخی اول یاره وارم

یاره اسمارش ایتدم دلیندم
کلیدی که بغایت انتظارم

سوزنده خطائی کیمدر ایشیکده اول پری
بیر بینوا و خسته دل و ناتوان دیرم

جمالینک گلشنیچون مرغ زارم
بو معنیده خلاص اولمن غمینکدن
جمالینک وردینی گلشنده کوردم
یوزینکی کورکچ جان ویردم من

نه دیم چهرینکه مرغ زارم
وصالینکدن سینینک امیدوارم
فراقیندن ساچینک بیقرارم
بو ایشمدن بغایت شرمسارم

خطائیم که ختم ایتدیم کلامی
جمالینک کورکچون انتظارم

یوزینکدر کعبه لعلینک آب زمزم
بحق سورهٔ طاها و یاسین
هزاران آفرین ای قدرت الله
فراقینکدر دل بیچاره نا فرغ

که سن سن قبلگاه هر دو عالم
معظم سن معظم سن معظم
سینکا دوران حسن اولدی مسلّم
وصالینکدر دوای سینه درده مرهم

سننک

عارف گرک خطاینی ادراک ایلیه
کهتا زنکی مردم نادانه سویلیم

دلبرا یوزنکی کورسم ماه تابانم دیرم
گر کنک قاشنک کوروب تیر و کمانم سویدیم
زحمت دردنک کونکلده عین درمانم منکا
بلبل باغ وصالم ای گل اندام منیم

بوینکی کوررکچ بو در سرو خرامانم دیرم
زلف ایله وجهنک کوروب شمع شبستانم دیرم
جان دیرم مهرنکی بنده بلکه جانانم دیرم
عارض رخسارنکی کورسم گلستانم دیرم

عشق دو منقد خطای نیک کونکلنده مقام
من آنی ویران ایچنده کنج پنهانم دیرم

الکی سیکا علو قدرنکا سرو روانم دیرم
دل آهو سینه انکه پوسته ایی سی
بیر ذره جه جمالنکی عرض ایلاسنک سنکا
قدنک قیامه کلیپ قیامت نشانی در

عشقنک یولنده جانی ویرسم و آن دیرم
کیر کلرنک او خینه قاشنکی کمان دیرم
جان جهانی جمله سنکا تر جان دیرم
قانی کوزنکا فتنه آخر زمان دیرم

کوزلری میخانه در مخانیی کوندرمیشم
لبلری پیمانه در پیمانیی کوندرمشم

دلبرنک آغزی صدف در دیدیلر ای دلربا
دیشلری در دانه در دانیی کوندرمشم

کوزلری قان در پیاله اوزنک قانه دن
اوخدنک غمزه قانیی کوندرمشم

جانمنک جانانه سی در شول نکارنک غمزه سی
جانمه بوش ایلدم جانانه کوندرمشم

آب حیوان در دوداغنک صو یدر ای خضر
آب حیوان ایستین ظلماتیی کوندرمشم

یاندر کوزدم عشق اودیله دل خسته
شمع روشن در آنکا پروانیی کوندرمشم

بو خطایی سولدی ظلمات ایچیده ورقس
یاز منکا میخانه در میخانیی کوندرمشم

لعلنک قاتنده وصف بدخشانه سویلیم
یاقوتی من برابر مرجانه نه سویلیم

ناز وعتاب وغمزه لرنک دیمه جاهله
حیفم کلور دیمک سنکا نادانه سویلیم

کوز کوردی وشکسته کونکل دوشدی در بلا
یوسف کیمی بچاه زنخدانه سویلیم

جور وجفانکی بلبل شیدایه قیلکل
واجب دکلدر ای شه خوبانه سویلیم

دلبرا حسن خطنگ گلزار جنت بیلمیشم
مرنه کیم سیندن گلور رسم عین رحمت بیلمیشم

نیچه کیم جور و جفا قیلسنگ بو غمگدن کوینگله
اول غمینگله آغزیمن جانمقه منت بیلمیشم

تنده جان اولدغچه کتمن آستانانگدن سنینگ
خاک پاینگ ای صنم باش اوسته دولت بیلمیشم

مرنه کیم سیندن گلور رسته گوینگلم خوش ایدر
قهر ینگی راحت گورب جور ینگی رحمت بیلمیشم

من خطایی بنده ام پیرا پادشاهینگ قاتیده کیم
ایشیگینگده قوللغین سلطانلغه عزت بیلمیشم

درد و فراق و حسرتیله یانه کلمشم
کهر ساچینگله وجهینگا ایمانه کلمشم

زلفنگ چینینگده تشنه ام اول آب لعلنگا
ظلمات ایچنده چشمه حیوانه کلمشم

بیر عندلیب کوی فراقیدم ای صنم
یوزینگی گورمکه بو گلستانه کلمشم

خوش عالمی که دنیاده اسباب عشق ایچون
دیوانه کلمشم ولی دیوانه کلمشم

قاپونگدن ایرو دوشدی خطایی نیچه چال
امیدیله ایشیکنگا درمانه کلمشم

ای پری شیرین لبنک عشقنده فرهاد اولمشم
تا سنکا قول اولمشم عالمده آزاد اولمشم

تا که سندن آیرو دوشدم ای دلارام منم
دمبدم در ناله و افغان و فریاد اولمشم

گرچه غمگینم غم و هجر نکده ای جان پارهسی
تا سنی کوردی کوزم غمگین ایکن شاد اولمشم

ای صنم تو محنت و هجرنک فراقدن سنک
گر خراب ایدم ولی وصلنکله آباد اولمشم

تا سنی کوردی خطایی بیلمز او زین جانده در
تا سنکا من آشنا بولدم اوزم یاد اولمشم

ای پری عشقنکده من چندان گرفتار اولمشم
کیم فراقنک محنتندن روز و شب زار اولمشم

تا که دوشدم سن پری تنک ایغی هجرانه
دردایله بیچاره تک دردایله بیدار اولمشم

تا که گلزار جمالنکدن جدا ایم ای صنم
هر زمان بلبل تکی در عشق گل زار اولمشم

تا که عشقنک گنجنی کونکلده پنهان ایلدیم
روز و شب اول گنجه من هر دم نگهدار اولمشم

تا سنی کوردی رقیب ایله خطایی خسته دل
دمبدم بایر وجودم سر بسر نار اولمشم

دلبرا

گرچه محشر بیرلور اهل جهانه ای صنم
فرقتینگ صرکونی من ور محشر کورمشم

من که بلبل تک جهانده عشقیله فریادیم
عارضینگ باغی کلین چون ورد احمر کورمشم

پس منیم ملک جهانده طالعم فیروز اوله
تا پنینگ یوزینگ کیمی بر سعد اکبر کورمشم

بو خطایی نینگ مقامی آستانینگده مدام
چون سینی شاه کرم اوزنی قنبر کورمشم

تا که کوردم من سینی عالمده حیران المشم
ناله و افغان ایدوبن دیده گریان المشم

تا فراقینگدن کونکل مجروح اولوبدور ای صنم
دم بدم در ناله و فریاد و افغان المشم

کل یوزینگ اوصافینی تا کیم ایشتدم ای پری
چمنینگ باغینده بیر مرغ خوش الحان المشم

نیجه جمع اولسون بو کونکلم سینینگ ای آرامجان
کیم سر زلفینگ کیمی غمدین پریشان المشم

تا دوداغینگ چه پشیدن قلمشیم بر قطره نوش
خضر تک سیراب نوش آب حیوان المشم

ای عزیزم فرقتینگدین چشمم غمخانه دن
پس تکی یوسفدن آیرو پیر کنعان المشم

بو خطایی تا هلال قاشلرینگ کوردی سینینگ
شول مبارک طلعتینگ عید نیه قربان المشم

بختیارم بخت الیدن شادمان و دل فرح
چون منیم جانم کونکلدین اختیارم بولمشم

وارلیکن کونکلم آچیلدی سربلندم نیشکیم
سرو بویلیغ و غنچه لبلیغ و گلعذارم بولمشم

ظلمت هجران منکا فیروز بولدی کیتدی غم
طالعم برجنده ماه تابدارم بولمشم

ای خطایی شکر قیل حق وبردی کینه روز و شب
صنع صانع قدرت پروردگارم بولمشم

دل سنینکا حیران اولوبدر تا جمالنک کورمشم
تا کوزم آچوب اول رخ فرخنده فالنک کورمشم

روز و شب دنیاده چندین مست و حیرانم مدام
کیچه لر اویقوده چندین تا خیالنک کورمشم

دینی و عقبیده من اوصاف حسنینک سویلرم
باغچه ده آکندین و قد شمالنک کورمشم

بیر پری نینک یوزینه حیران و زارم جان ایله
شول لب و زلف و رخ و هم خط و خالنک کورمشم

بو خطایی نینک کوزی سیاره تک نیچو ایدر
گل یوزنک اوپسنده تا قاش هلالنک کورمشم

ای پری حسننک سننک ماه منور کورمشم
اول یوز اوستیده ابرتک زلفنک معنبر کورمشم

بو خطایی خچته کوینکدن دلبر دوراُلمیه

وار ابلین ای سوخنم یارسندن کوسمشم

بنده یه چقدر اُلم پس پادشاهی کورمشم
دمبدم اول قدرت صنع آلهی کورمشم

اول سرکوینکده کزمکدن نه حاصلدر منکا
پس بت شوخ شنک کرامایتن تماشی کورمشم

مسکنم یوخدر اکرمین سجده قلسیم بیر یره
قاشلرینک طاقنده روحنک قبلکاهی کورمشم

کونکلمه یوزمین خیالات مشوش یوزیره
اول بت آرام جانی کاه کاهی کورمشم

معجزاتم آشکار اولمزدی عالم خلقنه
هر کیجه برو جمیله خوابمده شاهی کورمشم

بو خطایی دیرمنی دیوانه لو افکاریدر

هر زمان اول دلبر چشم سیاهی کورمشم

کیجه کوندز ایستین دلدار و یارم بولمشم
جان و دل قورتولدی غمدن غمکسارم بولمشم

کوکده ایستردم من اول ماهمنی یرده بولدم اوش
حمد لله کیم کونکلده انتظارم بولمشم

هیچ قرارم یوخیدی صبرم توکنمشدی تی
نه قرارم که انیس و نکارم بولمشم

خطائی وار سه وصلنك كلشنینه بو نیك سرو خرامان تك دیلردم

آولاغده بو كون آولاریكن یاری بولوخدم — بیر آی دن آری كون تكی دیداری بولوخدم

بیچاره كونكل اوغردی بر عین غزاله — هی هی كه عجب آهوی تاتاری بولوخدم

مهر ایله وفا ایستریدم دایم او یاردن — بیر جوری یوكیش یار جفاكاره بولوخدم

دون وار امیشیدم باغچه گل درمكه آتا — صوبندم المی بر گله یوز خاری بولوخدم

شاه قاپوسینه سجده قیلیبدر بو خطائی بحر تحفه دور الدم بو شهواری بولوخدم

ای پری وش حسنی كنجم یار سیندن كوسمشم — ای شكر دیشی انجم یار سیندن كوسمشم

كوكده ایستردم سنی من یرده بولدم ای سكمان — تحفه قدرت ماه و انجم یار سیندن كوسمشم

آیده ایلده بیر گزر كورر كوزم یوزینك سنینك — ای منیم كورك و كونجم یار سیندن كوسمشم

یار بیاری یله سوررای وفا پیشه بیوفا — حقدن اوتدی دور نجم یار سیندن كوسمشم

بو خطا

بو کون بیر دلبر جانانه بیتدم — زهجران اولمش ایکن جانه بیتدم

غمنلدن کوزلرم کوکب کیمیدر — شکر کیم بیریه تابانه بیتدم

ساچینک کفرینه اولمشدم گرفتار — یوزینکی کوربجین ایمانه بیتدم

مثال ذرّه ایدم قطرا یتدینک — بحمد الله بو کون عمّانه بیتدم

ایشیکنک ایتلریله همنشینم — ولیتلو قولم سلطانه بیتدم

کونکل قالمشدی هجران ظلمتنده — لبینک تک چشمهٔ حیوانه بیتدم

خطایی چینده در وصلینک کدای سی
قاپونکده وایه واحسانه بیتدم

کونکلده عشقینکی جان تک دیلردم — ساچینک کفرینی ایمان تک دیلردم

کونکل بیمار اولانده هجر اوینده — وصالینک درده درمان تک دیلردم

منم دل تشنه صحرالرده دایم — لبینکی آب حیوان تک دیلردم

قالانده ظلمت هجران اوینده — جمالینک شمع تابان تک دیلردم

تعالی شانه اکبر که بیر نور خدا کوردم
قاشینی قبلگاه ایتدم یوزین شمس الضحی کوردم

منم پروین تکی چشمیم کیجه لر اویخوسیز قالدی
سعادت آسماننده چو بیر بدر دجا کوردم

منم دردم علاجی شول حکیم لم یزلدر کیم
یا چیندن شربت لعلین وجودمده شفا کوردم

شب هجرانده ای سالک هدایت شمعینه یاندم
یوزینک آفتابندن یوزا نوار صفا کوردم

کوزندن اول دلداری خطائی خسته در حیران
کیم اننک آستاننده سلاطینلر گدا کوردم

آه کیم اول دلبر و دلداری کیتدم کورمدم
کوردم اغیاری ولیکن یاری کیتدم کورمدم

فکر و اندوه و فراق و محنت هجران ایله
جانه یتدم غمدن و غمخواری کیتدم کورمدم

نیلیم بی اختیار آیرلدم آندن و ادریغ
اول منم همدم و پرده داری کیتدم کورمدم

اول پری رخسار چون عالملری ترک ایلدیم
قویدم الدن جمله بر کاری کیتدم کورمدم

ای خطائی الملکنک فرصتی اولدی شول طوطی کیمی
بللری شهد و شکر گفتاری کیتدم کورمدم

کیردم آدم صلبینه کیمسه بیلمز سرّی — من بو بیت اللّه ایچینده تا ازلدن وارایدم

اون سکز مین عالمه من کردش ایله کلمیشم — اول سپیدن حقیله سردار ایدیم سردار ایدم

دنیا پسنده من آنینک سیرین بیلور اول میم — دریانینک التندکی بیر لولوء شهوار ایدیم

من خطاییم حقی من یاپمیشم بی گمان — آنینک ایچون اول یار آتدی منکا کام دریدیم

ای جمالینک آیتی عنوان دیوان قدیم — قاشلرینک طغراسی بسم الله الرحمن الرحیم

تا سنی کوردی بو چینیله سوداسیغه شیخ و شاب — توبه عرض ایلر ولی استغفر الله العظیم

لام زلفینک سرنکون نقشینه دل دردانه — ای رقیب ال سونمه کیم لا تقربوا مال الیتیم

خالینک اول هندوکه روم اقلیمیده توتمیش مقام — زلفینک اول طاوس کیم گلشنده دولتمند مقیم

کورسنک ای دلبر که سن سینیجه سی عیش ایلرام — اشک یاقی آه مطرب ناله همدم غم ندیم

محنت و دردیله پرغم در خطائی نینک کونکلی — دردلو دیلنده مدام اول قاشلری نون آغزی میم

چنینم یزیده لعنتم وار
خطاییم علینک قنبریم

منم کیم یوجهانه شمدی کلدم
روان اولدم روانه شمدی کلدم

عاشقم مست و حیرانم شهامن
محبم خاندانه شمدی کلدم

شهامن عاشق و حیران و مستم
محب خاندانه شمدی کلدم

شاهه مشتاقیدم غایبده یا ایتدی
شکر کیم آستانه شمدی کلدم

یزید و مشرکنک قانین توکرام
چراغیم یانه یانه شمدی کلدم

سلیمان خاتمی موسی عصاسی
جهانه نوح طوفان شمدی کلدم

محمد معجزی شاه ذو الفقاری
المدد درنشانه شمدی کلدم

خوارج اصلنی تویم جهانده
خطاییم که برهان شمدی کلدم

یوخیدی یر و کوکلر من اولدم واریدم
کوهرکدانه سی صلبنده من هم واریدیم

کردم

منم غازیلره حرمت ایلنک کونکل ایونده انلارنک بیریم

منی آنلادن ایروپانکر سیز ولیکن انلرنک من سروریم

منم هم پیر و هم سلطان عالم

خطاییم شاهنک بیر کمینه‌یم

منم شاه اسمعیل حقنک سیریم که مونجه غازیلرنک سروریم

آنام در فاطمه آتام علی در بو اون ایکی امامنک پیرویم

آتامنک قانینی آلدم یزیددن یقین بیلینک که حقد حیدریم

خضر زنده ایله عیسی مریم زمانه اهلینینک اسکندریم

یزید و مشرک و مروانی کورکیم منافق قبله سیندن من بریم

نبوت منده در سرّ ولایت محمد مصطفی نینک کوهریم

جهانی تیغ ایله قیلدم مسخّر علی المرتضی نینک پیرویم

اولو بابام صفی آتام جنید در شجاعتده امامم جعفریم

وعده وصلنک بولنده چوخ چکدم ولی
زلف و رخسارنک قاتنده بشول خط و خالنک بسک

درد عشقنکدن وجودم اولدی بیر سنگ ملال
خوش ملاحتدر دوشپدر آل ایکاع وسیله احتمال

بو خطایی انداپیرای دلبر شیرین زبان
آب حیوان اولمیه لعلنک شرابندن زلال

رشته در جسمم منیم کیبرکلر بنگ سوزن مثال
کل کل اولور عارضنک شوقیدن کونکل نقش دل
دمبدم یاغلیق اپسیندن جسمیم قاشلر یک
ناتوان کونکلم دوشر یاغلیق صفت الدین الدی

یاغلیقنک یادیله دارتر ناتوان کونکلم خیال
دوشسه زلفنک عکسی شول کل یاغلیق اوسته دال
صباح پچسن کیم کورونور ایل کوزینه کوکلده بلال
تا مکر لعل لبنکدن تاپه ای دلبر وصال

رحم قیل کل دلبرا کوتوریونکدن یاغلیقنک
غصه دن بولمش خطایی چیته دل آشفته حال

آدم اسمعیل بن حیدر ریم
حسینی مذهبم من دین الحیدره

علی نینک چاکری نینک چاکریم
موالی اولانینک من مهریم

منهم.

جان فدا قیلدی خطائی دیدنگ ایچره فنا
حیف کیچدی عاشق سرباز و قلاشم اول

قیلدی منی لبنگ قدحی مست ولا یزال
غم کیتیدی خاطرمدن و هم قالمدی ملال

دور زنخنگده شکر آله ایلیم روا
وصلنگ کونی ایریشدی فراق اولدی پایمال

بیر کز کورسه قامتنگی سرو ناز ایله
کلماز اچینده ایلیه لاف اعتدال

تا بولمشم حباب رفیقنگده کاه می
هر کونده بیر مراتب و هر دمده بیر کمال

هر دل که عاشق اولدی جبینگ آینه سینه
فکر و تصور ایلیسه منسوخ اولور خیال

حسننگ قاتنده زهره و پروین نه تسته دور
آی و کنش خجالته دوشدی زانفعال

بیچاره دل خطائی گدای شکسته دور
دوندرمکل عنایتنگ ای شاه پر کمال

لاله تک کلکون نقابی ای صنم زنکده یوز آل
عاشق بیچاره نی آنجق غم هجر ایله صال

ای کونکل قیقوا یو بیندن چیج که کل دوراندر
کورمدم هر کز چمنده بلبل آشفته حال

بو خطایی قولونک امیدی وار در رحمته
سرپیارنک نظری قاموده دریار سول

ای ملک حسننک پنینک نور خدا در بیلمش اول
من پنینک جوی روجفانکدن انجمن ای بی وفا
یو خدر راشیا ایچینده کیم جهاندن جدا
کرچه جوچ کلدی سالت دور آدم دین برو

سذره ذر بوینک نه سدره منته‌ها در بیلمش اول
هر نه جو ایتیننک منکا عین وفا در بیلمش اول
جلوه ویردی عالمه نور خدا در بیلمش اول
ختم جمله انبیانک مصطفی در بیلمش اول

کر وفا قیل بو خطایی بنده نکا کرکیم
روز و شب اوردی پنکا ذکر و دعا در بیلمش اول

آخر اول سرونک پاینده جو دکل باشیمدر اول
تا خیالنکله پنینک دفع ملال ایدر کوکل
من دیدم که چشم و غمزنک سحری دوندی عالمی
کوزمنک یاشی سیلندن ایچدو کم شور منکا

آیاغی التنده کی باشیم دکل باشمدر اول
کیمسون دیلدن که خوش سیم از و شیر داشمدر اول
آنکارنک سر فتنه سی کیم دیدیدی فاش ایمدر اول
باغر منک قانین که توکدنک آغولو باشمدر اول

حان

سنبلنک کفرندن ای شهزادهٔ ایمان منفعل
خط سبزنک و نقشندن برک ریحان منفعل

ظلمت و نور اولدی زلفنکله یوزنکدن شمس مینا
لبلرنک سوقندن اول لعل بدخشان منفعل

پرتو حسننک ضیاسیندن قمر اولدی خجل
صورتنک تابندن اول خورشید تابان منفعل

ای صبا بالله دیلمدن سویله کیم چوخ دو شمسول
ماهتاب اوستنده اول زلف پریشان منفعل

غیرتندن بر نفس فانوس اوزین کیتدی
مجلسنده یاندورو بیر شمع نهان منفعل

اول زمان کیم دلبرم پیشانه کلدی سیر چون
قامتندن اولدی چوخ سرو خرامان منفعل

اوش خطائی سوزلرندن اهل عرفان اولدی شاد
جاهل و نادان رقیب ناپسلمان منفعل

کورکل یوزنک عاشقی بالله خدادر یا رسول
شول مبارک خلقنکا جانلر فدادر یا رسول

کلدی جبریل و کتوردی سنکا مردم حق سنوتی
بعضی پیغمبره کلن ندادر یا رسول

اسمنکی ذکر ایلین محشر کوننده غم یمز
وای قیامت آنکا کیم سندن جدادر یا رسول

مرقوم که ادکنک ایشدب صلوات ویرمدی
آنکلارنک یری همیشه دامودهدر یا رسول

آه و واویلا که اول گلرخ صنم یاریم دگل
من انگا یار اولدم اول یار وفادارم دگل

من پیکا بیر بنده ام ای یار دلخواهیم منیم
بالله اقرارم در ربو سوزلرا انکارم دگل

ناصح ایدر دون منکا ترک ایله یارنک عشقنی
وای بنیدیم دل منکا همراز و سردارم دگل

سوکلو یارنک خیالی خوشدر اما نیلیم
محنت هجران کونده بیرمددکارم دگل

دلبرا ایدر ای خطایی محنتیمدن چکمه غم
کیمدر عشقیده اول زار و دل افگارم دگل

ای پری یوزنکده مشکین زلفنکی داغ ایمکل
باغ عمرمنک یوز داغی اوستیه بیر داغی داغ ایمکل

تا اوزنکی کورمشم دیوانه بولدم
زلفنکدن اوزکه داغی یوقتیمه باغ ایمکل

شول قرا یوزلو رقیبی قویمه کوینک کردنه
خیمه بلبل نینک مقامی پیکن زاغ ایمکل

ای پری عاشقلرنک دیوانه قیلمه کوکلنی
عاشقنک مجنون مثالی پیکن داغ ایمکل

ای مسیحا بنده نکی کونیکده یاد ایت هر نفس
بو خطایی نینک بیرین کونیکده تیراغ ایمکل

آته انه قوم و قرداش اهل عشقه قید میش
نام و ننک و جان و باشدن کیچمین بیز دکل

تیمش ایکی ملت اولدی بیر بسر اهل شمار
غیر ملتدن اوزینی پیچمین بیز دکل

ای منافق شم وجهنک معنیسین فهم ایتمدنک
یولداشینی جان و باشدن سومین بیز دکل

ای خطائی اهل عشقنک پیشه سی منلک دکل
بو طریق عشق ایچنده من ادین بیز دکل

کیمکه سرمست اولوبن عاشق دیدار دکل
پس انکا یار دیمه یار دکل یار دکل

روز محشرده دوتوب دامنکی شکایت ایدم
بو داخی ای کوزلم دینی غدار دکل

زاهد اول یوزنی دیواره دوتوب الکو کو
عاشقنک مقصودی دیدار اوله دیوار دکل

شاهمنک کونکلی بیلور اول که غنی در همیشه
منکر اول در که منم سوزمه انکار دکل

شکرم غازیلرم صوفیلرم پیرلرم
جان و باش ویرسه بو یولده اولاره عار دکل

قیر یزیدیله خوارجی توکت قالمیه هیچ
نیشه کیم جعفری مذهبه طلب کار دکل

ای خطائی بو جهان ملکنه سن قالمیه کور
چونکه هیچ کیمسنه قالمز سنیکا ده یار دکل

ایچره مردم قانم قتّانه چشمینک
یارب اول کون اولامی قانه چشمینک

حقه قوللم دینلر حق ایتورمز
حماتیچی دراول ارکانه چشمینک

دیلر دل اوغری تک اوپه یوزنکدین
بنه دیر قورخارم اویانه چشمینک

خطایی دردمندی صالدی درده
سلام ویرور شهامتانه چشمینک

جانا غمنکده قسمی جفادر خطائی‌نینک
لیکن دلینده مهر و وفادر خطائی‌نینک

لعلنک اگر ویرورسه شفادر دردمندینه
بیر بوسه چینه جانی بهادر خطائی‌نینک

تا کورمشم یوزنک گلشنی ایمی قرلقان
مردم دیلنده شمس و ضحادر خطائی‌نینک

کونکلین آلوب بهاسینه ویرسنک وصال انکا
مروت سننک بو ایشده رضادر خطائی‌نینک

کلدی خطائی قاپونکا ویرکل مراد انکا
حسننک حقینده ذکری دعادر خطائی‌نینک

سرنه وارین شاه یولینه ویرمین یردین کل
سودو کینه جان و باشین قیمین بیردین کل

نو ماهی که کورکده ایستر یسه خلق عید یچون
چشیم همیشه قاشینک هلالینک دیکر سینینک

یارب نوالنک اولمسون ای آفتاب حسن
عاشق جهانده چین جمالینک دیکر سینینک

دنیاده کرچه اولمدی وصلینک منکا نصیب
کونکلم کوزین خیال خیالینک دیکر سینینک

باکیم خطای کوردی یوزینک ای مه ختن
صحرای دله چشم غزالینک دیکر سینینک

صبا تا شدی تا منکا مهیت چشمینک
یار زیدور آدمی دیتماینه چشمینک

مکرکا فردر اول محراب ابروینده
اوتورمیش کافر مسیح ایمانه چشمینک

کیو پدر قارلنی زاهد کیمی اول
می ایچمک در ایشی یذانه چشمینک

ایچیدر قانمی دیرم اینامز
دیم من کیم سینکا اینانه چشمینک

امانت دردیدم زنهار زنهار
بیستمکر سوزمسون مهمانه چشمینک

منم بس دوستاغم دیرمن ای جانه
جکر مردم منی دیوانه چشمینک

تا اوله مردم منم باشن اوستیده قایم دولتم | آستانکده یا تو من دایما بر روی خاک

میرنیچه جهد ایتدم الم دامنکا تیمدی | پای بوسینک حسرتیندن ایلدیم یاخه‌می چاک

خالص اولدم تاکه قان باشی اخندم دیده دن | بو مانیچه قاینیله اولورمی مردم نوری پاک

بیر بری سودی بو مسکین خطائی کونکلی کیم

عشقه مفتون اولوپدر ارسمک تا بر سماک

تا نیچه خواب ایچینده خیالنک کورم سننک | وقتی در که شمعی جمالنک کورم سننک

درد و فراق ایچینده قاتی زار ای صنم | بیر کون اوله که روز وصالنک کورم سننک

یتدی کماله ای غم هجران جفالرینک | شمعی تجلیده که زوالنک کورم سننک

جانمنی عید وصلنکا قربان ایدیم روان | بیر کون اوله که قاش هلالنک کورم سننک

یا رب خطائی کورمدی جز محنت و فراق

یتدم کماله دفع ملالنک کورم سننک

کونکلم فراق ایچینده جمالنک دیلر سننک | باخم خیال قد تمنالنک دیلر سننک

48

نه خضر آنی کورو پدر نه مسیحا
عجایب خلقی وار در ذو الجلالنک

جانم پسین سن منیم جانمدن آرتوخ
کونکلدن کیتمدی بیردم خیالنک

مقدر در منکا روز ازلدن
دیم عالمده دایم وصف حالنک

خطایی نینک دعا سیدن دمادم
که یا رب اولمسون ظلم زوالنک

ای که عشقنکده بولوپدر جان و دل ...
سن نه منظر سین جهانده جمالی نور پاک

ای پری عشقنکده چوخ جور و جفالر چکیم
خسته و حیرانکم اولدم غمنکدن دردناک

دامننکی قویمزم الدن اگر چکسه روان
گرچه هجرانک الی قیلدی یاخمنی چاک چاک

جمله عالم حسود اولسه یانمده بر جو
سن منمله دوست اولسنک چوخ دشمندن باک

بنده یه لطف و کرم قیلکل نظردن صالمیه کیم
بو خطایی دستگیری یس لی حسب السواک

ای وجودم عشقنکز بولینده بولمشدر هلاک
آیاغنک تو زندن ایر اولدی جانم دردناک

یرده بیر آی نور ید رعالم آنکا حیران اولور
آی و کون هر ذره در حسن کمالیندن انینک

بو خطایی ختته نینک حسن دردی نینک درمانی کو
بیر مدد اوله مگر کریم ذو الجلالیندن انینک

خط و خالینکله زلفنک دلیل اهل عرفانینک
که انکدن آشکار اولدی بیان علم قرآنینک

کوتوردنک پرده یوزنکدن بحمد الله کی ای دلبر
سینی کوردی خجالتدن قرالدی یوزی شیطانینک

رخنک یاد ایلدیکیم فغانه دوشتی بلبللر
که شوقیدن انینک هر دم حضوری گلستانینک

ایا سلطان عادل کیم ایشیم سنسیز کیچر مشکل
بو درد پنهاندین مرادم کیم گدادن کیسمه احسانینک

جناب آستانکده ذریعا قیمتیم بو جلد ر
وصالینک اوزگه لر کوردی منی یاندردی هجرانینک

قاشیلکه کیرکینک عیننک نه سحر سامری درکیم
اولارنک مکرو آلندن جهانی دوندی داستانینک

خطایی چشم مستندین چیبنک احترازایله
اگر قانینک توکر هر دم که اولدر جان جانانینک

منی افکار ایدن اول خط و خالینک
بکر در چشمه لعل زلالینک

نه خضر

سوزمکل ملک سلیمان در خطای ختیه
چونکه بر مور ضعیف پای مالنکدر سنینک

یار آیدر کون خانسی در ایتدم جمالنکدر سنینک
ای داخی شول طلعت فرخنده فالنکدر سنینک

روز معراج نبی وصلنک شبی در ای ملک
قاب قوسین اول دو ابروی هلالنکدر سنینک

دلبرنک وصل کمالن چوخ کورپسن ای رقیب
ای کمالی نیمه میش شمدی زوالنکدر سنینک

کل یوزنک صفحه سیندن سورهٔ فتح قریب
حرف نقطه اول یوزوچتیه خط و خالنکدر سنینک

دینکلمن آهنک قمری صوت بلبلدن هزار
کوش و دلده هردم ادم قیل و قالنکدر سنینک

دانکله دیرلر دیو مؤمن لقای حق کورر
بو خطای ختیه روز وصالنکدر سنینک

اول کنش هر دم در یوز جمالندن آنینک
او تانور سرو سهی قد نهالندن آنینک

اول زماندن بو کیم کوردی یوزینی ماه نو
بولودا یچره کیزلنور قاشی هلالندن آنینک

کل بیکا غنچه ن قرار دی دراتیم اولدی شرمسار
رو سیه در مشک و عنبر خط و خالندن آنینک

چشم مستنکدن هزاران فتنه صالدی کونکلمه — ترک یغماچی کبی یالندیو کوش قان ایلدینک

بو خطایی نی نچار ذمی کونکلدن ای حبیب
دی مکر اوزکه لریلن عهد و پیمان ایلدینک

تا که پسن ای غنچه لب لعلنکی خندان ایلدینک — درده صالدینک لاله تک باغرمنی پر قان
عشقنکی قیلدینک مسلط بو وجودم شهرینه — تا که مهرنکی کونکل تختنده سلطان ایلدینک
کونکلمه جمع اولدی نیچه مینک درلو سودا کیم سینی — کل یوزینک اوستنده تا زلفنک پریشان ایلدینک
تا که گلشن ستته چیقدینک ای گل رخ صنم — باغ ایچنده یریدینک سروی خرامان ایلدینک

مهر ایله لطف ایلدینک ای مه خطایی خسته نه
مرحبا خوش کلدینک ای جان لطف و احسان ایلدینک

دلبرا ماهم منیم فرخ جمالنکدر سنینک — کون داخی شول طلعت فرخنده فالنکدر سنینک
اوزکه کوزلر کوکه باخر کورکیچون ماه نو — عید چون من باخدوغم قاشنک هلالندر سنینک
مونچه دمدر دلبرنک چکدینک فراقی زحمتی — چون کماله یتمدینک شهرتی زوالنکدر سنینک

سورمکمل

اول زماندن برو کیم چشمم یوزینکی کوردی
یاشی کوزمدن جاری اولدی دمبدم سیلاب

یار اگر عالم نظر قیلسه خطائی غم ییمه
باخمق اولمز یوزینه خورشید عالمتاب

عاقبت ای مه منی عالمده حیران ایلدنک
چشممی گریان قیلوب باغرمی بریان ایلدنک

خاطرم مجموع ایکن آشفته قیلدنک ای پری
سن آنی زلفنک کیمی غمدن پریشان ایلدنک

شول کنش تک چهردن ای یلدوز کنکلم تنی
غنچه تک باشدن باشه چاک گریبان ایلدنک

دل آرا عاشقلقم پنهان ایکن ای حور پری
خلق ارا ایسن آنی یوزدیلرده داستان ایلدنک

جور عشقنک ای حبیبم ایله حددن اوتدی کیم
بو خطائی خستیه ماتمنی آسان ایلدنک

سنبلنکی عارضنک دورنده افشان ایلدنک
خاطر مجموعمی غمدن پریشان ایلدنک

خوش مقام اعظم اولمشدی کوکلم کوشه سی
بیلمزم یارب نه جرم ایله نالان ایلدنک

ایستریدم سایه وصلنکده ای جان دکلیم
اوشته ظلم ایتدنک منکا وصلنکی هجران ایلدنک

عجبی اوله ای دلبر وجودم عشقنکا محکوم
اوتورمش حکم ایدر دایم کونکل تختیده سلطانیک

خطائی

مشوش خاطر اولمشدر نچه دل دایم
سنینک اول کل یوزنک اوچینه زلف پریشان

من کورمدم زمانه ده سننک جمالیک
بو جانه مونس اولمدی مهرنک خیالیک

ظلمات ایچنده بیر سو بولوبمز سو کلره
شول چشمه دوداغنک آب زلالیک

کوزی آغردی بو فلکنک اولدی قدی خم
دور قمرده کورمدی قاشنک هلالیک

مین ایل یازارسه کاتب تقدیر لم یزل
بیر حرف و نقطه یازمیه خطیله خالیک

یوسف جهانه کلدی یارینک خطاییا
یعقوب نچه چکدی کونکلم ملالیک

تا خیال عارضنک کلدی کوزومه خواب تک
کیجه لر مردم کوزیمه کورونور مهتاب تک

اختیار یله منم دوشمزدی کونکلم عشقنکا
تیلیم چکدی خیال طره سی قلاب تک

کرمازم فوت اوله زاهد منکا طعن ایتمه کیم
مهر قاشیدر منکا مسجدتکی محراب تک

ای فلک قیلدنک منی دلبردن آیریو یوان
من هوا ده ذره ام خورشید تابانم کرک

بو خطائی قوللوغه باغلادی خدمت قوریبان
اول کوزم نوری صنم اول سوکلو جانم کرک

جهانده کورمدم زیبا سننک تک
بو عالم ایچره حسن آرا سننک تک

بو خوبلر گلشننده کورمدم هیچ
آنکا غنچه بر گل حمرا سننک تک

اوزالمردو غریبی جان باغی ایچره
قدی چون سرو خوش بالا سننک تک

که خوبلر چوخدر انسان ایچنده
هیچ اولمز ای پری رعنا سننک تک

زمانه شاعرنده کورمدم هیچ
خطائی بلبل گویا سننک تک

نیچه یکدر بو جهان ایچره فلکده ماه تابانک
بتو بدر چمن باغنده بونک سرو خرامانک

وصالنکا ایرن دیرلر حیات جاودانی کی
ساچینک ظلماتینک ایچره لبنک آب حیوانک

نه کیم وحی منزلدر قاشینکله کرپکنک زلفنک
یوزنک اوراقنک اوچته نازلمش سطر قرآنک

کیمکه غرق اولمق دیلر دریای عشقه بی کنار
کشتی سبز اول دجله عمانه خوش گلمگرک

ای خطایی شعرنکی اول یاره ایتسم نکله
دلربالر کوشنه دردانه خوش گلمگرک

فرقتنک چکدم نکار اوصل رخسارنک گرک
خسته حالم دلبر العل شکر بارنک گرک

باخمارم گل یوزینه حسننک وار ایکن ای پری
بیلرم من نرکسی چون چشم بیمارنک گرک

مرغ باغ عشق ایسنک ایسم او خوش الحان گبی
دلبرنک کوینده دایم ناله زارنک گرک

بحر چشمم آغلمقدن ارتک بارانکن گر
بو پریشان کونکلمه لفظ گهر بارنک گرک

ای خطایی گلشنه وار خاک پاین اول انک
گر چنکا اول آهو گوزلو مشکبو یارنک گرک

ایستمن چشمده جان اول دلربا جانم گرک
بیرداخی اول آی یوزینی گورسیم ایمانم گرک

چوخ بلا و درد و غم چکدم بولنده صبر آند
درد هجران چدن اوتدی شمدی درمانم گرک

دل غمنک صحراسیده لعلکدن اوسترقطره سو
ظلمت هجرانده قالدم آب حیوانم گرک

قاشلرینگ محرابیه چوخ سجدهٔ شکر ایلادیم / شیخ صنعانیم منی زنّار کوندرمک کرک

چون تجلّی نوریدن حقدین ملّت ایلادیم / شمدی منصورم منی بر دار کوندرمک کرک

عاشقم مستلر کوزینچه قائم توکرلادیم / بو غریب خسته‌نی تیماره کوندرمک کرک

ای خطائی آندن اوزگه کیمسه یوخدر امید / ناله زارم منیم اول یاره کوندرمک کرک

ای دین کیم عاشقم دیوانه خوش کلمک کرک / کیم قیلور لاف هنر میدانه خوش کلمک کرک

چون عزیز مصر عشق اولمق دیلسن دایما / یوسف کنعان کیمی زندانه خوش کلمک کرک

عاشقم دیرسن کونکل عشق آتشیدن دمبدم / شمع اوز دینه یانمقده پروانه خوش کلمک کرک

زاهد اوراد ایله دایم ذکرینک اولسون فکری دوست / اهل اسلامم دین ایمانه خوش کلمک کرک

ای دل اول شه قاتینه دایم کیت اوصاف افندن ابیت / کیم قولنک هر بیر سوری سلطانه خوش کلمک کرک

عاشقم دیرسن کونکل شرطی بودر عاشقلرنک / سر نه کیم جانانه قلیب جانه خوش کلمک کرک

ای کونکل لاف ایتمه کیم معنیده لاف ایدن کیشی / معرفت میدانه مردانه خوش کلمک کرک

صحیفه صدرده مستغنی در کلام قدیم
خیال خال و خطنک ای نکار لاله عذار

من آنذن اوخیمشم بر حقیقت آیت عشق
کونکلدن اتیدی منمله بو کون حکایت عشق

خطایی دولت وصلندن اول کوزی کیشینک
سینکله همدم اولوبدر یقین عنایت عشق

منم جان جهانم سن سن آنجق
خطنکدن منفعل در خط ریحان
بو زنکدن ورنده ای کل کویا
ندامه سیندن کلور خورشید لیکین

منی الدر مکل سحر نکده انجق
غبار و ثلث و توقیع و محقق
مه و خورشید آصلمشدر معلق
کیا دلبر منکا چوخ دو ملکل دق

خطایی غوطه قیل کو مرد ربیدر
نه ایسترسن کونکل بحرنده ذوق

یازمشم بو رقعه اول یار کوزندر کرک
لعلنکدن جام می هر کیم ایچه بیردکه بدن

رازاحوالم منم دلدار کوزندر کرک
لبلرینکدن شربتی بیمار کوزندر کرک

فاسند بکر

ای جان و دلی خراب ایدن عشق
عشاقی کم از تراب ایدن عشق

او دلاره صالوب فراغت اهلین
یاخوب جکرین کباب ایدن عشق

معشوقه مدامی ایچمک ایچون
دللر قانینی شراب ایدن عشق

دیوانه لزکده توب طریقین
ترک ورع و ثواب ایدن عشق

دنیاده سر اهل خان و مانی
بی مسکن و خورد و خواب ایدن عشق

زهد اهلی سؤال ایدنده مردم
بر نکته مین جواب ایدن عشق

بیر ذره تکی وجوده دوشمشسه
مشهور چو آفتاب ایدن عشق

معشوقی سارویه باخسه عاشق
بحجت چیهن نقاب ایدن عشق

هر دمده خطایی خسته حالی
یوز ناز ایله مین عتاب ایدن عشق

کوزردی شوده منی دراز ل بدایت عشق
بو سری کعبه کشف ایتمدی بدایت عشق

اکرچه عسقی کنه سویلریسه قاضی شهر
یوزینه باخمه اننک چون قیلوزکفایت عشق

تا که دوشدم ای حبیبم کعبه کوینکدن ایراغ
لاله کورمش کل یوزینک مجنون کیمی شیدا اولور
دوشدوکیچون کل یوزینکدن آیرو بلبل غمز
بنجه بوسپنک یو کونکل مرغی رها خالنک کورور

سپندن آیرو مرغ دل دوتمز وطن باغ و راغ
داغ آرامسکن دوتوب قوپمش درر کوکسنده داغ
قورخوسی آنکدندر کیم بربنی بکلیه زاغ
چشم فتانینک اتنک راسنده قومشدر دوراغ

سن یوپش سحرندن کر بو خطایی ایتسه آه
کیم آنینک فریادین اشتیسه کلور فریاده داغ

اول پری پیکر منکا یار اولمدی حیف اولدی حیف
صاغلر یدم مهرنی کونکلمده دیم جان کبی
کیمکه یوزمین مکر ایله قیلدی منی سپندن جدا
فرقتنک اودینه یاندی دل کباب اولدی کباب

آلدی کونکلمنی وفادار اولمدی حیف اولدی حیف
سری فاش ایتدی وپستار اولمدی حیف اولدی حیف
یوز بلایه اول کرفتار اولمدی حیف اولدی حیف
کیمسه حالمدن خبردار اولمدی حیف اولدی حیف

عشق الندن خسته دوشدی بو خطایی تنک تنی
بلدرنک شرتنده بیمار اولمدی حیف اولدی حیف

غنچه آغزنگدن سنینک اوش سر پنهان اولدی فاش
لعل نابنک لذتندن آب حیوان اولدی فاش

عارضی لمعندن اول رخساری گلبرگ رنگ
زلفنک کفرین کوتوردی نور ایمان اولدی فاش

تا دهانک صدفین آچدیک سن زلطف وکرم
شکر الفاظنکدن ای جان در پنهان اولدی فاش

درعدن یاقوت احمر قیمتین سندرمقه
بال دو داغنکدن عقیق ولعل ومرجان اولدی فاش

بو خطایی کیرلمشکن کیرکنک پنهان سنی
طامرایاغرنده یوزمین زخم پیکان اولدی فاش

مجلس اهلی چون شراب ایچسه دوزلدی یا ایاغ
صانه سن بر شمع دیرکیم اوستنده وش چراغ

گلشن مجلسده بر شوخ پری در دلفریب
لاله نسبت در کیم اول باغرینه چکمش درد داغ

دوستکام اولسون همیشه اوش بو جام دوستکام
اولدی مجلسده مشرف بوسه سندن وصاغ

مشک وعنبر مجمر یدر بو خسته جام جم در
بوی خوش بندن آنک دایم معطر در دماغ

بیر گل خندان در اول تیمش باغ خلد حور
بو خطایی خسته نک کونکلی ایک عشقنده داغ

چو لبینکدین غنچه‌نی گلشنده خندان ایلمیش	لیک بو بار گلکلی لطفیله حیران ایلمیش
قامتینک کیم لاله سیننک طرحین کتورمیش باغبان	باغده عکسیندین آنینک سرو خرامان ایلمیش
دیو اوغورلامیش اوریرده دهانینک نقش نگینی	وار ایمش آندین خاتم مهر سلیمان ایلمیش
ظلمت زلفینکدین ایچمیش لبلرینک آب خضر	حی باقی بولمیش اندین آب حیوان ایلمیش
شانه‌دین مشاطه سالمیش زلفینک بر تاری‌نی	سربسر خاک جهانی عنبرافشان ایلمیش
عارضینک باغنده بیر مرغ حریم اولمیش خلیل	اول سببدین حق انکا اودی گلستان ایلمیش

بو خطانی قاتی بو کمک دیلر دینک تو کمک
آنکده هر معنی کیم صنع ایتمیش تنیقان ایلمیش

زلف مشکینینک سوادی ظلمت خورشید میش	حسن رخسارینک بیانی آیت توحید میش
آستانینک خاکروبی قیصر و فغفور چین	رستم و اسفندیار و خسرو و جمشید میش
بسکه پیمانه‌سیندن شبلی و منصور مست	کیمکه ایچدی شول شرابی صاحب تجرید میش
اول که ادراک ایلدی بارینک صفات ذاتینی	دایما کرداری آنینک دیدیله و دید میش

غنچه

41

ای پری هر دم کهبان قاپوینکا حاجت دکل
کیم تیرکو نیکده هر شب ناله زارم عسس

نیلرم عشقینکدن آرو دنیانینک لذاتینی
حق بیلور کیم تا ابد کونکلمده واردور هوس

تا ابد من طالبیم کیم وصلینکا ایریشکیلیکه
کیم حضوریچونکی غم مهرینک منیم جانیمده بس

ای خطایی غم بیله هر دمده شکر ایت خالقه
کیم سینکا مر ایشیده دایم حقدر زیاده بس

یاری کوردم بوکون خندان او تورمش
ینکاغی تازه کل ریحان او تورمش

یوزینه قارشو غنچه کلدو کیچون
آلیب آغزینه چالمش قال او تورمش

سینکله چین الچنده بحث ایدیلر
پشیمان بحثلر چندان او تورمش

سنینک سیب زنخدانینکدین ای دوست
نه حدّم وار دیم دندان او تورمش

سنینک لیلی جمالینک کورمکیچون
بولینکده مجنونی حیران او تورمش

قاشینک کیبی چیکار زلفینک قراسی
ایکی زنکی دور دربان او تورمش

خطایی یه نظر قیل لطفینک ایله
قاپونکده صبح و شام کریان او تورمش

غیب مطلقدر تماشای رخ زیبا چوحق
بو شهادت ملکنه سیرانه کلمشلردنوز

کاینات سوره رحمانه تفسیر اولمشوز
روح قدس اوزره حله اسمانه کلمشلردنوز

ساقی و باقی الندن مست اولوب الحمد کلده نور
نرکس مستننک کیمی مستانه کلمشلردنوز

ای خطائی عید اکبردر جمالی دلبرنک
نیر و عید اکبره قربانه کلمشلردنور

حسرتنکدن دل قالدی و چشم خوابسز
ایله کیم یولدورلر اولور کیجه کوکده خوابسز

تا صدف آغزنده یارنک کورمشم دردانه سن
عشق بحرنده کونکل اول معدن عرفانسز

ظلمت بحرانده قالدم تیره دل قیل چاره
ای یوزی پوش جونکه حسن وی ایله جهان تابسز

اهل حق قاپونکدن اوزکیه هیچ بیره قیلمز سجود
ای صنم چون دایما عاشقلره محرابسز

بو خطائی اولدی یوزنکدن منور ای صنم
ایکی عالم ذره و خورشید عالم تابسز

ای دوداغنک شهد و شکر در خالنک مکس
اولمسون عشقنکدن آیروتنده جانم بیرنفس

ارپر

بو محنت و جفالری چکدم وفا خیالی
غم حدّن اوتدی دلبر غمخوارا سویلیکز

صحرایه صالدی آهوی چشمنک خطایی
اول بوی زلف نافه تاتاره سویلیکز

دلبرا الشمس الضحی در شعلهٔ رخسارکز
آیت طاها و یاسین صورت دیدارکز

قامتنک طوبی در نون والقلم در قاشلرنک
ایلده جنات عدن لعل شکربارکز

سوره واللیل زلفنک کوزلرک نعم البصر
آیتک سبحان الذی اسرا در اسرارکز

سورهٔ توحیدا و خورم دمبدم خلاصه
تاکه چشمنکی بلادن صاقلسون جبارکز

قل کفی بالله در ذکری خطایی خسته‌نک
حق بیلور کیم ثم وجه الله در دیدارکز

بیز ازلدن تا ابد میدانه کلمشلردنوز
شاه مردان عشقنه مردانه کلمشلردنوز

یا رمقه حقدن کلام الله ناطق سرحنی
بو بیان و علمیله قرآنه کلمشلردنوز

بو معنبر طره‌نک کفرینه آمنا دیوب
حقه تسلیم اولمشوز ایمانه کلمشلردنوز

بو کون ابدالدر روز آزاده شاه جهانک قال و قیلیندن بری یوز

خطاییم موالی اهل توحید
علی نینک قنبری نینک قنبری یوز

تا که دوشدم عشقنک بحرنکده من زارم هنوز
دام زلفنک بندیده مرغ گرفتارم هنوز

تا که من بلبل کبی کلزار چمنینک کورمشم
تا ابد ترک ایلمن در عشق کل زارم هنوز

شمع رخسارنکی تا کیم کورمشم ای مه لقا
کوکده کوکبلر کبی هر کیجه بیدارم هنوز

یوزنکی کورکج چمنینک من اطبیب دردی عشق
صالمه کیم بولدم شفا دردیله بیمارم هنوز

بو خطایی یار ایله قالو بلی ده قیلدی عهد
حق بیلور کیم بر سیدان عهد و اقرارم هنوز

حال دلمنی بنده دن اول یاره سویلینکز
هجرانوخی باغرمی نیچه پیریان سویلینکز

احوالمی سورسه منم اول جفالو یار
زار و نزار و خسته و اوارا سویلینکز

کلکون نیکا غمنک غم و هجر و جفالری
قیلدی حق اله باغرمی پر قان سویلینکز

یوز

هرخوانده کیم سجود ایدر سیم با اعتقاد
محراب قاشلر نکده در قبله کاهمز

بیرگون ترحم ایلمز نک خاکسار نکا
یارب نه صادر اولدی قاشو نکده کناهمز

غمدن خطایی دردا ایلن اینجلدی چون هلال
بیر ماه در کورونمدی اول حسنی مانمز

ازلدن پیر عشقنک پیروی یوز
طریقت اهل فضلنک رهبری یوز

دیدی چون مصطفی الفقر فخری
حقیقت خاندان فرزندلری یوز

علیدر عینمزده عین مطهر
زمین و آسماننک نوری یوز

حسن در میرمز میدان ایچنده
حسین کربلانک چاکری یوز

علی زین العبادنک شاه باشچون
یول ایچنده محمد باقری یوز

اگر سوررسه منکر سویله ای جان
کمال و فضیله حق جعفری یوز

امام کاظم علی موسی رضانک
ازلدن بندن خاک دری یوز

تقی در با نقی هم شاه عسکر
دمی مهدی ولایت لشکری یوز

تا شكرينك طاقتينى كوردم قبلكاه ايتدم آنى
كعبهٔ وصلنكا ايردم جانىنى قربان ايدب

چون اياغينك تپراغنده اولدى منزلكاهمز
حاجى اولدم قان توكرم اوشته قربانكاهمز

بو خطايى كعبهٔ عشقنكا احرام باغلادى
اول ساعتده عرشيه چيقدى ذكر اللهم

سن سن هميشه صورتده و معنيده شاهمز
اى خوبلرنك كزيده سى و شاه خوبلرنك كيمز
وصلنك دن ايرو محنت و هجران ايچنده مز
بالله انان بو دوغرو سوزى اگر صادقيم

بيلكل يقين كه آرده حقدر كواهمز
نوله اگر سفيد اوله بخت سياهمز
افلاكه دوشدى غلغله سوز آهمز
لطفنكدن اوزكه دنياده يوقدر پناهمز

بنده خطايى جانينى سنكا فدا قيلور
اى آفتاب طلعت و شمع اللهمز

سن سن جهان ايچنده بو كون پادشاهمز
جور ايتمه مز شكسته دل و بينوايه كيم

روز ازلده حضرتنك اولدى پناهمز
چون سندن اوزكه كيمسه يوخ دادخواهمز

سرخوانزه

ایا کل یوزنگ و چهرنگ آیه بنکزر
بوینک بیر سرو خوش بالایه بنکزر

خدنک جان فزا در غمزنک ای دوست
قاشنگ اوته قورولمش یایه بنکزر

جهانده بلبل اوسیم من عجب می
سنینک یوزنگ کل حمرایه بنکزر

یوزنک اسو قیله لعلنک حسرتیدن
کوزم یاشی بهر سو چایه بنکزر

ملایک حورنک کرچپنی خوشدر
یوزنک آندن داخی زیبایه بنکزر

صفاتنک اوخشه کلشنده مطرب
کونکل فریادی چنک و نایه بنکزر

خطایی دلبرنک در حور رضوان
اوتاغی جنت الماوایه بنکزر

چون سنینک یوزنکا خادم قوللو اولدی مهر
نه عجب صورت یاراتمش صنعه اللهم

چون ایرشدم یوزنکا بولدم صراط المستقیم
آب حیوانه ایرشدم وار دغنچه رامهر

دون سیاغینو کیم کوررسه زلفنک شب تکی
کیم قرایه بویا دیدر آنی دوداهمز

خضر جاویدان الندن ایچمشم جام حیات
عیسی و مریم قاتنده قورمشو زجرکاهمز

ای کونکل وقتنکا غافل اولمه یار الدن کیدر
اولدوغینی تقصیر ایتمه اختیار الدن کیدر

ایل بیله ایل ساعت بساعت خوش کیچور کل کونکلی
کون بکون نقد نهفته روزکار الدن کیدر

عشرت و ذوق و صفا ایله کونکل شاد ایله مدام
ناکهان سر نهاننک آشکار الدن کیدر

آشنای ترک ایدوب یادیه جان بیرمه کونکل
یاد ایله بیلیش اولنجه آشنا الدن کیدر

ای خطائی یاره وینکدا امان الدن قویمه کل
کیمکه ایشین سستی دی و ترمرنه کوز الدن کیدر

عاشقننک عاقل دایم سوزی دیوانه کلور
عاشقننک هردم آنکچون سوزی دیوانه کلور

صامه رایکان صنما خضره دوداغینک سوزی
خضر اکر سوی سور چشمه حیوانه کلور

کاه بیگاه منکا توبه ویرور اول واعظ شهر
واعظننک توبه سی شاها منکا افسانه کلور

اسرش خون دیلدین صنمننک خون ریز کوزی
کر انیا نماز پنک کورنک کیم اول مستانه کلور

آشنا دربو خطائی سوزی ای جان بیله کور
اوز بیلینه دیمک نه بیکانه کلور

اما گل

چون آنینک قولی خطادر هم قراری بی وفا
ای کونکل نا اهلیله قول و قرار ایتمک نولور

اهل حقه جان فدا قیل جهل ایله اولمه رفیق
چون عنادل وار ایکن زاغی شکار ایتمک نولور

خانه کیم بیر اهل عرفان کونکلینک اوکلی چاپا
ای کونکل نا اهل اولوب آنکدن کنار ایتمک نولور

بیر نیچه کون یار اولوب بیر کیمسه نینک جانین دوتوب
سونکره آنینک کیزلو سرین آشکار ایتمک نولور

هر کیم اوز عیبی ایله سبحانه دوتمش یوزن
کیمسه نینک عیبین آچوب شرمسار ایتمک نولور

ای خطایی قیل فدا جانینک وفالو یار چون
مروتسیز بیوفا کیمسه نی یار ایتمک نولور

ای کونکل هر جایی یاری اختیار ایتمک ندر
یار هر جایی سوزینه اعتبار ایتمک ندر

کل خوشبو وار ایکن الم تیکنه صونمزم
کبک رعنا وار ایکن زاغی شکار ایتمک ندر

دکمه بیر جاهل نکار رنک جورنی چکمک ندن
کر زنباکس ایله قول و قرار ایتمک ندر

آهولر کوزلو صنم اصلانلری صید ایلمش
ای مسلمان آهولر شیری شکار ایتمک ندر

ای خطایی سرنکی پس دکمه بیرده سویلمه
سرّی عاشق دکمه بیرده آشکار ایتمک ندر

باغ حسنکده بو بینک سرو خرامان دیدیلر | ظلمت ایچنده لبینک چشمهٔ حیوان کیمیدر

تا که سیندن دوشلی آیرو ایا روح روان | گوزلرم یاشی منیم قطرهٔ باران کیمیدر

روی و مو بینک کوره لی فرقتده بحران غم | زلف و روینک صنما شمع و شبستان کیمیدر

بو خطائی دوشلی صحبت وصلنکدن ایراغ
باغری یان کیمی و گوزلری گریان کیمیدر

بو کون من موبنده یارم آندن نیلر | یوزی شعله نگارم آندن نیلر

آپاردی عقلیمی صبر و قرارم | منیم صبر و قرارم آندن نیلر

قاتی مشتاقیدم شیرین لبینه | گوزی مست و خمارم آندن نیلر

وطندن آیرو دوشدم داد و بیداد | غریبم غمگسارم آندن نیلر

خطائی خسته دوشمش یاردن ایرو
طبیب ایله تیمارم آندن نیلر

ای کوکل معنیسز جاهلی یار ایتمک نولور | معنیسز جاهل سوزینه اعتبار ایتمک نولور

چون

36

دلبرم یارم عزیزم غمگسارم مونسیم
جان شکارم سوکو یارم جانمنک جانانیدر

دوش صبا کلدی منکا خوش خوش عنبر بو بله
غالبا اول مه لقانینک زلف مشک افشانیدر

ای کونکل هجران غمیندن چوخ شکایت قیلمه کیم
عاشقه جور و جفاسی لطفیله احسانیدر

بو خطا

بو خطایی شعرنه طعن ایتمه ای ناکس حسود
جمله عشاق ایچره همدم آنینک دیوانیدر

دلبر عشقینک سینک جسمده جانیم جانیدر
وصل رخسارینک خیالی کونکلمنک مهمانیدر

فرقتینک دوزنده دلبر چه جانیم قالمدی
شربت لعل لبینک بو دردمنک درمانیدر

جور و قهریندن آنینک عاشقه کونکلم غمیده
کیم منکا جور و جفاسی لطف ایله احسانیدر

زاهدا ویرمه نصیحت عشقی ترک ایتکل دیمه
عاشقینک اول حبیبی کیم سوکونچی جانیدر

بو خطایی جور و قهریندن جهانینک انجمی
سر نه کیم بنده بولینه کلسه حق فرمانیدر

دلبرا مهر رخینک دلده سینینک جانکمیدر
شربت لعل لبینک دیده درمان کیمیدر

پیر بیر دور پیر بیر و گفتار بیر قرار — ایکی لک پیغمبر بو یولده سر بله بیر دار ایر

پس بیلور پس بنده نینک حالینی سلطان سلیمن — بیر مرید یا یوز مرید یا مین مرید بار ایر

آتش عشقینک بو توشدی وجودیم شهری — باخرم که حور بیر دور نور بیر دور نار بیر

صد هزاران ظلم ایدر پس دونلرم دوندرم — یوز می یاکو زمی یا سیو زمی غمخوار بیر

جانه منت دور نه گلسه غمیمین شکر ایلرم — جانی ویردم باشی قویدم اولمشیم بیمار بیر

مست عشق ایتدینک منی مجنون و منی لیلم — ای سو سادینک قامه ای گوزلری خونخوار ایر

عمر بیر دور کون بو کون تدر تیسه دم ساعت دم — باقی بولمز جان بو تنده قایندر دوار ایر

هیچ گناه سیز بنده بولمز هیچ خطا کیم قیلمسز — چون گناهن کوره کور کل عفو ایدن غفار ایر

بو دکان بو زمین دکاندر حق دکاندر وسیلی — شهر بیر دور کار بیر دور آصلو رسن دار ایر

ای خطایی پس بو کل حقه قیلکل حکمه غم
اون سکز مین عالمه حکم ایلین سردار ایر

اول صنم کیم کنجه گوندوز جانیمنینک حیرانی دوری — عقل و فهم اندن بر و عشقیله سرگردانی دوری

مسکین خطایی سیکچون خاک پاینکا
هر دم دیلینده آیت کنت التراب اوخر

کوینک سپنینک که روضهٔ دار السلام در
محراب قاشلرنک انکا چشمنک امام در

هیچ کورمدم جهانده بو ایام روزکار
رو بیله زلفنکی منکا چون صبح و شام در

بدنام قیلیه کونکلی عاشق دوتوب حسود
عالمده عشق دی بیله اول ننک و نام در

یار مجلسینده باده جام ایچمن مدام
کیم کردنی صراحی انکنک لعلی جام در

منع ایتمه بو خطایی کلامینی ای رقیب
باغ دفترینه سوزلری سطر نظام در

عاشق اولدرکیم سوز و جان و دلینه یار بیر
بیردر عاشق ازلدن سوکلو دلدار بیر

اهل عشقنک معنی ذات و صفاتی بیر در
آدمه قیل سجده زاهد او ملک انکا بیر

جملنک حالین بیلین پس سن نه بیلدر مین
دلکه بیر نامحرمنک پس قیلدین اقرار بیر

اولمدی بو سره محرم هر کیس کج سخن
دردمنک درمانی دوغرو یار بیر عطار بیر

خار دولدی یوریکم هجر تیکندن ای گل یوزار
یار باغم آرا پس کوریکیم غنچه خار آنده وار

واره یا تمدن منیم ای هجر دل سوزان دوست
دوست و دشمن مجلسی آغلر منیچون زار زار

زار زار آغلر چو بلبل گل یوزنکچون مرغ جان
جاندن ایتمیش در منی هجر ایله دور روزگار

روزگارم تیره در سنسیز ایا آرام دل
دل کبی چوک آرام دوتسون جان اوبدی انتظار

انتظارم قالمدی وصلنک یوزینی هر زمان
هر زمان دیوانه تک داغلاره دوشدم بیقرار

بیقرار اولدم ساچینک تک رخنکی کورمس من
من کبی چوک آرام ایدم سنسیز که قالدم دلفکار

دلفکار اولدی خطایی فرقتکدن روز و شب
روز و شب وصلنک خیالی دل ده قالدی یادگار

جانا جمالنک صفحهٔ آفتاب اوخیر
حسننک کتابی شرحی ام الکتاب اوخیر

هر خسته دل که باده عشقیله اولدی مست
چشمنکی ساقی لعلنکی جام شراب اوخیر

بلبل اوخیدی گلشن حسننک صفاتنی
دل کوردی گل یوزنکی سوزنیه جواب اوخیر

خوبلر یوزینه با جمعی زهاد اوخیر گناه
عاشقلر اول گناهی همیشه ثواب اوخیر

من سینکا هر دم دعالر قیلورم ای بی وفا
بیلمزم نیچون سینینک هردمده قصدینک جانه در

گرچه ظلمتدر سیاچینک یوزینک آنکا خورشیدوار
بیلرینک طعمی نه نسبت چشمهٔ حیوانه در

تولە عشقنکدن سینینک گر استسم دردو الم
بیلسون بو خسته کونکلم دردا نه همجانه در

باغچه ایچنده گل احمر نه نسبت و چهرینکا
زخلرینک قاتینده جانا لاله حمرا نه در

بو خطائی باشدین ایاغه یا الشدور تمام
نیشه کیم اول زلفنکا محرم همیشه شانه در

بو منم جسمیمدکی زحمتلر منی جان بیلور
جان ابهجران ایتیدو لیکن اول دلبر جانان بیلور

تاکه همدم در غم عشقنک کونکلده غم منی
چون خیالینکی سینینک اول سوکلو مهمان بیلور

اینجیر بو خسته کونکلم دردو هجرینکدن سینینک
جور و قهرونک کلدو کنجه لطف ایله احسان بیلور

چونکه بیر در عاشقه قهر ایله لطفنک معنیسی
دل فراقنکی وصال و دردنکی درمان بیلور

روز و شب بلبل کبی ایلر خطائی ناله لر
باغ حسن ایچره یوزنکی بیر گل حمرا بیلور

حیات آبیچون ظلمات ایچینده
خطائی خضر و اسکندر کلوبدر

بیره ذاتنگ ازلدن وار اولوبدر
علی المرتضایه یار اولوبدر

بو قدرت سیر ایدر چیخدی جهانه
نیچه عاشقلری اظهار اولوبدر

آتورم علم او خیاندن جهانی
نیچه منصورلرم بردار اولوبدر

یزید و شمر و مروانک الندن
که نیچه غازیلر انکار اولوبدر

جهانی سربسر صاف شکر آلدی
حسین کربلا پیردار اولوبدر

خوارج نسلنی قیردم جهانده
تیغن بیل ذوالفقار پیدا اولوبدر

خطائی وحدتی جان بلبلیدر
جمالی گلشن و گلزار اولوبدر

تا منیم گوکلمده جانا حسرت جانانه در
حق بیلور یکیم اغلمقدن گوزلرم پیمانه در

عارضنک گلشندر جانم انکا بلبل کبی
زلفنگ چین شمع در گونکلم انکا پروانه در

من نکا

منم بولمده یکتالرگرک در — دین و ایمانی یغمالرگرک در

منم تک گوهر نادان نه بیلسون — منی بیلمکه دانالرگرک در

نه بیلسون منی بیر باشی کوزلو — کوکل کوزنده بینالرگرک در

نه اولمن دکمه فکر ایله میسّر — منکا بیر اینجه سودالرگرک در

منم سلطان خطایی حیدر علی

منم بولمده غوغالرگرک در

ازلدن تا ابد حیدر کلوب در — آدم اولادنه پیر و رکلوب در

علی شیر خدا در شاه مردان — محمد حقه پیغمبر کلوب در

که حقدن ذو الفقار و تاج و دلدل — علی قوللو غنیه قنبر کلوب در

آنکا کوزلر منم ایمانم آلدی — ایکی زلفنک منکا عنبر کلوب در

عاشقلر قبله سی یوزنکدر ای دوست — قاشنک محرابنه منبر کلوب در

علی خشمیله دوغرادی بوجهلی — خمیر تک دیشینه خیبر کلوب در

بیلمن که یار جور و جفا قیلمدن اوکرنور
عشقیده مونجه درد و بلا قیلمدن اوکرنور

عاشقلرینه جور و ستم دایمی مدام
هیچ بیلمرم که رسم وفا قیلمدن اوکرنور

بو چینه تنک قاپونکده دعادر ایشیم مدام
سویله گدایه مونجه دعا قیلمدن اوکرنور

اول ای یوزینی کورکه بیر کوک بها دیدی
یارب که بو متاعه بها قیلمدن اوکرنور

جانا خطایی دنیاده دردنک چکر سنینک
کونکلینه سوز که درده دوا قیلمدن اوکرنور

دو زلفنکدن منکا بیر بوکرک در
سنینک وصلنکدن انچوق بوکرک در

کونکلدن کیتمز اول حسننک خیالی
بلی مجنونلره آهو کرک در

جفا و جورنکزدن ایچمز دل
که خوبلردا یماید خو کرک در

کوزم یاشین بوکرمن اینکیچون
بلی سرو ایاغینه سو کرک در

خطایی سوزلرین سمعنکده ساله
که خوبلر کوشینه لولو کرک در

کورلی زلفنکی ای مه باشه یوز سودا دوشر
رخلرینک مانندی آنچون بیر گل حمرا دوشر

ای کونکل عقل اهلی اپنیک سعی مه خوبلر غه دوشر
خوبلرینک در دینه آنچون بیر دل شیدا دوشر

ای صنم خوبلر ایچیده سن تکی بیر فرد فرد
ایله کیم باغ ایچره رعنا سرو خوش بالا دوشر

حیف او له چشمینکی جادو نرکسه نسبت قلم
خانی نرکس کوزلرینک مست و هم شهلا دوشر

نیجه اولماس پنینک خطایی عشقیده دیوانه کیم
کونکلنه سردم سنینک تک بیر پری سیما دوشر

دلبرا سحرنک یرا پیشانه لبنک مرهم دوشر
اول دیشنک ایچوسی تک دریاده در هم دوشر

من سینکله دلبرا بیر عهد و پیمان ایلسم
مدعی لرینک ایچیده دمبدم ماتم دوشر

سرو گل لر یوزنکی تک رسته ای خوب ختن
آنلارینک کونکلنه هم قیقو کیدر غم دوشر

عالمی کزدم تمامی کورمدم سنینک کیمی
بیر داخی بو دنیاده سینکله سن تک کم دوشر

بو خطایی نینک کلامین اشیدنده هر زمان
اول خطا و چین ایلینه قید ایله ریم دوشر

ایشم عشقکده‌ده فریاد ایلمک در
وصالنگ وعده سین یاد ایلمک در

بو کونگلم ویرانه‌سی هر شب غمکده
فغان و آه بنیاد ایلمک در

خراب ایتمک دگل عشقنگ بو کونگلی
پس اول ویرانی آباد ایلمک در

ویرورمی بو زعمیله عشقنگ امید
بو زعمیله آنی شاد ایلمک در

خطائی قولی عین مقبول قیلمنگ
بو کون یوزینده آزاد ایلمک در

وجودمی بو کونگلم جان دیمش در
لبنگی لعلیله مرجان دیمش در

ساچینگ ریگین شب قدر و ضیا
یوزنگ نور مه تابان دیمش در

بو کونگلم عشقنی ای غمخوار م
وجودم شهرینه سلطان دیمش در

ایکی کوزم یاشی هردم یوزومه
برین نیل و برین عمّان دیمش در

ایا عینگ نوز زینه ای نور رحمن
خطائی جانینی قربان دیمش در

کوتورمه آغ یوزینکدن قاره زلفینک | که عقرب شاه ماهان منزلی در
مرادیچون کلوپدر دل قاپوینکا | عنایت قیل که احسان منزلی در

خطایی کوینکلنه یار مهری کلدی
عمارت قیل که سلطان منزلی در

کوینکل بیت یاری سعدی کیم پری در | جهان ایچره کوزللر سروری در
بویی باغ ایچره سرو تازه نکزر | یکاغی سیب چو [illegible] احمری در
یوزی در نسبت خورشید تابان | فلکده ماه آنینکچون مشتری در
اگر خاقان اگر فغفور اولورسه | ایشیکی اتینکنینک کمتری در
یوزی صحن گلستان ایچره گل در | ساچی نینک بویی مشک عنبری در
کیم آنینک وصلینه بیردم ایروشه | جمیعی ملک عالمدین بری در
ازلدن آنی سودم جان و دلدن | ساغینمانکز که عشقم سرسری در
باخب حیران اولور چینینه عالم | خطایی خسته نینک اول دلبری در

ایشیکنده قولندر بو خطایی
نظر قیل جانه دوران سنینگ در

کونگل باکیم غمینگله آشنا در
قرار و صبردن مطلق جدا در

کونگل بیله آلمدی سودی [illegible]
انکا بو درد و محنتلر دوا در

کل ای همدم حذر قیل عشقه دو...
بلا در خوبلری سومک بلا در

نوله عاشقلری الدر سنینک ای دوست
لبینک بیر بوسه سی یوز خونبها در

کونگل بیرایت یرمیشدر خطایی
ایشیکنده سلاطینلر گدا در

ایشیکنک ای پری جان منزلی در
بو بلبلنینک گلستان منزلی در

ایاغینک باصدوغی یر ای پری رو
بو مور یچون سلیمان منزلی در

سا چینینک ظلمتنده تشنه خضرم
دوداغینک آب حیوان منزلی در

بتوبدر قامتینک چشم اوکینده
نه خوش سرو خرامان منزلی در

سر زلف و لب لعلنگی کورزدم
تمامی ترک و هندستان آنینک در

سینی سومن دینلر کافر اولدی
یوزنگی کیم سورا ایمان آنینک در

باشنگ توپ ایده کوز دلبر یولینده
چالنسون توپ چون چوکان آنینک در

خطا و چین ایله مصر و خراسان
عراق و فارس هم کرمان آنینک در

خطایی جان فدا اشول پاره قیلکیم
جهان و جمله جسم و جان آنینک در

نه بویورسنک شها فرمان سنینک در
یولنده جان و باش قربان سنینک در

خطا مندن عطا سندن ایا دوست
مروت کانی سن احسان سنینک در

سوسامش لبنکا خضر زمانه
سوار کل چشمه حیوان سنینک در

سوار اول دولت آیینه همیشه
سعادت توپی هم چوکان سنینک در

ملکلر مشتری در کون یوزنکا
سورا ایدی ای قمر دوران سنینک در

ازلدن جانینی قربانه ویردم
قبول ایله شها قربان سنینک در

دین محمد دینی در صلی علی تارک مدار
کوثرنک سوین ویرن شاه علی در شهسوار

هم سقی در هم سقا در کاینانک عینی در
کیمسنه بیلمز سرینی سبحان پروردگار

دیدیلر کیم بو جهانک نوری کیم کیم اوله
میر چین در شاه چین در ادی قالدی یادگار

داسن ماریلدی چخدی دلدل ایروبوکن بله
ای منافق بو یه کلکل ایلمه شاهدن کنار

خانه زاده وارسن ای خطائی چین بو وصفی سوکل

لا فتی الا علی لا سیف الا ذو الفقار

منم بیمار ولیکن جان آنانکدر
کیم کیم جان قربانان آنانکدر

طبیبم درمنم روح روانم
ضعیفم خسته ام درمان آنانکدر

ایشیکنده آنک من بیر گدایم
نه کیم لطف ایلسه مهمان آنانکدر

سعادت برجی آنک دولتخواهی اولدر
بیر بله گوک وهم کیوان آنانکدر

مگر مشاطه زلفنک شانه قیلدی
که مو بجه نکهت ریحان آنانکدر

لبنک اوزنده خطنک خضره بنکزر
کنار چشمه حیوان آنانکدر

سزلف

گل ای عارف منکا سر دم طوافنک حج اکبر در
که قیلدم نسل پیغمبر امامم نقد حیدر در

علی اولدر که جنتده اولو پیدر ساقی کوثر
بو در ساقی بو در جنت شرابی آب کوثر در

الینده باده گلرنک ایچر غازیلرنک شاهسیمی
نه حاجت نقل چون شکر سوزی قند مکرر در

شجاعت بو کرامت بو ولایت بو مروت بو
علینی کورمین حاضر یزید و کبرو کافر در

حدیث و وعظ قرآندن بو یولدن گل گل ای زاهد
امامنک اسمی قرآندر حدیث الله اکبر در

صراطنک کپروسین کچدم عمل میزانی چکلدم
بو یولدن آزنک بلنده مقامی یوم محشر در

خطایا حق ملکی شها فتح اولدی چین برله
که مجلس نافه چین در سراسر مشک و عنبر در

ایا محراب ایدن داشی حقیقت منبرین دوتیم
نکارینک قامت و قاشی منکا محراب و منبر در

بهشت ایستر سن ای عارف بو زندانک منزل گلکل
حقینک دیداری ای عارف نه جنتده میسر در

اگر ناظر سن ای طالب حقی انسانده کور کیتمه
مبارک خواجه منک وجهی حقنک بو زندن مظهر در

خطایی نینک دکلدری شها قولم دیه بلکم
اگر خدمت قبول اولسه انک مولاسی قنبر در

خسته حال اولدم فراق و درد هجر ایلکن | لبلری درده طبیبم کوزلری بیمار وار

ای خطایی چون سنکا حق فضلیله غمخوار اولیس

غم بیمه دردو بلادن بیری غمخوار وار

جهانده عاشقلک چوخ آدی واردر | که هر بیرینینک بیر دادی واردر

بو کون پس خسرو شیرین دهانلر | سنینک تک شیرینینک فرهادی واردر

بو عشقینک اوکه دوزخ داغ و درد آتش | یا اوزانتی کلنک فولادی واردر

هر ایشی عشقله دور تکل جهانده | که عشقیله اولان بنیادی واردر

نه یرده بیر کوزی آهو اولورسه | مقرر در آنینک صیادی واردر

جمیع بندهٔنینک واردر نیازی | تمو کونکل ایرینک مرادی واردر

اوده بیلیرمو نی دور زمانه | که بیر اوینایجی نژادی واردر

ظهور اولدی دینچی رند و قلاش | ولایتدن آنینک ارشادی واردر

ساغنما نکر خطایی دردین سوز | که سوزلر سوزلدر استادی واردر

کل

معنیده گرچه عاشق و معشوق بیردرر
مندن دعا کیده زینه پسندن خطا کلور

عفو ایله بو خطیلی گناهین ایا پری
یخشی ایده شاه اینچه که قولدن خطا کلو

بوینک بیر سرو رعنا در گلی وار
سمن اوزره پریشان کاکلی وار

نه نازک در جمالنک گلشنی کیم
گل تر اوزره نازک سنبلی وار

نه گلشندر یوزنک کیم هر طرفدن
هزاران عندلیب و بلبلی وار

نیچه مست و خمار اولمایه چشمنک
اوکنده لبلرینک گیمی ملی وار

ایا نامه زلفی عهدینه خطا ای
کیم آنک بیر باشی و مین دیلی وار

ای صبا او عاشق دلخسته دین اوراوه
بلبل زارنک دلندن گلشن و گلزاره وار

سوگل اول ترک مسته نیچه تیر اندازمش
کیم منم باغرمده آندن صد هزاران پاره وار

اول زماندین بو کیم گوزنمر اول شیرین زمان
طوطی تک تلخ اولدی آغزم لعل شکر پاره وار

کوزلری دورنده مست اولدی دوداغی باده‌دن
زاهدی میخانه‌دن کوردم شراب آلمش کلور

هر کیشی آلمش کلور یارنک غمندن بر نصیب
بو خطایی چشم رخون دل کباب آلمش کلور

هر زمان کیم قارشومه اول دلبر رعنا کلور
جانمه بیر اود دوشر بو دیلمه یاهو کلور

سینمی قارشو دوتارم کوزنه اول دلبرنک
ساغنورم دمبدم ویس الغرندن بو کلور

حسرتندن دلبرنک دوشدم سرکوینه
عاشق دلخسته‌نی هر دم سوران آهو کلور

جانمی قربانی قیلدم یوینه اول دلبرنک
شول زماندن کیم دیرلر اول بت رعنا کلور

ای خطایی پس وجودنک چونی پاک ایلکل
چونکه پاک اولسه آنکا سرچشمه‌دن بیر سو کلور

هر صبحدم که کوی صنمدن صبا کلور
غمکین کوکل مقامنه یوز من صفا کلور

شاد و فرح بولوب دل و جانم زبانمه
اهلا و سهلا مقدمه صد مرحبا کلور

بیر بوسه سینه جان و دل ایسترسه صنم
کرچه بیر بینه یوز دل و جانم بها کلور

معنیده

شکاری انکار ایلر گورنک بو بازشهباری | کوکلر صیدینه یارنک کوزی الچی لاچیندر

کل سیر ایت چنکده نه نسبت اول خالینکه | بو رعنا بچه هندو گلستان ایچره گل چیندر

خطایی تا اونی کوردی اوزندن ال یودی کلی
آنینک چنکال و چنکنده شکار اولمش کوکرچیندر

نه انسان سن سن ای جان کیم جمالینک حق مظهردر | قاشنکله قامتنک شکلی منکا محراب و منبردر

سن ای ترک پری دلبر عجایب صنع یزداندن سن | کورندن بر لو دیدارینک سوزم الله اکبردر

کوکل صحرای هجرانده دیلمز ناقه آهو | ایاغنک تپراغی جانا منکا چون مشک و عنبردر

نه برجنک کوکی سن سن ایا مهر جهان تابم | جمالنک آفتابندن ایکی عالم منوردر

بوگون اخلاص و صدقیله خطایی قولدر اول شاهه
که عالم پادشهلاری آنکا قوللوغده قنبردر

باد صبح ار سوی مشرق آفتاب المش کلور | غالبا یارنک جمالندن نقاب المش کلور

عاشق دلخسته دن دفع ثنا ایچون | سنبلندن دلبرنک بوی گلاب المش کلور

عاشق دیوانه منع ایتمه ای عقل اهلی کیم
خسته دل مجنونه صحرا لرخان و ماندن خوشیدر

بو خطایی چو کنار رندنه باخسون سروه کیم
قددیجویی آنک سرو رواندن خوشیدر

دلبرا سنجیلین یا تیدکه یارم یوخدرر
بیر ساعت سنسیز منیم صبر و قرارم یوخدرر

دوشمشم عشقنک غمینه بیت منیم فریادیه
سندن اوزکه هیچ کیمسه غمگسارم یوخدرر

آیرو کرد و شدم سورمی من سنی ای دلربا
تا تمامی سومشم بوس و کنارم یوخدرر

گرمنی الدرسه لر چیس ایله بیلکل ای نگار
بو محبت تیدکن الدن قچ یارم یوخدرر

عاشقی هر درد خطایی اختیار الدن گیدر
عاشقم هر درد الندن اختیارم یوخدرر

شها اول زلف مشکینک نه زیبا چین چین در
که هر بیر تاری اول زلفنک بهای ماچین در

خطنکدر آیت رحمن که حقدن منزل اولمشدر
آنکا دیرلر که اول سنبل سواد ماچین در

تو کندی یوسف ایامی سننک دوران حسننکده
خبر ویر خوبلر ایچنده یا لا اندر یا خبر چین در

فرقتنگ دورنده چکدم محنت و درد بلا — تینی وصلنگ بولیله ارشاد قیلینگ قیدیر

چونکه درد عشقنگی اولمز نهان ایتمک آینک
ای خطایی درد ایله فریاد قیلینگ قیدیر

گرچه کون خوش شدروی رخسار رنگ اندن الخشیدیر — آی اگر تاباندر رید ار رنگ اندن شیدیر
نافهٔ مشک ختن گرچه معطردر ولی — ای صنم اول خال عنبر بار رنگ اندن الخشیدیر
نقش طاوس ایستمن آندر جمالنگ بکدر — نطق طوطی دیکلمن گفتار رنگ اندن الخشیدیر
ایستمن فردوس باغی سنک گلی خوشدر — دنیا باغنده گل رخسار رنگ اندن شیدیر

بو خطایی قاتیده تا قیلدیلر تعریف مشک
چین چین اول زلف مشکین بار رنگ اندن الخشیدیر

ای پری حسننگ سننگ جسم دره جاندن الخشیدیر — بلکه الخوش جان دکل جان و جهاندن الخشیدیر
گرچه یعقوبی ضعیف ایتدی فراق یوسفنگ — ضعف الچنده اول داخی مرباتواندن الخشیدیر
اوکمنگز ماه فلکنگ پر تو رخساریغه — اول پری نینگ حسنی ماه آسماندن الخشیدیر

تا کورمدی سینی کوزم ای سرو بویلو | پس سنی همیشه کوزلرم جو کلو کیدر

مسکین خطایی کورمدی چشمنک تک سننک
صحرا ایچینده موجه کیم آهو کلو کیدر

دلبرا بو دردمه درمان ایدرسن و قتیدر
نوبهار اولدی کوزم ایتر جمالنک کورمکن
چوخ زماندر غنچه تک باغریمی چوق ایلدنک
غربت هجران اوقن چکیشم و ورده چوخ

بو فقیره لطف ایله احسان ایدرسک و قتیدر
عزم ایدب کلشن سارو سیران ایدرسن و قتیدر
رخلرنکی کل تکی خندان ایدرسن و قتیدر
وصلنکی بو کونکله مهمان ایدرسن و قتیدر

خیلی مدتدر کیم خطایی ظلمت هجران چکر
بلرنکی چشمه حیوان ایدرسن و قتیدر

دلبرا بو غملو کونکلم شاد قیلسنک و قتیدر
خیلی مدتدر که کونکلم عشقیله ویرانه در
ای شه لطف و کرم بیر کز آیشت فریادمی

بو تجلیش کونکلمی آباد قیلسنک و قتیدر
شمدی اول ویرانه آباد قیلسنک و قتیدر
بند ایچیندن بندنی آزاد قیلسنک و قتیدر

قرقسنک

اول پری کیم بنده عالم نیچه حیران اولمش ولی
عشوه و کرشمه و ناز و عتاب آلمش کیدر

شول صنم رعنا که زیرا اوتیه صالمش دامنی
بو خطائی خسته دل بردن تاب آلمش کیدر

ای فلک دورنده نیچون اول نگار الدن کیدر
قانیم ایله اللرین قیلمش نگار الدن کیدر

دون دیدی زاهد منکا نیچون کونکل وردنک انکا
ایلیم کونکلیم کیچ یوزینی اختیار الدن کیدر

بلبلا گل دوریدر افغان ایدر چوخ مرغ زار
نا گه قیل اول توره وقت مرغزار الدن کیدر

ای کونکل هجران ایله عمرنک کیچرسنکه غم یمه
ایلرم عمر عزیزم چونکه یار الدن کیدر

ای خطائی چونکه یارنک ایلدی عزم سفر
روز و شب آه ایت که یار غمگسار الدن کیدر

جانا غمنکده کوزلرمه سو کلور کیدر
سیل اولدی داشدی شمدی یهر سو کلور کیدر

وصلنک گر اولمز یسه میسر منکا مدام
کونکده ای صنم منکا بیر بو کلور کیدر

بیخواب قالدی کو کیبه نسبت منم کوزم
هر کیجه اوزگه کوزلره اویخو کلور کیدر

چینی دورنده باحبت سنج التفات ایتمیکا
کیم کوروپدر موسم گل باغبان معتد اولور

تشنه دل در بو خطایی جان ویرید لعلنگا
نیشه کیم لعلنگ عسلدر دل انگا زنبور اولور

تعالی شانه اکبر بو نه چیسن دلارادر
جمالنگ جوریدن یکرک بو ینگ طوبی دن اعلادر

کوزم بو زنگ کورر مردم زهی باطر زهی منظر
معنبر کاکلنگ جانا عجب آشفته سودادر

نجته قامتنگ کوردم سینگ ای سرو خوش انجم
بلادین دل خلاص اولمز عجب قد دلارادر

اگر جور و جفا قیلسنگ کرمهر و وفا ایتسنگ
بولنگده دونمگم بو خضر که حق دانا و بینادر

خطایی جان چیته نگ ویر گل مرادین حسبتاالله
که خاک آستانگده ایشی دایم تمنادر

ماهی کوردم که یوزندن نقاب المش کیدر
پرتو یوزندن انگ آفتاب آلمش کیدر

دور چیننده انگ ای باشلو چشیم اوکل
کیم شب زلفندن انگ روز خواب آلمش کیدر

دلبرم جام شراب الچمش اشتیدم چو عقلن
عاشق بخته باغرندن کباب آلمش کیدر

صد قبیله بیل یا علامش دورمش فتوح برمحون
مژه سی یا نیجه آننک لشکری مستتبلودر

بزم ایدر بیرم خطائی آب کبی تردن مدام
شاه مردان علی نینک قنبری مستتبلودر

دلبرا جانمده دردینک بیردو آستتبلودر
مرحبا پسندن منکا کلسه و فا مستبلودر

اگر منکا نفرین قیلور دشمن من ایدن انجمن
کیم منا قهدن کلن قارغیش دعا مستبلودر

آب چشمیدن خیالینک بیر زمان ایکیلمسون
کیم انینک عکسی کوز زونه توتیا مستبلودر

بو جراحت چشمه او خنک کلنده اولور
اول منکا اهلا و سهلا مرحبا مستبلودر

عشقده لاف ایتمه ای مسکین خطائی ایستم اول
کیم بو منزلده سلاطین لر گدا مستبلودر

پرتو حسنینکدن ای دلبر جهان نور اولور
بینوا درکیم که وصلنکدن جسیم دور اولور

ای پری وش منکا بیر کز نظر قیل پنهان
مدعی بو غصه دن عین الیقین رنجور اولور

زاهدنک جور رندن اوزیران اولورسه ملک دل
غم دکل جانا چو وصلنکدن بنه معمور اولور

اول سر کوده نوله ناله قیلورسه دل و جان
کوپی نینک چهره لری بلبل خوش خوان دورور

کیمه شکوه ایدیم پس قاشی یانینک اوجیدین
هر بیکادن بو تنه پیابخیلو بیکان دولودر

بوی زلفنک کیم توزر یاده باد سحری
دل و جان باغچه سپیده سنبل و ریحان دورور

ای خطائی اوزنکی خاک ایده کور پاک اوسن
مینکلیکنک محو ایده کور کیم دل عرفان دورور

بو صراحی بیر دلارام پری نسبتلودور
شکلی بیر محبوب شوخ خنک پیکری نسبتلودور

اوتورور مجلسده بیر زرین کلاه‌ی تیم
آصلو زلف مسلسل عنبری نسبتلودور

هر طرفدن کورونور یوزنده نور ازصوق بتی
فی المثل آیینه اسکندری نسبتلودور

تخت سیمین اوستیده اولتورمش سلیمانی حکیل
الده بیر زرین ایاغ انگشتری نسبتلودور

یوخسه بیر شهزاده زرین کمر در خطوط
اول کمر اوستیده الفلز خنجری نسبتلودور

یوخسه دود غمش آره ده بیر آفتاب شمع رم
چشم مردم انگا هر سو مشتری نسبتلودور

حوض صندل جوامردن بوی کولمش روضه ده
سلسبیل الجنده آب کوثری نسبتلودور

صدقله

اول کیمدین یاریم میدیریا اختیارمدر کیدر
بیلمزم جانیم میدیریا سوکو یارمدر کیدر

تنده جانیم قالمدی آنینکله اولمشدر روان
اول منیم روح روانیم یا نکارمدر کیدر

جانیم آندن آیریلدو دوشدی بیر دم اکلینم منیم
غم منی ایلر هلاک اول غمکسارمدر کیدر

قالمدی هیچ کاروباری بو خطائی خسته نینک
آننک ایله کاروبارم امر چه وار ایدی کیدر

کیمسونینک عشقینک که بو کنج نهان ایدی کیدر
بلکه پیس کیتینک یاندین تنده جان ایدی کیدر

غایب اولدی کون بو زینک چشمدین ماهیم منیم
نور خرم که سنبل عنبرفشان ایدی کیدر

جاندن اولدم محنتیدن ای یکیت تنکری مسکین
قیل ترحم کیم بو چیسم ناتوان ایدی کیدر

من تمام ایتیم نیچه پیس بخشیلیق قیل ای عزیز
نسته قالمز دنیاده بخشی یامان ایدی کیدر

بو خطائی ای صنم بیر دم جمالینک کورمسه
طاقت ایتمروه کیم ای روح روان ایدی کیدر

بیلرینک یادی ایله دیده لرم قان دور در
آغلمقدن اکیم لعل درافشان دور در

ای صنم عشقنکده مردم بو کونکل بیماردر
نه عجب بوغراو پسته اول زلفنک تا بوزسته زنار
دون دیدی همدم منکا کیم سیننک کونکلنک الاتسردر
محنت هجران الیندن ای صنم غم حکم پرام

ایله کیم بلبل داخی یا عشق کلدن زاردر
بو محقق در کیم کنج اوپسته نکهبان ماردر
من دیدم بیلمزمی سن اول کوزلری خونخواردر
درد عشقنک ای صنم مردم منکا غمخواردر

نیجه ترک ایتسنک خطائی کل یوزینک وصفینی کیم
بو شنکستنه بلبلنک دایم یری کلزاردر

کونکلمی ماهینک لقاسی دوست بندنده در
وصل امیدینه کزر سنکلین کونکل اول عمرلار
آهوتک عاشقلرنک کونکلین صید ایتمسون نیجوک
عاقبت طوفان قوپاریر بو جهانی غرق ایدر

آفتابک نوری اول خورشید خسارنده در
بو حسنه جوخ هجران بلاسی چشم بیمارنده در
اول قدر کیرکاوخی کیم چشم خونخوارنده در
سیل باران کیم بو عاشق چشم خونبارنده در

بو خطائی شعرینه منکر ندن پس زاهدا نیه
آتش عشقنک نشانی او دلو گفتارنده در

کونکلمی آلان منم اول دلربا یارم درر
نیچه کیم جور و جفا قیلیب ینک من دلخسته
کیچه لرده اویخو کلمز کوزمه قان اغلارام
تنکری چون بوله کلتب ینک بیر قدم اپسه یاپس

کرچه کونکلمی آلورا ماکه غمخوارم درر
ایلمن آندن شکایت کیم وفادارم درر
کوکده کی کوکب دکل اول چشم بیدارم درر
ایاغنک التندکی پرچیم بیمارم درر

بو خطایی آفتابا ایلدی کوزلده نظر
یار ایدر کیم آنکا باخمه عکس رخسارم درر

عنبرین زلفنک میدر یا مشک تاتار میدر
روز محشر قوپاران جانا قامتنک میدر
هر سحر که عالم و آفاقی پرنور ایلیس
طوبی کیم دیرلر جهانده قد رعنانک درر

کوکده کوکب عقدلری کوشوارنک درر
فتنه لر طاشر قیلن اول چشم بیمارنک درر
کون دکل ای دلبرم اول حسن رخسارنک درر
باغ رضوان کیم دیرلر روی کلزارنک درر

دینی عقیده مرکز غم همه اغیارده
ای خطایی چون سنینک فضل خدا یارنک درر

زلفلرینک مصحف نکارا قاشلرینک محرابلر
یا خدم اول بو یزدن منکا فتح اولدی مونچه بابلر

دن ایکین کوزنکی عالمده مشهور اولمشم
تا منکا دوشدی سینینک مهر رخینکدن تابلر

تا سینینک مهر رخینکی کورمشم صبح و شام
کیچه کوندز گریه دن کلمز کوزومه خوابلر

کر سینینک یوزینک دک کل عاشقلر چون قیلکا
پس نیدن اولدی هلالی قاشلرینک محرابلر

چین زلفنک بندنه دوشدی خطایی خسته دل
شربت لعلنکدین آنکا قند بله عنابلر

عشقنکز جانا بو کونکلم تختنه سلطاندرر
بو وجودم ملکنه خیل خیالینک خاندرر

تا که کوردم چینکی ای کوزی کافر صنم
بیر کوزوم قلزم مثالی بیر کوزوم عماندرر

روز و شب پس کیم قیلور بلبل کبی عاشق زارلیق
تا کلپ تانده رخینکدک بیر کل خنداندرر

اهل طاعت بس که ذکر اید صفات حسنینکی
بلدیکیم چینینک صفاتی آیت قرآندرر

دنیانینک وار و یوقیدین ای خطایی غم یمه
ساخلاین دایم سنی اول سایه سبحاندرر

کونکلم

تا که دردکدن اولوبدر یورکم صدپارلر / تیغ عشقنک یورکمنی صدهزاران پارلر

ای یوزنکدن آیرو کوردی دیل بیچوا غمی / کوک یوزنده اولمز اولدی هر کیجه سیّارلر

زاهدا سن فارغ اول آهمدن اگراه لمه / کیم منیم باغرمده چوخدر غمزلردن یارلر

یاره لو باغرم قانین توکدی کوزمدن دمبدم / کوزلر قیلدی منکا شول نرکس خونخوارلر

مخمسه مسکین خطائی کونکلی زلفکدن تو له

ایشی سیر اولور آننک هر جانن ورسیالسه

حسرتنک دردندن ای جان باغرم اولدی یارلر / سوز عشقنک یورکمنی صدهزاران پارلر

یاندروب هجران اودی کونکلمنی یکبارده / دوندی افلاک جهانی کتدی کوکه قارلر

دوشدی حسننک منظرینه جان و دلدن کوزلرم / چاره یوخ ناچار اولوبدر بیلسون بیچارلر

ترک ایدب قویدم کیدرم جان و مالکنی اوش / هجرنک ایتدی منی غریبی اوشته کور آوارلر

الدی دردکدن خطایی هرقدم زنجیده قیل

قبرینه باتینک کورسن صدهزاران لالر

شول منور چهره‌نینگ قاشینکه تذر در
گرچه خورشیدنینگ مقامی آسمان اوپتینده در

گرچه دیرلر ماه تابان نورینی خورشیددین
نور حسننینگ آفتابی گون قکان اوسینده در

عشقینگ صیدی اولالی مردم بو جان قصدینه
قاش و کوزینگ دلبرا تیر و کمان استینده در

دولت وصلینگ دیلر مسکین خطایی هر زمان
خاک پاینگ تک مقامی آستان اوستینده در

تا که دوشدم صبحدم گوکلم فغانی شهلر
کلدی آهمدن منیم فریاده داغ و داشلر

چونکی یاد ایلدیم سرو بولوادلرم
فرقتینگده چشمه‌نینگ آخر کوزمدن یاشلر

خانه کیم لیلی اولورسه انده مجنون کیرکس
آنی کیم منعم بولورسه چو خدر قلاشلر

مهر روینگ سر بسر سحر یله دوتدی عالمی
فتنه و غوغانی باشلر اول کوزینگ قاشلر

عشقه دل ویردینگ دیب طعن ایتمه ای زاهد مکا
جان ویرور معشوقه دایم عاشق قلاشلر

ناصحا عیب ایلمه مسکین خطایی شعرینه
چون حقه معلوم در کونکلنده سر فاشلر

تا که

زاهد گمراهی کورر دیواره ایلر سجده — اول کیم کارابه صانور کیم صوب اوستنده در

بو خطایی ننک دلنده عشق دلسوزننک سننک
اوده بنکزر کیم همیشه اول کباب اوستنده در

عارضننک کیم اول رخ پرنور وتاب اوستنده در — سویه بنکزر کیم همیشه آفتاب اوستنده در

حق بیلور کیم خطینک شاننده المشدر نزول — آیت مصحف که اوراق کتاب اوستنده در

عالمنک روشنلغی گرچه منوردر ولی — پرتو مهر جمالننک آفتاب اوستنده در

مهر عشقننک نقدی نه ویرانه کونکلم در مقام — کیم بلی گنجننک ییری دایم خراب اوستنده در

تاب عشقکدن همیشه کوزنیه سرگردان گرنی — آسمان دایم که یوزنکدن نقاب اوستنده در

چون سپهی حسننک سولی بیلید یلریانی — اول کیم دن تا ابد کافر عذاب اوستنده در

ایاغننک تپراغیدر حق اهلیننک باشنده تاج
جسمی دایم بو خطایی ننک تراب اوستنده در

دلبرا عشق زخمنک دایم بو جان اوستنده در — بلبله سببندر اول کیم گلستان اوستنده در

خانده که یار تبسم جهانده اوبچو کلم کوزم
بو خطایی یار آستانی خانده در

بت پرست اولدی کوکل میخانه لر کنجنده در
من بیلورمن بو دل شیدا انلر کنجنده در

کنج عشقنک چون وجودم شهرنی قیلدی خراب
نیشه کیم کنجنک یری ویرانه لر کنجنده در

یوسف کنعانی صالمش زنخدان چاهنه
زلفنه باغلو نیجه دیوانه لر کنجنده در

جسمی ترک ایتدی کوکل کوینده دوتمش مقام
کیمه جان ترک ایلدن قیلور جانانلر کنجنده در

نرکس مست جامنک قالمی الجمکلیکه
قاشلرنک محرابده پیمانه لر کنجنده در

زاهدا ایدر ایی خطایی رخت ده دستپار رنک جامی
تولمشم می چون کرو میخانه لر کنجنده در

تا که اول زلفنک نقابی ماهتاب اوستنده در
بیر بولوت سنبلوی دیرکیم آفتاب اوستنده در

کون کبی چشمنک جهانده ظاهر اولمشدر ولی
بو عجب کیم بنده دن دایم حجاب اوستنده در

عشقنکه کیم اولدی بو ویرانه کوکلم مسکنی
کنجه بنکزر کیم یری دایم خراب اوستنده در

منکا جور و جفا قیلمق دکل جانانلردر
یمان یولداش این یار اولمکنک نادانلردندر

منم تک آشنایی یاد قیلدیک ای ترحم سز
فلکدن کورمزم آنی قاموبیگانه لردندر

فدا در بیل یقین بولیکیده بالله جان سینم
جمالنک شمعنه مردم پاین پروانه لردندر

خبردور تم حقیقتدن زبانی راه بک فهمی
اننک فکری عجایب قصه افسانه لردندر

خطایی نظم اشعارنکا بو زمین آفرین گلسون
که عاقللر جهانیلندن دکل دیوانه لردندر

بیزبری جیبرانیم سلمن مکانی جانده در
کیمسه بیلمز دنیاده نام ونشانی جانده در

خوبلر سودنک دیب طعن ایتمه ای زاهد منکا
چونکه بیلمز سن حقام جاودانی جانده در

کلدی سبحان الذی بعبده شانینکا
لوح محفوظ اوستیده بو حسننک بیانی جانده در

من دیدیم یوزینکی کوستر دیدی طاقت یوق تینکی
بو سوال ایله جواب لن ترانی جانده در

تا وصالنکدن جدا دوشدیم جانیم قالمدی
دینی و عقیده پیغمبر زندکانی جانده در

من دیدیم پیر بوسه بیر دیر جان ورب الملک
بو متاع ایچره متاع ارمغانی جانده در

اوبه چکدوردی چوخ دردو بلاو محنتی
کل منی ایتمشدیر کیم درده درمان منده در

یعقوبی کوزار و کریان یوسف کنعانیچون
من که کنج خلوتم اوشل مصر سلطان منده در

شاه مردان علی نینک آییم اولادیم
ذوالفقار و تاج و دلدل اوچ نشان منده در

آچرم دین محمد مذهب جعفر یقین
لا فتی الا علی اول سر پنهان منده در

من شها بو جانی صدقیله قربان قیلمشم
کر قبول قیلسه ولایت عید قربان منده در

من خطاییم شهنینک وصفینی دایم سویلرم
صدقیله ایل یاغلادم ذوقیله دیوان منده در

سن سنز نینک کونکلم شها بیر کلبه ایدر
کیمسیه عرض ایتیم بز کلمیش جانه در

جانه جان ایتدم یقین ایله ازلدن چوق بلور
جانمنک جانی منیم شول دلبر جانانه در

کیچدی عمرم هیچ کلمدی وصالندن انک
شول یه نامهربانینک میلی چون هجرانه در

هرکیچه تا صبح حسننک شمعنه پروانه تک
جمله عالملر فغاندن توتوشب یانه در

[illegible] یایی سن یقین بیل کیم بو فانی دنیاده
بی وفالردن محبت ایستین دیوانه در

سفر قیلدی و راوتوره ای خطایی

که شهار دیلدن خاندان و ار

ای سر خوش دردو چشمینک لبلارینک منخانه در

نیچه غواص اولمیم کوزم یاشندن اول مهینک در

ویرمزم دنیا و عقبا سنینک دیداریکی

صانمه ای چشیم سینکا بیکانه دین امیدیم اوله

اول سببدن عاشقنک دایم سری میخانه در

لبلری لعل بدخشان دیشلری دردانه در

دنیی و عقبی منکا بیر یانه اول بیر یانه در

کوز نلار قیلدی کونکل کیم همدم و همخانه در

بو خطایی نی ما قیل سا چینک ناک زنجیریدین

صانمکل او صلاندی اول مسکین هنوز دیوانه در

عاشقینک پینک کل بو کیم جان جانانه منده در

منزه دیر بیر لکونکک حکمنی قسمت قضایی

حق تعالی دورت کتابی کوکدن اندردی بیره

پهلوانلر چوخ جهانده رستم زال او مشم

زاهد اپنک خانداسن کیم نور ایمان منده در

آب و آتش خاک و باد و جمله ارکان منده در

التفات اتمنک انکا چون کل قرآن منده در

هم سکندر حکمی ملک سلیمان منده در

ای سرخوش

دلبرنک وصلندن آیروبو دل مهجور   فکر واندوه و فراق و درد ایله بیچاره در

ای خطایی اهل توحیدنک قاتینده بیلیش اول

واعظنک بیهوده گفتاری قاموغ افسانه در

کلامنده حقنک گوزه بیان وار   مقربیلو نکریم قاتنده قان وار

باسم قربان سنکا ای مرشد عشق   که بو زمین من تکی جانه قیان وار

الینک ایلخیشی قیردینک پس بدیعا   جهانده راوله پس باکیم جهان وار

هنوز شاه حیدرنک قانی قالپدر   یزیده بیر داخی کلی قیران وار

یقین اخلاص کرک عشقنک یولنده   کیدای منکر لعین سنده گمان وار

بو یوله رهنما سنز کتمک اولمز   نیجه انکار اولا پس بو یورقان وار

یوکش خوف ایتمکل شاهنک یولنده   رفیقم غازیلردن کاروان وار

منم حالم شها عرض ایلیچون   ایا باد صبا پس دوروان وار

موذن کعبه کوندور چاغروره   امام کلدی نماز دوراوبان وار

سفر

17

یوسفنی کورک ایچنده دیرلر که خوبمش — یوسف داخی سنینک نکی شاهسک غلامدر

تابنده آفتاب کبی ایلین ظهور

آفاق ایچنده اوشبو خطایی کلامدر

بیر قطرهٔ عرق که یوزنکدن نثار اولور — روی زمین بهار گل و لاله زار اولور

تا شانه قیلدی زلفنکی مشاطهٔ ازل — تا بندن آچلور که جهان مشکبار اولور

رعنا قدنک که سرو سهی در مقابلی — یارب نمانسینی نه سببدن چنار اولور

رخسارنکی کورر سه مه آسمان یوکلها — اولدم یوزنی پرده و توتوب مستار اولور

یارنک خطایی کوینه جان تیر بصدق دل

یارم دین سینکا خاجن اغیاره یار اولور

شمع جبیننک چو سنبده جان و دل پروانه در — یانمین اول شمعه قارشو نیجه پروانه در

قاشلرنک محراب و یوزنک مسجد بیت الحرام — کوزلرنک میخانه و لعل لبنک پیمانه در

ای مسلمانلر منی عیب ایتمنکز عاشق دیب — کیم منی واله قیلدی اول نرکس مستانه در

عارف بولمانک تا بیلکل الدن حقیقت منزلی
غافل اولمه دینی عذاره ویرمه اختیار

نظم اشعارینک خطایی دردانه در
سویلکل تا شهلرینک گوشنده اولسون گوشوار

تا که کوکلم غمزه اول چشم فتان آرزولار
دردمند اولمشدر هر لحظه درمان آرزولار

جان شیرینم فراق و هجریله بولمش ضعیف
شمدی بو زمین حسرتیله وصل جانان آرزولار

پس که منعم پیرکون حسن جمال ایلدیکیم
سایل دل حضرتیکدن لطف و احسان آرزولار

تا که دوشمش در جهانده گل وصالنکه ایاغ
بلبل حیران هوای باغ بوستان آرزولار

بو خطایی آرزولار یارینک جمالین ای رقیب
نیشه کیم یوسف لقاسین پیر کنعان آرزولار

یارب بو دانه در که انک زلفی دامی در
خال سیه که پیش لب لعل فامیدر

اول دلبرینک که صورتی انوار ذاتمش
بیر کیمسه در که چشمه خضر الا نامیدر

جسمده جان و دل بو جهتدن دور قرا
شیرین حدیثینک آتی یحیی العظامیدر

سیندن خطایی مهر و وفا التماس ایدر
یارب مرادی عاشق بیچاره‌نینگ بودر

یادم عشقنگدن ای گل یوزلو یارم اوشته کور
پس سنینگ عالمده گزمک اولدی دشوار اوشته کور

سینمینگ سوزندن ای دلبر غرشیله فرش
آغلارم بلبل کبی بی وصل گلزار اوشته کور

لاله تک تنگرم سارالمش در فراقنگدین تنینک
اولمشم دلخسته و مجروح و بیمار اوشته کور

عهد و پیمانگنی سندن ای پری پیشندر مکل
کیم منگا ظلم ایلمیشدر جور اغیار اوشته کور

بو خطایی شول بت ترسا جمالین کورگچ
راهب دیر اولدی و باغلادی زنار اوشته کور

بو

دلبرا مهرنگ ازلدن صدقیله جانمده وار
اونگدن اوزگه کیمسه یوخدر کیم بیلور بیز دردگا

سایهٔ قدرنگ دوشیجک یوزی یولمیش شرف
سایبانگ رفعتندن بو فلک دوتمش قرار

کلمیشدر سن بکی عالمده ای سلطان حسن
صاحب فضل و کمال و عزت یا لا افتخار

بو فنا دارنده اهل ذوقیله قیلگل صفا
ملک تاج و تخت اولمز کیمسه‌یه چون پایدار

ای مه نامهربان سوره خطای حالیسی
فرقتنگ اول چته تحت التراب ایمش دور

پریشان زلف مشکیننگ گل خندانه دو شمشدر
اوجندن در لوسود الرخط ریحانه دو شمشدر

مگر خورشید مش چننگ که قیلدی عالمی روشن
کیم اول رخشنده انوار مه تابانه دو شمشدر

قاشننگ یا بیتی قورمش سپر نه ار غمزه سر باعبث
ایا دلبرلرنگ سهمی یقین کیم جانه دو شمشدر

جمالنگ اشتیاقدن اشتیمز سن همانی
وصالنگ افراقدن کونکل هجرانه دو شمشدر

خطائی نیدا ساقی ایچورمش جام جهاندر
کورنگ میخانه کنجنده عجب مستانه دو شمشدر

ازقیل و قال مدرسه خوش در که اول سه دوکر
ای دل حذر قیل آنده که یو خدر نیکا قصور

میخانه کنجین استه دریپای لطیف
اوز وحدتنکده اول که چو الله امش غفور

افسانه سوزلو واعظی کورسنک ملامت ایت
تا خلق ایچنده ایلمیه رازنکی ظهور

بولسون بومال و ملک و کرمیسیج بولمسون
نیچون که وصل یار در آنچی منکا ضرور

سنز ل

عارضنده سنبلین عنبرفشان ایتمیشدر
سایه سین کیم عقربیله قران ایتمیشدر

آفرین ای گل سنگا علو دلبر رعنایه کیم
حسن باغنده بوین سرو روان ایتمیشدر

ذره میدر بیلمزم یا خود دهانی دلبرنک
صنعله بیر مو میدر یا خود میان ایتمیشدر

قاشیلکه کوز میدر اول رخسارک اوسته ای صنم
یوخسه دوران فتنهٔ آخر زمان ایتمیشدر

ای خطایی آهوی کوزلرنک شکار ایتمیکله
دست قدرت دلبرنک ابرو کمان ایتمیشدر

دلبرا چهرنکی صانع آفتاب ایتمیشدر
بیلمزم بیچون کوزوم اندن حجاب ایتمیشدر

تا بیان کوز دکیه ای ماه چهرنک باغنه
حق تعالی زلفنکی پر غراب ایتمیشدر

گل خمارم آزمیشم چهرنک میندایی یی
شول شرابنک حسرتی باغرم کباب ایتمیشدر

خوب یوزه باخماغی زاهد گناه اوقور ولی
اول گناهی عاشقه تنکری ثواب ایتمیشدر

حافظ قرآن کبی عاشقلر ازبر قیلمه
حق جمالنک ایتین ام الکتاب ایتمیشدر

غم منی کونکلم چو مسکن بولدی عشقنک گنجنه
گرچه اول ویرانه هجرنک خراب ایتمیشدر

شرح ایدندن بو شکر لبلرینک اوصافینی
مرغ جانم طوطی شیرین زبان اولمشدرر

گرچه دشمن طعنه سیندن چوخ خجالتلر چکلدم
شکر کیم ایشیم بکام دوستان اولمشدرر

دوشدی بو زیون قالی بزم ایچون فرش صبح
ساقیا گل کیم جهان باغ جنان اولمشدرر

سیم و زندن شاخلر دولدوردی دامن دو سنلر
مجلسه شاباش ایچون گوهر فشان اولمشدرر

اوغزل اشنیده تاکه عشقینک در قیلور دعالری
بو خطایی چشمه ندن ناتوان اولمشدرر

ای که مشکین سنبلنکدن غنچه باز اولمشدرر
قامتنک نازی گرچه سرو ناز اولمشدرر

روضه چمننک گلشنده نقش گلی تنکلی گر
عرعر و شمشاد وچندن سرفراز اولمشدرر

سدره و طوبی خیالی کندی یاد مدن منم
بایه رعنا شول چه سیدن سدره ناز اولمشدرر

دفتر اوراقه سیغمز انچه کیم شرح ایلدیم
قصه زلفنک بیانی کیم دراز اولمشدرر

پس که محمود اولدنک ای سلطان خوبان جمله
بس وادر بو خطایی چون ایاز اولمشدرر

عارضند

ای خطایی آفرین قیلمق کرک اول یاره کیم
بیله تر سوزلر مکر کیم سعدی شیرازیدر

تا سر کوینکده بو کوکلم مقیم و المشددرر
ذوق چکسنکده یشول حره و خط و خالنکه سنینک
صدقم اول وجه دریکیم حق اولور آندن ظهور
شرعنک یولنده بیر قیلسق خطا سن قیل کرم

دل مقامی باغ جنات النعیم و المشددرر
سطر بسم الله الرحمن الرحیم و المشددرر
کیم طریقتده صراط المستقیم و المشددرر
مین بیر آیدکدن سنینک بیری کریم و المشددرر

ای خطایی حکمی عمر کر حجر یله بیمارسین
چون سنینکا اول خالقنک فضلی حکیم و المشددرر

عشقنک ای دلبر کوکل تختنده شاه او المشددرر
عشقنکی کوکلم اوینده من نیچه پنهان ایدم
باغچه ده حسننک کلینی بلبل شیدا کوروب
مدعیلردن داخی جانانه فکرم وارمنم

صورتنک جان ملکنه خورشید و ماه و المشددرر
روی زردم اشک سرخم چون کواه و المشددرر
آخذی یاشی دانه دانه رنکی کاه و المشددرر
بنده یه چون سن تکی سلطان پناه و المشددرر

بو رحمت عموری ایردی مدینه
که بیر قطره‌سی یوز نامور در

یزیده زخم تیر و سیف و خنجر
باشندن کیتمن تیغ و تبر در

علی بحر حقیقتدر یقین بیل
حیات جاودانی معتبر در

ولایت بحرینه یول بولمیانلر
اوزی اعمی و احمق بی‌خبر در

نفس کوهر درآنی بیر کوهر ایله
سوزین بیر سوینلر کرچک ایر در

قزلجقتان قزل بیداق قزل تاج
کیینه غازیلر اول کون خضر در

خطایی شاه بولنده جان فدا در
نه جای خان و مان سیم و زر در

دانه خالنک کورنج مرغ دل پرواز ایلر
غیب ایکن اول دم اسرار معانی [illegible]

داپتمان چنکلی ای دوست درفصلها
کوشه گلشنده بلبل صبحدم آغاز [illegible]

کورمدی بیر کیز کناه اول شاه خوبان کیم
اوکرتیدر کیم منکا هر لحظه یوز ناز [illegible]

ای کونکل قالتان و صاپین سنیکدا تما
هر جفالر کیم سنکا شو [illegible]

[illegible] پیش شوب [illegible] | کاکلی زنجه زرین تاجی نور افشاندر

[illegible] رجانی معدندن جنجر | کون فکان ملکینی بها ویرینک هنوز ارزاندر

او خطایی چیدی آدم ازل بر جرعه می

تا ابد هشیار اولمز مست جاویداندر

بوشاه پرکرم صاحب [illegible] | ولایتده یقین [illegible] دیصردر

کیمسه غازیلر یوسف سلاطین | میان قوچانبه خوف و خطردر

یزیدینک لشکری بو زمین اوزره | ولایت لشکریدن بریتیردر

معاویه لشکری بر غازی کورسه | قوین کیم قورد و خور آندن نیتدر

اشارت قیلدی غنچه‌ون بر نظر شاه | اوکنده شمر و مروان دربدردر

[illegible] الکش طلعتلو شاهنک | باشنده تاج بیلینده کمردر

اولارکه حمل تیغ زر سپر قدر | آنی عارف بیلور اینچه خبردر

جهانگیر غازیلر میدانه کیرسه | خوارجلر ایاغده پای سردر

که بیرکیم اول ایکی امامی بیلیدی | انکا قرینه‌ی تاج کیمک وار ادر

شه مردان علی شاه ولایت

خطایینه مدد قیل بینوادر

بو صراحی فی المثل بیر دلبر جانادر
راح روح افزا آنک جسمنده نازک جاندر

مجلس عشاقی پرنور ایلسه شرابی نوله
کیم ملایک شمعی کوکده کوکت رخشاندر

سبز خط ساقی الندن دولدروب ویر بیمارلره
خضر جاتیک شرابی چشمهٔ حیواندر

بو در اول آیینه اسکندر گیتی نمای
مومنه روشن درجهانده سر کیم پنهاندر

بیرده عکس چرخ پرکوکبدر اول مثل سکار
نص زین السمادن آیهٔ قرآن درر

سجده شکر ایدب اول بیردم ایاغنه یاتشور
چون کورر بیردم باینده سایه سبحاندر

بیر پری سرو سهی قددر که دورمش رقص ایچون
بو خسته جنت مجلسنده طوبی رضواندر

جام جمشید جمنک دورانی ختم اولدیغی تمام
دور جام ایادی آنک در کیم شهی دوراندر

بو صراحیدن مولی دور انده دوستکام
قیقودن دشمن خوارج یودکی پرقاندر

کورمدی

امام و مرشد دین در به تحقیق — که محشرده قامو یه رهنما در

یزیدنک اقراری انکاره دوندی — انکا لایق که نفط و بوریا در

دعا سپیدرنیک شاها خطائی

کیم آننک روز و شب ایردی دعا در

خداوندی کیم اول حی البقادر — نکه صدارندهٔ اهل فنادر

که مونجه اولیالر حق پرستی — قامودن کزیده مرتضی در

شه مردان علی و حوض کوثر — ولایت هم علی المرتضی در

حسن در عالم و شاه شریعت — حسین شاه شهید کربلا در

امیرم میر حسن در یقین بیل — که زین العابدین آل عبا در

محمد باقر و جعفر و صادق — امام کاظم علی موسی رضا در

تقی و با نقی شاه عسکری هم — اولار کیم صاحب سر بقا در

امام حجت القائم محمد — کیم اول صاحب زمان رهنما در

امیر المؤمنین شبر و شبیر — اولار آیینهٔ گیتی نما در

حسن ایچدی عدودن زهر قاتل — شهید اولدی حسین کربلا در

امام سیّد و اولاد آدم — یقین بیل کل علی زین العبا در

محمد باقر اول پاکیزه گوهر — چراغ دین اهل صفا در

امام جعفر طریقین قوة الدین — وجودنک شهرینه اول کیمیا در

امام موسی کاظم هادی دین — کیم اول خورشید برج اولیا در

امام هشتم اول شاه خراسان — یقین بیل کیم علی موسی رضا در

محمد تقی در اول اصل تحقیق — که تقوی اهلنه اول پیشوا در

نقیه من محبّم جان و دلدن — ازلدن صاحب تاج و لوا در

موالی بنده سی شاه عسکر — صلوات و سلام و مرحبا در

محمد مهدی صاحب زمانم — طبیب هادی دار الشفا در

یزید و مشرکنک کسدی دمانی — نه قالمشدر گرفتار بلا در

امام

بیزه شمع تجلی مصطفی در — آنکچون پدر و آل عبا در

خدیجه محرم اولدی چون رسوله — یقین بیل فاطمه خیر النسا در

منم میرم حسن شاهم حسین در — که زین العابدین درده دوا در

محمد باقر اولدی عین کوثر — امام جعفر امام پیشوا در

امام پرورم موسی کاظم — که سلطانم علی موسی رضا در

سورم هم تقینی هم نقینی — اولار کیم شمدی نقد اولیا در

ایو الله خاک پای عسکرینی — چکرم چشمه چون توتیا در

نیه دل دله هندی شاه مهدی — الندە ذو الفقار مرتضی در

الهی عفو قیلگل پس گناهی
خطای پر فقیر بینوا در

قدیم ذات بیمثل و بقا در — قاموسی فانی و باقی خدا در

نیچه که انبیا گلدی جهانه — قاموسنی نک گزینی مصطفی در

جامی عشقینگا تسلیم ایلدیم اخلاص ایله / اول پری چهرمنی یا رب بدن قیلمه پشید

بو خطایی لبلرینگ عشقنده گر آه ایلیه
آهینگ سوزندن اولور خاک اول کوه سهند

اول کیمسه که بو دینی و عقیده شاه در / هم انبیالر رتبه اولو پادشاه در

تعریف ایدب صفاتنی شیمدی خدا در / بو دوغرو سوزه انس و ملایک گواه در

هم کوه و کان و بحر و لاینده اول علی / دشمن اننگ قاتنده قامو برگ کاه در

اولمز غنیم قنبرینه برو ارداما / چون همدمی او شاه جهاننگ اله در

اول معدن ولایت اننگ آستانه سیندر / کیم ایشیکنده انس و ملک دادخواه در

کر برج عرش اوپسه انی سوممسه ملک / هاروت تک مقامی اننگ قعر چاه در

هر کیم آنی سوره عمردن بیمی وار / چون قوللرینه خوف و خطردن پناه در

بر جنده اولیالرینگ اول فی المثل تمام / کوکب ایچنده نیتیکی خورشید و ماه در

محشر کوننده لطفنگ اومار دستگیر اوله / مسکین خطایی چتینه کیم پر گناه در

چشمه زیبا ایمش سن یا علی پیشندن مدد
کورک ایچنده یاتمش سن یا علی پیشندن مدد

عشقیله معشوق و عاشق سنیدن اولمشدر ظهور
سرما اوجی ایمش سن یا علی پیشندن مدد

اولیالر انبیالر چوخدور الا که سن
جمله دن اعلا ایمش سن یا علی پیشندن مدد

مؤمنه ارشاد ایدر سن لطف و احسان و کرم
کافره غوغا ایمش سن یا علی پیشندن مدد

اینجه کیم سیر ایلدم کردم وجودم شهر شنی
عالمده بی همتا ایمش سن یا علی پیشندن مدد

ییرده کوکده ایستین شول کوزه مینا هلالی
طالع اسعد ایمش سن یا علی پیشندن مدد

اون سکز مین عالمک سرداری سن هر کده در
مرشد بینا ایمش سن یا علی پیشندن مدد

قسمت ور زلده هم معین اتی مصطفی
نرکس شهلا ایمش سن یا علی پیشندن مدد

بو خطائی خسته دل بیر لکیکا اقرار ایدر
واحد یکتا ایمش سن یا علی پیشندن مدد

قامتنکدن منفعل در سایه سرو بلند
حسرتنکدن عرعر و شمشاد اولوبدر دربدر

عارضنک باغنده زلفنک تازه هر الکل
ایستر سنک ناله بلبلدن اولمو هر دم بد

ای یرادن عالمی اول شاه خوبان عشقنی
کیمکه کامین آلمدی دنیاده اول دور بی نوا

ای رسول آخرننک معجزاتیدن مدد
بی نوانینک دردکلن یار نوت ایشندن مدد

بو خطایی دیرازلدن من امامنک قولیم
ای امام حق علی المرتضی سیندن مدد

عرضه یازدم من سنیکا ای شاه خوبانم مدد
عرض حالم سن بیلور سن دین و ایمانم مدد

شرمسارم بر گنایم سن باغشلا یا کریم
جمله‌حقی یار لغاین کامل احسانم مدد

مست و مجنون ولمشم من فرقیکدن یا حقیقت
ای حقیقت عالمنده اینچه ارکانم مدد

بو المدور دامنکو ریا علی المرتضی
بو فی صلنکدر سننک سردر ده دوانم مدد

هر نیکا عزم ایلر اوسننک سوزه فتح اولدی
آچلور یا غلوقا پو دولتلو دربانم مدد

بی نوا مفلسلر نک پسن ناهی و رحشر
حقه درّ در صدف لعل و گهر کانم مدد

بو خطایی ننک گناهین سن کتور ده یوزینه
شاه مردان شیر یزدان آتش پنجاتم مدد

اوکمای زاهد منکا رضوان جنت باغی
کیم اننک یازنکی یوزی تک بیر گل حمراسی یوخ

قیلمه ای ناصح منکا زلفن سوریسین دود حسن
خانسی عاشقدر کیم اننک باشده بر سوداسی یوخ

گرچه چوخدر دنیاده عشاق اول امننک ولی
بو خطایی خسته تک بیر عاشق شیداسی یوخ

دلبرا دردمه درمان سندن اوزگه کیمسه یوخ
یاد احیی کونکلمده مهمان سندن اوزگه کیمسه یوخ

بحر اوینده من کیمی کیله همدم اولمادی صنم
تشنه یم چون آب حیوان سندن اوزگه کیمسه یوخ

خضر تک ظلمتده قالدم بیر مدد قیلگیل منکا
کونکلمنک شهرنده مهمان سندن اوزگه کیمسه یوخ

سرنه حلم ایلرسن ایله پس منکا ای عشق یار
کونکلمنک تختنده سلطان سندن اوزگه کیمسه یوخ

بو خطایی خسته نینک هر کل مرادن با آله
کیم منکا لطف ایدن احسان سندن اوزگه کیمسه یوخ

چو کلامی سوره شمس سوره ده سندن مدد
کیم انکا انجیل و قرآننک دعا سندن مدد

ای تجلی معجزاتی ویردنک اول موسی سن
ای منکا موسی عمرانک عصا سندن مدد

عمرم مبادا کیتدی ئلمده روزگار
واحسرتا که ایدی ندیم اول یار عاقبت

مین مکر و آل و شعبده بیحسابیله
قانمنی توکدی غمزهٔ خونخوار عاقبت

شول دلبر خجسته لقانینک یولیده کیم
صالدی خطائی جانینی بازار عاقبت

بو کون نه شاد اولور غمدا اول رخ چو لاله گون کورگچ
مثال غنچهٔ مفلس تا کیهان یخشی کون کورگچ

سپهر چراغ اولور بو لحظه آهمدی
دو شنبه هر پاره سی هر بیری که بیت کورگچ

یلمر آیی اول کوزینکلم رخشنده اولدی
حرامیلر چاپارلار کاروانی یاتو کورگچ

مه و سیاره شرمنده دریغا تا که مقدم
فلک اوچنده خورشیدی چیادن سورگن کورگچ

خطائی سیم اولدن غایب اولدر حضرتیله
هزاران ناز ایدر خوبلر که عاشقنی بون کورگچ

اول پری کیم بو جهانده چشمینک نی بیر یوخ
سرو رعنانینک خرامان قدینی بیک بالا یوخ

کیچه کوندوز من اینک هجرینده یانمقدر ایشم
بیلیم کیم اول مهینک منده بیکا پرواسی یوخ

اوکه

دایما استر خطایی دوست جمالین کورمکه
شول گدای عالی همت طالب دیدار دوست

بو عالمه چنکا حیر اندرای دوست
سنکا بو غنچه لب خندان درای دوست

چو من یعقوب نسبت زار بولدم
جمالنک یوسف کنعان درای دوست

هلالی قاشنکی تا کوردی چشمم
بو جانم عیدنکا قربان درای دوست

سنکا نرکس یکی وا او لمن چمن
که چنینک سوره رحمن درای دوست

جمالنک صفحه سیندن خط وخالنک
بایان آیت قرآن درای دوست

سننک عشقنک وجودم شهری بحره
بو کونکلم تخت سلطان درای دوست

خطایی یه دمیش سن چوخ راید م چوخ
آنکا هم لطف هم احسان درای دوست

بولدم فراق و درد یله بیچاره عاقبت
کوردی طبیب ایلدی چاره عاقبت

تیر جفا دن اولدی جکر پاره پارچون
بیلدرمدم بو پاره نی پاره عاقبت

باقی او درکه دیرلر آنی واجب الوجود
فرماندر آنکا ممتنعات ایله ممکنات

جان بخش ایدر رمائه لبنک ای مسیح دم
عیسی لبنک عجبمی دمندن بو معجزات

مهد زمین ایچنده که طفل نبات امر
آنکا همیشه دایهٔ لطف امزور نبات

شطرنج دهر ایچنده اول اوینادن جانبی
تقدیر بندقی آنی بیر دمده قیلدی مات

چون قول اولن قاپونکده گورر قدر سلطنت
بر بو قولنکم که ویرمیشم اول قدر حیات

تیمر خطایی ذکر ایکهنک چو عرشنه
بیر دانشی کار ایرمز آنکا ذاتله صفات

سرخوش جام الستم تا ابد بیمار مست
مست لایعقل گزرسن شهر ایچنده عار مست

سوردیلر مندن که نیچون بیدل اولدنک دیدم
اول سببدن بیدل اولدم دلبر دلدار مست

هر قامیشدن شکر اولمز هر گیاهدن تازه گل
هر گیکنک گوبکندن نافهٔ تاتار مست

حقنه عاشق اولانلر جان وباشنه قالمسون
ای یوزه مشتاق اولانلنک قبلهٔ دیدار مست

آدمی اولدر که آنده حسن خلق ولطف اوله
آدمی دیه آنکاکیم جبه ودستار مست

دایما

شکر ایلرم وصالنکا مرکیچه تا سحر
هجران الحنده کرچه کیجه [illegible]

ای ساقی محبت جان آفرین نکا
پیمانه لبنکدن الحن اسیمس شراب

سن سبز خطای ای شه خوبان فراق ایدر
صبرم تو کندی کوزلرمه کلمز اولدی خواب

کلدی صراحی مجلس [illegible] الکیش نقاب
بولدی [illegible] مجالس زرین آفتاب

معشوق سرو قامت و محبوب سیم تن
طاوس [illegible] وضع جلوه قیلور [illegible]

ایچمش شراب لعل و سرخوش [illegible]
نقل ایلکیده جان و جگردن دیلر کباب

غلغل دیر مطاربه یعنی دیکل دیکل
باش [illegible] اینده رو رباب [illegible] قیلمه اجتناب

آینه سکندر و هم جام جم بودر
اظهار ایدر جهانی قیلور [illegible] حجاب

هر بیرده کیم خطائی اوتوره بو خوروش
کوکده ملائک اوخیه باشینه تراب

اهل حیات سنوندم ای حی لایموت
فانی جهانده کیمسه یه مونس دکل حیات

ای جمالنک آیتی معنی ام الکتاب
ول کتابنک اوخیرم شرح و بیانی بیحساب

فرقت عشقنکده ای گل چهره زار و گریان
قالمیاشم چون بیلور چونکه کوزلرم هم آب

کنج ایش حسنک سنک ویرانسی کونکلمده در
بو دل ویرانمز اول کنجه اولمشدر خراب

کورمشدر هر مردم صاحب نظرلر دنیاده
پس تکی عالمده بیر شهزاده عالیجناب

در مساجدده یم وعظیدن ایشتمک وعظنک
گوشه میخانه یکرکدر منکا جام شراب

یار ایلن خلوتده مطربسیز ایچکن باکهما
قالمیتم چنک اولدی فریادم نی و آهم رباب

کرد کوییندن اولکن دلبرنک کورادی رقیب
باشمی آغرتدی غوغادن بسک حاضر جواب

جان ویرب معشوقه تنک یولنده روی یار
عاشق اولدر قالمیه بیر دیدن اجتناب

اوشش حطایی غمدن اینجلدی یو آه و درد ایله
وار ایکن بلبل بدن ستانه کیرمشدر غراب

کوردی اوتاندی پس جمالنکدن آفتاب
آغرتدی تاتندی [illegible] بیر ذره حساب

دور خطنکده کوکلمی سودا اه صالمکل
برکل اوزره [illegible] ملیح و تاج

جان اولمزایسه پس تنکی جانان تیر منکا
وصلنک یوخیسه کونکلمه درمان تیر منکا

هجر ینک جفاسی ایلیچند رو کونکلمی
هر شب قاپونکده ناله و افغان تیر منکا

ظلمات ایچینده آب حیات استیمز کونکل
لعلنک زلالی چشمه حیوان تیر منکا

زاهد قورمپینک منی میخانه‌دن بو کون
روز ازلده یار ایله پیمان تیر منکا

کرچه خطائی کدائی لنکدر وصالنک دوست
هر دم خیال دیدسی مهمان تیر منکا

ذره ام مهرنکده دایم ای جمالی آفتاب
ابر یوزنکدن کوتور کل دیمکل مندن حجاب

دور دیدم یارینک کویندن ای رقیب
چمنه بلبل وارایکن نیلر کلستاندن غراب

ای کوزی نرکس یوزی کل قامتی سرو روان
تا که سندن آیرو دوشدم خسته‌ام حالم خراب

جنت وصلنکدن ای یاریم منی دور ایلمه
کیم فراقنک آتشندن چکمشم دایم عذاب

بو خطائی حقنه دایم دوتوبدر چوخ امید
عاقبت رحم ایت انکا ساعت یوم الحساب

جانا کونکلده همدم اولان غم در منکا
کور کیم فراق او دیده نه همدم در منکا

آنجی یوزینک کوزنده سننک جان دکول ملول
زلفینک کیمی کونکل داغی درهم دورر منکا

دل تشنه اوله وادی هجرنکده عشقنمس
لعلنک زلالی چشمهٔ زمزم دورر منکا

نیچون سوردی خسته دل ای بی وفا سی
بو چوخ بلاکه هجرنک ایدر کیم دورر منکا

مسکین خطایی وصلینکه یوز ایل باشر مدام
بو عمر کیم زمانه بریدی ملهم در منکا

هر دم غمنکده باله بو آتیم در منکا
دنیا یوزنده پس یوزی ماتم در منکا

اثبات قیلیشم رخ زرد اشک احمری
دعوای عشقه ایکی کواه هم در منکا

عالم خلایقی منکا جمله حسود دوله
اول آستانک آیی نا محرم در منکا

زاهد او کونه طالع سعدم دیو بکیش
پس وچ ایراشنکا نجیب پیاپیم در منکا

کیمه امید رحمت حقدن خطایی پس
جمله خطاده لطف الهی یتر منکا

صانمه کیم سن کیتدنک ای آی یوزی جان قالدی منکا
جان سینکله کیتدی جسمیم ناتوان قالدی منکا

تا که سن کیتدنک یانمدن ای دلارامیم منیم
حالت وصلنک کونکلده پاسبان قالدی منکا

کرچه کلزار جمالنک کیتدی قارشومدن منیم
دلده مهر قامتنک سرو روان قالدی منکا

کر نهان اولدی کوزمدن اول پری پیکر صنیم
کوکده مه یوزندن آننک بیر نشان قالدی منکا

تا که سیندن آیرو دوشدی بو خطایی خسته دل
بوی مویننک مشکیله عنبر فشان قالدی منکا

خاک پاینک دلبرا تاج دولت دور منکا
کوزل یوزینک کورمکلی بخت سعادت دور منکا

چون غم عشقنکده اولمک حیات جاودان
حق بیلور اولمک دکول اول عین راحت دور منکا

مونجه کیم دردنکده زحمت چکمیشم ای بیوفا
چونکه سیندندر بو زحمت جمله عین راحت دور منکا

کرچه مندن دور حجاب اولورسن ای آرام جان
یوزنکی کورسترد کنک عین عنایت دور منکا

دوشده کوردی دو خطایی یارلونیدر همی
یا دوشده یا خیالم بو نه حالت دور منکا

کیتدی اول دلبریسی درد و بلا قالدی منکا
نی بلا بل کیم یوکش جور و جفا قالدی منکا

موبجه کلدم من کدا ایسیج عنایت قیلمیک
ایشیکنکده قیلدو غم دست دعا قالدی منکا

مژده کلدی دیپ سانمدن کیم قتل اولدی رقیب
شکر کیم بیکانه کیتدی آشنا قالدی منکا

اینچه کوکبلر کیمی یاشیم توکدی غمدن کوزلرم
یرله کوکبیله کیوانده نجا قالدی منکا

ای خطایی زلفینک ایتدی یوزیندن رنکبار
دلبر چینی و خوبان خطا قالدی منکا

کیتدی اول دلبر یانمدن یوز جفا قالدی منکا
جوری بیکن کیم بلای منتها قالدی منکا

ای پری چوخ عشوه چیکا مغرور اولمه کیم
ملک فانی صانمغل کیم نی نسکا قالدی منکا

تا که اول خورشید رخ کیتدی یانمدن سوکیمی
کوز یاشیم آهنک ایتیب یوزندن آشنا قالدی منکا

پس کیدیندن یوی اینچه زار و افغان ایتمیشیم
یرو کوک انس و پری ملک جمله نجا قالدی منکا

دلبرنک کیتدی خطایی تینیدن رسن دینی
چونکه جان کیتدی تن یارب نیه قالدی منکا

دلبرا اول آی یوزینگ خورشید تابان‌دور منگا
باغچانگ ایچینده آخین سو آب حیوان‌دور منگا

سجده‌یه وارموق نه حاجت دیدم ای زاهد منگا
روی ایله زلفی آنینگ کفر ایله ایمان‌دور منگا

مدعیلر طعنه‌سیندن صانمنگز که من دونم
اول منیم جانیم ایچینده جان جانان‌دور منگا

من سینگله سوشنده کر زمستان کر بهار
هر نه چاغ کورسم سینی عالم گلستان‌دور منگا

ای خطایی چون سینگا حقدن نظر دور مهربان
عشقینگ ایله بو حیاتیم باغ رضوان‌دور منگا

ای جمالینگ گلستانی باغ مینودور منگا
جنت رضوان که دیرلر اول سر کودور منگا

یوزینگ اوستینده زلفینگ تا کوردوم ای روح روان
کیچه کوندوز اغلاموق عشقینگده خوشخودور منگا

مهر سپهر کردانلیقین چرخ فلکدن کورمزم
بو جفالرنی قیلان اول یار مه رودور منگا

کیچه‌لر تا صبح ولیکن اویقو کلمز کوزومه
تا خیالینگ دایما چشمیده قارشودور منگا

بار ایش توتکدی خطایی فرقتینگدن ای صنم
خانجر و یا خشم کوزومه نیر یوزی سودور منگا

یا الهی ایستیرم سیندین بو انعامی منکا
شول بت نامهربان سرگرمنی یاد ایتمدی
جور هجران چکدوکمدن قالمیدی طاقتم
کونکلم آلدی بی تکلف جانمی الماقده در

ایده پس هجرم کیم اول سرو گل اندامی منکا
بیر محبت قیلمدی آخر سرانجامی منکا
یا نصیب ایتسنک نولیدی صبر و آرامی منکا
کولدورور عشقنکده دایم خاص عامی منکا

کیچدی عمرنک ای خطایی اوش بو ضایع دنیاده
شول وفاسیز بیلمکندن ویرمدی کامی منکا

دلبرا عشقنک بو تنده سوگلو جاندر منکا
درد هجرنکدن سنکا مر گر شکایت قیلمام
آستانانک خاکنی ویرمن جمیع عالمه
تا جمالنک مصحفی کوردم ایا بار اله

پرتو مهر رخنک خورشید تاباندر منکا
هیچ علاج ایتمن طلب هیچ کیم که درماندر منکا
ایاغنک باسدوغی بیر ملک سلیماندر منکا
ذکر عشقنکده دایم ورد قرآندر منکا

ای خطایی خوبلرنک جوری وفادر عاشقه
فرقت هجری نکارنک لطف و احساندر منکا

نطق انفاس مسیحنک دم بدم جاندر منکا
چونکه من خضرم دو داغنک آبحیواندر منکا

بلزم عالمده یارب کردش ایام غم
لطف و احسانینک میدیر یا جور هجراندر منکا

بیر میشم ایمانی رخ بیر زلفنک کفرینه
بیله زلفنک کفری کوردم نه ایماندر منکا

دون رقیب کافر کمراهیله عیب ایتمه کیم
هر حکایتلر که قیلدینک جمله پنهاندر منکا

بو خطایی بیرله سوزش بیردا خی ای شاه حسن
تا دهانینک خاتم مهر سلیماندر منکا

خاک پاینک سرمه در عینم انعام ایت منکا
کر قبول اولمز مرادم سیندن اعلام ایت منکا

دردمنک درمانی خیار تکی کوز یلدز سنک
تشنه‌ام یا قید دو داغنک شربتی جام ایت منکا

چون کوکل خالینک اوچین دود شدی زلفینک قیدی
بیکناه الدر کونکل بیر بیخطا رام ایت منکا

ایستمن جان مهرده قاشینک اولوق آتیکچون کوز یارم
مهر عشقینک بیر ازینی ای یار الهام ایت منکا

بو خطایی دن کونکول کل محنت هجرانکی
ای پری رحمت کبی چون آنچه الزام ایت منکا

سوره طه و یسین و تبارک چیقنجه
گورنه تحسین ایلمشدر حق تعالی ربنا

منفعلدر طلعتندن در فلک خورشید و ماه
شول جهتدن کیم یوزینک نورندن الشدیر ضیا

واله و سرگشته در عالمده اهل معرفت
و جهنگا ای گوهر پاکیزه ارض و سما

بو خطایی دن عنایت کسمه ای شاه کرم
جانه یتشدی جفادن لطفیک قیلگیل دوا

وجهنکده پیدا اولمشنک انوار ذات کبریا
اول نور تارشو دایما شرمنده در شمس الضحی

لیلی جمالنگدن جدا سرگشته ام مجنون کبی
فرهاد وار ایستر کوکل شیرین و عشقکدن [illegible]

[illegible] مرح
صوفی نه بیلسون نیجه اول عابدن [illegible]

2.

دور فلک ویردی سنکا اختیاری — هر بار موینکا دو جهانی قیلم نثار

کلمش دکل نه خود کلیچک یار روز حشر — دور قمرده چیقتی کی پریشان لقا

کیمکه وصالینک استیبه احلاصله بیننک — اوچیستنده ظل سایه سعادت دور هما

یراعه یاپیس یاغنکلی ای کوزلرم نور — کیم خاک پاینکی دیلیریم بهر توتیا

شیدا و مست و واله و حیرانم ای صنم — احلا صلیه وکلنکده منم رند و جان فدا

خورشید و ماه جملسی سیاره ز انجمن — قیلدی سحر دصور سنکا ای عزیز ما

[illegible] مصور اولدی یو نه زنکدن یار و کل — [illegible] شهد و احسن سو یه کیمیا

[illegible] پرده کو کاره ملک و حور [illegible]

[illegible]

ایا ربم نبی‌ها و اول بنده‌لار جدا
اول یرلادی پیغمبر و آل علی مرتضا

عاجز و لیه ای کوتکل منکر گر کم ازل دین
حق تعالی نوریغه نور الله ازدها

ایله سلطان درگه سی خداوند ایا ایتماک
کریم اننک قوبادین حیدر شه و میر ولی

کیما حقه منک اولدی فقیری اسید آننک
ذره چه رحم ایتمکای پیشم ایل لاده

ایت ... طعن ایدر سی ای حقه اجال نیال
اولیه علمین کریم سنکا بیلدوعی حقیقتا

ای بنده گر جهانده پناهسنک اولا
کمتر ولنک مقامی پسنک پادشاه اولا

حسننک یانی سوره یسین و ال ای
ای کعبه مبارک ... ام ... کشفا

هو

شهنشاه دین عباس ثانی
که از اعدا بود پیوسته منصور

شهی کز لطف و همت شد عالم
دل مسکین خراب ملک معمور

زمین روضه‌اش از زینت ...
...

[illegible]

زمین خدمت خان با اخلاص ...
همه راضی از و از روی عصمت ... همه شاکر از و از ...